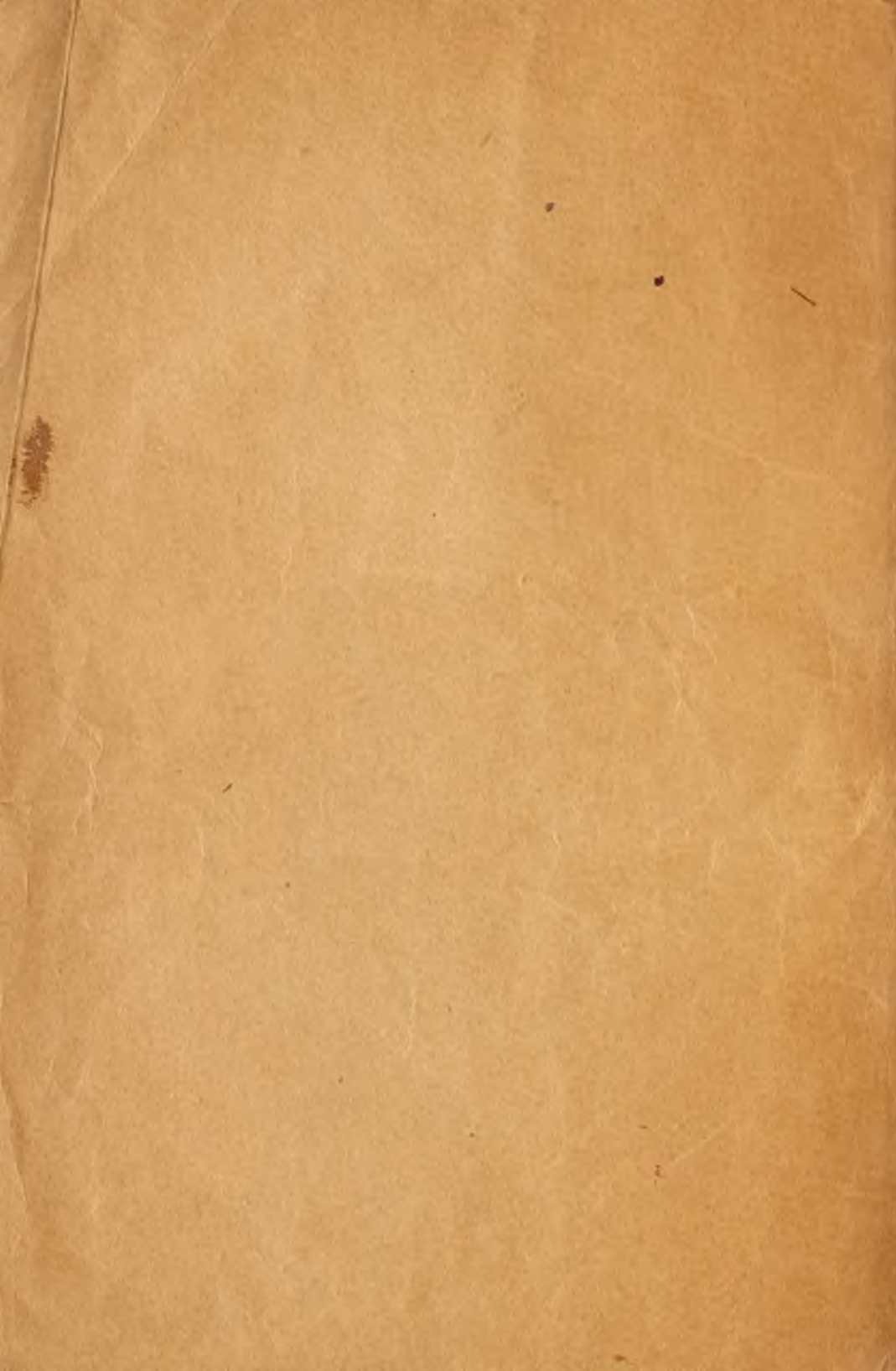

I-5

lit

47

ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΤΗ Ο
ΛΑΜΠΡΟΥ ΚΟΥΤΣΟΝΙΚΑ

Ταγματάρχου.

ΤΟΜΟΣ Β'.

ΑΘΗΝΑΙ

ΤΥΠΟΙΣ « ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ » Δ. ΚΑΡΑΚΑΤΖΑΝΗ.

(ΟΔΟΣ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΑΡΙΘ. 488)

1864.

THE NEW YORK

THE

NEW YORK

NEW YORK

NEW YORK

NEW YORK

NEW YORK

NEW YORK

NEW YORK

NEW YORK

NEW YORK

NEW YORK

NEW YORK

NEW YORK

ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Τ Η Ο
ΛΑΜΠΡΟΥ ΚΟΥΤΣΟΝΙΚΑ

Ταγματάρχου.

ΤΟΜΟΣ Β΄.

ΑΘΗΝΑΙ
ΤΥΠΟΙΣ ΤΟΥ «ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ» Δ. ΚΑΡΑΚΑΤΖΑΝΗ:

(Ὁδὸς Ἁγίου Μάρκου ἀριθ. 188).

1864.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1912

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1912

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1912

1912

1912

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1912

Ἐπανάστασις ἐν Πατρίαις.	26.
Γαστιούνη καὶ Ἀάλα	28.
Ἀρκαδία, Μεθώνη, Κορώνη, Νεόκαστρον	29.
Λακωνία καὶ Καλάμαι	29.
Γορτυνία, Φανάρι, Ζούρμπα	30.
Κόρινθος καὶ Ἄργος	31.
Ναύπλιον	33.
Μονεμβασία	34.
Σπάρτη, Πραστός, Μπαρδουνολώρια, Μιστρᾶς	35.
Περὶ Τριπολιτζᾶς	»
Περὶ τῆς ἐν Βαλτετσίῳ μάχης	38.
Μάχαι ἐν Βερβαίνοις καὶ Δολιανοῖς	39.
Περὶ τῆς ἐν Βαλτετσίῳ συστάσεως Γερονσίας	40.
Ἐλευσίς τοῦ Δ. Ἰψηλάντη, ὑποδοχὴ αὐτοῦ, προσέγγισις τῶν Ἑλλήνων καὶ συνέσεις τῆς πολιορκίας Τριπολιτζᾶς	40.
Ἡ ἐν Γράνα πεισματώδης καὶ κρατερὰ μάχη.	42.
Ἀλωσις τῆς Τριπολιτζᾶς καὶ σφαγὴ τῶν Ὀθωμανῶν.	45.
Τρόπος διοικήσεως ἅμα ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις	46.
Ἐξιστόρησις τῶν συμβάντων τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τάς ἐπαρχίας τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς καὶ Λεβαδείας.	47.
Συμβάντα ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Θήβαις.	48.
Συμβάντα ἐν Ἀταλάντῃ.	48.
Σάλωνα καὶ Λοιδορίκιον.	49.
Μανδενίτσα.	»
Ἀττικὴ Ἀθήναι.	»
Λαμία καὶ Ὑπάτη.	50.
Ἐκστρατεία τοῦ Κιρσὲ Μεχμέτ Πασσᾶ καὶ Ὁμέρ Πασσᾶ Βρυώνη εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ ἡρωϊκὸς θάνατος τοῦ καπετὰν Ἀθανασίου Διάκου.	»
Μάχη τῶν Ἑλλήνων ἐν Γραβιᾷ καὶ νίκη τοῦ Ὀδυσσεύς Ἀνδρεΐτζου.	53.
Εἰσέλυσις τοῦ Ὁμέρ Πασσᾶ Βρυώνη ἐν Εὐβοίᾳ, μάχη ἐν Βρυτακίοις καὶ νίκη τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τοῦ καπετὰν Ἀγγελῆ Λυμνίου, καὶ ἀναχώρησις τοῦ Βρυώνη καὶ τοῦ Ὁμέρ Μπέη Καρυστινοῦ ἐν Ἀττικῇ.	57.
Ἐκστρατεία τοῦ Μπαϊράμ Πασσᾶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ καταστροφὴ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ.	59.
Ἐξιστόρησις ὅλων τῶν συμβάντων τῶν κατὰ τὴν Νῆ- σον Εὐβοίαν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.	62.
Καρυστία	66

Ἀθῆναι	77
Ἐξακολούθησις τῶν συμβάντων τῆς Εὐβοίας καὶ Ἀττικῆς	78
Ὁ Φαβιῆ ἐν Εὐβοίᾳ	80
Ἐξιστόρησις τῶν πρώτων συμβάντων κατὰ τὴν Δυτικὴν Στερεάν Ἑλλάδα. Μεσολόγγιον.	83.
Καρπενήσιον καὶ Βραχῶρι.	»
Ζαπάντι.	84
Καλαρρῦταις καὶ Συριάκου περὶ τὸν Πίνδον.	85.
Θεσσαλία.	86.
Θετταλομαγνησία, Τρίκερα.	»
Μακεδονία, Χαλκιδική Χερσόνησος, Κασσάνδρα καὶ Ἄγιον Ὄρος,	90.
Ἐπανάστασις καὶ καταστροφή Νιαούσης καὶ ὑποχώρησις τῶν Καπεταναίων Καρατάσου καὶ Γάτσου.	94.
Ἐπανάστασις ἐν Αἰκατερίνῃ καὶ περὶ τὸν Ὀλυμπον ὑπὸ τοὺς Καπεταναίους Διαμαντὴ Νικολάου καὶ λοιποὺς καὶ καταστροφή τῆς χώρας.	98.
Μικρὰ Ἀσία, Σάμος, ἀπόδρασις Τούρκων ἐκ τοῦ Ὀ- θωμανικοῦ Στόλου, νίκη τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τοὺς Καπεταναίους Σταμ. Γεωργιάδην καὶ λοιποὺς, ἐλευσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου καὶ νίκη αὐτοῦ κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ Στόλου ὑπὸ τὸν Ναύαρχον Καραλῆ	100
Ἐπανάστασις τῆς Νήσου Χίου κατὰ τῆς τυραννίας καὶ καταστροφή αὐτῆς καὶ πυρπόλησις τῆς Ναυαρ- χίδος τῶν Ὀθωμανῶν.	103
Ἐπανάστασις τῶν Κυθωνίων καὶ Μοσχονησίων καὶ κα- ταστροφή τῶν πρώτων.	108
Συμβάντα ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Κύπρῳ, Ρόδῳ καὶ Κῷ	109
Ἐπανάστασις ἐν Κάσσω καὶ καταστροφή αὐτῆς.	110
Ἐπανάστασις ἐν Κρήτῃ κατὰ τῶν τυράννων, μάχαι αἱματηραὶ μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν κλπ. συμβάντα μέχρι τέλους τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.	111
Συμβάντα ἐν Ἡπείρῳ κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἑλ- ληνικῆς ἐπαναστάσεως	121
Συμβάντα τῶν Σουλιωτῶν μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ διὰ τοῦ Μάρκου Βότζαρη.	128
Ἡ κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς τυραννίας περὶ τὴν Ἠπει- ρον ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν κινήσεισα Ἑλληνικὴ ἐπα- νάστασις.	130
Σχηματισμὸς τῆς διοικήσεως τῶν Σουλιωτῶν ἐπὶ	

τῶν ἀρχαίων ἐθίμων	132
Σωτήριος ὑπὲρ τῆς ὅλης Ἑλλάδος ἀπόφαισις τῶν Σουλιωτῶν καὶ ἀντίληψις ἐκ θείας προνοίας ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν ἐπιχειρημάτων των.	144
Μεταβάσις τῶν ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ κατὰ τοῦ Σουλτάνου συνομοτῶν Ἀλβανῶν ἀρχηγῶν εἰς τὸ Σούλι	148
Ἀρχὴ τῆς Γενικῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως	150
Νίκαι τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τοῦ Σελιχτάρη τοῦ Χουρσίτου περὶ τὴν θέτιν Σκέβαν.	154
Οἱ ἐπαναστατήσαντες Ἕλληνες τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἐνωθέντες μετὰ τῶν Σουλιωτῶν εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀρταν.	156
Ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1822.	162
Ἐκστρατεία γενικὴ τῶν Ὀθωμανῶν ὑπὸ τὸν Σερ- σάκη Χρουσίτ Πασσᾶ κατὰ τοῦ Σουλίου, μάχαι πεισματικαὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων παντοῦ ἐδείχθησαν νικηταὶ οἱ Σουλιῶται.	168
Μάχη τῶν Ἑλλήνων ἐν Πλάκᾳ καὶ ἀποτυχία αὐτῶν	176
Μάχαι τῶν Ἑλλήνων καὶ Ὀθωμανῶν ἐν Σπιάντζᾳ καὶ ἐν Πέτρᾳ καθ' ἃς εἰς μὲν τὴν πρώτην ἀνεδεί- χθησαν νικηταὶ ἀλλ' ἐφρονεύθη ὁ Κυριακούλης εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἡττήθησαν.	177
Οἱ Σουλιῶται στενοχωρηθέντες ὑπὸ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ὕδατος καὶ τῶν τροφίμων ἐσυνθηκολόγησαν μὲ τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ ἀπῆλθον τῆς πατρίδος των μεταβάντες εἰς τὴν Ἐπτάνησον.	179
Ἐκστρατεία τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Στρατάρχην Μαχμούτ Πασσᾶ Δράμαλη καὶ καταστροφὴ αὐτῶν.	182
Ἐκστρατεία τῶν Ὀθωμανῶν ὑπὸ τοὺς στρατάρ- χας Ὁμὲρ Πασσᾶ Βρυόνη καὶ Μεχμέτ Ῥεσίτ Πασσᾶ Κιουταχῆ καὶ λπ. κατὰ τοῦ Μεσολογγίου καὶ καταστροφὴ αὐτῶν	190
Ἐκστρατεία τοῦ Κιοσὲ Μεχμέτ Πασσᾶ κατὰ τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἀποτυχία αὐτοῦ καὶ θά- νατος τοῦ Χρουσίτου.	220
Συμβάντα κατὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους τούτου ἐν Πελοποννήσῳ.	207
Διπλωματικαὶ ὑπὲρ Ἑλλάδος ἐν Εὐρώπῃ ἐνέργειαι.	209

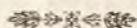
Ἑσπερικά.	210
Ἐκστρατεία τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Σατράπῶν Μουσταφᾶ Πασσᾶ Σκόδρα, Μπερκόφτζαλη Ἰσοῦφ Πασσᾶ, Σελημ Πασσᾶ, Ὁμέρ Πασσᾶ Βριόνη, Σερετλῇ Ἰσοῦφ Πασσᾶ καὶ τοῦ Κιουταχῆ Ῥεσίτ Μεχμέτ Πασσᾶ καὶ θά- νατος τοῦ Μάρκου Βότσαρη.	212
Σκόδρα.	216
Κιουταχῆς ἐν Θεσσαλίᾳ.	226
Ἐπιστημείωσις Ἑλληνικῶν Στόλων.	»
Τὰ κατὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ περὶ τῆς Κυβερνή- σεως τοῦ ἔθνους	228
Ἐπίσημα ἑσπερικά.	229
Ἀλωσις Ψαρέων.	230
Ἀλωσις τῆς Νήσου Κάσσου.	231
Ὀθωμανικὸς Στόλος.	232
Φιλελληνικαὶ ἐταιρίαι	232
Αἱ κατὰ τὴν Σάμον συμβῶσαι θαλάσσιαι ναυμαχίαι καὶ νίκαι τῶν Ἑλλήνων	233
Τὰ κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα συμβάντα	235
Ἐμφύλιος τῶν Ἑλλήνων πόλεμος	237
Ἐκστρατεία τῶν Αἰγυπτίων ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ναυμαχίαι Ἑλλήνων μετὰ τῶν Ὀθωμ. στόλων, μάχη Ἑλλήνων καὶ Ἀράβων ἐξω τῶν Ναυαρί- νων κατὰ τὴν θέσιν Κρεμίδι, εἰς ἣν ἡττήθησαν οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν ὁποίαν ἠκολούθησε καὶ ἡ παράδοσις τοῦ φρουρίου Νεοκάστρου	238
Ναυμαχίαι ὑπὸ τὸν Ναύαρχον Μιαούλην περὶ τὴν Μοθώνην, καὶ ὑπὸ τὸν Σταχτούρη, Ἀποστόλην καὶ Κολεντρούτζον περὶ τὴν Ἀνδρον	244
Μάχη ἐν Μανηκίῳ μεταξὺ Ἀράβων καὶ Δικαίου Πλέστα καὶ θάνατος αὐτοῦ	245
Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις	246
Στερεὰ Ἑλλάς ἢ ἐκστρατεία τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τοῦ Μεσολογγίου καὶ πολιορκία αὐτοῦ καὶ τερά- στιος αὐτοῦ ἀντίστασις τῶν ἐνδον Ἑλλήνων	247
Τὰ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν Στερεὰν συμβάντα.	266
Ἐξακολούθησις τῶν συμβάντων εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου μετὰ τὴν ἔλευσιν τῶν Ἀράβων	

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Πρὸς τοὺς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ὁμογενεῖς.

— 0 —

ΤΟΜΟΣ Β'. ΤΜΗΜΑ Γ'.

Πιστεύω ἀδιστάκτως ὅτι ὁ μακρὴν τῆς Ἑλλάδος ξένος φιλαναγνώστης, λαμβάνων εἰς χεῖρας αὐτοῦ τὴν παροῦσαν ἱστορίαν, δὲν θέλει υποθέσει ὅτι ἐν ταύτῃ ἐξυμνήσαμεν ἐπαναστατικὰς πράξεις ἐνεργηθείσας κατὰ νομίμου κυριαρχοῦ ἢ κατὰ δικαίας καὶ νομίμου Κυβερνήσεως, ἀπειναντίας ἢ ἐπανάστασις ἡμῶν ἐγένετο ἐναντίον βροχάρων τυράννων καὶ ἀπίστων, γεννημάτων τῆς Ξουρκεστάνης οἰτινες ἐκ τῶν ἐσχατιῶν τῆς Ἀσίας ἐξεχώθησαν καὶ κατέρρευσαν ὡς τρομερὸς χεῖμαρρος τῆς Βεζουδίου κυστιτικῆς Ἀσίας καὶ κατεκάλυψε τὴς ὠρικής γῶρας τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας· ὡς ὀρμητικὸς δὲ λιλίλαψ τῆς Ἀφρικῆς ὠρμησε κατὰ μυριάδας ἐπὶ τῆς πρωτεύουσας τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἐξ ἐφόδου ἐπόρθησεν, ἡχμαλιώτισε καὶ κατερήλωσε ταύτην, εἰς ἣν ἐπεσεν ἡρωϊκῶς ὁ νόμιμος καὶ ἅγιος ἡμῶν Βασιλεὺς. Ἐκεῖ δὲ τὰ εἶδη τῆς ἀπανθρωπίας καὶ βροχαρότητος ἐνηργήθησεν ἐπὶ τῆς αὐτοῦ καὶ ταλαίνης ταύτης πόλεως καὶ ἐφ' ὅλων τῶν λοιπῶν ἐπαρχιῶν τῆς Αὐτοκρατορίας. Οὐδὲν ὅσιον καὶ ἱερὸν ἐσεβίσθησαν οἱ βράχοι οὗτοι ὡς καὶ τὰ αὐτὰ φίλτρα τὰ τέχνη καὶ τὰς συζύγους ληστρικῶς ἤρπτην φυνεύσαντες τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς συζύγους· κατὰ τοιαύτης λοιπὸν τυρανίας καὶ ἐπὶ τοιοῦτων ἱερῶν δικαιοματίων ἐγένετο ἡ ἐπανάστασις ἡμῶν, διὸ καὶ ἐγκριθεῖσα ἐχειροκροτήθη καὶ ἀπὸ πάντων τῶν χριστιανικῶν κόσμων. Πρὸς φωτισμὸν δὲ τοῦ κοινοῦ τῆς πατρίδος ἐκθέτομεν ἐπιπλέον ἐν συντόμῳ τὸ γένος καὶ τὴν κατὰ γῶγην τῶν βροχάρων

κατακτητῶν ἡμῶν μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς πρωτευούσης τῆς Αὐτοκρατορίας Κωνσταντινουπόλεως.

Ασν. Ὁσμάνης ἢ Ὁσμαντίκιος 1280—1290 προσελθὼν ἐκ Τουρκεστάνης προσεκολήθη ὡς δορυφόρος παρὰ τῷ τελευταίῳ τοῦ Ἰκονίου Σουλτάνῳ τῶν Σελδε-Σοίκεν, ὅστις διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν ὑπηρεσίας τὸν διώρισεν ὡς ἡγεμόνα ἢ Βεζύρην τριῶν Τουϊῶν εἰς Καρατζᾶ Ἰσέρ.

Βον. Ὁρχάνης 1326-1360 υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ὁσμάνη ἐκνήρυχθη ἀνεξάρτητος Σουλτάνος, ὅστις διὰ τὰς ἀρπαγὰς τῶν τέκνων τῶν χριστιανῶν ἐσχημάτισε πεζικὸν στρατὸν Γενιτσάρων καὶ ἵππικοῦ Σπυχίδων, διὰ τῶν ὁποίων ὡς καὶ διὰ τῶν σιφῶν τῶν βρβάρων πατριωτῶν αὐτοῦ εἰσεχώρησε καὶ κατεκυρίευσεν τὰς χώρας τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς Πρύσης, τὴν ὁποίαν κυριεύσας τῷ 1327 ἔστησε τὸν θρόνον αὐτοῦ· νικήσας δὲ κατὰ κράτος περὶ τὴν Νίκαιαν τὸν Βυζαντινὸν Αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικον Γ'. τὸν Παλαιολόγον κατέκτησε τὴν Νίκαιαν καὶ Νικομήδειαν μέχρι θαλάσσης ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διὰ δὲ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σολιμάνη κατέκτησε τὴν Καλλιόπολιν τῷ 1357.

Γον. Ἀμουράτ ἢ Μουράτης πρῶτος διεδέχθη τὸν πατέρα του Ὁρχάνην. Οὗτος ἐξήπλωσε τὰς κατακτήσεις του ἐπὶ τῆς Θράκης, Βουλγαρίας καὶ Μακεδονίας ἀρπάσας διὰ προδοσίας καὶ τὴν Ἀνδριανούπολιν 1361 καὶ μετέφερεν ἐν αὐτῇ τὴν καθέδραν του. Ὁ αὐτὸς Σουλτάνος ἐνίκησε τὸν Σερβικὸν ἡγεμόνα Λάζαρον εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Βοσπόβης τῷ 1389.

Δον Βαϊζήτης 1391-1392 διεδέχθη τὸν πατέρα του Ἀμουράτην Α'. ὁ Βαϊζήτης οὗτος ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν περιόρισας τὸν Αὐτοκράτορα ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Βαϊζήτης οὗτος, ὅστις ὠνομάζετο κεραυνὸς, ἐνίκησε τὸν Βασιλέα Σιγισμουῦνδον τῆς Οὐγγαρίας περὶ τὴν Νικόπολιν μετὰ 130 ἰχθυιδῶν Γαλλοσύγγρων καταστραφέντων τῶν χριστιανικῶν στρατευμάτων καὶ μόλις δισωθέντος πέραν τοῦ Ἰστρου τοῦ Βασιλέως Σιγισμουῦνδου, 1396, ἀλλ' ἄλλας τρομερὰς κατακτητῆς ἐξελθὼν ἐκ τῆς

Μογγολίας ἐκ τοῦ γένους τοῦ Σιγκισχάν, ὁ περιβόητος Τιμούρ ἢ Ταμερλάνος, μετὰ Μογγολικῶν στρατευμάτων ὑποτάξας μέγα μέρος τῆς Ἀσίας ἐπεχείρησε τὴν κατὰ τοῦ τουρκικοῦ Βασιλείου κατάκτησιν· ὁ Βαϊζήτης διαβάς εἰς τὴν Ἀσίαν ἔδραμεν ἐνκυντίον του καὶ συγκροτήσας μετ' αὐτοῦ μάχην πλησίον τῆς Ἀγκύρας ἐνίκηθη καὶ ἡχμαλωτήθη τῷ 1402· ὁ ἐχθρὸς τὸν ἐφυλάκισε καὶ ἀπέθανε πεφυλακισμένος ἐν κλουβίῳ.

Εὐν. Μωάμεθ Α'. 1413· μετὰ δεκαετῇ μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ τῶν υἱῶν τοῦ Βαϊζήτου αἱματώδης πόλεμον ἡδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὸν θρόνον καὶ νὰ διαδεχθῇ τὸν πατέρα αὐτοῦ ὁ Μωάμεθ οὗτος καὶ νὰ ἐνώσῃ ὅλον τὸ Βασίλειον.

Τον. Ἀμουράτης ἢ Μουράτ Β'· διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ 1421 Μωάμεθ Α'. ὅστις περὶ τὴν Βάρναν ἐνίκησε τὸν Οὐνιάδην καὶ τὸν Βασιλέα τῆς Πολωνίας Βλαδίσλαον, ὅστις ἐπὶ τῆς μάχης ταύτης ἐφρονεῦθη τῇ 10 Θοβρίου 1444· ἀλλὰ τὸν Καστριώτην Γεώργιον τὸν ἐπονομαζόμενον Σκεντέρ-Μπεη δὲν ἡδυνήθη νὰ κατατροπώσῃ οὐδ' αὐτὸς οὔτε ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μωάμεθ Β'. μέχρι· οὐ ἔζη ὁ Σκερντέρ-Μπεης, ὅστις ἐπὶ εἴκοσι δύο ἔτη ἐπάλαψε μετὰ τῶν δύο Σουλτάνων τούτων.

Ζεν. Μωάμεθ ἢ Μεχμέτης Β'. 1450—1451 διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ Μουράτην Β'. ὁ Σουλτάνος οὗτος ὀνομάζετο Φειῆς (κατακτητῆς), διότι, πολιορκήσας στενωὺς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ μυριάδων στρατοῦ, δι' ἐφόδου ἐπόρθησε ταύτην τῷ 1453 τὴν 29 Μαΐου ἡμέραν Τρίτην, ἐνήργησεν ὅλα τὰ εἶδη τῆς ἀπανθρώπου διαρπαγῆς καὶ βαρβαρότητος, πεσόντος ἐν τῇ μάχῃ καὶ τοῦ ἀειμνήστου αὐτῆς Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου.

Ὁ αἱμοχαρὴς οὗτος Σουλτάνος, μὴ ἐπαρκεσθεὶς εἰς τὴν ἱστοίαν ἐπέφερε καταστροφὴν ἐπὶ τῶν κατωίκων τῆς ταλαίνης Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ἐπιθυμῶν νὰ κορέσῃ τὴν αἱμοβόρον καὶ σκληρὰν αὐτοῦ ψυχὴν μετὰ τὴν ἐξάληψιν καὶ τῶν ἐναπολειφθέντων λειψάνων τῶν Βυζαντινῶν προκρίτων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ διακρινόντων, πρὸς τοῦτο ἔγραψε καὶ ἐξαπέστειλε πρὸς αὐτοῦς τὴν κά-

τωθι δόλιον ἔνορχον καὶ κολακευτικὴν ἐπιστολὴν, οὗς
ἐξαπατήσας ἔφερεν πρὸς ἑαυτὸν καὶ ἅπαντας κατέσφαξεν.

Ἐπιστολὴ Σουλτάν Μωάμεθ ἡ Μεχμέτη Β'.

πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ βυζαντινοὺς ἄρχοντας.

Τοῦ μεγάλου αὐθεντός καὶ μεγάλου Ἀμνηρᾶ Σουλτάν
Μουχαμέτ πρὸς τοὺς καταπάντα ἡμετέρους τῆς αὐθεν-
τίας μου ἄρχοντας, ἐν πρώτοις Κύρ Φρχιζῆ μ' ὅλους
τοὺς ἐδικούς του καὶ Κύρ Σοφικαννὸν μὲ ὅλους τοὺς ἐδι-
κούς του καὶ Λάσκαραν Κύρ Δημήτριον μὲ ὅλους τοὺς
ἐδικούς του καὶ Διπλοδατζέοι, Καπλανέοι, Παγωμε-
νχίοι, Φρχκοπουλχίοι καὶ Λγουρομελχίοι, καὶ Μιχρό-
πιπποι καὶ Φιλανθρωπιναίοι, καὶ Παρομπουέοι, καὶ ὅσοι
ἄλλοι θελήσουν ναρθοῦν, ὅλους χαιρετᾷσας, ἡ αὐθεντία
μου νὰ γνωρίζεται τὸ πῶς ἦλθεν ἐδῶ ὁ τιμημένος
μου ἄρχαν ὁ Ἀσάνμπης καὶ ἀνέφερεν τῆς αὐθεντίας μου
τὸ πῶς θέλετε ναρθῆτε νὰ ἦτε ἐδικοί μου, εἰς τοῦτο γη-
ρεύεται ὁρισμὸν τῆς αὐθεντίας μου, εἰς τοῦτο στέλνωσας
τὸν αὐτὸν μου ὁρισμὸν καὶ ὁμνίγωντας εἰς τὸν μέγαν
μας προφήτην τὸν Μουαμέτ, τὸν πιστεύομεν ἡμεῖς οἱ
Μουσουλμάνοι, καὶ εἰς τὰ ἑπτὰ Μουσάφια καὶ εἰς τοὺς
ΡΚΔ. χιλιάδες προφῆταις μας καὶ εἰς τὸ σπαθὶ ὅπου
ζώνομαι, εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ πατρός μου τοῦ Χοδοβι-
δικρε, ὅτι ἀπὸ τὰ πράγματά σας καὶ ἀπὸ τὰ παιδιὰ σας
καὶ ἀπὸ πᾶσα σας πράγμα τίποτε νὰ μὴν σας ἐγκίξω,
ἀμὴ νκαῖς ἀναπαύσω νὰ ἦται κάλλιον παρὰ πρώϊν καὶ
δικτὸ ἀξιόπιστον ἐδώθη ὁ αὐτός μου ὁρισμὸς καὶ ἐβε-
θεώθη καθὼς εἶρηται.

Μηνὶ Δεκεμβρίῳ κς' ἔνδον Κωνσταντινουπόλεως.

Δυστυχῶς ἅπαντες οἱ Βυζαντινοὶ ἄρχοντες οἱ μετ-
θάντες εἰς τὸν Μωάμεθ τὸν Β' κατεσφάγησαν παρ' αὐ-
τοῦ, παρὰβάντος τοῦ πρὸς αὐτοὺς δεδομένου ὁρκου.

Περὶ τῆς παρὰβάνσεως τῶν συνθηκῶν καὶ ὅρκων τῶν
ὀθωμανῶν ἀναφέρει ἱστορικός τις τὰ ἀκόλουθα-

Σουλτάν Σελῆμ ὁ Β' ἐρώτησε τὸν Μουρτὴν ἐξηγητὴν
του τοῦ Κουρνίου ἐὰν ἔχει τὴν ἄδειαν ὁ Σουλτάνος νὰ
καταπατήσῃ τὴν συνθήκην τὴν ὁποίαν ἔκκαμεν μὲ τοὺς

Κιαφύρχς (Ἀπίστους) ἀναιτίως, ὁ Μουφτῆς ἔδωσε φετ-
φὸν καὶ ἡ ἐκ τοῦ Νόμου ἀπόκρισις ἦτον οὕτω· «συνθήκη
μὲ τοὺς ἀπίστους εἶναι νόμιμος ἐνόσω φέρει ὠφέλειαν
εἰς τὸ Ἰσλαμ, κατ' ἄλλον τρόπον ἔχει τὸ δικαίωμα ὁ
ἐπίτροπος καὶ πληρεξούσιος τοῦ προφήτου ἡγεμὼν τοῦ
Ἰσλαμ νὰ τὴν ἀθετήσῃ, διότι οὕτω ἔκαμνεν ὁ Μόγας
προφήτης καὶ ὁ Ἀλῆς.»

Περὶ τῆς στρατιωτικῆς πολιτικῆς καὶ ναυτικῆς καταστάσεως
τῆς Ἑλλάδος πρὸ τῆς ἐπαραστάσεως καὶ κατὰ τὰς
παραμονὰς αὐτῆς.

Ἀρματωλοὶ Καπεταναῖοι τῆς Στερεᾶς.

Ἡ σύστασις τῶν στρατιωτικῶν τούτων σωμάτων τῶν Ἑλλήνων θεωρεῖται σύγχρονος μὲ τὴν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος, ἥ καὶ προγενεστέρα ἀκόμη, καθότι τὸ ὄνομα Καπετάνιος ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι τίτλος ξένος Βενετῶν ἢ Σταυροφόρων, ὅστις ὅπως δὴποτε ἀποδεικνύει, ὅτι τὰ τέκνα ταῦτα τῆς Ἑλλάδος, μὴ ὑποφέροντα τὴν αἰσχρὴν δουλείαν, ἤρπασαν τὰ ὅπλα καὶ ἔτρεχον εἰς τὰ ὄρη, ὅπου, τῆς ἐλευθερίας τὸν ἀέρα ἀναπνέοντα, προητοιμάζοντο εἰς τὴν κατὰ τῶν τυράννων πάλην. Ἐκτὸς δὲ τῆς δουλείας καὶ τῶν βασάνων καὶ ἄλλη τις αἰτία ἰσχυροτέρα ἐβίβασε τοὺς θαρράλευτους τῶν Ἑλλήνων νὰ προστρέξωσιν εἰς τὰ ὅπλα· εἶναι δὲ ἡ ἀκόλουθος.

Οἱ πρῶτοι τῆς Ἑλλάδος κατακτηταὶ Σουλτάνοι ὀθωμανοὶ, διὰ νὰ διατηρῶσιν εἰς τελείαν ὑποταγὴν τοὺς Ἑλληνας μετώκισαν ἐκ τοῦ Ἰκονίου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τετρακοσίας χιλιάδας κατοίκων ὀθωμανῶν, τοὺς ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων Κονιάρους, ὑπὸ δὲ τῶν ὀθωμανῶν Ἰβλιάτι φατιχὴν καλουμένους, ἧτοι τέκνα τῶν κατακτητῶν, τοὺς μετώκισαν, λέγω, εἰς τὰς πεδινὰς ἐπαρχίας τῆς Θράκης, Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας, τοὺς δὲ τὰ χωρία ταῦτα κατοικοῦντας Ἑλληνας ἀπεδίωξαν· οὗτοι δὲ ἀναγκασθέντες ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ὄρεινά μέρη, καὶ ἀπεκτετασθήσαν εἰς τ' ἄγρονα καὶ τραχεὰ τῶν χωρῶν τούτων μέρη. Οἱ εὐτολμότεροι τούτων δρῆττοντες τὰ ὅπλα καὶ συσσωματούμενοι περιήρχοντο κατατρέχοντες τοὺς ἄρπαγας καὶ ἀποξενώσαντας ἀπ' αὐτῶν τὴν πατρίαν γῆν, καὶ διὰ νὰ συντηρῶνται ἠναγκάζοντο νὰ φορολογῶσι τοὺς κατοίκους, λαμβάνοντες παρ' αὐτῶν τὴν διὰ τοὺς ὑπ' αὐτοὺς στρατιώτας μισθοδοσίαν, ὀνομαζομένην, λ ο υ φ έ ς τ ῶ ν πα λ η κ α ρ ί ω ν. Ἐνίοτε δὲ οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς στρατιωτῶν καταβαίνοντες εἰς τὰ χωρία

τὰ πεδινὰ παρηνώχλουν τοὺς κατοίκους ὀθωμανοὺς, καὶ, φέροντες κατ' αὐτῶν τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον, κατέστρεφον πᾶν τὸ προστυχόν, ἠφάνιζον δὲ ἰδίᾳ τὰ μεγάλα κτήματα τῆς ἡφλίξια τῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως εὐρισκομένων ἰσχυρῶν ὀθωμανῶν· οὗτοι δὲ, εἰς τὴν φωνὴν τῆς ἀνάγκης ὑπέκοντες, ἐμεσίτευον παρὰ τῇ ἐξουσίᾳ, ὅπως, κηδομένη τοῦ συμφέροντος τῶν κατοίκων καὶ ἐκείνου τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, γένῃ μερχάμεται, νὰ λάβῃ δηλ. πρόνοιον διορίζουσα αὐτοὺς παντούρους, φύλακας, κοινότερον δὲ καπετάνους. Ἀλλὰ, διὰ νὰ λάβῃ ὁ ἀρμυτωλὸς καπετάνος τὴν καπετανίαν τῆς ἐπαρχίας, ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἀρχαίαν καταγωγὴν, ἢ ὁ ἴδιος ἐξερχόμενος τῆς ὑποταγῆς τοῦ ῥαχιχλικίου, συσσωματούμενος μετ' ἄλλων συντρόφων (παληκαρίων) νὰ διατρέξῃ εὐρὺ στάδιον πάλῃ μετὰ τῶν ὀθωμανῶν, ἀποδεικνύων οὕτως εἰς τὴν ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν τὴν ἐπιτηδειότητα, καρτεροψυχίαν καὶ ἱκανότητα αὐτοῦ, ὅπως κατὰ τὴν τοιαύτην θέσιν, ὥστε ἡ ὀθωμανικὴ ἐξουσία, ἐξαντλοῦσα τὰς δυνάμεις αὐτῆς, ν' ἀπαυδῇ μὴ δυναμένη νὰ ἐπιφέρῃ τὴν κατὰστροφὴν αὐτοῦ. Τότε πλέον ἤρχιζε νὰ σκέπτηται περὶ τῆς προσφορᾶς τῆς παντουρίας, καπετανίας, εἰς τὸν ἄγριον τοῦτον ἀρμυτωλὸν, εἰς τὸν ὁποῖον, εὐρισκόμενον εἰς τὴν ἀγρίαν ταύτην κατίστασιν, ἀπέδιδον τὸ ἐπώνυμον κλέπτῃς· ὅταν δὲ οὗτος ἐλάμβανε τὸν μοῦρα σελέν, δικαστικὴν ἀπόφασιν ἐλέγετο παντούρης ἢ καπιτάνος.

Οἱ ἄνδρες οὗτοι, οἵτινες ἔνεκα τῆς δουλείας καὶ τῆς καταπίεσεως κατέφευγον εἰς τὰ ὄπλα, πολλάκις καὶ πολλαχῶς ἀπέδειξαν ὅτι εἶχον φρονήματα ὑψηλὰ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος, πολλάκις δὲ συνῆπτον μετὰ τῶν ὀθωμανῶν μάχας αἰμυληράς, κατὰ τὰς ὁποίας πάντοτε ἀπεδείκνυσεν τὴν Ἑλληνικὴν ὑπεροχὴν.

Τῶν ὀθωμανῶν λοιπὸν ἀποκαχμώντων ἀπὸ τῶν τοιούτων κακώσεων, συνεκαλεῖτο τὸ τζεμαέτι (ὁ λαὸς ἢ οἱ πρόκριτοι) εἰς τὸν μεκχεμέ (δικαστήριον) πκρόντων τοῦ τε Κιχῆ καὶ τοῦ Μιουτελίμη, προειδοποιεῖτο δὲ

καὶ ὁ καπιτάνος διὰ τινος μεσίτου νὰ ἐμπανισθῇ εἰς τὸν Καδὴν διὰ νὰ κάμῃ τὸ Ἰταάξι (ὑποταγὴν) καὶ νὰ λάβῃ τὸν Μουρασσελέ, ἀπόφασιν ἢ συναίνεσιν τῆς καπετανίας· ὁ καπιτάνος ἂν εἶχε τινὰ τῶν ἰσχυρῶν ὀθωμανῶν προστάτην, καὶ τῷ ἡγγυᾶτο περὶ τῆς ἀσφαλείας του, μετέβαινε, συνηθέστερον ὁμῶς ἐστελλέ τινὰ τῶν ἀξιωματικῶν ἢ συγγενῶν αὐτοῦ πρὸς τὸν Μονσελίμην ἢ Καδὴν μετὰ τινων ἀπλυστάτων δώρων, ἐλάφων, δορκάδων κτλ. παρουσιαζόμενον δὲ εἰς τὸν μεκχεμέν ὑπεδέχοντο οἱ πρόκριτοι ὀθωμανοὶ εὐνοϊκῶς, ὥς καὶ οἱ προεστῶτες τῆς ἐπαρχίας οἱ δὲ ὀθωμανοὶ ἐκολάχων αὐτὸν λέγοντες μασαλὰ, καπετάν, σὶνμπιζίμισιν (εἰσθε ἡμέτερος) τὸν συνεβούλευον δὲ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ φέρηται φρονίμως, φυλάττων τὴν ἐπαρχίαν ἀπὸ τῶν κακοποιῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ ὑπέσχετο τὰ πάντα, καὶ οὕτω τῷ ἐνεχειρίζετο ὁ παρὰ τοῦ Κριτοῦ Μουράσελές, ὀνομαζῶν αὐτὸν Παντούρην (φύλακα) τῆς ἐπαρχίας, ἢ δὲ ἐπωνυμία κλέπτῃς ἀφηρεῖτο, ἀποδιδομένης τῆς τοῦ καπιτάνου. Μετὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην ἐγίνετο καὶ ἄλλη τις ἀπόφασις τῆς ἐπαρχίας, παρόντων τοῦ Μονσελίμῃ καὶ τοῦ Καδῆ, ἣτις ὥριζε τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν, τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ὁ καπιτάνος καὶ τὴν μισθοδοσίαν αὐτῶν, τὴν ὁποίαν διένεμον εἰς τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας, ὁ δὲ καπιτάνος περιοδεύειν εἰς τὴν μεταβατικὴν ταύτην ὑπηρεσίαν, εἰσέπραττε τὰ τῆς μισθοδοσίας χρήματα.

Ὁ καπιτάνιος λοιπὸν λαμβάνων τὸν Μουρασσελέν ἐξήρχετο φανερὰ εἰς τὴν ὡς εἴρηται ὑπηρεσίαν, πάντοτε ὁμῶς προφυλαττόμενος ἀπὸ τὴν ἀπιστίαν καὶ δολοφονίαν τῶν ὀθωμανῶν ἢ ἀπὸ τινος αἰφνιδίαν κατ' αὐτοῦ ἐπίθεσιν τούτων, διότι ἡ ὀθωμανικὴ ἐξουσία ἐκτὸς τούτου τοῦ Ἑλλήνος στρατιωτικοῦ διοικητοῦ εἶχε καὶ ἄλλους τινὰς ὀθωμανοὺς σωματάρχας διωρισμένους εἰς τὴν μεταβατικὴν ὑπηρεσίαν διὰ τὴν δημιουργίαν ἀσφάλειαν, καὶ τοὺς μὲν περιφερομένους εἰς τὰ ὀρεινὰ χωρία μετὰ πεζικοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ ὠνόμαζε Δερβέν Ἀγᾶν, τοὺς δὲ εἰς τὰ πεδινὰ χωρία

καὶ ἔχοντας ὑπ' αὐτοῦ στρατιώτας ἱππεῖς **Κιρσε-
τάρην**.

Ὁ Καπιτάνος διήρην τοὺς στρατιώτας του εἰς ἀπο-
σπάσματα, ἔχοντα ἐπὶ κεφαλῇ, ἕνα ἀξιωματικὸν ὀνομα-
ζόμενον **Κολτσῆν**, ἐκράτει δὲ μεθ' ἐκτοῦ ἐν ἄλλο
ἀπόσπασμα, προσέχων πάντοτε, ὥστε ἐν πυχρὴν
προετοιμασίᾳ τῶν τούρκων νὰ συγκεντρώσῃ περὶ ἐαυτὸν
ὅλα τ' ἀποσπάσματα ἀπαιτούμενος δ' οὕτως εἰς τὰ
ὀρεινότερα χωρία, πρεσβύτηρ τὰς διευθύνσεις τῶν ὁθω-
μανῶν, ἀπέφυγε δὲ πᾶσιν μετὰ τῶν τῆς ἐξουσίας στρα-
τευμάτων σύγκρουσιν, ὅταν ὁμως ἔδωκεν ὅτι ἡ ἐξουσία
εἶχεν ἀπόφασιν νὰ καταδιώξῃ αὐτὸν, ἐν ὅχυραῖς ὅχυρού-
μενος θέσσει, περιέμενεν ἐκτὸν ἐχθρὸν, ὃν νικῶν πάν-
τότε διεσκόρπιζε καὶ οὕτω πάλιν ἐπανήρχετο εἰς αὐτὸν
ἡ ἐπωνυμία **Κλεπτής**, τὴν ὁποῖαν συνήθως οἱ ὁθω-
μανοὶ ἀπέδιδον εἰς τοὺς ἀντάρτας Ἑλλήνας ἢ ὁθωμι-
νοὺς ἀδικητικῶς· οὕτως εἰς τὸν ἐπαναστάντα **Μαχμουτ**
Πασᾶ Σκόδρα ἔδωκεν τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ **Καρὰ Μαχ-**
μουτ, εἰς τὸν **Τεπελενλή** ἡ **Ἀλῆ Πασᾶ** τὴν τοῦ **Καρὰ**
Ἀλῆ, εἰς τὸ ἀνυπότακτον **Σούλι** τὴν τοῦ **Καχόσουλι**.

Ταῦτα χάριν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ὑπολήψεως τῶν
στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν, τῶν ὑπερασπιστῶν τὴν πα-
τρίδα ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν πρὸ αὐτῆς ἀειμνή-
στων ὀπλαρχηγῶν, ὑπερασπιστῶν τῆς ἐλευθερίας κα-
τὰ τῆς πατρίδος, οἵτινες ἀπὸ υπερβίλλοντος ὑπὲρ τῆς ἐλευ-
θερίας ζήλου μὴ ὑποφέροντες τὴν αἰτιμον δουλεῖαν ἤρ-
παζον τὰ ὅπλα πρὸς ὑπεράσπισιν ἐκυτῶν τε καὶ τῶν
ὁμογενῶν των, καὶ ἐγένοντο οὕτω τὸ φόβητρον τῶν ὁθω-
μανῶν, οἵτινες φοβούμενοι τούτους ἀνέστελλον ὅπως οὖν
τὰς κατὰ τῶν Ἑλλήνων κακώσεις.

Πρεξήγηθαι τῆς διαγωγῆς τούτης τῶν ἀνταρτῶν
τῆς ὁθωμανικῆς τυραννίας φιλελευθέρων Ἑλλήνων,
ἐδόθη καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἡ ἐξυβριστικὴ ἐπωνυμία τοῦ
κλέπτου, τὴν ὁποῖαν οἱ ὁθωμανοὶ ἀπὸ σκοποῦ ἀπέδιδον
πρὸς περιφρόνησιν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ὑπῆκοι Ἑλλήνες
τὴν ἀπέδιδον εἰς αὐτοὺς διὰ τὸν φόβον τῶν ὁθωμανῶν·
ὅπως δὲ ὁμως ἐγένετο κοινή καὶ τὸ περιεργότερον

εἶναι ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀπλούστατοι ἄρματωλοι ἐρωτώμενοι περὶ τοῦ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐπαγγέλματος των, ἀπεκρίνοντο, λέγοντες ὅτι ἦσαν κλέπται, μὴ γνωρίζοντες νὰ κάμωσι διάκρισιν τῆς περιφρονημένης ταύτης ἐπωνυμίας καὶ τοῦ κυρίως ἐπαγγέλματος, ὅπερ μετήρχοντο, ὅτε μὲν ὡς ἀντάρται, ὅτε δὲ ὡς στρατιωτικοὶ ἀρχηγοὶ ἀνεγνωρισμένοι ὑπὸ τῆς ἐξουσίας διὰ δικαστικῆς καὶ διοικητικῆς συναινέσεως.

Αἱ μεγάλητεροι λοιπὸν τῶν ἐλπίδων τοῦ ἔθνους ὑπῆρχον εἰς τοὺς ὀπλαρχηγούς τούτους τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου, διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀπόστολοι τῆς φιλικῆς ἐταιρίας εἰς αὐτοὺς προσέδραμον, ἐξαιτούμενοι κατὰ πρῶτον τὴν συνδρομὴν τῆς πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος, εὐρόντες δὲ τούτους προθυμοτάτους, ἤρχισαν ἀμέσως τὰς προετοιμασίας διὰ τὴν γενικὴν τῆς Ἑλλάδος ἐπανάστασιν.

Σ Π Α Ρ Τ Η.

Ἐκτὸς τῶν ἄρματωλῶν ἡ Ἑλλὰς εἶχε καὶ ἕτερον κεφάλαιον λαοῦ γεγυμνασμένον εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, τοὺς Σπαρτιάτας, οἵτινες ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπάλχιον μὲ τοὺς Ὀθωμανοὺς, μὴ κύπτοντες εἰς τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας· ἐσχάτως ὁμῶς εἶχον ἀναγνωρίσει τὴν κυριαρχίαν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ συμφωνίαν ἀτελείας καὶ ἐπιτοπίου ἀνεξαρτησίας· διοικοῦντο δὲ ὑπὸ ἑνὸς ἀρχηγοῦ ἀνεγνωρισμένου παρὰ τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως, καὶ ὀνομαζομένου Μπέη τῆς Μάνης· περὶ τὰ 1770—1775 ὁ ἀποσταλεὶς εἰς Πελοπόννησον Βεζύρης Χουσεῖν Πασσᾶς Μουστᾶκκς ἐνήργησε τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν διὰ τοῦ διερμηγέως Ν. Μαυρογένη τοῦ μετέπειτα ἡγεμόνος Βλαχίας. Οὗτος εἶχε προστάτας τὸν Ναύαρχον Καπετᾶν Πασσᾶ καὶ τὸν γενικὸν Διοικητὴν τῆς Πελοποννήσου Βεζύρην Μόρα Βαλησίη. Ὁ μπέης οὗτος διωρίζετο ἀπὸ τὰς πρώτας οἰκογενείας τὰς πλέον ἰσχυρὰς τῶν Σπαρτιατῶν, μαλονότι δὲν ἐνήργουν οὗτοι ἀπολύτως τὴν ἐξουσίαν των ἐν ὅλῃ τῇ ἡγεμονίᾳ ταύτῃ, διότι πᾶσα ἐπαρχία καὶ ἕκαστον τμήμα εἶχεν

ἴδιον ἀρχηγόν, φύλαρχον, τινὲς δὲ τούτων ἦσαν τοσοῦτον ἰσχυροί, ὥστε δὲν εἶχε τὴν ἰσχὺν νὰ τοὺς καταβάλῃ ὁ Μπέης, ὅπωςδὴποτε ὁμοῦς ὁ Μπέης οὗτος ἦτο ἀρκετὰ ἰσχυρός. Οὐδεὶς τῶν ὀθωμανῶν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Μάνης, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι διοικοῦντο κατὰ τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῶν. Οἱ φύλαρχοι ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν πολιτῶν εὐρίσκοντο εἰς παντοτεινὸν μεταξὺ των ἐμφύλιον πόλεμον διὰ τὰς τυχεύσας μεταξὺ αὐτῶν ὑβρεῖς καὶ φόνους.

Οἱ ἀπόστολοι τῆς φιλικῆς ἐταιρίας μετέβησαν καὶ εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἐζήτησαν τὴν συνδρομὴν αὐτῆς διὰ τὴν γενικὴν τῆς Ἑλλάδος ἐπανάστασιν· εὗρον δὲ καὶ ταύτην προθυμοτάτην, καὶ μάλιστα τὸν τότε ἡγεμονεύοντα αὐτῆς, τὸν αἰμίνηστον Πέτρον Μαυρομιχάλην, ὅστις διὰ τοῦ ἀκραιφνοῦς αὐτοῦ τε καὶ τῶν τέκνων του πατριωτισμοῦ προσήνεγκεν εἰς τὴν πατρίδα μεγάλας θυσίας.

Κατὰ τὰς παρχμονὰς τῆς ἐθνεγερσίας κατέφυγον εἰς τὴν Σπάρτην διάφοροι τῶν μεμνημένων τὰ τῆς ἐπαναστάσεως ὀπλαρχῆγοι διὰ νὰ προετοιμασθῶσι καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου, ἦσαν δὲ ὁ γέρων Κωλοκοτριῶνης, Νικήτας Σταματελόπουλος, Ὁνάσιος Φωτομάρας μετὰ τοῦ υἱοῦ του Χρήστου, Κῶστας Χορμόβης, Καλογεροτσάμης καὶ διάφοροι ἄλλοι, οἵτινες ἐξῆλθον εἰς τὴν Μεσσηνίαν μετὰ τοῦ Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, καὶ ἐξέδωκαν τὴν πρώτην τῆς ἐθνεγερσίας προκήρυξιν.

ΣΟΥΛΙΩΤΑΙ.

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὴν ἐξέτασιν μιᾶς ἄλλης ἐκ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος, ἣτοι τῶν Σουλιωτῶν, δηλονότι ποῦ εὐρίσκοντο, καὶ εἰς ποίαν θέσιν ἦσαν καὶ τί ἐνηργήθη δι' αὐτῶν κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Οἱ Σουλιῶται, ὡς εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτὴν ἐξέθεμεν, εὐρίσκοντο ἐν Ἐπτανήσῳ ἀπὸ τοῦ 1864, καὶ εἶχον ἀπελπισθῆ διὰ τὴν ἀνάκτισιν τῆς ἑαυτῶν πατρίδος· ἐσχέ-

φθησαν λοιπόν νὰ ἐξαποστείλωσι μίαν πρεσβείαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξανδρον τὸν Α' ὅπως ἐξαιτήσῃ τὴν προστασίαν αὐτοῦ, τὰς δὲ ἐλπίδας αὐτῶν ὑπεστήριξεν ἰδέα τις, ἡ ἀκόλουθος.

Ὅτε οἱ Σουλιῶται ἐμετανόστευσαν εἰς τὴν Ἑπτανήσον, αὕτη εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ῥωσσίας· οἱ Ῥῶσοι λοιπόν, δεχθέντες αὐτοὺς εὐνείκῳ καὶ σχηματίζαντες εἰς τάγματα, τοῖς ὑπεσχέθησαν ὅτι διὰ παντὸς θέλουσι τοὺς μεταχειρίζεσθαι ὡς ἐγγώριον στρατόν· μετὰ δὲ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ῥώσων ἦλθον προστατὰς τῆς Ἑπτανήσου οἱ Γάλλοι, αἵτινες ἐπίσης τοὺς διετήρησαν μετὰ πολλῶν ἄλλων Ἑλλήνων· οἱ δὲ μετὰ τοὺς Γάλλους ἐλθόντες Ἀγγλοὶ τοὺς διετήρησαν μὲν ἐπὶ τινα καιρὸν, ἀκολουθῶς ὅμως διέλυσαν τὰ τάγματα αὐτῶν, καὶ ὡς ἐκ τούτου εὐρέθησαν εἰς δυσχερεστάτην θέσιν διὰ τὴν συντήρησιν των· διὸ καὶ ἀπέστειλαν δύο ἐκ τῶν προκρίτων συμπατριωτῶν των, τοὺς Γεώργιον Καρχμπίνην καὶ Γεώργιον Μολάμον εἰς Πετρούπολιν περὶ τὸ 1819 ἔτος, ὅπως διὰ τοῦ ἐξ ἀπορρήτων ἰδιαιτέρου Γραμμικτέως τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, Ἰωάννου Καποδιστρίου μεσιτεύσωσι παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι, τῷ πρώτῳ αὐτῆς προστάτῃ, διὰ νὰ λάβῃ ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης μετὰ τῶν λοιπῶν δυνάμεων πρόνοιαν ὑπὲρ τοῦ πύσχοντος λαοῦ τοῦ Σουλίου· οἱ ἀπεσταλμένοι ἔφθασαν εἰς Πετρούπολιν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1820 ἔτους, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ περὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἰδέα εἶχε διαδοθῇ, καὶ κατὰ μέγχι μέρος ἐξεγκωθῇ. Ὁ δὲ Ἰωάννης Καποδιστρικὸς ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τῶν ἀπεσταλμένων ἀπήντησεν ὅτι ἡ ἐπερχομένη δὲν ἦτο κατάλληλος πρὸς αἴτησιν αὐτοκρατορικῆς προστασίας, ἀλλὰ τοὺς συνεβούλευσε νὰ ἐπανέλθωσιν πρὸς τοὺς πατριώτας των. Πρὸς τούτοις δὲ ἐπανερχομένους καὶ εἰς Ὀδησὸν ἀφικνουμένους ἔτρεξαν διάφοροι ἀπόστολοι τῆς ριλικῆς ἐταιρίας, καὶ ἀπεκάλυψαν τὰ μυστήρια καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἐταιρίας, τοὺς προέτρεψαν δὲ νὰ ἐπανέλθωσι πρὸς τοὺς συμπατριώτας των καὶ νὰ προετοιμασθῶσι, διότι τοῖς ἔλεγον ὅτι οἱ Σουλιῶται εἶναι ἀνάγκη νὰ λάβωσι ἐνεργητικὸν καὶ σπουδαῖον

μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν. Οἱ ἀπεσταλμένοι λοιπὸν ἐπανῆλθον μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν Ἐπτανήσον, ἀλλὰ πρὶν ἔτι ἀφίχθῶσιν ἐκείσε καὶ διακοινώσωσιν εἰς τοὺς λοιποὺς τὰ μυστήρια, ἄλλοι τῶν ἐν Ἐπτανήσῳ ἐταίρων εἶχον ἀνακοινώσει καὶ εἰσάξει εἰς τὴν ἐταιρίαν ἐκ τῶν Σουλιωτῶν τοὺς Νότην Βότζαρην, Πύλιο Γούσην, Γεώργιον Ζέρβαν, Γιώτην Δαγκλήν, Μάρκον Κουτζουνίκαν, Γεώργιον Δράκον, Λάμπρον Βεῖκον καὶ ἄλλους τινας· οὗτοι ἀπέστειλον ἄνθρωπον καὶ εἰς Ἰωάννινα, ὅπου εὐρίσκετο ὁ Μάρκος Βότσαρης καὶ ὁ Ζυγούρης Τζαβέλας διὰ νὰ διακοινώσωσι τὰ περὶ τῆς μελλούσης τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστάσεως.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων ὡς πρὸς τὴν ἐπανάστασιν ἐν Ἡπείρῳ κατὰ τὴν παρρημονίην αὐτῆς· ἄνθρωποι τινες ὅμως ἐκ τῶν ἱστορησάντων τὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῶν ὡς εἰρηται γεγονότων διατελοῦντες, ἔγραψαν συκοφαντοῦντες τοὺς Σουλιώτας, ὅτι δῆθεν οὗτοι δὲν ἦσαν μεμυημένοι τὰ μυστήρια τῆς ἐταιρίας, καὶ ὅτι κατὰ πρῶτον ἐκινήθησαν ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἀλλ' οἱ συκοφάνται οὗτοι εἰρίσκοντο εἰς τὴν φρικωδεστέραν ἀπάτην, καὶ ἡ πλάνη τῶν αὐτῇ προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι οἱ Σουλιῶται, ὁρθῶς σκεπτόμενοι, ἀνέμιζαν καὶ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα, καὶ οὕτως ἔθεσαν τὴν ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν εἰς θέσιν ν' ἀμυριβάλλῃ ἐπὶ πολὺν καιρὸν περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καθότι ἐνόμιζεν ὅτι τὰ πάντα ἐγένοντο διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀλθινοῦ τούτου ἀντάρτου, ἥτις περιστάσις τὰ μέγιστα ὠφέλησε τὴν Ἑλλάδα, διότι ἡ τοῦ Σουλτάνου κυβέρνησις, νομίζουσα κέντρον τῆς ἐπαναστάσεως τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ, διεύθυνεν ὅλως τὰς δυνάμεις τῆς κατ' αὐτοῦ, νομίζουσα ὅτι μετὰ τὴν κατὰ τὴν Σουλτάνου τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ τὸ πᾶν ἤθελε καταστροφῇ. Οἱ Σουλιῶται λοιπὸν διὰ τῆς φρονιμωτάτης τυχύτης ἐνεργείας τῶν μεγάλως τὴν γενικὴν πατρίδα ὠφέλησαν μετὰ τὴν καταστροφὴν λοιπὸν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἰδόντες οἱ Ὀθωμανοὶ πόσον ἐπιτηδείως τοὺς εἶχον ἀπατήσει οἱ

Σουλιῶται, ἔστρεψαν ὅλας των τὰς δυνάμεις κατὰ τῶν Σουλιωτῶν.

Ναυτικάι δυνάμεις τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ πρῶτος ὑπατος, ὁ μετὰ ταῦτα αὐτοκράτωρ τῆς Γαλλίας μέγας Ναπολέων, μὴ δυνηθεὶς νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τῆς Μεγάλης Βρετανίας ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τὸ 1803 περὶ τὸν Μάϊον, ἀμφοτέραι δὲ αἱ δυνάμεις αὗται διεκήρυξαν ἀποκλεισμόν, ἡ μὲν Ἀγγλία ὅλην τὴν παραλίαν τῆς Εὐρώπης τὴν ἐπηρεαζομένην παρὰ τοῦ Ναπολέοντος· ὁ δὲ Ναπολέων ὁμοίως ὑπεχρέωσεν ὅλους τοὺς ἐκ συνθηκῶν φίλους του ἡγεμόνας ἐν Εὐρώπῃ ν' ἀποκλείσωσιν ὅλα τὰ παράλια μὴ παραδεχόμενοι οὐδὲν εἶδος ἐμπορεύματος τῆς Ἀγγλίας ἢ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς, ἐξῆρθετο δὲ τοῦ μέτρου τούτου μόνον τ' ὀθωμανικὸν Κράτος, καὶ ἐκ τούτου ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ Σμύρνη καὶ ἡ Θεσσαλονίκη ἐγένοντο οἱ κυριώτεροι λιμένες, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀπεσιδάζοντο ὅλα τὰ ἐμπορεύματα τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν ἀποικιῶν της καὶ ἐκεῖνα τοῦ Νέου Κόσμου, ἐντεῦθεν δὲ, διὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, Οὐγγαρίας καὶ Αὐστρίας, μετεφέροντο εἰς ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Ἡ σπουδαία αὕτη περίστασις ἔκαμε τοὺς κατὰ τὴν ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν Ἕλληνας νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὴν ἐμπορίαν κατὰ τε ξηρὰν καὶ θάλασσαν, ἐξ ἧς, σπουδαίως ὠφεληθέντες, ἔφερον ἄπειρα πλούτη εἰς τὰς ἐκυτῶν πατρίδας· ἀνεδείχθησαν δὲ βαθύπλουτοι ἐν Κωνσταντινουπόλει, Χίῳ, Σμύρνῃ, Θεσσαλονίκῃ, Σέρραϊς, Ἀνδριανουπόλει, Φιλιππουπόλει, Βιτωλίοις, Ἰωαννίνοις, Πάτραις καὶ διαφόροις ἄλλαις ἐπαρχίαις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· ἀνεδείχθησαν δὲ τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ αὐτῇ τῇ Αὐστρίᾳ παροικοῦντες Ἕλληνες.

Αἱ ὠφέλειαι καὶ τὰ πλούτη τῆς ξηρᾶς ἦσαν ἀσυγκρίτως ὡς λαγῶ κατώτερα ἀπὸ τὰ τῶν θαλασσῶν, καὶ πρὸ πάντων τῶν τριῶν ναυτικῶν δυνάμεων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, Ἰόρας, Σπετζῶν καὶ Ψαρόων, διότι οἱ κάτοικοι

τῶν νήσων τούτων, εὐτολμώτεροι τῶν ἄλλων θαλασσίων ἐλλήνων, κατεσκεύασαν ἱκανοῦ μεγέθους ταχυκίνητα πλοῖα, καὶ φορτόνοντες αὐτὰ σίτον ἕκ τε τῆς Μαιώτιδος, ἕκ τοῦ Εὐξείνου καὶ ἕκ διχφόρων ἄλλων μερῶν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, διήρχοντο ῥιψοκινδύνως τὴν γραμμὴν τῶν πολεμικῶν πλοίων τῶν ἐπιτετραμμένων τοὺς ἀποκλεισμούς, μετὰ τῶν ὁποίων συνεκρότουσιν πολλάκις καὶ ναυμαχίας. Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τ' ἀποκεκλεισμένα μέρη ἀπεβίβαζον τὸν σίτον καὶ ἐπ' αὐτῶν φέροντες χιλιάδας ἀργυρῶν νομισμάτων, πρὸ πάντων ἕκ τῆς κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν πλουτοῦσης ἕκ τῶν ἀποικιῶν Ἰσπανίας. (*)

Ἡ περίστασις αὕτη, γενομένη πολλῶν ὠφελειῶν πρόξενος εἰς τοὺς θαλασσίους τούτους Ἕλληνας, τοὺς ἔφερεν εἰς τὴν εὐάρεστον θέσιν νὰ βελτιώσωσι τὰ πλοῖά των, ἀποκαθιστάντες αὐτὰ ἰσχυρά, καὶ σχεδὸν ὡς τὰ μικρὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν θαλασσίων δυνάμεων τῆς Εὐρώπης, καὶ διὰ τὸν ὧς εἴρηται λόγον τῶν ἀποκλεισμῶν καὶ πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν κινδύνων τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εὕρισκομένων πειρατικῶν τῆς Βαρβαρίας πλοίων, τῶν ὑπ' αὐτῆς τῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας προστατευομένων καὶ περιθλαπομένων. Διὰ τούτων λοιπὸν καὶ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῶν πατρίδα ἔφεραν τὰ ἄπειρα ἐκεῖνα πλούτη, καὶ εἰς τὴν γενικὴν πατρίδα τὰ μάλιστα συνετέλεσαν ὡς ναυτικὴ δύναμις εἰς ἀντίστασιν καὶ ἀπό-

(*) Τοῦ Βασιλείου τούτου ὁ πληθυσμὸς εἶχεν ἀραιωθῆ κατὰ μέγα μέρος ἕκ τῆς ἀποδιώξεως τῶν μαύρων καὶ τῆς ἐν ταῖς ἀποικίαις μεταναστεύσεως, καὶ κατ' ἐξοχὴν ἕκ τῆς καταστροφῆς, ἣν εἰς αὐτὸ ἐπέφερε τὸ ἱερὸν δικαστήριον, τὸ ὁποῖον ὡς λογαριάζει ὁ Λαυρέντιος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ 1181 ἕως 1493, ἐνῷ ἦτον Ἱεροκριτῆς ὁ Δομικανὸς Ταρκουμάδας, ἐκάλησαν ζωντανοὶ 8,000 ἄνθρωποι, εἰς εἰκόνας (διαφυγόντες τὸν ἀληθινὸν θάνατον) 8, 500· ἄλλας τιμωρίας ἐπάθον ἄνθρωποι 90,000· τὸ κεφάλαιον ὅλων τῶν θυμάτων τῆς Ἰσπανικῆς Ἱεροκριτίας μέχρι τῆς διαλύσεώς τῆς ἀποδίδει ὁ Συγγραφεὺς οὗτος, ζωντανούς καὶ μένους 31,912, εἰς εἰκόνας 17,659· σκληρῶς τιμωρημένου 291,460· καὶ μ' ὅλην τὴν ὡς ἐρρήθη ἀραιώσειν πάλιν ὑπῆρχον ἐν Ἰσπανίᾳ ἄπειρα πλούτη.

κρουσιν τῆς τοῦ ἐχθροῦ γιγαντιαίας θαλασσίας δυνάμεως.

Ταῦτα τὰ ἐκ τοῦ ἐμπορίου πλούτη, τὰ ὅποια εἶχον συσσωρευθῆ εἰς τοὺς μετερχομένους αὐτὸ, δὲν ἔμειναν εἰς τὰ ταμεῖα αὐτῆς μόνον, ἀλλὰ διεσπάρησαν εἰς ἅπαντας τοὺς διομηχάνους πάσης τάξεως τῶν Ἑλλήνων, ὡς ἐκ θείας προνοίας, διότι ἡ εὐπορία αὕτη ἐβελτίωσε καὶ τὴν ἠθικὴν αὐτῆς θέσιν καὶ τοὺς ἔκαμε νὰ ἐννοήσωσιν εἰς πᾶσαν ἄτιμον ζυγὸν δουλείας εὐρίσκονται.

Ἡ ἐπικερδὴς ὁμως αὕτη περίστασις διήρκεσε μέχρι τοῦ 1813 — 1814, διότι ἐν Εὐρώπῃ ἀποκατέστη πλεόν η γενικὴ εἰρήνη, καὶ τὴν ῥοπὴν ταύτην τοῦ πρὸς τὴν Ἑλλάδα παραιρέοντος πλούτου διεδέχθη γαλήνη, διότι εἶχε φθάσει πλεονὸς καιρὸς, καὶ ὃν ἐμελλε νὰ ἡγήσῃ ὁ κώδων τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐν τῇ γαλήνῃ ταύτῃ ἔπρεπε νὰ λάβωσι τὴν εὐκαιρίαν νὰ συσχεφθῶσι σοφῶς περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τοῦ τῆς δουλείας ἀτίμου ζυγοῦ.

Περὶ τῶν ἐπαρχικῶν ἀρχόντων ἢ προεστώτων τῶν

Ἑλλήνων πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας

καὶ κατὰ τὰς παρχμονὰς αὐτῆς.

Διὰ νὰ ἐξετάσωμεν μετ' ἀκριβείας τὴν κατὰστασιν τῶν ἐπαρχικῶν τούτων ἀρχόντων τῆς Στερεᾶς καὶ νὰ θεωρήσωμεν τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν ἐπιρροήν, ἣν οὗτοι ἐξήσκουν ἐπὶ τῶν ἐπαρχιῶν παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ κυβερνήτει, ἀνάγκη ν' ἀνατρίξωμεν εἰς προγενεστέρην ἐποχὴν, ἥτοι κατὰ τὰ ἔτη 1782 — 1783, ὅτε ἡ Σουλτανικὴ κυβέρνησις ἀνέθεσεν εἰς τὸν ἡγεμόνα τοῦ Αὐλῶνος (Αὐλῶνις, Βαλκὼι) Βεζύρην Κούρτ Πασᾶν, καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἰωννίνων ὡς καὶ τὸ γενικὸν Διοβενιχαλίκι τῶν Τρικάλων, ἥτοι τὴν δικτῆρησιν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας. Ὁ Βεζύρης οὗτος διεφημίζετο, ὅτι ἦτο εἰς τῶν ἀγαθῶν ἡγεμόνων. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς λοιπὸν τούτου καὶ πρότερον οἱ ἄρχοντες τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Γούμελης ἐξίσκουν μεγίστην ἐπιρροήν ἐπὶ τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ

ἰσχυον μεγάλως παρὰ τῇ ὀθωμανικῇ ἐξουσίᾳ, διότι αἱ προτίσεις αὐτῶν, εἴτε προφορικαί, εἴτε γραπταί δι' ἀναφορᾶς (Μααζάρι), ἐγίνοντο δεκταί ἀπὸ τοὺς Βεζύρας καὶ τὴν ἐξουσίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· πολλὰκις δὲ ἐδίδοντο ἀναφοραὶ (Ἀρτζ Μααζάρι) εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου (Δοβλέτη Ἀλιέ) κατ' εὐθείαν, δι' ὧν ἐξεφράζοντο παράπονα καὶ κατ' αὐτῶν τῶν Βεζυρῶν διὰ τὰς καταχρήσεις αὐτῶν καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ὑπαλλήλων. Ἰὰς ἀναφορὰς τύχας ἀμέσως τὸ Δοβλέτη ἐλόμβανεν ὑπ' ὄψιν καὶ ἐνίοτε ἐπέφερε θεραπείας παύων ἢ μεταθέτων τοὺς ἡγεμόνας τούτους.

Περὶ δὲ τὸ 1787 — 1788 ἔτος ἐδόθη εἰς τὸν Τεπελενλὴν Ἀλῆ πασᾶν ἡ ἡγεμονία τῶν Ἰωαννίνων καὶ τὸ γενικὸν Δερβεναγαλίκι τῶν Τρικάλων. Οὗτος δὲ ὁ πονηρότατος Ἀλβανὸς, σκεφθεὶς ὅτι, ἐάν τὸ γενικὸν αὐτοῦ Δερβεναγαλίκι τῶν Τρικάλων ἐπεκτείνετο καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας τῆς Ρούμελης, ἤθελεν ἐπὶ πολὺ τὸν ἐνισχύσει πρὸς πρᾶγματποίησιν τῶν σχεδίων του, διὰ χρημάτων καὶ ἄλλων μέσων ἔπειτε τὴν κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου, ὥστε τὸ Δερβεναγαλίκι αὐτοῦ νὰ γένη Μικροδύσου, ἥτοι ἰδιαίτερᾳ ἡγεμονίᾳ, ἔχουσα τὸ δικαίωμα νὰ ἐποπτεύῃ καὶ νὰ ἐφορεύῃ ὅλας τὰς ἐπαρχίας τὰς ἀπὸ Θεσσαλονίκης μέχρι τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Πελοποννήσου διὰ τε τὴν καταδίωξιν τῆς ληστείας καὶ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, κητῶρθωτε δὲ τοῦτο μετὰ τὴν ἐπὶ Βλαχάδα ἐπανάστασιν, τὴν ὁποίαν ἐν τοῖς σπαργάνοις κητέστρεψεν, ὡς ἀλαχοῦ ἐφρέθη.

Ἐκτοτε λοιπὸν τὰ πράγματα εἰς τὴν Ρούμελην μετεβλήθησαν καὶ ἡ ἰσχύς τῶν ἀρχόντων ἡλκιστῶθη πολὺ, διότι δὲν ἦσαν πλέον οἱ πρᾶοι Ὀσμηνλῆδες ἡγεμόνες, ἀλλ' Ἀλβανὸς πικνοῦργος καὶ δόλιος, ὅστις, διὰ νὰ ἰσχυροποιηθῇ ἐν ταῖς ἡγεμονίαις, ἤρχισε τὴν καταδίωξιν τῶν ἰσχυρῶν ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους καὶ κητέστρεψεν, ἀναδείξας ἄλλους πλάσματα αὐτοῦ, ἡ δὲ κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου, ἀντὶ νὰ τὸν τιμωρῇ διὰ τὰς κηκουργίας ταύτας, τὸν ἐνίσχυεν ἔτι μᾶλλον, διότι τοὺς καταστραφέντας ἀρχοντας ὁ Ἀλῆ πασᾶς περίετκεν εἰς τὴν εὐκολοπι-

στον αὐλὴν τοῦ Σουλτάνου ὡς ἀντάρτης καὶ ὡς συνεν-
νοημένους μετὰ τῶν ἀνταρτῶν ἄρματωλῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἐπαρχικῶν προεστώτων, τοὺς ὁποίους ἐκ
τῶν δημιουργημάτων του διώρισε διὰ τῆς πονηρίας καὶ
τῶν μέσων τῆς διαφθορᾶς ὡς ἄρχοντες τῶν ἐπαρχιῶν,
διώρισεν ἄκόμη καὶ τινὰς ἀπὸ τοῦς ἄρματωλοὺς καπε-
τάνους ἐκ τῶν πιστοτέρων πρὸς αὐτὸν, καπετάνους τῶν
ἐπαρχιῶν τῆς Στερεᾶς διὰ τῆς ἰσχύος του, ἀκολούθως
δὲ ὁ πολυμήχανος οὗτος Ἀλβανὸς προέβη σπουδαιότερον,
κερδήσας ὑπὲρ ἑαυτοῦ διὰ χρηματικῶν μέσων ὅλους τοὺς
παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ Σουλτάνου ὑπαλλήλους, μὴ ἐξαιρου-
μένων μηδ' αὐτῶν τῶν ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἀργίᾳ ὑπουργῶν,
ὡς ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ λεπτομερέστερον ἐξέβημεν.

Οὕτως ἔχοντας διατεθειμένα τὰ πράγματα τοῦ Ἀλῆ
πασᾶ παρὰ τῇ κυβερνήσει τοῦ Σουλτάνου, δὲν ἦτο δυνα-
τὸν οὔτε ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν νὰ ἐξεγεροθῇ παράπονόν τι
κατ' αὐτοῦ ἢ κατὰ τῶν ὑπαλλήλων του, ἀλλὰ καὶ ἂν
ἐξεγείρετο παρὰ τινων, ἡ φωνὴ των ἦτο φωνὴ βεβή-
των ἐν ἐρήμῳ, διότι αἱ πρὸς τὸν Σουλτάνον θύραι ἦσαν
ἄπασαι κλεισμέναι καὶ οὐδὲν τῶν παραπόνων ἠδύνα-
το νὰ φθάσῃ εἰς τὰς ἀκοάς του, ἡ καὶ ἂν ἔφθανε, διε-
στρέφετο ἀπὸ τοῦς περὶ αὐτὸν, καὶ οὕτως οὐδὲν αἰσιον
ἔφερεν ἀποτελεσμα. Οὕτω λοιπὸν ἄπασαι αἱ ἐπαρχίαι
τῆς Στερεᾶς ἀπὸ τῶν ὀρίων τῆς Σκόδρας μέχρι τοῦ Ἰσθ-
μοῦ ἀπώλεσαν πᾶσαν ἰσχύν αὐτῶν, διότι αὕτη ἐγένετο
κτῆμα τοῦ Ἀλβανοῦ τυράννου Ἀλῆ πασᾶ.

Περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐπαρχιακῶν ἀρχόντων πρὸ
τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ κατὰ τὴν
ἐποχὴν αὐτοῦ.

Κατ' ἔτος συνήρχοντο οἱ πρόκριτοι τῶν πόλεων, κω-
μοπόλεων καὶ χωριῶν εἰς τὴν πρωτεύουσιν τῆς ἐπαρ-
χίης καὶ προσδιώριζον τὸν τόπον τῆς συνεδριάσεως,
ὅστις συνήθως ἦτο ἡ ἐπισκοπὴ, τὸ σχολεῖον τοῦ τόπου,
ἡ οἰκία τινὸς τῶν προκρίτων, ἡ καὶ ἐν ὑπαίθρῳ ἀκρόμη.
Ἐν τῇ σ' λεύσει ταύτῃ ἐξηλέγχοντο οἱ ἀπολογισμοὶ

τοῦ προεστῶτος, ἢ τῶν προεστώτων, ἃν ἦσαν περισσότερα τοῦ ἑνὸς ἄτομα, καὶ ἂν ἔβλεπον, ὅτι οἱ προεστώτες οὗτοι διεχειρίσθησαν καλῶς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὰς εἰσπράξεις τῶν ἐπιβληθέντων εἰς τοὺς κατοίκους τῆς ἐπαρχίας φόρων καὶ διὰ τῆς διαγωγῆς καὶ ἱκανότητος τῶν ἀνεδείχθησαν ὠφέλιμοι εἰς τοὺς συνεπαρχιώτας τῶν, διωρίζοντο καὶ διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, ἂν δὲν εἶχον ἰσχυρὰν τινα ἀντιπολίτευσιν, ἄλλως ἢ συνέλευσις ἐξέλεγεν ἄλλους, μὲ τὴν παρτήρησιν ὁμῶς, ὅτι οἱ ἐκλεχθῆσόμενοι ἐπαρχιακοὶ ἄρχοντες ἔπρεπε νὰ ᾖναι ἄνθρωποι ἀπολαύοντες τῆς κοινῆς ὑπολήψεως διὰ τῆς διαγωγῆς, ἱκανότητος καὶ καταγωγῆς αὐτῶν. Ἡ εἰς τὴν συνέλευσιν εἰσοδος ἦτο ἐλευθέρως εἰς ὅλους τοὺς πολίτας, μὲ τὴν διαφορὰν ὁμῶς, ὅτι ἡ γνώμη τῶν προκρίτων ἦτο προτιμωτέρα.

Τὸ αὐτὸ συνέβαινε καὶ κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν προεστώτων τῶν πόλεων, κωμοπόλεων καὶ χωρίων, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι, ἂν τινὲς ἐγίνοντο δημοτικώτατοι, λαμβάνοντες μέρος εἰς τὴν συνέλευσιν ὅλων τῶν πολιτῶν, ἡ ἐκλογὴ ἐγένετο διὰ τῆς κοινῆς θελήσεως ἢ μεγάλῃς πλειονοψηφίας.

Μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου ἢ τῶν νέων ἀρχόντων, οἱ πρόκριτοι συνώδευον καὶ ἐπαρουσίαζον τούτους εἰς τὸν Βοῦδέδαν, ἢ τὸν Μουσελίμην τοῦ τόπου διὰ νὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃ ὡς τοιούτους. Τοιαύτη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦτο ἡ συνήθεια ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρχόντων κατὰ τὰς ἐπαρχίας τῆς Στερεᾶς, πιστεύω δὲ, ὅτι καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον τὸ αὐτὸ συνέβαινε.

Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἀλῆ Παᾶ καὶ τὴν ἰσχυροποίησιν αὐτοῦ ἐν ταῖς Ἡγεμονείαις τῆς Στερεᾶς, τὰ πράγματα πολὺ μετεβλήθησαν, διότι οὐχὶ μόνον οἱ ἐπαρχιακοὶ ἄρχοντες ἐξελέγοντο κατὰ συναίνεσιν καὶ δικταγὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι τῶν κωμοπόλεων καὶ τῶν χωρίων αὐτῶν. Τοῦ μέτρου τούτου ἐξηρῆτο ἡ Θεσσαλομαχνησία, ὡς Μαλικιανὲς (ιδιοκτησία) τῆς Ἀσμά Σουλτάνας, ἀδελφῆς τοῦ Σουλτάν Μαχμούτη· ταύτην δὲ τὴν ἐπαρχίαν κειμένην ἐπὶ τῆς χερσονήσου

τῆς Θεσσαλίας, δὲν ἡδυνήθη ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς νὰ κατ-
κτήσῃ φοβούμενος τὴν ὑπερβάλλουσαν ὀργὴν τῆς ἡγεμο-
νίδος ταύτης. Εἰς τὴν Θεσσαλομαγνησίαν λοιπὸν οἱ
προεστώτες ἐξελέγοντο μὲν παρὰ τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἤρχον
οἱ διὰ ξυλοκοπημάτων νικηταί, οἵτινες ἐπεκυροῦντο
παρὰ τοῦ Σουλτάν Κεχαγιᾶ, ἐπιτρόπου τῆς ἡγεμονίδος.

Οἱ ἄρχοντες τῶν ἐπαρχιῶν ὡς ἐκ τοῦ καθήκοντος
ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ παρευρίσκωνται καὶ συνεδριάζωσι
διὰ ὅλας τὰς τυχόν ὑποθέσεις τῆς ἐπαρχίας μετὰ τοῦ
Βοϊδόντα, Μουσελίμη, ἥ καὶ αὐτοῦ τοῦ Πασσᾶ καὶ τοῦ
Καδῆ τῷ τόπου, μετὰ τῶν ὁποίων συνεσκέπτοντο περὶ
τῆς ἐπιβολῆς τῶν φόρων ἐπὶ τῶν κατοίκων τῆς Ἐπαρ-
χίας. Οἱ φόροι δὲ οὗτοι διενέμοντο εἰς τὰ χωρία, εἰς
χανέδες λεγομένους, ἥ εἰς φωτιαῖς, καὶ ὑπελογίζοντο
ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων ἐκάστου χωρίου. Δὲν
προήρχοντο δὲ οἱ φόροι οὗτοι, οἱ ἐπιβαλλόμενοι εἰς
τοὺς κατοίκους, ἐκ τοῦ φόρου τῶν χαρατζίων, διότι οὗ-
τοι εἰσεπράττοντο ἰδιαίτερως κατὰ κεφαλὴν ἐξ ὅλων τῶν
ἐνγλήκων ἀρρένων, ἀλλ' ἐξ ἄλλων ἀπείρων φόρων βχ-
σιλικῶν, ἡγεμονικῶν καὶ τοπικῶν ὡς ἀκολούθως.

« Ν ο ξ ο ὕ λ ἄ θ α ρ ι ς· φόρος ἀποδιδόμενος πρὸς
τὸν ἴδιον αὐτὸν Σουλτάνον διὰ τῆς ἐπ ἡ χ α σ λ ῖ κ ι, (ἰ-
διαίτερα πρόχειρα ἔξοδα.)

« Κ ο υ ν τ ο υ μ ἔ ν· φόρος ἀποδιδόμενος εἰς τὸν Βε-
ζύρην τῆς ἡγεμονίας, εἰς ἣν ὑπέκειτο ἡ ἐπαρχία οὗτη.

« Χ α ζ ι ρ ι ἔ ς· ἄλλος ἡγεμονικὸς φόρος ἀποδιδό-
μενος εἰς τὸν ἴδιον ἡγεμόνα καὶ εἰς ἄλλους τῶν μικρῶν
ἡγεμονιῶν Πασσάδες ὡς συνδρομή.

« Ἀ μ ε σ ο ς· φόρος δέκα ἐπὶ τοῖς ἑκκτὸν ἐφ' ὅλων τῶν
δημητριακῶν καρπῶν, τὸν ὅποιον ἐλάμβανον οἱ Σπαχί-
δες ἱππεῖς, καὶ ἀπὸ τούτων ἀκλήρους Σπαχήδας τὸ Δημό-
σιον.

« Ἰ σ τ η ρ ᾶ ς· ἄλλος φόρος σίτου καὶ κριθῆς, εἰς-
πραττόμενος ἐπὶ τῶν ζευγαρίων καὶ εἰς τὴν Κωνσταν-
τινούπολιν μετακομιζόμενος.

« Τ ζ ε λ ἔ π ι κ α ν· φόρος ἐπὶ τῶν ποιμνίων, 3 ἢ 4
πρόβατα ἐπὶ τοῖς ἑκκτὸν πρόβάτοις.

« Τ ζ η μ π ο υ κ λ η κ ι· φόρος ἐπὶ τῶν ποιμνίων 3—
5 λεπτά κατὰ κεφαλὴν.

« Τ ζ ε λ ἐ π κ ε σ ι ἄ ν ι· φόρος μαλλίων.

« Κ α λ λ ι ε ν τ ζ η μ π ε τ ε λ ι ἐ· φόρος διὰ τὴν
μισθοδοσίαν τῶν ἐν τοῖς βασιλικοῖς πλοίοις ναυτῶν Ὀ-
θωμανῶν.

« Μ π ε ν τ ἄ τ ι· φόρος ἐπὶ τῆς μετάξης, τῶν βρμ-
βακίων καὶ ἀμπέλων.

« Μ ε ζ η λ χ α ν ἐ ὁ ε ς· ἐκάστη τῶν ἐπαρχιῶν καὶ
μάλιστα αἱ κεντρικώτεραι ἦσαν ὑποχρεωμέναι νὰ διατη-
ρῶσι 200—300 ταχυδρομικοὺς ἵππους, οἵτινες ἐχρησί-
μευον διὰ τοὺς βασιλικοὺς καὶ ἡγεμονικοὺς ταχυδρό-
μους, οἵτινες τοὺς ἐλάμβανον καὶ μετέβαινον πρὸς ὑπὴ-
ρεσίαν τοῦ δημοσίου, ἢ τῶν ἡγεμόνων τοῦ τόπου· ἡ δὲ
ἐπαρχία ἔπρεπε νὰ ἐξοδεύῃ δι' αὐτοὺς 600—700 χιλι-
άδας γροσίων.

« Ν α φ ε ρ ι ἐ· φόρος πληρονόμενος εἰς τὸν Δ ε ρ-
β ε ν τ ἄ τ Β α λ ε σ ι (ἐπιτετραμμένον τὰ τῆς δημο-
σίας ἀσφαλείας) διὰ τὴν πληρωμὴν ἢ τὴν μισθοδοσίαν
τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ· ἦτο δὲ οὗτος ὑπέρρογκος.

« Γ κ ε λ ἐ ν Γ κ ε τ ζ ἐ τ· ἔξοδα τῶν δι' ὑπηρε-
σίαν διαβαίνοντων ἢ μετατιθεμένων ἡγεμόνων, καὶ δι'
ἀγώγια καὶ ἔξοδα τῶν μεταβαίνοντων στρατευμάτων καὶ
τὴν μετακόμισιν τῆς ἀποσκευῆς καὶ λοιπὰ ἔξοδα διὰ τὸ
Κ ε ν ἄ κ ι τοῦ Βοϊδόντα ἢ Μουσουλίου καὶ λοιπά.

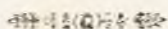
Ταῦτα λοιπὸν ἅπαντα καὶ ἄπειρα ἄλλα ὑπελογίζοντο
ὑπὸ τῶν ὀθωμανικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν προεστώτων καὶ
κατελογίζοντο εἰς βᾶρος τοῦ πτωχοῦ λαοῦ· εἰσεπράτ-
τοντο δὲ διὰ καταδυναστειῶν καὶ φυλακίσεων καὶ αἰκιῶν,
καὶ οὕτως ὁ πτωχὸς λαὸς ἐξεποίει· πᾶσαν τὴν ἑαυτοῦ
περιουσίαν καὶ ὅ,τι ἀγαθὸν εἶχεν, ἔμενε δὲ ἐργαζόμενος
ὡς εἴλωρ. Ὁ δὲ κριτὴς, διὰ νὰ νομιμοποιήσῃ τοὺς ἐπι-
βαλλομένους εἰς τοὺς βασιλιάδας φόρους, ἐλάμβανεν ἐν
τοῖς 0/0 ἐφ' ὅλου τοῦ καταλόγου, καὶ οὕτως ἔθετε τὴν
σφραγίδι αὐτοῦ καὶ ἐθεωροῦντο οὕτω νομιμοποιημένοι
οἱ φόροι.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Στε-

ρεᾶς ἀπὸ τῶν μεθορίων τῆς Σκόδρας μεχρι τοῦ Τοθμεῦ τῆς Πελοποννήσου μεχρι τοῦ 1820 ἔτους. Παρὶ δὲ τὴν Μάρτιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ὑποπεσόντος εἰς τὴν δυσμένειαν καὶ ὀργὴν τοῦ Σουλτάνου, ὡς ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ ἐξέθημεν, ἐξεδόθησαν τὰ πρὸς καταδίωξιν αὐτοῦ διατάγματα. Ἐφ' ὧν δὲ τῶν ἡγεμονιῶν μικρῶν τε καὶ μεγάλων, ὧς οὗτος εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἢ διὰ τῶν ὀπλων κατακεκτημένας ἐξ ἄλλων ἡγεμόνων, ἢ παρακεχωρημένας παρὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Σουλτάνου, ἐφ' ὧν, λέγω, τούτων τῶν ἡγεμονιῶν ὁ Σουλτάνος διώρισε νέους ἡγεμόνας καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν φίλων τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Οἱ ἡγεμόνες οὗτοι, ἐρχόμενοι εἰς τὰς ἑδρας τῶν ἡγεμονιῶν αὐτῶν, ἀμέσως διώριζον ἄλλους προεστῶτας τῶν ἐπαρχιῶν, ἀποδιλλόντες τοὺς πρώτους τῆς θέσεως ὡς Ἀληπασίζοντας· τῶν πρώτων τινες διετηρήθησαν εἰς τὰς θέσεις των διὰ πολλῶν θυσιῶν καὶ χρηματικῶν μέσων, ἀλλ' εἶχον παντοτεινὴν ἀντιπολίτευσιν ἀπὸ τοῦς πρὸ τόσων χρόνων πάσχοντας ἐναντίους των, ὥστε εἰς ἀπάσας τὰς ἐπαρχίας τῆς Στερεᾶς ἦτο γενικὴ ταραχὴ καὶ ἀναστάτῳσις τοῦ παντός.

Οἱ νεοδιορισθέντες οὗτοι Πασσάδες εἶχον αὐστηρῶς διαταχθῆ παρὰ τοῦ Σουλτάνου νὰ μὴ χρονотριβήσωσιν εἰς τὰς ἡγεμονίας των, ἀλλὰ νὰ τρέξωσιν εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἵνα πολιορκήσωσι τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν, καὶ ἐπιφέρωσι τὴν καταστροφὴν του, διὸ σπουδαίως κατεσπευσμένως ἔτρεχον ἅπαντες πρὸς ἓν κοινὸν σημεῖον. Μετὰ τῶν Πασσάδων ἔτρεχον καὶ οἱ τῆς νέας τάξεως ἄρχοντες, διότι καὶ οὗτοι εὕρισκον συμφέρον ἐν τῇ καταστροφῇ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, καὶ διότι, εὕρισκόμενοι πλησίον τῶν Πασσάδων, ἐματαίωνον τὰς ῥαδιουργίας τῶν ἀρχαίων ἀρχόντων, ἐπειδὴ καὶ οὗτοι ἅπαντες εἶχον μεταβῆ εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ προσεπύθουν διὰ παντοίων μέσων νὰ ἐξλεώσωσι τοὺς Πασσάδες, καὶ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς θέσεις των. Ἐκτός δὲ τῶν ἀρχόντων ἔτρεχον εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ οἱ ἄρματωλοι Καπεταναῖοι, ἵνα παρουσιασθῶσιν εἰς τοὺς ἡγεμόνας καὶ προσφέρωσι τὴν ὑποταγὴν των, λάβωσι δὲ καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς τῆς Καπετα-

νίας· τοῦτ' αὐτὸ δὲ ἔπραττον καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ ἡγούμενοι τῶν Μονῶν, καὶ πάσης τάξεως ἄνθρωποι κατέχοντες θέσιν πολιτικὴν, στρατιωτικὴν κτλ. ὥστε ὑπῆρχε μία κίνησις καὶ συρροή ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν εἰς τὰ Ἰωάννινα, ἀρξαμένη ἀπὸ τὰ μέσα Αὐγούστου τοῦ 1820 ἔτους. Ἐκ τῆς κινήσεως ταύτης ὠφελήθησαν μεγάλως οἱ ἀπόστολοι τῆς φιλικῆς ἐταιρίας, διότι καὶ οὗτοι ἔτρεχον ἐλευθέρως καὶ ἀνεξετάστως μὲ τὴν κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ πρόφασιν ἔκ τῆς περιστάσεως ταύτης διακρινώθη ταχύτερον ἢ ἰδέα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐπεσπεύσθη ἡ διήδοσις τῆς ἰδέας ταύτης εἰς τὰ Ἰωάννινα μάλιστα, ὅπου ἦσαν συνηθροισμένοι οἱ καπεταναῖοι, προεστώτες, ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Σουλιῶται μετὰ τοῦ αἰμνέστου Μάρκου, ὅστις ἀνατροχεῖς εἰς τὰ Ἰωάννινα εἶχε γνωριμίαν καὶ σχέσιν μεθ' ὅλων τῶν Καπεταναίων προεστώτων καὶ ἀρχιερέων· ἡ κίνησις αὕτη διήρκεσε 3—4 μῆνας· ἔπειτα οἱ μὲν Σουλιῶται ἐπανεστήσαν κατὰ τῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας τὴν 6 τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, οἱ δὲ λοιποὶ πρόκριτοι καὶ ἀρχιερεῖς ἀπεσφύθησαν εἰς τὰς ἐπαρχίας των διὰ νὰ προετοιμασθῶσι διὰ τὸ μέγα τοῦτο τῆς παλιγγενεσίας των ἔργον.

ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΤΟΜΟΣ Β'.

Περὶ τῶν πρώτων ἀφορμῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὡς ἀντελήφθημεν ἐκ τῶν γεγονότων καὶ παρ' εἰδημόνων ἠκούσαμεν καὶ ἐκ δικρόρων ἱστορημάτων ἐρχνίσθημεν.

Οὐδεὶς βεβαίως δύναται ν' ἀρνηθῇ ἢ ν' ὀμφιβάλλῃ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν γεγονότων, τῶν ὁποίων αὐτὰ τὰ πράγματα ἐπιβεβαιοῦσι τὴν ἀλήθειαν· ἀδιστάκτως δὲ βεβαιῦται, ὅτι ὁ πρῶτος ὅστις συνέλαβε τὴν ἔνδοξον ἰδέαν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, εἶναι ὁ αἰμίμηστος Ῥήγας ὁ Φερραῖος, ὅστις διὰ τὴν ἐξυπνίσαν τὸ ἔθνος ἐκ τῆς ληθαργίας ἐσκέφθη καὶ συνέγραψε ὁμοιοκαταλήκτους στίχους κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, τοὺς ὁποίους κατὰ χιλιάδας τετραδίων διεσκόρπισε καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Οἱ στίχοι οὗτοι συνήργησαν μεγάλως καὶ συνεκίνησαν ἀστραπηδὸν τὰς ψυχὰς ὅλων τῶν τάξεων τῶν Ἑλλήνων, μάλιστα τῶν καπεταναίων τῆς Ῥούμελης, οἵτινες ἐνθουσιασθέντες ἐξ αὐτῶν ἀπεπειραθῆσαν ἀμέσως πρὸς ἐπανάστασιν, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῇ τὸν Παπᾶ Εὐθύμιον Βλαχάβαν, (*) ἀτυχῶς ὁμῶς, μὴ δυνήθέντες νὰ προπαρσχευασθῶσι καὶ συνεν-

(*) Τὸ ἔτος 1808 ἐγένετο ἡ ἐν Θεσσαλίᾳ ὑπὸ τοῦ παπᾶ Εὐθυμίου Μπλαχάβα ἐπανάστασις, ἥτις κατεπνίχθη εἰς τὰ σπάργανά της ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ Τεπελενλιώτου.

νωθῶσι, δὲν κατώρθωσαν νὰ φέρωσιν ἀγαθὸν ἀποτέλεσμα, διότι ὁ Τεπελενιώτης Ἀλῆ Πασσᾶς ἐξαπέστειλεν ἐναντίον αὐτῶν τὸν υἱόν του Μουχτάρ Πασσᾶν μετὰ ἰσχυροῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, ὅστις τοὺς προσέλαβε καὶ τοὺς ἐκτύπησε πρὶν ἐνωθῶσι, καὶ οὕτω τοὺς ἐνίκησεν· οἱ δικοσθέντες οὗτοι κατέφυγον εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καταδιωκόμενοι καὶ ἐντεῦθεν ὑπὸ τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου, καὶ οὕτω κατεστράφη ἐν τοῖς σπαργάνοις ἡ ἐπανάστασις αὕτη, διότι ὁ προορισμὸς τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων δὲν εἶχεν ἔλθει εἰσεῖτι.

Ὁ ἀείμνηστος πρωτομάρτυς τῆς ἐπαναστάσεως Ῥήγας ἐν τῇ ἐποχῇ τῶν ὡς ῥῆεθι ἐνεργειῶν του εὗρεσκετο ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας, ἡ δ' Αὐτονομία αὐτῆς ἀνακαλύψασα τὰς ἐνεργείας του, κατὰ διαταγὴν τῆς κυβερνήσεώς της, τὸν συνέλαβε καὶ ἀπέστειλεν ὑπὸ συνοδείαν εἰς τὴν ὀθωμανικὴν κυβερνήσιν, παραδούσα τοῦτον εἰς τὸν Πασσᾶν Βελιγραδίου. ὅστις τὸν προετοίμαζε νὰ τὸν ἐξαποστείλῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Οἱ ὁπαδοὶ δὲ τοῦ Ῥήγα ἐγραψαν εἰς τοὺς ἐν Βελιγραδίῳ φίλους των νὰ ἐνεργήσωσι τὴν ἀπελευθερίωσίν του. Οἱ δὲ ἐν Σερβίᾳ φίλοι του, σπεύσαντες, προετοίμασαν στρατιωτικὴν δύναμιν ἐκ Σέρβων, ὅπως τὸν ἀρπάσωσιν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ὀθωμανῶν καθ' ὁδόν. Οἱ τοῦ αὐτοῦ ὅμως φυράματος προδύται εἰδοποίησαν τὸν Πασσᾶν περὶ τούτου, ὅστις διέταξε καὶ τὸν ἀπεκεφάλισαν, τῇ δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ ἐξαπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· συνέβη δὲ τοῦτο τὸ 1797 τὸν Μάϊον. Ἡ Αὐστρία, ἥτις πάλαι ποτὲ ἦτο ὁ ἀσπρονδός ἐχθρὸς τῶν Ὀθωμανῶν (Ἀλαμὴν Δουσμάν Βὲ Γεντῇ Ἡραλέρ) (ὁ ἐχθρὸς Ἀλαμάνος μετὰ τῶν ἑπτὰ ἐκλεκτόρων), ἥτις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀπέδιδεν φόρον τινῶν χιλιῶδων φλωρίων χρυσῶν κατ' ἔτος εἰς τοὺς Ὀθωμανούς, ἤδη μετὰ ζήλου πολλοῦ ὑπερασπιζέτο αὐτοὺς, καὶ μετὰ ψυχροῦ αἵματος θεώρει τὰ μύρια βάρβαρα καὶ τὴν χρίσιν τοῦ χριστιανικοῦ αἵματος· εἶδε, ἐνθυμουμένη τὰς περιφρονήσεις ταύτας ἀποφασίστη νὰ ἐξαλειψῇ τὴν μαύρην σειλίδαν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν της. (*)

(*) Ὁ Σουλτάν Σουλεϊμάνης Αὐο τῷ 1529 εἰσελθὼν εἰς τὴν Οὐγκραν μετὰ 250 χιλιάδων στρατοῦ καὶ 300 κανονίων ἐνθα τὸν ἀπῆλυσεν ὁ Ζαπολὼν φίλος της χεῖρα του, τὸν ὁποῖον ὁ Σουλτάνος ἀνεβίβασε

Ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ δικαίως θεωρεῖται πρὸ ὅλων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελίου ἀεζήληεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι τὸν σπῆρον, καὶ ὁ σπῆρος οὗτος πεσὼν ἐπὶ ἀγαθῆς γῆς μετὰ εἰκοσιτετρετίαν ἔφερε καρπὸν ἑκκτονταπλασίονα. »

Περὶ δὲ τὸ 1784 ἔτος εἰς ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ὁ Φεραρῆς, κατέφυγεν εἰς τὸ Ῥωστικὸν κράτος καὶ ἔζητε μέχρι τοῦ 1817· οὗτος, λέγουσιν, ὢν ἄνθρωπος κάτοχος παιδείας καὶ πατριωτισμοῦ, καὶ ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τοὺς στίχους τοῦ Ῥήγα, συνέλαβε τὴν ιδέαν τῆς πρὸς ἐπανάστασιν συνενότητός διὰ μυστικῆς ἑταιρίας, καὶ ἐσχεδίε ταύτην· διεκρίνωτε δὲ τὴν ιδέαν του καὶ πρὸς τὸν ἄλλον ἡγεμῖνα τῆς Βλαχίας Κωνσταντῖνον Ὑψηλάντην καταφυγόντα καὶ τοῦτον εἰς τὸ Ῥωστικὸν κράτος τὸ 1806 ἔτος· ἀμφότεροι ἐνέκρινον τὸ σχέδιον αὐτῆς, ἀλλ' ἀπεφάτισαν νὰ τὸ διατηρήσωσι μυστικὸν μέχοις οὗ φανῶσιν εὐνοϊκαὶ περιστάσεις.

Κατὰ δὲ τὸ 1815 ἡ ιδέα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, εἴτε ἐκ τῆς ἀνωτέρας ἀρχῆς, εἴτε αὐτομάτως, ἡγέρθη ἔχουσα πιστὴν τὴν τοῦ ἀειμνήστου Ῥήγα ἀρχὴν, μετέλθεν εἰς ἄλλην τάξιν ἀνθρώπων εὐτόλμων Σκουφᾶ, Τζακάλωφ, Ἀναγνωστοπούλου, οἵτινες θεωροῦνται καὶ ὡς πρωτουργοί· οἱ ἄνθρωποι οὗτοι σχηματίσαντες τὰ συμβολικά των καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς μυστικῆς ἑταιρίας, διέδωκαν καὶ διεσχόρπισαν παντοῦ τοὺς ἀποστόλους αὐτῶν, οἵτινες ἀστραπηδὸν διέδωκαν τὴν ιδέαν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς ὅλους τοὺς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ εὐ-

εἰς τὸν θρόνον Οὐγκαρίας· διευθυθεὶς δὲ πρὸς τὴν Βιέννην ἐπερικύκλωσε ταύτην πυρπολήσας ἅπαντα τὰ προάστεια αὐτῆς, μετὰ δὲ τρεῖς ἐφωρμήσεις κατὰ τοῦ φρουρίου τῆς πόλεως, μὴ δυνιθεὶς νὰ τὸ κυριεύσῃ, ἀνεχώρησεν ἀνενοχλήτως διὰ τῆς Πέστεως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀφοῦ ἐφόνευσεν περὶ τὰς 20 χιλ. χριστιανῶν, ἔσπειρε δὲ καὶ πλῆθος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν εἰς αἰγματοσίαν.

Περὶ δὲ τὸ 1542 ὁ Αὐτοκράτωρ Κάρολος τῆς Αὐστρίας ἐσυνθηκολόγησε μετὰ τοῦ Σουλτανοῦ, μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς πληρωμῆς ἐτησίου δώρου εἰς τὸν Σουλτάνον διὰ τὴν Οὐγκαρίαν 30 χιλιάδων φλωρίων· ἡ συνθήκη ἀνενώθῃ ἐπαύσις 1562· 1568· 1574· 1575· 1577· 1583· 1594, καὶ μετ' αὐτὴν ἐπὶ τεσσαράκοντα πέντε ἔτη διὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐστέλλετο τὸ δῶρον τοῦτο.

ρισκομένους Ἕλληνας, ἀκολούθως εἰς τοὺς ἐν Δακίᾳ καὶ ἔπειτα εἰς ὅλην τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν ἐμυῖθησαν δὲ τοῦ μυστηρίου τούτου Πατριάρχαι, Ἀρχιερεῖς καὶ πάσης τάξεως ἄνθρωποι, μάλιστα οἱ ἀρματωλοὶ Καπεταναῖοι τῆς Ρούμελης, οἱ τῶν ναυτικῶν νήτων οἰκοκυραῖοι καὶ καπεταναῖοι, οἱ Σπαρτιῖται καὶ οἱ ἐν Κερχύρα Σουλιῶται, ὥστε περὶ τὸ 1820 ὀλίγοι μόνον τῶν προκρίτων δὲν ἐγνώριζον τὰ μυστήρια τῆς εταιρίας.

Οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου ὅμως, μὴ ἀρκεσθέντες εἰς ὅσα διέδιδον οἱ ἀπόστολοι τῆς εταιρίας περὶ συνδρομῆς μεγάλης τινὸς δυνάμεως, ἐξαπέστειλαν ἐπίτηδες ἄνθρωπον εἰς Ῥωσσαν, διὰ νὰ λάθωσι πληροφορίας παρὰ τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων Γραμματέως τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, ἀν' ἀληθῶς θὰ ἔχωσι τὴν συνδρομὴν τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀλλὰ δὲν ἔλθον παρ' αὐτοῦ εὐαρέστους εἰδήσεις.

Ἀναλαβὼν δὲ τὴν διεύθυνσιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης ὁ Ἀλέξ. Ὑψηλάντης, ἔδωκε μεγάλης ἐλπίδας. Λέγεται δὲ, ὅτι ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, διὰ τοῦ Γέροντος Γούστη ἐκ Πρεβέζης, εἰδυπόησε τὴν Πατριάρχην Γρηγόριον νὰ προτρέψῃ τοὺς Ἕλληνας νὰ μὴ κινηθῶσιν εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καθὼς δὲν θέλει τοῖς θυτῇ οὐδεμία συνδρομὴ καὶ θὰ ἀπολεσθῶσι, ἀλλ' ὁ ἀίμνητος Πατριάρχης Γρηγόριος ἀπήντησε πρὸς τὸν ἀπεισταλμένον τοῦτον, ὅτι γνωρίζει καλῶς, ὅτι, ὡς εἶναι προκλιθεμένα τὰ πράγματα, δὲν δύναται νὰ τὰ ἀναχαιτίσῃ οὐδεμία ἀνθρώπινο δύναμις, διότι τὸ κίνημα τοῦτο προώρεται φαίνεται ἀπὸ τὸν ὕψιστον, ἄλλως ἢτο ἀδύνατον νὰ κάμῃ τοιαύτην ἀπόφασιν τὸ ἔθνος. προσεθηκε δὲ εἰς τὸν ἴδιον τοῦτον, «γνωρίζω καλῶς πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι ὁ πρῶτος τῶν Ἑλλήνων, ὅστις ἤθελε γίνεαι θύμα τῆς θηριωδίας τοῦ τυράννου, εἶμαι ἐγὼ αὐτός, ἀλλὰ γεννηθήτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· ταῦτα παρακαλῶ νὰ εἴπητε εἰς τὴν ἐξοχότητά του.» Τὰς ἀξιόμνημονεύτους ταύτας πρῆβήσεις τοῦ αἰμνήστου Πατριάρχου Γρηγορίου ἐκήρυτταν ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ὁ ἐνάρκτος Γέρον Ἰωάννης Γκαύστης.

Περὶ τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς Ἐπανάστασεως κινήματων
τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις δὲν ἐγένετο ἐν ὠριμένη ἐποχῇ, ὥστε ἄπικται αἱ συννενημέναι Ἐπαρχίαι ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ νὰ ἐπαναστατήσωσι κατὰ τῶν τυράννων καὶ νὰ συντρίψωσι τὰς ἀλύτους τοῦ ἀτίμου ζυγοῦ, ἀλλ' ἐπανεστήσαν σποράδην καὶ ὅπως αἱ περιστάσεις ὠδήγουν ἕκαστον τόπον διὰ νὰ προτρέξῃ εἰς τὰ ὄπλα καὶ νὰ καταβάλῃ τὴν τυραννίαν. Πρῶτοι δὲ πάντων ἔκχμον τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα οἱ Σουλιῶται, οἵτινες τὴν 6 Δεκεμβρίου τοῦ 1820 ἔτους ἐξῆλθον τοῦ πολιορκουμένου τὸν Ἀλῆ Πασᾶ ὀθωμανικοῦ στρατοπέδου, ἔχοντος 50, 000 στρατιωτῶν. Τριακόσιοι δὲ ὄντες ἐκ τῶν Ἰωαννίνων μετέβησαν εἰς τὰ χωρία τῆς ἰδίας πατρίδος, ἐπανετίθησαν δὲ καὶ ἐξήγειρον εἰς τὰ ὄπλα ἅπασαν τὴν Ἐπαρχίαν αὐτῶν κατὰ τῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας, συγχρόνως δὲ ἐξαπέστειλαν καὶ πρὸς τὸν ἐν Μίση τῆς Ἰταλίας εὐρισκόμενον πρῶν Ἀρτῆς Ἰγνάτιον, (ὅστις ἦτο εἰς τῶν ἀρχηγῶν τῆς φιλικῆς ἐταιρίας), δέω τῶν πατριωτῶν αὐτῶν τὸν Κιτζον Ἰζαβέλαν καὶ Γεώργιον Λάμπρου Ζεφθαν, δια νὰ τοὺς προμηθεύτῃ πολεμοφοδια, πρὸς τοὺς ὁποίους καὶ ἔδωκεν ἐν φορτίῳ, τὸ ὁποῖον διεμοιράσθησαν, ἀποβιβάσθηντο, τοῦ μὲν ἡμίσεως εἰς τὴν Μάνην εἰς τὸν Μαυρομιχαλὴν, τοῦ δὲ ἑτέρου ἡμίσεως μεταφερθέντος εἰς τὸ Σοῦλι· τὰ καθικαστα ἐξι-σπορήθησαν εἰς τὰ περὶ Σουλίου.

Διελίχ.

Περὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1821 ἔτους ὁ Θεόδωρος Βλαδμηρέσης ἔκαμε τὰ κινήματα τῆς ἐπανάστασεως ἐν τῇ μικρᾷ Βλαχίᾳ καὶ τὴν 17 Φεβρουαρίου ἐξέδωκε προκήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως, τὴν δὲ 22 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐπέρασε τὸν Προῦτον ὁ Ἀλέξανδρος Ἰψηλάντης καὶ ἦλθεν εἰς τὸ Ιάσιον, ἀκολουθῶς προεχώρησεν εἰς τὰς δύο ἡγεμονίας, κηρύττων πανταχοῦ τὴν ἐπανάστασιν· ἀτυχῶς ὅμως μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ ἀνδρός τούτου εἰς τὰς ἡγεμονίας, ἤρχισεν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τινων ὑπληρχηγῶν ἡ,

διχόνοια καὶ διαίρεσις, οἱ αὐτόχθονες προσέτι δὲν συνεμειώθησαν τὰ τῆς ἐπαναστάσεως, ἀπεναντίας, μάλιστα ἀντενήργησαν κατ' αὐτῆς, καὶ ἐκ τούτου εἰκόζεται, ὅτι, ἡ ὁ Ἰψηλάντης καὶ οἱ περὶ αὐτὸν δὲν ἐπρόφθασαν νὰ μεταχειρισθῶσι τὴν ἀπαιτουμένην ἐπιτηδειότητα νὰ διοργανίσωσι καὶ δημιουργήσωσι τὰ πάντα συμφώνως πρὸς τὰς προσδοκίας τοῦ ἔθνους, ἡ οἱ κάτοικοι ἦσαν ἀνεπίδεκτοι τακτοποιήσεως, διότι, ἀντὶ νὰ συσσωματώσωσιν ὅλας τὰς ὑπὸ τὸν ὀθωμανικὸν ζυγὸν φυλὰς καὶ νὰ ἰσχυροποιηθῶσιν, αὐτοὶ διὰ τὴν ἀνεπιτηδειότητα ταύτην προϋξένησαν τὴν διαίρεσιν καὶ ἀποσύνθεσιν· προσέτι δὲν ἐτόλμησαν νὰ δώσωσι μίαν γενικὴν μάχην κατὰ τῶν ἐχθρῶν, διὰ νὰ δοκιμάσωσι τὴν τύχην των· εἰς μόνος ἦτο ὁ ἥρωας, ὅστις ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ μεγάλην πράγματι ἐν Δακίᾳ, ὁ Γεώργιος Ὀλύμπιος, ὅστις ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ὑψηλοτέραν θέσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς Ἀριστοκρατίας, διὰ νὰ δύναται νὰ μεταβῇ τὴν τύχην τῆς Δακίας.

Οἱ Ὄθωμανοὶ κατὰ πρῶτον ἐπτοίθησαν ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Δακίας, καὶ ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ἰψηλάντου ὑπωπτεύοντο τὴν συνδρομὴν τῆς Ῥωσσίας, ἀκολούθως ὁμοῦ, βεβαιωθέντες ἀπὸ τὴν Κυβερνήσιν των καὶ ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους Βλάχους, ἐνεθαῤῥύνθησαν καὶ, συσσωματωθέντες, διεβησαν τὸν Δούναβιν περὶ τὰς 17 Ἰουνίου ἐγένετο ἡ ἐν Σκουλενίῳ κραταῖα μάχη τῶν 400 Ἑλλήνων μετὰ τοῦ Μπερκόφτσαλη, καθ' ἣν οἱ πρωτόπειροι οὗτοι Ἕλληνες ἀντέστησαν ἡρωικῶς, φονεύσαντες περὶ τοὺς 1000 Ὄθωμανοὺς, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἔπεσαν ἡρωικῶς ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν σωμάτων καὶ περὶ τοὺς 300 ἐφονεύθησαν καὶ ἐπνίγησαν εἰς τὸν ποταμὸν, οἱ δὲ διασωθέντες μετέβησαν εἰς τὸ ἔδαφος τῆς χριστιανικωτάτης Ῥωσσίας, καὶ οὕτως ἐτελείωσεν ἡ ἐπανάστασις τῆς Μολδαβίας.

Ἄλλα δὲ ὀθωμανικὰ στρατεύματα εἶχον περάσει ἀπὸ τὸ Βιδίνιον εἰς τὴν Μικρὰν Βλαχίαν καὶ συνεχροίσθησαν μετὰ τῶν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Ἰψηλάντου στρατευμάτων, ἀπόντες αὐτοῦ, καὶ τὰ ὅποια ἐνίκησαν τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς διεσκόρπισαν· τούτους δὲ τοὺς Ἕλληνας δὲν ἠδυνήθη πλέον ὁ Ἰψηλάντης· νὰ

συγκεντρώση, διό, ὑπισθοδρομήσας διὰ τῶν ὄρεινῶν καὶ δυσβάτων τόπων, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τραπεζουανίαν τῆς Αὐστρίας, ἣ δὲ Κυβέρνησις τοῦ Αὐτοκράτορος αὐτῆς τὸν ἐξαπέστειλεν εἰς τὸ ἐν Οὐγγαρίᾳ φρούριον Μουγκάτςη καὶ ἀκολουθῶς τὸν μετέφερον ἐκεῖθεν, θέσας αὐτὸν εἰς τὴν Θερισιεστάδην, ἔνθα ἔμεινε μέχρι τοῦ 1827· ἐλευθερωθεὶς δὲ ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν εἰς Βιέννην, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε τὴν 20 Ἰουλίου τοῦ 1828 ἔτους (*). Οἱ δὲ Γεώργιος Ὀλύμπιος καὶ Ἰωάννης Φαρμάκης διετηρήθησαν ἐπὶ τῶν ὄρεινῶν μερῶν μέχρι τῆς 22 Ἰουλίου, ὅτε ὁ μὲν Γεώργιος Ὀλύμπιος, μαχώμενος ἡρωϊκῶς, ἔπεσε πυρποληθεὶς ὡς ἦρας, ὁ δὲ Φαρμάκης, παραδουθεὶς διὰ συνθήκης, ἀπεστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖ ἀπεκεφαλίσθη· τειροτοτρόπως ἐτελειώσατε καὶ ἡ ἐπανάστασις τῆς Μεγάλης καὶ Μικρᾶς Βλαχίας·

Κωνσταντινούπολις.

Ὁ ἡγεμὼν τῆς Ἑπείρου καὶ Ἀλβανίας Ἀλῆ Πασσᾶς διὰ τῶν μέσων τῆς δολιότητος καὶ τῶν πανουργιῶν αὐτοῦ ἠδυνήθη νὰ λάβῃ ἀμυδρὰν τινα ἰδέαν περὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ διὰ τὴν σχηματισθεῖσαν ἑταιρίαν πρὸς ἐπανάστασιν, καὶ ὅτι εἰς τὴν ἑταιρίαν ταύτην ἦσαν καὶ οἱ ἀρματωλοὶ Καπεταναῖοι, οἱ ἀρχοντες καὶ πρόκριτοι τοῦ ἔθνους, ὁ κληρὸς καὶ οἱ πεπαιδευμένοι· τὰς εἰδήσεις ταύτας διεκοίνωσεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Σουλτάνου κατ' εὐθείαν, ἣ δὲ Αὐλὴ τὰς διεκοίνωσεν εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦ Κράτους, ἀλλ' εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦτο εἶχε σχηματισθῇ πρὶν τινος καιροῦ κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ μεγίστη πλειονοψηφία ἀντιπολιτευτέως διὰ τῆς συνεργείας τοῦ Σεχρὺλ Ἰσλάμη, τοῦ Μαχμουτ βέη Δράμαλη, Μπουγιούκ Ἰμπρχῶρ (Ἀρχιπποκομος ἢ Μέγας Κόμης) καὶ τῶν Λαρισσινῶν Ἀμπτίν βέη καὶ Γιαχιάμ βέη, ἐχόντων καὶ τούτων ὑψηλοὺς βαθμοὺς εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν. Οὕτως λοιπὸν παρέστησαν τὰς εἰδήσεις ταύτας τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ὡς μη-

(*) Μετὰ τὴν εἰσόδον τοῦ Ὑψηλάντου εἰς τὰς Ἑγemonίας, εὐθὺς ἐφάνη ὅτι οὗτος δὲν ἦτον ὁ προσδοκώμενος Μεσσίας. (Ἱστορ. Κ. Μ. Κούμα εἰλ. 644 τ. IB. Βιβλ. Γ.)

χαυροφίας, διὰ τὰ λάβειν τὴν ἄδειαν τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Σουλτάνου νὰ καταστρέψῃ τὸν βράγιον, καὶ νὰ πλουτήσῃ ἐκ τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ. Ὅθεν δὲν ἐδόθη οὐδεμίαν πίστιν εἰς τὰς ἐκθέσεις τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ· ὁ δὲ παρὰ τῷ Σουλτάνῳ ισχυρὸς Χαλίτ Ἰφέντης, ὅστις εἶχε τὸν βαθμὸν τοῦ Σερικατίσας (ιδιαιτέρου Γραμματέως τοῦ Σουλτάνου) ἦτο μὲν προστάτης τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἀλλ' εἰς τὴν περίστασιν ταύτην δὲν ἐπέφερε γνώμην, διότι εἶχε κλονισθῇ πολὺ ἡ πεποίθησις τοῦ Σουλτάνου περὶ τῆς περαιτέρω διατηρήσεως τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ εἰς τὴν ἀρχήν. Ὁ δὲ Ἀλῆ Πασσᾶς ἰδὼν, ὅτι δὲν ἐδόθη πολλὴ ἀκρόασις εἰς τὰς ἐκθέσεις του, ἀπεφάσισε καὶ ἄνευ Σουλτανικῆς ἀδείας νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν ἐκασφάλισιν καὶ δι' ἀπιστίας ἐφόνευσε τοὺς καπεταναίους τῶν μεθορίων τῆς ἡγεμονίας του, τοὺς ἐξ Ἐλασσῶνος Λαμψαίους, τὸν Καπετὰν Νικόλαον Ὀλύμπιον ἐκ τῆς Αἰκατερίνης, καὶ τὸν τῆς Ἐπαρχίας Δομενίκου Κατετὰν Γιότιν. Τὸ αὐτὸ ἤθελε πράξει καὶ πρὸς τοὺς καπεταναίους τῆς Βερρῶνίας καὶ Βεδενού, Καρατάσον καὶ Γάτζον, ἀλλ' οὗτοι λαβόντες προφυλακτικὰ μέτρα ἐσώθησαν.

Ὁ Σουλτάνος λοιπὸν πεισθεὶς εἰς τὴν γνωμοδότησιν τοῦ Συμβουλίου αὐτοῦ δὲν ἔδωκε πίστιν εἰς τὰ παρὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἐκτεθέντα, ἀπεναντίας ἠρεθίσθη, νομίσας τὰς εἰδήσεις ταύτας ὡς δολιότητα πρὸς αἰσχροκέρδειαν. Ἐνῶ δὲ ἦτον οὕτω διατεθειμένος κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, καὶ ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης καὶ ἐξ ἄλλων διαβολῶν τῶν ἐχθρῶν του, οἵτινες εἶχον εἰσχωρήσει εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου καὶ ἦσαν ἐν τοῖς πράγμασι, συνέβη αἰφνηδῶς καὶ ἡ κατὰ τοῦ Πασσᾶ δολοφονίας ἀτόπεια ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἥτις κατετάραξε τὸ ὑπουργεῖον καὶ αὐτὴν τὴν Αὐλήν. Ὁ δὲ Σουλτὰν Μεχμέδης, ὀργισθεὶς μεγάλως κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἀπεφάσισε τὸν ἀφανισμὸν αὐτοῦ καὶ κατὰ συνέπειαν ἐξαπέστειλε στοχαστάς, καὶ τὸν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἐντὸς τοῦ φρουρίου τῶν Ἰωαννίνων, ὡς ἐν εἰσαίῳ τόπῳ ἐλίχθη.

Ἐνῶ δὲ ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου δι' ὅλων τῶν μέσων κατεβίβητο νὰ καταστρέψῃ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν, αἰφνηδῶς ἤκουσε τὴν ἐπανάστασιν τῶν Σουλωτῶν, ἥτις εἰς τὴν ἀρχὴν ἐθεωρήθη ἀσπ-

μαντος· καὶ ἀποκίνημα τῶν βαδισουργιῶν τοῦ Ἀλῆ Πατσᾶ καὶ συνεπέια τῆς δυσαρρεσκείας τῶν Σουλτανῶν κατὰ τοῦ Ἰσμαήλ Πατσᾶ ἱασιόμπεη. Ἀκολουθῶς ὅμως, ὅταν ἔλαβε σοβαρὸν χαρακτήρα, μὴ γνωρίζοντες ποῦ νὰ τὸν ἀποδώσωσιν οἱ χαῦνοι Πασάδες τοῦ στρατοπέδου, τὴν ἀπέδωκαν κυρίως εἰς τὰς μηχανορραφίας τοῦ Ἀλῆ Πατσᾶ, ὡς καὶ τὸ κίνημα ἀκολουθῶς πάσης τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου εἰς τὰς βαδισουργίας τοῦ ἰδίου· ὑπὸ τὸ πνεῦμα λοιπὸν τούτων τῶν σκέψεων ἐγγραφον εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου.

Ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου ὅμως ἤρχισε νὰ σκέπτηται ὠριμώτερον περὶ τῶν προηγουμένων ἐκθέσεων τοῦ Ἀλῆ Πατσᾶ, καθόσον μάλιστα μετ' ὀλίγον ἔλαβε καὶ ἄλλας περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως εἰδήσεις· διότι ὁ ἐκ Νιαούτης Ζαφειράκης ἐφάρνευσεν ἓνα τῶν ἀποστόλων τῆς ἐταιρίας καὶ ἔλαβε τὰ εἰς χεῖράς του εὐρισκόμενα συμβολικά τῆς ἐταιρίας ἐγγραφα καὶ τὰ ἐξαπέστειλεν εἰς τὸν Πατσᾶν τῆς Θεσσαλονίκης, οὗτος δὲ εἰς Κωνσταντινοῦπολιν. Ἀκολουθῶς ἠκούσθη καὶ ἡ ἀνταρσία τοῦ Βλαδιμηρέσκου εἰς τὴν Μικρὰν Βλαχίαν, ἔπειτα ἡ εἰσβολὴ τοῦ Ἰψηλάντου εἰς τὴν Μολδοβίαν. Ἐπειτα ἐκ τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Ζητουνίου καὶ τῆς Αῤῥίσης εἰδοποιήθη ἡ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία ἀλληλοδιαδόχως περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Συνεπέια λοιπὸν τούτων τῶν εἰδήσεων ὁ Σουλτάνος ὀργισθεὶς ἐξέδωκε τὰς φρικτοτέρας τῶν διαταγῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Καὶ πρῶτον μὲν διέταξε τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην νὰ ἐκδώτῃ συμβουλευτικὸς ὁδὸγία· εἰς τοὺς ὑπάρχουσ· διὰ νὰ μὴ ἀποπλανηθῶσιν, ὁ δὲ Πατριάρχης ἐξέδωκεν ἐπιτίμιον ἀφορισμὸν, ὁ ὁποῖος εἰλεγὼν ὅτι συνετάχθη ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπεζῆς καὶ ἐστάλη εἰς ὅλον τὸ κράτος δι' ἀπεσταλμένων ἐξόρχων.

Περὶ δὲ τὴν 7—8 Μαρτίου εἶχε διαταχθῇ διὰ φερμανίων, ἀναγνωσθέντων ἐν τοῖς τζαμίοις αὐτῶν, νὰ ὀπλισθῶσιν ἅπαντες οἱ Μουσουλμάνοι, καὶ νὰ ᾔνη εἰς πᾶσαν στιγμὴν ἑτοιμοί, διότι μέγας ἐπικεῖται κίνδυνος, ὁ ὁποῖος ἀπειλεῖ τὴν ὑπαρξίν των, καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ προσβολὴ ἀγνοεῖται ποθεν θίλει τοὺς ἐπέλθει. Μετὰ δὲ τὸν ὀπλισμὸν τοῦτον διέταξε νὰ φληακισθῶσιν οἱ ἐγκριτοὶ ἀρχιερεῖς

διότι ἐθεώρει τὸ ἱερατεῖον ὡς πρωταίτιον τῆς ὑποκινήσεως τῆς ἐπαναστάσεως· τὴν θὺν λοιπὸν μέχρι τῆς 14ης μετεφέρθησαν εἰς τὴν φυλακὴν οἱ ἐγκριτοὶ ἀρχιερεῖς, Ἐφέστου Διονύσιος, Δέρκων Γρηγόριος, Νικομηδεῶν Ἀθανάσιος, Θεσσαλονίκης Ἰωάννης, Τουρνάδου Ἰωαννῆσις, Ἀνδριανουπόλεως Δωρόθεος ὁ Πρώτος καὶ Ἀρχιεπίσκοπος Εὐγένιος.

Μὲν ὅλα τὰ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Σουλτάνου ληφθέντα μέτρα καὶ τὸν ἐπιτίμιον ἀφορισμὸν τοῦ Πατριάρχου ἡ ἐπανάστασις, εἰς μὲν τὴν Δακίαν ἐξετείνετο, εἰς δὲ τὴν Πελοπόννησον, τὴν Στερεάν, τὰς τρεῖς Ναυτικὰς νήσους καὶ τὴν Ἠπειρον προεχώρει σταθερῶς. Τοῦτο μαθὼν ὁ φύσει ὀργίλος Σουλτὰν Μαχμούτης, ἐμάνη τρομερὰ καὶ ἐπνεεν ἐκδίκησιν κατὰ τοὺς ἔθνους τῶν Ἑλλήνων, μάλιστα κατὰ τῶν προκρίτων, διότι οἱ ἐχθροὶ τῶν Ἑλλήνων τοιαύτας πληροφορίας τῷ εἶχον δώσει, δηλαδὴ ὅτι οἱ κριτοὶ, ὁ Κληρὸς καὶ οἱ πεπαιδευμένοι ἐνεργοῦσι διὰ τὴν ἀποτινάξωσιν τὸν ὀθωμανικὸν ζυγόν. Κατεσπευσμένως λοιπὸν διέταξε νὰ συναχθῇ τὸ Συμβούλιον τῶν μεγιστάνων εἰς τὸ *Μπαμπηχαν-μαϊτοῦν*, καὶ αὐτὸς ὁ Σέχουλ Ἰσλάμης, διὰ νὰ συσχεθῶσιν ἐπὶ τῶν σοβαρῶν προκειμένων περιστάσεων. Ἐν τῷ συμβουλίῳ τούτῳ ἐδόθη πρότασις τοῦ Σουλτάνου, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐζήτει τὴν γνώμην τῶν μεγιστάνων καὶ κατ' ἐξουχίαν τοῦ Σεχουλισλάμης, ὅπως ἐκδοθῇ φετῶς, ἡ δὲ πρότασις εἶχεν οὕτως. « Ἀχάριστοι » καὶ ἀγνώμονες ὑπῆκοι, τολμήσαντες νὰ φανεύσωσι τὸν Ἠγεμόνα τῶν καὶ νὰ ἀποσκιρτήσωσι τῆς ὑποταγῆς, κρίνονται » αἱ οἱ θανάτου οἱ ἴδιοι, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ τὰ παῖδες τέκνα » καὶ ἡ περιουσία αὐτῶν νὰ γείνη λεία τῶν ὀθωμανῶν, νὰ ἦ » ὅχι; διότι ἡ Κυβερνησις τοῦ Σουλτάνου καὶ ὁ Σουλτάνος » αὐτὸς θεωροῦσι τὴν πρότασιν ὀρθήν. »

Ἐπὶ τῆς προτάσεως ταύτης ἀντίστη φρικτὰ ὁ Σέχ Οὐλ Ἰσλάμης, εἰπὼν ὅτι « ὁ βασιλεὺς δὲν εἶναι δοῦλος, ἀλλὰ παρακαταθήκη » (Ἀμανατουλάς), διότι ὁ τελευταῖος αὐτῶν Βασιλεὺς δὲν ἤχη » λωτίθη διὰ νὰ μείνῃ καὶ τὸ ὑπῆκοόν του ἱερέως, αἰχμαλω- » τος δοῦλος, ἀλλ' οὗτος μαχόμενος φρονεῖται, ὥστε κατὰ τοῦς » νόμους ἡμῶν τὸ ὑπῆκοόν του ἐμείνῃ παρακαταθήκη ὑπὸ τὴν

» προστασίαν τοῦ Ἀλῆ Ὀσμὰν Δεσποτίου, διὰ τοῦτο καὶ ἐκ' οὗ-
 » δεμιά περιπτώσει εἶναι συγκεχωρημένη ἡ ἀποτροπαιος αὕτη
 » πράξις· ἐὰν δὲ τινες ἐγκληματῖαι ὀλίγοι ἢ πολλοὶ ἐπραξαν
 » τὸ ἀσυγχώρητον τοῦτο ἔγκλημα, αὐτοὶ οὗτοι πρέπει νὰ τι-
 » μωρηθῶσιν, οὐχὶ καὶ οἱ ἄλλοι, διότι ὁ νόμος τὸν τολμήσαντα
 » νὰ σηκώσῃ κατὰ τοῦ κυρίου του ὄπλον τιμωρεῖ, καὶ ὅχι πε-
 » ραιτίρῳ· ἐὰν ὅμως τὸ Δουλέτι θελήῃ νὰ καταστρέψῃ τὸν
 » βραχίον τοῦτον, ἃς προντίσῃ πρῶτον νὰ τὸν ἐφοδιάσῃ μὲ ὄπλα
 » καὶ νὰ τὸν θέσῃ ἀπέναντί του, καὶ ὅταν ἐπὶ τῆς μάχης τὸν
 » νικήσῃ, ἃς τὸν φονεύσῃ, ἐὰν ὅμως πάλιν καταθέτῃ τὰ ὄπλα
 » ὑπὸ τοῦ πόδας του, καὶ πάλιν δὲν δύναται νὰ τὸν φονεύσῃ
 » νομίμως. »

Ὁ Σουλτάνος ἰδὼν τὴν δικαίαν ταύτην ἀντίστασιν τοῦ ἐνα-
 ρέτου αὐτοῦ νομικοῦ τῶν ὀθωμανῶν καὶ ἀρχηγῶ τῆς ὀθωμανι-
 κῆς θρησκείας, ἀγανακτήσας καὶ ὀργισθεὶς κατ' αὐτοῦ, διέταξε
 καὶ ἔγεινεν ἑλπιωτος τῆς θέσεως ταύτης, καὶ τὸν ἀντικατέστησε
 δι' ἄλλου προσώπου ἐκ τῶν Οὐλεμάρχων, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐδόθη
 ἡ ἀνωτέρω πρότασις, τὴν ὁποῖαν αὐτός δὲν τὴν παρεδέχθη μὲν
 καθ' ὁλοκληρίαν, ἐξέδωκεν ἀπόφασιν ὅμως κατὰ τὸν περιορί-
 των, πεπαιδευμένων καὶ τοι κλήροι, ἃν καὶ ἐγένετο τοῦτο ἄ-
 νευ φερεῖ, ἀλλὰ τοῦτο ἐλήφθη ὡς μέτρον κυβερνητικόν, καὶ κατὰ
 συνέπειαν ἐξεδηλοῦσαν τὰ τρομερώτερα διατάγματα, ὅπως φονευ-
 θῶσιν ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν οἱ κληρικοὶ, οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ
 νοτιμνίστεροι τῶν πολιτῶν. Ἐν δὲ τῇ Κωνσταντινουπόλει εἶχε
 διατάξει καὶ ἐπιστρωφύθησαν ἄπειρα Ἀσιατικὰ στρατεύματα, τὰ
 ὁποῖα ἠνώθησαν μὲ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὀπλισθέντας
 κατοίκους ὀθωμανοὺς, καὶ ἅπαντες οὗτοι δεσπάρησαν καθ' ὅλας
 τὰς θέσεις τῆς πόλεως. Οἱ φύσει βάρβαροι Ἀσιανοὶ, ἐρεθισθέν-
 τες καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Σουλτανικῶν διαταγμάτων, ἐξηγριώθησαν,
 καὶ ὡς μαινόμενοι λέοντες ἤρχισαν νὰ φονεύωσιν ἀδιακρίτως
 πάντα Ἑλληνα ἢ χριστιανόν, κατεπάτησαν τὰς οἰκίας καὶ τοὺς
 γυναικωνίτας, ἐκ τῶν ὁποίων ἀρπάζοντες τοὺς ἀνθρώπους διεύθυ-
 νον εἰς τὰς φυλακὰς, καὶ ἐκεῖ, ἢ τοὺς ἐφόνευσαν, ἢ ἀπηγχίνιζαν,
 ἢ ἐξώριζαν καὶ ἤρπαζον τὴν περιουσίαν αὐτῶν. Ἀγγεληδὼν δὲ τὰ

σπίρη ταῦτα τῶν βαρβάρων διέτρεχον τοὺς δρόμους τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὠπλισμένοι καὶ μὲ γεγυμνωμένα ξίφη καὶ ἐσφαζον πάντα χριστιανὸν ὅπου καὶ ἂν ᾔθελον τὸν συναντήσῃ, εἰς τοὺς δρόμους, ἢ τὰς οἰκίας· ἀπὸ δὲ τοὺς προκρίτους, τοὺς λεγομένους Μπογιάρους, ἐφόνευσαν τὸν μέγαν διερμηνέα Κωστάκην Μουρούζην, τὸν Νικόλαον Σκαναβὴν, Μιχαὴλ Μάνου. Θ. Ῥίζον, Φωτινὸν καὶ Λεβίδην καὶ ἄλλους πολλοὺς ἀλλήλοδιαδόχως ἀπὸ τῆς 20 Μαρτίου μέχρι τῆς 10 Ἀπριλίου.

Τὴν δὲ 10ην Ἀπριλίου, ἡμέραν καθ' ἣν ἐώρτζον οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ τὴν Ἀνάστασιν, ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος μετὰ 12 Ἀρχιερέων, κατὰ τὸ ἔθιμον τῶν χριστιανῶν, ἐλειτούργησεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ χριστιανοὶ διήλθον διὰ μέσου τοῦ στίφους τῶν ἀγρίων βαρβάρων καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ἀπῆλθον εἰς τὰς οἰκίας των, ὁ δὲ Πατριάρχης ἀνέβη εἰς τὸ Πατριαρχεῖον μετὰ ὀλίγην δεῶραν ἔφθασεν εἰς ἄνθρωπος τοῦ Ῥεῖζ Ἐφέντη (Ἵπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν) τὸν ὁποῖον συνάδευεν ὁ Σταυράκης Ἀριστάρχης, διάδοχος τοῦ μεγάλου διερμηνέως Μουρούζη, ἔφειρον δὲ οὕτω τὸ Σουλτανικὸν διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκρύπτετο ἔκπτωτος τῆς θέσεως τοῦ Πατριάρχου ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος, ὡς ἀγνώμων καὶ ἄπιστος, ἐστέλλετο δὲ εἰς τὸ Καδὴ κηδὶ, ἀλλ' ἀντὶ τὰ ἐξορισθῇ ἐκεῖ, ἀπεναντίας ἐφέρθη εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ Μοσταντζήμπασι· οἱ αὐτοὶ ἀπεσταλμένοι ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἕτερον διάταγμα περὶ κατεσπυσμένης ἐκλογῆς νέου Πατριάρχου. Ἐνῶ δὲ οἱ ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ κατεγίνοντο εἰς τὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου Πατριάρχου, ἐξελέχθη δὲ ὡς τοκυδὸς ὁ Πεσιδία· Εὐγένειος, ὁ δήμιος μετέφερε τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον ἐκ τῆς φυλακῆς καὶ τὸν ἐκρέμασεν ἐν τῷ μέτῳ τῆς Μεγάλης Πύλης τοῦ Πατριαρχείου μετὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πίσχα.

Ὁ Σουλτάνος εἶχε φέρει εἰς τὴν θέσιν τοῦ Μεγάλου Βεζύρου τὸν Μπεντερλῆ Αἰὴ Πασσὰν ὡς ἱκανὸν καὶ δραστήριον· ὁ Βεζύρης οὗτος μετὰ τὴν ἀπαγχόνισιν τοῦ Πατριάρχου διέβη πλησίον τοῦ Πατριαρχείου μετ' ὀλίγης συνοδείας, καὶ ἐσταμάτησεν ἀντικρὺ τοῦ κρεμαμένου Πατριάρχου καὶ τὸν παρετήρησεν· αὐτὸς δὲ

τοῦτο ἔπραξε καὶ ὁ ἴδιος Σουλτάνος δ' αὖθις ταπεινὴ (μετημφισμένης) καὶ ἔρριψε βλέμμα ἐπὶ τοῦ κρεμαμένου Πατριάρχου· ἀκολουθῶς ὁ δῆμιος μετὰ τῶν Ἰουδαίων τὴν τρίτην ἡμέραν τὸν ἔσυραν εἰς τοὺς δρόμους τῆς πόλεως καὶ τὸν ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν. Εἷς δὲ τῶν Ἐπιτανησίων, ὁ Σκλάβος, ἀναγνωρίσας τὸ σῶμα τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου φερόμενον ὑπὸ τῶν βρυμάτιων πλυσίον εἰς τὸ πλοῖόν του, τὸ ἔλαβεν ἐν αὐτῷ καὶ θέσας ἐντὸς βαρελίου οἰνοπνεύματος ἀπέπλευσεν εἰς Ὀδησσόν, ὅπου, φθίσας, ἐκοινοποίησε τὴν περίστασιν εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν Κυβέρνησιν τῆς Ῥωσσίας, ἣτις, βεβαιωθείτα περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ πράγματος, διέταξε καὶ ἐγένετο ἡ ταφὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τούτου τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοεικείας ἐν μεγάλῃ ἐπιστημότητι καὶ παρατάξει συμφώνως μὲ τὸν βαθμὸν καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἐνδ.ζου αὐτοῦ νεκροῦ.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ἐκρέμασαν καὶ τρεῖς τῶν ἐγκρίτων Ἀρχιερέων ἐκ τῶν φυλακισθέντων, τὸν Ἐφέσου, τὸν Ἀγχιλίου καὶ τὸν Νικομηδείας, καὶ ἀκολουθῶς τοὺς ἄλλους· Δέρκων, Ἀδριανουπόλεως, Τρναβού, Θεσσαλονίκης καὶ Μαριουπόλεως· ἐκ δὲ τῶν πολιτῶν κατοίκων καὶ ξένων οἱ ἐξηγριωμένοι θηριώδεις ὀθωμανοὶ, οἱ Γενίτζαροι καὶ οἱ μεταφερθέντες ἐκ τῆς Ἀσίας ἐφόνευσαν περὶ τὰς δέκα χιλιάδας χριστιανῶν πάσης τάξεως· δὲν ἔβλεπε τις λοιπὸν ἄλλο κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν Κωνσταντινουπόλει, παρὰ φόνους, αἱματοχυσίας, διαρπαγὰς καὶ ἄλλα τοιαῦτα τραγικὰ, προξενούντα τὸν τρόμον καὶ εἰς τ' ἀνκίσθητα ὄντα, καὶ ταῦτα ἐπράττοντο ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ βασιλείως καὶ ἐν γνώσει τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ καὶ ὑπ' ὄψιν τῶν Πρέσβων τῶν πεφωτισμένων ἐθνῶν· ἐκτὸς δὲ τοῦ πρέσβους τῆς Ῥωσσίας οὐδεὶς ἐτόλμησεν ἐκ τῶν ἄλλων πρέσβων νὰ κίμη παρατηρήσεις εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου, καὶ νὰ τὴν προτρέψῃ νὰ παύτῃ τὰς σκληρότητάς της καὶ νὰ φεισθῇ τοῦ χυνομένου ἀθώου αἵματος τῶν χριστιανῶν· ἡ ληστρικὴ καὶ αἱματόροσ αὕτη κατάστασις τῆς Κωνσταντινουπόλεως διήρκεσεν ἐπὶ πολὺν καιρὸν. Οἱ δὲ τὰς ἔξω ἐπαρχίας τῆς αὐτοκρατορίας διοικούντες, λαβόντες τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὸ παρὰ-

δειγμα αὐτῆς, ἔπραξαν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἀσίας τὰ αὐτὰ καὶ ἔτι χείρονα τούτων· διὰ τοῦτο πᾶς Ἕλλην προτεπάθει δι' ὅλων τῶν μέσων καὶ διὰ μεγάλης θυσίας νὰ ἐγκαταλείψῃ πᾶν ἀγαθόν καὶ νὰ δυνήθῃ ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τῆς πρωτεύουσας τῶν Ἑρινύων καὶ νὰ σωθῇ. Τὸ αὐτὸ συνέβαινε καὶ ἐν Σμύρῃ, Θεσσαλονίκῃ καὶ ἐν ὅλαις ταῖς πρωτευούσαις τῶν ἐπαρχιῶν καὶ ἡγεμονιῶν, διότι ἅπασαι αἱ ἐπρχίαι ὡς ἐκ τῶν μέτρων τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως εἶχον κατασταθῇ κατὰ γόγον τῶν αἰμοσύνων θηρίων, τὰ ὅποια ἦσαν ἐπιτετραμμένα τὴν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξανδρος Α'. ἂν καὶ εἶχεν ἀποκηρύξῃ τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην καὶ τὸν εἶχε καταστήσει ἐκπτώτον τοῦ βαθμοῦ του, μολοντοῦτο εἰδοποιήθη παρὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεως τοῦ Στραχανώφ περὶ τῆς ἀπανθρώπου διαγωγῆς τῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας καὶ τῶν τρομερωτέρων σκληροτήτων, τῶν διαπραττομένων ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν ὅλαις ταῖς ἐπαρχίαις τοῦ ὀθωμανοῦ κράτους, καὶ περὶ τῆς ἀπαγχονίσεως τοῦ Πατριάρχου, τῶν ἐγκρίτων Ἀρχιερέων, τῶν προκρίτων καὶ ἀπείρων ἄλλων χριστιανῶν, καὶ προσέτι τὴν αὐθαίρετον ἀρπαγὴν τῶν φορτίων τῶν ὑπὸ Ῥωσικὴν σημαίαν πλοίων καὶ λοιπὰ.

Κατὰ συνέπειαν λοιπὸν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος διὰ τοῦ πρέσβεως τοῦ Στραχανώφ δέβεισεν εἰς τὴν Τουρκικὴν κυβέρνησιν ἐντονωτάτην διακοίνωσιν, ἐν ᾗ ἔλεγεν· « ἡ Ῥωσσία ἐθεώ-
 » ρησε τὸ ὀθωμανικὸν κράτος ὡς ἀναγκαῖον ἐν Εὐρώπῃ διὰ τὴν
 » Εὐρωπαϊκὴν εἰρήνην, ἡ Ῥωσσία προσέφερε τὴν σύμπραξιν της
 » εἰς τὸ νὰ περιορίσῃ τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ἡ ὀθωμανικὴ κυ-
 » βέρνησις ἀπεποιήθη ταύτην, μεταχειρισθεῖσα τὴν σημαίαν τοῦ
 » φανατισμοῦ, ἣτις ἔφερεν ὀλέθρια ἀποτελέσματα, ὅτι παρὰ-
 » δειγμα δὲν ὑπάρχει Πατριάρχης τῆς Ἀνατολικῆς θρησκείας νὰ
 » ὑποστῇ τὸν θάνατον ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς ἱερουργίας ἐν ἡμέρᾳ,
 » ἣν ὁ χριστιανικὸς κόσμος τιμᾷ, ὅτι ὁ χριστιανικὸς κόσμος δὲν
 » εἶδεν ἄλλοτε ὅλους τοὺς πνευματικοὺς καὶ κοσμικοὺς ἀρχηγούς
 » ἐνὶς χριστιανικῷ ἔθνει, μάλιστα τοὺς μεγάλους τῆς ὀθωμανικῆς

» Πύλη προσεγγόντας ὑπηρεσίας, ἀποθνήσκοντες ὑπὸ τῶν
 » χειρῶν τῶν δεινῶν καὶ τὰ λείψανά των ὑβριζόμενα, τὰ δὲ
 » γυναικόπεδα ἀναγκαζόμενα νὰ φύγωσιν ἀπὸ τὴν γῆν τῶν
 » συμφορῶν.» προσέθειτε δ' ἔτι, ὅτι α ἡ ὑπόθ.σις, ὑπὲρ ἧς συ-
 » νηγορεῖ ἡ Ῥωσσία, εἶναι ὑπόθεσις ὅλης τῆς Εὐρώπης καὶ ἐπο-
 » μένως ὅλοι οἱ χριστιανοὶ Μονάρχαι δὲν δύνανται νὰ παραβλέ-
 » ψωσι τὰς ὕβρεις, τὰς ὁποίας ὑποφέρει ἡ πίστις των, χωρὶς νὰ
 » δοθῇ πάνδημος ἱκανοποίησις. » Ἐπὶ τέλους παρῆναι τὴν Ὁθω-
 » μανικὴν Πύλην νὰ μεταβαλῇ διαγωγὴν, ἐζήτησε δὲ ἀπάντησιν
 περὶ τοῦτου ἐντὸς 8 ἡμερῶν, ἄλλως ἦτο διατεταγμένος ὁ πρέ-
 σβυς ν' ἀναχωρήσῃ μεθ' ὅλης τῆς αὐτοκρατορικῆς πρεσβείας.

Οἱ πρέσβεις τῶν δυνάμεων ἐφοβήθησαν ἐκ τῆς διακοινώσεως,
 ὑποπιύοντες, μὴ ἡ διακοίνωσις αὕτη ἦτο πρόσκλησις πολέμου,
 καὶ παρεκίνουν τὸν Σουλτάνον νὰ μεταβάλῃ διαγωγὴν, ἀλλ' οὗτος
 ἐπέμεινεν εἰς τὸν λόγον του καὶ μήτε ἀπή.τησεν εἰς τὴν δια-
 κοίνωσιν· κατὰ συνέπειαν ὁ πρέσβυς ἀνεχώρησε μεθ' ὅλης τῆς
 πρεσβείας.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἐζήτησε παρὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν
 δυνάμεων τὴν ὑποστήριξιν τῶν εἰς τὴν Πύλην διακοινωθεῖσων
 προτάσεων του, διότι αὕτη πηρήκουσε· καὶ ἡ μὲν Γαλλία καὶ
 Πρωσσία ἐδέχθησαν τὴν συνδρομὴν καὶ συνδιάσκεψιν των πρὸς
 εἰρηνολοίικσιν τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἀγγλία καὶ Αὐστρία ὁμῶς ἀν-
 τέτεινον.

Ἡ Ὁθωμανικὴ Πύλη μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Πρέσβεως
 Στρωγανῶφ ἀπεύθυνεν ἔγγραφον τοῦ Μεγάλου Βεζύρου πρὸς τὸν
 Νεσελέρωδ τῇ 27 Ἰουνίου· διὰ τοῦ ἐγγράφου τούτου ἐξέθετεν
 ὑπεροπτικῶς, ὅτι αὕτη πάντοτε ἐτήρχε τὰς μετὰ τῶν Εὐρωποῦ-
 κῶν δυνάμεων συνθήκας καὶ μαχίστα τὰς μετὰ τῆς Ῥωσσίας,
 καὶ ταῦτα, ἐνῶ ἡ ἐπανάστασις διοργανίζετο ἐν αὐτῇ τῇ Ῥωσσίᾳ
 παρὰ τῶν ἀξιοματικῶν της, καὶ ὅτι τὰς παρεκτροπὰς κατὰ τῶν
 ὑπάρχουσιν της αὐτῇ ἐνέργησε κινήσειτα ὑπὸ ἀγνακτικῆς κατ'
 αὐτῶν.

Ἱστορία Τρικούπη.

Σπουδαῖοι ἱστορικοὶ συγγράψαντες ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς

Ἐπαναστάσεως ἐξέθισαν ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλεξάνδρος ἦτον ἐναντίος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, διότι κατεδίκασε τὸν Ὑψηλάντην, κηρύξας αὐτὸν ἐκπτωτὸν τοῦ βαθμοῦ του, καὶ διότι ἐνίσχυτε τὴν Τουρκίαν νὰ καταστρέφῃ τὴν ἐπανάστασιν καὶ διότι ἄφησεν αὐτὴν νὰ φέρῃ τὴν στρατὸν εἰς τὰς ἡγεμονίας κτλ. Τὸ καθ' ἡμᾶς φρονοῦμεν τὸ ἐναντίον, ὅτι διελ. ἡ Ἑωσιὰ φανερά οὔτε ἐδογῆσεν, οὔτε κατέτρεξε τὴν Ἑλλάδα ὕλικῶς, ἀλλ' ὀρθῶς καὶ ἀπλῶς σκεπτόμενοι θέλομεν ἀποδώσει τὸ δίκαιον εἰς τὴν Ῥωσίαν διὰ τὴν συνετὴν τούτην προφύλαξιν κατ' ἐκείνας τὰς περιστάσεις, καθ' ἃς ἡ Εὐρώπη ἀσκαρδομυκτὴ εἶχε προσηλωμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπ' αὐτῆς. Ἐὰν ἡ Ῥωσία ὕλικῶς δὲν συνέτρεξε τὴν Ἑλλάδα, ἡθικῶς ὅμως ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν διακρινώσεων καὶ τῶν λοιπῶν περιστατικῶν, ὅτι δὲν ἔπαυεν ἐνεργοῦσα μετὰ τῶν ἄλλων Δυνάμεων καὶ παρ' αὐτῶν αἰτούσα τὴν συνδρομὴν ὑπὲρ τῆς εἰρηνοποιήσεως καὶ ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Αἱ κατ' ἐπιφάνειαν ἐνέργειαι τῆς Ῥωσίας δὲν εἶχον σχέσιν, νομίζομεν, μὲ τὰς μυστηριώδεις ἐνεργείας αὐτῆς, διότι ἀλλοίμονον, ἐὰν ἓνα δεκανεῖα μετὰ 10 στρατιωτῶν ἔστειλεν, ἡ Ἑλλὰς ἐχάνετο ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ ἕνεκα τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀντιζηλίας, φοβουμένης τὴν Ῥωσικὴν ἐνέργειαν· ὅθεν καὶ ἡ διὰ τῆς φρονήσεως τῆς Κυβερνήσεως ταύτης διατηρουμένη οὐδετερότης μᾶς ἔσωσεν ἀπὸ τοῦ νὰ υποπέσωμεν εἰς τὴν δυσμένειαν καὶ τὸ μίτος τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, καὶ πρὸς τοῦτο μάλιστα πρέπει νὰ εὐγνωμονῶμεν μεγάλως.

Ἀδριανούπολις, Σμύρνη, Θεσσαλονίκη.

Αἱ κακώσεις, οἱ φόνοι τῶν προκρίτων καὶ ἡ διαρπαγὴ τῆς περιουσίας ἠκολούθησαν παρομοίως καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ πάσῃς ταῖς ἐπαρχίαις, ταῖς ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν ταύτην. Ἐν δὲ τῇ Θεσσαλονίκῃ, ἀφοῦ ἐφόνευσαν τὸν ἐπίτροπον τοῦ Θεσσαλονικῆς Ἀρχιερέως, καὶ ἐκ τῶν προκρίτων τὸν Μπαλάνον, Μενεξέν καὶ Κυθωνιάτην, ἄκαντα τοὺς λοιποὺς ἄνδρας ἐφυλάκισαν ἐπὶ τρεῖς μῆνας εἰς τὴν Μητρόπολιν, τὰ δὲ ἐμπορεύματα τὰ ἐν τῇ ἀγορᾷ εὐρισκόμενα ἅπαντα διηρπάγησαν παρ' τῆς ἐξουσίας καὶ τῶν ἰσχυρῶν ὀφειοματῶν. Τὰ δὲ Ἀνατολικρομιστημέριανὰ χωρία

καὶ ἡ Χαλκιδικὴ Χερσόνησος ἐπανέστησαν κατὰ τῆς τυραννίας, ἀλλ' ἀκολούθως κατεστράφησαν, ὡς ἐν οἰκίῳ τόπῳ ῥηθήσεται.

Εἰς δὲ τὴν Σμύρνην ἐπράχθησαν ἔτι πλείονα κακὰ παρὰ τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας καὶ τῶν εἰσελθόντων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διαφόρων ἰσλαμικῶν ὀθωμανικῶν στρατευμάτων, ἅτινα μετὰ τῶν ἐντοπίων Ὀθωμανῶν καὶ μάλιστα τῶν Κρητῶν ἔπραξαν ἄπειρα κακὰ. Καὶ εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἐζήτησαν οἱ Ὀθωμανοὶ ἀπὸ τὸν Μουλᾶν φετράν διὰ νὰ θανατώσωσιν ὅλους τοὺς χριστιανούς, ἀλλ' ὁ Μουλᾶς ἠρνήθη τοῦτο, τὸν ἐθανάτωσαν, ὡς καὶ τὸν Ἀϊάννην, τὸν δὲ Μουσιλίμην δὲν ἐπέειραν.

Νῆσος Ἰδρῶ.

Μεταβαίνοντες δὲ ἤδη ἐπὶ τῆς ἱστορήσεως τῶν συμβάντων τῶν λαθόντων χώραν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως ἐντὸς τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων, τῆς Πελοποννήσου, τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Στερεᾶς, ἀρχόμεθα ἀπὸ τὴν περικλεῆ καὶ μεγαλουργὸν νῆσον Ἰδρῶν.

Ἡ νῆσος αὕτη περὶ τὴν 1800 ἤρχισε τὴν κατασκευὴν τῶν μεγάλων πλοίων κινουμένη ἀπὸ τὰ ἐπικερδῆ ταξείδια, τὰ ὅποια ὡς ἄλλου ἐβρέθη, ἐπλήθυν ἐπὶ τῶν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας πολέμων καὶ τῶν ἐκ τούτων ἀποκλεισμῶν τῶν λιμένων, εἰς τοὺς ὁποίους λιμένας διὰ παραδειγματικῆς τολμῆς οἱ ναυτικοὶ τῆς Ἑλλάδος ἔφερον τριφᾶς καὶ ἀπελάμψανον ἄπειρα κέρδη.

Μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως ἡ Ἰδρῶ, ὡς καὶ αἱ ἄλλαι δύο νῆσοι σπέτται καὶ Ψαρροί, ἔδιδον εἰς τὸν ὀθωμανικὸν στόλον πληρωματα ἀνα 100—150 ἄνδρας μετὰ ἐνός ἀρχηγοῦ ἐπὶ κεφαλῆς, οἵτινες ἐχρησίμευον πρὸς ἐισομασίαν τῶν ἱστοφόρων πολεμικῶν πλοίων καὶ διεύθυνον αὐτῶν, καθότι οἱ Ὀθωμανοὶ ἦσαν ἀίκανοι πρὸς τοῦτο, καὶ ἐχρησίμευον μόνον ὡς θαλάσσιος στρατός καὶ ἐπὶ τοῦ πυροβολικοῦ. Εἴ, δὲ τῶν ἀρχηγῶν τῶν πληρωμάτων τούτων ἐχρημάτισε καὶ ὁ Καπετὰν Γεώργιος Βούλγαρης, ὅστις διὰ τὴν ἰκανότητά αὐτοῦ προσήνεγκεν εἰς τὴν ὀθωμανικὴν Κυβερνήτην εἰς τινὰς περιστάσεις ἰκανὰς ἐκδουλεύσεις, καὶ διὰ τοῦτο εἶχε λάβει πολλὴν εὐνοίαν παρὰ τῷ Καπετὰν Πασῆ, καὶ ἐστάλη διὰ τοῦτο εἰς Ἰδρῶν διοικητής διὰ νὰ

ἐπιφέρῃ μίαν τάξιν πραγμάτων, καθότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εὐρίσκετο εἰς πολλὴν ἀνωμαλίαν, διότι ἐκ τῆς συρροῆς πολλῶν ἀνθρώπων ἐκ διαφόρων μερῶν εἶχεν ἀποκατασταθῇ εἰς μέγας πληθυσμὸς, καὶ ἐκ τούτων συνέβαινον πολλαὶ ἀταξίαι. Ἐφθασε λοιπὸν εἰς Ἰδραν ὁ Καπετὰν Γεώργης περὶ τὸ 1802 ἔτος καὶ διὰ τῆς ἰκανότητός του καὶ τῆς περιβαλλούσης αὐτὸν ἰσχύος ἡδυνήθη νὰ φέρῃ τὴν ἰσχυρίαν καὶ τάξιν χωρὶς νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἰσχὺν τῶν δημογερόντων, ἀλλ' ἀπεναντίας ἐνίσχυσε τὴν δημοτικὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν ἀριστοκρατίαν, ἥτις εἶχε σχηματισθῇ ἀπὸ τοὺς βαθυπλότους, ὀνομαζομένους οἰκοκυραίους, οἵτινες εἶχον τὰ μεγάλα πλοῖα, μὲ τὰ ὅποια δὲν ἐταξίδευον οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ δώριζον πλοιάρχους Καπεταναίους, τοὺς ὁποίους ἐθεώρουν ὑποδεεστέρους· ἡ ὀλιγορχία αὕτη εἶχε προσδιωρισμένα ἐξ αὐτῶν τῶν ἰδίων 24 πρόσωπα πρόκριτα, τὰ ὅποια διώκουν τὸν τόπον διὰ τῶν ἐθίμων αὐτοῦ· δώδεκα δὲ ἐξ αὐτῶν ἐνήργουν κατ' ἔτος μετὰ τοῦ δόικητοῦ· εἶχον δὲ τετμημέναν σφραγίδα, ἐξ ἧς ἕκαστον μέλος ἐκράτει ἀνὰ ἓν τεμάχιον κατὰ τὸ ἔθιμον πολλῶν κοινοτήτων τῆς τε Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου.

Περὶ τὸ 1820 — 1821 δὲν ὑπῆρχον πλέον τὰ θαλάσσια κέρδη, ἀπεναντίας, ἐπελθούσης τῆς εἰρήνης τοῦ 1815, εἶχε σφραματῆσθαι τὸ ἐμπόριον τῆς θαλάσσης, ἀλλ' εἰς τὰς ναυτικὰς ταύτας νήσους εἶχε μεταφερθῇ ἀπὸ τῶν προκρουμένων ἐτῶν πολὺ χρηματικόν, καὶ τὸ κυριώτερον ὑπῆρχον ἐν αὐταῖς ἄριστα πρὸς ναυμαχίαν πλοῖα τῶν οἰκοκυραίων.

Ἐλθούσης δὲ τῆς πρὸς ἐννεαεστίαν ἐποχῆς, οἱ ἀπόστολοι τῆς ἐταιρίας ἔτρεχον παντοῦ περιερχόμενοι τὴν Πελοπόννησον, τὴν Στερεάν καὶ τὰς Νήτους, διὰ νὰ ἐκβάσωσι τοὺς προκρίτους πρὸς ἐπανάστασιν, καθότι εἶχον ἀρχίσει ἤδη νὰ γίνωνται τὰ πάντα γνωστὰ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου· ἀλλ' ἐν Ἰδρᾷ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὑπῆρχον δύο μεγάλοι πολῖται καὶ οἱ λοιποὶ οἰκοκυραῖοι, οἵτινες τὴν ὑπόθεσιν ταύτην τῆς ἐννεαεστίας ἐσκέπτοντο μετὰ πολλῆς ἐμβριθείας, καὶ ἐδίσταζον νὰ κἀμωτὶν ἀρχὴν, πρὶν ἢ ἰδῶσι καὶ σημεῖα τινὰ συνδρομῆς ξένης τινὸς δυνάμεως, ὅς διεδίδετο· ἀλλ' ὁ λαὸς, ὅστις πρὸ τινων ἐτῶν εἶχεν

ἀπολέσει τὰ ἐκ τοῦ θαλασσίου ἐμπορίου ὠφελήματά του, μα-
 θὼν τὴν ἐνεργουμένην, ἐπανάστασιν ἐζήτει νὰ εὕρῃ ἄλλην τύχην,
 ἀλλὰ δὲν εἰσπηκούετο παρὰ τῶν προκρίτων. Ἰῆς δὲ τολμητίας,
 ὁ Ἀντώνιος Οἰκονόμος, ὅστις ἐκ περιστάσεως εἶχεν ἀπολέσει τὸ
 πλοῖον αὐτοῦ, εὕρισκομενος ἐν Κωνσταντινουπόλει κατηχήθη ἀπὸ
 τοὺς ἀποστόλους τῆς ἐταιρίας καὶ σπεύσας ἀφίχθη εἰς Ἰδραν·
 ἰδὼν δὲ τὸν δισταγμὸν τῶν οἰκοκυρίων, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ
 λαοῦ, τὸν ὁποῖον διήγειρε πρῶτον εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῶν
 προκρίτων, τοὺς ὁποίους ὑπεχέωτεν εἰς χρηματικὴν δόσιν ἐκ-
 τὸν πεντήκοντα χιλιάδων ταλλήρων, τὰ ὁποῖα διένειμεν εἰς τὸν
 λαόν, σκολούθως, μαθὼν ὅτι ἐν Σπέτσαις ὑψώθη ἡ σημαία τῆς
 ἐπαναστάσεως, ἀπετίνθη μετὰ τῶν πολιτῶν πρὸς τοὺς προκρί-
 τους, ἐξαιτούμενος τὴν συγκατάθεσίν των, ὅπως κοινῇ γνώμῃ
 ὑψώσωσι τὴν σημαίαν τῆς ἐθνεγεροσύνης· οἱ πρόκριτοι λοιπὸν μετὰ
 τοῦ λαοῦ ἡμοφώνως ἀπεφάσισαν καὶ ἀνύψωσαν τὴν κατὰ τῆς
 τυραννίας ἐπαναστατικὴν σημαίαν τὴν 15 Ἀπριλίου· ὁ δὲ Ἀν-
 τώνιος Οἰκονόμος ἔμεινεν ἀρχηγὸς τοῦ λαοῦ τῆς Ἰδρας ἐπὶ τι-
 καιρὸν, ἀλλ' ἀκολούθως οἱ πρόκριτοι τῆς Ἰδρας διὰ τῶν καπε-
 ταναίων τὸν κατέβαλον καὶ τὸν ἐδίωξαν, ἐπεὶτα διὰ τῆς Ἑλλη-
 νικῆς Κυβερνήσεως ἐνήργησαν καὶ ἐκρατήθη εἰς Μονὴν τινα,
 ἀλλὰ μετ' ὀλίγον καιρὸν, ἐνῶ ἡτοιμαζετο νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἰδραν
 ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, πληροφορηθεῖσα τοῦτο, ἀπέστειλε τὸν
 Σπύρον Ξύδην νὰ τὸν συλλάβῃ, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀντέστη εἰς τὸν
 Ξύδην καὶ ἐφρονεύθη παρ' αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἡ ὀλιγαρχία ἐν
 Ἰδρᾷ ἔμεινεν ἐξουσιαζούσα.

Σπέτσαι.

Τὰς αὐτὰς ἀριστοκρατικὰς ἀρχὰς εἶχον καὶ οἱ Σπετσιῶται
 πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ κατὰ τὴν διάρκειάν της, καθὼς τὰ
 αὐτὰ ὠφελήματα ἔλαβον ἐκ τοῦ θαλασσίου ἐμπορίου κατὰ τε
 τοὺς ἀποκλεισμοὺς καὶ διαφόρους ἄλλας περιστάσεις, καὶ ἐκ
 τούτου εἶχον κατατρευάσει καὶ οὕτοι ἰκανὰ πλοῖα ὥς οἱ Ἰδραῖοι,
 ἢ ὀλίγον τι κατώτερα αὐτῶν, καὶ τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευταν ὥς τὰ
 τῶν δύο ἄλλων ναυτικῶν νήτων πρὸς ὑπεράκτισιν τῆς πατρίδος.

Οἱ Σπετζιώται ἐδείχθησαν προθυμότεροι τῶν ἄλλων νήσων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, διότι τὴν 26 Μαρτίου ὕψωσαν ἀμέσως τὴν σημαίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, καὶ ἐξοπλίσαντες τὰ πλοῖα τῶν ἐξῆλθον κατὰ τῶν Τούρκων.

Ψαρά.

Ἡ νῆσος τῶν Ψαρῶν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ κατ' αὐτὴν μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς διωκεῖτο ἐπιτοπίως δημοκρατικῶς, διότι ὁ λαὸς ἐξέλεγε τοὺς ἐκλέκτορας, οὗτοι δὲ τοὺς δημογέροντας· καὶ τὰ Ψαρά ὁμοίως εἶχον ὡφελιθῆ, ὥς καὶ αἱ δύο ἄλλαι νῆσοι, ἐκ τῆς σιτεμπορίας διαρκεσάσης μέχρι τοῦ 1815· εἶχον δὲ συσσωρευθῆ καὶ ἐν αὐτῇ πολλὰ πλοῦτη· εἶχον δὲ κατεσκευασμένα πλοῖα ἰσχυρὰ χρησιμεύοντα διὰ τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀντίστασιν.

Οἱ δημοκράται οὗτοι, ἅμα ἠκούσθη ἡ σάλπιγξ τῆς ἐπαναστάσεως, ἀμέσως ὕψωσαν τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν, καὶ ἐξοπλίσαντες τὰ πλοῖα τῶν ἐξῆλθον ἂν ἀντιπαραταχθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Ἑλληνικὸς στόλος.

Ἐξιστορήσαντες τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπὶ τῶν νήσων τούτων ἐπαναστάσεως, ἔχομεν ἀνάγκην νὰ βεβαιωθῶμεν καὶ τί ἐνήργησαν αἱ κοινότητες τῶν νήσων τούτων πρὸς ἀναχαίτισιν τῆς καταστροφῆς, τὴν ὁποίαν ἡδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ Στερεᾶς.

Αἱ κοινότητες τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων προητοίμασαν ἐκ τοῦ προχείρου ἓνα μικρὸν στόλον, τὸν ὅποιον ἐστειλαν εἰς τὴν Ἀνατολὴν τὴν 22 Ἀπριλίου, ἀλλ' οὐδὲν ἐπέφερον ἀποτέλεσμα ἢ ἐκστρατεία αὕτη, παρὰ τὴν οἰχυμλωσίαν καὶ τὸν φόρον τοῦ Σιὰν Μουλασῆ, μεταβαίνοντος εἰς Αἴγυπτον· λέγεται, ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ ἐκπτωτος Σῆχ Οὐλ Ἰσλάμης ὁ ἀντισταθεὶς εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου, τὴν περὶ τῆς σφαγῆς Ἑλλήνων. Ἐκπτωτος λοιπὸν γενόμενος, διωρίσθη Σὰμ Μουλασῆ, καὶ ἐφρονέυθη ἀδίκως ἀπὸ τοὺς ναυτικούς.

Τὴν 18 Μαΐου ἐξέπλευσεν ἄλλος στόλος ἐκ 18 Ὑδραϊκῶν

πλοίων ὑπὸ τὸν Ἰακουμῆν Τομπάζην, ἐξ ἑπτὰ Σπετσιωτικῶν ὑπὸ τὸν Γκίκαν Τζούπην καὶ ἐξ εἰκοσιτεσσάρων Ψαριανῶν ὑπὸ τὸν Νικολῆν Ἀποστόλην, ταῦτα δὲ ἔφερον τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πυρπολήσεως τοῦ κατὰ τὴν Ἐρστέν τῆς Μητυλήνης ὀθωμανικοῦ δικρότου· ἐγένετο δὲ τὴν 27 Μαΐου τοῦ 1821 ἔτους, ὡς ἔπεται.

Ὁ ὀθωμανικὸς στόλος εἶχεν ἐξέλθει πρὸς ὀλίγου τοῦ Ἑλλησπόντου, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς καταδιώκων ἀπῆντησεν αὐτὸν πρὸς τὰς θαλάσσας τῆς Ἀέσου διευθυνόμενον πρὸς τὸν Ἑλλησποντον, τὸ δὲ δίκροτον τοῦτο μὴ διελθὼν τὸ ἀκρωτήριο ἠγκυροβόλησεν ἐν Ἐρσισῶ, τὰ δὲ Ἑλληνικὰ πλοία, περικυκλώσαντα αὐτὸ, δὲν ἐτόλμων νὰ τὸ πλησιάσωσι, διότι ἔφερον μεγάλα πυροβόλα καὶ ἐφοβοῦντο. Συμβουλίου δὲ γενομένου ἐπὶ τῆς Ναυαρχίδος τῆς τοῦ Τομπάζη, ἐγένετο λόγος περὶ συμβουλῆς τινος δοθείσης πρὸς τὸν Τομπάζην παρὰ Ἀγγλοῦ τινος μοιράρχου, ἵνα μεταχειρισθῶσι τὰ πυρπολικά κατὰ τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου· τὴν ἰδέαν ταύτην θίντες ὑπὸ συζήτησιν, δὲν ἠδύναντο νὰ ἐνοήσωσι πῶς ταῦτα ἦσαν κατορθωτὰ. Πάργινός τις δὲ παρευρεθείς, Πατατούκας ὀνομαζόμενος καὶ πρὸ χρόνων ἐν Ψαροῖς κάτοικος, ἀκούσας τὴν συζήτησιν, εἶπεν, ὅτι ἦσαν κατορθωτὰ ταῦτα, ὑπέδειξε δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς· ἀμέσως λοιπὸν, κατεσκευάσαν δύο τοιαῦτα ἐκ τοῦ προχείρου, τούτων τὸ μὲν ἐν ἄνευ ἀποτελέσματος ἐκάη, τὸ δὲ ἄλλο, ὑπὸ τὸν τολμηρὸν καὶ γενναῖον Παππανικολῆν, προσεγγίσαν εἰς τὸ δίκροτον, ἔθηκε τὸ πῦρ καὶ πυριφλέχθην κατέκαυτε καὶ τὸ δίκροτον ὀλόκληρον.

Ἡ πυρπολήσις τοῦ δικρότου τούτου ἐπροξένησε τρήμον εἰς ἅπαντα τὸν ὀθωμανικὸν στόλον καὶ εἰς τὸν ἐπὶ τῆς Μητυλήνης συσσωρευθέντα ὀθωμανικὸν στρατὸν, τὴν ὁποῖον εἶχον μεταφέρει διὰ νὰ τὸν ἀποδιώκωσιν εἰς τὰς νήσους. Ἡ περίστασις αὕτη ἐνεθάρρυνε τοὺς Ἕλληνας ὑπὲρ τὸ δέον, διότι μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην, τὰ μὲν πυρπολικά κατεσκευάσαν τελειότερα, οἱ δὲ πυρπολισταὶ ἐγένοντο θαρραλέωτεροι εἰς τὸ νὰ ἐφορμῶσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ προσκαλλῶσι τὰ πυρπολικά εἰς τὰ ἐχθρικά πλοία καὶ νὰ θέτωσιν οὕτω τὸ πῦρ· εἰς τὴν τολμηρὰν ταύτην ἀπόφασιν τῶν ἀτρομήτων τούτων πυρπολιστῶν χρεώ-

στείται κατ' ἐξοχὴν ἡ διὰ θαλάσσης σωτηρία τῆς Ἑλλάδος.

Πελοπόννησος. (*)

Πρὶν ἀρχίσωμεν τὴν ἐξιστόρησιν τῶν συμβεβηκότων τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἀνάγκη πᾶσα νὰ περιγράψωμεν τὴν κατάστασιν αὐτῆς, τὴν πρὸς ἑπαναστάσεως, καὶ τὰς δυνάμεις τῶν ἐν αὐτῇ κατοικοῦντων ὀθωμανῶν, τὸν πληθυσμὸν αὐτῶν καὶ τὸ εἶδος τῆς Κυβερνήσεως τοῦ τόπου.

Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χερσονήσου ταύτης, οἱ Σουλτάνοι τῶν ὀθωμανῶν διώριζον ἓνα ἡγεμόνα διοικητὴν ὅλης τῆς Πελοποννήσου μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Βεζύρου (Μόραλη Βηλέςτ) Δεστούρη Μουκερὲν, ἥτοι πλιμεξούσιον τοποτηρητὴν τοῦ Σουλτάνου, ὅστις καθ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας διώριζε Μουτελίμιδας, διοικητάς, ἐκτὸς τῶν Μαλικιανέδων εἰς ἐπαρχίας ἀνηκούσας εἰς Σουλτάνον, ἢ εἰς ἄλλους μεγιστάνας, εἴτε εἰς Βακούφις, ἢ εἰς τὸ Ζαραπχανά ('Υπουργεῖον Οἰκονομίας), εἰς τὰς ὁποίας διωρίζοντο ἀπευθείας Βοϊδοντάδες· οἱ διοικηταὶ αὗτοι μετὰ τῶν Κατῖδων (κρητῶν) διωρισμένων καὶ τούτων παρὰ τοῦ Σερ-'Ασκήρη τῆς Ρούμελης καὶ τοῦ Σέχουλ 'Ισλάμη ἐνῆργουν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου, καὶ

(*) Περὶ τὰ 1714 — 1718· ἐκήρυξεν ὁ 'Αχμέτης Γ'. Σουλτάνος τῶν Ὄθωμανῶν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Βενετίας καὶ 'Αουστρίας καὶ ἐξεστράτευσε διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης πρὸς κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν ὑπὸ τοὺς Βενετοὺς εἰσέτι εὐρισκομένων νήσων τὴν 10 'Ιουνίου 1718 ἐπάτησεν ὁ στρατὸς αὐτῶν τὸν 'Ισθμὸν μετὰ πολιορκίαν 3 ἑβδομαδῶν παρεδόθη ἡ Κόρινθος διὰ συνθήκης, ἀλλ' οἱ ὀθωμανοὶ ἐναντίον αὐτῆς κατέσφαξαν ἅπαντας Ἕλληνας τε καὶ Βενετοὺς, τὴν 14 'Ιουλίου μετὰ 8 ἡμερῶν πολιορκίαν ἐκυρίευσαν οἱ ὀθωμανοὶ τὸ Παλαμήδιον καὶ τὴν πόλιν διὰ προδοσίας τοῦ Σάλ, κατέσφαξαν τοὺς Ἕλληνας καὶ διήσπασαν τὰ πάντα· οἱ Μανιάται ὑπετάχθησαν ἐθελούσως· ἀκολουθῶς διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ἐπολιόρκησαν καὶ ὑπέταξαν ἀλληλοδιαδόχως τὴν Μοθώνην, Κορώνην καὶ Ναυαρίνους ὡς καὶ τὴν Μονεμβασίαν, Πάτρας, Ἐγνον, Κύνθρα, ὡς καὶ τὴν Σούδα καὶ Σπιναλόγκαν, ἅτινα εἶχαν μείνη εἰσέτι, καὶ Κρήτην· ὁ Σουλτάνος εὕρισκετο εἰς Σέρρας τῆς Μακεδονίας· λαβὼν δὲ τὰς χαροποιὰς αὐτὰς ἀγγελίας τῇ 29 Αὐγούστου 1718, ἐώρτασε τρεῖς ἡμέρας· οὕτως οἱ ὀθωμανοὶ ἐξανакυρίευσαν τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τὰς χειρὸς τῶν Βενετῶν μετὰ δέκα ἐξ ἔτη.

συνέλεγον τοὺς νενομισμένους καὶ μὴ φόρους συμπράξει τῶν προσε-
στῶτων τῶν ἐπαρχιῶν· ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ὅλαι αἱ ἀρχαὶ
αὗται τῶν ἐπαρχιῶν δὲν συνέλεγον μόνον τοὺς προσδωρισμένους
φόρους, ἀλλ' ἐπέβαρυνον τὸν λαὸν μὲ θοσίσματα ἑκτακτα καὶ δυ-
σεάστاکτα καὶ μὲ ἀπείρους ἄλλας καταπίσεις καὶ καταχρήσεις,
μάλιστα δὲ οἱ κάτοικοι ὀθωμανοὶ ἱρποζον τὴν ἀκίνητον περιου-
σίαν τῶν κατοίκων Ἑλλήνων, πολλάκις δὲ καὶ αὐτὴν τὴν τιμὴν
προσέβαλλον, ὥστε οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι τῶν χωρίων καὶ οἱ ἐν
ὀθωμανικαῖς ἰδιοκτησίαις ἦσαν ἐλκεῖνοι.

Οἱ προσεστώτες τῶν ἐπαρχιῶν ἐξελέγοντο διὰ τῶν προκρίτων
τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τοῦ λαοῦ, ὡς καὶ οἱ τῶν πόλεων, ὡς ἐρῶσθαι
εἰς τὰ περὶ ἐκλογῆς τῶν ἀρχόντων τῆς Στερεᾶς, πάντοτε ὁμῶς
ἡ ἐκλογὴ ἐγένετο ἀπὸ τοὺς ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων οἰκογενειῶν
τῶν ἐπαρχιῶν, ἐνίοτε δὲ ἡ ἐκλογὴ αὕτη μετέβαινε διαδοχικῶς
καὶ εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν. Οἱ ἄρχοντες οὗτοι ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον
διέμενον πλησίον τοῦ Βεζύρου ἐν τῇ καθέδρᾳ τῆς ἡγεμονίας τῆς
Πελοποννήσου Τριπολιτζῆ, διωρίζοντο δὲ μάλιστα καὶ εἰς διερ-
μηνεὺς (Δραγουμάνοι), ὅστις παρευρίσκειτο πάντοτε πλησίον τοῦ
ἡγεμόνος πρὸς διεκπεραίωσιν τῶν ἐπαρχιακῶν τῆς Πελοποννήσου
ὑποθέσεων. Ἐκτὸς τῶν ἐπαρχιακῶν τούτων ἀρχόντων καὶ τοῦ
Διερμηνέως, αἵτινες ὤφειλον νὰ παρευρίσκωνται πλησίον τοῦ Βε-
ζύρου ἦσαν καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν αὐτῶν προκρίτων ἀρχόντων διαμέ-
νοντες ἐν Κωνσταντινουπόλει πλησίον τοῦ μεγάλου Διερμηνέως
καὶ τοῦ Σατῆρ Ἀζάμη (Μεγάλου Βεζύρου) αἵτινες συνεννοού-
μενοι μετὰ τῶν ἐν Πελοποννήτῳ ἀρχόντων ἐνήργουν τὰ θέοντα
παρὰ τῇ ὑψηλῇ Πύλῃ.

Ὅλος ὁ πληθυσμὸς τῆς Πελοποννήσου δὲν ὑπερέβαινε τὰς
514—515 χιλιάδας κατοίκων, ἐξ ὧν μόλις 45—50 χιλιάδες
ἦσαν ὀθωμανοὶ, οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνες· μαλονότι οἱ ὀθωμανοὶ ἦσαν
τὸ δέκατον τῶν κατοικούντων Ἑλλήνων, ὁμῶς πολὺ ὑπέριχον
αὐτῶν, διότι εἶχον τὴν ἐξουσίαν καὶ ὅλα τὰ φρούρια εἰς χεῖρας
αὐτῶν, καὶ μάλιστα οἱ μὲν ὀθωμανοὶ ἦσαν ἐξησκημένοι εἰς τὰ
πολεμικά, διότι πάντοτε ἔφερον ὅπλα, καὶ διηνεκῶς ἐγυμναζοντο
καὶ εἰς τὸ κηνύγιον, καὶ λοιπά. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐκτὸς τοῦ ὅτι

δὲν τοῖς ἐπιτρέπετο νὰ ὀπλοφορῶσιν, ἦσαν καὶ πεφριζισμένοι πάντοτε ἐκ τῆς θρασυτητος τῶν δεσποτῶν καὶ τῆς καταπίεσεως αὐτῶν, τοὺς ὁποῖους βλέποντες ἔτρεμον, καὶ μάλιστα τοὺς Ναυπλείεις Μπαρδουνιώτας, Λεονταρίτας, Φανορίτας καὶ Αὐλαίους, οἵτινες ἦσαν τυραννικώτατοι καὶ ἀνυπότακτοι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἡγεμόνος.

Διαδοθείσης δὲ τῆς φήμης περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, οἱ ὀθωμανοὶ ἐτίθησαν εἰς ἀμφίβολον θέσιν· οἱ μὲν ἐπίστευον, οἱ δὲ ὄχι τὰ διαφρημίζμενα, οἱ δὲ προσετιῶτες διέφευδον τὰς φήμας ταύτας, λέγοντες εἰς τὴν ἐξουσίαν ὅτι ταῦτα πάντα διενεργεῖ ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ὅπως ἀποφύγη τὴν ὀργὴν τοῦ Δεσλετίου. οἱ ὀθωμανοὶ κατ' ἀρχάς, ἂν καὶ δὲν ἐπίστευον ἐντελῶς ταῦτα, μολοντοῦτο ἐπείθοιτο κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον. Ἀκολούθως ὅμως τὰ πράγματα προέβαινον, καὶ ἤρχισαν πλέον νὰ δυσπιστῶσι καθ' ὅλων τῶν Ἑλλήνων, διὸ καὶ συσχεφθέντες ἀπεφάσισαν νὰ λάβωσι προφυλακτικὰ μέτρα κατ' αὐτῶν.

Ἡ ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ἰδούσα τὴν ἀνικανότητά τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Σερασκέρη (Ἀρχιστρατήγου) Ῥούμελη Βαλεσί Γκαβανὸς Ὀγλοῦ, προσεκάλεσεν εἰς τὴν θέσιν τούτην τὸν Χαλέπ Βαλεσί, Χουρσίτ Πασσᾶν, τὸν ὁποῖον μετέθεσαν εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Πελοποννήσου, εἰς τὴν εἰθὺς ἐφῆκε Κοϊμακομην, αὐτὸς δὲ διευθύνθη εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἰωαννίνων.

Ὁ Κοϊμακόμης λοιπὸν εὖτος μετὰ τοῦ προκρίτου τῶν ὀθωμανῶν τῆς Πελοποννήσου σκεφθεὶς ἀπεφάσισε νὰ λάβωσι βεχέμικ (ῥιμύροις) ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Μάνης πρὸς ἀσφάλειαν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον προσεκάλεσεν ἅπαντας τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ προκρίτους ἄρχοντας ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς Πελοποννήσου Τριπολιτᾶν, πρὸς τοῦ ἔγραψαν καὶ εἰς τὸν ἡγεμονεύοντα ἐν Μάνῃ Π. Μαυρομιχάλην νὰ μεταβῇ καὶ εὖτος εἰς Τρίπολιν. Οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἐνέδωκαν εἰς τὰ παρὰ τῆς ἐξουσίας διαταχθέντα καὶ μετέβησαν εἰς Τριπολιτᾶν ἐκ τούτων ὁ Ἀνδρέας Ζαΐμης, Ἀνδρέας Λόντος δὲν εἰσῆλθον εἰς τὴν πρωτεύουσαν φοβούμενοι, ἀλλὰ ἐπανελθόντες διευθύνθησαν εἰς τὴν

ἐπαρχίαν τῶν Καλαβρυτῶν, ὁ δὲ Πέτρος Μαυρομιχάλης δὲν ἦλθεν ὁ ἴδιος, ἀλλ' ἐπεμψε τὸν υἱὸν τοῦ Ἀναστασίου ἐκ τῆς ἀποφάσεως ταύτης τῶν εἰς Τριπολιτσᾶν μεταβάντων προϋχίντων ἔλαβον πολὺ θάρρος οἱ ὀθωμανοί, ὅτι ἡ ἐπανάστασις δὲν εἶναι γενικὴ, ἀλλ' ὑποκίνησίς τινων, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀμφιβολία αὕτη ἦτο πρόσκαιρος, διότι μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀπὸ τῆς εἰς Τριπολιτσᾶν μεταβάσεως τῶν προκρίτων ἐξεβράγη ἡ ἐπανάστασις καθ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου, εἰς τὰς τρεῖς ναυτικὰς νήσους καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Στερεάν.

Ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἡγεμονίας Τριπολιτσᾶ ὁλόκληρος ἦτο περιττειχισμένη ὑπὸ φρουρίου καὶ κανονοστοιχιῶν, μάλιστα ἐπὶ τῆς Μεσημβρινῆς πλευρᾶς αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ὑψώματος ἦτο κατεσκευασμένος ἰδιαίτερος ἰσχυρὸς προμαχὼν μετὰ κανονοστοιχιῶν μεγάλης ὀγκῆς, ὅστις ἐφρούρει ἅπασαν τὴν πόλιν, διὰ τοῦτο καὶ ἅπαντες οἱ τῶν πλησιεστέρων ἐπαρχιῶν κάτοικοι ὀθωμανοὶ ὄμματα μαθόντες τὴν μελετωμένην τῶν Ἑλλήνων ἐπανάστασιν, ὅλοι ὡς εἰς καταφύγιον ἐδραμον καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Τριπολιτσᾶν.

Ἡ κατὰ τὴν 23 Μαρτίου ἐν Πελοποννήσῳ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις δὲν ἐγένετο συγχρόνως καθ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας, διότι τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν οὐδ' εὐκρόλον ἵνα οἱ κάτοικοι αὐτῶν συνεννοηθῶσι καὶ συναποφασίσωσιν, ἀλλ' ὅπως αἱ περιστάσεις ἐκάστης ἐπαρχίας καὶ τόπου τὸ συνεχώρησαν κατὰ τὰς σοβαρὰς ταύτας περιστάσεις, διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως δὲν δύναται νὰ ἔχῃ τακτικὴν σειρὰν γεγονότων, ὑπὸ τῶν ὁποίων περιστάσεων ἀναγκαζόμεθα, ὅπως ἐξιστορήσωμεν τὰ πρῶτα συμβεβηκότα ἐκάστης τῶν ἐπαρχιῶν ἰδιαίτερος, μολονότι τὰ ἐν Πελοποννήσῳ ἐπαρχιακὰ συμβεβηκότα καὶ τινὰ τῆς Στερεᾶς ἐγράφησαν ὑπὸ διαφόρων ἱστορικῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ λεπτομερέστερον ἴσως, μολοντοῦτο διὰ νὰ διατηρήσωμεν μίαν γενικὴν σειρὰν ὅλων τῶν γεγονότων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἡμῶν

ταύτη ἠναγκάσθημεν νὰ περιγράψωμεν καὶ ταῦτα καὶ μάλιστα τὰ σπουδαία, τὰ δ' αὐτῶν καὶ συνοπτικῶς.

Οἱ πλείστοι τῶν ἱστορικῶν περδέχονται ὅτι ὁ Ἀρχιερεὺς παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐν τῇ Μονῇ τῆς Ἀγίας Λαύρας ἐν Ἀχαΐᾳ καὶ οὕτως ἤρχισεν ἐν Πελοποννήσῳ ἡ ἐπανάστασις, ἔπειροι δὲ ἀναιρουντες τοῦτο δὲν ἀποδίδουσι τὴν ἀρχὴν ταύτην εἰς τὸν Γερμανόν. Ἀλλ' ὅπωςδῆποτε, εἴτε ὁ Γερμανός, εἴτε ἄλλοι ἔδωκαν τὸ σημείον τῆς ἀρχῆς, ἡ ἐν Πελοποννήσῳ ἐπανάστασις ἤρχισε τὸν Μάρτιον τοῦ 1821 ἔτους.

Περὶ τὴν 15—20 Μαρτίου εἰς Λαλαῖος ὀθωμανὸς Σεϊντί-σπαχης λεγόμενος, διερχόμενος ἐκ Καλαβρύτων πρὸς τὴν Τριπολιτσάν, ἐτουφεκίσθη ἀπὸ τοῦ Χυδρογιάννην καὶ τὸν Πετιώτην εἰς τὴν Χελωνισπηλιά· ἄλλοι διῆσχυρίζονται λέγοντες οὐχὶ τὸν Σεϊντίσπαχην, ἀλλὰ τὸν Ἀράπην καὶ καφρετζὴν τοῦ Ἀρναούτ Ὀγλοῦ, ὁ δὲ διοικητὴς τῶν Καλαβρύτων Ἀρναούτ Ὀγλοῦς, ἐνῶ ἔδοιπρεῖ πρὸς τὴν Τρίπολιν, μαθὼν ταῦτα, ἐπίστρεψεν εἰς τὰ Καλαβρυτα καὶ ἐκλείσθη ἐντὸς τῶν δύο Πύργων τῶν Καλαβρύτων ὁμοῦ μὲ τοὺς λοιποὺς Καλαβρυτινοὺς ὀθωμανούς. Οἱ δὲ ἐπαρχικῶτα Ἕλληνες μετὰ τοῦ Σωτηρίου Χαλαράμπη καὶ τῶν Πετμεζαίων, πολιιορχήσαντες αὐτοὺς, τοὺς ἠνάγκασαν νὰ παραδοθῶσιν, οἱ δὲ τῆς Βοστίτσας ὀθωμανοὶ πληροφορηθέντες τα ἐν Καλαβρύτοις διὰ πλοίων μετέβησαν ἅπαντες εἰς Σάλωνα.

Παλαιὰ Πάτρι.

Τὴν δὲ 22 Μαρτίου οἱ χήτρικοι τῶν Πατρῶν ὀθωμανοὶ ἰδόντες τὴν κίνησιν τῶν Πατραίων Ἑλλήνων καὶ μάλιστα τῶν Ἑπτανησιῶν, μετὰ τῶν ὁπλίων καὶ συνεκρούσθησαν, φοβηθέντες ἀπεσύρθησαν μετὰ τῶν οἰκογενειῶν εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Οἱ δὲ πρόκριτοι τοῦ τόπου καὶ τῶν περὶ ἐπαρχίων Παπαδαμιντοπούλους, Ἀνδρέας Λόντος, ὁ Παλαιῶν Πατρῶν, Κερνίτζης Προκίπιος, Ἀνδρέας Ζυῆρης, Θάνος Κανακάρης καὶ ἄλλοι τεθέντες ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πολιτῶν ἐσχγμάτισαν στρατιωτικὰ σώματα, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελθόντες εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς πόλεως, ὅπου ἦσαν καὶ οἱ

Ἑπτανήσιοι, οἵτινες εἶχον ἀρχίσει μετὰ τῶν ὀθωμανῶν ἀκροβολισμούς. Οἱ πρόκριτοι οὗτοι ἐξέδωκαν ἐπαναστατικὴν προκήρυξιν ὅλην τὴν Πελοπόννησον προσκαλοῦντες εἰς ἐπανάστασιν, ἵνα λαβῇ ἀμέσως τὰ ὅπλα πρὸς ἀνάγκησιν τῆς ἐλευθερίας.

Ὀλίγον δὲ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἰωαννίνων, (ὧς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἐρῶσθαι), ὁ Ἰσούφ Πασσᾶς Σερετζλῆς ἐγένετο ὑποπτος συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ· πρὸς ματαίωσιν λοιπὸν τῆς συνεννοήσεως ταύτης ὁ Στρατάρχης Γκαθανζογλούς, διὰ νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ τοῦ στρατοπέδου, ἐνήργησε καὶ τῷ ἐδόθη ὁ βαθμὸς τοῦ Βεζύρου, καὶ ἀπεστάλη εἰς τὸ Βεζυράτον τῆς Εὐδοίας, καὶ ἀνεχώρησε διὰ τῆς Ἀκρνανίας εἰς τὴν θείαν του· μεταβὰς δὲ εἰς Μεσολόγγιον, ὅπως διὰ πλοίου μεταβῇ εἰς Σάλωνα, ἐπαρχίαν τῆς δικαιοδοσίας του, ἐπληροφορήθη ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς κατοίκους Μεσολογγίου ὀθωμανούς, ὅτι αἱ Παλαιαὶ Πάτραι ἐπανεστήσαν κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Κατεσπευσμένως λοιπὸν μετέβη διὰ ξηρᾶς εἰς τὰ Καστέλια τῆς Νευπάκτου καὶ τῶν Πατρῶν μετὰ 500 ἕως 600 στρατιωτῶν. Ἐνταῦθα ἐπληροφορήθη ἀπὸ τοὺς ἐν τοῖς φρουρίοις ὀθωμανούς, ὅτι ἀληθῶς ἐπανεστήσαν οἱ Ἕλληνες τῶν Πατρῶν, ἀλλ' ὅτι οἱ ἐπαναστάται οὗτοι ὧς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἄπειροι τοῦ πολεμεῖν. Ἐνθ' ῥῶ-θεῖς λοιπὸν ἀπεφάσισε νὰ τρέξῃ εἰς τὰς Πάτρας, ὅπου εἶχε διαδιδῆ· ὅτι ὁ Ἰσούφ Πασσᾶς εἶχε φθάσει μετὰ πολλῶν χιλιάδων ὀθωμανῶν· ἐξεληθὼν λοιπὸν ὁ Ἰσούφ Πασσᾶς τῶν Καστελλίων, προσέβαλλε τοὺς πολιορκοῦντας τὴν ἀκρόπολιν τῶν Πατρῶν Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους ἐν εὐκολίᾳ διεσκόρπισε, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, τὴν ὁποίαν ἐφρόντιζε νὰ ἐφοδιάσῃ μὲ τὰς ἀναγκαίας τροφάς, βοηθούμενος καὶ παρὰ τινος ὀθωμανικοῦ πολεμικοῦ πλοίου ἐκ τοῦ στολίσκου τοῦ εὐρισκομένου εἰς τὸ Μοῦρτον τῆς Ἠπείρου πρὸς πολιορκήσιν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἔτυχε δὲ τότε τὸ πλοῖον τοῦτο ἐνταῦθα.

Ὁ Ἰσούφ Πασσᾶς μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας διέμενεν εἰς τὰς Πάτρας, κατεσπευσμένως δὲ ἔγραψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ ὧν τῶν διατρεχόντων, ἡ δὲ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου, λαβούσα τὰς ἐπιστολάς αὐτοῦ, ἐξέφρασε πρὸς αὐτὸν τὴν

εὐαρέσκειάν του διὰ τὰ παρ' αὐτοῦ ληφθέντα μέτρα καὶ συγχρόνως τὸν διέταξε νὰ διημερίνη εἰς τὰς Πάτρας μέχρι δευτέρας διαταγῆς. Ἐκ τῶν περιπτώσεων λοιπὸν τούτων οἱ Ἕλληνες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ φέρωσιν οὐδὲν ἀποτέλεσμα πρὸς κατάκτησιν τῶν πόλεων καὶ τοῦ φρουρίου τῶν Πατρῶν, τὸ ὁποῖον πολλάκις ἐπολιορκήθη, ἀλλὰ δὲν κατεκτῆθη καὶ ἔμεινεν ὑπὸ τὴν κυριότητα τῶν ὀθωμανῶν μέχρι τῆς ἐλεύσεως τῶν Γάλλων, οὔτινες τὸ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ ὀθωμανοῦ καὶ τὸ ἔδωκαν εἰς χεῖρας τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Καποδιστρίου.

Γαστούνη καὶ Ἀλάα.

Οἱ τῆς Γαστούνης ὀθωμανοὶ τὴν 27 Μαρτίου ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ παλαιὸν φρούριον Χλομούτση, καὶ ἐκεῖ ἐπολιορκήθησαν ὑπὸ τῶν ἐπαρχιωτῶν, ἐχόντων ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Γεώργιον Σισίνην καὶ χαράλμπον Βλαέτην. Οἱ δὲ Λαλαῖσι ὀθωμανοὶ ἀπεκλείσθησαν εἰς τοὺς ὄχυροὺς πύργους καὶ τὰς οἰκίας τῆς πατρίδος τῶν μαθόντες δὲ ὅτι οἱ ἐν Χλομούτζι ὀθωμανοὶ ἐκινδύνευον νὰ παραδωθῶσιν ἐκ τῆς ἐλλειψεως τοῦ ὕδατος, ἐξεστράτευσαν 400—500, καὶ μεταβάντες εἰς τὸ Χλομούτζι διέλυσαν τὴν πολιορκίαν καὶ παρέλαβον τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ ὀθωμανοὺς καὶ μετέφερον ἅπαντας εἰς τὰς Πάτρας, μετὰ ταῦτα δὲ ἐπανῆλθον πάλιν εἰς τὴν πατρίδα τῶν.

Τοὺς Λαλαῖσις ἀπέκλεισαν οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικουτῶν ἐπαρχιωτῶν ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῇ τοὺς Πλαπούταιους, Δελχιγιαννοὺς καὶ λοιποὺς τῶν ἐπαρχιωτῶν προκρίτους. Προσέτι μετέβησαν πρὸς πολιορκίαν αὐτῶν καὶ διάφορα σώματα Ἑπανησιῶν, ἔχοντα ἐπὶ κεφαλῇ τοὺς Μεταξάδας Ἀνδρέαν καὶ Κωνσταντῖνον καὶ ἄλλους ὀπλαρχηγούς τῆς πατρίδος τῶν. Γενομένων δὲ διαφόρων μαχῶν, ἐδείχθησαν οἱ Ἕλληνες πάντοτε νικηταὶ καὶ ἔφερον τοὺς ὀθωμανοὺς πάντοτε διὰ πολιορκίας εἰς στενοχωρίαν, ἐξ ἧς ἀναγκασθίντες οὗτοι προσέτρεξαν εἰς τὸν Ἰταῦν Πατσᾶν Σερεγλὴν εὐχόμενον εἰς Πάτρας ζητοῦντες συνδρομὴν οὗτος δὲ ἐλθὼν μετὰ δυνάμει 8 χιλιάδων στρατοῦ λύτης τὴν πολιορκίαν παρέλαβε καὶ μετέφερεν ἅπαντας τοὺς Λαλαῖσις εἰς Πάτρας.

Ἀρχαδίχ, Μεθώνη, Κορώνη, Νεόκαστρον.

Οἱ ὀθωμανοὶ τῆς Ἀρχαδίας τὴν 25 Μαρτίου ἀπεσύρθησαν ὁμοῦ μετὰ τὰ γυναικίόπαιδα αὐτῶν εἰς τὰ φρουρία τῆς Μεθώνης, Κορώνης καὶ τοῦ Νεοκάστρου· τούτους δὲ καὶ τοὺς κατοίκους τοῦ φρουρίου ὀθωμανοὺς ἀπέκλειταν οἱ ἐπαρχιώται ἐν τοῖς φρουρίοις· καὶ τὰ μὲν φρουρία τῆς Μεθώνης καὶ Κορώνης, μόλας τὰς ὁποίας ἔκμαν οἱ Ἕλληνες ἀποπείρας διὰ νὰ τὰ κυριεύσωσι, δὲν ἠδυνήθησαν· νὰ τὰ λάβωσιν εἰς χεῖράς των, καὶ οὕτως ἔμειναν ὑπὸ τὴν κυριότητα τῶν ὀθωμανῶν, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ ἀπεβίβασεν ἀκολούθως τὸν στρατὸν ὁ Ἱμπραχὶμ Πασσᾶς τῆς Αἰγύπτου. Τὸ δὲ φρούριον τοῦ Νεοκάστρου στενωδὸς πολιορκηθὲν καὶ εἰς τὴν ἐσχάτην περιεθλὸν ἀνάγκην, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν τροφῶν, παραδύλη εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν 7 Αὐγούστου μετὰ τῶν ὀθωμανῶν τοῦ φρουρίου τούτου καὶ τῶν εἰς αὐτὸ καταφυγόντων Ἀρχαδίων ὀθωμανῶν.

Λακωνίχ καὶ Καλάμνι.

Εἰς τὴν Λακωνίαν εἶχον συναθροισθῆ διάφοροι ὁπλαρχηγοὶ Ἕλληνες, καὶ ὑπεκρύπτοντο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἡγεμονεύοντος τῆς Μάνης Πέτρου Μαυρομιχάλη καὶ ἄλλων Καπεταναίων τῆς Μάνης, οἵτινες εἶχον κατὰ χεῖρ ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους· τῆς φιλικῆς ἑταιρείας· εἶχον δὲ καταφύγει εἰς Μάνην, διὰ νὰ περιμείνωσι τὴν ἐποχὴν τῆς ἐθνεγερσίας καὶ ἐντεῦθεν νὰ τριέξῃ ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα καὶ θράξῃ τὰ ὅπλα· τὰ ἀρχαῖα ταῦτα λείψανα τῆς δόξης τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ὁ Γέρων Θ. Κολοτρώνης, Μάτης Φωτομάρας καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, Χρήστος Σουλιώτης, Καλογεροστάκης, Κώστας Χορμόδας, Χρυσόστομος καὶ λοιποὶ, οἵτινες, ἡγησάσης τῆς σάλπιγγος τῆς ἐλευθερίας, ἔτρεξαν εἰς τὰς ἐπαρχίας των καὶ ἐβίβον τοὺς προκρίτους καὶ καπεταναίους τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς, ὅπως ὑψώσωσι τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, διότι, τοῖς ἔλεγον, ἡ ἐπανάστασις ἐπροδύλη εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ πρέπει νὰ ταχύνωμεν τὸν καιρὸν, διότι ὁ ἐχθρὸς κατέστη πλέον ἀδυτώπητος. Εἰς τῶν συντελεσάντων εἰς τὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο καὶ ὁ δραστήριος Γρηγόριος

Δικαίος, ὅστις εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Καλαβρύτων.

Τὴν δὲ 22 τοῦ μηνὸς Μαρτίου ὁ μέγας πατριώτης Πέτρος Μαυρομιχάλης μετὰ τῶν λοιπῶν Καπεταναίων Μανιατῶν καὶ ξένων, ἐξελθὼν τῆς Μάνης μετὰ στρατοῦ Μανιατῶν, ἐξ ἀνδρῶν 2500, καὶ τῶν ἐκεῖ καταφυγόντων ὀπλαρχηγῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Καλαμάταν, εἰ δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κάτοικοι ὀθωμανοὶ ὑπετάχθησαν παραχρῆμα. Ἡ εἰσβολὴ αὕτη τοῦ Μαυρομιχάλη εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐνεθάρρυνε τὰ μέγιστα ὅλους τοὺς Πελοποννησίους Ἕλληνας καὶ κατεφόβισε τοὺς ὀθωμανοὺς, ὃ δὲ Μαυρομιχάλης διέταξε καὶ ἐψάλη εἰς τὸν ποταμὸν τῶν Καλαμῶν ἀγιασμὸς καὶ ἀκολούθως διέταξε καὶ ἐξεδόθη ἐπαναστατικὴ προκήρυξις, ἐν ᾗ ἐξέθετεν εἰς τὴν Εὐρώπῃ τὰ δίκαια αἴτια, τὰ ὅποια παρεκίνησαν τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα πρὸς ἀπελευθερώσιν του ἀπὸ τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ. Μετὰ τὴν διακήρυξιν ταύτην, ὁ μὲν Μαυρομιχάλης συνέστησεν μίαν Γερουσίαν ὡς τοπικὴν διοίκησιν καὶ ἐμεινεν ἐκεῖ καὶ ὁ ἑὸς, εἰ δὲ μετ' αὐτοῦ ἐλθόντες ἐκ διφύρων μερῶν ἐπαναστάται ὀπλαρχηγοὶ διεσπάρησαν εἰς διάφορα μέρη, ὃ δὲ γέρον Κολοκοτρώνης μὲ διαφόρους ἄλλους καὶ τινὰς Σπαρτιάτας, 300 τὸν ἀριθμὸν, διευθύνθη πρὸς ἐπαρχίαν τῆς Γόρτυνος.

Γορτυνία, Φανέρη. Σιούρμπω.

Οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Γορτυνίας, Γέριον Κολοκοτρώνης Δελιγιανναῖοι καὶ Πλοπούταιοι ἐπολιόρκησαν τοὺς κατοίκους ὀθωμανοὺς Καριτινοῦ καὶ τινὰς Ἀλθανοῦς ἐντὸς τοῦ παλαιῦ αὐτῶν φρουρίου καὶ ἀρκετὰ τοὺς ἐστενοχώρησαν, ἀλλὰ συγχρόνως, ἔμαθον, ὅτι εἰ κάτοικοι τοῦ Φαναρίου ὀθωμανοὶ καὶ ἐκεῖνοι τῶν Σιούρμπω, ἐνωθέντες ἅπαντες περὶ τὰς 3 χιλιάδας μετὰ τῶν γυναικοπαίδων καὶ μετὰ μεγάλου ἀριθμοῦ φορτηγῶν ζώων, ἀπεφάσισαν νὰ μεταβῶσι δια τῆς Γορτυνίας εἰς Τρίπολιν. Ὁ Γέρον Κολοκοτρώνης, εἰδοποιήσας τοῦτο, μετέβη ἀντικρὺ τῆς Γόρτυνος εἰς τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον τὴν 27 τοῦ Μαρτίου καὶ ἐτοποθετήσῃ εἰς τὴν στενὴν καὶ ὀχυρὰν ταύτην θέσιν μὲ ἀρκετὴν σῶμα στρατιωτῶν καὶ περιέμενε τοὺς ὀθωμανοὺς, οἵτινες, ἐλθόντες καὶ ἰδόντες τὴν

ὀχυρὰν ταύτην θέσιν κρατιυμένην ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἀπεφάσι-
σαν καὶ τοὺς προσέβαλον μετ' ἀπαραδειγματίστου ὀργῆς καὶ
γενναϊότητος. Διασχίσαντες λοιπὸν τὸ σῶμα τῶν Ἑλλήνων, προε-
χώρησαν, ἀλλ' ἐνῶ ἐπλησίαζον νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὴν πεδιάδα
τῆς Καρυταίνης, ἐνεφανίσθη ἕτερον Ἑλληνικὸν σῶμα ἐκ 300
Σπαρτιατῶν καὶ λοιπῶν, τὸ ὅποιον οἱ ὀθωμανοὶ ἰδόντες καὶ νο-
~~μίσαντες~~ ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλο μεγαλύτερον σῶμα, ἐφοβήθησαν
καὶ ὀπισθοδρόμησαν πρὸς τὸ κατωφερές μέρος, διευθυνόμενοι
πρὸς τὸν ποταμὸν, ἵνα διαβάντες αὐτὸν εἰσελθῶσιν εἰς τῆς Κα-
ρυταίνης τὸ φρούριον.

Μετὰ τὴν ὀπισθοδρόμησιν καὶ διεύθυνσιν τῶν ὀθωμανῶν πρὸς
τὸν ποταμὸν, οἱ Ἕλληνες ἐνεθαρρυνθέντες ἐπετέθησαν κατ' αὐ-
τῶν, καὶ τοῖς προεξένησαν πολλὴν φθορὰν μάλιστα εἰς τὰ γυ-
ναϊκόκοιτα καὶ τὰ φορτηγά· ἐν τούτοις οἱ ἐν τῷ φουρίῳ τῆς
Καρυταίνης, ἐξελθόντες, ἐτοψέκισον τοὺς Ἕλληνας, ὅπως ἀναχαι-
τίσωσι τὸν ὄλεθρον τῶν ὁμοσφῆκτων των· ὁ ποταμὸς πλημμυ-
ρῶν καθίστα καὶ οὗτος δυσκόλον τὴν διέβασίν των, διὸ καὶ πολ-
λοὶ ἐπίνησαν, ἀλλὰ τέλος διαβάντες αὐτὸν εἰσῆλθον εἰς τὸ
φρούριον. Μετὰ τὴν ἦταν ταύτην οἱ ὀθωμανοὶ τὴν ἐπιούσαν
νύκτα ἐστειλαν κρυφίως ἀνθρώπους εἰς Τρίπολιν καὶ εἰδοποίησαν
τὴν ἐκεῖ ἐξουσίαν περὶ τῶν διατρεχάντων, ζητοῦντες συγχρόνως
συνδρομὴν παρ' αὐτῶν· ἡ ἐκεῖσε ἐξουσία σπεύτατα ἐξαπεστει-
λε δυνάμιν ἐκ 2000 ἰππέων καὶ πεζῶν, οἵτινες διὰ τῆς Μεγα-
λουπλευρῆς διευθύνοντο πρὸς τὴν Καρύταιναν. Οἱ δὲ περὶ τὴν
Καρύταιναν Ἕλληνες ὑπὸ τοῦ Κολοκοτρώνη, Δεληγιανναίους,
Πλαπούταιους καὶ λοιποὺς ὁπλαρχηγούς, ἃν καὶ ἦσαν δέκα πε-
ρίπου χιλιάδες, ὅμως, ἰδόντες τοὺς ἐχθρούς, ἐτρόμαξαν καὶ διε-
σκορπίσθησαν ἄνευ τῆς ἐλαχίστης συμπλοκῆς, οὕτω δὲ οἱ μὲν
ὀθωμανοὶ διαλύσαντες τὴν πολιορκίαν ἠλώθησαν μετὰ τῶν λοι-
πῶν, καὶ λεηλατήσαντες καὶ πυρπολήσαντες τὴν πόλιν, ἀνεχώ-
ρησαν ὅλοι διὰ τὴν Τρίπολιν, οἱ δὲ διασκορπισθέντες Ἕλληνες
ἀνεχώρησαν ἐκ τοῦ τρόμου ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια.

Κόρινθος καὶ Ἄργος.

Ἐξιστορήσαντες τὰ συμβάντα, τὰ ὅποια ἐλαβον, χάραν τε καὶ

ἀρχὰς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Πελοποννήσου, ἀρχόμεθα ἤδη ἐνταῦθα ὅπως ἐκλήτουμεν ποῖα συμβεβηκότα ἐλάβον χώραν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς βορείου πλευρᾶς, καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸ κέντρον αὐτῆς, ὅπου ὑπῆρχε καὶ ἡ ἔδρα τῆς ἡγεμονίας Τριπολιτσᾶ.

Ἡ ἐπαρχία τῆς Κορίνθου εἶχε περὶ τὰς 40 χιλιάδας κατοίκους, ἐξ ὧν μολὶς δύο χιλιάδες ἦσαν ὀθωμανοὶ κατοικοῦντες ἐντὸς τῆς πόλεως, ὅπου κατῴκει καὶ ὁ πολυχτῆμων Κιαιμλί-θεας, ὅστις ἔνεκα τῶν ὑποψιῶν τῆς διαδοθείσης φήμης τῆς ἐπαναστάσεως εἶχε προσκληθῇ ὑπὸ τοῦ Καϊμακάμη καὶ διέμενεν εἰς Τρίπολιν.

Περὶ δὲ τὴν 23—25 Μαρτίου ἐπανέστη ἡ ἐπαρχία αὕτη λαβούσα τὰ ὅπλα κατὰ τῆς τυραννίας καὶ βοιωθεῖσα ἀπὸ τοὺς ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ ἐλθόντας Δεσβενοχωρίτας περὶ τὰς δύο χιλιάδας· οἱ δὲ ὀθωμανοὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν Ἀκροκώρινθον μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ Κιαμὴλ βέη, ἔνθα τοὺς ἐπολιορκεῖσαν οἱ Ἕλληνες.

Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Ἀργους, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ὀθωμανοὶ, πτοηθέντες ἀπὸ τὴν διαδοθείσαν φήμην τῆς ἐπαναστάσεως, μετέβησαν ἅπαντες σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις τὴν 25 Μαρτίου εἰς Ναύπλιον, τὸ ὅπου οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ κάτω Ναχαγὰς Ἕλληνες ἐπολιορκεῖσαν.

Περὶ δὲ τὰς 10 Ἀπριλίου ἐφθασεν ὁ Κεχαγρήμπεης τοῦ Χουρσίτου μετὰ τριῶν καὶ ἡμισείας χιλιάδων Ἀλβανῶν, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἦτο ὁ Ἀλιόμβεης Πλιάτας, Μελίκο Γιάτζος, Ἐλνὰζ Μέτζιν Μπόνος, Ἀχμέτ Ντέμιν καὶ ἄλλοι, τοὺς ὁποίους ὁ Σερρασκιέρης Χουρσίτ Πασσᾶς εἶχεν ἐξαποστείλει ἐξ Ἰωαννίνων, ὅπως ἐνισχύσῃ τὴν Τριπολιτσᾶν, ὅπου εἶχεν ἀφῆσει τὴν οἰκογένειάν του. Ἡ ὀθωμανικὴ αὕτη δύναμις, μὴ σῴσης ἐπαναστατημένης τῆς Αἰτωλοακαρνανίας, εἰσῆλθιν εἰς αὐτὴν καὶ ἐξ αὐτῆς ἐφθασεν εἰς Μεσολόγγιον καὶ ἐκείθεν εἰς τὰ Κατσέλια· διαβάσα δὲ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ Κορινθιακοῦ Κόλπου, ἐφθασεν εἰς τὴν Κόρινθον, τῆς ὁποίας ἀμέσως διέλυσε τὴν πολιορκίαν, ἀλλὰ δὲν

διέμεινεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, διότι μετέβη εἰς Ἄργος καὶ ἐκείθεν εἰς Τρίπολιν, καθ' ὁδὸν δὲ διαβαίνοντα διέδιδεν, ὅτι ἔρχεται καίποιν μεγάλη ὀθωμανικὴ δύναμις πρὸς κατάπνιξιν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ κατατροπῇν τῶν ἐπαναστατησάντων κατοίκων.

Ναύπλιον.

Ἐντὸς τοῦ Ναυπλίου καὶ τῶν φρουρίων αὐτοῦ ὑπάρχον καίτοι καὶ ὀθωμανοὶ μόνον περὶ τὰ 3500—4000, οἵτινες μῆτε χρίστιανούς, μῆτε ἀνθρώπους τῆς ἐξουσίας τῆς ἡγεμονίας ἐδέχοντο ἐν τοῖς φρουρίοις, τὰ ὅποια ἐφρουροῦν οὗτοι ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς ἓνα διστάρην (φρούραρχον) διωρισμένον ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Οἱ ὀθωμανοὶ οὗτοι τῆς Ναυπλίας μετὰ τῶν ὧ· εἴρηται Ἀργείων ἐκλείσθισαν ἐντὸς τῶν φρουρίων, εἰς τὰ ὅποια τοὺς ἐπολιόρχησαν οἱ ἐπορχιῶται καὶ οἱ τοῦ Κάτω Ναχαγῆ. (Κάτω Ναχαγῆ ἐννοῦσαν τὸ τμήμα τῆς ἑρμονίδος καὶ Τριζηνίας), ἀλλὰ πάντοτε μακρῆθιν. Τὴν πολιορκίαν ταύτην δις διέλυσαν οἱ ὀθωμανοί, τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Κιεχαγιάβεη, ἐλθόντος διὰ τῆς Κορινθίας, τὸ δὲ δεύτερον μετὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Δράμαλη, εἰς ἣν ἦτο καὶ ὁ Ἀργεῖος Ἀλῆ Πατσᾶς, ὅστις εἰσελθὼν διέμεινεν ἐντὸς τοῦ Ναυπλίου· ἀλλὰ καὶ αἱ δύο αὗται διαλύσεις τῶν πολιορκιῶν ἦσαν ὀλιγόμειροι, διότι ὁ μὲν Κιεχαγιάβεης τοῦ Χουρσίτου μετέβη εἰς τὴν Τριπολιτσάν καὶ ἐκεῖ ἐκλείσθη, ὁ δὲ Δράμαλης ὀπισθοχωρήσας πρὸς τὴν Κόρινθον καὶ προσβληθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ Δεφενάκια καὶ ἡττηθεὶς μετέβη ἐν κακῇ καταστάσει εἰς Κόρινθον, ὅπου καὶ ἀπέθανε μὴ δυνάμεν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ναύπλιον. Οἱ δὲ Ἕλληνες, καὶ πάλιν πολιορκήσαντες τὸ Ναύπλιον, τὸ ἔφερον εἰς τὴν ἀνάγκην ἐκ τῆς ἐλλείψεως τροφῶν νὰ ζητήσῃ συμβιβασμόν. Ὁ δὲ Κολοκοτρώνης τοῦ· ἔγραψεν, ὑποσχόμενος ἀσφάλειαν ζωῆς καὶ ἄλλα τινά· οἱ ὀθωμανοί, ὡς καὶ ἐκεῖνοι τοῦ Παλαμηδίου, συνῆλθον εἰς Ναύπλιον, διὰ νὰ ἴδωσι τὰς προτάσεις τῶν Ἑλλήνων, τὸ δὲ Παλαμήδιον ἀφῆκαν μετὰ ὀλιγίστης φρουρᾶς, μὴ ὑποπτεύοντες ἀπεικατῶν τι· δύο ὅμως ὀθωμανοί, κρεμασθέντες ἀπὸ τὰ τεῖχη,

μετέβησαν εἰς Ἀρειαν, ὅπου ἦτον ὁ Σταϊκόπουλος, ὃν εἰδοποίησαν ὅτι εἰς τὸ Παλαμῆδιον δὲν ὑπάρχει φρουρά. Οὗτος λοιπὸν λαβὼν τριακοσίους στρατιώτας καὶ ἓνα λόχον τακτικοῦ ἀνέβη τὰ τείχη καὶ ἔγεινε κύριος τοῦ ἰσχυροτάτου τούτου φρουρίου τὴν 30 τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1822 ἔτους, οἱ δὲ ὀθωμανοὶ τοῦ Ναυπλίου ἀμέτως παρεδίδθησαν ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μεταφερθῶσιν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, μόνον ὁ φρούραρχος Ἀλῆ Πασσᾶς καὶ ὁ Σελῆμ Πασσᾶς, πρῶην φρούραρχος, δὲν ὑπέγραψαν τὴν συνθήκην καὶ διὰ τοῦτο ἔμειναν αἰχμάλωτοι.

Πολιορκία τῆς Μονεμβασίας τὴν 25 Μαρτίου.

Τὸ φρούριον τῆς Μονεμβασίας κατοικεῖτο ὑπὸ 1500—1600 ὀθωμανῶν, χριστιανοὶ δὲ κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας ἦσαν περὶ τὰς 10 χιλιάδας, οἵτινες μετὰ τοῦ Ἀρχιερέως Ἐλους, τῶν κατοίκων τοῦ Πραστοῦ, βοηθούμενοι δὲ καὶ παρὰ πολλῶν Μικιατῶν μετὰ τοῦ Γζανεστάκη καὶ Πετροπουλικαίων καὶ ἄλλων, ἐπολιορκήσαν τοὺς ὀθωμανούς, οἵτινες διαλύσαντες τὴν γέφυραν καὶ κλεισθέντες ἀπερονώθησαν καὶ ἐκανονοβόλουν τοὺς πολιορκοῦντας αὐτοὺς Ἕλληνας. Οἱ τολμηρότεροι αὐτῶν, ἐξελθόντες περὶ τοὺς 150 τοῦ φρουρίου, μετέβησαν εἰς τὴν παλαιὰν Μονεμβασίαν διὰ νὰ προτρέψωσι καὶ ἄλλους νὰ ἐξελθῶσιν, ἐπιτεθῶσι δὲ ἀπὸ τὰ ἔμπροσθεν κατὰ τῶν πολιορκητῶν, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπὸ τὰ ὀπισθεν, ἵνα δυνηθῶσι, διασκορπίσαντες αὐτούς, νὰ διαλύτῳσι τὴν πολιορκίαν, ἀλλὰ φωραθέντες προσεβλήθησαν παρὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ συνελήφθησαν καὶ πολλοὶ αὐτῶν ἐθανατώθησαν.

Οἱ ἰσχυρότεροι δὲ τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ, λαβόντες τὴς περισσοτέρας τροφᾶς, ἀνέβησαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ ἐκλείσθησαν ἐκεῖ ἢ καλῶς διατηρουμένη στενὴ πολιορκία ἔφερε τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ ὀθωμανούς εἰς ἑλκεῖσιν τροφῶν. ὅθεν ἦλθον εἰς λόγους συμφορασμοῦ, ἀλλὰ δὲν ἔσπερζαν νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν πολυαρχίν. Περὶ δὲ τὰ μέσα τοῦ Ἰουνίου ἔφθασεν εἰς Πελοπόννησον ὁ Δ. ΓΨηλάντης, τοῦ ὁποῦ ἡ ἄφιξις διὰ τὴν εὐκλειαν τοῦ ἀνόματός του εἶχε κίμει πολὺν κρότον. Παρὰ τούτου λοιπὸν οἱ ἐν Μονεμβασίᾳ ὀθωμανοὶ ἐζήτησαν νὰ στείλῃ ἄνθρωπον διὰ νὰ

συνθηκολογήσωσι περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ φρουρίου. Ὁ Ἰψηλάντης ἔστειλεν ἓνα ἐκ τῆς συνοδείας του, ὀνόματι Ἀλέξανδρον Κατακουζηνόν, ὅστις συνεβιβάσθη μὲ τοῦ ὀθωμανοῦ τοῦ κἀτω φρουρίου, καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ συνειληφῶσι καὶ μὲ τοὺς ἐν τῇ ἀκροπόλει. Οὗτοι λοιπὸν δι' ἀπάτης εἰσελθόντες, εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ἐβίασαν τοὺς ἐν αὐτῷ νὰ συνυπογράψωσι εἰς τὴν συνθήκην, ἥτις ἐγένετο τὴν 23 Ἰουλίου, « νὰ παραδώσωσι πᾶν ὄπλον, διατηρήσωσι δὲ τὴν κινητὴν περιουσίαν », τὴν ὁποίαν ὁμως σκολούθως ἐστερήθησαν. Ἐπιβιβάσθentes λοιπὸν εἰς πλοία ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸ Κουτάντασι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Σπάρτη (Μιστράς) Μπαρδουνόχωρια, Πραστός.

Οἱ Μπαρδουνόχωριται ὀθωμανοὶ, ἀκούσαντες κανονολισμοὺς πλοίου τινός, ἐν Μαραθωνήσῳ, τοῦ Φραγκιᾶ λεγομένου, καὶ ὑποθέσαντες ὅτι ἐφθασαν φράγκοι εἰς βοήθειαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὡς διεφημίζετο, ἔσπευσαν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις νὰ μεταβῶσιν εἰς Τρίπολιν, ἐγκλιταλιπόντες ἐν τοῖς πύργοις ἅπαντα τὰ κινητὰ πράγματα τῶν. Ἐὰν οἱ ὀθωμανοὶ οὗτοι δὲν ἤθελον φύγει, φοβηθέντες, ἀλλ' ἤθελον μείνει ἐν τοῖς Πύργοις, οἱ Ἕλληνες ἤθελον δοκιμάσει πολλὴν δυσκολίαν νὰ τοὺς καταδράσωσι, καθότι εἶχον ἰσχυρὰ ὀχυρώματα κατὰ τὰ χωρία ταῦτα ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἦσαν ἄριστοι πολεμισταί· οἱ δὲ τοῦ Μιστρά, Πραστοῦ καὶ Λεονταρίου κάτοικοι ὀθωμανοὶ καὶ οὗτοι μετέβησαν εἰς Τρίπολιν.

Τριπολιτσά.

Τὴν ἐξιστόρησιν πῶν συμβάντων τῆς Τριπολιτσᾶς ἀφ' ὅσων τελευταίαν τῶν ἄλλων ἐν Πελοποννήτῳ συμβάντων, κληθεὶς εἰς ταύτην, οὕτως καθέδραν πάσης τῆς ἡγεμονίας τῆς Πελοποννήσου, ἐπεσφωρεύθησαν ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικοῦσων ἐπαρχιῶν, διότι ἐν αὐτῇ ἔμεινε καὶ ὁ Καϊμακάμης (ἐνθαγεμὼν ἢ ἀνθύπατος) ἀντιπρόσωπος τοῦ ἡγεμόνος, διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὰ πέριξ τῆς πόλεως ταύτης ἐγένοντο καὶ αἱ σπουδαιότεραι καὶ σημαντικώτεραι μάχαι, αἱ ὁποῖαι ἠνάγκασαν τοὺς ὀθωμανοὺς

νὰ περιοριζῶσιν ἐντὸς τῶν ὀχυρωμάτων τῆς πόλεως καὶ ἐπὶ τέλους νὰ καταστραφῶσιν.

Ὁ Καϊμακάμης εἶχεν ὑπὸ τὴν ὀηγίαν του ἐν μέρος Ἀσιατικῷ στρατοῦ, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀφήσει ὑπ' αὐτὸν ὁ Χουρσίτ Πασσᾶς, ἀναχωρῶν ἐκ Πελοποννήσου· ὑπὸ τὴν προστασίαν τούτου εἶχεν σφήσει καὶ τὰ *χασήμα* του. Μεταβάς δὲ εἰς Ἰωάννινα, καὶ πληροφορηθεὶς περὶ τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ἑλλήνων, ἔσπευσε καὶ ἐξαπέστειλε περὶ τὰς ἀρχάς Ἀπριλίου, ὡς ἐρρέθη, τὸν Κεχαγιάμβεήν του μετὰ τριῶν καὶ ἡμιτείας περίπου χιλιάδων ἐκλεκτῶν Ἀλβανῶν. Ὀλη λοιπὸν ἢ ἐπὶ τῶν ὀπλων δύνωμις τῶν ἐν Τριπολιτσᾷ ὀθωμανῶν ὄμοῦ μὲ τὴν ἐπικουρίαν ταύτην καὶ τὴν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ἐλθοῦσαν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐντοπιῶν, ἦτο 12 ἕως 14 χιλιάδας· διὰ τοῦτο ἡ πολιορκία ταύτης ἦτο πολὺ δύσκολος, μάλιστα εἰς τὰς ἀρχάς, ὅτε οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἀκόμῃ ἀγύμναστοι εἰς τὰ πολεμικά· διὰ τοῦτο καλῶς πρόζυντες τὴν ἀφήγαν τελευταίαν διὰ νὰ καθαρίσωσι πρῶτον τὰς ἀλλας ἐπαρχίας, ἐπειτα δὲ νὰ ἐπιτεθῶσι καὶ κατὰ τοῦ κέντρου.

Ἡ πόλις τῆς Τριπολιτζᾶς ἦτον ὠχυρωμένη καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν αὐτῆς διὰ φρουρίου 4—5 μέτρων τὸ ὕψος, εἶχε δὲ τὸ φρούριον ἑπτὰ πύλας, εἰς ἐκάστην τῶν ὁποίων ὑπῆρχον ἰσχυροὶ προμαχώνες, ἐφ' ὧν ἦσαν ἀνάλογα τηλεβόλα, καὶ καθ' ὅλην δὲ τὴν λοιπὴν περιφέρειαν ἐπάλξεις, διὰ τὰ κατώτερα ὄπλα.

Μετά τὴν μάχην καὶ τὰ συμβάντα τῆς διαλύσεως τοῦ Στρατοῦ τῆς Καρυταίνης οἱ ἀρχηγοὶ Δεληγιανναῖοι, Κολοκυτρώνης, Πλαπούτας καὶ ἄλλοι πρόκριτοι προσεπάθουν ὅλαις δυνάμεσι νὰ συγκεντρώσωσι πάλιν δυνάμεις· διὰ τὴν ἐντιταχθῶσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς τὴν Τριπολιτσάν, καὶ ἐξήρχαντο ἀκινδύνως καὶ συνέλεγον καρποὺς ἀπὸ τὰ πέριξ, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ δύναμις ἀποκρούουσα ἢ καὶ κωλύουσα τοῦτο, ἐξ οὗ καὶ ἅπανα ἡ πεδὸς ἦτον εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς. Μετὰ τινα καιρὸν οἱ Ἕλληνες τῇ προτροπῇ τῶν ἀρχηγῶν τῶν, συνηθραίσθησαν εἰς τὴν Κωμηπολιν Ἀλωνίσταιναν, ἀλλ' οἱ ἐν Τριπολιτσᾷ ὀθωμανοὶ μεταβάντες πεζοὶ τε καὶ

ἰππεῖς τοὺς διεσχόρησαν, μολοντοῦτο ἔλαβον τὸ θῆρὸς καὶ κατέλαβον τὸ χωρίον Λεβίδι 500 περίπου, κατὰ τὸ πλείστον Καλαβρυτινοὶ ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγούς, οἱ ἐν Τριπολιτσᾷ ὀθωμανοὶ καὶ αὐτοὶ ἐξήλθον περὶ τὰς 3 χιλιάδας πεζοῖτε καὶ ἰππεῖ, καὶ τὴν 14 Ἀπριλίου ἅμα φθάσαντες ἤρχισαν τὸν πόλεμον ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν 70—80 Ἑλλήνες ἔλαβον τὴν τόλμην νὰ ὀχυρωθῶσιν εἰς τινὰς οἰκίας, τοὺς ὁποίους, ἐπιτεθέμενοι οἱ ὀθωμανοὶ, προσεπάθουν ζῶντας νὰ καύσωσιν· ἀλλ' οἱ περὶ τὸ τοποθετημένοι Ἀλωνιστιῶται, οἱ περὶ τὸν Παππαζαφειρόπουλον, οἱ ἐν Βιτινῇ εὐρισκόμενοι Πλαποῦται, ὁ Γκαλαφατίνος, ὁ Ν. Γετιμεζᾶς καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ Σκαλτζᾶς, πλησιάσαντες ἐκ τῶν νότων καὶ ἀλαλάζοντες ἐτουφέειζον τοὺς ὀθωμανοὺς, αἰτίνες καὶ διὰ τοῦτο καὶ διὰ τὴν πεσοῦσαν βαγδαίαν ἐροχὴν μὴ δυνάμεντες νὰ βλάψωσι τοὺς ἐν ταῖς οἰκίαις, ἠναγκάσθησαν ν' ἀναχωρήσωσιν ἀφίσταντες καὶ τοὺς φρονευμένους ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ.

Οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν μάχην ταύτην, ἐπαρρηθέντες ὀλίγον, ἂν καὶ ὑπερεῖχον πάντοτε οἱ ὀθωμανοὶ εἰς τὴν πολεμικὴν, ὡς γεγυμνασμένοι, κατέλαβον ἐπὶ τέτοις τὸ χωρίον Βαλτετζί 2500 περίπου ἄνδρες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Μαυρομυχιῶν, Κολοκοτρώνη, Μούρτζινου, Καπετανάκηδων, Φλέσσα, Ἀναγνωστρά, Κεφάλα, Μιτροπέτροβα, Γύμορφόπουλου, Νικίττα καὶ λοιπῶν. Τὴν 24 δὲ Ἀπριλίου ἐξελθόντες τῆς Τριπολιτζᾶς 5—6 χιλιάδες ἰππέων καὶ πεζῶν καὶ προσβαλόντες τοὺς ἐν Βαλτετζίῳ Ἕλληνας, τοὺς διεσχόρησαν, ἀντιστάντων ἐπ' ὀλίγων τῶν ἀρχηγῶν κατὰ τὸν δρόμον. Οἱ δὲ ὀθωμανοὶ καύσαντες τὸ χωρίον ἐπανῆλθον εἰς Τριπολιτσάν.

Περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ Ἀπριλίου πάλιν συνελθόντες οἱ ἀρχηγοὶ Κανέλος Δελιγιάννης, Κολοκοτρώνης καὶ λοιποὶ κατέλαβον τὴν Πιζάναν, ὅπου στρατοπεδεύσαντες δώρισαν καὶ ἐπιτροπὴν ἵνα φροντίξῃ περὶ τῶν τροφῶν τοῦ στρατοῦ, συγχρόνως δὲ κινέλαβον καὶ πάλιν τὸ Βαλτετζί καὶ Χρυσοβίτζι, εἰς δὲ τὸν Κυριθιακὸν Ἰ.θλὸν ἐστάλη ὁ Διονύσιος Εὐμορφόπουλος, ὅπως τεθῇ ἐπὶ κεφαλῇς τῶν Δερβενοχωριτῶν καὶ διοφυλαχῇ τὸ πέρασμα. προσέτι εἰς τὸ βουνὸν τῆς Ἐπάνω Χρέπας εἶχον διαρίττει ἀνθρώ-

πους, ὡς προσκόπους, διὰ νὰ παραμονεύωσι τὰς κινήσεις τῶν ἐχθρῶν καὶ εἰδοποιῶσι διὰ σημείων τὰ στρατόπεδα.

Μίχῃ εἰς τὸ Βαλτέτσι.

Οἱ καταλαβόντες τὸ Βαλτέτσι περὶ τοὺς χιλίους ἦσαν, οἱ μὲν Μανιάται ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, οἱ δὲ Μεσσήνιοι, Λεονταρίται καὶ λοιποὶ ὑπὸ συγχωρίους των ὀπλαρχηγούς· ἅπαντες οὗτοι ὠχυρώθησαν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου, εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰς περίξ ὀχυρὰς θέσεις. Τὴν 12 Μαΐου, ἐξεληθέντες 7—8 χιλιάδας Ὀθωμανῶν πεζῶν καὶ ἵππέων, διευθύνθησαν πρὸς τὸ Βαλτέτσι, ἀφ’ οὗ πρῶτον διηρέευσαν εἰς τρία σώματα, ὡς ἔπειτα· τὸ ἱππικὸν περὶ τὰς 2000 ὑπὸ τὸν Κεχαγιόμβειην, τὸ σῶμα τῶν Ἀλβανῶν ὑπὸ τὸν Ἀλυσάμβειν Πλιάταν, τὸ δὲ τῶν Πελοποννησίων Ὀθωμανῶν ὑπὸ τὸν Ρουμ. πῆν Μπαρδουνιώτην. Τὸ πρῶτον σῶμα εἶχε καὶ τηλεβόλα δι’ ὧν ἐκάνοντο βόλουν τοὺς ἐν τῷ χωρίῳ πολιορκουμένους στενῶς καὶ πολεμοειμένους ὑπὸ ἐτέρων Ὀθωμανῶν· τὴν φορὰν ὁμοῦς ταύτην δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τοὺς ἐξβάλωσιν ἀπὸ τοῦ χωρίου. Ὁ Κολοκοτρώνης, ἐλθὼν πρὸς βοήθειαν δὲν κατώρθωσεν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ χωρίον, διότι οἱ Ὀθωμανοὶ τὸν ἐδίωξαν εἰς τὸ ὑψηλὸν τοῦ βουνοῦ ἐκείνου μέρος καὶ μακρόθεν ἀκροβολισμούς τινας ἐκέλευε. Παρομοίως ἐλθὼν καὶ ὁ Πλαπούτος ἀπὸ τὴν Πιρῶνα ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀπὸ τὰ νῶτα φέρων οὕτως ἄ-εσιν εἰς τοὺς πολιορκουμένους. Ὁ πόλεμος λοιπὸν ἐξηκολούθησε δι’ ὅλης ἐκείνης τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, κατὰ τὸ ὅποιον χρονικὸν διάστημα πολλάκις ἐφώρμησαν οἱ Τούρκοι, ἀλλ’ ἀεὶποτε ἀπεκρούοντο, ἂν καὶ δὲν ἔπαυσε καὶ ὁ κανονοβολισμός. Οἱ Ἕλληνες κατώρθωσαν τὴν νύκτα νὰ εἰσάξωσιν εἰς τοὺς πολιορκημένους καὶ πολεμοφόδια καὶ τροφάς καὶ νὰ τοὺς ἐνισχύσωσι, διὰ νὰ ἀνθέξωσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ· τὴν ἐπιούσαν οἱ Τούρκοι, ἀπελπισθέντες ὅτι θὰ νικῶσιν καὶ θὰ ἀποδιώξωσιν ἐκ τοῦ Βαλτετσίου τοὺς Ἕλληνας, καὶ μάλιστα ὅταν εἶδον καὶ τοὺς ἐν Βερβαίνοις Ἕλληνας ἐρχομένους πρὸς βοήθειαν ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς Νικήταν, Π. Γιατράκον, Ἀντ. Μαυρομιχάλην, Π. Παπαζαχαροπούλον καὶ ἄλλους,

ἔκαμον ἀμέσως καπνόν τινα, ὥς σημεῖον ἀναχωρήσεως, καὶ ἐν ῥοπῇ ἀγθλημοῦ ἐστράφη ὁλος ὁ στρατός τῶν πρὸς φυγὴν, ἀφήσας τὰς σκηνάς, πολεμοφόδια καὶ λοιπὰ καὶ δρομαίως εἰσῆλθεν εἰς Τριπολιτσάν, ἐγκαταλιπὼν πλείστους νεκρούς. Ἡ λαμπρὰ αὕτη νίκη τῶν Ἑλλήνων ἔφερεν αὐτοὺς εἰς θέσιν εὐχρεστον, διότι ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ταύτην, 12—13 Μαΐου 1821, οἱ Ἕλληνες ἐλάβον θάρρος, καὶ ἀφόβως πλέον ἐπολέμουν κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν.

Μάχαι εἰς Βέρβαινα καὶ Δολιανὰ.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βαλιετισίου οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἀπεφάσισαν καὶ ἐξαπέστειλαν τὸν Νικήταν Σταματόπουλον μετὰ τοῦ αὐταδέλφου του Νικολάου καὶ ἑκατὸν πενήνκοντα ὑπὸ τούτους στρατιωτῶν, ἵνα ὑπάγῃσι καὶ θέσωσιν ὁμοῦ μὲ τοὺς ἐπαρχιώτας εἰς πολιορκίαν τὸ Ναύπλιον. Ἀναχωρήσαντες δὲ ἐκ τοῦ στρατοπέδου διέβησαν διὰ τῶν Δολιανῶν· ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Νικήτας ἐξήρχετο τοῦ χωρίου τούτου διευθυνόμενος πρὸς τὸ Ἄργος, οἱ κάτοικοι τῶν Δολιανῶν τὸν εἰδοποίησαν, ὅτι σῶμα Τουρκικὸν διευθύνετο πρὸς τὸ χωρίον τῶν, εὐθὺς λοιπὸν ἐπανῆλθεν εἰς τὸ χωρίον καὶ συμπαραλαβὼν τοὺς Δολιανίτας καὶ 100 περίπου Ἀγιοπετρίτας, τὸ ὅλον περὶ τοὺς 450, ἐκλείσθη εἰς 15 οἰκίας. Οἱ Τούρκοι εἶχιν μαζὺ τῶν καὶ δύο κανόνια, μὲ τὰ ὅποια ἀμέσως ἤρχισαν νὰ κανονοβολῶσι τοὺς κεκλεισμένους Ἕλληνας· ἀλλ' οὗτοι πυροβολοῦντες εὐστόχως ἐφόρευσαν πολλοὺς, ἐν οἷς καὶ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ διὰ ταῦτα ὁ Κεχαγιάμβης διέταξε νὰ παύσῃ ὁ κανονοβολισμὸς, ἀλλ' ἤχηκλούθει ὁ πόλεμος τῶν φυλῶν ὀπλῶν· ἄλλο δὲ Τουρκικὸν σῶμα μετέβη εἰς τὰ Βέρβαινα καὶ ἤρχισε μὲ τοὺς ἐκεῖ Ἕλληνας τὸν πόλεμον, τρίτον δὲ σῶμα, ἀναθὰν τὴν ὑψηλὴν ῥάχην, κατέβη ἐκεῖθεν πρὸς τὰ Βέρβαινα καὶ ἐκ πλαγίου τὰ ἐπολιορκεῖ, ὁ Π. Γιατράκος ἐλθὼν εἰς βοήθειαν μετὰ 500 στρατιωτῶν καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ συντρέξῃ, ἐπέστρεψεν· ὁ δὲ πόλεμος ἐξηκολούθει νὰ γίνεταί σφοδρὸς κατὰ τῶν ἐν τῷ χωρίῳ Ἑλλήνων, κατὰ τῶν ὀπίων μάλιστα ἐπετίθησαν μανιωδῶς οἱ Μπορ-

δουνηῶται Τοῦρκοι, προσβάλλοντες δι' ἐφόδων τὰ ὀχυρώματα, ἀλλ' εὐτυχῶς ἀπεκροῖοντο γενναίως· φονευθέντων δὲ πολλῶν ἐξ αὐτῶν, ἐν οἷς καὶ δύο σιμαισφόροι, ἐτράπησαν ἐπὶ τέλους εἰς φυγὴν, καταδιωχθέντες παρὰ τῶν Ἑλλήνων μέχρι τῶν Δολιανῶν. Οἱ δὲ τὰ Δολιανὰ κυλιοσκοῦντες Τοῦρκοι, ἰδόντες τοὺς τῶν Βερβαίνων φεύγοντας, ἐτράπησαν καὶ οὗτοι εἰς φυγὴν, τὸ ὅποιον ἰδόντες καὶ οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες ἐξήλθον εἰς καταδίωξιν, ἔλαβον δὲ ὡς λάφυρα καὶ τὰ κανόνια καὶ διαφόρους ἄλλας ἀποσκευάς· ἔμειναν δὲ εἰς τὸ πεδιον τῆς μάχης 100 ἐχθροὶ φονευμένοι, ἀλλ' ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἔπσαν ὀλίγοι. Οὕτως οἱ Ὀθωμανοὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν Τριπολιτσάν, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ τοὺς πληγωμένους.

Ἡ ἐν Καλτετσαῖς οὐστασις Γερουσίας
τῇ 26 Μαΐου 1821.

Μετὰ τὰς μάχας Βαλτετσίου, Βερβαίνων καὶ Δολιανῶν, συνελθόντες ἐν Καλτετσαῖς οἱ πρόκριτοι συνέστησαν Γερουσίαν τῇ 26 Μαΐου ἐκ τῶν Βρεσθένης Θεοδωρήτου, Σωτηρίου Χαλαλέμπους, Ἀθανασίου Κανακάρη, Ἀναγνώστου Παπαγιαννοπούλου, Θεοχάρη Ῥέντη, Νικολάου Πονηροπούλου, Ἀστυμάχη Ζαΐμη καὶ Γερμανοῦ ἐκ Παλαιῶν Πατρῶν.

Ἐκ τοῦ αποτελέσματος τῶν μαχῶν τούτων, οἱ Ἕλληνες πληρεῖς θάρρους καὶ τόλμης ἀπεφάσισαν νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὴν Τρίπολιν, ἀλλ' οἱ φρόνιμοι ἀρχηγοὶ τῶν ἐδίσταζον εἰσέτι νὰ ἐκθέσωσιν ἑαυτοὺς εἰς πεδινὰς θέσεις· συσχεφθέντες λοιπὸν ἀπεφάσισαν νὰ καταλάβωσι τὰς θέσεις τῶν Τρικύρφων καὶ τὴν ἐπάνω Χρέπαν, καὶ πρὸς τοῦτο μᾶλλον ἐγνωμοδότες ὁ Κυλοκοτρώνης. Συνενηνογηθέντες λοιπὸν οἱ πρόκριτοι ἀρχηγοὶ καὶ οἱ σωματάρχαι μετέβησαν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουνίου καὶ κατέλαβον τὰ Τρικύρφα καὶ τὴν ῥάχην τοῦ ἀγίου Θεοδώρου καὶ ἔπειτα τὸ Χινδρὸν βουνὸν τῆς Συλῖμας.

Ἐλευσις Δ. Ὑψηλάντη.

Κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν ταύτην ἔρθεσαν ὁ Δ. Ὑψηλάντης εἰς τὴν

νήσον Ἰδραν καὶ εἰδοποίησε περὶ τῆς ἀφίξεώς του τοὺς προκρίτους Πελοποννησίους, γράψας αὐτοῖς, ὅτι ἐπεθύμει νὰ τοὺς ἴδῃ. Ἐσπευσαν λοιπὸν πρὸς ἀντάμωσίν του εἰς τὸ Ἄστρος ὁ Πετρόμ-
βης, Κολοκοτρώνης, Ζαΐμης, Κανέλος, Δεληγιάννης, Π. Γιατρά-
κος, Κεφάλας, Φλέσσας, Ἀναγνωσταράς, Π. Πατρῶν, Βρεσθένης,
Ἐλους, Ὡτήριος Χαραλόμης καὶ λοιποί. Συναντήσαντες λοι-
πὸν αὐτὸν τὸν ἐδὲ χήσαν μετὰ πολλῆς ἀγαλλιάσεως διὰ τὴν
φήμην τοῦ ὀνόματός του καὶ διὰ τὰς ἐλπίδας, τὰς ὁποίας τὸ
Ἑλληνικὸν ἔθνος περιέμενεν ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του. Ὁ Ὑψη-
λάντης ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Π. Ἀναγνωστόπουλον, τὸν Ν.
Βάμβαν, Κατακουζηνὸν, Γ. Τυπάλδον, Γ. Ἀντωνόπουλον, τὸν
ὑπασπιστὴν του Σάλαν, Ἀνδρόνικον Παῖκον, Ἑμμ. Βασιλειάδην,
Φραγκίσκον Μαῦρον, Ἰωάννην Λιθέριον, Β. Κανδιώτην, Στέφανον
Βαλλιάνον, Δ. Ὀρφανὸν, Ν. Φλογαΐτην καὶ ἄλλους. Φθίσαν-
τες δὲ εἰς Βέρβαντα ἔψαλον πρῶτον δοξολογίαν, καὶ ἀκολούθως
ἀνέγνωσαν τὰ ἔγγραφα του, ἐν οἷς διελαμβάνετο, ὅτι ἀποκαθι-
στάτο παρὰ τοῦ αὐτοῦ δέλφου του Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου ὁ-
ντιπρόσωπος αὐτοῦ· ἐζήτησεν οὗτος τὴν διάλυσιν τῆς ἐν Καλτε-
τσαῖς σχηματισθείσης Γερουσίας, προσέειπε νὰ τῷ δοθῇ ἔγγραφος
πληρεξουσιότης, ὅπως διοικήσῃ ἀπολύτως τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἡ
ἐν Καλτετσαῖς τὴν 26 Μαρτίου σχηματισθεῖσα Γερουσία ἀντέ-
στη, καὶ οὕτω διαιρεθέντες κατέστησαν ἀσθενεστέραν καὶ τὴν
μίαν καὶ τὴν ἄλλην ἐξουσίαν. Ὁ Ὑψηλάντης, δυσαρεστηθεὶς
διὰ τὴν ὁποίαν εὗρεν ἀντίστασιν, ἡτοιμάζετο ν' ἀναχωρήσῃ εἰς
Καλαμάταν, ἀλλὰ τὸν ἐμπόδισαν οἱ φίλοι του. Ἡ ἰδέα αὕτη
τοῦ Δ. Ὑψηλάντου ἦτο τῷ ὄντι ματαία, διότι πῶς ἦτο δυνατόν
εἰς ἀνθρώπους μόλις συντρέχοντας καὶ ἐξερχομένους τοῦ τυραννι-
κοῦ ζυγοῦ νὰ εὐοδοθῇ ἀπόλυτος Κυβέρνησις.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐφθασεν ἡ εἰδήσις, ὅτι οἱ ἐν Μο-
νεμβασίᾳ Ὀθωμανοὶ, στενοχωρηθέντες ὑπὸ τῆς ἐλλείψεως τρο-
φῶν, ἐζήτουν νὰ συνθηκολογήσωσι πρὸς παράδοσιν τοῦ φρουρίου,
ἀλλὰ δὲν ἐνεπιστεύοντο νὰ παραδοθῶσιν ὑπὸ συνθήκην εἰς τοὺς
ἐντοπίους, μισθόντες δὲ τὴν ἀριζὴν τοῦ Ὑψηλάντου ἐζήτησαν νὰ
συνθηκολογήσωσι μετ' αὐτοῦ, ὅστις καὶ ἀπέστειλε τὸν Ἀλέξαν-

δρον Κατακουζηνόν· οὗτος μεταβῆς καὶ συνθηκολογήτας ἀπέστειλε τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ Ὀθωμανοὺς δι' Ἑλληνικῶν πλοίων εἰς τὸ Κουσάντασι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Μετὰ ταῦτα ἄπαντες οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἑλληνικῶν ὁπλῶν καὶ οἱ πρόκριτοι ἀπεφάσισαν νὰ μεταφέρωσι τὸ γενικὸν στρατόπεδον πλησίον τῆς Τριπολιτσᾶς διὰ νὰ ἐμποδίζωσι τοὺς Ὀθωμανοὺς ἀπὸ πάσης συγκομιδῆς καρπῶν καὶ τροφῶν διὰ τε ἑαυτοὺς καὶ τὰ ζῶα, καὶ ὁ μὲν Κολοκοτρώνης καταβὰς ὠχυρώθη ἀντικρὺ τοῦ Ἁγίου Βλάση καὶ ἀσκολούθως εἰς τὰ μέσα τοῦ βουνοῦ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων ὁμοῦ μὲ τὸν Πλαπούταν καὶ τοὺς κατοίκους τῆς ἐπαρχίας ταύτης Τριπολίτας, ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν περὶ τὰς 3 χιλιάδας, ὁ δὲ Π. Γιατράκος μετὰ τῶν ἐπαρχιωτῶν του καὶ ἄλλων σωματορχῶν ἦτο στρατοπεδευμένος ἐκ δεξῶν τῆς Πόλεως μετὰ δύο περίπου χιλιάδων, ὁ δὲ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ διάφοροι ἄλλοι Μεσσηνιοὶ καὶ ἐπὶ ρχιῶται ὀπλαρχηγοὶ περὶ τὰς 2 χιλιάδας κατεῖχον τὸ κέντρον. Ὁ Πετρόμβεης μετὰ τῶν Μανιατῶν καὶ πολλῶν ἄλλων Καπεταναίων ἦτο τοποθετημένος ὀπισθεν τοῦ κέντρου μὲ ἄλλας δύο περίπου χιλιάδας διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον.

Ἡ ἐν Γράνχ πεισματώδης καὶ κρατερὰ μάχη.

Οἱ Ὀθωμανοὶ μετ' ὅλην ταύτην τὴν προσέγγισιν τῶν Ἑλλήνων, ἔχοντες βοήθειαν τὸ ἵππικόν αὐτῶν, ἐξήρχοντο ἐλευθέρως ἀπὸ τὸ πεδινὸν μέρος τῆς πόλεως, καὶ μεταβαίνοντες εἰς ὅλα τὰ πεδινὰ χωρία ἤρπαζον διαφόρους τροφάς· πρὸς παρεμποδίσιν δὲ ἐγένετο, τῇ διαταγῇ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἄλλων, πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς πόλεως, χάνδαξ, (Γράνα) διὰ νὰ τοποθετηθῶσιν ἐν αὐτῷ οἱ Ἕλληνες, καὶ ἐκεῖθεν, προφυλαττόμενοι, προσβιλλῶσι τοὺς μεταβαίνοντας εἰς συλλογὴν τροφῶν Ὀθωμανοὺς. Οἱ Ὀθωμανοί, περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου ἐξῆλθον διὰ τοῦ πεδίου περὶ τὰς 3 χιλιάδας πεζοί τε καὶ ἵππεις ὑπὸ τὸν ἀδελφόν τοῦ Κεχαγιάμβη, καὶ μεταβάλλοντες εἰς τὰ χωρία, τὰ ἐλαφυρῶν ἄγαν, φορτώσαντες χίλια περίπου ζῶα τροφῶν καὶ νομῶν διὰ τὰ ζῶα τῶν, κατὰ δὲ τὴν ἐπιστροφὴν ἐπετέθησαν κατὰ τῆς Γράνας ἀπὸ τὰς ὑπορείας τοῦ Μύτικα κατ' εὐθείαν μέχρι τῶν ἀμπέλων. Οἱ

ὀπλαρχηγοὶ ἰδόντες τοὺς Ὀθωμανοὺς ἐρχομένους διέταξαν ἅπαντας νὰ εἰσελθῶσιν ἐντὸς τῆς Γρίνας καὶ τῶν χανδάκων τῶν ἀμπέλων· οἱ ἐχθροὶ εἶχον ἐμπρὸς τὸ ἱππικόν, εἰς τὸ μέσον τὰ φορτηγὰ καὶ ὅπισθεν τοὺς λοιπούς. Τὸ ἱππικόν, ἅμα φθάσαν, σφοδρῶς κτυπηθέν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διήλθε τραπὲν εἰς φυγὴν, πεσόντων πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἐντὸς τῶν χανδάκων· τὰ φορτηγὰ καὶ οἱ ὅπισθεν πεζοὶ, μὴ δυνήθεντες νὰ διαβῶσιν, ἦλθον εἰς χεῖρας μὲ τοὺς ἐν ταῖς χάιδαις καὶ ἐγένετο σφαγὴ μανιωδестаτή· οἱ εἰς φυγὴν τραπέντες ἱππεῖς καὶ μέχρι τῶν πυλῶν τῆς πόλεως προχωρήσαντες, ἰδόντες τὸν κίνδυνον τῶν ἐδικῶν των, ἐπέστρεφον πρὸς βοήθειαν αὐτῶν, ἀλλ' οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ διέταξαν τὴν εἰς τὴν πόλιν προσέγγισιν τοῦ στρατοῦ των, ἐξ οὗ φασθέντες οἱ ἐχθροὶ, μὴ οἱ Ἕλληνες κάμωσιν ἔφοδον, ἐπέστρεψαν πρὸς τὴν πόλιν, ἀφίσαντες τοὺς συντρόφους των καὶ τὰ φορτηγὰ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Ἑλλήνων· πολλὰ δὲ οἱ ἐγκαταλειφθέντες οὗτοι παθόντες ἀνεχώρησαν ἀφίσαντες εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης 300 φονεῦμ ἑνους καὶ ὅλα τὰ φορτηγὰ. Ἡ λαμπροτάτη αὕτη νίκη ἦτο ἡ τελευταία, διότι οἱ ἐχθροὶ, νικηθέντες ἐκεῖ κατὰ κράτος, δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐξέλθωσι πλέον, ἀλλὰ περιορίσθησαν ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, τῆς ὁποίας ἡ στενωπατὴ πολιορκία διήρκεσε μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου, ἔφερε δὲ τοὺς Ὀθωμανοὺς εἰς τὴν ἐσχάτην ἀνάγκην δι' ἑλλειψιν τροφῶν.

Περὶ δὲ τὰς 26 Αὐγούστου εἶχεν ἐμφανισθῇ ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Καραλὴν μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν Ἰσμαήλ Γιβραλτάρην Αἰγυπτιακοῦ παραπλέων τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ τροφοδοτῶν τὰ Μολωκόριον· ἐνώθεις δὲ καὶ μετὰ ἄλγερινά συνεποσώθη ἅπας εἰς 60 πλοῖα, ἐν οἷς ἦσαν τρεῖς δίκροτα, καὶ 7 φρεγάται· διευθυνθεῖς δὲ ὁ στόλος οὗτος πρὸς τὰς Πάτραις, ἀπεβίβασεν ἐκεῖ 800 Ἀλβανούς, τοὺς ὁποίους εἶχε μεταφέρει ἐξ Αἰγύπτου ὁ Ναύαρχος τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ Ἰσμαήλ Γιβραλτάρης. Οἱ Ἀλβανοὶ οὗτοι, ἐνώθεντες μὲ τοὺς ἐν ταῖς φρουρίαις τῶν Πατρῶν Ὀθωμανοὺς, προσέβαλον τοὺς πολιορκούντας Ἕλληνας καὶ πανταχόθεν τοὺς κητεδίων, ἀκολούθως ἐν μέρος τοῦ στόλου ὑπὸ τὸν Ἰμπραχὴμ Γιβραλτάρην μετέβη

εἰς τὴν Βουρτίτσαν, καὶ εὐρὺν αὐτὴν ἔρημον τὴν κατέκαυτε, ἐκείθεν δὲ προεχώρησε καὶ ἡγκυροβόλησεν εἰς Γαλαξειδί τὴν 19 Σεπτεμβρίου, καθ' οὗ ἐπετέθη καὶ διὰ τηλεβόλων καὶ ἀρσιβόλ-
σεως στριτωμίτων. Κατ' ἀρχῆς ἀντέστησαν οἱ Ἕλληνες, ἀκο-
λούτως ὁμῶς ἀπεσύθησαν καὶ οὕτως οἱ Ὀθωμανοὶ ἔγιναν κύριοι
καὶ τῆς πόλεως καὶ τῶν τοῦ τόπου πλοίων. Οἱ Ὀθωμανοὶ, παρα-
δόντες τὴν πόλιν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ πυρὸς, παραλαβόντες ἡ
31 ὀγκωδέστατα πλοῖα, ἐν οἷς καὶ δύο Ἰονικὰ, καὶ κατακαύσαν-
τες τὰ λοιπὰ, ἐπανῆλθον εἰς Πάτρας, ὅπῃθεν ὁ Κάραλης μετέβη
εἰς Κωνσταντινούπολιν, φέρων τὰ πλοῖα τοῦ Γαλαξειδίου ἐν θρι-
άμβῳ· διὰ τὴν περίστασιν ταύτην καὶ τὴν τροφοδότησιν τῶν
φρουρίων ὁ Σουλτάνος ἔδωκεν εἰς τὸν Καραλῆν τὸν βαθμὸν τοῦ
Καπετὰν Πασσᾶ.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, συγκεῖμενος ἐκ 35 πλοίων ὑπὸ τὸν
Ναύαρχον Ἀνδρέαν Μιαούλην, μετὰ βίας ἡτοιμάσθη· μὴ δυνά-
μενος δὲ νὰ συναντήσῃ τὸν Ὀθωμανικὸν στόλον, περιέπλεε με-
ταξὺ Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, ὅπου ἐν τῶν Ὀθωμανικῶν
ἐξώκειλεν ἐκ τῆς τριχυμίας εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ζακύνθου, τῆς
ὁπρίας οἱ κίτρινοι ἐρόνευσαν τὸ ἐξέλθόν πλῆρωμα, διὰ τὸ
ὅποιον ἐτιμωρήθησαν αὐστηρῶς· παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἰο-
νίων Νήσων, τὸ δὲ πλοῖον ἔκαυταν οἱ Ἕλληνες τοῦ στόλου.

Ἡ πολιορκία τῆς Τριπολιτσᾶς διατηρουμένη, ὡς ἐρρέθη, στε-
νωτάτῃ, ἔφερε τὴν παντελῆ ἔλλειψιν παντὸς τροφίμου, διὸ οἱ
πολιορκούμενοι ἤριζον μεταξύ των περὶ τρόπον τῆς συνθηκολο-
γήσεως μετὰ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐκ τούτου διηρέθησαν εἰς τρία
σώματα, οἱ μὲν Ὀτμανλῆδες Ἀσιανοὶ, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Καϊ-
μακάμην καὶ Κεχαγισμβήην, δὲν ἤθελον νὰ δεχθῶσι συθῆκας,
ἀλλ' ἐπέπτοντο νὰ ἐξέλθωσι τοῦ φρουρίου διὰ τῆς σπάθης, καὶ
διασχίσαντες τοὺς πολιορκούντας, νὰ μεταβῶσιν εἰς Ναύπλιον·
οἱ δὲ Ἀλβανοὶ, ἔχοντες ἀρχηγὸς τὸν Βέληκο Γιατζίην, καὶ τὸν
Ἐλμάζ Μιατσεμπόνον, ἐσυνθηκολόγησαν μὲ τοὺς Καπεταναίους,
Κολοκοτρώνην καὶ Λοιπῶς, ὅπως, ἐξελθόντες μὲ τὰ ὄπλα των,
μεταβῶσιν εἰς Ἠπειρον ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν Καπεταναίων,
ἀφῆσται δὲ εἰς τὴν τύχην των τοὺς Ἀσιανούς καὶ ἐντοπίους. Οἱ

δὲ ἐντόπιοι, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῇς τὸν Κιαμίλβην τῆς Κερίνθου, τὸν Μουττάμβην, Δεφτερκτάρην καὶ τὸν Σέχ Νετσίπην, δὲν ἤθελον νὰ ἐκθέσωσιν εἰς κίνδυνον τὰ γυναικόπαιδά των, ἔχοντε, μάλιστα τὴν γνωριμίαν τῶν προκρίτων Ἑλλήνων Πελοποννησίων τῶν ὁποίων τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς συγγενεῖς ἀπεφυλάσσιναν, καὶ ἤρχισαν νὰ περιποιῶνται. Ὑπὸ τριαύτας σκεψαί, εὐρίσκοντο οἱ ἐν Τριπολιτσᾷ πολιορκούμενοι Ὀθωμανοὶ, ἀμφιβάλλοντες εἰς τὴν συνθηκολόγησιν.

Ἀλωσις τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ σφαγὴ τῶν Ὀθωμανῶν.

Πρὸς τοῦτο προσεκόλλεσε τὴν 23 Σεπτεμβρίου ὁ Κοϊμακόμης ὅλους τοὺς προκρίτους Ὀθωμανοὺς εἰς τὸ παλάτι του καὶ τοὺς Ἀρχηγοὺς τῶν Ἀλβανῶν, διότι οὗτοι μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς στρατευμάτων εἶχον πολιορκῆσαι τὸν Κεχαγιάμβην, ἀπαιτοῦντες τοὺς μισθοὺς των, τοὺς ὁποίους καὶ λαβόντες τὴν προτερίαν διὰ τῆς βίας, ἐσυνήκολόγησαν τὴν ἐπιούσαν μὲ τοὺς Κοπετανοὺς καὶ ἔστειλαν τὰ πράγματά των εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Κολοκοτρώνη τὴν 22 Σεπτεμβρίου, ὅπως ἐξέλθωσι μετὰ τῶν πραγμάτων των, τῶν γυναικῶν, τῶν Πασάδων, τοῦ Κοϊμακόμη καὶ τοῦ Κεχαγιάμβην. Ἐνῷ δὲ οὗτοι ἡτοιμάζοντο νὰ ἐξέλθωσιν, οἱ ἄλλοι εἶχον συναθροισθῇ πρὸς διάσκεψιν, ἐξ ἧς περιστάσεως ἐκενωθῆσαν διάφοροι θέταις τοῦ φρουρίου καὶ μάλιστα ἡ κανονοστοιχία τῆς πρὸς τὸ Νεϊπλίον πύλης. Πρὸς τὴν κανονοστοιχίαν ταύτην πλησιάσαντες 2—3 Ἀγιοπετρίται Ἕλληνες γνωρίζοντες τὴν Ὀθωμανικὴν διάλεκτον, ἠρώτησαν τὸν φύλακα, κανονιέρην, ἂν τοῖς ἐπέτρεπε νὰ ἔλθωσι νὰ ὁμιλήσωσιν. Ἐπιτρέψαντος δὲ τοῦ φύλακος, ἀνέβησαν δεθέντες ἀπὸ τοῦ κανονίου διὰ σχοινίου· ἀναβάντες δὲ οὕτω προτεκάλεσαν καὶ ἄλλους καὶ ἤνοιξαν τὴν ἀτείχιστον πύλην, καὶ εἰσῆλθον ἅπαντες οἱ πατριῶταί των μὲ τὰς σημαίας των· τοῦτο ἰδόντες καὶ οἱ Μιστριώταις καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμα, ἀναβάντες ἀλλεπαλλήλως τὰ τεῖχη, μετὰ τούτων δὲ καὶ ὁ Κεφάλας. Εἰσπιδήσαντες λοιπὸν καὶ ἀνοίξαντες τὰς ἀφρουρήτους πύλιν,

εἰσήγαγον τοὺς συναγωνιστάς των καὶ ἔστρεψαν τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν· τοῦτο ἰδὼν καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, ὥρμησε πανταχόθεν ἀναβαίνων τὰ τείχη, καὶ ἀνοίγων καὶ ἄλλας πύλας ὑπὸ τὸν σφύδρὸν κανονοβολισμὸν καὶ τουφεκισμὸν τῶν ἑχθρῶν. Οἱ Ἀλβανοὶ 4800 περίπου κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ λοιπῶν ἀρχηγῶν, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Πλαπούτα, ἐξῆλθον καὶ ἐξηκολούθουν τὸν δρόμον τῶν πρὸς τὴν Βοστίτσαν, ὅπου ἐπιβιβασθέντες μετέβησαν εἰς Τριζώνια, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Πίπειρον. Ὁ ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας στεναζὼν ὑπὸ τὸν βαρὺν τῆς δουλείας ζυγὸν λαὸς, ὀπλισθεὶς καὶ μὴν ἔχων οὐδεμίαν Κυβέρνησιν, οὐδὲ κανονισμὸν τινα νὰ τὸν ἀναχαιτίσῃ, ἔγεινεν ἀκράτητος, διὰ ταῦτα ἡμέρα τῆς ἀλώσεως τῆς Τριπολιτσᾶς ἦτον ἡμέρα καταστροφῆς ἄνδρες, γυναῖκες, παῖδια, ῥιπτόμενα εἰς τὰς ἐλόγας τῶν καιομένων οἰκιῶν, ἀπέθνησκον. Δεκάσχιλοι, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Ἰουδαίων, ἦσαν οἱ ἀπολεσθέντες Ὀθωμανοὶ καὶ Ὀθωμανίδες, οἱ δὲ λοιποὶ ἠχμαλωτίσθησαν, μεταξὺ τούτων ἦσαν καὶ οἱ ἐπισχημότεροι, ἦτοι ὁ Καϊμακάμης, ὁ Κεχαγιάμβης, ὁ Μουσταφάμδης, ὁ Σέχ Νετζίπης, ὁ Δεφετεράρης, ὁ Μπινᾶ Ἰσμήνης, καὶ αἱ γυναῖκες τῶν Πασσάδων δοθεῖσαι ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Μαυρομιχάλη. (*) Αἱ γυναῖκες τοῦ Χουρσίτ ἀντηλλάγησαν μὲ τὴν αἰχμαλωτισθεῖσαν οἰκογένειαν τοῦ Μάρκου Βότσαρη καὶ μὲ τὸν ἀδελφόν του Κῶσταν καὶ ἄλλους Σουλιώτας Ὁμήρους, οἵτινες εἶχον δοθῇ εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν καὶ οἱ ὅποιοι μετὰ τὴν πτώσιν τούτου εἶχον μείνει αἰχμάλωτοι εἰς τὸν Χουρσίτ Πασσᾶν εἰς Ἰωάννινα.

Ταῦτα εἶναι ἐν συντόμῳ τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου συμβάντα, καθὼς ἐπληροφορήθημεν ἀπὸ τοὺς ἐν τοῖς πράγμασι καὶ τοὺς αὐτόπτας, καὶ κατὰ διαφόρους συγγραφάς, ἐξ ὧν ἠρανίσθημεν.

Τρόπος διοικητικῆς ἅμα ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις.

Ἡ διοικητικὴ ἀρχὴ τῶν ἐπαναστατητάντων Ἑλλήνων εἰς τὰς

(*) Ἱστορία Τριπολῆς.

ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως ἦτον ἁπλουστάτη ὡς συγκειμένη ἀπὸ τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ τοὺς προκρίτους πολιτικοὺς ἐκάστης ἐπαρχίας, ἥτις ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν *Ἐφορεία*, ἔχουσα τὴν φροντίδα νὰ εἰσπράττῃ τὰς ἀναγκαίας διὰ τὸν στρατὸν τροφὰς ἐκ τῶν δεκάτων καὶ τῶν Ὀθωμανικῶν κτημάτων, ἣ ἐξ ἐράνων τῆς ἐπαρχίας· ταῦτα δὲ ἐνηργυροῦντο οἰκειοθελῶς καὶ μετ' ἀπαρδεύματις τοῦ πατριωτισμοῦ· εἰς τινὰς δὲ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ μάλιστα τὰς Ναυτικὰς νήσους ἦσαν οἱ χρηματικοὶ οὗτοι ἔρανοι ὑπέρογκοι πρὸς ἐφοδίαςιν καὶ μισθοδότησιν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου· διαρκούσης δὲ τῆς πολιορκίας, ἐσχηματίσθη, ὡς ἐρρέθη, ἐν Βαλτεσίῳ ἐν εἶδος διοικήσεως ὀνομασθὲν, *Γερουσία*, ἀλλὰ κατὰ τὴν πῶσιν τῆς Τριπολιτσᾶς περὶ τὸν Ὀκτώβριον, συννηνοθηέντες οἱ πρόκριτοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Πελοποννήσου, τῆς Στερεᾶς καὶ τῶν νήσων, ἀπεφάσισαν νὰ συνέλθωσιν εἰς γενικὴν Συνέλευσιν, ὅπως σχηματίσωσι μίαν κοινὴν Κυβέρνησιν, ἥτις νὰ διαθέτῃ καὶ διέπῃ τὰ πράγματα τοῦ ἔθνους. Οἱ πληρεξούσιοι λοιπὸν τῶν ἐπαρχιῶν συνῆλθον κατὰ πρῶτον εἰς Ἄργος περὶ τὸν Δεκέμβριον ἀκολούθως μετέβησαν εἰς Ἐπίδαυρον, ὅπου ἔδωκαν πέρας εἰς τὰς ἐργασίας αὐτῶν, ἐσχηματίσθη δὲ καὶ *Γερουσία* ἐπὶ τε τῆς Πελοποννήσου, τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Στερεᾶς, ἀλλ' ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς ὠνομάσθη Ἄρειος Πάγος, τὸ δὲ πολίτευμα ὀργανίσθη καὶ ἐσχηματίσθη *Δημοκρατικόν*.

Ἐξιστόρησις τῶν συμβάντων τῆς Ἐπαναστάσεως κατὰ τῆς Ἐπαρχίας τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς.

ΛΕΒΑΔΕΙΑ

Ἡ ἐπαρχία αὕτη εἶχε δυσχερεστηθῇ κατὰ τοῦ Καπετάνου τῆς Ὀδυσσεῶς Ἀνδρίτσου διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ διαγωγὴν του, καὶ εἶχεν ἐκλιθεῖ ἀντ' αὐτοῦ τὸν Ἀθανάσιον Διάκον, καταγόμενον ἀπὸ τὴν Ἐπαρχίαν Δωρίδος καὶ χρηματίσαντα ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἁρματωλόν. Διεκρίνετο δὲ ὁ Διάκος διὰ τὴν γεναιότητα τῆς ψυχῆς του, τὸ εὖτιδες καὶ ἱλαρὸν τοῦ προσώπου του,

καὶ μάλιστα διὰ τὸν ζήλον καὶ πατριωτισμὸν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος· οὕτω λοιπὸν ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς εἶχεν ἀναχωρήσει μετὰ τῆς Οἰκογενείας του εἰς τὴν Ἰθάκην, ὁ δὲ Διάκος ἐκλεχθεὶς ἔλαβε τὴν Καπετανίαν τῆς Λεβαδείας καὶ Λοκρίδος. Τὸν ὀπλαρχηγὸν τοῦτον οἱ περιφερόμενοι ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι ἀπόστολοι τῆς ἑταιρείας, Δρόσος Μανσόλας, Ζαρίφης καὶ ἄλλοι, κατήχησαν ὁμοῦ μὲ τοὺς λοιποὺς ὀπλαρχηγούς τῆς Στερεᾶς· ὅλων ὁμως ὑπερεῖχεν ὁ Διάκος κατὰ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἀπαραδειγματίστον γενναιότητα καὶ εὐτολμίαν. Συσσωματωθεὶς λοιπὸν μὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀρματωλοὺς καὶ ἄλλους ἐκ τῶν χωρικῶν, ὅσους ἡδυνήθη νὰ παραλάβῃ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του καὶ νὰ τοὺς ὀπλίτῃ, εἰσῆλθε μετ' αὐτῶν εἰς τὴν πόλιν τῆς Λεβαδείας τὴν 29—30 Μαρτίου τοῦ 1821, καὶ τὴν ἐκυρίευσεν, οἱ δὲ ἐν αὐτῇ κάτοικοι ὀθωμανοὶ μετὰ τινων ὑπὸ τὸν Βοϊσώδαν Ἀλβανῶν ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ φρουρίον, ὁ ἀριθμὸς δὲ τούτων δὲν ὑπερέβαινε τοὺς 300 ἄνδρας, ὑποχρεωθέντας διὰ τῆς πολιορκίας νὰ παραδοθῶσι δι' ἑλλειψιν τροφῶν. (*)

Θῆβαι.

Ὁ Καπετὰν Διάκος ἐφρόντισε καὶ ἐξαπέστειλεν ἐν σῶμα στρατιωτῶν ὑπὸ τὸν Μπουσμπιν καὶ ἄλλων 1—2 ἀρχηγῶν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Θηβῶν, ὅπως ὀπλίτωσι τοὺς κατοίκους αὐτῶν καὶ, ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν τοὺς πολιορκήσωσιν, ἀλλ' οἱ Ὀθωμανοὶ, πληροφορηθέντες τὴν περίστασιν, παρέλαβον τὰς οἰκογενείας των καὶ μετέβησαν εἰς Χαλκίδα.

Ἀταλάντη.

Παρομοίως καὶ εἰς Ἀταλάντην ἀπέστειλεν ὁ Διάκος τὸν ἐξά-

(*) Εἰς τὴν ἐκπύρῃσιν τοῦ φρουρίου Λεβαδείας διεκρίθη ὁ ὀπλαρχηγὸς Ἰωάννης Προύχης, ὅστις ἀναβὰς τὰ τεῖχη καὶ εἰσελθὼν ἐντὸς αὐτοῦ καὶ πάλιν πηδῆσας ἐξῆλθε σῶος, ὥστε οἱ Ὀθωμανοὶ, ἰδόντες τὰ τοιαῦτα τῶν Ἑλλήνων τολμήματα, ἀναγκασθέντες δὲ καὶ ἐκ τῆς ἑλλειψείας τῶν τροφῶν, παρεδόθησαν.

δελφίν του Γεράντωνον, ὅστις μὲ τοὺς ἐκεῖ ἐπαρχιώτας ἐπολιόρη-
κησε τοὺς Ὀθωμανοὺς ἐντὸς τοῦ Πύργου καὶ τῶν ὀχυρῶν οἰκιῶν
καὶ τοὺς ἠνάγκασε καὶ παρεδόθησαν.

Σάλλονα.

Ὁ τῆς ἐπαρχίας ταύτης Καπετάνος Πανουριᾶς, εἰσελθὼν
ὁμοῦ μὲ τοὺς ἐπαρχιώτας Ἕλληνας εἰς τὴν Πρωτεύουσταν, ἐπο-
λιόρηκε τοὺς Ὀθωμανοὺς τῶν Σαλώνων, καθὼς καὶ τοὺς ἐκ
Βοστίττης τῆς Πελοποννήσου ἐκεῖ καταφυγόντας, εἰς τὸ φρου-
ριον καὶ διὰ στενωπάτης πολιορκίας στερήτας αὐτοὺς τροφῶν ἐπὶ
14 ἡμέρας ἠνάγκαζε νὰ παραδοθῶσι τῇ 10 Ἀπριλίου, καὶ τοὺς
διεμοίρασεν εἰς τὰ χωρία.

Λοιδωρίκιον.

Ὁ Καπετάνος τῆς ἐπαρχίας ταύτης Σαλιτῆς, καὶ οἱ πρόκρι-
τοι, Ἀναγνώστης Λιδωρίκης, Παπᾶ Γεώργιος, Παπᾶ Πολίτης,
καὶ λοιποὶ ἐπαρχιώται ἐπολιόρησαν τοὺς Ὀθωμανοὺς τοῦ Λιδωρι-
κίου καὶ τοὺς τοῦ Μελινδρίου εἰς τὰς οἰκίας των, καὶ μετὰ δύο
ἡμέρας τοὺς ἠνάγκασαν νὰ παραδοθῶσι.

Μενδενίτσα.

Ὁ τῆς ἐπαρχίας ταύτης Καπετάνος Διοβουνιώτης μετὰ τῶν
ἐπαρχιωτῶν ἐπολιόρησαν τοὺς ἐν Μενδενίτσει καὶ Τουρκοχωρίῳ
Ὀθωμανοὺς, καὶ τοὺς ἠνάγκασαν διὰ τῆς ἐλλείψεως τροφῶν νὰ
παραδοθῶσι μετὰ ὀλιγοήμερον πολιορκίαν. Ἀπντας τοὺς παρα-
δοθέντας κατοίκους τῶν πόλεων Ὀθωμανοὺς, εἶχον, ὡς ἐβρέθη,
διαμοιράζει εἰς τὰ χωρία οἱ ὀπλαρχηγοὶ διὰ νὰ ἐνοχοποιήσωσι
δὲ καὶ τοὺς χωρικοὺς, τοὺς διέταξαν νὰ τοὺς φονεύωσιν, ὥστε,
διὰ τῆς ἐνοχοποιήσεως ταύτης νὰ ἐξαλειφθῇ πλέον ἀπ' αὐτοὺς ἡ
ιδέα τοῦ νὰ προσκυνήσωσι τὸν Τούρκον. Οὕτω λοιπὸν ἅπαντες οἱ
Ὀθωμανοὶ ἐφονεύθησαν.

Ἀττική, Ἀθήνηαι.

Εἰς τὴν Ἀττικὴν περὶ τὴν 23 τοῦ Ἀπριλίου οἱ κῆρυκοι τῆς

ἐπαρχίας ταύτης ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῇς τὸν Μελέτιον Βασιλείου ἐκ Χασιῶν καὶ περὶ τοὺς ἑξακοσίους συμποσούμενοι, εἰσελθόντες εἰς Ἀθήνας ἐπολιόρκησαν τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ τοὺς ἐκεῖ εὕρισκόμενους Ἀλθανοὺς εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἐνθα εἶχον ἀποσυρθῆ ἰδόντες τὰς κινήσεις τῶν Ἑλλήνων, ἀκολούθως ὁμως ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας διάφοροι Αἰγινῆται, Κεῖοι (Θερμιῶται), Ὑδραῖοι καὶ Κεφαλλῆνες, περὶ τὰς 3 χιλιάδας ἅπαντες, καλῶς διατηροῦντες τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν.

Λαμία (Ζητεῦνι) καὶ Πατρατσῆκι (Ὑπάτη).

Οἱ ἐν Πατρατζίκῳ Ὀθωμανοὶ, ἔχοντες καὶ Ἀλθανοὺς τινὰς εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτῶν, μαθόντες τὰ κινήματα τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων, συνεκεντρώθησαν περὶ τοὺς 700 εἰς τὴν πρωτεύουσαν Πατρατζίκην, ἣτις κεῖται εἰς ὄχυσαν θέσιν, καὶ τὴν ὁποίαν γύρωθεν περιέφριζαν καὶ ἐσχυμάτιζαν εἶδος φρουρίου καὶ ἐν αὐτῇ ἐκλείσθησαν. Οἱ Ἕλληνες, ἐλθόντες καὶ πολιορκήσαντες, ἐπετίθησαν διὰ νὰ τὴν κυριεύωσιν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν, (*) Τὸ δὲ Ζητεῦνι δὲν ἐκινήθη εἰς τὰ ὅπλα, διότι ἐν αὐτῷ ὑπῆρχεν ὁ πολυκτῆμων Μπετζαντὲς Χαλήλβης, ὅστις εἶχεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του πολλοὺς τῶν ἰσχυρῶν Ἀλθανῶν, φρουρούντων καλῶς τὴν πόλιν· προσέτι ἡ πόλις, ὡς κειμένη πέραν τοῦ Σπερχειοῦ καὶ ὑπερασπιζομένη ὑπὸ ἰσχυρᾶς Ἀκροπόλεως κειμένης ἄνωθεν τῆς πόλεως ἐπὶ ὑψηλοῦ λόφου, ἦτο δυσίλωτος· πρὸς τοὺς ἄλλους ἢ θέσις τῆς πόλεως Λαμίας, κειμένης εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Θεσσαλίας, διευκόλυνεν εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς τὴν ἐνταῦθα μεταδίδοχριν στρατοῦ.

Ἐκστρατεία τοῦ Κρισὲ Μεχμέτ Πασσᾶ καὶ τοῦ Ὀμέρ Πασσᾶ Βρυόνη εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Βεζύρης Χουρτίτης· μεταδίδων ἐκ Πελοποννήτου, ὡς ἑξῆς-

(*) Εἰς τὴν κατὰ τοῦ Πατρατζίκου προσβολὴν τῶν Ἑλλήνων ὁ ὀπλαρχηγὸς Ἰωάννης Ρούκης ἐδειξεν εὐτολμίαν μεγίστην πληρωθεὶς ἐπικινδύνως· νοσήλευθεις δὲ ἐπὶ πολλὴν καιρὸν μόλις ἐσώθη διὰ τῆς ἐπιμελοῦς περιποιήσεως καὶ ἐπισκέψεως τοῦ Ὀθωμανοῦ χειρουργοῦ Κούρτ Ἀλῆ ἐξ Ἀταλάντης.

θη, εἰς τὰ Ἰωάννινα, ὅπως παραλάβῃ τὴν διοικήσιν τῶν ἐκεῖ εὐρισκομένων στρατευμάτων πρὸς πολιορκίαν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἔφθασεν ὁδοιπορῶν εἰς τὴν Πρωτεύουσαν τῆς Θεσσαλίας, Λάρισσαν, ὅπου ἔφθασε πρὸς αὐτὸν ἡ ἐκ Πελοποννήσου εἰδησις ἀπὸ τὸν Καϊμακάμην του, ὅτι ἐν τῇ χερσονήσῳ ταύτῃ ἐφάνησαν σημεῖα ἐπαναστάσεως· καὶ ὅτι ἐθεωρεῖτο ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἡ ἀποστολὴ στρατοῦ. Ὁ Χουρτίης, λαβὼν τὴν εἰδησιν ταύτην, ἔσπευσε τὴν πρὸς τὰ Ἰωάννινα ὁδοιπορίαν του, φθάσας δὲ ἐκεῖ ἔλαβη θετικωτέρας πληροφορίας παρὰ τοῦ εἰς Πάτρας μεταβάντος Ἰσούφ Πασσᾶ Σέρεζλη· ἀκολουθῶν δὲ εἰδοποιήθη καὶ περὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Ἄνευ βραδύτητος λοιπὸν ἐσχημάτισε δύο στρατιωτικὰ σώματα, τὸ μὲν ὑπὸ τὸν ἀρτίως προεβασθέντα εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Κεζύρου Κριστὲ Μεχμέτ Πατοᾶ ἀπὸ Κεχαγιάμβειν, καὶ τὸν ὁμοίως πρὸ ὀλίγου προεβασθέντα εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Πασσᾶ Ὁμέρ Πασσᾶν Βριώνη· συνέκειτο δὲ τοῦτο ἐξ 8 χιλιάδων στρατοῦ, εἶχε δὲ διαταγὴν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Στερεάν Ἑλλάδα, διὰ νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν ἐν τοῖς σπαργάνοις, καὶ ἀκολουθῶν νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον· τὸ δὲ ἄλλο σῶμα ὑπὸ τὸν Κεχαγιάμβειν ἐκ 3,500 περίπου ἐκλεκτῶν Ἀλβανῶν, ἔχόντων ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς ἐπισχημοτέρους ἀρχηγούς, ἐξεκίνησε καὶ εἰσῆλθε δὲ τῆς εἰσέτι μὴ ἐπαναστατημένης Λυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῶν Κατελίων εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ μετέβη εἰς Τριπολιτσάν, ὡς ἄλλοι ἐρέθου.

Οἱ δὲ ἀνωτέρω ρηθέντες Κριστὲ Μεχμέτ Πασσᾶς καὶ Ὁμέρ Βρυώνης διαβάντες τὸν Πίνδον ὤδευσαν διὰ τῆς Θεσσαλίας καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Λαμίαν περὶ τὴν 15 Ἀπριλίου, καὶ ἐκεῖ μέναντες 8 περίπου ἡμέρας ἐσχέποντο περὶ εἰσβολῆς εἰς τὰς ἐντὸς τῶν Θερμοπυλῶν ἐπαρχίας.

Ὁ Καπετὰν διάκος εἰδοποιήθεις περὶ τῆς ἐλεύσεως τῶν Ὁθωμανῶν εἰς Ζητούριον συνεννοήθη μετὰ τῶν Καπεταναίων Πανουργιά, Διοβουνιώτου καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Σόλωνος Ἡταίου, καὶ σπεύσαντες προκατέλαβον τὰς θέσεις τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τὰς παραπλησίας· καὶ ὁ μὲν Διοβουνιώτης ἐτροποθετήθη μετὰ 400

ὁπαδῶν εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Γοργοποτάμου, ὁ δὲ Πανουργιᾶς μετὰ τοῦ Σόλωνος καὶ τῶν Σαλωνιτῶν περίπου 400 κατέλαβον τὴν θέσιν τοῦ χωρίου Μουσταφάμβεη, ὁ δὲ Διάκος μετὰ 500 κατέλαβε τὴν γέφυραν τοῦ Σπερχειοῦ καὶ τῶν Πουριῶν ἀντικρυ τῆς γεφύρας· ὁ Σπερχεῖος ποταμὸς εἶχε πλημμυρῆσαι μὲν, ἀλλ' οἱ Ὄθωμανοὶ κατώρθωσαν καὶ τὸν διέβησαν περὶ τὸ Λιανοκλάδι. Ὁ Ὁμέρ Πασσᾶς Βρυώνης μετὰ 3000 Ἀλβανῶν πεζῶν καὶ 500 ἰππέων διεβη οὕτω τὸν ποταμὸν τὴν 22 Ἀπριλίου τοῦ 1821, καὶ ἐπιτεθεὶς κατὰ τοῦ Διοβουνιώτου, τὸν ἀπέβαλεν ἐκ τῆς θέσεώς του καὶ τὸν κατεδίωξε μέχρι τῆς Δωρίδος. Ἀκολούθως δὲ ὁ Βρυώνης ἐνισχυθεὶς καὶ διὰ 1000 ἄλλων ἐκ τοῦ Ζητουνίου, διηρθεῖς εἰς 2 σώματα, καὶ τὸ μὲν ἐν ἐπετίθη κατὰ τοῦ εἰς Χαλκομάταν εὐρισκομένου Πανουργιᾶ, τὸ δὲ κατὰ τοῦ ἐν Θερμοπύλαις εὐρισκομένου Διάκου· καὶ τὸν μὲν Πανουργιᾶν, ἔτρεψαν εἰς φυγὴν φρονέουσιντες καὶ συλλαβόντες πολλοὺς, ἐν οἷς καὶ τὸν Σόλωνος Ἡστάαν, καὶ τὸν ἀδελφὸν καὶ ἀνεψιὸν του, τοὺς ὁποίους καὶ ἐφ' ὄνευσαν ἐνταῦθα· τὸ ἄλλο ἐχθρικὸν σῶμα, διευθυνθέν πρὸς τὸν Διάκον καὶ ἀρχίσαν τὴν μάχην, εὗρε μεγίστην ἀντίστασιν· ἀλλ' ἐνῷ ἐγίνετο ἡ μάχη κρατερὰ, ὁ Κρισὲ Μεχμέτ Πασσᾶς ἐφώρμησεν ἐκ τῆς ἄλλης ὁχθῆς τοῦ ποταμοῦ κατὰ τῶν φυλασσόντων τὴν γέφυραν ὁπαδῶν τοῦ Διάκου, ἐξ ὧν ἄλλους μὲν ἐφόνευσαν, ἄλλους δὲ διασκορπίσας ἐγένετο κύριος τῆς γεφύρας, καὶ ἀκολούθως ἐπετίθη καὶ οὗτος κατὰ τοῦ Διάκου, ὅστις περικυκλωθεὶς πανταχόθεν, ἐμάχετο ἥρωϊκῶς, ἀλλ' ἐμείνεν ἐπὶ τέλους μόλις μετὰ 15 συντρόφων, διότι οἱ μὲν ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ διεσκορπίσθησαν· οἱ μετ' αὐτοῦ ὀλίγιστοι τὸν παρεκίνουν νὰ φύγωσιν, ἀλλ' οὗτος ἀπεκρίθη « προτιμώτερον ν' ἀποθάνω μόνος ἐνταῦθα παρὰ νὰ φύγω, » ἀπεσύρθη ὁμως ὑψηλοτερον εἰς βραχώδη θέσιν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ περικυκλωθεὶς πανταχόθεν, ἐπληρώθη εἰς τὸν δεξιὸν ὄμον, αφοῦ δὲ ἅπαντες οἱ περὶ αὐτὸν ἐφονεύθησαν, συνελήφθη ζῶν ἀπὸ τοῦς περὶ τὸν Κρισὲ Μεχμέτ Πασσᾶν, καὶ ἐφέρθη εἰς τὴν Λαμίαν. Ὁ Ὁμέρ Πασσᾶς Βρυώνης γνωρίζων προσωπικῶς τὸν Διάκον παρεκάλεσε τὸν Κρισὲ Μεχμέτ Πασσᾶν νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Διάκον, μάλιστα διὰ νὰ

πείσῃ τὸν Κρισὲ περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Διάρχου, εἶπεν· α ὁ Διάρχος θελεῖ συντελέσει πολὺ εἰς τὸ νὰ προσκυνήσουν οἱ ἄλλοι· η ἄλλ' ὁ θηριώδης οὗτος τύραννος κατ' οὐδένα τρόπον ἐπείσθη νὰ τὸν ἀφήσῃ ζῶντα, εἰπὼν εἰς τὸν Βρυόνην, ὅτι εἰς τὰς ἀρχὰς πρέπει νὰ δώσωμεν Ἰμπρέτι (τρόμον) καὶ οὕτω τὴν ἐσούβλισε ζῶντα. Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ὁ ἐφ' ἑμῖλος τοῦ Λεωνίδα ἥρωος τῶ, Θερμοπυλῶν Καπετὰν Ἀθανάσιος Διάρχος.

Μετὰ τὴν ἀτυχῇ μάχην τῶν Θερμοπυλῶν οἱ λοιποὶ ὀπληρχοὶ Διοδουινώτης καὶ Πανουργιᾶς ἀποσυρθέντες εἰς τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς ἔμεινον ἐκεῖ, καὶ δειλιάσαντες ἐσκέπτοντο περὶ τοῦ μέλλοντος· εὐτυχῶς ὅμως, ἐνῶ εὐρίσκοντο εἰς ἀπελπισίαν, ἔφθασεν ἐκεῖ ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρίτζου μετὰ τοῦ Χρήστου Κοσμᾶ Σουλιώτου μετὰ 100 στρατιωτῶν, καὶ τοὺς ἐνεθάρρυνε μεγάλως· διὰ τῆς ἐνισχύσεως ταύτης μάλιστα ἀπεφάσισαν νὰ ὀχυρωθῶσιν εἰς τὴν θέσιν ταύτην, καὶ ν' ἀποκρούσωσι τοὺς ἐχθρούς ἐὰν ἔλθωσι νὰ τοὺς προσβάλωσι· καὶ οἱ μὲν Πανουργιᾶς, Διοδουινώτης καὶ Χρήστος Κοσμᾶς κατέλαβον τὰ ὑψηλῶματα καὶ τοὺς βράχους τοῦ στενοῦ δρόμου τῶν Σαλώνων ἀπέναντι τοῦ χανίου, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς μετὰ τῶν γενναίων στρατιωτῶν κλεισθεὶς ὠχυρώθη ἐντὸς τοῦ χανίου.

Μάχη τῶν Ἑλλήνων ἐν Γραβιᾷ ἐναντίων τῶν Ὀθωμανῶν καὶ νίκη τοῦ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρίτζου.

Οἱ Ὀθωμανοὶ εἶχον ἀποσυρθῆ εἰς Λαμίαν καὶ ἔμειναν ἐκεῖ περὶ τὰς 15 ἡμέρας, καὶ ἀκολουθεῖς διὰ τῆς Χαλκομαχίας ἐξεστράτευσαν διὰ νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὰ Σάλωνα. Τὴν 8ην δὲ Μαΐου πρὸ μεσημβρίας ἐνεφανίσθησαν ἀπέναντι τοῦ χανίου τῆς Γραβιᾶς, καὶ ἰδόντες τὰ ἐπὶ βράχων ὀχυρώματα τῶν Ἑλλήνων, ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν καὶ ἀποβίλοντες αὐτοὺς ἀπὸ τὰς θέσεις τῶν τοῦς ὤθησαν πρὸς τὰ ὀπίσθην, ἀκολουθῶς ἐφώρμησαν κατὰ τοῦ ἐν τῷ χανίῳ κλεισμένου Ὀδυσσεὺς, ὅστις, ἅμα εἶδεν, ὅτι ἀρκετὰ ἐπλησίασαν εἰς τὸ χάνι, διέταξεν ἀμέσως τὸν πυροβολισμόν, ὅστις ἐν πρώτοις ἔλαμψε μεγάλην θραύσιν καλὴν· τὸ ἔδα-

φος ἀπὸ φονευθέντας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ εἷς Δερβίτης, τὸν ὁποῖον οἱ Πατσαδες πολὺ ἐσεβοντο καὶ τὸν ὁποῖον εἶχον λάθει μεθ' ἑαυτῶν διὰ τὴν ἐνισχύσιν θρησκευτικῶς τὸν ὀθωμανικὸν στρατόν. Ἡ πρώτη λοιπὸν τῶν Ὀθωμανῶν ὁρμὴ ἀνεχαιτίσθη, ἀκολούθως οἱ Πατσαδες ἐνεθάρρουν αὖθις τοῦς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας, ὑπενθυμίζοντες μάλιστα εἰς αὐτοὺς τὸν φονευθέντα Δερβίτην, καὶ οὕτως ἐνθυσιασθέντες ἐφόρμησαν ἐκ δευτέρου ὡς μαινόμενοι, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔφρδον ταύτην ἠκολούθησε τύχη χειροτέρα τῇ πρώτῃ διὰ τοῦ γενναίου καὶ εὐστόχου πυροβολισμοῦ τῶν Ἑλλήνων· τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα ἐπέφερον καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἔφρδαι μετὰ μεγίστης τῶν Ὀθωμανῶν ζημίας ἀποκρουόμεναι, ὥστε οἱ Ὀθωμανοὶ ἀπελπισθέντες ἀπεσύρθησαν. Ὁ Ὀδυσσεὺς τὴν νύκτα πρὶν ἐξημερώσῃ ἐξεληῶν τοῦ χανίου μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατιωτῶν, μετὰ μεγίστης σιγῆς εἰσῆλθεν εἰς ἓνα ἐσπαρμένον ἀγρὸν ἐξώθεν τοῦ χανίου καίμενον, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ταῦ· ἐβλεπον οἱ Ὀθωμανοὶ, καὶ ἐκεῖθεν διευθυνθεὶς ἠνώθη μετὰ τῶν λοιπῶν ὀπλαρχηγῶν, οἵτινες τὴν προτεραιὰν δὲν ἠδυνήθισαν νὰ τοὺς βοηθήσωσι.

Οἱ ἔχθροὶ μετὰ τὴν μάχην καὶ τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν φθορὰν ἔμενον ἐνταυθα ἐπὶ 8 ἡμέραις, σκεπτόμενοι ἂν ἔπρεπεν ν' ἀκολουθήσωσι τὴν πρὸς τὰ Σάκωνα ὁδοιπορίαν των, ἢ νὰ λάθωσιν ἄλλην τινα διεύθυνσιν. Ἐπὶ τέλους ἀπεφάτισαν νὰ μὴ προχωρήσωσι πρὸς τὰ Σάκωνα, διότι τῆς ἐπαρχίας ταύτης ὁ δρόμος, ὦν πολὺ ἀνώμαλος, ἔχει διάφορα στενώματα· εἶχον μάλιστα ὑπ' ὄψιν των τοὺς Ἑλληνας συσσωματωμένους καὶ ὑπὸ ἱκανὸν ἀρχηγόν, ἔχοντα ἐπίσημον ὄνομα, καὶ ἐπομένως ἐφοβούντο μὴ πάθωσι φθορὰν χειροτέραν ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασαν, ὅθεν ἔλαβον τὴν πρὸς τὴν Λεβαδείαν διεύθυνσιν, οὕσαν πεδινὴν, ὥστε νὰ τοῖς χρησιμεύῃ πρὸς βοήθειαν καὶ τὸ ἱππικόν. Ἐν πρώτοις λοιπὸν διευθύνθησαν πρὸς τὴν Μενδενίτζαν, διὰ νὰ μάθωσι περὶ τῶν κατοίκων Τούρκων καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ Σέχη Μπεχτάτη, τὸν ὁποῖον πολὺ ὑπολήπτοντο οἱ Ὀθωμανοὶ, ἀλλ' οὐδένα εὗρον ζῶντα, διότι, ὡς ἔρρεθη, οἱ Ἕλληνες εἶχον φονεύσει ἅπαντας. Ἐπὶ τρεῖς μόνον ἡμέρας διαμείναντες, μετέβησαν εἰς

τῷ Τουρκοχῶρι, ὅπως ἐρευνήσωσι καὶ μάθωσι περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Ὀθωμανῶν κατοίκων καὶ τοῦ ἐπιστάμου Δερβίσαγα, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα οὐδένα χάτοικον Ὀθωμανὸν εὗρον ζῶντα.

Οἱ ὀπλαρχηγοὶ Ἕλληνες, μὴ γνωρίζοντες καλῶς τὴν διεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν ἔμελλον νὰ λάβωσιν οἱ Ὀθωμανοὶ, διεμοιράσθησαν ἕκαστος εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, ὃ δὲ Ὀδυσσεύς, μετέβη εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Λεβαδίας καὶ ἐτοποθετήθη εἰς τὸ Καστράκι· ἰδὼν δὲ τοὺς Ὀθωμανοὺς διευθυνημένους πρὸς αὐτὸν, ἀνεχώρησεν ἐκείθεν καὶ μετέβη εἰς τὰ ὑψηλότερα χωρία. Οἱ Ὀθωμανοὶ περὶ τὴν 24 Ἰουνίου περιεκύκλωσαν τὴν Λεβαδειάν ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸν καὶ ἀρκτικὸν αὐτῆς μέρος καὶ προσέτειναν εἰς τοὺς Λεβαδιεῖς νὰ προσκυνήσωσι καὶ νὰ τοὺς δοθῇ ἄμνηστεια, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες δὲν ἐδέχθησαν τὴν ἐπιούσαν λοιπὸν προσελαλόντες ἐκυρίευσαν αὐτὴν ἐξ ἐφόδου, καὶ κατέκαυσαν καὶ ἐν μέρος αὐτῆς, τῶν δὲ διασωθέντων κατοίκων οἱ μὲν ἔφυγον, οἱ δὲ ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ φορῶριον. Ἐνταῦθα ἐνεφανίσθη μακρόθεν ὁ Ὁμέρ Πασσᾶ· Βριόνης, καὶ προσκαλέσας ἑ.α τῶν προκρίτων, τὸν Ν. Νάκον, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν ὑπόσχεσιν τῆς ἀσφαλείας ἐκείνων, ὅσοι ἤθελον προσκυνήσει. Οἱ Λεβαδιεῖς δόντες πίστιν εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Βρυόνη προσεκύνησαν, τινὲς ὁμῶς μὴ πεισθέντες νὰ προσκυνήσωσιν, ἀνεχώρησαν μὲ τὰ ὅπλα των. Ὁ Ὁμέρ Πασσᾶς Βρυόνης ἐπὶ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἦτο προστάτης τῆς Λεβαδείας λαμβάνων ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν φόρον χασναταριε, ὡς χασνατάρης τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, διὰ τοῦτο καὶ προέτεινεν εἰς τὸν Κιοσὲ Ἀχμέτ Πασσᾶν νὰ δοθῇ ἄμνηστεια εἰς τοὺς Λεβαδιεῖς, καὶ τοὺς ἐπροστάτευε μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως ταύτης.

Ὁ Ὁμέρ Βρυόνης εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην εἶχε παραλάβει καὶ τὸν Χρήστον Παλάσκαν ἐκ Γετίτης τοῦ Πίνδου, ὅστις εἶχε χρηματίσει ἀξιωματικὸς εἰς Εὐρωπαϊκοὺς στρατοὺς καὶ τὸν ὁποῖον ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς μετεχειρίσθη ὡς προπαιδευτὴν εἰς τὴν τακτικὴν γύμνασιν τῶν Ἀλβανῶν, καὶ τὸν εἶχεν ὑπὸ πολλὰν εὐνοίαν· μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ μετέβη εἰς τὴν ὑπερηρείαν τοῦ Ὁμέρ Βρυόνη καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν του, ὅστις ὑποληπτόμενος αὐτὸν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἀπὸ τὴν Λεβα-

δείαν τὸν ἀφῆκεν εἰς αὐτὴν ὡς ὀπλαρχηγὸν (καπετίνον τῆς ἐπαρχίας)· παρομοίως οἱ Πασσαδες διώρισαν ἓνα Βοϊσόδαν καὶ Καδὴν ἀκόμη.

Ἡ εἰδησις τῆς εἰσβολῆς τῶν Ὀθωμανῶν Πασσάδων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα διευθυνθεῖσα ἐν Πελοποννήσῳ κατεφόδῃσε τοὺς πάντας. Συνεννοηθέντες λοιπὸν οἱ πρόκριτοι αὐτῆς ἀπεφάσισαν καὶ ἐξαπέστειλαν ἐν μέρος στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ἠλίαν Μαυρομιχάλην καὶ Νικήταν Σταματελόπουλον, οἵτινες διελθόντες ἀπὸ τὴν Κορινθίαν παρέλαβον ἄλλο μέρος στρατοῦ ἐκ τοῦ πολιορκουμένου τὴν Ἀκροκόρινθον, συγκεῖμενον ἐκ Δερεβνοχωριτῶν, Ἰδραίων καὶ Ποριωτῶν· διελθόντες οὗτοι τὸν Κιθαιρῶνα ἔφθασαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λεβωδεῖας καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν εἰς Γρανιτζαν, ἀλλ' ἀντὶ νὰ βλάψωσι τοὺς Ὀθωμανοὺς ἐβλάστησαν οἱ ἴδιοι, διότι οἱ Ὀθωμανοὶ ὀρμήσαντες κατ' αὐτῶν τοὺς διεσκόρπισαν, φονεύσαντες καὶ 20 περίπου ἐξ αὐτῶν, ἤθελον δὲ φονευθῇ περισσότεροι, ἂν δὲν προελάβανεν ὁ Ὀδυσσεὺς μετὰ τοῦ Γούρα καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς νὰ ἔλθωσιν ἀπὸ τὸ Σοῦρπι εἰς βοήθειαν αὐτῶν, ὅλοι δὲ ἐμοῦ ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ Σοῦρπι· ἐκεῖ ἔφθασε καὶ ὁ Ἠλίας Τζαλαφατῖνος καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ Μαυρομιχάλη, ὅστις μετέβη εἰς τὴν Πέτραν τῆς Λεβωδεῖας· ἀλλὰ σκεφθεὶς ὅτι δὲν ἠδύνατο ἐνταῦθα ν' ἀντισταθῇ κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ὁπισθοδρόμησε μεταβάς εἰς Πλαταιάς καὶ τοποθετηθεὶς εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Κιθαιρῶνος.

Οἱ Ὀθωμανοὶ μαθόντες ὅτι οἱ Ἕλληες συνεκεντρώθησαν εἰς Σοῦρπι, διὰ πολλῆς μυστικότητος καὶ διὰ νυκτὸς ὁδεύσαντες ἔφθασαν εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, καὶ ἐπετέθησαν αἰφνηδίᾳ κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀφροῦ προηγουμένως ἐφόνευσαν τὰς πρωτοφυλακὰς αὐτῶν, τοὺς δὲ ἐν τῷ χωρίῳ εὐρισκομένους κακῶς ἔχοντας ἐδίωξαν καὶ ἐσκόρπισαν, καταδιώξαντες αὐτοὺς πέραν τοῦ χωρίου πρὸς τὰ ὄρη, καὶ οἱ μὲν Πελοποννήσιοι διευθύνθησαν πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Ὁσίου Λουκά, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς πρὸς τὸ Δαδί καὶ τὸν Παρνασσόν.

Μετὰ τὴν νίκην ταύτην οἱ Ὀθωμανοὶ Πασσάδες ἀφῆσαντες εἰς τὴν Λεβωδεῖαν τὴν ἀναγκαίαν φρουράν, τὸν Βοϊσόδαν, Καδὴν

καὶ Χρῆστον Παλάτκαν, ὡς ἐρξέθη, ἀνεχώρησαν διὰ τὰς Θήβας. Ὁ Χ. Παλάσκας, μολοντί εἶχε διορισθῇ παρὰ τῶν Πασσάδων καὶ κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ τὸν προστάτην τοῦ Ὁμὲρ Πασσᾶ Βρυόνην, μολοντοῦτο, ἔχων ἐν τῇ καρδίᾳ τὸ Ἑλληνικὸν αἶσθημα καὶ τὸν πατριωτισμὸν, συνεννοεῖτο συχνὰ μετὰ τῶν ἀρχηγῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς ὠδήγει εἰς πᾶν πρᾶγμα καὶ ἐπὶ τέλους ἠνώθη μετ' αὐτῶν.

Οἱ Πασσάδες, ἐλθόντες μετὰ τῶν στρατευμάτων αὐτῶν εἰς Θήβας, διεμοιράσθησαν εἰς δύο σώματα· καὶ ὁ μὲν Ὁμὲρ Πασσᾶς Βρυόνης μετὰ τριῶν περίπου χιλιάδων Ἀλβανῶν μετεβῆ εἰς Εὐβοίαν, διὰ νὰ δώσῃ συνδρομὴν εἰς τὴν ἐκεῖ φρουρὴν καὶ τοὺς κατοίκους Ὀθωμανοὺς, καὶ καταστρέψῃ τοὺς ἐπαναστάτας τῆς νήσου ταύτης· ὁ δὲ Κιοσὲ Μεχμέτ Πασσᾶς ἐστρατοπέδευσεν εἰς Θήβας, διὰ νὰ καταβάλῃ τοὺς ἐπαναστάτας τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς. Ὅθεν προσβαλὼν τὴν Μοῖνῃν τοῦ Προφήτου Ἠλίας ἀπεκρούσθη μετὰ φθορᾶς, ἐξ ἄλλου μέρους δὲ προσβαλὼν τὸ χωρίον Βύλλια, κατέκαυσεν αὐτό· ὁμοίως ἐπετέθη καὶ κατὰ τῆς Μοῖνης τοῦ Ἁγίου Μελετίου, ὅπου ἦσαν 160 περίπου Ἕλληνες, ἐνισχυθέντες καὶ διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Ἠλίας Μαυρομιχάλη· ἐλθόντες λοιπὸν εἰς μάχην ἀντέστησαν ἰσχυρῶς κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ἀκολούθως ἅπαντες οἱ Πελοποννήσιοι ἀπεσύρθησαν εἰς τὸν Ἰσθμόν.

Εἰσέλευσις τοῦ Βρυόνη ἐν Εὐβοίᾳ, μάχη κρατερὰ ἐν Βρυσακίοις καὶ νίκη τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Καπετὰν Ἀγγελῆ Λυμνίου.

Ὁ Βρυόνης, ἐλθὼν εἰς Καλκίδα, ἐπληροφόρηθη ὅτι οἱ ἐπαναστάται Ἕλληνες εἶχον καταστραφῇ εἰς δύο μάχας ἔξωθεν τῆς Καλκίδος ὑπὸ τοῦ Σινᾶν Ἀγᾶ (Ὀθωμανοῦ ξένου ἐλθόντος πρό τινων χρόνων εἰς Εὐβοίαν μέ τινα Βεζύρην καὶ κατοικήσαντα ἐν αὐτῇ)· ὁ Ὀθωμανὸς οὗτος εἶχε τεθῇ ἐπὶ κεφαλῇς τῆς Ὀθωμανικῆς φρουρᾶς, καὶ ἐξήρχοντο κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν Ἑλλήνων, διοικουμένων κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ ἀνιχνίου Βρυῶτη ἐκ Λιβα-

νωτῶν, ἐξιδέλφου τοῦ Ὀδυσσέως. Ὁ ἐχθρὸς λοιπὸν εἶχε διασπα-
 πῖσει πολλάκις τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' ἀκολούθως προσληθεὶς παρὰ
 τῶν Εὐβοέων ὁ Καπετὰν Ἀγγελῆς ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῶν
 ἐπαναστατῶν Ἑλλήνων τῆς Εὐβοίας· λαβὼν δὲ ὡς συνεργάτην
 καὶ συνάδελφόν του τὸν Θεσσαῖον Κότσον, ἐσχημάτισε στρατό-
 πεδον εἰς τὴν παραλίαν τῆς Εὐβοίας, εἰς θέσιν Βρυσάκια (ὡς ἐν
 οἰκείῳ τόπῳ ῥηθήσεται). Εἰς τὴν θέσιν ταύτην ὁ Βρυόνης μετέβη
 μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ, ἔχων καὶ τοὺς Χαλκιδεῖς Ὀθωμα-
 νοὺς· προσέβαλε λοιπὸν τὰ Ἑλληνικὰ ὀχυρώματα μετ' ἀπαρα-
 δειγματίστου ὀρμῆς, ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς Ἀγγελῆς, βοηθούμενος
 καὶ ὑπὸ τοῦ πλοίου τοῦ Ἀλεξάνδρου Κριεζῆ, ὄντος προσωρμι-
 σμένου εἰς τὴν παραλίαν καὶ κανονοβολούντος τοὺς ἐχθρούς,
 ἀπέκρουσε κατὰ κράτος αὐτόν, κακῶς ἐπανελθόντα εἰς Χαλ-
 κίδα. Εἰς Χαλκίδα ἀρτίως εἶχεν ἐλθῆ καὶ ὁ Ὁμέρ Βέης Καρύ-
 στις, ὅστις εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Καρύστου εἶχε καταστρεψέ-
 τοὺς ἐπαναστάτας πυρπολήσας καὶ τὴν Κούμην. Ὁ Βρυόνης
 μετὰ τοῦ Καρύστιου Ὁμέρ Βέη εὐρισκόμενοι εἰς Χαλκίδα ἔλαβον
 τὴν εἴησιν παρ' ὀθωμανῶν τινων Ἀθηναίων, κατορθωσάντων
 νὰ ἐξέλθωσιν τῆς ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν καὶ διὰ Καρύστου νὰ
 μεταβῶσιν εἰς Χαλκίδα, ἔλαβον, λέγω, τὴν εἴησιν ὅτι ἡ Ἀ-
 κροπόλις ἐκ τῆς στενῆς πολιορκίας ἐκινδύνευε πρὸ πάντων δι'
 ἑλλειψιν τροφῶν. Ἀμέσως λοιπὸν μὲν Βρυόνης καὶ ὁ Καρύστις
 Ὁμέρ Βέης μετέβησαν εἰς τὴν Ἀττικὴν, οἱ δὲ πολιορκούντες
 Ἕλληνες μαθόντες τούτο ἐτρέξαν ἄνδρες καὶ γυναῖκες εἰς Πει-
 ραιᾶ, καὶ μετέβησαν ἄλλοι μὲν εἰς Ἥλευσιν, ἄλλοι δὲ εἰς Αἶ-
 γιναν. Οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ περὶ τὴν 20ην Ἰουλίου ἐστρατοπέ-
 δευσαν εἰς Πατίσια, ἀκολούθως δὲ εἰσῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας,
 ὅπου λύσαντες τὴν πολιορκίαν προσηύθευαν εἰς τοὺς πολιορ-
 κουμένους ὅτας ἔδυνάμην τρηφὰς ὑπὸ τῶν πέριξ μερῶν. Ὁ
 Καρύστις Ὁμέρ Βέης ὀλίγον ἐκεῖ διέμεινε, διότι ὁ ἐπίσκοπος
 Καρύστου Νεόφυτος, περιεργόμενος τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου
 πελάγους, συνέλεγε στρατιώτας ἀπὸ τῶν νήσους ταύτας, καὶ διὰ
 πλοίων μετέβη εἰς Ἀλιβέριον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Στύρα μετὰ πολ-
 λῶν ἄλλων ἐπαρχιωτῶν καὶ ξένων, διὰ τοῦτο ὁ Καρύστις Ὁμέρ
 Βέης σπεύσας μετέβη εἰς Χαλκίδα μετὰ 400 Καρύστιων.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ὁμέρ Βῆη ὁ μὲν Βρυώνης ἔμεινεν εἰς τὴν Ἀττικὴν περιτρέχων, ἀφανίζων καὶ καταστρέφων πᾶν τὸ προστυχόν, ὁ δὲ Κηιστὲ Μεχμέτ Πασᾶς ἔρμενεν ἐν τῇ Βιωτίᾳ πράττων τὰ αὐτὰ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ· τῶν δὲ κατοίκων τῆς Στερεᾶς ἀπάτης ἄλλοι μὲν ἀπεσύρθησαν μὲ τὰς οἰκογενείας των εἰς τὰς νήσους, ἢ τὰ ὄρεϊνα μέρη, οἱ δὲ θυνάμενοι νὰ ξέρωσιν ὅπλα ἐτέθησκον ὑπὸ τοὺς τολμηροτέρους ὀπλαρχηγούς των ἐπαρχιών καὶ κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τοὺς ἀρχαίους Καπεταναίους. Ἐτρέχον δὲ εἰς τὰς μάχας καὶ ἐπετίθεντο κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐφ' ὅσον ἡ θέσις καὶ ἡ πρωτοπειρία τὴς ἐπέτρεπον. Αἱ περιστάσεις οὗται τὸς μὲν ἐπαρχίας των ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλήνων κατέστησαν ἐρήμους, τοὺς δὲ κατοίκους ὀπλιφόρους καὶ πολεμιστάς. Ταῦτα ἠνάγκασαν τοὺς ἐν τῇ Ἀττικῇ εὐρισκομένους δύο Πασάδες νὰ μὴ ἀποφασίσωσι νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον, διότι ἐκεῖ εἰσπαρόμενοι ἄφρον ὀπισθέν των ἐχθροὺς ἱπποῦς, ἀπὸ τῆς ὀπίσθους εἰς τινὰς μάχας ἐδοκίμαζαν μεγάλας ἥττας, ὡς τὴν τῆς Γαβριάς, Βρυσακίων καὶ ἄλλας τινάς.

Ἐκστρατεία τοῦ Μπαϊράμ Πασᾶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν

Ἑλλάδα.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σπουδαίων περιστάσεων ἀναγκασμένος ὁ πολιορκῶν τὸν Ἀλῆ Πασᾶν γενικό· Στρατάρχης τῆς Ρούμελης Κουρσίτ Πασᾶς, ἔτρεπε νὰ σχηματίσῃ καὶ ἄλλο στρατόπεδον εἰς Λαμίαν ἐξ ἑπτὰ χιλιάδων Ὀθωμανῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πρώην Ρούμελης Βαλετῆ Μπαϊράμ Πασᾶ καὶ τῶν Πασάδων Μιμή Πασᾶ, Σαλήχ Πασᾶ καὶ Μπεκέρ Πασᾶ, ὅστις πρὶν ἔτι εἰσελάωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπέθανεν εἰς τὴν Λαμίαν. Οἱ Πασάδες οὗτοι διετάχθησαν παρὰ τοῦ Στρατάρχου, ὅπως διὰ τῶν Θερμοπυλῶν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τοῦ Κηιστὲ Μεχμέτ Πασᾶ καὶ τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη, καὶ ἐνούμενοι εἰσβάλωσιν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον, διὰ νὰ δώσωσι συνδρομὴν εἰς τὴν κινδυνεύουσαν ἐκ τῆς πολιορκίας Τριπολιτσᾶν, εἰς ἣν εἶχε καὶ τὴν οἰκογένειάν του.

Οἱ Πασάδες οὗτοι προμηθευθέντες ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν ἀπείρους ζωοτροφίας ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, τὰς ἔφερον δὲ διὰ φορτηγῶν ἀμαξῶν τῶν ἐπαρχιῶν· τὴν δὲ 24 Αὐγούστου εἰσῆλθον ἐντὸς τῶν Θερμοπυλῶν μετὰ τοῦ πεζικοῦ καὶ ἵππικοῦ καὶ τῶν ἀποσκευῶν, καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μόλου εἰς τὴν θέσιν Πλατανιαίς· ὑπὸ τὰς ὑπωρείας τῶν ὀρίων ὀνομαζομένων Σαρῶματα. Ἐπὶ τῆς χαμηλοτέρας σειρᾶς αὐτῶν ὑπάρχουσι δύο ὁρόμοι, ἄγοντες ἀπὸ τὰς κορυφὰς τῶν ὑψωμάτων εἰς τὴν Ἐλάτειαν· τὴς θέσεις ταύτας προκατέλαβον οἱ Ἕλληνες, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῇς αὐτῶν τὸν Γούραν, Δυσδουνηώτην, Πανουργιᾶν, Ῥούκην, Κουρουτόπουλον καὶ ἄλλους ὀπλαρχηγούς, ἦσαν δὲ 1600 περίπου, οἵτινες κατασκοπεύοντες τοὺς ἐχθροὺς, τοὺς εἶδον διευθυνομένους διὰ τῆς πρὸς τὰ Βασιλικά ὁδοῦ, καὶ ἔχοντας περὶ τοὺς 1500 πεζοὺς καὶ ἵππους ὡς ἐμπροσθοφυλακὴν πρὸς κατασκόπευσιν, οὗτοι συμπλακέντες μὲ τὰς προφυλακὰς τῶν Ἑλλήνων ἐστράφησαν εἰς τὰ ὀπίσω, ἀφῆταντες εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης περὶ τοὺς 30 φονευμένους καὶ αἰλουρτοῦς ἵππους καὶ τινὰς αἰχμαλώτους. Τὴν δὲ 28 Αὐγούστου ἐνεφανίσθησαν πανστρατιά οἱ ἐχθροί, καὶ ὁ μὲν Μπαϊράμ Πασᾶς, εἶχε τὴν ὀπισθοφυλακὴν, ὁ δὲ Μιμῆς Πασᾶς, διοικῶν τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν, μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἀνδρῶν καὶ 50 σημαίων εἰσῆλθεν ἐντὸς τῆς δασώδους ὁδοῦ καὶ τῶν κοιλάδων, καὶ ἔβησεν εἰς τὰς παρὰ τῶν Ἑλλήνων κατεχυμένας θέσεις, καὶ ἀμέσως ἦλθον εἰς χεῖρας, ἀλλοτίζοντες ὑπὸ ἀδιάκοπον τουφεκισμὸν καὶ κανονοβολισμὸν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἀντίστησαν γενναίως, ἐπιτιθέμενοι κατὰ τῶν ἐχθρῶν μετὰ μεγίστης ὀρμῆς, μετὰ τῶν ὁποίων συνήψαν μάχην πεισματωδεστάτην, καθ' ἣν ἐδείχθησαν νικηταί, τρέψαντες τοὺς ἐχθροὺς εἰς ἔντρομεν φυγὴν, τὸ δὲ ἵππικόν αὐτῶν ἐκ τῆς στενότητος τῆς ὁδοῦ καὶ τοῦ δυσβάτου τοῦ τόπου δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ οὐδεμίαν ἐνεργητικὴν θέσιν πρὸς βοήθειαν, ἐφρονεύθη δὲ καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Μιμῆς Πασᾶ· κατὰ τὴν πρώτην συμπλοκὴν. Ἀπειλισθέντες λοιπὸν ἔστρεψαν τὰ νῶτα καὶ ὁ σώζων σωστάτω ἑαυτόν. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἰδόντες τὴν τοιαύτην φυγὴν καὶ ὀπισθοχώρησιν τῶν ἐχθρῶν, ἔδραμον διὰ τοῦ δάσους, ὅπερ διεξεληθόν-

τες, προέλαβον καὶ ἔκλειπον τὰς διόδους καὶ ἤρχισαν ἀδιόκοτον πῦρ κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ὥστε τοὺς ἀνάγκασαν νὰ περιτρέχωσι καὶ νὰ πλανῶνται ἐντὸς τοῦ δάτους, τῆς κοιλῆς καὶ δυστάσεων μερῶν πολεμύμενοι πανταχόθεν. Ὁ δὲ Μπαϊράμπασας ἔχων τὴν ὀπισθοφυλακὴν, ἥτις δὲν εἶχεν εἰσέλθῃ ἀκόμη εἰς τὰς στενωποὺς, ὅταν εἶδε τὸν ὀφανεσμὸν τοῦ λοιποῦ στρατοῦ προλαβὼν ἐπέστρεψε καὶ ἐβίβασε ὁρμαίως εἰς Πλατανιαῖν, ὅπου εἶχεν ἀφῆσει φρουρὰν πρὸς φύλαξιν τῶν ζωτροφίων καὶ λοιπῶν, τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, τὸ ὅποιον εἶχεν εἰσέλθῃ εἰς τὰ στενώματα κατεδιώκετο καὶ κατετφάζετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μέχρι τῆς ἐσπέρας· ἐφανεύθησαν λοιπὸν εἰς ταύτην τὴν μάχην ὁ ὀρχηγὸς Μιμῆς Πασσᾶς καὶ περισσότεροι τῶν 1500 στρατιωτῶν, ἐζωγρήθησαν 200 περίπου, καὶ 800—1000 ἵπποι, ἐλίφθησαν δὲ δῖω κανόνια καὶ 20 σηκίαι. Ὁ Μπαϊράμπασας καὶ οἱ διασωθέντες ἔμεναν κατ' ἐκείνην τὴν ἐσπέραν εἰς Πλατανιαῖν, τὴν δὲ ἐπιοῦσαν διαβάντες τὸν Σπερχειὸν, τοῦ ὁποῖου διέλυσαν τὴν γέφυραν, ἐφθασαν εἰς τὸ Ζητούνι, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν Πλατανιαῖν, ὅπου εὗρον ἀπείρους ζωτροφίας, πολεμοφόδια καὶ ἄλλα λίφωρα· ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐφανεύθησαν 15, ἐπληρώθησαν δὲ 30, ἐν οἷς καὶ ὁ Κουρυσόπουλος.

Ἐλευσινὴ καὶ ἀξιοθρήνητος ἦτο ἡ θία τῶν ὁρέων καὶ κοιλάδων, ἐπὶ τῶν ὁποίων συνεκροτήθη ἡ ἐνδοξος αὕτη μάχη· δὲν ἐθεώρει τις ἄλλο παρὰ πτώματα ἀνθρώπων καὶ ζώων, παρὰ γῆν βεβαυμένην ὑπὸ τῶν αἱμάτων καὶ κεκαλυμμένην ὑπὸ ἀνθρωπίνων πτωμάτων· καὶ αὐτὸς ὁ σκληρὸς τὴν καρδίαν καὶ ἀπλαγχον τὸ εἶδος Ὀδυσσεὺς φάσας μετὰ τὴν μάχην καὶ ἰδὼν τὰ ἐκτάδην ἐπὶ τῆς γῆς κείμενα σώματα εἶπεν εἰς τὸν Γούραν « Ἄ ἀδελφέ, μεγάλη ἀνθρωποθυσία, καὶ δὲν ἐλυπήθης ταύτην ; » ὁ δὲ τῷ ἀπήντησε « ἄλλ' ἄνευ ταύτης ἐλευθερία δὲν ἀποκτᾶται. »

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ἡ ἐκστρατεία τοῦ Μπαϊράμπασα, ἥτις ἔφερε τὴν ματαιώσιν τῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσβολῆς τῶν ἐχθρῶν, καὶ τὴν πτώσιν τῆς Τριπολιτσᾶς κατὰ συνέπειαν τῆς ἀποτυχίας ταύτης.

Ἐξιστόρησις τῶν κατὰ τὴν νῆσον Εὐβοίαν συμβάντων τῆς
Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. (*)

Εἰς τὴν Εὐβοίαν ἡ ἐπανάστασις ἤρχισε κατὰ τὸν Ἀπρίλιον, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Μηνᾶς Κατζικογιάννης κατέλαβε τὴν ἀντικρυ τῆς Εὐβοίας θέσιν τοῦ Ἀνφορίτου μετὰ τινων ὁπαδῶν του καὶ κατοίκων τῆς ἐπαρχίας Θηβῶν. Εἰς δὲ τὴν βορείαν Εὐβοίαν ἐπαναστατήσαντες τὴν ἐπαρχίαν Σιροχωρίου οἱ ἐκεῖ εὐρισκόμενοι ξένοι Μπαλτοδωραῖοι (Ταμπακοπῶλαι), Σταῦρος καὶ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κοντοκώστας, Εὐαγγέλης Δαλαμᾶγκας, Θωμᾶς Μπρέσσαρης Χορμοβίτης, Γεώργιος Ἱατρὸς Μετσοβίτης καὶ τινες τῶν ἐντοπίων ὀπλαρχηγῶν· οὗτοι λοιπὸν λαβόντες τὰ ὅπλα, ἐκίνησαν εἰς ἐπανάστασιν καὶ τοὺς λοιποὺς κατοίκους. Εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ὀλίγοι ἀρνησθήσασιν Ὀθωμανοὶ ὑπῆρχον μόνον, τοὺς ὁποίους συνελθοῦν ἀμέσως καὶ ἐφόνευσαν· μετὰ τῶν ἐπαρχιωτῶν τούτων καὶ τῶν ξένων ἠνώθησαν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Κωμοπόλεως Δίμνης, οἵτινες ὥπλισαν καὶ τινα μικρὰ πλοιάριά των, τὰ

(*) Τὴν Εὐβοίαν τὴν εἶχον ἀρπάσει ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς οἱ σταυροφόροι καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τὴν ἔλαβον οἱ Βενετοί, περὶ δὲ τῷ 1470 Μωάμεθ ὁ Β'. Σουλτάνος τῶν Ὀθωμανῶν ἐξαπέστειλεν κατὰ τῆς Εὐβοίας 300 καράβια μετὰ 70 χιλιάδων στρατοῦ καὶ μετὰ ἰσαριθμοῦ ἐκίνησεν ὁ αὐτὸς αὐτὸς διὰ ξηρᾶς· ὁ δὲ Ναύαρχος τῶν Βενετῶν Κάναλος μετὰ τριάκοντα καραβίων ἔστεκεν ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν ἀρχῆς καὶ ἀκίνητος. Ὁ Σουλτάνος ἀνῆγειρεν ἐπὶ πλοίων γέφυραν καὶ ἐπέρασεν εἰς τὴν Νῆσον τοὺς Γενιστάρους του, καὶ ἐντὸς 17 ἡμερῶν ὥρμησεν ἐπτάκις κατὰ τῆς ὀχρωμένης Χαλκίδος, ἀλλ' ἀποκρουσθέντες ἐφρονεύθησαν 20 χιλιάδες Τούρκοι καὶ ἐβουβίσθησαν 30 πλοῖα διὰ τῶν πυροβόλων τῆς φρουρᾶς· ὁ Μωάμεθ διέταξε καὶ ἐκβῆκαν ἀπὸ τὰ πλοῖα ὅλοι οἱ ἐνοπιοί, ἔφερε δὲ καὶ ἐκ τῶν πέριξ ἐπαρχιῶν ἄλλα στρατεύματα· τὴν δὲ 12 Ἰουλίου 1470 μετὰ αἱματηρᾶν μάχην ἐμβόηκαν οἱ Τούρκοι εἰς τὴν πόλιν, καὶ μετὰ τινος ἡμέρας παρεδόθη τὸ φρούριον μὲ συνθήκην ἵνα διατηρηθῇ ἡ ζωὴ τῶν φρουρούντων, ἀλλ' ὁ Μωάμεθ, ὅστις εἰς τὴν Νῆσον ταύτην εἶχε χεῖρας περίπου 50 χιλιάδες στρατιωτῶν, ἐλησμόνησεν εὐθὺς τὴν συνθήκην. Ἐκ τῶν Βενετῶν ὁ μὲν Παῦλος Ἰρίξον ἐπρωϊνίσθη εἰς δύο μέρη, ὅλοι δὲ οἱ ἄλλοι ἐπαλυνώθησαν, ἐτεταρτημοριάζοισαν, ἐξεδάρησαν καὶ ἐλιθοβολήθησαν, οἷδε δυστυχεῖς Ἕλληνες ἐσώθησαν εἰς τὴν ἀγχιμωλοσίαν.

ὕποια ἠνώθησαν μέ τινα τῶν Τρικίρων, καὶ ἀπέκλεισαν κατὰ θάλασσαν βορείως τὴν Χαλκίδα. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν νῆσον Εὐβοίαν δὲν ἐπετρέπετο ἀπὸ τοὺς Πασσάδες νὰ ὑπάρχῃ Καπετάνος, ὡς εἰς τὴν Στερεάν, (διότι ἂν ὑπῆρχεν αὐτὸς ἤθελε τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπαναστατῶν), ἡ-αγκάσθησαν οἱ ἐπαναστάται νὰ προστρέξωσιν εἰς τὸν γείτονα Καπετάνον τῆς Λοκρίδος καὶ Λεβαδείας Ὀδυσσεύς, καὶ νὰ ζητήσωσι νὰ ἐξαποστείλῃ πρὸς αὐτοὺς ἓνα ὀπλαρχηγόν. Ἄλλ' ὁ Ὀδυσσεύς, ἀντὶ νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ἄνδρα ἱκανὸν νὰ διευθύνῃ τοὺς πρωτοπείρους εἰς τὰ ὄπλα Εὐβοικῆς, ἔστειλεν ἓνα ἐξαδελφόν του Βερούτην χωρικὸν ἀπὸ τὸ χωρίον Λιβανάταις, ὅστις ἦτο ὅλως ἀνίκανος καὶ δειλότατος ἄνθρωπος, καὶ τὸν ὁποῖον μολαταυτά ἅπαντες παρεδέχθησαν ὡς ἀρχηγόν των, καὶ ἐσχημάτισαν σώματα καὶ στρατὸν, μετὰ τοῦ ὁποῖου προεχώρησαν διὰ τοῦ τμήματος τοῦ Μαντουδισοῦ, τοῦ ὁποῖου τοὺς κατοίκους ἐβίασαν ἅπαντας καὶ ἔλαβον τὰ ὄπλα· ἐκεῖθεν μετέβησαν εἰς τὴν ὄχυρὰν θέσιν τῶν Δερβενίων, τῶν διαχωριζόντων τὰ τμήματα τοῦ Ξηροχωρίου καὶ Μαντουδίου ἀπὸ τὰ τῆς Χαλκίδος, καὶ ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν θέσιν Ἄγρια, τῆς ὁποίας ἡ διόδος πρὸς τὰ ἔσω τῶν τμημάτων τούτων ὑπάρχει ἐν τῷ μέσῳ βουνῶν καὶ ἀποτόμων βράχων καὶ βαθυτάτων κατωφίων φεράγων. Τὴν στενωτάτην λοιπὸν ταύτην ὁδὸν εἶχον καταλάβει οἱ Ἕλληνες, ἀτυχῶς ὅμως δὲν ἔμειναν εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ἥτις ἦτο καταλληλοτάτη πρὸς πρωτοπείρους πολεμιστὰς καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἀποτελεσματικῶς ἤθελοι ἀποκρούει τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλὰ προεχώρησαν μέχρι τῶν προθύρων τῆς Χαλκίδος καὶ διεσκορπίσθησαν ἐντὸς τῶν κτημάτων τῶν Ὀθωμανῶν τῶν λεγομένων ὀμπελίων, ὅπου εἶχον οἱ Ὀθωμανοὶ τὰς οἰκίας τῆς ἐξοχῆς καὶ τὰ οἰνοποιεῖα των καὶ διάφορα κινητὰ πρᾶγματα, καὶ τοῦτο ἐγένετο πρὸς λαφυρπαγίαν· τούτους οἱ ἐν Χαλκίδι Ὀθωμανοὶ κατασκοπεύσαντες καὶ ἰδόντες τὴν ἀταξίαν των, ἐξῆλθον τῆς πόλεως πεζοὶ τε καὶ ἵππεις ὑπὸ τὸν Σινᾶν Ἀγᾶν καὶ τοὺς προτεβαλον εἰς δύο συμπλοκάς, τὴν μὲν πρώτην περὶ τὴν Βρωμοῦταν, θέσιν μόλις ἐν τέταρτον τῆς ὥρας ἀπέχουσαν τῆς Χαλκίδος, τὴν δὲ δευτέραν περὶ τὸ χωρίον Βα-

τοῦντας, καθ' ἃς ἐφόνευσαν περὶ τοὺς 60 Ἕλληνας, παρ' ὧν ἔλαβον καὶ 5 σημαίαις· μετὰ τὴν ἥτταν ταύτην ἀπεσύρθησαν καὶ πάλιν εἰς τὰ Δερβένια.

Οἱ Ὀθωμανοὶ μετὰ τὴν ὀπισθοπόρῃσιν ταύτην τῶν Ἑλλήνων ἐξήρχοντο καὶ περιέτρεχον ἅπασαν τὴν πεδιάδα ἀπὸ τοῦ χωρίου τῆς Καστέλας βορείως, μέχρι τῆς Βάθειας μεσημβρινῶς καὶ ἐλαφυραγῶγουν διαφόρους τροφάς καὶ ζῶα πρὸς τροφήν των, ὅσους δὲ ἀπὴντων ἄνδρας καὶ γυναῖκας αἰχμαλωτίζοντες μετέφερον εἰς Χαλκίδα, ὅπου τοὺς ὑπεχρέουν ν' ἀλέθωσι διὰ τῶν χειρομύλων τοὺς καρπούς, τοὺς ὁποίους ἐξῴθεν ἔφερον.

Οἱ Εὐβοεῖς εἶχον ἀποταθῇ εἰς τὴν κοινότητα τῆς Ἰδρας διὰ ν' ἀποστείλῃ πλοιά τινα πρὸς ἀποκλεισμόν τῆς Χαλκίδος, ἥτις καὶ ἐξαπέστειλε τὸν Ἀλεξάνδρον Κριεζῆν μὲν ἐν Βρίκιον, καὶ ἀπέκλεισε τὴν Χαλκίδα ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος. Ὁ πατριώτης οὗτος, ἰδὼν τὴν ἀνικανότητα τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατιῶ τῶν Εὐβοέων ἀρχηγοῦ Βερούση, συνεβούλευσε τοὺς προκρίτους Εὐβοεῖς νὰ φροντίσωσιν ἵνα προσκαλέσωσιν ἕνα ἱκανὸν ἄνθρωπον, ἵνα τεθῇ ἐπικεφαλῆς τοῦ στρατοῦ, καὶ διευθύνῃ τὰ πολεμικὰ ἐπιχειρήματα τῆς πατρίδος των. Σκεφθέντες δὲ ἐμελέτησαν νὰ προσκαλέσωσιν ὧ, ἄρμοδιον εἰς τὴν περίστασιν τὸν ἐκ τῆς ἐν Εὐβοίᾳ λίμνης Ἀγγελῆν, ὅστις πρό τινων ἐτῶν εἶχεν ἐλθῇ εἰς διεξέξεις μὲ τοὺς πατριώτας του, καὶ διὰ τοῦτο εἶχεν ἀναχωρήσει τῆς πατρίδος του, καὶ εἶχε μεταθῇ εἰς τὸν Ἰππερώτην Ἀλῇ Πασᾶν εἰς Ἰωάννινα, ὅστις ἔχων πάντοτε τὴν ιδέαν τῆς κατακτήσεως τῆς Εὐβοίας, ὑπεδέχθη τὸν Ἀγγελῆν καλῶς, ἀκούλουθws δὲ τὸν συνώδευσε μετὰ στρατιωτῶν ἐκ τοῦ σώματος τοῦ Ὀδυσσεῶς Καπετάνου τῆς Λεβαδίας καὶ Λοκρίδος, ἵνα μεταθῶς εἰς τὴν πατρίδα του Λίμνην, ἐκδικηθῇ τοῦ ἐναντίου του πατριώτας· αἰφνιδίως λοιπὸν διὰ λεμβῶν μεταδιδόσθη ἐκ Λοκρίδος εἰς Λίμνην, τὴν ὁποίαν προσέβαλε καύσας τὰς οἰκίας τῶν ἐχθρῶν του, ἀκολούθως λαβὼν τὴν οἰκογένειάν του μετέβη εἰς Σηροχώριον, τόπον ὑποκείμενον τότε εἰς τὸν Ἀλῇ Πασᾶν· ἔκτοτε λοιπὸν ὁ Ἀγγελῆς ἀναχωρήσας τῆς πατρίδος του, εὗρίσκετο μετὰ τοῦ Ὀδυσσεῶς Ἀνδρίτσου, μετὰ τοῦ ὁποῖου παρευρεθείς καὶ κατὰ τὴν ἐν Γραβᾷ μάχην ἤριστευσε.

Τὸν Ἀγγελὴν λοιπὸν τοῦτον ἀπεφάσισαν καὶ προσεκάλεσαν οἱ Εὐβοεῖς, ὅστις παραδεχθεὶς ἔσπευσε καὶ ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῶν στρατευμάτων τῆς Ἰὺβοίας, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν ἐστρατοπεδευμένα εἰς Βρυσάκια, θέσιν παραλίαν καὶ ὀχυράν μεταξὺ τῶν χωρίων Πολιτικῶν καὶ Καστέλας. Εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦτο εἶχε μεταβῆ καὶ ὁ πρῶν κρεωπώλης Κότζος Θηβαῖος, ὅστις διὰ τῆς γενναιοψυχίας του εἶχε δειχθῆ ἄριστος πολεμιστὴς καὶ εἶχεν ἐν Βρυτακίοις ἰδιαίτερον στρατιωτικὸν σῶμα. Ὁ Ἀγγελὴς ἔλαβε τὸν Κότζον ὡς σύντροφον εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἐνέργειαν καὶ ἦσαν οἱ δύο ἀδιαχώριστοι. Οἱ Ὀθωμανοὶ τῆς Χαλκίδος μὴ γνωρίζοντες τὴν ἄφιξιν τοῦ Ἀγγελῆ, ἀλλὰ νομίζοντες ὅτι ἐπὶ κεφαλῇ τῶν Ἑλλήνων ἦτον ὁ Βερούσης, ἐξήλθον τῆς Χαλκίδος ἱππεῖς τε καὶ πεζοὶ συσσωματωμένοι, καὶ ὤδευαν πρὸς τὰ Βρυτάκια δ' ἂν ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ὁ ἀτρόμητος Ἀγγελὴς δὲν τοὺς ἄφῃκε νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὸ στρατόπεδον, ἀλλ' ἐξεληλὼν τοὺς προσέβηκε περὶ τὰ Ψαχνὰ καὶ μετ' ἀρκετῆς ζημίας των τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν, καὶ οὕτω μετέπειτα δὲν ἐτόλμων νὰ ἐξέλθωσι τῆς Χαλκίδος· τὸ αὐτὸ ἐγένετο καὶ εἰς τὸ δυτικὸν μέρος κατὰ τὸν Ἀνφορίτην, τὸν ὁποῖον κατήχεν ὁ Μηνᾶς Κατζικηγιάννης, ὅστις γενναίως ἀποκρούσας αὐτοὺς τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν.

Περὶ δὲ τὰς ἀρχάς Ἰουλίου τοῦ 1821, ὡς ἐρρέθη προηγουμένως, ὁ Ὁμὲρ Πασσᾶς Βρυόνης, ἀφῆσας εἰς Θήβας τὸν Κριστὲ Μεχμέτ Πασσᾶν μεθ' ἐνὸς ἰσχυροῦ σώματος ἱππέων καὶ πεζῶν στρατιωτῶν πρὸς φύλαξιν τῶν μερῶν τῆς ξηρᾶς αὐτὸς δὲ λαβὼν 2500—3000 ἐκλεκτῶν Ἀλβανῶν, μετέβη εἰς Χαλκίδα περὶ τὴν 10—15 τοῦ αὐτοῦ μηνός, προσλαβὼν δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εὕρισκ ομένους Ὀθωμανοὺς, πεζοὺς τε καὶ ἱππεῖς, μετέβη ἀπέναντι τῶν Βρυσακίων, καὶ ἤρχισε κατὰ πρῶτον τὸν διὰ πεδινῶν πυροβόλων κανονοβολισμὸν ἀμφοτέρωθεν, διότι ὁ Ἀρχηγὸς Ἀγγελὴς εἶχε θέσει καλῶς τοὺς Ἑλλήνας, καὶ εἶχεν ἀνεγείρει ἰσχυρὰ ὀχυρώματα, θέσας ἐπ' αὐτῶν καὶ 4 πεδινὰ πυροβόλα ἀποδείκνυντα ἐκ τοῦ πλοίου τοῦ Ἀλεξάνδρου Κριεζῆ. Ὁ Κότζος καὶ διάφοροι ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ εἶχον διαταχθῆ παρὰ

τοῦ Ἀρχηγοῦ νὰ ᾔνε ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Σωμίτων τῶν Ἑλλήνων, αὐτὸς δὲ διώκει ὁλόκληρον τὸ Σῶμα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ· μετὰ τὸν ἐκατέρωθεν ἀμοιβαῖον κανονοβολισμόν καὶ τὸ πῦρ παρὰ τῶν πλοίων διευθυνομένων παρὰ τοῦ Κριεζῆ, οἱ Ὄθωμανοὶ, προτευχθέντες, ὥρμησαν μετ' ἀππραδειγματίστου μανίας κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες γενναίως καὶ κραταιῶς ἀντιστάντες, ὤθησαν εἰς τὰ ὀπίσω τοὺς Ὄθωμανοὺς, οἵτινες μετὰ τῆς αὐτῆς ὀρμῆς ἐπαναλαβόντες τὴν προσβολήν, ὁμοίως αἰσχυρῶς ἀπεσύρθησαν· μετὰ πολύωρον δὲ μάχην καὶ ἐπανειλημμένας ἐφόδους μὴ δυνήθεντες οἱ ἐχθροὶ νὰ νικήσωσι τοὺς Ἕλληνας, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ὀφήσαντες εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης 70 περίπου φανευμένους καὶ διπλασίους πληγωμένους, καὶ οὕτως πλήρεις αἰσχύνης ἐπανῆλθον εἰς Χαλκίδα. Εἰς τὴν μάχην ταύτην παρευρεθεῖς καὶ ὁ Νικολαὸς Κριεζῶτης διεκρίθη, εἶχε δὲ ἐλθῆ προσφάτως ἐκ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου ἦτο πομπήν, ὁ δὲ ἀρχηγὸς Ἀγγελῆς, ἰδὼν αὐτὸν διακρίθιντα εἰς τὴν μάχην, τὸν προεβίβασεν Ἀξιωματικόν (Μπουλουζήν.)

Καρυστίς.

Εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Καρυστίας εἶχεν ἀποσταλῆ ὁ Γεώργιος Ἰατρός Μετζοβίτης μετ' ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, καὶ ὑπεκίνησαν τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ὅτον ἀφ' ἐνὸς οἱ κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἦσαν ἄπειροι πολέμου, τοσούτω μᾶλλον ἀφ' ἐτέρου οἱ Καρύστιοι Ὄθωμανοὶ ἦσαν πολεμικώτατοι· μολοντοῦτο οἱ φιλελευθεροὶ οὗτοι ἄνδρες, εἰς τὰ ἐγκατα τῆς καρδίας τῶν ὁποίων ἐτρέφετο ἁκμαῖον τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ τὸ αἷσθημα, ἀπεφάσισαν καὶ ἔλαβον τὰ ὅπλα κατὰ τῶν αἰμοχαρῶν τυράνων τῶν.

Τὴν ἐπανάστασιν τῆς ἐπαρχίας μαθὼν ὁ Ὁμέρβης παρέλαβε 300 — 400 Ὄθωμανοὺς καὶ εἰσεβάλεν εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐπαρχίας τὸν Αὐλωνάριον καὶ ἐκείθιν εἰς Κούμην, τὴν ὁποίαν οἱ κάτοικοι εἶχον ἐγκαταλείψει καὶ ἀποσυρθῆ οἱ μὲν εἰς τὰ πλοῖα, οἱ δὲ εἰς Σκυρόν, οἱ δὲ τὰ ὄρεινὰ χωρία οἰκοῦντες ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ὄρη. Οἱ δὲ Ὄθωμανοὶ λεηλαλήσαντες καὶ πυρπολήσαντες τὴν

Κούμην, ἐπανῆλθον εἰς Αὐλωνάριον, ὅπου μαθόντες τὴν ἄφικιν τοῦ Ὁμέρ Πασσᾶ Βρυόνη εἰς Χαλκίδα, ἐπεισυσμένως μετέβησαν ἐκεῖ διὰ τὰ τὸν ἀνταμώσωσιν, ἔφθασαν δὲ μετὰ τὴν ἐν Βρυσακίαις ἡτταν τοῦ Βρυόνη, μεθ' οὗ συνεσκέφθη ὁ Ὁμέρβης, καὶ ἀπεφάσισαν ἀμφότεροι νὰ προσδύλωσι καὶ ἐκ δευτέρου τοὺς ἐν Βρυσακίαις Ἕλληνας· ὁ Ἀρχηγὸς Ἀγγελῆς, δὲν ἔκρινεν ἀρμονίαν τὴν θέσιν τῶν Βρυσακίων, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεσύρθη εἰς τὴν ὀχυρὰν θέσιν τῶν Δερβενίων. Οἱ Ὀθωμανοὶ μεταβάντες εἰς Βρυσάκια, καὶ μὴ εὐρόντες ἐκεῖ τοὺς Ἕλληνας δὲν ἐτόλμησαν νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰ Δερβένια, διότι ἐγνώριζον τὸ ὀχυρὸν τῆς θέσεως, ἐπανῆλθον λοιπὸν ἄπρακτοι εἰς Χαλκίδα, καὶ ἀφ' οὗ ἐφωδίασαν τὴν πόλιν καὶ τὸ φρούριον μὲ ὅσας περισσοτέρας ἡδυνήθησαν τροφάς, μετέβησαν ἀμφότεροι εἰς Ἀθήνας, ὡς εἰς τὰ περὶ αὐτῶν ἔρρεθη, διὰ νὰ προλάβωσι τὴν ἀνάγκην τῆς παραδόσεως τῆς Ἀκροπόλεως.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βρυόνη καὶ τοῦ Ὁμέρβη Καρυστίου εἰς Ἀθήνας ὁ Καπετὰν Ἀγγελῆς ἐπανελθὼν ἐστρατοπέδευσεν εἰς Βρυσάκια καὶ ἐσκέπτετο περὶ στενωτέρου ἀποκλεισμοῦ τῆς Χαλκίδος, τὴν ὁποίαν μακρόθεν ἐπολιορκήσεν, ἐπεκτείνας τὴν ἐξουσίαν του μέχρι τῆς Εὐστρεΐας καὶ Βιθΐας ἐξ ἑνός, Κούμης δὲ καὶ Αὐλῶνος ἐξ ἑτέρου. Ὁ Καρύστιος Ὁμέρβης, ὅταν ἐκ Καρυστίας ἀνεχώρησεν εἰς Χαλκίδα, εἶχεν ἀφήσει ἐν Καρύστῳ καὶ Στύροις στρατιωτικὴν τινα φρουράν, εἰς δὲ τὴν περιφέρειαν τῶν Κριεζῶν μικρὰν δύναμιν ἐκ Καρυστίων Ὀθωμανῶν ὑπὸ τὸν Μεχμέτ Σῶκον, συνέκειτο δ' αὕτη ἐκ 17—20 ἀνδρῶν ὀχυρωθέντων εἰς τὸ πληκτεῖν τῶν Κριεζῶν παλαιοχώριον· τοὺτους προσέβαλον διάφορα ἐπιναστατικὰ ἀπυσπάσματα, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν ἀρχηγῶν καὶ στρατιωτῶν δὲν ἡδυνήθησαν νὰ καταστρέψωσιν· ἐλθόντες δὲ καὶ ἕτεροι 30 Καρύστιοι Ὀθωμανοὶ πρὸς βοήθειαν, καὶ διαλύσαντες τὴν πολιορκίαν ἀπεδίωξαν τοὺς πολιορκουντας, ἀκολούθως ὁμῶς ἔφθασεν ἐπικουρία 800 Ἑλλήνων Κυμαίων καὶ ἐπολιορκήσαν ἐκ νέου τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ καὶ ἡδη δὲν ἡδυνήθησαν νὰ τοὺς καταστρέψωσιν, ἀλλ' ἀπεναντίας κατὰ τὴν πολιορκίαν ἐφανεύθη ὁ ἰκανώτερος τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν

Γεώργιος Πιππᾶ Ἰωάννου, καὶ διὰ τοῦτο διεσκορπίσθησαν, οἱ δὲ ὀθωμανοὶ μετέβησαν εἰς Κάρυστον.

Ὀλίγον ὕστερον τῶν συμβάντων τούτων ἐξήσεν εἰς Ἀλιβέριον τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας ὁ Ἐπίσκοπος Καρύστου Νεόφυτος, ὅστις περιελθὼν τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου ἐστρατολόγησε Νησιώτας Ἀνδρίους, Τινίους καὶ λοιπούς· εἶχε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ καὶ μίαν Ἰδραϊκὴν Γολέτταν τοῦ Τομπάζη καὶ ἄλλα τινὰ πλοῖα, καὶ προσωρμίσθη ἐκεῖ συνεννόηθη δὲ μὲ τοὺς Μαυροβουνιώτας Βάσσον καὶ Ῥάντον καὶ μὲ ἄλλους ἀποσπασματόρχας, ἐπαναστάτας τῆς ἐπαρχίας, καὶ ὤδυσαν, αὐτὸς μὲν διὰ θαλάσσης, ἐκεῖνοι δὲ διὰ ξηρᾶς, καὶ ἐφθασαν εἰς τὰ Στύρα, καὶ ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν παραλίαν αὐτῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ πολιολόγησιν τὴν Κάρυστον. Ἀλλ' ἐνῷ ἦσαν ἀμερίμνως ἐστρατοπεδευμένοι, ὁ Καρύστιος Ὁμέρβης, εὐρισκόμενος εἰς Ἀθήνας μὲ τὸν Βρυόνην καὶ λαβὼν τὴν εἰδησιν τῆς ἐκστρατίας ταύτης, ἀνεχώρησεν ἁμέσως ἀπὸ τὰς Ἀθήνας μὲ τοὺς ὑπὲρ αὐτὸν Καρυστίους 300—400 περίπου, καὶ διὰ τῆς Χαλκίδος μετέβη εἰς Στύρα τὴν 12 Αὐγούστου, καὶ αἰφνης ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν ἀπείρων Ἑλλήνων, ὅμα δὲ καὶ ἀμερίμων, δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ τοὺς νικήσῃ, καὶ εἰς φυγὴν νὰ τοὺς τρέψῃ. Ἐφρονεύθησαν λοιπὸν 80 περίπου, οἱ δὲ διασωθέντες ἐπεβίβασθησαν εἰς τὰ πλοῖα, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Νεόφυτος, οἱ δὲ Σλαβῶνοι ἐσώθησαν φεύγοντες εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς ἐπαρχίας πρὸς τὰ Κοτύλαια ὄρη.

Μετὰ τὴν ἀτυχὴ ταύτην μάχην οἱ κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας ἠπόρουσαν περὶ τοῦ πρακτέου, σκεπτόμενοι λοιπὸν ἀπεφάσισαν νὰ προτρέξωσιν εἰς τὸν Καπετὰν Ἀγγελῆν, καὶ νὰ τὸν παρακαλέσωσι νὰ τοῖς στείλῃ ἕνα ἱκανὸν ἀρχηγόν, ὅπως συγκεντρώσῃ τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τῆς ἐπαρχίας των, καὶ ἀντιστολῇ εἰς τοὺς ὁρμητικοὺς Καρυστίους ὀθωμανοὺς, καὶ φέρῃ ἀποτέλεσμα νίκης εἰς τὴν μετὰ τοσοῦ πληθυσμοῦ Ἑλλήνων ἐπαρχίαν ταύτην, τὸν παρεχόμενον δὲ, ἂν ἦτο δυνατόν νὰ τοῖς ἀποστείλῃ ἕνα ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους, καὶ ἰδίως τὸν ἀναδειχθέντα Ν. Κριεζιώτην. Ὁ Καπετὰν Ἀγγελῆς συγκατατεθεὶς τοὺς ἐστείλε τὸν Νικολᾶον Κριεζιώτην, ὅστις ἐβίβασεν εἰς τὴν Καρυστιὰν τὸν

Σεπτέμβριον τοῦ 1821, μετὰ τὴν ἥτταν τῶν ἐν Στύροις Ἑλλήνων. Ὁ Ν. Κριεζώτης φθάσας εἰς τὴν ἐπαρχίαν καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ Βάσσου καὶ Ῥάντου προσεπάθει νὰ συγκεντρώσῃ τὰς δυνάμεις τῆς ἐπαρχίας πρὸς ἀντίκρουσιν τῶν Ὀθωμανῶν· ἀλλ' ὁ Καρύστιος Ὁμέρβης, λαβὼν περὶ τοὺς 300 Καρυστίους Ὀθωμανοὺς, εἰσέδυσεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν μέχρι Κύμης, καὶ καταστρέψας πᾶν τὸ προστυχόν, ἐπανῆλθεν εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐπαρχίας, καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς Αὐλωνάριον. Ὁ Κριεζώτης, Βάσος καὶ λοιποὶ ὀπλαρχηγοὶ Ἕλληνες μὴ ἔχοντες δυνάμεις πρὸς ἀντίκρουσιν, αὐτοὶ μὲν ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ Κοτύλαια ὄρη, οἱ δὲ κάτοικοι εἰς τὴν Σκῆρον καὶ τὰ πλοῖα, ὥστε ἡ ἐπαρχία ἀφ' ἐνὸς μὲν ἔμεινεν ἔρημος κατοίκων, ἀφ' ἐτέρου δὲ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ὀθωμανῶν.

Ὁ Ἐπίσκοπος Νεόφυτος καὶ μετὰ τὴν ὁποίαν ἐν Στύροις ὑπέστη ἥτταν δὲν ἀπηύδησεν, ἀλλ' ἐκεῖθεν ἀναχωρήσας μετέβη εἰς Ἰδραν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Τρίκορφα, ὅπου ἦτο τὸ γενικὸν στρατόπεδον τῆς Πελοποννήτου, καὶ ἐπολιόρκει τὴν Τριπολιτσᾶν· συνεννοηθεὶς λοιπὸν μετὰ τῶν ἐκεῖ ὀπλαρχηγῶν, ἐπέστρεψεν εἰς Ἰδραν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κέα, τὴν δὲ 16 Νοεμβρίου εἰς Ἐρέτρια, ὅπου συνεννοήθη μετὰ τῶν προκοίτων καὶ ὀπλαρχηγῶν, καὶ μετὰ τοῦ ἀρτίως ἐλθόντος εἰς τὴν Ἀττικὴν Ἠλία Μαυρομυχάλη, τὸν ὁποῖον ἔπεισε νὰ μεταβῇ εἰς Εὐβοίαν, διὰ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Καρυστιῶν Ὀθωμανῶν. Κατὰ συνέπειαν τὴν 5 Ἰανουαρίου τοῦ 1822 ἔφθασεν εἰς Ἀλιβέριον ἀπὸ τοῦ ἀπέναντι χωρίου τῆς Ἀττικῆς Καλάμου μετὰ 600 στρατιωτῶν, συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ θείου του Κυριακούλη, ἐν Ἀλιβερωῖ ἐλάβεν ἐπιστολὰς καὶ ἀπὸ τῶν Ὀδυσσέα, ὅστις τῷ ἔγραψεν ὅτι θέλει ἐλθῇ καὶ οὗτος μετὰ δύο χιλιάδων στρατιωτῶν.

Εἰς Ἀλιβέριον συνελθόντες συνεννοήθησαν ὅλοι οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς ἐπαρχίας ταύτης, Ν. Κριεζώτης, Βάσος, Κότας καὶ λοιποὶ, καὶ διὰ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς ὤδευσαν πρὸς τὴν Κάρυστον καὶ ἔφθασαν εἰς τὰ Στύρα· εἰς τὴν Κωμόπολιν ταύτην ἦτο φρουρὰ ὁ γαμβρὸς τοῦ Ὁμέρβη Ἰσοῦρ Ἀγᾶς μετὰ 150 Ὀθωμανῶν Καρυστιῶν, καὶ εἶχον ὀχυρωθῇ εἰς τὰς καλλιτέρας οἰκίας τῶν

Στύρων· τούτους ἐπολιόρχησαν 1000 περίπου Ἕλληνες ὑπὸ τὴν Ἰλίαν Μαυρομιχάλην, Κυριακούλην, Κριεζιώτην, Βάσσον καὶ Κότσον, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐφθασεν ἀπὸ τὰ ὕψη τῶν Στύρων, ἐρχόμενος ἐκ Καρύστου, ὁ Ὀμέρβης μετὰ τῶν Καρυστίων Ὀθωμανῶν, ὁρμήτας δὲ κατὰ τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν, ἀλλ' ὁ Ἡλ. Μαυρομιχάλης εἰσῆλθεν εἰς ἓνα ἀνεμόμυλον ἄνευ στέγης μετὰ ἑπτὰ συντρόφων του, ἐκεῖ μετ' ὀλίγον ἐπολιορκήθη ἀπὸ 200 Ὀθωμανοῦς, καὶ μετὰ πολύωρον μάχην ἐφονεύθη ἐντὸς τοῦ μύλου ἀπὸ ἐκσφενδιζομένων πέτρας, ἐφονεύθησαν δὲ καὶ δύο ἄλλοι Σπαρτιάται ἐκ τῶν συντρόφων του, οἱ δὲ λοιποὶ πέντε ἔφυγον καὶ ἐσώθησαν. Λέγουσιν ὅτι ὁ Κριεζιώτης τὸν παρεκίνει νὰ φύγῃ, διότι ἡ θέσις ἐκείνη ἦτο ἐπικίνδυνος, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἤκουσεν, ἀλλὰ παρεκίνει καὶ τοὺς ἄλλους νὰ μείνωσιν ἐκεῖ· κανεῖς ὁμῶς δὲν ἔμεινεν· ὁ ἐν τοῖς πλοίοις ἐπίσκοπος ἀνεχώρησε καθὼς καὶ ὁ Κυριακούλης, Κριεζιώτης, Βάσσος καὶ λοιποὶ, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς ἐπαρχίας, ἄλλοι δὲ εἰς τὰ πλοῖα, ὁ δὲ Θεόδωρος Καζάνης, εἰς τῶν ὀπλαρχηγῶν, πληγωθεὶς ἐκρύβη εἰς τὰ δάση.

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβε καὶ ἡ δευτέρα αὕτη ἀτυχὴς μάχη τῆς 12 Ἰανουαρίου τοῦ 1822, καθ' ἣν ἀτυχῶς ἐφονεύθη καὶ ὁ ἥρως Μαυρομιχάλης Ἰλίας καὶ ἄλλοι 30 Ἕλληνες καὶ ἄλλοι τόσοι ἐπληρώθησαν.

Δύο ἡμέρας μετὰ τὴν μάχην ἐφθασεν εἰς Ἀλιβερίον, περὶ τὴν 14 Ἰανουαρίου, καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρίτσου, καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τοὺς λοιποὺς, Κυριακούλην, Κριεζιώτην, Βάσσον καὶ λοιποὺς, ἅπαντας 1500, διευσθύνθησαν καὶ πάλιν πρὸς τὴν Κάρυστον, εἰς ἣν εἶχεν ἀποσυρθῇ ὁ Ὀμέρβης, ταύτην ἐπολιόρχησαν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, ἀλλ' ἀκολουθεὶς ὁ Ὀδυσσεὺς ἀνεχώρησε, καὶ ἦσαν· κἀστήσαν καὶ οἱ ἄλλοι ν' ἀναχωρήσωσιν. Ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς ἐπα- νελθὼν εἰς Ἀλιβερίον καὶ ἐπιβίβασθεὶς εἰς τὰ πλοῖα μετέβη εἰς τὸν Μαραθῶνα Ἀττικῆς, οἱ δὲ λοιποὶ ὀπλαρχηγοὶ εἰς τὰ Κοτύλαια ὄρη· ἡ αἰτία τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ὀδυσσεὺς εἶναι ἄγνωστοι, οἱ μὲν τὴν ἀποδίδουσιν εἰς τὸν χειμῶνα, οἱ δὲ εἰς τὸ δυσάλωτον τοῦ φρουρίου, καὶ ἄλλοι εἰς ἄλλας ἀγνώστους αἰτίας.

Ἐνθ' τὰ ἀτυχήματα ταῦτα συνέβαινον εἰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς Εὐβοίας, εἰς τὸ βόρειον ὁ ἀτρόμητος Ἀγγελῆς διετήρει τὸ στρατόπεδον ἀνέπαφον ἐν Βρυσακίοις καὶ μακροθεν ἐπολιόρκει τὴν Χαλκίδα, κακῇ ὁμῶς μοίρᾳ, φρονήσασα τὴν καλὴν ταύτην θέσιν τῶν Ἑλλήνων, ἀνέτρεψε τὰ πάντα. Ἐντὸς τῆς Χαλκίδος, ὡς ἐβρέθη, εὐρίσκετο εἰς τῶν Τούρκων ἱππέων, Σινᾶν Ἀγγᾶς ὀνόματι, ὅστις μετ' ἄλλων Ὀθωμανῶν ἐξερχόμενος τῆς Χαλκίδος, συνεκρούετο μετὰ τῶν Ἑλλήνων· ἡμέραν τινα, ἐξελθὼν τῆς Χαλκίδος, ἦλθε περὶ τὰ δύο βρουὰ τὰ ἀπέχοντα τῆς Χαλκίδος μαν καὶ ἡμίσειν ὥραν, ἐκεῖ ἐνεδρεύσας, ἀφῆκεν εἰς τὸ φανερὸν μόνον 20 ἱππεῖς, οἵτινες ἔτρεχον πρὸς τὸ χωρίον Ψαχνά. Οἱ Ἕλληνες ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἀγγελῆν καὶ Κότζον τοὺς ἐκυνήγουν, οἱ δὲ ἱππεῖς οὗτοι βαθμηδὸν ἀπεσύροντο ὀπισθοποροῦντες μέχρι οὗ τοὺς ἔφερον εἰς τὴν ἐνεδραν, ἐκεῖ οὗτοι μὲν ὤρμησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἱ δὲ ἐνεδρεύοντες, ἐξελθόντες τῶν ἐκεδρῶν, ἐπετέθησαν μεθ' ὁρμῆς· οἱ Ἕλληνες ἰδόντες τὸ ἔκτροπὸν τοῦτο ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν, διωκόμενοι ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ· κατὰ τὴν καταδίωξιν πρῶτος ὁ Ἀγγελῆς ἐφονεύθη, καὶ ἀκολούθως ὁ Κότσης καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀγγελῆ Ἀναγνώστης, οἱ δὲ λοιποὶ διεσκορπίσθησαν. Τὸ ἀτύχημα τοῦτο συμβὰν τὴν 29 Μαρτίου τοῦ 1822 προὔξινεν εἰς ἅπασαν τὴν νῆσον ἐγκάρδιον λύπην, διὸ καὶ μεγάλως ἐθρήνησαν ἕνα ἀτρόμητον, ἐπιχειρηματίαν, γενναϊόκαρδον ἀρχηγόν καὶ ἀριστον πολεμιστὴν ὡς καὶ τὸν ἐφάμιλλόν του Κότσον.

Τὸ ἐν Βρυσακίοις στρατόπεδον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀγγελῆ καὶ Κότσου ἔμεινεν εἰς τὴν θέσιν του ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Τομαρᾶ καὶ τοῦ Γιαννάκη ἀδελφοῦ τοῦ Κότζου, ἀλλὰ περὶ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1822 εἰσέβαλεν ὁ Μαχμουτ Πασσᾶς Δράμαλης εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ὅπως εἰσέλθῃ δι' αὐτῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον· μέχρι δὲ Θιβῶν συνώδευε τὸν Τζαρκιτζί Ἀλῆ Πασσάν καὶ ἐκεῖθεν τὸν ἀπέστειλεν εἰς Χαλκίδα μετὰ 4000 στρατοῦ, διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐκεῖ φρουράν, κατασθίση δὲ τὴν ἐπανάστασιν.

Οἱ ἐν Βρυσακίοις Ἕλληνες προσεκίλευσαν εἰς βοήθειαν τοὺς ἐν

Καρυστίας ὀπλαρχηγούς, Κριεζώτην, Βάσσην, Σταύρον Βασιλείου καὶ λοιπούς, οἵτινες καὶ ἐφθασαν ἐγκαίρως εἰς Βρυτάκιον, ἀλλ' ὁ Τζαρκατζής μετ' τοὺς ἐντοπίους, Ὁθωμανοὺς τοὺς προσέβαλεν ἐνταῦθα καὶ τοὺς διεσκόρπισε καταδιώκων μέχρι τῶν Δερβενίων· ἀκολουθῶς δὲ εἰς τὴν θέσιν Ἀντριαλᾶ ἐγένετο πεισματωδεστάτη μάχη, καθ' ἣν καὶ πάλιν ἐνίκησεν ὁ Τζαρκατζής, καὶ λεηλατήσαντες ἅπασαν τὴν Εὐβοίαν ἐπανήλθον εἰς Χαλκίδα.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχε συστήθῃ ἐν Ξηροχωρίῳ ὁ Ἄρειος Πάρος ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως· ἡ διοίκησις αὐτοῦ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καπετάν Ἀγγελῆ εἶχεν ἐκλεξεί στρατιωτικὸν Ἀρχηγὸν τῆς Εὐβοίας, τὸν Διαμαντῆν Νικόλαον Ὀλύμπιον, ἀλλ' ἡ ἀντιζηλία τῶν ἄλλων ἀρχηγῶν καὶ κατ' ἐξοχὴν τοῦ αὐτοχθονισμοῦ δὲν ἐδέχθη τὸν διορισμὸν αὐτὸν μετ' εὐχαριστήσεως, ὅθεν καὶ εἰσῆλθεν ἐμφύλιος πόλεμος, διὰ τοῦ ὁποῖου οἱ Ὀλύμπιοι κατὰ πρῶτον ἐγένιναν κύριοι τῆς βορείας Εὐβοίας καὶ τοῦ πλείστου μέρους τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας, ἀκολουθῶς ὅμως παρήτησαν τὴν ἐπαρχίαν Καρυστίας, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ πρόκριτοι διώρισαν ἀρχηγὸν τῶν ὅπλων τὸν Ν. Κριεζώτην, (*) ὅστις μεταθῶς εἰς τὸ παρὰ τὰ Κριεζᾶ παλαιωχώριον ἐστρατοπεύδουσε περὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1823· περὶ δὲ τὴν 20 Μαρτίου διευθύνθη πρὸς τὴν Κάρυστον ἔχων ὑπ' αὐτὸν 2500 περίπου στρατιώτας ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγούς ἐντοπίους καὶ ξένους, καὶ τὸν Γ. Ἰατρόν, Θ. Καζίνην, Τόλμαν Νικολάου καὶ λοιπούς· φθάσας δὲ εἰς Στύρα μετέβη εἰς τὴν ἄνωθεν αὐτῶν ὄχυσιν θεσιν « Διακόφτι » ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς θείσεως ταύτης ὑπάρχει ἀρχαῖον τι φρούριον, καὶ ἐκεῖ τοποθετηθεὶς ὥρμηθη καλῶς.

Ὁ Ὁμέριος μαθὼν τὴν εἰδητιν ταύτην, ἐφθασε δρομαίως μετ' ὅλων τῶν πατριωτῶν τοῦ Καρυστίου, φέρων καὶ ἓν πεδί-

(*) Οἱ πρόκριτοι τῆς ἐπαρχίας συνέστησαν μίαν ἐφορίαν συγκειμένην ὑπὸ τῶν ἀρίστων τῆς ἐπαρχίας πολιτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Ι. Βάλλας καὶ λοιποὶ οἵτινες ἐφρόντιζαν περὶ τὴν τριτοδυσίαν καὶ λοιποὺς ἐφοδίων τοῦ στρατοῦ.

τὸν πυροβόλον, δι' οὗ ἤρχισε τὴν κανονοβολισμὸν τὴν 23 Μαρ-
τίου, ἀλλὰ μακρόθεν ἐκανονοβόλει τὰ Ἑλληνικὰ ὄχυράματα· με-
ταπαύτα μετὰ πλείττης μακρίας ὥρμησε κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ'
οἱ Ἕλληνες καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀνίστηταν μετ' ἀπαρχειγμο-
τιστοῦ γενναιοψυχίας, καὶ ἀποκρούσαντες τοὺς ἐχθρούς, τοὺς
ᾤθησαν εἰς τὰ ὀπίτω· ἡ προσβολὴ ἐπανελήφθη, ἀλλὰ πάλιν
ἀπεκρούσθη μεθ' ὅλης τῆς καρτερίας· βαρβαρία δὲ βροχὴ εἰσελ-
θούσα ἠνάγκασε τοὺς Ὀθωμανοὺς ν' ἀποσυρῶσιν εἰς Κάρυστον·
κατὰ τὴν μάχην ταύτην ὀλίγοι ἐφρονεύθησαν, ἐθεωρήθη ὁμοῦς ἐν-
τελῶς νίκη, διότι ἡττήθησαν οἱ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης θεω-
ρούμενοι ἀήττητοι Ὀθωμανοὶ Κάρυτιοι.

Ὁ Κριεζώτης μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἔμεινεν εἰς Διακώρτι μέ-
χρι τῆς 5 Μαΐου, ἔπειτα προχωρήσας μετέβη εἰς τὸ χωρίον Βα-
τίτι, ὅπου διέταξε, ὥστε δι' ὅλης τῆς νυκτὸς τῆς 6ης πρὸς τὴν
θὴν Μαΐου νὰ ὀχυρωθῇ ὅλος ὁ στρατός. Ὁ δὲ Ὁμέρβης μαλὼν
τὴν μετάβασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὸ χωρίον τοῦτο,
ἀμέσως μετέβη καὶ πάλιν κατ' αὐτῶν, καὶ τοὺς προσέβαλεν ἐπὶ
τῶν ὀχυρωμάτων των· γενθμένως δὲ πεισματωδεστάτης μάχης,
ὁ ἀρχηγὸς Κριεζώτης ἔδειξεν ἀνδρείαν ἀπαραδειγμάτιστον καὶ
μεγίστην πολεμικὴν σύνεσιν καὶ ἱκανότητα, τρέψας δὲ τοὺς ἐχ-
θροὺς εἰς φυγὴν τοὺς διεσκόρπισεν εἰς τὰ δάση, ὥστε ὁ εἰς δὲν
ἠδύνατο νὰ ἴδῃ τὸν ἄλλον, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ὁμέρβης ἀποπλανη-
θεὶς εἰς τὰ δάση, μόλις μετὰ πολλὴν ὥραν εὔρε τοὺς ἐδικούς του.
Ἐφρονεύθησαν εἰς τὴν μάχην ταύτην 40 ἄριστοι πολεμισταὶ
Ὀθωμανοὶ, 5 ἐξωγήθησαν, καὶ πολλοὶ ἐπληρώθησαν, οἱ δὲ λοι-
ποὶ μετὰ τοῦ Μπέκτεν δρομαῖοι ἐπανήλθον εἰς τὴν Κάρυστον.

Μετὰ τὴν ἐνδοξὴν ταύτην νίκην ὁ ἀρχηγὸς Κριεζώτης διευ-
θύνθη πρὸς τὴν Κάρυστον καὶ ἐστρατοπέδευσε εἰς τὰ προάστεια
αὐτῆς, τὴν ὁπίαν καὶ στενω· ἐπολιόρχει ἐπὶ 20 ἡμέρας, ἀλλὰ
τὴν 25 Μαΐου ἀναφάνη εἰς τὴν Κάρυστον Ὀθωμανικὸς στόλος,
καὶ ἀπεβίβασεν ἐκεῖ 10 χιλιάδας στρατιῶτα, Γενισάρους, εἰσι-
νες εἰσῆλθον εἰς τὸ φρούριον· οἱ Ἕλληνες ἐκ τῆς περιστάσεως
ταύτης ἀναγκασθέντες ἀπεσύρθησαν καὶ διεσκορπίσθησαν, δὲ ὁ
Ὁμέρβης λαβὼν τὴν ἐπικουρίαν ταύτην, ἐξῆλθε τῆς Κάρυστου

καὶ προχωρήσας εἰς τὴν λιπὴν ἐπαρχίαν ἐγένετο κύριος ὁλόκληρου ταύτης, τὴν ὁποίαν καὶ ἐλεηλιτησεν ἅπασαν παραδοῦς εἰς τὴν διακρίσιν τοῦ πυρός· ὁ δὲ Κριζώτης ἐξελθὼν τῆς νήσου μετέβη πρῶτον εἰς Σκόπελον καὶ ἔπειτα εἰς Σάρον.

Ὁ Ομέρβης μετὰ τοῦ στρατοῦ τῶν Γενιτσάρων, ἀφ' οὗ ἐρήμωσεν ἅπασαν τὴν ἐπαρχίαν Καρυστίνε, μετέβη εἰς Χαλκίδα, ὅπου εἶχε φθάσει τὴν 25 Ἰουνίου τοῦ 1823 καὶ ὁ Μπερκόφτσαλης Ἰσοῦφ Πασσᾶς μετὰ 25 χιλιάδων στρατοῦ, ὅστις εἶχε διαταγὴν νὰ λάθῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ καὶ τὰς 10 χιλιάδας τῶν Γενιτσάρων, ὥστε διὰ τῶν δυνάμεων τούτων νὰ καταστρέψῃ τοὺς ἐπαναστάτας τῆς Εὐβοίας, ὅθεν καὶ ἐσκήνωσεν ἔξω τῆς Χαλκίδος εἰς τὴν θέσιν Βρωμούσαις.

Εἰς τὸν ἐν Βρυσακίαις στρατὸν εἶχε διορισθῇ, ὡς ἐρρέθη, παρὰ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀρχηγὸς ὁ Διαμαντῆς Ὀλύμπιος, ὅστις περὶ τὴν Μοῖν ἐλθὼν ἐλάβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ· ἀλλ' ὅταν εἶδεν, ὅτι ὁ Μπερκόφτσαλης ἀναχωρήσας ἀπὸ τὴν θέσιν τῆς Βρωμούσας ἦλθε καὶ ἐσκήνωσεν εἰς τῶν Ψαχνῶν καὶ τῆς Καστέλης τὴν πεδιάδα, ἀνεχώρησε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν θέσιν τῶν Βρυσακίων μὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ὀπλαχηγούς, καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ Δερβένια. Οἱ δὲ Πειριῶται Σταυρὸς Βασιλείου μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κῶστα καὶ λοιπῶν Ἀργυροκαστριτῶν καὶ τοῦ ἀτρομήτου Λιάκου μετὰ τετρακοσίων στρατιωτῶν καὶ ἐλάβον τὴν παρὰ τὸν Πιχᾶντα θέσιν Ἀνδριαλᾶ, τὴν ὁποίαν καὶ ὠχύρωσαν καλῶς. Ὁ Μπερκόφτσαλης μετέβη εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἔχων καὶ πεδινὸν πυροβολικόν, καὶ ἐπετέθη κατὰ τῶν 300 Ἑλλήνων τὴν 27 Ἰουλίου τοῦ 1823· καὶ μετὰ σίματηράν μάχην οἱ Ἕλληνες ἀπέκρουσαν τοὺς ἐχθρούς, προξενήσαντες εἰς αὐτοὺς μεγάλην φθοράν· τὴν ἐπὶ οὗσαν ὁμως ἰδόντες ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀνθίσωσιν ἐπὶ πολὺ ἀπέναντι 17 χιλιάδων ἐχθρῶν ἄνευ ἐλπίδος περιμενομένης συνδρομῆς, ἀπεσύρθησαν ἀπὸ τὴν θέσιν τούτην, ατυχῶς ὁμως ὁ Λιάκος δὲν ἠδύνατο ν' ἀποσυρθῇ ἀπὸ τὴν θέσιν, εἰς ἣν εἶχε τοποθετηθῇ, διότι ἦτο περικυκλωμένος πανταχόθεν ἀπὸ ἐχθρῶν, καὶ οὕτως, ἡρωϊκώτατα μαχόμενος ὡς ἄλλος Λεωνίδας, ἐπεσθῆ μεθ' ὧν τῶν συντρόφων, μετρίστην θραύσιν προξενήσας εἰς τοὺς ἐχθρούς.

Μετὰ τὴν κατάκτησιν ταύτην οἱ ἔχθροὶ ἔγιναν κύριοι ὅλης τῆς βουραίας Εὐβοίας, τὴν ὁποίαν λεηλατοῦντες καὶ πυρπολοῦντες ἐρήμωσαν· ἐκ δὲ τῶν κατοίκων τῶν δυνηθέντων νὰ διαφύγωσιν τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὸν θάνατον, οἱ μὲν μετέβησαν εἰς τὰς βορείους Σποράδας· οἱ δὲ εἰς τὰ Λιχιδονήσια καὶ τὴν Λοκρίδα· ὁ δὲ ἀρτίως ἐλθὼν ἑκτακτος Διοικητὴς τῆς Εὐβοίας Ι. Κωλέττης μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπεστύρθη εἰς τὴν Σκιάθον.

Ἡ κατὰστροφὴ τῆς Εὐβοίας ἐπέφερε μέγα δυστύχημα καὶ εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος τῆς Θεσσαλομαγνησίας, μάλιστα εἰς τοὺς ἐν Τρικέροις ὠχυρωμένους Ἕλληνας, οἵτινες ἐλάβανον ὅλα τὰ τρόφιμα ἀπὸ τοῦ Ξηροχώριον, ὥστε τὸ δυστύχημα τῆς Εὐβοίας ἔφερε τὴν ἀνάγκην νὰ συνθηκολογήσωσιν οἱ ἐν Τρικέροις Ἕλληνες μὲ τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ νὰ ἐγκαταλείψωσιν τὴν θέσιν ταύτην, ὡς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Θεσσαλίας θέλομεν ἐκθέσει.

Μετὰ τὴν κατὰστροφὴν τῆς Εὐβοίας, ὡς ῥῆθην, ὅλα τὰ στρατεύματα εἶχον μεταβῆ εἰς τὴν Σκιάθον, ὡς καὶ τὰ τῶν Τρικέρων συνθηκολογήσαντα μετέβησαν ἐκ τῆς Θεσσαλομαγνησίας εἰς αὐτήν. Ἐνῷ δὲ ἅπαντα ταῦτα διέμενον ἐπὶ τῆς νήσου, ἐνεφανίσθη εἰς τὰς θαλάσσας ταύτας ὁ Ἀρχιναύαρχος τοῦ Ὀθωμανικοῦ Στόλου Χοσρὲφ Πασσῆς Τοπάλης, ἔχων ὑπὲρ αὐτὸν 30 πλοῖα τῆς γραμμῆς καὶ μικρότερα· τοῦτον οἱ κάτοικοι τῆς νήσου οἱ διαμένοντες εἰς τὸ φρούριον τὸ εἰς τὸ βόρειον αὐτῆς μέρος, προσεδέχθησαν καὶ μεταβάντες εἰς πορὺ ἀντησίῳ του τὸν προτεκύνησαν, καὶ ἔλαβον παρ' αὐτοῦ τινὰ Ἱζαούσην, ἃ θρωικὸν τοῦ στολάρχου, ὡς διοικητὴν· προσέτι ὁ ἀρχιναύαρχος ἐφιλοθέατε τὸ φρούριον μὲ τὰ ἀναγκαῖα πολεμοφοδία, ἐκείθεν δ' ἀναχωρήσας, ἔπλευσε πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς νήσου περὶ τὸν λιμένα, διὰ νὰ φέρῃ εἰς ὑποταγὴν τοὺς ἐκεῖ εὐρισκομένους ὀπλαρχηγούς Ἕλληνας, ἁλλως ἐνὰ τοὺς πρὸςβάλλῃ διὰ κανονοβολισμῶν καὶ ἀποβιβάσεως τῶν στρατευμάτων του· φθάσαι δὲ εἰς τὸν λιμένα προέτεινεν εἰς τοὺς Καπεταναίους νὰ προσκυνήσωσι, καὶ τοὺς ὑπέσχετο νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς τὰς καπετανείας των, ἀλλ' ἀρνηθέντων αὐτῶν καὶ μετ' ὕβρεων ἀποβαλόντων τὸν ἀπεσταλμένον, ἤρχισεν ὁ κανονοβολισμὸς ἐκ τοῦ στόλου, προσβάλλων τὴν πόλιν καὶ τὰ

ἐπὶ τοῦ λιμένας ὀχυρώματα τῶν Ἑλλήνων, τὰ ὅποια ἦσαν ὡς ἀκολούθως· ὁ Α. Γάτζος εἶχεν ὀχυρωθῆ εἰς τὴν παρὰ τὸν λιμένα Χερσόνηστον Ὁθωμανικὸν (Μιπούρτζη), ὁ Διακόπουλος εἰς τὸν Ἅγιον Νικόλαον, ὁ Διαμαντῆς εἰς τὴν χώραν καὶ ὁ Καρατάσις εἰς τὴν μεγάλην ἄμυν· ἡ προσβολή, ὡς εἴρηται, ἐγένετο διὰ κανονβολισμοῦ καὶ ἀποβ. βάσεως στρατευμάτων ἐκ τοῦ στόλου, ἐπὶ κεφαλῇς τῶν ὁποίων ἦτο· ὁ Ταχὴρ Πασσάς, ὅστις διὰ μεγάλης ὁρμῆς διὰ τῶν λίμνων ἐπετέθη κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες μετὰ πολλῆς γενναιοφυχίας τοὺς ἀπώθησαν, καταστρέψαντες διὰ τῶν τουφεκίων καὶ τῆς σπάθης ἅπασαν τὴν ἀποβιβάσθεισαν δύναμιν· ἡ τραγικὴ αὕτη σκηνὴ ἐπανελήφθη, ἀλλ' αὖθις ἡ ἀποβιβάζομένη δύναμις ἀπεκρούετο φονευομένη ἢ πνιγομένη εἰς τὴν θάλασσαν· Ἡ περίπου ὥρας διήρκεσεν ἡ πάλη αὕτη, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν πλείονες τῶν 400 Ὁθωμανῶν, ἐνθ' τὸ σῶμα τῶν Ἑλλήνων συνέκειτο μόνον ἀπὸ 800 ἀνδρας, εἰς τὴν μάχην ταύτην ὁ Ἄγγ. Γάτζος ἐδειξε πολλὴν γενναιότητα, ἐπὶ τέλους ὁ στόλος ἀπαυδῆσας ἔπαυσε τὴν ἀποβιβάσιν· ἰδὼν δὲ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον μακρόθεν ἐρχόμενον, ἀνεχώρησε διευθυνόμενος πρὸς τὸν Πελασγικὸν κόλπον, καὶ ἐκεῖθεν στρέψας καὶ διευθυθεὶς πρὸς τὸν Ἑλλησποντον ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς στόλος, συγκείμενος ἐκ 46 πλοίων ὑπὸ τὸν Μισούλην, Ἀποστόλην καὶ Κολανδρουτζὸν ἐφθασεν εἰς Σκιάθον πρὸς καταβίωσιν τοῦ Ὁθωμανικοῦ στόλου, ἀλλὰ δὲν τὸν προέλαβε· πληροφορηθέντες δὲ περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν κατοίκων τῆς νήσου ταύτης, μετεβῆσαν ἐκεῖ καὶ παρέλαβον τὸν Γζ αὐστὴν τοῦ Καπετὰν Πασσᾶν ἀπὸ τοῦ φρουρίου, καὶ ὁ μὲν ὑπόλοιπος στόλος ἀνεχώρησεν, ἔμεινε δὲ ἐκεῖ ὁ Μισούλης μετὰ τεσσάρων Ἑλληνικῶν πλοίων, μετὰ τὰ ὅποια εἰσῆλθεν εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον, περὶ δὲ τὰ Λιχαδονήσια συνέλαβε μίαν Κορβέταν τοῦ Ἀμπαλαπούε Πασσᾶ, τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλα τινα βρίκια πλήρη αἰχμαλώτων, 300 περίπου γυναικοπέων, τὰ ὅποια ἤλευθερωσεν.

Ἐπανερχόμεθα εἰς τὰ τῆς πολυπραγοῦς νήσου Εὐβοίας, ἥτις μετὰ τὴν ὁποίαν ὑπέστη καταστροφὴν ἀπὸ τὸν Θηριώδη Μπερκόφιζελην καὶ τοὺς βαρβαροτάτους Γενιτζήρους ἔμεινεν ἔρημος.

Ἐπὶ τὰ ἑλη λοιπὸν Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1823 ἐγένετο πάλιν ἀπόπειρα πρὸς ἀνάκτησιν αὐτῆς. Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρίτζου ἐκπλεύσας ἀπὸ τὸν λιμένα τοῦ Θορικοῦ τῆς Ἀττικῆς μετὰ Ψαριανῶν πλοίων ἀπεβιβάσθη εἰς τὸν Πύργον τοῦ Ἀλιβερίου τῆς Καρυστίας, καὶ ἐχυρώθη ἐκεῖ· τὸ δὲ χωρίον Ἀλιβερίου κατεῖχεν ὁ Καρύστιος Ὀμέρ Πασσᾶς, ὅστις προσελάττωε εἶχε λάθει τὸν βαθμὸν τοῦ Πασσᾶ, διορισθεὶς Ἐγχοπος Βαλεσῆ (ἡγεμὼν τῆς Εὐβοίας)· εἰς Ἀλιβερίον ἔφθασε μετ' ὀλίγον καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Ν. Κριεζώτης, ὅστις κατὰ πρῶτον εἶχεν ἀποβιβάσθῃ πλησίον τῆς Καρύστου, καὶ διὰ νυκτὸς προσέβαλαν ἐν χωρίον ὀνομαζόμενον Καραίους, εἰς τὸ ὅποιον ὑπάρχον Καρύστιοί τινες Τούρκοι, τοὺς ὁποίους καὶ ἠχμαλώτισαν· εἰς τὸν Πύργον τοῦ Ἀλιβερίου ἐγένοντο συνεχεῖς μάχαι μετὰ τοῦ Ὀμέρ Πασσᾶ καὶ Ὀδυσσεὺς, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος, ἐπὶ τέλους ὁ μὲν Ὀμέρ Πασσᾶς ἀπεσύρθη εἰς Χαλκίδα, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ὁ δὲ Μτερκφρὶζαλής εἶχεν ἀναχωρήσει καὶ ἐξέλθει τῶν ἐπαναστατημένων ἐπαρχιῶν, μετὰ τῆς εἰς Δυμῖαν.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος 1824, ὁ Ν. Κριεζώτης, ἐκστρατεύσας ἐκ τῆς Νήσου Κέας διὰ Ψαριανῶν πλοίων, ἐφθασεν εἰς Κάρυστον μετ' ἀναλόγου στρατιωτικῆς δυνάμεως, οἱ δὲ Καρύστιοι Ὀθωμανοὶ μετὰ τοῦ διοικητοῦ αὐτῶν Ἀχμέτ Κεχαγιά, Χαλκιδεῖσι, ἐξῆλθον τῆς πόλεως πρὸς ἀντίκρουσιν τῶν Ἑλλήνων, συνῆψαν δὲ πεισματωδεστάτην μάχην, καθ' ἣν ἐνίκησιν οἱ Ἕλληνες μετὰ τοῦ Κριεζώτου, ὅστις ἠχμαλώτισε καὶ τὸν Ἀχμέτ Κεχαγιά, καὶ ἀκολούθως δι' ἄλλεπαλλήλων προσβολῶν, καθ' ἃς αἰέποτε ἐνίκησεν ὁ Κριεζώτης ἐθέσαν τοὺς Ὀθωμανοὺς εἰς στενωπὴν πολιορκίαν· ἀτυχεῖς ὁμως καὶ πάλιν δὲν παρεδόθησαν, διότι διὰ τοῦ Βώλου ἐφθασαν εἰς Χαλκίδα 7 χιλιάδες Γενιτξίων, τὸ ὅποιον μυθὼν ὁ Κριεζώτης, διέλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς Καρύστου, καὶ ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Εὐβοίαν.

Ἀθήναι.

Ἡ σειρά τῶν ἱστορικῶν συμβάντων μᾶλλον ἀναγκάζει νὰ ἐπα-

νέλθωμεν καὶ πάλιν ἐπ' ὀλίγον εἰς τὴν Ἀττικὴν, τῆς ὁποίας ἔχομεν περιγράψει τὰ πρῶτα συμβάντα μέχρι τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν κατοίκων αὐτῆς Ὀθωμανῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει καὶ τῆς ἀκολούθου ἀφίξεως τοῦ Βρυῆνη, ἀλλ' ὁ Πασσᾶς οὗτος καθὼς καὶ ὁ ἐν Θήβαις εὐρισκόμενος Κριστὲ Ἀχμέτ Πασσᾶς, ὡς ῥηθήσεται ἐν οἰκίῳ τόπῳ ἐκτενέστερον, προσκλιθέντες παρὰ τοῦ Στρατάρχου Χουρσίτ Πασσᾶ εἰς Ἰωάννινα, ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὰς θέσεις ταύτας μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ στρατοῦ, καὶ μετέβησαν εἰς Ἰωάννινα περὶ τὸν Δεῖριον τοῦ 1824, ἐξ ἧς περιστάσεως ὠφεληθέντες οἱ Ἕλληνες ἐξῆλθον τῆς Σαλαμίνας καὶ τῶν λοιπῶν μερῶν, καὶ ἐπολιόρρησαν αὐτὴς τοὺς ἐν τῇ Ἀκροπόλει Ὀθωμανοὺς, τοὺς ὁποίους ἠνάγκασιν καὶ παρεδίθησαν τὴν 10 Ἰουνίου τοῦ 1823 ὑπὸ συνθήκην, καὶ ὑπὸ ξενὴν σημαίαν μεταφέρθησαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν 1600 περίπου· τὴν δὲ διοίκησιν τοῦ τόπου ἔλαβον κατὰ πρῶτον οἱ πρόκριτοι τοῦ τόπου, ἀκολούθως προτεκάλεσαν τὸν Ὁδυσσεύ, ὅστις ἔπειτα τὴν παρήτησεν εἰς τὸν Γούρναν.

Ἐξακολούθησις τῶν συμβάντων τῆς Εὐβοίης καὶ

Ἀττικῆς.

Ὁ Κεῦστιος λοιπὸν Ὁμέρ Πασσᾶς, ἀφ' οὗ ἔλαβε τὴν ἐπικουρίαν τῶν 7 χιλιοδίων Γενιτζάρων, καὶ εἶδεν ὅτι ὁ Κριεζώτης καὶ λοιποὶ ὁπλαρχηγοὶ ἀπεσφύθησαν τῇ Εὐβοίᾳ, μετέβη εἰς Χαλκίδα καὶ ἐκείθεν μεθ' ὅλου τοῦ ὑπ' αὐτοῦ στρατοῦ καὶ τῶν 7 χιλιοδίων Γενιτζάρων διευθύνθη εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὸ Καπανδρίτι καὶ ἀκολουθῶς εἰς τὸν Μαραθῶνα· ὁ ἔνδοξος στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Ἀττικῆς Γούρας, μαθὼν τὴν ἐντολὴν τῆς Ἀττικῆς εἰσβολὴν τῶν Ὀθωμανῶν, ἐξῆλθε τῶν Ἀθηνῶν, ὡς ποτὲ ὁ Μιλτιάδης, μετὰ 600 περίπου στρατιωτῶν τὴν 3 Ἰουλίου καὶ περιλαύων ἐτοποθετήθη εἰς τὸν Μαραθῶνα. Οἱ ἐχθροὶ μαθόντες τὴν ἔξοδον τοῦ Γούρα καὶ τὴν εἰς τὸν Μαραθῶνα τοποθέτησιν τοῦ ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὸ χωρίον Καπανδρίτι καὶ ἔλθον εἰς τὸν Μαραθῶνα, διὰ νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ὁ Ὁμέρ Πασσᾶς, ὅστις εἶχεν ἀγχαγκηθεὶ κατὰ τῶν ἀπειθεισμάτων

Γενιτζάρων διὰ τὰς τρομερωτέρας καταχρήσεις των, διότι ἀναι-
τίως καὶ ἀνηλεῶς ἐφόνευν πάντα χριστιανὸν ὑπήκουον τοῦ Σουλ-
τάνου μὲ μόνην τὴν πρόφασιν ὅτι εἶναι Γκιαούριδες (ἄπιστοι),
ὁ Ὁμέρ Πασσᾶ λέγει ἀποτανθεῖς πρὸς τοὺς βαρδάρους Γενιτζά-
ρους. ὅταν εἶδε τοὺς Ἕλληνας, τοῖς εἶπεν « ἰδοὺ οἱ γκιαούριδες
καὶ ἄπιστοι, αὐτοὺς, ἂν δυνήθητε, φονεύσατε, οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς
προσκυνημένους Παγιάδες » οἱ φύσαι ἄγριοι Γενιτζάροι ἐρεθισθέντες
ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ Πασσᾶ, ὤρμησεν τὴν 6 Ἰουλίου ἀθρόοι κατὰ
τῶν Ἑλλητικῶν ὀχυρωμάτων, ἀλλ' οἱ ἀτρόμητοι οὗτοι, ἔχοντες
καὶ τὸ παρὰ δειγμα τοῦ ἀρχηγῶ των, τοὺς ἐδ' ἔχθησαν μετὰ πά-
σης θαρραλεότητος καὶ διὰ μεγίστης εὐστοχίας πυροβολοῦντες
κατὰ τοῦ στίβου τῶν τέκνων τούτων τῆς Τουρκεστάνης ἐρρί-
πτον ἔμπροσθεν των σωροὺς πτωμάτων, ἐπὶ τέλους δὲ διὰ γυ-
μνῶν ξιφῶν ὤρμησεν κατ' αὐτῶν καὶ ἔσφριξαν ἐξ αὐτῶν ἐν ὅσῳ
ἠδύναντο οἱ βαρχιόνες των, ἔσφριξαν τοὺς λοιποὺς εἰς βιασιότατην
καὶ ἄτακτον φυγὴν, καθ' ἣν ἐφανεύθη καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν ἤτ-
τηθέντες δὲ αἰσχρῶς ἐπανήλθον εἰς Καπανδρίτι, ὅπου ἐδέχθη-
σαν καὶ τοὺς χλευασμοὺς τῶν Καρυστίων Ὀθωμανῶν, τοὺς
ὁποῖους τὸ πρῶτον περιεφρόνουν ὡς ὁμοίους μὲ τοὺς Γκιαούρι-
άδες.

Ὁ Στρατηγὸς Γουῆρας λαβὼν ἐπικουρίαν καὶ οὕτως ἐνδυναμω-
θεὶς ἐπολιόρησε τοὺς ἐχθροὺς εἰς τὸ Κατανδρίτι· ἀλλ' ἄλλη
δύναμις τῶν ἐχθρῶν, ἐκ πεζῶν καὶ ἱππέων, ἐλθοῦσα ἐνίσχυσεν
αὐτοῦ· ἐτοιμαζομένους νὰ μεταβῶσι καὶ προσβάλῃσι τὰς Ἀθή-
νας. Ὁ Γουῆρας ἐννοήσας τοῦτο μετέβη εἰς Ἀθήνας καὶ ἐνε-
δυνάμωσε τὴν πόλιν καὶ τὴν Ἀκρόπολιν. Οἱ Ὀθωμανοὶ ἐλθόν-
τες καὶ περὶ αὐτῶν στρατοπεδεύσαντες ἤρχισαν νὰ τὴν προ-
σβάλῃσι δι' ἀκροβολισμῶν ἄνευ ἀποτελέσματος, τὴν 20ην μά-
λιστα Ἰουλίου 606 περίπου ἱππεῖς ἦλθον δις μέχρι τῶν σιελῶν
τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, ἀλλὰ τούτους ἐξεληόντες οἱ Ἕλληνες ἔσφρι-
ψαν εἰς φυγὴν· ἡ ἐκστρατεία οὕτη τοῦ Ὁμέρ Πασσᾶ καὶ τῶν
Γενιτζάρων διήρκεσεν ἐπὶ 5 ἑβδομαχίας· μὴ δυνήθέντες δὲ νὰ
γευθῶσιν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ μέλιτος, ἐπέστρεψαν εἰς Κῶδριαν καὶ
ἐκεῖθεν διὰ τοῦ Βῶλου ἀνεχώρησαν οἱ Γενιτζάροι εἰς τὸ Ὀθω-
μανικὸν Κράτος.

‘Ο Φαβιέ ἐν Εὐβοίᾳ.

Ἐρχόμεθα ἤδη νὰ περιγράψωμεν καὶ τὴν τελευταίαν ἀπίπειραν τῆς ἀνακτῆσεως τῆς Εὐβοίας· δὲ τῆς τοῦ Γάλλου Φαβιέ ἐκστρατείας, ἣτις ἐγένετο περὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1825. Ὁ ἀρχηγὸς οὗτος ἀπεφάτισε νὰ ἐκστρατεύῃ διὰ τὴν Εὐβοίαν καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν Κάρυστον πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς, καὶ ἔφθασεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Μαραθῶνα μετὰ τοῦ τάγματος τῶν τμητικῶν Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων. Συνέκειτο δὲ τὸ τάγμα τοῦτο ἐκ μιᾶς ἴλης ἱππικοῦ καὶ τινων λόχων ἀτάκτων ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Μαμούρη, Στέφον Βούλγαρη καὶ ἄλλους ἀξιωματικούς. Ἐπιβιβασθεὶς δὲ εἰς πλοῖα μετέβη εἰς Στόρα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κάρυστον· ἡ πόλις αὕτη κειμένη ἐπὶ βραχώδους καὶ ὑψηλῆς θέσεως ὑπεραπίζεται ὑπὸ τῆς ἀλληλουχίας τῶν οἰκῶν κειμένων τῆς μιᾶς ὀπισθεν τῆς ἄλλης, καὶ ὑπὸ τῆς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὑψωμάτων Ἀκροπόλεως, ὠχυρωμένης διὰ τηλεθόλων, ὥστε ἦτο δυσόλωτος ὑπὸ δυνάμειος μὴ ἐχούσης πυρὸς πολιορκητικά. Μολοντοῦτο ὁ Φαβιέ τὴν προτέβηκε τὴν 9 Μαρτίου μετὰ μεγίστης καρτεροψυχίας, ἀλλ’ ἀπήντησεν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν ἀπὸ τοῦ Φρουρούντος ταύτην Καρυστιοῦ, Ὁθωμανοῦ, τοῦς φύσει πολεμικωτάτους, καὶ δὲν ἦτο δυνατόν ἄλλως νὰ παραδῶθῃ παρὰ διὰ μακρᾶ, πολιορκίας, ἣτις ἤθελε τὴν φέρει εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἐλλείψεως ζωοτροφῶν. Ὁ Φαβιέ ὁμῶς ἐπέμενε προσόχλων συγχὰ ταύτην διὰ τῆς ἐπιμονῆς καὶ καρτερίας του, μὲ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἐνὸς τετάρτου τῶν ὑπ’ αὐτὸν στρατιωτῶν. Ἐπὶ τέλους ἐναγκάσθη ν’ ὀπισυρθῇ, μαθὼν μάλιστα, ὅτι ὁ Ὁμὲρ Πατσᾶς ἤρχετο ἐναντίον του μετὰ ἰκανῆς δυνάμεως πεζικοῦ τε καὶ ἱππικοῦ πρὸς διέλυσιν τῆς πολιορκίας· ἀποσυρθεὶς δὲ ὁ Φαβιέ μετὰ τοῦ ὑπ’ αὐτὸν στρατοῦ εἰς τὸ παρὰ τὴν παρχίαν τῶν ἀντικρουτῶν Ἰταλιῶν ἀκρωτήριο Λυκόνεσμα καὶ ἐκεῖ στρατοπεδεύσας ὤχυρώθη.

Ὁ Ὁμὲρ Πατσᾶς πρὶν ἀναχωρήσῃ τῆς Χαλκίδος εἶχε προετοιμαῖται πλοιάριά τινα, τὰ ὅποια εἶχεν ἀποστείλει, ὅπως πολιορκήσωσι διὰ θαλάσσης τὸν Φαβιέ, αὐτὸς δὲ μετὰ τριῶν χιλιάδων

πεζῶν καὶ 600 ἰππέων ὠδεύετε διὰ ξηρᾶς καὶ κατεστρευσμένης
 πρὸς τὴν Κάρυστον· ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ ἐκ 4000 πεζῶν
 καὶ 600 ἰππέων ἔφθασε πρὸ αὐτοῦ ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων,
 κατὰ τῶν ὁποίων αἰφνης ἐπετιθεῖτα σφοδρῶς τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυ-
 γὴν ὡς ὄντας ἀπροετυμᾶστους. Ὁ Φαβιὲ μαθὼν τοῦτο ἔστειλεν
 εἰς βοήθειαν τρεῖς λόχους πεζῶν καὶ τοὺς ἀτάκτους, οἵτινες
 συμπλακέντες πεισματωδῶς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὸ ἰππικὸν τοῦ
 ἐχθροῦ· τὴν ἐπομένην ὁμως ἡμέραν ἔφθασε καὶ ὁ Ὅμηρος Πατσᾶς
 μετὰ τοῦ λοιποῦ πεζικοῦ καὶ ἰππικοῦ στρατοῦ καὶ ἐπετέθη κατὰ
 τῶν Ἑλληνικῶν ὀχυρωμάτων, ἀλλ' ἀπεκρούσθη σφοδρῶς, οἱ δὲ
 ἰππεῖς, τῶν Ἑλλήνων, ἐξελθόντες, κατεδίωξαν τοὺς ἐχθροὺς μέχρι
 τινός, ἀκολουθῶς ὁμως περιεκυκλώθησαν ὑπὸ τοῦ πλήθους τοῦ
 ἐχθρικοῦ ἰππικοῦ, καὶ ἤρχιτε μανιωδεστάτῃ μεταξὺ αὐτῶν μάχῃ,
 καθ' ἣν ὁ πλησιέστερος πεζικὸς στόλος ἔδωκε πολλὴν συνδρομὴν
 εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἰππικόν, ὅπως εὐκολύνῃ τὴν ὀπισθοπώρησιν,
 ἀλλ' ἀτυχῶς ἐν τῇ ὑποχωρήσει ταύτῃ ἐφρονεύθησαν 20 περίπου
 Ἕλληνες ἀποβαλόντες καὶ τὴν σημαίαν τοῦ ἰππικοῦ. Ὁ ἐχθρὸς
 ἀκολουθῶς κατεσκέυασεν εἰς διαφόρους θέσεις ὁλόγυρα τῶν Ἑλ-
 ληνικῶν ὀχυρωμάτων προμαχώνας, ἐφ' ὧν ἔβλεπε τὰ πεδινὰ πυ-
 ροβόλα, ὥστε διὰ ξηρᾶς μὲν στενῶς τοὺς ἐπολιόρχει, διὰ θαλάσ-
 σης δὲ τοὺς εἶχεν ἀποκλείσει διὰ 25 μικρῶν πλοίων, τὰ ὅποια
 ἐκ Χαλκίδος ἀποσταλέντα εἶχον φθάσει τὴν 20 Μαρτίου εἰς τὰς
 νήους τῶν Πεταλιῶν. Οὕτω λοιπὸν ἐπολιορχοῦντο οἱ Ἕλληνες
 σφαιροβολούμενοι ἀκκταπαύτως καὶ στερούμενοι πάσης τροφῆς,
 ὥστε ἡ κατάστασις τῶν ἥτιον ἐλαιοειστάτῃ ἕνεκα τῆς ἀπερισκα-
 ψίας τῶν διεπόντων. Ἐμὲνον λοιπὸν ἐπὶ τοῦ ἀκρωατιρίου τοῦ-
 του πολιορκούμενοι ὑπὸ τοιοῦτου καὶ τοιοῦτου ἐχθροῦ, ἀντι-
 ἐλπίδος νὰ διασχίσωσι τὰς φάλαγγας τοῦ ἐχθροῦ, καὶ διὰ τοῦ
 στενωποῦ τοῦ Διακοφτίου νὰ διασωθῶσι, καὶ ἐπομένως ἐνταῦθα
 ἔμελλον νὰ ταφῶσιν ἅπαντες, ἡ δὲ Ἑλλὰς νὰ λάβῃ καιρίαν
 πληγὴν. Κατὰ τὰς λυπηρὰς ὁμως ἐκείνας ἡμέρας τύχῃ ἀγαθῇ
 ἔφερε τὴν εὐδαιμονίαν οἱ Στρατηγοὶ Κριεζιώτης καὶ Βάττος μετ'
 ἄλλων ὀπλαρχηγῶν καὶ 500 ἀνδρῶν, ἐπανερχόμενοι ἀπὸ τὴν ἀ-
 προνόητον μεμικρυσμένην ἐκστρατείαν τῆς Συρίας, ἀπεβιάσθησαν

εἰς Σύρον. Αἱ ἄρχαί καὶ οἱ ἔμποροι τῆς πόλεως ταύτης, ἅμα φθάσαντες τοὺς ἄρχηγούς τούτους, προτεκάλεσαν, καὶ τοῖς παρέστησαν τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον διέτρεχεν ὁ ὑπὸ τὸν Φαβίει ἐν Καρύστῳ Ἑλληνικὸς στρατός, καὶ τοὺς παρεκάλεσαν χάριν τῆς πατρίδος νὰ σπεύσωσιν εἰς Κάρυστον καὶ νὰ τὸν ἐλευθερώσωσιν ἀπὸ τὸν προφανέστατον κίνδυνον· ὑπεσχέθησαν προσέτι εἰς τοὺς ὀπλαρχηγούς νὰ τοῖς χρηγήσωσι τ' ἀναγκαῖα πλοῖα διὰ τὴν μεταφρὰν τοῦ στρατοῦ, ζωοτροφῶν καὶ παντὸς ἄλλου ἀναγκαίου· φιλοτιμηθέντες οἱ ἄρχηγοὶ οὗτοι ἔδραζαν τὰ ὄπλα καὶ ἐπιδοσθέντες εἰς τὰ Ἰθραϊκὰ καὶ Ψαριανὰ πλοῖα μετὰ τῶν 500 ἀνδρῶν μετέβησαν εἰς Κάρυστον· ἐξεληνόντες δὲ εἰς τὴν ξηρὰν προσέβαλον ἀμέσως τοὺς Ὀθημανίους ἀπωθήσαντες αὐτοὺς ἀπὸ τὰ ὀχυρώματά των, καὶ οὕτω διαλύσαντες τὴν πολιορκίαν, ἀκωλύτως ἀπεβίβασαν ὅλον τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν εἰς τὰ πλοῖα, καὶ τοὺς μὲν τακτικούς μετέφεραν εἰς τὴν Ἱήνον, τοὺς δὲ ἀτάκτους εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα.

Ἡ ἐκστρατεία αὕτη κατεκρίθη ἀπὸ τοὺς νοτιομονεστέρους καὶ ἐμπεριότερους πολεμιστάς τῆς Ἑλλάδος ὡς ἀπίσκειπτος, διότι καθ' ἣν περίστασιν ἐκινδύνευσε τὸ προπύργιον τῆς Ἑλλάδος Μεσολόγιον, πρὸ βοήλειαν τοῦ ὁποίου ἔπρεπε νὰ σταλῇ τὸ σῶμα τοῦ οὐ, τὸ σημαντικώτατον τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ φέρῃ ἀποτελέσματα, διευθύνθη εἰς μέρος, ὅπου ἦτο πασίδηλον ὅτι οὐδὲν ὄφελος ἡδύνατο νὰ προξενήσῃ ἀποτέλεσμα μετὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἦτο· ἢ καὶ πάλιν ὑποδούλωσις τῆς ἀτυχοῦς Εὐβοίας μετὰ πολυετὴ ἀγῶνα καὶ ἄπειρα δεινὰ τῆς τυραννίας, τὰ ὁποῖα ὑπέφερε, μέχρι οὗ ἡ θεία πρόνοια εὐδοκήσασα ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τακτικὴν Κυβερνήτιν, ἥτις δυνάμει τῶν πρωτοκόλλων τῶν τριῶν τῆς Εὐρώπης μεγάλων δυνάμεων συμπεριέλαβεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος μετὰ τῆς Ἀττικῆς καὶ Φθιώτιδος καὶ τὴν πολυπαθεῖ νῆσον Εὐβοίαν.

Ἐξιστόρησις τῶν πρώτων συμβάντων κατὰ τὴν Δυτικὴν
Στερεὰν Ἑλλάδα.

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΝ.

Ὁ ἥρωϊκὸς οὗτος τόπος κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως δὲν εἶχεν ἐπίσημόν τι συμβεβηκὸς, διότι οἱ ὀλίγοι ἀρνησιθήρησκοι Ὀθωμανοὶ, οἵτινες ὑπῆρχον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, λαθόντες ὑποψίας περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστάσεως, ἀνεχώρησαν μετὰ τῶν ἐν τῷ Αἰτωλικῷ Ὀθωμανῶν εἰς τὸ Βραχωρι, ἡ δὲ πολεμικωτάτη Δυτικὴ Ἑλλὰς, ὑπὲρ τὸ δέον σκερθεῖσα, ἐβράδυνε νὰ λάβῃ τὰ ὄπλα κατὰ τῆς τυραννίας, ἐνῶ ἡ ἀδελφὴ αὐτῶν Ἡπειρὸς ἐπάλαυνεν ἥρωϊκῶς κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1820.

Καρπενήσιον.

Εἰς τὸ Καρπενήσιον ὑπῆρχον 70 περίπου Ὀθωμανοὶ καὶ οἰκογένειαι, τὰς ὁποίας οἱ Καπεταναῖοι μετὰ τῶν Ἐπαρχιωτῶν ἐπολιορκήσαν περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου ἐντὸς τῶν ὀχυρῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως. Οἱ Ὀθωμανοὶ ἰδόντες ὅτι ἡ πολιορκία δὲν ἦτο στενωτάτη, ἀνεχώρησαν μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των διὰ νυκτὸς, μεταβάαντες εἰς Θεσσαλίαν.

Βραχωρι.

Περὶ τὰ τέλη Μαΐου μάλιστα συνθροίσθησαν στρατιωτικὰ σώματα Ἑλλήνων περίξ τοῦ Βραχωρίου, στενωῶς αὐτὸ πολιορκήσαντες, ἀρχηγοὶ δὲ τῶν σωμάτων τούτων ἦσαν ὁ Δ. Μακρῆς ἐκ τῆς ἐπαρχίας Ζυγοῦ ἔχων περίπου 700, ὁ Σιαδῆμας ἐξ Ἀποκούρου μετὰ 500, ὁ Θεόδωρος Γρίβας μετὰ 200 Ἀκαρνάνων, ὁ Ἀλέξιος Βλαχοπούλος μετὰ 500 Βλοχαϊτῶν, ὁ Ἰζόγκας μετὰ 500 Ἀκαρνάνων καὶ Βλάχων, ὁ Ν. Κακαρῆς Σουλιώτης μετὰ 150 Ἡπειρωτῶν καὶ ἄλλοι διάφοροι.

Οἱ ἐν τῇ πόλει Ὀθωμανοὶ μετὰ δύο Δερβεναγίδων Ἀλβαν-

νῶν Ταχέρ Παπούλια καὶ Νούρκα Ζέβρανη ἦσαν περὶ τοὺς 1500· κατὰ τούτων οἱ Ἕλληνες ἀρχίσαντες τὸν πόλεμον, τοὺς ἡνίγκασαν ν' ἀποσυρῶσιν ἐν τῇ τῶν Πύργων καὶ τῶν ὀχυρῶν οἰκίῳ· ἡ πάλῃ αὕτη διόρκισε δέκα ἡμέρας μετὰ καθημερινοῦ ἀκροβελισμοῦ ἐξ ἐκατέρων τῶν μερῶν· ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Νούρκας Σέβραννης μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν Ἀλβανῶν διὰ νυκτὸς καὶ κρυφίως ἀνεχώρησε διευθυνόμενος διὰ τῆς Κύρτανίας εἰς Θεσσαλίαν, οἱ δὲ ἐντόπιοι Ὀθωμανοὶ στενοχωρηθέντες καὶ στερούμενοι ζωοτροφῶν παρεδόθησαν εἰς τοὺς ὀπλαρχηγούς· καὶ οὕτως ἐκυριεύθη τὸ περίφημον Βραχώρι ἡ πρωτεύουσα τῆς ἡγεμονίας τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ὀνομαζομένης Κάρλελη.

Ζαπάντι.

Ἡ Κωμόπολις αὕτη κατωκεῖτο ἀπὸ τριακοσίας περίπου οἰογενείας Ὀθωμανῶν γεωργῶν, ἀλλ' ἐξηττημένων εἰς τὰ ὄπλα καὶ θεωρουμένων ἐκ τῶν ἀρίστων πολεμιστῶν τῶν μερῶν ἐκείνων, ἦσαν δὲ τριακοσίαι περίπου ὀπλοφόροι. Μετὰ τὴν παραδοσιν λοιπὸν τοῦ Βραχωρίου οἱ Ἕλληνες ἐπολιόρκησαν τοὺς ἐν Ζαπάντι Ὀθωμανούς, οἵτινες στενοχωρηθέντες ἀπεσύρθησαν καὶ ὥχυρήθησαν ἐντὸς τριῶν Πύργων καὶ δύο Τζαμιῶν, τὰ ὅποια περιεχράκωσαν διὰ τινος τέφρου, καὶ ἀντέστησαν καρτερώς κατὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐφόδων τῶν Ἑλλήνων· εἰς μίαν τῶν συμπλοκῶν τούτων ἐφανεύθη ὁ ὀρχηγὸς αὐτῶν Βουλφηκάρ Ἀγάς, ἐξ ἧς περιττάτως ἀπελπισθέντες οἱ Ὀθωμανοὶ παρεδόθησαν.

Περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἤτοι περὶ τὰς 20 Ἰουνίου, ἐξῆλθον τῆς Ἀρτικεῖς τρεῖς περίπου χιλιάδες Ὀθωμανῶν ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ Ἰσμαήλ Πατσῶν Πλιάταν, Ἀχμέτ Πατσᾶ Βριόννην, Μπεκέρ Τζογαδῶν ὃν καὶ τοῦ Κατνατάρη τοῦ Χουρσίτου, ἵνα διὰ τοῦ Μακρυνόρου εἰσβάλωσιν εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' οἱ Καπεταναῖοι Ῥαντοβιστίου Γῶγος Μπακούλης καὶ ὁ τοῦ Βαλτου Ἀνδρέας Ἰσάκας μετ' ἱκανῆς δυνάμεως Ἑλλήνων τοὺς ἐδέχθησαν εἰς τὸ Μακρυνόρος καὶ τοὺς ἐκτύπησαν σφοδρῶς καὶ μετὰ γενναιότητος καὶ τοὺς ἔτριψαν εἰς φυγὴν. Ἀκολουθῶς ὁ Γῶγος, προχω-

ρήσας μετὰ 250 στρατιωτῶν Ἑλλήνων προκατέλαβε τὴν 15 Ἰουλίου τὸ χωρίον Πέτα, οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ μαθόντες τοῦτο ἐξήλθον τῆς Ἀρτας, μετέβησαν εἰς τὸ Πέτα καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Γώγου, ὅστις μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν νικήσας αὐτοὺς, τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν.

Καλαῤῥύται καὶ Συράκου.

Ἐν τῇ Ἑπείρῳ ἐκτὸς τῶν Σουλιωτῶν ἐπανάστησαν κατὰ τὰς τυραννίας καὶ αἱ περὶ τὴν σειρὰν τοῦ Πίνδου Κωμοπόλεις Καλαῤῥύταις καὶ Συράκου, ἀποκλείσαντες ἐντὸς τινων οἰκιῶν τὸν Ὀθωμανὸν φρουραρχοῦντα ἐκεῖ Ἱμπραχὴμ Περμάλην μετὰ 300 Ἀλβανῶν. Ὁ ἐπὶ κεφαλῇς τῶν Ἑλλήνων Ἰωάννης Ῥάγκος τὸν ἐπολιόρκησεν ἐπὶ 10 ἡμέρας, μετὰ τὰς ὁποίας δια συνθήκης τὸν ἀφῆκε καὶ ἀνεχώρησεν, ἐξερχόμενος δὲ τῆς πόλεως ὁ Ἀλβανὸς εὗρεν ἐρχόμενα στρατεύματα ἐξ Ἰωαννίνων, σταλέντα παρὰ τοῦ Χουρσίτ Πασσᾶ, συνωδεύοντο δὲ ἀπὸ χριστιανούς Γυστιτιάνους. Εἰσελθόντα δὲ ἀναιμωτὶ ἐκυρίευσαν τὰς Κωμοπόλεις, τῶν ἰσχυρῶν οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι μόλις προέλαβον νὰ φύγωσιν μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των, ὁμοίως ἀνεχώρησε καὶ ὁ ἀρχηγὸς Ῥάγκος ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως, αἱ δὲ Κωμοπόλεις λεηλατηθεῖσαι ἐπυρπολήθησαν.

Ὁ Μάρκος Βότζαρης πληροφορηθεὶς, ὅτι Ὀθωμανικὸς στρατὸς ἀπεστάλη ἐξ Ἰωαννίνων εἰς Καλαῤῥύταις κατὰ τῶν ἐπαναστατησάντων Ἑλλήνων, παραλαβὼν 400 πατριώτας, ἔσπευτε διευθυνόμενος πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, διὰ νὰ δώσῃ τὴν ἀπαιτούμενην συνδρομὴν, ἀτυχῶς ὅμως καθ' ὁδὸν ἔμαθεν ὅτι οἱ Καλαῤῥύταις δὲν ἐδύναντο ν' ἀντισταθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἀνεχώρησαν ἅπαντες μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ των Ι. Ῥάγκου Πικρῶς λυπηθεὶς ὁ Βότζαρης διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν συμπολιτῶν του, ἐπανήλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, πνέων ἐκδίκησιν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως καὶ πατρίδος.

Ἡ καταστροφὴ τῶν Καλαῤῥύτων ἐπέφερε γενικὴν καταστροφὴν εἰς τοὺς Ἑπειρώτας, διότι εἶχον ἐξαπαστεῖλαι ἐκεῖ ἅπαντες

τὴν κινήτην περιουσίαν καὶ τὰ πολύτιμα αὐτῶν πράγματα καὶ οὗτοι οἱ πολῖται τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἄλλων μερῶν διὰ τὸν φόβον τῶν στρατευμάτων, τὰ ὅποια ἦσαν ἐστρατοπεδευμένα ἐντὸς τῶν Ἰωαννίνων πρὸς πολιορκίαν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Μετὰ τὴν λαφυραγωγίαν λοιπὸν τῶν Καλαβρυτῶν καὶ πυρπόλῃσιν συναπετεφρώθη το πᾶν.

Θεσσαλία, Ἀγραφα καὶ Ἀσπροπόταμον.

Τὰ Ἀγραφα καὶ Ἀσπροπόταμον ἐπανεστήσαν καὶ αὐτὰ κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας, καὶ εἰς μὲν τὸ Ἀσπροπόταμον οἱ Καπεταναῖοι Ν. Στουρνάρας καὶ Γρηγόριος Λιακατᾶς, ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ, ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν ἐκεῖ περιφερομένων Ἀλβανῶν Ἀργυροκαστριτῶν, τοὺς ἐφόνευσαν ἅπαντας, ἀλλ' ἀκολουθῶς προσδληθέντες ὑπὸ τῆς ἐν Τρικάλαις ἰσχυρᾶς δυνάμεως πεσοῦσης κατ' αὐτῶν ἠναγκάσθησαν ν' ἀποσυρθῶσιν εἰς τὸ ἐνδότερον πρὸς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα. Οἱ δὲ τῶν Ἀγράφων προκρίτοι καὶ ὁ Καπετανίος Γ. Καραϊτνάκης ἐπὶ τινα καιρὸν ἀντέστησαν κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ἀλλ' ἰδόντες ἐπὶ τέλους, ὅτι ἀδυνατοῦσι ν' ἀντισταθῶσιν ἀπεσύρθησαν καὶ οὗτοι πρὸς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, φονευθέντων καὶ τινων τῶν προκρίτων, Βελῆ καὶ Σκαρμίτζου.

Θετταλομαγνησία.

Τὸ κυριώτερον μέρος, τὸ ὁποῖον εἶχε συνεννοηθῇ μετὰ τῶν ἀποστόλων τῆς φιλικῆς ἐταιρίας, ἦτον ἡ Θετταλομαγνησία, ἐπὶ κεφαλῇ δὲ ὡς διοργανισταὶ ἦσαν ὁ Ἀνθίμας Γαζής, ὁ Γρηγόριος Κωνσταντάς, ὁ Α. Ῥήγας καὶ ἄλλοι πολιτικοὶ ἄνδρες, ἔχοντες καὶ τὸν Καπετάνιον τῆς ἐπαρχίας ταύτης Κυριακὸν Μπαστίκην, οἵτινες ἐνήργησαν τὴν ἐπανάστασιν ἐν τῇ χειρονήσῳ ταύτῃ τὴν 7 τοῦ Μαΐου τοῦ 1821· ὁ ὀπλαρχηγὸς Μπαστίκης ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῇ τῶν λαβόντων τὰ ὅπλα Ἑλλήνων· ἐξελθὼν λοιπὸν τῆς ἐπαρχίας μετέβη εἰς τὰ Ὀθωμανικὰ χωρία Λεχώνια, ὅπου φονεύσας τοὺς ἐκεῖ κατοικοῦς Ὀθωμανοὺς, προεχώρησε καὶ κατέλαβε τὴν ὀπωσοῦν ὀχυρὰν θέσιν τοῦ Πιλάφ Τεπέ, ὅπου καὶ ἐστρατο-

πέθευσεν. Ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡγεμενεύων τῆς Θεσσαλίας Μυχηρὺ Πασσᾶς Δρόμαλης μαθὼν τὴν ἐπανάστασιν τῶν Θεσσαλομακεδονικῶν συνεκέντρωσε περὶ ἐκυτὸν ἀπάσας τὰς ἐν Θεσσαλίᾳ ὑπαρχούσας Ὀθωμανικὰς δυνάμεις καὶ ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῶν, τοὺς ὁποίους εὐὼν ἐστρατοπεδευμένους κατὰ τὸ Παλάφ Τεπέ, ἐπέτεθῃ ὁρμητικῶς κατ' αὐτῶν, καὶ νικήσας τοὺς, ἐστρέψεν εἰς φυγὴν. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην διευθύνθη πρὸς τὴν Μακρονίτσαν, τὴν ὁποίαν μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν ἐκυρίευσε, διότι οἱ ἀπειροπόλεμοι κάτοικοι αὐτῆς δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀνθίσωσιν εἰς τοὺς ἐπὶ τῶν ὅλων βαρβάρους, ὧν καὶ ἡ θέσις τῆς πόλεως ἦταν ἀρκετὰ ἰσχυρά· εἰσελθόντες δὲ εἰς αὐτὴν οἱ βάρβαροι κατέσφαξαν ἅπαντας τοὺς εἰς χεῖρας τῶν πεσόντας ἄνδρας, τὰ δὲ γυναῖκες, κόπεδα, ὅσα ἠδυνήθησαν νὰ συλλάβωσι, ἀπειθαγόντες αἰχμαλώτους, διεσχόρπισαν εἰς τὸ Ὀθωμανικὸν Κράτος, τὴν δὲ πλουσιωτάτην καὶ βιομήχανον πόλιν Μακρονίτσαν λεηλατήσαντες, ἐκυρποήσαν. Μετὰ ταῦτα ὁ Ὀθωμανικὸς στρατὸς περιερχόμενος ὅλας τὰς πόλεις τῆς Θεσσαλομακεδονίας κατέστρεψε τὰ πάντα, τῶν δὲ ἀντισταμένων ἄλλους μὲν ἐφόνευσεν, ἄλλους δὲ ἡχμαλώτισεν, οἱ δὲ διαφυγόντες τὸν κίνδυνον κατέφυγον εἰς τὸ Τρίκερι τὸ τελευταῖον ἄκρωτήριον τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ὅπου τὴν δὲ πρὸς αὐτὸ στενὴν εἰσόδον, ὀνομαζομένην Κύτος καὶ Λιθόκαστρον, ὄχυνόντες καλῶς, ἐτοποθετήθησαν μὲ ἰκανὴν δύναμιν. Ὁ ἐχθρὸς μεταβὰς καὶ ἐκεῖ ἐπέτεθῃ κατὰ τῶν φυλασσόντων τὴν θέσιν στρατιωτῶν, ἀλλ' οὗτοι ἀντέστησαν γενναίως, ἀποκρούσαντες πᾶσας τὰς προσβολὰς αὐτοῦ, εἰς ὃν καὶ προεξένηταν μερίστην φθορὰν ἐκ τῆς ἀντιστάσεως ταύτης ἀναγκασθεὶς ἐτοποθετήθη ὁπεναντι τῶν Ἑλλήνων καὶ συχνάκις ἐπέτεθετο κατ' αὐτῶν, χωρὶς νὰ δύναται νὰ τοὺς ἀπωθήσῃ, ἀλλ' ὁπεναντίας ἀπὸ τῶν προσβολῶν ἐλάμβανε μερίστην θραύσιν. Εἰς μίαν τῶν προσβολῶν, ἣτις ἔγινε μακροδυστάτη, ἐφονεύθη ὁ ἥρωας τῶν Ὀθωμανῶν Ἀλῆς, ὁ παρ' αὐτῶν ὀνομαζόμενος Ἀλῆπάσας, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ πολλοὶ ἄλλοι Ὀθωμανοὶ ἐφονεύθησαν, καταδωθέντων τῶν λοιπῶν μέχρι τοῦ στρατοπέδου τῶν.

Ἐπὶ κεφαλῇ τῶν Ἑλληνικῶν σημείων τῆς Θεσσαλομακεδ-

οίς ἦσαν ὁ Μπαστέκης οἱ Ζορμπιάνι, Κροτζίνος, Καλταμίδεσι, Μησκοβάκος καὶ ἄλλοι τῶν προκρίτων τοῦ τόπου λαβόντες τὰ ὅπλα καὶ διακριθέντες ἐνταῦθα. Μετὰ τινα καιρὸν, ἦτοι μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Κατανδρίας, Νικαύσης καὶ τῶν μερῶν τοῦ Ὀλύμπου ἦλθον εἰς τὸ Τρίκερι καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι ὀπλορχηγοί, ὡς ὁ Καρατάσος, Γάτσος, Μπίνας, Δ. Διακόπουλος, Ίων. Βελέντσας καὶ διάφοροι ἄλλοι Μικεδόνες καὶ Ὀλύμπιοι, οἵτινες τὴν θέσιν τούτην τῶν Τρικέρων κατέστησαν σοδαράν καὶ ἰσχυρὰν ἀπέναντι τῆς Τουρκίας, καὶ τὴν διετήρουν ἀντιστάμενοι κατὰ τῶν ἐχθρῶν μετὰ πάσης καρτερίας καὶ γενναιότητος.

Ὁ ἡγεμὼν τῆς Θεσσαλίας Δρόμαλης εἶχε διαταχθῆ νὰ προστοιμασθῇ πρὸς ἐκστρατεῖαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ αὐτὸν εἰς τὴν ἡγεμονίαν τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀντεκατέστησεν ὁ Μεχμέτ Πρεσίτ πασσάς, ὁ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ὀνομαζόμενος Κιουταχῆς. Ὁ Βεζήρης οὗτος ἦλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ Λόριτσαν περὶ τὸν Ἰούνιον 1823, εἶχε φέρει δὲ μεθ' αὐτοῦ καὶ τοὺς ἐπιστήμους Ἀλβανοὺς Ἰσμαήλ Πασσὰν Πιλάσαν καὶ τὸν Ἠπανοῦζ Σέβρανην μετὰ ἐκλεκτῶν Ἀλβανικῶν σωμάτων· μετὰ τούτων λοιπὸν καὶ ἄλλων Ὀθωμανικῶν στρατευμάτων ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν ἐν Τρικέροις Ἑλλήνων, μετὰ τῶν ὁποίων συνήψε διαφόρους πεισματωδεστάτας μάχας, ἀλλὰ καὶ οὗτος ὡς ὁ προκατόχος τοῦ Δρόμαλης ἀπέτυχεν ἀποκρουσθεῖς σφοδρῶς διὰ πολλῆς φθορᾶς του· ἡ μεταξύ τῶν ἐν Τρικέροις Ἑλλήνων καὶ Ὀθωμανῶν πάλη διήρκεσε μέχρις Αὐγούστου τοῦ 1823, καὶ ἤθελε διαρκέσει ἔτιως μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος, ἀν δὲν κατιστοίφετο ἡ Εὐρώπη, καὶ πρὸ πάντων τὸ γειτονικὸν Σερχωρίον, παρ' οὗ ἐλάμβανον ζωτροφίας, διότι τὰ Τρίκερα μέινοντα ὡς ἐν πολιορκίᾳ, δὲν ἠδύναντο ν' ἀνθέξωσιν ἐπὶ μᾶλλον ἢ περιστάσις αὕτη ἠνάγκασε τοὺς Ἕλληνας νὰ συνθηκολογήσωσι μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν ὑπὸ τοὺς ἀκολούθους ὁρους. Ἀν ἡ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία ν' ἀγνωρῇ καὶ παραδεχθῇ ὡς Καπετάνον τῆς ἐπαρχίας Θεσσαλογραφικῆς τὸν ἀρχαῖον Καπετάνον Μπαστεκην. Βον ὡς Καπετάνον τῆς ἐπαρχίας Ἀγιάς τὸν Μήτηρον Διακόπου. Γιαν. Γιαν. τῆς ἐπαρχίας Ἀλφυροῦ τὸν Ἰωάννην Βελέντζαν. Δον

Τὰ Τρικέρα νὰ μείνωσιν ἐλεύθερα, καὶ μόνον πρὸς ἔνδειξιν ὑποταγῆς νὰ μείνῃ εἰς μόνον Ὀθωμανός, καὶ τοιοῦτος νὰ ᾔῃ ὁ Ταχὴρ Κονίτζας. Εἶν. Οἱ στρατοὶ ἀμφοτέρων τῶν διαμαχομένων μερῶν ν' ἀποσυρθῶσιν, οἱ μὲν Ὀθωμανοὶ εἰς τὴν Λάρισσαν, οἱ δὲ Ἕλληνες εἰς τὰς βορείους Σποράδας, ἢ ὅπου ἄλλου ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος θελήσωσιν ἡ συμφωνία αὕτη, παραδεχτὴ ἑκατέρωθεν γενομένη, ἐβλήθη εἰς ἐνέργειαν καὶ ἐξετελέσθη, ἀποσυρθέντων τῶν στρατευμάτων.

Τοιαύτην τέχνην ἔλαβεν ἡ Θεσσαλομαγνησία μετὰ διετὴ σιματηρὸν ἀγῶνα, μετ' οὗς ὑπέκψιν αὐτὴς εἰς τὸν βαρὺν ζυγὸν τῆς δουλείας.

Ἡ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία, ὑπέκρουε εἰς τὴν φωνὴν τῆς ἀνάγκης, παρεδέχθη ν' ἀναγνωρίσῃ τοὺς Καπεταναίους, ἀκολούθως ὅμως ἀθετήσασα τοὺς ὅρους τῶν συμφωνιῶν, ἀπέβαλε βαρμηδὸν ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας τοῦ Καπεταναίου ἐπὶ διαφθορίσ προφάσεσιν, οὗτοι μετὰ τὴν ἀποβολὴν των μετέβησαν εἰς τὰς νήσους καὶ τὴν Ἐλευθέραν Ἑλλάδα.

Οἱ εἰς τὰς βορείους σποράδας ὀπλαρχηγοὶ τῶν στρατευμάτων ἐλυπήθησαν μετὰ πόλιν, μαθόντες τὴν ἀθέτησιν τῆς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Ὀθωμανῶν συνθήκης ὡς πρὸς τὸν διορισμὸν τῶν Καπεταναίων τῆς Θεσσαλίας καὶ κατὰ συνέπειαν τὴν ἀποβολὴν αὐτῶν. ἔπνεον λοιπὸν ἐκδικήσιν κατὰ τοῦ ἐν Τρικέροις Ταχὴρ Κονίτζα, ὅστις κατὰ τὰς συμφωνίας ἀντὶ νὰ μείνῃ μόνος ἢ μὲ μικρὰ τινα συνοδείαν, ἔφερε πολυπληθεῖς σῶμα στρατιωτῶν, καὶ ὠχυρώθη ἐν Τρικέροις καὶ ἐν τῷ λιμένι αὐτῶν, ὅπου ἦσαν αἱ ἀποθήκαι.

Ἐπὶ τῷ σκοπῷ λοιπὸν τῆς ἐκδικήσεως καὶ τῇ ἰδέᾳ τῆς ἀνακτήσεως τῶν Τρικέρων, διὰ νὰ ὠχυρωθῶσιν ὡς καὶ πρότερον ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ ν' ἀνακτήσωσιν ἐντὸς τῆς Θεσσαλίας ὠχυρὰν τινα θέσιν στρατιωτικὴν, διὰ νὰ ἐπιφέρωσιν ἀντιπαραπληρὴν εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, διατηρήσῃ δὲ δικαιώματα ἐπὶ τῆς Θεσσαλίας διὰ τῆς κατοχῆς ταύτης, δι' ὅλα ταῦτα ἀπεφάσισαν νὰ μεταβῶσιν πρὸς κατὰληψιν αὐτῆς οἱ ὀπλαρχηγοὶ Καρατάσος, Γάτσος, Κριζώτης, Μπίνας, Διακοπούτος, Βελαν-

τζας, Ζορμπᾶς, Καλαμιῆς, Κριεζάνης καὶ λοιποὶ Θεσσαλοὶ καὶ Μακεδόνες μετὰ ἀναλόγου στρατιωτικῆς δυνάμεως· ἐκινήσαντες λοιπὸν τῆς Σκιάθου ἀπεβιβάστησαν εἰς τὴν λιμένα τῶν Τρικέρων τὸν Νοέμβριον τοῦ 1827 διὰ νυκτός, αὐθροὶ δὲ καὶ ἐξ ἑφοδου ἐκυρίευσαν τὰς ἐν τῇ λιμένι Ὀθωμανικάς ἀποθήκας, φρουρουμένας ὑπὸ Ὀθωμανῶν, τῶν ὁποίων ἄλλους μὲν ἐφόνευσαν, ἄλλους δὲ ἡχμαλώτισαν· ὁμέτως δὲ μετὰ τὴν κυρίευσιν τῶν ἀποθηκῶν τὴν αὐτὴν νύκτι διεκίνηθησαν πρὸς τὴν πόλιν καὶ προσέβαλον ταύτην σφοδρῶς, ἀλλ' ἀτυχῶς δὲν ἡδυνήθησαν νὰ τὴν κυριεύσωσι, διότι ὁ φρουρὸν αὐτὴν Ταχὴρ Κονίτζας, μετὰ ἀναλόγου δυνάμεως εἶχεν ὅχρωσθαι καλῶς ἐντὸς ὅχρωσμάτων οἰκίδων, τὰς ὁποίας δὲν ἦτο δυνατόν ἐξ ἑφόδου νὰ κυριεύσωσι· προσέτι οἱ Ἕλληνες, πληροφορηθέντες ὅτι δύναμις ἄρκετὴ ἐξ Ἀλβανῶν ὑπὸ τὸν γνωστὸν Νοῦρκα Σέβρανιν ἤρχετο κατ' αὐτῶν ἐκ τῆς Λαρίσης, ἔσπευσαν διευθυνόμενοι κατ' αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον καὶ συναντήσαντες ἐξώθεν τῶν Τρικέρων, συνειρήνησαν μάχην πεισματώδη καὶ αἱματηράν καὶ ἐνίκησαν κατὰ κράτος, φονεύσαντες καὶ τὸν ἰδὸν ἀρχηγὸν Νοῦρκα Σέβρανιν, τοὺς δὲ ἐναπολειφθέντας κατεδίωξαν πρὸς τὴν Λάρισσαν. Μ' ὅλην ἱμῶς τὴν φθορὰν ταύτην τῶν πρὸς ἐπικουρίαν ἐρχομένων Ὀθωμανῶν οἱ Ἕλληνες δὲν ἡδυνήθησαν ν' ἀνοκτήσωσι τὰ Τρίκερα, διότι ἡ ἀνάλογος φρουρὰ, ἡ πληθὺς τῶν ζωπορευτῶν, τὸ φυσικὸν ὅχυρόν τῆς θέσεως ἐπεδωκότων σπουδαίως τοὺς Ὀθωμανοὺς, τοὺς ὁποίους καὶ οἱ κάτοικοι χριστiani οἱ συνέτρεχον, ὑπείκοντες εἰς τὴν ἀνάγκην. Μὴ δυσηθέντες λοιπὸν οἱ Ἕλληνες ὀπλοεργχοὶ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀνακτήσεως τῶν Τρικέρων, ἐπανήλθο· μετὰ τοῦ στρατοῦ τῶν εἰς Σκιάθον.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

Χαλκιδικὴ Χερσόνησος.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἐν τῇ Χαλκιδικῇ Χερσονήσῳ ἐγένετο ἐπὶ τῶν πέντε ἐμμεμάτων αὐτῆς, ἦτοί τῶν Μαντιμεχωρίων,

τῶν Χαρίων, τῆς Κατανδρείας, τῆς Σουλῆς, καὶ τοῦ Ἀγίου Ὄρους, ἐγένετο δὲ ὡς ἔπεται.

Προεργιζούσης τῆς ἐκκρόξεως τῆς ἐπανάστατος τῶν Ἑλλήνων, κατέφυγεν εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸν μεγαλεμπόρων, ὁ ἐκ Σιρῶν Ἐμμανουὴλ Παππᾶς, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἱκανὴν χρηματικὴν περιουσίαν, μεταβὰς δὲ εἰς Ἅγιον ὄρος ἐνήργησε καὶ διαργάνωσεν, ὥστε ἐξεβράγη ἡ ἐπανάστασις καθ' ὅλην τὴν Χαλκιδικὴν Χερσονήσον ἀπὸ τοῦ Ἀγίου Ὄρους μέχρι τῶν πρὸς Ἀνατολὴς πυλῶν τῆς πόλεως, Θεσσαλονίκης. Ὁ ἴδιος ἐξέδωκε τὰς κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς τυραννίας προκηρύξεις, καὶ ἔλαβε καὶ τὸν τίτλον τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ ὑπερασπιστοῦ τῆς Μακεδονίας, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Χαλκιδικῆς ἀπέδιδον εἰς αὐτὸν τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Ἀρχαντος.

Ἡ Χαλκιδικὴ πρὸ τῆς ἐπανάστατος δὲν εἶχεν οὐδένα ὀπλορχηγὸν ἐν τοῖς τμήματιν αὐτῆς, διότι οἱ Ὀθωμανοὶ δὲν ἐπέτρεπον νὰ ὑπάρξει ἐνταῦθα ἀρματωλὸς Καπετάνος, καὶ νὰ εὐρίσκωνται γεγυμνασμένοι εἰς τὰ ὅπλα ἄνδρες, διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἐστάθη δυνατόν νὰ διοργανισθῶσι καλῶς οἱ ἐπαναστατήσαντες κάτοικοι αὐτῆς, ὡς πρωτοπείρων καὶ τῶν ἐπὶ κεφαλῇς αὐτῶν τεθέντων ὀπλορχηγῶν. διὸ καὶ δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀνῴξωσιν, ἀλλ' ὡς ἡ φύσις αὐτῆς ἤθελε κατασταθῇ πολὺ σφόδρὰ ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ.

Ἀπαντα λοιπὸν τὰ τμήματα, ὡς ἐβρέθη, μέχρι τῆς Κωμοπόλεως Γαλατίστας καὶ τῶν πλησίον τῶν Ἀνατολικῶν πυλῶν τῆς Θεσσαλονίκης, ἐπαναστατήσαντα προεξήρσαν μέγαν τρόπον εἰς τοὺς ἐντὸς τῆς πόλεως κατοίκους Ὀθωμανοὺς, οἵτινες δὲν ἐτόλμων νὰ ἐξέλθωσι τῶν πυλῶν αὐτῆς. Ἀκολούθως ὅμως οἱ ἰσχυροὶ τοῦ τόπου Βέηδες Ἀχμέτβης καὶ Ἰσούφβης κατεσπευσμένως προσεκάλεσαν καὶ ἔφερον στρατὸν, τὸν ὀνομαζόμενον Ἰβλιάτι φάτιχαν (τέκνα τῶν κατακτητῶν), οἵτινες κατάρχουν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Βαγδαρίου, Ιβνιτζε, Νιγριάνου, Βωδηνᾶ, Τίφφеси, καὶ οἵτινες θεωροῦνται οἱ πολεμικώτεροι Ὀθωμανοὶ τῶν μερῶν ἐκείνων τὸν στρατὸν λοιπὸν τοῦτον συνωδευμένον καὶ παρὰ πολλῶν τῶν ἐντοπίων Θεσσαλονικέων Ὀθωμανῶν παραλαβόντες οἱ

ἀνωτέρω Βεηδες, ἐξῆλθον τῆς πόλεως, καὶ διευθύνθησαν πρὸς τὰ χωρία, ὅπου ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν ἀπειροπολίμων χωρικῶν, τοὺς εἰκήσαν καὶ διεσκόρπισαν· ἀπαντας τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ἄνδρας ἐφόνευσαν, τὰ δὲ γυναικόπαιδα ὡς ἀνδράποδα διεσκόρπισαν κατ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας· μετὰ ταῦτα ἠκολούθησεν ἡ διαρπαγὴ καὶ ἡ λεηλασία πάσης τῆς κινήτης περιουσίας καὶ τῶν κτηνῶν τῶν κατοίκων, καὶ ἔπειτα ἡ πυρπόλησις καὶ ἀπιτέφρωσις ὅλων τῶν χωρίων τῆς Χαλκιδικῆς· τῶν δὲ διασωθέντων ἐπαναγμάτων τῶν Ἑλλήνων ἄλλοι μὲν ἀπεσφύρθησαν εἰς τὴν Κασάνδρειαν, ἄλλοι δὲ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος. Οἱ εἰσελθόντες εἰς τὴν Κασάνδρειαν δεικοψαν τὸ στενὸν ταύτης διὰ χάνδακος, ὅπισθεν δ' αὐτοῦ καπεσκέυασαν ἰσχυροὺς προμαχώνας, διὰ τῶν ὁποίων καρτερῶς ἀντεστάθησαν κατὰ πολλῶν ὀρμητικῶν ἐπιθέσεων τῶν ἐχθρῶν, αἰέποτε γενναίως ἀποκρουομένων. Ἀφ' οὗ μετὰ πολλὰς ἐφθούρας οἱ Ὀθωμανοὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κήμωσι τι κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐστρατοπέδευσαν ἐξωθὼν τὸ στενὸν, μαχόμενοι κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀδιακόπως ἐπὶ ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος.

Ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου, ἰδοῦσα ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς ἐπαναστατησάσης Χαλκιδικῆς συνεκεντρώθησαν ὁχυρώσαντες τὴν Κασάνδρειαν, καὶ ὅτι οἱ ἐπιτετραμμένοι τὴν καταστροφὴν αὐτῶν Βεηδες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τοὺς νικήσωσιν, ἀπεφάσισε νὰ διορίσῃ Βεζύρην τῆς Θεσσαλονίκης τὸν Διαρμετκίρ Βαλεσί Ἀμπλομπιὺς Πασᾶ, τὸν ἐπὶ θηριώδη καὶ ἀμύτητι διαβόητον, τὸν ὁποῖον διέταξε νὰ μεταβῇ ἀμέσως εἰς τὴν νέαν θέσιν του, καὶ διὰ παντὸς μέσου νὰ ἐνεργήσῃ τὴν κατάκτησιν τῆς Κασανδρείας. Ὁ Βεζύρης οὗτος εἶχε κατεπεύγουσαν διαταγὴν νὰ ἔλθῃ κατεσπευσμένως, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ μακρυνοῦ διαστήματος, τὸ ὁποῖον εἶχε νὰ διατρέξῃ ἐκ τῆς Μεσοποταμίας καὶ τῆς συνήθους ὁδοπορίας τῶν Ὀθωμανῶν Πασᾶδων πολὺ ἀργὰ ἐφθασεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν ταύτην· δευλυνθεὶς λοιπὸν πρὸς τὴν Κασάνδρειαν ἐστοιχείτηθ' ἐξωθὼν αὐτῆς.

Οἱ ἐντὸς τῆς Χριστομήτου Ἕλληνες διεφρέθησαν, διότι ὁ ἐπ' αὐτοὺς αὐτοχθονισμὸς εἶχε προχωρήσει ἐπὶ τοσούτον, ὥστε εἴτε

νήσαντες τὴν ὑπεροχὴν τοῦ τοσαῦτα θυσιάσαντος Ἰμμινουήλ Παπᾶ, ἀφῆραν ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἀρχηγίαν, καὶ τὴν παρεχόμεσαν εἰς τινὰ ἐντόπιον, Γιαννιὸν ὀνόματι· ἐκ τούτου δυσαρετηθέντες οἱ ξένοι στρατιῶται, οἱ καὶ μᾶλλον ἐμπεροπόλεμοι, ἀπεσύρθησαν· ὁ δὲ Γιαννιὸς μὴ δυνήθεις νὰ διευθετήσῃ τὰς δυνάμεις τῶν Ἑλλήνων, τὰς πρὸς ἀντίστασιν ἀπέναντι τῶν μεγάλων τοῦ Ἀμπαλαμπότη δυνάμεων, μὴδὲ νὰ ἀναχαιτήσῃ τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν ἐπὶ τῶν χιנדάκων καὶ τῶν ὀχυρωμάτων εἰσπύδησιν, ἐνίκηθη ἐν ἀκχεῖ ὑπὸ τῶν βαρβάρων καταστρεφόντων πᾶν τὸ προστυχόν. Οἱ δὲ διαφυγόντες τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου καὶ τῆς αἰχμαλωσίας Ἑλλήνων, τρέξαντες δραμαίως εἰς τὴν ποταλίαν, εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα, τὰ δὲ γυναικώπεδι, ὅσα δὲν προλάβον νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ πλοῖα, ἐγένοντο θύμα τῆς θηριωδίας τῶν βαρβάρων ἢ λεία τοῦ ἐχθροῦ· ἡ δὲ Κατόνδρεια ἅπασα κατεστράφη καὶ ἡρημώθη καὶ ἐκυρπολήθη· οἱ δὲ διασωθέντες μετέβησαν εἰς τὰς νήσους τῶν βορείων Σποράδων.

Οἱ ἐν Ἀγίῳ Ὄρει Ἕλληνες μαθόντες τὴν καταστροφὴν τῆς Κασανδρείας, εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα, καὶ μετέβησαν ἐπὶ τὰς βορείους Σποράδας, μετ' αὐτῶν δὲ ἀνεχώρησαν καὶ διάφοροι μοναχοὶ τῶν Μοναστηρίων, μεταβάντες ἄλλοι μὲν εἰς Ἰθραν, ἄλλοι δὲ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ διάφορα κειμήλια, τὰ ὁποῖα διαφυλάξαντες ἐκεῖ μετέφερον εἰς τὰς Μονὰς μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἡσυχίας. Οἱ δὲ λοιποὶ μοναχοὶ τῶν Μονῶν τοῦ Ἀγίου Ὄρους ἀπεράσισαν νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς τὸν Αἰμωχιρῇ Ἀμπελαμπότη Πατριᾶν, ὅστις τοὺς ὑπεχρέωσε νὰ παραδεχθῶσιν 1000 στρατιῶται· εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, νὰ τοὺς ζωοτροφῶσι καὶ πληρῶνωσι 10 χιλιάδας γροσίων κατὰ μῆνα· προσέτι ὑπεχρέωσε τὸν ἐν Θεσσαλονικίᾳ ἐπίτροπον τῶν Μονῶν Σπαντονῆν νὰ τῷ πληρώσῃ 700 χιλιάδας γροσίων· ἀκολούθως προσκαλέσας ὅλους τοὺς μέινοντας μοναχοὺς τοῦ Ἀγίου Ὄρους εἰς Θεσσαλονικίαν καὶ ἀνιέως βασιάντας αὐτοὺς, τοὺς ἐβόρυσεν εἰς τὰς καθύπευρους φυλακὰς, ὅπου ἀπέθινον ἅπαντες βασιανζόμενοι ὑπὸ τοῦ θηριωδικοῦ τῶν τυράννων καὶ ὑπὸ δεινῶν αὐτοῦ.

Νήσους.

Ἐπειδὴ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξεγερθῇ ἐκ τῶν περιστάσεων κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, καὶ διότι εἶχεν ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ὀμότατον τύραννον, ὅστις διὰ τὴν παραμικρὰν αἰτίαν διέτατε τὸν θάνατον, διὰ ταῦτα ἐνέργουν τὰ πάντα μετὰ πολλῆς προφυλάξεως· ἀκολούθως ὁμως ἐκ πολλῶν περιστάσεων βιασθέντες ἐπειχύναν εἰς τινὰς ἐπαρχίας τὴν ἐπανάστασιν, διότι δηλαδὴ ἡ ἐξουσία λαβέυστα ὑπονομίας ἐζήτει ἐγγυήσεις ἀπὸ τῶν προκρίτων, οἵτινες, διὰ νὰ μὴ περιπλεκῶσιν εἰς τὰ δίκτυα τοῦ ἐχθροῦ, ἀνεπέτασαν τὴν σιμαίαν τῆς ἐπανάστασις καὶ οὕτως ἐπῆρχετο ἡ καταστροφὴ τῆς πρώτης, πρὶν εἰς ἐπανάστασιν ἢ δευτέρα, καὶ οὕτως ἀλληλοδιαδόχως ἡ γενικὴ καταστροφὴ τῶν ἐπαναστατησάντων ἐπαρχιῶν, ὡς συνέβη ἐν τῇ Χαλκιδικῇ Νισαύσῃ καὶ τῇ Ὀλύμπῳ ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὰ τῆς Νισαύτης συμβάντα.

Ἡ πόλις τῆς Νισαύτης κείται μετοχέως μεταξὺ τῶν ἐπαρχιῶν Βεῤῥορίας καὶ Βοδενῶν (Ἐδέσης) ἐπὶ ὑψώματος λόφων καὶ περιφραγμένη δ' ἀ τῶν αὐτῶν οἰκιῶν καὶ τῆς συνεχείας τῶν προτυλίων, τὰ ὅποια οἱ κάτοικοι πρότερον εἶχον συνενώσει πρὸς προφυλάξιν ἀπὸ τῶν λιττοικῶν ἐπιδρομῶν, ὅπως ἀποκαταστήσῃ τὴν πόλιν αὐτῶν ὡς εἶδος φρουρίου· κάτοικοι δὲ Ὀθωμανοὶ ἐν τῇ τῆς πόλεως δὲ ἦσαν ἐκ τῆς τοῦ διοικητοῦ (Βυζαντίου), οἱ δὲ λοιποὶ κάτοικοι, ἅπαντες Ἕλληνες, συνέκειτο ἐκ 1200 οἰκιστικῶν περίπου.

Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὑπῆρχεν εἰς τῶν ἰσχυρῶν προεστώτων, ὀνομαζόμενος Ζηφειράκης, ὅστις περὶ τὸ 1820 ἔτος συλλαβὼν ἐφόνευσεν ἓνα τῶν περιφερομένων ἀποστόλων τῆς φιλικῆς ἐταιρίας· ἀφαιέτας δὲ παρ' αὐτοῦ τὰ συμβολικὰ ἐγγράφα τὰ ἐξάπεισε λειν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν, ἀκολούθως ὁμως μνηθεὶς καὶ αὐτὸς τῶν μυτηριῶν τῆς ἐταιρίας, ἐπεπλήχθη παρὰ διαφόρων προκρίτων τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν ἀποτρόπαιον πράξιν τοῦ φόνου μετομεληθεὶς λοιπὸν, ἐγένετο ὑπέρομαχος ζήλωτῆς τῆς ἐπανάστασις καὶ ἤρχισε νὰ προστημύζηται ὑπὲρ τοῦ κι-

νήματος αὐτῆς, θεωρῶν πλέον ὅτι τὸ κίνημα ἦτο γενικόν· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὴν Νιόβυσταν ἔστρεξαν διάφοροι ξένοι ἀπὸ τὰς πέριξ ἐπαρχίας ὥς εἰς ἄσυλον· ὁ δὲ Ζαφειράκης εἶχε συχνὰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ Καπετάνου τῆς Βεῤῥοίας Καρατάσου, εἰς ἣν ἀνῆκε καὶ ἡ Νιόβυστα, ἐπίσης καὶ μετὰ τοῦ Καπετάνου Βωδενῶν Ἀγγελῆ Γάτζου καὶ τινων ἄλλων Καπετανίων τοῦ Ὀλύμπου.

Εἰς τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν ἦσαν τὰ πάντα γνωστὰ πλέον, διότι τὰ πράγματα εἶχον προχωρήσει πολὺ, καὶ μάλιστα ἡ Χαλκιδικὴ Χερσόνητος εὕρισκετο ἐπὶ τῶν ὅπλων, καὶ διὰ τοῦτο αἱ προπαρασκευαὶ τοῦ Ζαφειράκη δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μείνωσι μυστικά· ἀλλ' ἐνόσω ἡ ἐπαχύστασις ἔμενεν ἐν αὐτῇ τῇ καταστάσει, ἡ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία ἐπετῆρει μόνον τὰ κινήματα τοῦ Ζαφειράκη καὶ τῶν λοιπῶν Καπετανίων, χωρὶς νὰ ἐνεργήσῃ ἄλλο τι κατ' αὐτῶν· μετὰ τὴν καταστροφὴν ὅμως τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τῆς Κασανδρείας, ἐπιτρέψας εἰς Θεσσαλονίκην ὁ Ἀμπαλοῦτ Πασῆς, προσεκάλεσε νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς προσκλήσιν του εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπως δειξῶσι τὴν ὑποταγὴν των εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν, ὁ Ζαφειράκης, Καρατάσος, Ἀγγελῆς Γάτζος καὶ Διαμαντῆς Νικολάου, ἀλλ' οὗτοι διὰ ν' ἀπαφύγῃσι τὴν μετόπισιν των εἰς τὴν Πρωτεύουσαν τῆς ἡγεμονίας, προέτειναν διάφορα ἐμπόδια καὶ προφάσεις, ὁ Πασῆς ὅμως ἐπέμενεν εἰς τὴν πρόκλησιν καὶ προσωπικὴν παρουσίαν αὐτῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ συγχρόνως συνεκέντρωνε στρατεύματα εἰς Βεῤῥοίαν ὑπὸ τὸν Κεχαγιήμβην του· ὁ στρατὸς οὗτος ἐξ 25000 περίπου πεζικοῦ, ἱππικοῦ καὶ πυροβολικοῦ ἦτον ἔτοιμος νὰ κινήθῃ κατὰ τῆς Νιούσσης· ὁ Ζαφειράκης, ἂν καὶ εἶχε πολλοὺς συμπολίτας του ἀντιπάλους, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ μείνῃ περιπλέον εἰς τὴν ἀμφίβολον τούτην θέσιν, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀντιπάλους ἐφυλάκισεν, αὐτὸς δὲ ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, ἧς συμμετέσχον καὶ οἱ καπετανοῖοι Καρατάσος καὶ Ἀγγελῆς Γάτζος, οἱ ὅποιοι μεθ' ἐνὸς σώματος Ἑλλήνων ἐτόλμησαν καὶ μετέβησαν εἰς Βεῤῥοίαν, καὶ διὰ νυκτὸς ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ ἐν τῇ πόλει εὐρισκομένου Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, εἰς τὸν ὅποτον προεξένησαν μέγαν τρόμον καὶ θραύσιν· τὴν ἐπύρσαν ὅμως πρὸ τῆς αὐγῆς,

διότι οἱ ἔχθροὶ ἦσαν ἑκατονταπλασίως ἀνώτεροι τῶν ἀοιθμῶν, τοὺς ἀπώθησαν τῆς θέσεώς των. Οἱ Κοπετάνιοι ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τὴν Βεῤῥοϊαν, δὲν εἰσῆλθον ἐντὸς τῆς Νισούτης, ἀλλ' ὁ μὲν Γάτσο, ὁχυρώθῃ εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Προδρόμου, ὁ δὲ Κατατάσο· εἰς τὴν παλαιὰν ἐκκλησίαν τοῦ Θεολόγου ἀπέναντι τῆς Νισούτης, ὁ δὲ Ζαφειράκης εἰς τὸν Παλαιόπυργον (Κούλια) περὶ τὴν ἄκραν τῆς πόλεως, εἰς δὲ τὴν περιφέρειαν, τὰς ἰσχυρὰς θέσεις καὶ οἰκίας τῆς πόλεως ἐτοποθέτησαν τοὺς πολίτας καὶ διαφόρους ἀρμυτωλοὺς, ἐλθόντας πρὸς ἀσφάλειαν εἰς τὴν Νισούστην. Ὁ Ζαφειράκης εἶχεν ἐφιδιάσει τὴν πόλιν μετὰ ὀπλῶν καὶ πολεμοφοδίων καὶ ἄλλων ἀναγκαίων, ἀλλ' ἡ στρατιωτικὴ πείρα ἔλειπε, καὶ ἐξ ἑτέρου μέρους οἱ ἀντίπαλοί του συνειννοῦντο μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Ὀθωμανικὸς στρατὸς ἀναχωρήσας ἐκ Βεῤῥοϊας, ἤλθεν ἀπέναντι τῆς Νισούτης καὶ περιουλώτας ταύτην τὴν ἐπολιόρκει· καὶ κατὰ πρῶτον διὰ τῶν πυροβόλων προσβάλων τὸν Παλαιόπυργον, ἐδίωξεν ἐξ αὐτοῦ τὸν Ζαφειράκην, συλλαβόντες αὐτὸς ἀκολουθοῦντος τοῦ αἰχμνλώτους· μετὰ ταῦτα ἐπετέθησαν κατὰ τῆς πόλεως ὁμηρικῶς, ἀλλ' εὖρον πολλὴν ἀντίστασιν ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων, ἀποκρουσάντων γενναίως τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλ' ἐπαναληφθείσης τῆς προσιγῆς κατόρθωσαν οἱ ἐχθροὶ νὰ εἰσπηδῇσιν εἰς τὴν πόλιν, πόθεν δὲ εἰσπηδῆσαντες εἰσῆλθον ἔμεινεν ἄγνωστον, δεδοθῃ ὁμῶς ὅτι οἱ φυλακισθέντες ὑπὸ τοῦ Ζαφειράκη, διαρρήξαντες τὰς φυλακάς, ἤνοιξαν τὰς πόδας τῆς πόλεως, καὶ μεταδόντες εἰς τοὺς ἐχθροὺς, τοὺς ὠδήγησαν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' οὗτοι εἰσελθόντες εἰς τὴν πόλιν χωρὶς διακρίσεως φίλων καὶ ἐχθρῶν ἀπέρασαν ὅλους ἐν στόματι μαχαίρας.

Οἱ αἰμώδικοι, βάρβαροι γεννήματα τοῦ Διαβόλου, παρακλουθούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν Βουλγαροτοῦρκων τῆς Καροτζεβας ἔπραξαν ἐν τῇ ταλίνῃ Νισούτῃ ὁπίρους ὠμότητας, καὶ ἀνοσιουργίας· περὶ τὰς 10 χιλιάδας ἐφόνευσαν καὶ ἠμαλῶτισαν ἐν τῇ πόλει, περὶ δὲ τὸν Παλαιόπυργον ὁ Ζαφειράκης διέφυγε τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν μεθ' ἑνὸς τῶν υἱῶν τοῦ Κατατάσου καὶ 10 ὀπαδῶν, καὶ εἰσέδυσαν εἰς τὴν Βάλτον πλησίον τῆς Βεῤῥοϊας, προσδοκῆς δὲ εἰς τοὺς καὶ Ὀθωμανοὺς καὶ πολιορκηθεὶς παρ' αὐ-

τῶν, ἀντέστη μὴ θελήσας νὰ παραδοθῇ ζῶν· ἐφρονέθη λοιπὸν ὁμοῦ μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Καρατάσου καὶ τῶν λοιπῶν ὁπαδῶν του μέχρι τοῦ ἑνός· ὁ δὲ Καρατάσος καὶ Γάτζος ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ χωρίον Σέλι, καὶ ἐκείθεν μετὰ 500 στρατιωτῶν διακθόντες τὰς Ὀθωμανικὰς ἐπαρχίας· τοῦ Σαρῆ Γικιούλη, διέδωκεν τὸν Ἀλσιόκμονα ποταμόν· καὶ ἐκείθεν δὲ διὰ τῶν Ἐπαρχῶν τῶν Σερόδων, Ελασσῶνος, καὶ Χασίων μετέβησαν εἰς τὸ Ἀσπροπόταμον, γενόμενοι μιμηταὶ τῆς Ξενοφοντείου ὑποχωρήσεως. Μετὰ τὴν ἤτταν καὶ ὑποχώρησιν τῶν ὁπλοφόρων Ἑλλήνων καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν εἰσῆλθεν ἡ ἀρπαγὴ τῆς περιουσίας, ἡ πυρπόλησις τῆς πόλεως, καὶ αἱ ἀπαραδειγμάτισται τραγικαὶ ὁμότητες τῶν βαρβάρων, οἵτινες οὐδένα ἐφείσθησαν ἀλλ' ἅπαντας τοὺς ἐφόνευσαν διὰ μυρίων βατάνων, οὐδ' αὐτὰ τ' ἀδύνατα μέρη εὐπλαχνίσθησαν, καὶ αὐτὸ τὸ γυναικεῖον φύλον οὐλόως ἐμάλαξε τὴν καρδίαν τῶν ἀγρίων τούτων θηρίων· πολλὰς τῶν γυναικῶν ἔρριψαν εἰς τὰς φλόγας, τῶν δὲ ἐγγύων ἔσχιον τὰς κοιλίας· τὰ νήπια τέκνα ἀρπάζοντες ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν μητέρων τὰ ἐσφριζον ἔμπροσθεν αὐτῶν ἢ τὰ ἐκρίμων ἐκ τοῦ τραχήλου τῶν μητέρων, διάφθοροι παρθένους ἔρριφθησαν μετὰ τῶν μητέρων ζῶσαι ἐντὸς τοῦ Μέλανος ποταμοῦ (Μαυροῖρι)· οἱ δὲ θρασυδαῖλοι ἐχθροὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ Ἰουδαῖοι τῆς Θεσσαλονίκης, τρέχοντες, αὐτορμήτως ἐγένοντο δῆμοι, σφάζοντες ὡς ζῶα τοὺς ἀνθρώπους. Φρίκη κατελάμβανε πᾶσαν ψυχὴν ζῶσαν διὰ τὰς τρομερωτάτας ἀνοσιουργίας αὐτῶν, καὶ ἐν τούτοις οὐδεμία τῶν βαρβάρων ἐκείνων ψυχῶν ἐλάμβανε τὸ ἐλάχιστον αἶσθημα οἴκτου.

Ὁ δὲ ὠμότερος πάντων τῶν θηρίων, ἀρχηγὸς Ἀμπαλαμποῦ, ἄμα ἔφθασαν αἱ αἰχμαλωτισθεῖσαι γυναῖκες τῶν Καπετανέων Ζαφυράκη, Καρατάσου καὶ Γάτζου, διέταξε καὶ αἱ μὲν τῶν Ζαφυράκη καὶ Καρατάσου προσηλώθησαν εἰς μίαν τῶν θυρῶν τοῦ Πασᾶ, ὅπου καὶ ἀπέθανον ὑπὸ τὰ βάραν· ἡ δὲ τοῦ Γάτζου σύζυγος δειλιάζουσα μετέβαλε θρήνησεν. Ἡ τέλεια Νιόουσα ὑπέστη τὴν χειροτέραν τῶν καταστροφῶν, διότι δὲν ὑπῆρχεν εἰς αὐτὴν οὐδὲν καταφύγιον!

Ὁ ἐν Ἰωαννίνης ἀρχιστρατήγος Χουρσίε Πατσᾶς μετὰ τὰ

συμβάντα τῆς Νικαούτης ὑποπτεῖ θεῖς μὴ διαταραχθῶσι καὶ ἐπαναταστάτωσι καὶ αἱ χριστιανικαὶ πόλεις Σιάτιστα, Μπλάτζι, Κλεισόβρα καὶ λοιπαὶ γειτονέουσαι εἰς αὐτὴν, διέταξε τὸν ἐπίσημον Ἀλβανὸν Μαζούτην Σρόπουλιν μετὰ 1,600 Ἀλβανῶν νὰ μεταβῇ καὶ καταλάβῃ τὴν πόλιν Σιάτιστα, καὶ διαμείνῃ ἐκεῖ μέχρι νεωτέρας διαταγῆς. Οἱ πρόκριτοι Σιατίστης μαθόντες τοῦτο ἔσπευσαν δι' ἐπίτηδες ἀπεσταλμένων νὰ εἰδωπικῇσιν τὸν Βῆλιν Καστοριάς, εἰς ὃν ὑπῆγοντο, νὰ μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ Χρυσίτῃ Πατριᾷ, καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ δώτῃ καὶ ὁ ἴδιος ἐγγύεσιν περὶ τῆς ἡτοχίας τοῦ τύπου τῶν ὑπέσχετο δὲ εἰς αὐτὸν, ὅτι ποτὶς τὰ μέρη ταῦτα δὲν θείλουσι ταραχθῇ. Αὐτοὶ δὲ οἱ πρόκριτοι τῶν πόλεων ἐξελθόντες εἰς προϋπάντησιν τοῦ Ἀλβανοῦ Βαζούτ Ἀγά τὸν ἐβεβαίωσαν περὶ τῆς ἡτοχίας ἐκείνων τῶν μερῶν, τῷ ἔδωκαν δὲ καὶ ἐνέλογον χρηματικὴν ποσότητα. Ἐκ τούτων καὶ ἐκ τῆς ἀφ' ἧτίστης διαταγῆς πεισθεῖς ὁ Ἀλβανὸς ἀνεχώρησε, καὶ οὕτως ἐλευθερώθησαν οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὴν ἐπιχειροῦσαν αὐτοῦς καταστροφὴν ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ τρικυμίᾳ τοῦ ἔθνους.

Αἰκτατερίνη καὶ Ὀλύμπος.

Ὁ Διαμαντῆς Νικολίου, Καπετάνης τῆς ἐπαρχίας Αἰκτατερίνης, ὢν εἷς τῶν ὀπλαρχηγῶν τῶν μερῶν ἐκείνων, προητοιμαζέτο εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῆς τυραννίας συνενοούμενος μὲ τοὺς λοιποὺς Καπετανάγους τοῦ Ὀλύμπου Λαζαίους, Συραίους, Μπιζωταίους, Ταμβάκην καὶ λοιποὺς, τῶν ὁποίων, τινὲς μὲν ὑπέκειντο εἰς τὸν Βεζύρην τῆς Θεσσαλονίκης, ἄλλοι δὲ εἰς τὸν τῆς Λαρίσσης, προσέτι ὁ Διαμαντῆς εὐρισκόμενος εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Θερμαϊκοῦ Κόλπου, ἔλαθε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξαποστείλῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀνθρώπους εἰδήμονας, ὅπως συνεννοηθέντες μετὰ τῶν ἐκεῖ ἀρχηγῶν ἐξαιτήσωσι δυνάμεις τινὰς καὶ πολεμοφθὰ, διὰ νὰ ἐνεργήσωσι τὴν ἐπανάστασιν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Βυρσοπαϊκῆς Τουρκίας, φέροντες τὴν ἀναστάτῳσιν εἰς τὸ Ὀθωμανικὸν Κράτος, ἀτυχῶς ὅμως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ τύχη τῆς Πελοποννήσου ἀμφισβητοῦντο, διότι οἱ Ἕλληροὶ ἔχον μὲν κατα-

στραφῆ ἐν Τριπολιτζᾷ, ἀλλὰ τὸ Ναύπλιον, αἱ Πάτραι καὶ τὰ Νεσσηνιακὰ φρούρια ὑπῆρχον εἰσέτι εἰς χεῖρας τῶν Ὀθωμανῶν· καὶ μάλιστα δὲν εἶχεν ἀποκατασταθῆ Κυβέρνησις σταθερά, ὥστε νὰ δύννται νὰ τοῖς πέμψῃ δύναμιν ἀρκούσαν πρὸς τὸν σκοπόν· τοῖς ἐδόθη μόνον παρὰ τοῦ Δ' Ὑψηλάντου Σάλας τις ἀνθρώπος· τοῦ μετὰ τινῶν ἀξιοματικῶν Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων, οἵτινες ἀπέπλευσαν ἀπὸ τοῦ Μίλου τοῦ Ναυπλίου, καὶ περὶ τοῦς τέσσαρας μῆνας περιεφέροντο εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, καὶ μόλις ἐφθασαν εἰς τὸ Λευθεροχωρί τῆς Αἰκατερινῆς τὴν 22 Μαρτίου. Οἱ πλείστοι τῆς συνοδείας αὐτοῦ τὸν ἐγκατέλιπον ἐν Μυκόνῳ, καὶ μόλις αὐτὸς ὁ Σάλας καὶ ὁ Πολωνὸς Λεψίνσταϊς, ὁ διδάσκαλος Καίρης, ὁ Βαπτιστῆς Δρόσσας Ἰγγίσιος καὶ ἄλλοι τινὲς ἐξ ἐπιστῆμων οἰκογενειῶν τῶν νήτων καὶ τῆς Στερεᾶς κατέπλευσαν εἰς τὸ Λευθεροχωρί φέροντες τέσσαρα κανόνια καὶ ὀλίγα πολυμορφόδια. Ἀπαντες οὗτοι ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Καπετάνιου Διαμαντῆ Νικολάου, ὅστις μετὰ τῆς δυνάμεως ταύτης καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατιωτῶν διευθύνθη πρὸς τὴν Κωμόπολιν Κολινδρόν· ἀλλὰ πρὶν ἢ μεταβῆ εἰς τὴν Κολινδρόν, χίλιοι περίπου Ὀθωμανοὶ προλαβόντες κατέλαβον ταύτην. Τὴν 29ην δὲ Μαρτίου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Κωμόπολιν ταύτην καὶ ἄλλη Ὀθωμανικὴ δύναμις. Ὁ Διαμαντῆς τὴν ἐπικλιόκησεν ἐξωθεν, καὶ ἄνευ ἀποτελέσματος ἐκανονοβόλη. Ὁ Πατσᾶς τῶν Τοικίλων, ὁ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Ῥούμελι Βελιστῆ Αἰνιῆδες (διοικηταὶ) τῆς ἐπαρχίας Σαρίγγουλης καὶ Σερβίων συνεννοηθέντες ἐπέτετον ἅπαντες καὶ πανταχόθεν κατὰ τοῦ Διαμαντῆ καὶ τῶν ἄλλων Καπετανίων, καὶ νικήσαντες τοὺς διεσκόρπισαν,

Ὁ Διαμαντῆς ἀντεστῆθη κατὰ τὸ χωρίον Ῥαύταν καὶ Καστανιὰν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους μὴ δυνάσας ν' ἀνθέξῃ εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν, ἀπεσύρθη πρὸς τὰ ὀρεινότερα μέρη εἰς τὴν Μηλὴν, χωρίον τῶν Ααζίων, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ οἱ Ὀθωμανοὶ καταδιώκοντες, τοὺς διεσκόρπισαν, τῶν δὲ χωρικῶν, ἄλλους μὲν ἐφόνευσαν, ἄλλους δὲ ἠχμαλώτισαν, κτελὼς καὶ τὰ γυναικόπαιδα, ἐκ τῶν ἰσπίων πολλὰ ἡλευθερώσεν ὁ Αἰκατερινιώτης Σαλήμβεκς. Ὁ δὲ Διαμαντῆς μετὰ τῆς οἰκογενείας του

εἰσπλῆθεν εἰς τὸ δάτ' εἰς τὸ ὀργανοζύμενον « Παλάτι » καὶ ἐκεῖ διέμεινεν ἐπὶ 40 ἡμέρας· τρεφόμενος μὲ χόρτα, ἕως ὅτου εὐρὼν πλοῖον εἰς τὴν παραλίαν, συνέλαβεν αὐτὸ, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐπιβιβασθεὶς μετέβη εἰς τὰς Βαρεῖους Σποράδας. Ἐκ τῶν λοιπῶν Καπετανέων ἄλλοι μὲν ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ Ὀλύμπου, ἄλλοι δὲ εὐρόντες εὐκαιρίαν μετέβησαν εἰς τὰς νήσους. Ὁ δὲ διδάσκαλος, Καῖρης καὶ ἡ λοιπὴ συνοδεία διὰ τῶν ὁρέων καὶ κρημνῶν ὁδεύοντες ἐπὶ πολλὰς νύκτας ἐφθισαν περὶ τὰς ἀρχὰς Μαΐου εἰς Κόρινθον.

Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ τέλος τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τῆς περὶ τὴν Αἰκατέρ' ἔνεν καὶ τὸν Ὀλυμπον, ἧτις διὰ τῆς ἀποτυχίας ἐπέφερε τὴν καταστροφὴν τῶν κατόικων, τὴν διαρπαγὴν τῆς περιουσίας, καὶ τὴν πυρπόλησιν ἀπάντων τῶν χωρίων ἀνευ ἐξαιρέσεως!

ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ.

Σάμος.

Ἀπὸ τῆς Μακεδονίας μεταβαίνομεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὰς νήσους αὐτῆς εἰς τὰς ὁποίας ἀκολούθησαν τὰ μεγαλύτερα θαλάσσια συμβεβηκότα, τὰ ὁποία πρὸ πολλῶν εἰδημόνων καὶ ἄλλων ἀξιώσιμων ἱστορικῶν ἐξεπτέρηθησαν. Ἀλλ', ὡς ἐρρήθη ἀλαχού, ἐπιθυμοῦντες νὰ προσφέρωμεν εἰς τὸ κοινόν ὅ,τι ἐξαοτάται ἐκ τῶν δυνάμεων ἡμῶν, ἀπεφασίσαμεν νὰ κτῶμεν γνωστὰ ὅλα τὰ συμβάντα εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος πρὸ μιᾶς σχεδὸν ἑκτοταετηρίδος, τὰ ὁποία μέχρι σήμερον ἦσαν ἐν τῷ σκότει, καθὼς καὶ τὰ κατὰ τὰς Ἐπικρίας τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως συμβεβηκότα, ἐρασιθέεντες, τὰ μὲν πρὸς διαφόρων συγγραφέων καὶ εἰδημόνων, τὰ δὲ ἐξ ἰδίας ἡμῶν ἀντιλήψεως.

Ἡ νῆσος Σάμος εἶναι καὶ οὕτῃ μία ἀπὸ τὰς πρώτας ἀγωνιστρίας, ἧτις μετὰ τῶν τριῶν νησιτικῶν νήσων προεπανέστη κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς τυραννίας, σχηματίσασα ἐπιτόπιον ἀρχὴν ὑπὸ

τὸν Ἰακρόν Γεωργίον Λογοθέτην, τὸν ὀνομασθέντα Λυκοδρόνον, καὶ τὸν Ἀρχιερεὰ τῆς νήσου Κύριλλον, οἵτινες διώρισαν ἀρχηγούς τῆς ἐνόπλου δυνάμεως κατὰ τμήμα. Καὶ πρῶτοι μὲν αὐτῶν ἦσαν οἱ Σταμάτιος Γεωργιάδης, Κωνσταντῖνος Λαχανάς, Ἐμμανουὴλ Μελαχρινός, Ἐμμανουὴλ Ἀγγελίνης καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι, οἵτινες τεθέντες ἐπὶ κεφαλῆς ἀναλόγου δυνάμεως ὑπερασπίζοντο τὴν Πατρίδα αὐτῶν, ἐξήρχοντο μάλιστα εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, προξενούντες εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς τῶν μερῶν ἐκείνων μεγάλην καταστροφάς, ὥστε ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ εὐρισκῶνται πάντοτε ἐπὶ τῶν ὀπλων. Ἡ Ὀθωμανικὴ μάλιστα ἐξουσία ἦτον ἠναγκασμένη νὰ διατηρῇ εἰς ὅλας τας παραλίας στρατὸν ἑτοιμον πρὸς φύλαξιν αὐτῶν.

Τὰ περιστατικὰ ταῦτα ἠνάγκασαν τὴν Ὀθωμανικὴν Κυβέρνησιν νὰ διατάξῃ νὰ ἐτοιμασθῇ στρατὸς ἀπέναντι τῆς Σάμου, ὅστις νὰ περιμένῃ τὸν στόλον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπιβιβάσθεις ν' ἀποβιβασθῇ εἰς τὴν Σάμον. Ὁ στόλος λοιπὸν τοῦ Σουλτάνου ὑπὸ τὸν ὑποναύαρχον Καραλήν ἐκ τριάκοντα καὶ ἑξ πλοίων, ἐν οἷς ἦσαν καὶ τέσσαρα δίκροτα καὶ ἑξ φρεγάται, ἐνεφανίσθη τὴν 3 Ἰουλίου 1821 ἀπέναντι τῆς Σάμου, καὶ πλησιάσας πρὸς αἰάστε τοὺς κατοίκους νὰ προσκυνήσωσι, δεχθῶσι δὲ Ἀγᾶν καὶ Καδὴν, διὰ νὰ μὴ καταστραφῇ ὁ τόπος· πρὸς τὸ ἑσπέρας δὲ ἠγκυροβόλησεν ἐμπροσθεν τῆς χώρας. Ἐκ τοῦ κινήματος τούτου, ὁ μὲν λαὸς ἐφόβηθη, αἱ δὲ ἀρχαὶ διεταξαν τὰ πρὸς διοργανισθέντα στρατεύματα νὰ καταλάβωσι τὴν ἀπέναντι τοῦ στόλου παραλίαν.

Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν, 4 Ἰουλίου, ὁ στόλος παρετάχθη ἀπέναντι τῆς πρὸς μεσημβρίαν παραλίας καὶ ἐκανονοβόλει πρὸς ἀπρημάκρυντίν τῶν πρωτοπείρων στρατευμάτων τῶν Σαμίων, τὰ ὁποῖα ἀπρημάκρυνθέντα ἐκρούθησαν ὅπισθεν τῶν οἰκιῶν. Τοῦτο ἰδόντες οἱ Τούρκοι ἐτίκταν ἐπὶ τῶν λέμβων πρὸς τὴν ξηράν. Ἀλλ' ὁ Λυκοδρόνος καὶ οἱ χιλιάρχοι Σταμάτιος Γεωργιάδης, Κ. Λαχανάς, Ἐμμ. Μελαχρινός καὶ ἄλλοι αξιωματικοὶ μέινοντες ἐπὶ τῆς παραλίας, διεθλον ἐὺστόχως τὰς βολὰς τῶν πέντε κανονίων, τὰ ὁποῖα εἶχον τοποθετήσει ἐκεῖ, ὥστε ὅλαι αἱ σφαῖραι ἔπιπτον ἐντὸς τῶν λεμβῶν καὶ προξένουν μεγίστην φθοράν. Οἱ ὀλίγοι

οὗτοι πηλεμισταὶ ἠδυνήθησαν διὰ τῶν ἐπιχειρημάτων τῶν νῆ-
ἐμποδίσωσιν ἐκείνην τὴν ἡμέραν τὴν ἀπόδασιν τῶν ἐχθρῶν,
διότι ὁ Καραλῆς ἐκτὸς τῆς προσβολῆς τῶν πέντε κανονίων
ὕπώπτευσεν μὲν πως οἱ ὀποσυνθέντες παρεφύλαττον νὰ ἐπιπέσωσιν
κατὰ τῶν ἀποβιβαζομένων.

Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἀπέβησαν 300 Τούρκοι κατὰ τὴν Ἀγίαν
Παρασκευὴν, ὅπου ἦσαν δέκα περίπου Ἕλληνες. Τοῦτο μαθὼν ὁ
Σταράτιος Γεωργιάδης, μετέβη ἐκεῖ μ' ὅτους εὖσε προθύμους καὶ
ῥωμήσας κατὰ τῶν ἐχθρῶν πρῶτος αὐτὸς μετ' ὀλίγων, ἔπειτα
δὲ καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ὥστε οὐδένα τῶν ἀποβιβασθέντων ἀφῆκαν
ζῶντα. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπλησίασαν τεσσαράκοντα λιμῶροι φέρου-
σαι καὶ ἄλλους στρατιώτας, ἀλλὰ τούτους σφοδρῶς τουφεκίσαν-
τες ἠνάγκασαν νὰ ὀπισθοδρομήσωσι. Τότε ὁ ῥωτότατος Καραλῆς
ἐκρέμασε καὶ ἐπίσωσε δύο Σαμίους, τοὺς ὁποίους εἶχε συλλάβει
εἰς τι πλοῖον, καὶ τοὺς ἔκαυσεν ἀπέναντι τῶν συγγενῶν τῶν.
Μετὰ τὴν πράξιν ταύτην ἐστειλεν ἑνέα φορτηγὰ πλοῖα πρὸς με-
ταφορὰν στρατευμάτων, αὐτὸς δὲ ἔμεινεν μέχρι τῆς 8 Ἰουλίου.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐξ ἐνενήκοντα πλοίων, εἰσέπλεεν ἀναζη-
τῶν τὸν Ὀθωμανικόν· μαθὼν δὲ ὅτι εὕρισκετο ἀπέναντι τῆς Σά-
μου, διὰ νὰ μεταφέρει στρατεύματα, ἐπλευσε τὴν 8 Ἰουλίου με-
ταξὺ Σάμου καὶ Μικρῆς Ἀσίας, καὶ εἶδεν ἀπὸ τὸ Ἰζαγκλή τὰ
ἑνέα φορτηγὰ, καὶ ἐπλευσε πρὸς αὐτά, οἱ δὲ ἐν αὐταῖς Ὀθωμα-
νοὶ ἰδόντες τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, ἀπεβίβασθησαν εἰς τὴν ξηρὰν,
καὶ ἤρχισε κατ' αὐτῶν τὸν πυροβολισμόν. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἔκαυσαν
τὰ ἐχθρικά ταῦτα πλοῖα ἀπέναντι τοῦ συρρέοντος ἐχθρικοῦ πλῆ-
θους καὶ ἐχθρικοῦ στόλου. Τὸ μὲν πλῆθος διεσκορπίσθη, ὁ δὲ
στόλος ἀπεμακρύβη, καὶ οὕτως ἐματαιώθη ἡ μεγάλη αὕτη ἐκ-
στρατεία.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος τὴν 11 Ἰουλίου συνητάνη μετὰ τοῦ
Ὀθωμανικοῦ εἰς τὸν μεταξὺ Κῶ καὶ Βουρδουμίου πορθμῶν, εἰς
ἐν καὶ ἐκινδύνευσεν· ἀλλὰ σπεύσας ἐξῆλθε τοῦ ὑπὲρ ἐμοῦ καιροῦ.
Τρία πυρπολικὰ πλοῖα ἔκαυσαν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ ματαίῳ, καὶ ἐν
ἔπειτα εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν. Ἐκείθεν, ὁ μὲν Ὀθωμανικὸς στόλος
ἠγκυροβόλησε εἰς τὴν Κῶ, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς εἰς τὴν Λέρον καὶ Κάλυ-

μνον. Εἰς τὴν Κῶ ἐφθασε μία φρεγάτῃ καὶ δεκατρία μικρὰ πλοῖα τοῦ Μεχμέτ Ἀλή ὑπὸ τὸν Ἰσμαήλ Γιβραλτάρην ἔχοντα 800 Ἀλβανούς δι' ἀπόβατον. Ἐκτοτε ἐχωρίσθησαν οἱ δύο στόλοι, τοῦ μὲν Αἰγυπτιακοῦ μεταβίντος εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, τοῦ δὲ Ἑλληνικοῦ συγκεντρωθέντος εἰς Σάμον. Ὅλοι δὲ οἱ παρακεῖ-
μενοι εἰς τὴν παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Χριστιανοὶ, μὴ ὑποφέ-
ροντες τὰ βέβαια τῶν Τούρκων, ὁκτακόσθιαι περίπου οἰκογένειαι
μετέβησαν εἰς τὴν Σάμον.

Χίος.

Ἡ Σουλτανικὴ Κυβέρνησις, φοβουμένη μὴ ἡ Ἐπανάστασις ἐ-
πεκταθῇ καὶ εἰς τὴν ἐμπορικὴν νήσον Χίον, ἔστειλεν εἰς αὐτὴν
ἓνα Βαχίπ Πασσὰν μετὰ χιλίων ἀτάκτων Ὀθωμανῶν καὶ ἑκατὸν
περίπου πυροβολιστῶν, ὅστις ἀφῆρσεν ἀπὸ τοὺς κατοίκους τὰ
ὄπλα, καὶ λαβὼν ἐκ τῶν προκρίτων ὀγδοήκοντα περίπου ὡς ὁμή-
ρου, ἔθεσεν ἐντὸς τοῦ φρουρίου.

Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου, μολονότι ἦσαν ἑκατὸν εἰκοσι χιλιάδες
περίπου, ὅμως δεδωμένοι εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ κτήματα, ἦσαν
ὅλως ἀπειροπόλεμοι καὶ δὲν εἶχον συλλάβει αὐδεμίαν ἰδέαν περὶ
Ἐπανάστασεως. Οἱ πρόκριτοι μάλιστα, εὐρισκόμενοι ἐν τῷ φρου-
ρίῳ ὡς ὁμηροὶ καὶ εἰς τὸ παραμικρὸν κίνημα διατρέχοντες τὸν
μεγαλειότερον τῶν κινδύνων, ἀπέκρουον πᾶσαν περὶ Ἐπανάστα-
σεως ἰδέαν. Ἄνθρωποι ὅμως τῆς κατωτέρας τάξεως, ἀποβαλόντες
τὰ ἐμπορικὰ συμφέροντά των, ἐζήτουν ἀναστάτῳσιν, μὲ τὴν
ἐλπίδα τῆς βελτιώσεως τῆς ἑαυτῶν τύχης, ἄλλοι ὑπὸ ἀληθοῦς
πατριωτικοῦ αἰσθήματος κινούμενοι, ἔτρεχον ἐντὸς τῆς Ἐπανα-
στατωμένης Ἑλλάδος καὶ παντὶ σθένει ἐνέργουν νὰ κινήσωσι τὴν
Χίον εἰς ἐπανάστασιν. Ὁ θερμότερος δὲ πάντων τούτων ἦτο
Ἀντώνης τις Μπουρνίης, ἐξ ἐνὸς χωρίου τῆς Χίου, ὅστις εἶχεν
ὕπηρετήσῃ ὡς αξιωματικὸς εἰς τὸν Γαλλικὸν στρατόν. Ἡ ἐγ-
καθιδρυθεῖσα Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν συνεχώνει μὲ τὸ πνεῦμα
τῶν ὑποκινούντων τὴν ἐπανάστασιν τῆς Χίου, διότι πρόεβλεπε
τὸν ἀφηνισμὸν τῆς. Ἀλλ' ὁ Ἐψηλάντης λέγεται, οἷι ἄνευ τῆς
ἀδελφείας τῆς Κυβερνήσεως συνενοηθεῖς μετὰ τοῦ Λυκαούργου Λυγο-

θίτου εἰς Σάμον, διέταξε νὰ γίνη ἡ κατὰ τῆς Χίου ἐκστρατεία ὑπὸ τὸν Λυκούργον αὐτόν, καὶ ὅτι ἀκολούθως ἀνέστειλε τὴν πρὸ αὐτοῦ δοθεῖσαν διαταγὴν, ἀλλὰ τὰ πράγματα εἶχον προχωρήσει πολὺ διότι οἱ ὑπὲρ τῆς ἰδέας τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς Χίου εἶχον πολυπλασιασθῇ· προσέτι τὸ ἐξῆς περιστατικὸν ὤθησε τὰ πράγματα εἰς ταχυτέραν ἐνέργειαν.

Οἱ Σάμιοι, ὧς ἐβρίθην, ἀποδιβαζόμενοι εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπετιθέιντο κατὰ τῶν κατοίκων τῶν νησίδων τούτων Ὀθωμανῶν, λεηλατοῦντες καὶ καταστρέφοντες τὰ πάντα, χωρὶς νὰ δύνανται οἱ Ὀθωμανοὶ νὰ τοὺς ἀναχαιτίσωσιν. Ἐνθαῤῥυνθέντες λοιπὸν ἐκ τῶν περιστάσεων τούτων, ἀπεφάσιον νὰ ἐπιτεθῶσι καὶ κατὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ φρουρίου Κουσάντασι. Ὁ Χίος Μπουρναῖς, μαθὼν τοῦτο, μετέβη εἰς τὴν Σάμον καὶ εὐρών τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐκστρατείας Λυκούργον τῷ εἶπεν, ὅτι ἡ ἄλωψ τοῦ φρουρίου τούτου εἶναι δυσκατέρθωτος, καὶ ὅτι θεωρεῖ πολὺν συμφερόμερον τὸ νὰ στραφῇ ἡ ἐκστρατεία αὕτη κατὰ τῆς Χίου, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἅμα ἴδωσι τοὺς Σαμίους ν' ἀποδιβασθῶσι θὰ λήθωσι τὰ ὅπλα καὶ θὰ προκαταβάλωσι μεγάλην χρηματικὴν ποσότητα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ· διὰ νὰ τὸν πείσῃ δ' ἔτι μᾶλλον τῷ ἐπίδειξε διάφορα γράμματα προκρίτων τινῶν τῶν Μαστιχοχωρίων καὶ λοιπῶν. Ὁ Λυκούργος, πεισθεὶς εἰς τοῦτο διέταξε τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐκστρατείας εἰς τρεῖς χιλιάδας χωρὶς νὰ συλλογισθῇ ποτὲ τὰ ἐναντία, οὔτε τὴν ἄδειαν μάλιστα τῆς Κυβερνήσεως ἔλαβεν, οὔτε τας τρεῖς ναυτικὰς νήσους περὶ τούτου εἰδοποίησεν, ἀλλ' ἐπιβίβασθεις εἰς ὀκτὼ βρῆχια καὶ τριάκοντα σακολεῖδας μετὰ 2,500 στρατιωτῶν ἀπέπλευσε τὴν 10 Μαρτίου 1822 καὶ ἠγχυροβόλησεν εἰς Χίον κατὰ τὴν Ἀγίαν Ἐλένην· ὁρμητικῶς δὲ ἀπεβίβασε τὸν στρατὸν, ὅστις ὅλους τοὺς ὁποίους εὗρεν εἰς τὴν παραλίαν Τούρκους ἐφόνευσε, τοὺς δ' ἄλλους, ἐντρόμους γεννημένους, τρέφας εἰς φυγὴν καὶ καταδιώξας, ἠνάγκασε νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὸ φρούριον· καὶ οἱ Χριστιανοὶ δὲ τῆς ἀνωτέρας τοξείας ἐξεπλήττοντο διὰ τὴν ἀπερσδόκητον ταύτην εἰσβολὴν τῶν Σαμίων. Εὐρισκόμενοι δὲ εἰς ἀπορίαν περὶ τοῦ πρακτέου, ἐφρούρουντο ἀφ' ἐτέρου μὴ οἱ Ὀθωμανοὶ κακοποιησῶσι τοὺς ὀρδοῇ-

κοντα προκρίτους καὶ συγγενεῖς των τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ κρατού-
 μένους ὡς ὁμήρους καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει
 ἐνδοσχομένους, ὥστε ἔμενον κεκλεισμένοι εἰς τὰς οἰκίας των.
 Ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν ἔφθασαν ἀπὸ τὰ χωρία πληθεὶς χωρικῶν ῥο-
 παλοφόρων, οἵτινες ἠνώθησαν μετὰ τῶν ἐν τῇ πόλει στρατιωτῶν.
 Τὴν 3 ὥραν μετὰ μεσηθρίαν ἐγένετο λιτανεῖα καθ' ὅλην τὴν
 πόλιν καὶ ἐψάλη δοξολογία ἐν μέσῳ ὁλλαλαγμῶν καὶ φόβων· εἰ-
 σιλωὴν δὲ ὁ Λυκούργος, κατέλυσεν εἰς τὴν Μητρόπολιν μετὰ
 τοῦ Μπουρνιά, ὅστις ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης ἐγένετο ἀντιζηλός
 του, ἔφερε δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ πύλου τοῦ τὸ Δημοκρατικὸν τῆς Γαλ-
 λίας Ἐθνόσημον. Ὁ Λυκούργος καταργήσας τὴν Δημογεροντίαν
 τὴν ἀντεκατέστησε διὰ Ἐφορείας, ἀνήγειρε δὲ καὶ κανονοστάσις
 ἀπέναντι τοῦ φρουρίου, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ κανόνια ἦσαν πολὺ μικρά,
 οὐδ' ὅλως ἐβλαπτον. Οἱ ἔθροισι ἰδόντες ὅτι οὐδεμίαν ἐλπίς ὑπάρχει
 περὶ τῆς πτώσεως τοῦ φρουρίου, προσέλεποντες δὲ ἀπ' ἐτέρου ὅτι
 ἡ βραδύτης αὕτη ἡδύνατο νὰ τοὺς φέρῃ εἰς μαγαλιότερον κίνδυ-
 νον, ἔγραψαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν ζητοῦντες συνδρομήν. Ἡ Κυ-
 βέρνησις τοῖς ἀπέστειλε πέντε βαρέα κανόνια καὶ δέκα βομβοδό-
 λω, ἀλλ' ὅταν ταῦτα ἐφθασαν εἰς Ψαρὰ, ἡ Χίος εἶχε καταστραφῇ.

Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶχον στείλῃ εἰς Ψαρὰ καὶ ἔφερον
 πολεμοφόδια, ἐμισθώσαν δὲ καὶ ἐξ ψαρινῆς πλοῖα πρὸς φρουρήσιν.

Ὁ Λυκούργος ἔγραφεν εἰς τὸν Πατῆν ζητῶν τὴν παράδοσιν τοῦ
 φρουρίου, ἀλλ' οὐδεμίαν ἔλαβεν ἀπάντησιν. Τὰ πάντα ἦσαν εἰς
 ἀνασχίαν, ὃ δὲ φόβος περὶ τοῦ μέλλοντος μέγιστος, δι' ὃ οἱ ἔμ-
 ποροι ἤρχισαν νὰ φεύγωσιν, ὃ δὲ Μπουρνιάς τοὺς ἠπειλῆσε διὰ
 τοῦτο τὸ κίνημα.

Ὁ Σουλτάνος, μαθὼν τὴν Ἐπανástασιν τῆς Χίου, διέταξε νὰ
 ἐτοιμασθῇ καὶ ἐκπλεύσῃ ὁ στόλος ἀμέσως πρὸς τὴν Χίον, διέτα-
 ξε δὲ καὶ τοὺς ἠγεμονίσκους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νὰ καταδιώ-
 σωσι καὶ οὗτοι τὰ στρατεύματά των εἰς τὸν Τζιζμέ, διὰ νὰ με-
 ταβιβάσθωσιν εἰς Χίον. Ἐν δὲ Κωνσταντινουπόλει ἐφόνευσσε περὶ
 τοὺς ἐξήκοντα Χίους καὶ τρεῖς τῶν προκρίτων, οἵτινες ἦσαν ὡς
 δοκτοί. Τὴν δὲ 30 Μαρτίου, ἤτοι τὴν Μεγάλην Πέμπτην, ἐρά-
 νη ἐξώθεν τῆς Χίου ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Κορμάλιν,
 συγκεκριμένος ἐκ τεσσαράκοντα ἐξ πλοίων, ἐξ ὧν ἦσαν ἐξ δι-ε-ρ-

τα, ἐννέα φοιγᾶται καὶ τ' ἄλλα Κορβίται, Βρίκια καὶ Βομβόιδνε. Ἦλθε δὲ ὁ στόλος καὶ ἑπτὰ χιλιάδας ἐνὶ πλοίων στρατιωτῶν. Ἀμὰ ἔμτασιθέοντο τοῦ στόλου, τὰ Ψαριανὰ πλοῖα ἀνεχώρησαν. Ὁ στόλος τὴν νύκτα κανονισθῶν ἀπεβίβασεν ἑπτὰ χιλιάδας στρατιώται· ξιφῆρεις, οἵτινες ἄμφο ἐρωθεν ὦ μῆσαν κατὰ τῶν Σαμίων, οἵτινες ἅμα τοῦ, εἶδον ἐρχομένους ἔφυγον, ἐγκαταλιπόντες τὴν πόλιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσελθόντες οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπυρπόλησαν ὡς καὶ τὰ παρακείμενα χωρία, καὶ ἀκολουθῶς ἐδόθησαν εἰς τὴν σφυγὴν, ἁρπαγὴν καὶ λεηλασίαν. Πιτὰ τὴν φυγὴν τῶν Σαμίων ἀπεβίβασαν ἀπειρα στρατεύματα ἐκ τῆς ἀντικρὺ παραλίας. Οἱ δὲ Χριστιανοὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου, ἄλλοι ἐλλείσθησαν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, τὴν ὁποίαν κυριεύσαντες οἱ Ὀθωμανοὶ, ἔσφαξαν πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν οἱ Ὀθωμανοὶ μετέβησαν εἰς τὸ χωρίον Ἁγίου Γεωργίου ὅπου ἦτον ὁ Λευκὸς μετὰ πολλῶν Σαμίων, ὅστις κατ' ἀρχὰς αὐτῆς, ἀλλ' ἀκολουθῶς φυγὼν ἐγκατέλειπε τὴν Χίον καὶ μετέβη εἰς Φαρά καὶ ἐκείθεν εἰς τὰ ἴδια. Οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ μὴ εὐρίσκοντες πλέον εὐδερμίαν ἀντίστασιν, ἐφόνευσαν ἀδιακρίτως, ἡγμάλῳ τιζόν καὶ ἐπυρπόλουν πᾶν τὸ προστυχόν.

Ὁ Καπετὰν Πασᾶς, κηρύξας διὰ τῶν Προξένων ἀμνηστείαν, ἐξεπάτασε τοὺς Χίους καὶ τοὺς ἔφερε νὰ προσκυνήσωσιν· ἀλλ' ἀκολουθῶς διασπείρας τρισέκοντα χιλιάδας θηρίων οἰκιστῶν εἰς τὰ χωρία κατέσφαξεν ἀντικρὺς 23,000 καὶ 47,000 ἡγμάλῳσι. Εἶναι ἀδύνατον γὰρ ἅθωπίνῃ νὰ περιγρῶφῃ τὰ δεινὰ, τὰ ὁποῖα ὑπέφερεν ὁ λαὸς τῆς Χίου! Ὁ Καπετὰν Πασᾶς ἐστόλισε τὰ πλοῖα τοῦ μετ' ἀπληρονομήτους προκρίτους προσκυνήσαντας. Ἐν αὐτῷ τούτῳ ἔπρξε καὶ ὁ τοῦ φρουρίου Πασᾶς, μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ ὁ ἐνάριστος Ἀρχιερεὺς Παλᾶτιον. Ἄπαντα ἡ Εὐρώπη ἐφοίξε διὰ τὴν θηριωδίαν τῶν Τούρκων, ἧτις ἐδιπλασίασε τὸν ζῆλον τῶν εὐγενῶν καὶ φιλανθρωπῶν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος!

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, μαθοῦσα τὴν εἰς Χίον μετάθεσιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου μετὰ στρατιωτικῆς δυνάμεως, ἔσπευτε νὰ συνεννοήσῃ μετὰ τὸς τρεῖς ναυτικὰς νήσους, διὰ νὰ ετοιμάσῃ

στόλον καὶ ἐξέλιθωσιν εἰς καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ στόλος οὗτος ἐτοιμασθεὶς συνεκεντρώθη τῇ 27 Ἀπριλίου εἰς τὸν λιμένα τῶν Ψαρῶν· συνέκειτο δὲ ἐκ 56 πλοίων καὶ 8 πυρπολικῶν, τῶν μὲν Ὑδραϊκῶν ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Μασούλην, τῶν δὲ Σπειωτικῶν ὑπὸ τὸν Κολανδρουτέζον, καὶ τῶν Ψαριανῶν ὑπὸ τὸν Ν. Ἀποστόλην. Τὴν 28 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς πλεύσαντες πρὸς τὸν Ἰζεσμεν δὲν εὗρον ἐκεῖ τὸν Ὀθωμανικὸν στόλον, καὶ οὕτως ἐπανηλθον εἰς Ψαρά. Ὁ δὲ Τουρκικὸς ἐπανηλθεν εἰς τὴν Χίον μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ μείνῃ μέχρι τοῦ Μπαϊραμίου, διότι τὴν 10 ἤρχιζε τὸ Ῥομαζάνιον. Τὴν 9 συνεκρούσθησαν οἱ στόλοι ἄνευ ἀποτελέσματος, καὶ οὕτως ἐπανηλθον ἕκαστος εἰς τὴν προτέραν τοῦ θέσιν. Εἰς τὴν Καπετὰν Πασᾶν εἰς Χίον ἐφθάσε νέα ναυτικὴ δύναμις ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Αἰγύπτου. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐκ Ψαρῶν ἔστειλε δύο πυρπολικά, τὸ ἓν ὑπὸ τὸν Κωνσταντ. Κανάρην Ψαρινόν, τὸ δὲ ἄλλο ὑπὸ τὸν Γεώργιον Πιπίνον Ὑδραῖον· ταῦτα διὰ νυκτὸς ἐπλευσαν εἰς τὸ ἀρκτικὸν τῆς Χίου, συγχρόως δὲ ἀπέπλευσαν καὶ τέσσαρα πολεμικά, τὰ δύο πρὸς τὸ ἀρκτικόν, τὰ δὲ ἄλλα δύο πρὸς τὸ μεσημβρινόν μέρος· διὰ νὰ λάβωσι τὰ πυρπολικά, τὰ ὅποια μετὰ τὸ μεσονύκτιον εἰσῆλθον εἰς τὸ μέσον τοῦ στόλου· καὶ τὸ μὲν Ψαρινὸν διευθυνθὲν πρὸς τὴν πύραν τῆς Ναυσαρχίδος καὶ περιπλεχθὲν μετέδωκεν ἀμέσως τὴν φλόγαν του, τὸ δὲ Ὑδραϊκὸν εἰς τὴν πύραν τῆς ὑπωναυαρχίδος, ἀλλὰ τοῦτο πρὶν μεταδῶναι τὸ πῦρ ἀποσπασθὲν ἐκυμαίνεται ἐντὸς τοῦ στόλου ἐνσπείρον τὸν φόβον καὶ τὴν ταραχήν. Ὁ Καπετὸν Πασᾶς προσπαθῆσας καὶ μὴ δυναθεὶς νὰ σώσῃ τὸ πῦρ ἐβρίφθη εἰς λέμβον τινα διὰ νὰ σωθῇ. ἡ θεία εἴκη ἡμῶς, ἣτις εἶχε προαποφασίσει τὴν ὁπωλιάν του, διὰ τὴν σκληρὰν διαγωγὴν του, δὲν τὸν ἔσωσε, διότι πεφυρακτωμένη κεφαλή πεσούσα ἐπὶ τῆς λέμβου τοῦ συνέτριψε τὸν μηρόν, καὶ τὴν ἐπιούσαν ἀπέθανε· δύο ἄλλαι λέμβοι ἐχάθησαν αὐτανδρῶς. Τὰ κανόνια τῆς Ναυσαρχίδος ἐκπυροκροτοῦντα δὲν ἐπέτρεψαν νὰ πλησιάσωσι πρὸς σωτηρίαν οὐτέως, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦσαν συσσωρευμένοι πολλοὶ ἐπίσημοι Ὀθωμανοὶ, ἔχοντες μετ' αὐτῶν καὶ 300 περίπου νεάνιδας καὶ νιους εὐειδιστάτους, τέκνα τῶν πριγκίτων, διὰ νὰ προσφέρωσι

θῶρον εἰς τὸν Κύριόν των καὶ τοὺς συναδέλφους των, ἀλλ' ἅπαντες ἐν τῇ Ναυαρχίδι ἐκάησαν μετ' ἀπείρων θησαυρῶν.

Οἱ γενναῖοι πλοῖορχοι καὶ ναῦται τῶν πυρπολικῶν, τὸ ὅλον τριάκοντα τέσσαρες, ἐμβάντες εἰς τὰς λέμβους των, ἐξῆλθον τοῦ πορθμοῦ καὶ ἐσώθησαν ἐπὶ τῶν πλεόντων πλοίων, μεθ' ὧν ἐπανεληθόντες εἰς τὰ Ψαρά, ἐψαλαν δοξολογίαν εἰς τὸν Ὑψιστον. Ὁ δὲ στόλος τοῦ Σουλτανου ἐντρομος γενόμενος ἀπέπλευσε καὶ δρομαίῳ; ἔπλευσε πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, ὅπως σωθῇ ὑπὸ τὰ φρουρία του. Οἱ δὲ διασωθέντες Χίοι, ἄλλοι μὲν μετέβησαν εἰς Ψαρά, ἄλλοι εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἡ δὲ νῆσος ἅπασα κατεστράφη καὶ ἡρημώθη.

Κυδωνίαι καὶ Μοσχονήσια.

Μετὰ τὴν πυρπόλησιν τοῦ δικρότου, τοῦ ἀποχωρισθέντος ἐκ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου καὶ ἀγκυροβολήσαντος περὶ τὴν Ἐριστὸν τῆς Μιτυλήνης, ὅπερ ἐγένετο τὴν 27 Μαΐου τοῦ 1821 αὐτοῦ, ὡς ἄλλου ἐρρήθη, οἱ Μοσχονήσιοι, ἰδόντες τὸν Ἑλληνικὸν στόλον ἐλλεμισμένον εἰς τὴν παραλίαν αὐτῶν, ὑψωσαν τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν τὴν 2 Ἰουνίου.

Ἡ δὲ Χριστιανικὴ πόλις τῶν Κυδωνιῶν εὐρισκομένη μεσογειότερον καὶ ἀκμοχούσα εἰς τὰ πλούτη, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν κτηματικὴν αὐτῶν περιουσίαν, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπαναστατήσῃ ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θεσιῶς της, καὶ διότι ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβερνήσις προλαβούσα ἔστειλεν ἐκεῖ δύναμιν ἐκ τριῶν χιλιάδων ἀνδρῶν, ἀλλ' ἡ φρουρά αὐτῇ καὶ οἱ γέροντες αὐτῶν Ὀθωμανοὶ κινούμενοι ἀπὸ φόβου διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν κατοίκων ἐπεδιώκον εὐκαιρίαν ἵνα λεηλατήσαντες καταστρεψῶσιν αὐτήν. Τῆς εὐκαιρίας ταύτης παρουσιασθείσης ὡς ἐκ τῶν κινήματων τῆς τῶν Μοσχονησιῶν ἐπαναστάσεως, ὁμέσις ἡ φρουρά ἤρχισε τὴν διαρπαγὴν καὶ λεηλασίαν τῆς πόλεως ἀδιακρίτως. Οἱ δὲ Κυδωνιεῖς ἰδόντες τοῦτο, καὶ ἄλλως μὴ δυνηθέντες νὰ τὸ ἐμποδίσωσιν, ἔλαβον καὶ οὗτοι τὰ ὄπλα πρὸς ἀντίστασιν· ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες ν' ἀντισταθῶσι κατὰ τῶν συστρωμένων καὶ ἐγγύμων Ὀθωμαν-

νών, ἔτρεξαν πρὸς τὰ Μοσχονήσια, ὅπου διεφυλάχθησαν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τοῦ θανάτου. Ὅσοι ἠδυνήθησαν νὰ διαφύγωσι τὸν κίνδυνον, ἐκείθεν μετέβησαν εἰς Ψαρὰ καὶ τὰς νήτους τοῦ Αἰγαίου. Ἡ δὲ πόλις τῶν Κυθωνιῶν ἐπυρπολήθη ἅπαντα παῖς τῶν Ὀθωμανῶν, τὰ δ' αἰχμαλωτισθέντα γυναικόπαιδα διεσπάρησαν καθ' ὅλον τὸ Ὀθωμανικὸν Κράτος.

Ἡ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία, ἀντὶ νὰ συγκινηθῇ εἰς τὰ τοιαῦτα τραγικὰ συμβάντα καὶ τὴν καταστρωφὴν τῶν ἀκμαζουσῶν τούτων πόλεων, διὰ τὰ πλούτη τῶν διαπροψιστῶν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ συστημένα Σχολεῖα, ἀπειναντίς ἔχεις καὶ ἐχειρακρῶσει διὰ τας καταστροφὰς ταύτας.

Κύπρος, Ῥόδος, Κῶς.

Ἡ νῆτος Κύπρος κατοικουμένη ὑπὸ ἑκατὸν χιλιάδων χριστιανῶν καὶ δέκα χιλιάδ. Ὀθωμανῶν ὑπέφερε καὶ οὕτη τὰ δεινὰ τῆς βαρβαρότητος, διότι ἐκτὸς τῶν κατοικῶν Ὀθωμανῶν, εἴτινες ὑπῆρχον ἐν Κύπρῳ, εἶχε καὶ ὁ Μουσελίκης ἀρκετὴν τινα φρουράν. Ἡ Πύλη ὅμως αὐτὴ ἀρκετθεῖσα εἰς τούτους, διέταξε τὸν Πασσὰν τῆς Ἄκρης νὰ στείλῃ καὶ ἄλλον στρατὸν πρὸς φυρούρησιν τῆς Κύπρου, ὅστις καὶ ἐξαπέστειλε τὴν 3 Μαιῶν τέσσαρας χιλιάδας, τὸν δὲ Μουσελίμην Κουτζούκ Μεχμέτην ἡ Πύλη διέταξε συμφώνως μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ φετῶ, τοῦ ἐκδοθέντος παρὰ τοῦ Σέχ. Οὗλ. Ἰσλάμης, ἡ τοῦ ληφθέντος μέτρου, νὰ σφάξῃ ὅσους χριστιανούς ἐκ τῶν προκρίτων νομῆται ὑπόπτους καὶ ὁξους θανάτου. Τὴν διαταγὴν ταύτην ὁ Μουσελίκης ἐκονοποίησεν εἰς τοὺς Ὀθωμανούς, εἰς αὐτὸς προέτεινε νὰ σφύξωσι τὸν Μικαριώτατον Λευκοσίας, τρεῖς ἄλλους Ἀρχιερεῖς, καὶ ὀλίγους ἐκ τῶν προκρίτων χριστιανῶν. Οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ θιγόντες νὰ θρακπεύωσι τὰ πάθη των, ἀντίστησαν, προτείνοντες εἰς τὸν Μουσελίμην, ὅτι ἐκτὸς τῶν Ἀρχιερέων πρέπει νὰ φονευθῶσι καὶ ὅσοι οἱ ἔχοντες ἐπιβροχήν τινα, πλούτη καὶ παιδείαν, καὶ δυνάμενοι ἐπ' ὀνόματι νὰ διεγερῶσι καὶ τοὺς ἄλλους εἰς ἐπανάστασιν. Πρὸς τοῦτο συντάξαν ἐκτεταμένον κατάλογον, τὸν ὑποῖον ὁ Μουσελίκης δὲν παρεδέχθη

μ' ὅλας τὰς ἀπειλὰς ὅσας τῷ εἶπον. Ἀτυχῶς οὖτως κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐβόησεν εἰς Κύπρον καὶ ὁ Θεοφύλακτος Ὁθησεύς, Ἀρχιμανδρίτης Κύπριος, ὅστις μέινας ἐπὶ τοῦ πλοίου, διδωσκεν ἐξ αὐτοῦ τὰς ἐπιστολάς καὶ προκηρύξεις προσκαλῶν τὴν νῆστον εἰς ἐπανάστασιν. Μία δὲ τῶν προκηρύξεων τούτων περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Μουτελίμη, ὅστις ἀμέσως ἐκάλεσεν εἰς Λευκοσίαν τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ προκρίτους χριστιανούς καὶ τοὺς ἐφυλάκισεν· τὴν δὲ Ὁθὴν Ἰουλίου ἐκρέμασεν εἰς τὸ ἀπέναντι τοῦ διοικητηρίου τῆς Πύλης δέδρῳ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κυπριακὸν, τοὺς δὲ τρεῖς Ἀρχιερεῖς καὶ ἄλλους τινὰς χριστιανούς ἀπεκεφάλισε. Δὲν ἔπαυον δὲ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης νὰ σφάζωσι καὶ κατακόπτωσι μεληδὸν ζῶντας τοὺς χριστιανούς. Ἐντὸς βραχυτάτου διαστήματος ἐφόνευσαν δικασίους περίπου προκρίτους διμεύσαντες καὶ τὰ ὑπάρχοντά των.

Εἰς τὴν Κῶ οἱ Τούρκοι ἦσαν πολὺ περισσότεροι τῶν χριστιανῶν, διότι ἤρ' ἰθιμύντο δένα περίπου χιλιάδες, οἱ δὲ χριστιανοὶ μόλις ἐξ χιλιάδες, καὶ μολοντοῦτο ἔφερον ἀκόμη 600 ἰτάκτους ἐξ Ἀνατολῆς, οἵτινες μετὰ τῶν ἐντοπίων τὴν 11 Ἰουλίου ἤρχισαν τὴν σφαγὴν τῶν χριστιανῶν. Ἐκ μόνης τῆς πρωτιουούσης ἔσφαξαν περὶ τοὺς 100, ἀπείρους οἰκίας κατέστρεψαν, γυναῖκας ἤρπασαν, ναυτοὺς ἐδόλκωσαν καὶ ἄλλα ἀνθρωπυργήματα ἔπραξαν, χωρὶς νὰ ὑπάρῃ οὐδεμία ἰδέα ἐπαναστάσεως. Τα αὐτὰ κακὰ καὶ ἐν Ῥόδῳ διεπράχθησαν ὑπὸ τῆς ἐξουσίας καὶ τῶν Ὀθωμανικῶν ἀρχῶν.

Κίσσος.

Ἐν δὲ τῇ νήσῳ Κίσῳ πρὶν ἔτι ἐκστρατεύσῃ ὁ Ἰμπροχήμες κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῆς καὶ τὴν καταστροφῇ, διότι οἱ κάτοικοι αὐτῆς διὰ τῶν πλοίων των ἐδολαπτον ὅλην τὴν παραλίαν τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας. Τὴν 6 δὲ Ἰουλίου 1824 ἐνεφνίσθη ὁ στόλος τῆς Αἰγύπτου, συνιστάμενος ἐκ τεσσαράκοντα πέντε πλοίων· ἔφερε δὲ τέσσαρες χιλιάδας στρατοῦ ὑπὸ τὸν Χρυστεῖν βεην. Τὰ μὲν πλοῖα λοιπὸν ἐλιανονοβό-

λουν ἔμπροσθεν τῆς νῆσ·ου, διὰ νὰ προτελκύσωσιν ἐκεῖ τὴν προ-
σοχὴν τῶν κατοίκων, ὁ δὲ στρατὸς ἀποβιβασζόμενος ἐκ τοῦ ὀπι-
οθεν βραχύνους μέρους ἐκυρίευσεν τὴν νῆσον. Πολλοὶ τῶν κατοί-
κων ἐφρονέθησαν, ἄλλοι ἔφυγον εἰς τὰ ὄρη καὶ πολλοὶ προτεκύ-
νησαν, τὰ δὲ γυναῖκες·αἰδα ἤχμαλωτίσθησαν. Οἱ Τοῦρκοι λεη-
λατήσαντες τὸν τόπον ὑψώσαν τὴν Ὀθωμανικὴν σημαίαν, διο-
ρίσαντες δὲ φρουρὰν ἀνεχώρησαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, φέροντες τὰ
συλληφθέντα πλοῖα. Τὴν 21 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς φθάσαντα τὰ Ἑλ-
ληνικὰ πλοῖα, εὗρον τὴν νῆσον κατεστραμμένην. Οἱ κάτοικοι
ἐδέχθησαν τοὺς Ἕλληνας, ὁ δὲ Ἀγάς ἔφυγεν εἰς Κάρπαθον.

Συμβάντα ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἡ νῆσος Κρήτῃ πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως κατοικεῖτο
ἀπὸ ἑκατὸν ἐξήκοντα χιλιάδας χριστιανῶν καὶ ἑκατὸν τριάκοντα
χιλιάδας Ὀθωμανῶν. Οἱ δεύτεροι οὗτοι ἦσαν ἐξ ἀρνησιβήτηκων
χριστιανῶν, ἀλλ' ἦσαν φανατικώτεροι καὶ τῶν Ὀθωμανῶν αὐτῶν,
διψῶντες χριστιανικοῦ αἱματος. Τα αἰμοδοῖρα ταῦτα θηρία, πλη-
ροφρηθέντα περὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Μελοποννήσου καὶ τῶν
νῆσων, ἤσχιζαν νὰ πράττωσι κατὰ τῶν χριστιανῶν τοὺς τρα-
γικωτέρους φόνους. Ὁ δὲ Λουτφά Πασσᾶς τῶν Χανίων κατ' αἰ-
τήτην τοῦ ὄχλου τῶν Ὀθωμανῶν ἐφυλάκισε περὶ τὰς ἀρχὰς
Μαΐου τὸν Ἐπισκοπὸν Κισσάμου, τὸν ὁποῖον ἔπειτα παρῴκωκεν
εἰς τὸν Ὀθωμανικὸν ὄχλον, ὅστις τὸν ἐβασάνιζε καὶ ἐθεάτριζε,
περιφίρων ἢ ἱγυμνον εἰς τὰς ὁδοὺς, ἀκολουθῶν δὲ τὸν ἐκρέμασεν
ἐξωθεν τῆς πόλεως καθὼς καὶ τὸν ἀλληλοδιδακτικὸν διδάσκα-
λον. Μετὰ ταῦτα ὁ θηριώδης ὄχλος ἐζήτην νὰ σφίξῃ ὅλους
τοὺς ἐν τῇ πόλει χριστιανούς, τὸ ὁποῖον ἀνέβαλον μετὰ τὸ
Ῥαμαζάνιον· τὴν δὲ 17 Ἰουνίου ἠγοήθησαν αἱ ὀπλοθήκαι καὶ
ὠπλίσθησαν ἅπαντες οἱ Ὀθωμανοὶ ὑψώσαντες τὴν σημαίαν τοῦ
πολέμου, καὶ περιφερόμενοι εἰς τὴν πόλιν προητοιμαζόν τὸν
φόνον καὶ τὴν καταστροφὴν. Τὴν τελευταίαν τοῦ Ῥαμαζανίου
ἐξεδόθη ὁρισμὸς τοῦ Πασσᾶ καὶ Φετῆς τοῦ Καδὴ πρὸς ἐξολό-
θυσιν τῶν χριστιανῶν. Τριάκοντα χριστιανοὶ μείναντες ὑπὸ

τὴν προστασίαν τῶν Ἀγίδων, αὐθημερόν ἐφρονεῖσθαι, οἱ δ' ἄλλοι εἶχον φύγει. Τὴν ἐπισύσαν ἐξελθόντες τῆς πόλεως ἔκαυσαν εἴκοσι χωρία καὶ Μοναστήρια, ὅσους δὲ χριστιανούς εὗρισκον, ἐτφάζον, ἐπνίγον, ἔκαιον καὶ ἐκρέμων, τὰς δὲ γυναῖκας ἐπώλουν ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Χανίων. Πικρολύθουν δὲ αὐταὶ αἱ φρικταὶ σκηναὶ ἐπὶ ἓνα ὁλόκληρον μῆνα. Ἦ δεινὰ αὕτη τῶν χριστιανῶν θεσι τοῦ; ἡνάγκαζεν, ἀποσυρθέντες ἀπὸ τὰ πεδινὰ μέρη καὶ χωρία νὰ καταφύγωσιν εἰς τὰ ὄρη, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰ Σφακιά πρὸς ἀσφάλειάν των.

Ἐν τῇ Κρήτῃ ὑπάρχον πλουσιώταται τινες οἰκογένειαι τοῦ Μεγάλου Κάστρου, αἰτίνεαι, πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας των, εἶχον δεχθῆ πρὸς τὸ φαινόμενον τὸν Ἰσλαμισμόν, μυτικῶ. ὅμως ἐπρέθισον τὸν χριστιανισμόν, κοθ' ὃν ἀνέτριφον καὶ τὰ τέκνα των. Ἐπελθούσης τῆς ἐπαναστάσεως, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ οἱ Κουρμούλκιδαι παρόρτια ὠνολογήσαν, ὅτι ἀσπυζοῦνται τὸν χριστιανισμόν, καὶ δεσφίντες τὰ ὅπλα ἐκ τῆς παιδείας τῆς Μεσαρᾶς, χωρὶς των Κιουτζί, μετέβησαν εἰς τὰ Σφακιά, ἐγκαταλιπόντες τὰς μεγάλας περιουσίας των, καὶ ἔτοιμον νὰ χύσωσι τὸ αἷμα των ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Στυριοῦ. Μετέφερον δὲ εἰς τὰ Σφακιά καὶ τοὺς χορικούς; ἦσαν δὲ οἱ μετανάσται 1,260 οἰκογένειαι, οἱ Σφακιανοὶ τὸν τελευταῖον Μάρτιον μόλις εἶχον λάθει ἰδέαν τινὰ τῆς ἐπαναστάσεως, ἐλθόντος Νικολοῦ τινός Βαρζόγλου, ἡ κατ' ἄλλους Καρτζᾶ. Ἐν τούτοις βλεπόντες οὗτοι τὰ παθήματα τῶν ἄλλων κατοίκων, καὶ περιμένοντες καὶ αὐτοὶ τὴν τύχην ἐκείνων, διότι οἱ Ὀθωμανοὶ ἐσκόλλουν μετὰ τὸ Μπαϊράμι νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰ βουνά των καὶ νὰ τοὺς ἀφαιρέσωσι τὰ ὅπλα, ἐνόμισαν συνετώτερον λαθόντες τὰ ὅπλα νὰ κινηθῶσιν αὐτοὶ κατὰ τῶν ἐλθόντων. εὔρον δὲ καὶ τοὺς κατοικοῦντας τὸ πρὸς ὄρειον κατωφερές μέρος τῶν βουνῶν χριστιανούς Ῥιζήτας, μετὰ τῶν ὁπρίων διέπρεπον τὰ δύω σημαντικὰ χωρία, Λάκροι καὶ Θάρισον· συνεννοήθησαν δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Κουρμούλου Μεσαρίτας, συμπρωθέντες εἰς 900 ὅπλα φόρου, ἐξ ὧν 500 ἦσαν Σφακιανοὶ, 200 Ῥιζῆται καὶ 200 Μεσαρίται. Ἀκολουθῶς δὲ ἠῤῥητεν ὁ ἀριθμὸς διὰ τῶν Λακίω-

τῶν. Διηρέθησαν λοιπὸν εἰς τρία σώματα ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ Γεώργιον Δασκαλάκην τὸν Τζελεπῆν, Ἀναγνώστην Παναγιωτάκην καὶ Ῥούσον Μπουρδουμπᾶν, μετὰ τοῦ τελευταίου ἠνώθη καὶ ὁ εἷς τῶν ἀδελφῶν Κουρμούλων, ὁ ἄλλοτε Χουσεΐμβεης, καὶ ἤδη Μιχαήλ μετὰ τῶν υἱῶν του. Ἐξεστράτευσαν δὲ τὴν 17 Ἰουνίου, τὸ μὲν σῶμα τοῦ Τζελεπῆ πρὸς τὰ Χανιά, τὸ τοῦ Μπουρδουμπᾶ καὶ Κουρμούλη πρὸς τὰ παρὰ τοῦ Ἀγίου Βασιλείου καὶ τὴν Ῥιθυμνον, τὸ δὲ ὑπὸ τὸν Ἀναγνώστην πρὸς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ἀποκερῶων μεταξὺ Χανίων καὶ Ῥιθύμνης. Οἱ μὲν ὑπὸ τὸν Τζελεπῆν τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν εἰς τὸ χωρίον Λοῦλο τῆς ἐπαρχίας Χανίων ἀπήντησαν Τούρκους, τοὺς ὁποίους προθυλόντες ἔτρεψαν εἰς φυγὴν, φονεύσαντες καὶ τρεῖς κόντα ἐξ αὐτῶν. Τὴν ἀκόλουθον προθυλόντες ἄλλους εἰς τὸ χωρίον Κεράμια ἐφόνευσαν οἰκοκέντε ἐξ αὐτῶν, ἔλαυσαν δὲ καὶ τὸ χωρίον. Φονεύοντες λοιπὸν καὶ κτείνοντες παντοῦ, τοσοῦτον φόβον καὶ τρομὸν προὔξενῃσαν εἰς τοὺς Τούρκους, ὥστε τοὺς ἠνάγκασαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ φρούριον τῶν Χανίων, ἐξῶθεν τοῦ ὁποίου ἐλθόντες καὶ οἱ ἴδιοι ἐτροποθετήθησαν.

Οἱ δὲ ὑπὸ τὸν Ἀναγνώστην προὔξενῃσαν μεγαλειτέραν φθράν. Ὑποδιαίρεθέντες εἰς δύο, ἀπέκλεισαν ἐντος ἐνὸς ὄχυροῦ Πύργου ἐνὸς χωρίου τῶν Ἀποκερῶων ἐκατὸν Τούρκους ὑπὸ τὸν Ἀληδάκην, καὶ ἐκείθεν ἄλλον ἐξῶθεν τῶν Χανίων καταστρέψαντες ἐννέα χωρία. Δεινότεραν καὶ ἀνωτέραν ἀντίστασιν εἶδον οἱ ὑπὸ τὸν Μπουρδουμπᾶν καὶ Κουρμούλην, ἀλλὰ καὶ οὗτοι τὴν ὑπερνίκησαν. Ἀπαντήσαντες εἰς τὸ χωρίον τοῦ Ἀγίου Βασιλείου ἐκατὸν περίπου Τούρκους ὑπὸ τὸν διαβόητον κακουργὸν τῆς Κρήτης Ἰσμαήλην, καὶ περικυκλώσαντες αὐτούς, τὸν μὲν ἀρχηγὸν ἐφόνευσαν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν. Ἐκείθεν μεταθέντες εἰς Αἰπαθίαν ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς ἄγριους κατοικοὺς τῶν χωρίων τῆς Ἐπαρχίας ἐκείνης, συλλαβόντες καὶ τὸν Ντελὴ Μουσταφᾶν, ὀνομαστον διὰ τὴν ἀνδρίαν του, τὸν ὁποῖον καὶ ἐφόνευσαν. Καύσαντες δὲ τινὰ χωρία ἐκεῖ, ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ μεγαλειτέρου χωρίου τῆς Ἐπισκοπῆς, συγκειμένου ἐκ 300 οἰκογενειῶν, Τούρκων κατὰ τὸ πλεῖστον, μετὰ τῶν ὁποίων ἔκαυ-

σιν καὶ τὸ Τσαμίον καὶ τὴν πλουσίαν β.θλιοθήκην τῶν Ὀθωμανῶν. Προχωροῦντες ἐκείθιν ἔφλκταν εἰς τὸ χωρίον Ἀτκατόπουλον, ἀπέχον τρεῖς ὥρας τῆς Ῥεθύμνης· ἐνταῦθα ὁμως περικυκλώθησαν ὑπὸ δύο χιλιάδων Τούρκων, ἀλλὰ δι' ἐφρόδου διασχίσαντες τοῦτους, ἐξῆλθον τοῦ χωρίου, πανταχοῦ ἐνοχλοῦντες τοὺς Τούρκους. Καὶ τὰ τρία λοιπὸν τοῦτα σώματα ἐγάνησαν ἄξ' ἐπαινα διὰ τὴν ἀδρίαν των.

Ἀδυνατοῦντες οἱ τῶν Χανίων καὶ Ῥεθύμνης Τούρκοι νὰ βλάψωσιν ἢ ἀπωθήσωνται τοὺς ἐξωθεν τῶν φρουρίων ἐχθρούς των, τοὺς ὁποίους μετὰ φρίκης ἐόλεπον, ἐπεκατέστησαν τὴν συνδρομὴν τῶν ἐν τῷ Μεγάλῳ Κάστρῳ καὶ λοιποῖς μέρεσι πρὸς καταδιώξιν των. Οἱ αἱμ. ὄντοισι οὗτοι ἐπίσης ἀδυνατοῦντες πρὸς τοῦτο, ἐμελίτησαν τὴν καταστροφὴν τῶν ἐν ταῖς φρουρίαις Χριστιανῶν. Ἐμελλε λοιπὸν νὰ γυθῇ ἀθῶον αἷμα Χριστιανῶν καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ Θυσιαστηρίου, καθ' ἣν ὥραν ἐδοξολόγουν τὸ Ὑψιστον! Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς νήσου Γεράσιμος· ἔδρευεν ἐντὸς τοῦ Μεγάλου Κάστρου καὶ ὁ ἐπὶ φιλῶ ὀνόματι Ἐπίσκοπος αὐτοῦ Δουπόλεως. Ἐπὶ τῇ προσκλήσει τῆς Τουρκικῆς Ἀρχῆς ἦλθον εἰς τὸ Μέγα Κάστρον καὶ οἱ Ἐπίσκοποι τῶν Ἀνατολικῶν Ἐπαρχιῶν, ὁ Κνωστῶν, Ἰερωνήσου, ὁ Ἀίμης καὶ ὁ Σιτίας. Ὅλοι οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ Χριστιανοί, μὴτ' αὐτῶν τῶν Ἀρχιερέων ἐξαιρουμένων, εἰργάζοντο εἰς ἐπισκευὴν αὐτοῦ καθημερινάς τε καὶ ἑορτάς. Τὴν δὲ 23 πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ Ἠλίου, αἶφνης ἐκλείσθησαν αἱ θύραι τοῦ φρουρίου, καὶ πλῆθος αἰμογαρῶν Τούρκων ὤρμησε πρὸς τὴν Μητρόπολιν, φρονεῖν καθ' ὁδὸν ὅσους ἀπάντα Χριστιανούς. Ἀφ' οὗ δὲ ἔβησε τὸ πλῆθος τοῦτο εἰς τὴν Μητρόπολιν, ἔσφαξεν 73 Χριστιανούς ὡς λέων ὀρυόμενος. Κλείσαντες δὲ οἱ τύραννοι τὴν θύραν τῆς αὐλῆς, περιέμενον εἰς αὐτὴν καὶ τοὺς Ἀρχιερεῖς, ἀλλ' ἔπειτα εἰσελθόντες εἰς τὸ Συνοδικὸν ἐφόνευσαν τὸν Ἀρχιεπίσκοπον καὶ τοὺς πέντε Ἐπισκόπους, ἐκείθεν δὲ εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καθ' ἣν ὥραν ἐψάλλετο ἡ ἀκολουθία, τὴν ὁποίαν διεδύχθη χύσις αἱμάτων, βλαστημίαι καὶ βδελυραί πράξεις. Εἰσελθόντες δὲ καὶ εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, ἐπλήρωσαν αἱμάτων τὸ ἀνάμακτον Θυσιαστήριον, κατακρεουργήσαντες τὸν Ἱερού-

γόνοντα Ἐρημέριον Ἰερέα. Τὰ μὲν πτώματα τῶν Ἐπισκόπων σταράτεοντα ἐρρίψαν εἰς τὰς ὁδοὺς, τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἐμπήξαντες εἰς ξύλον περιέφερον ἐμπνέζοντες εἰς τὰς ὁδοὺς, καὶ ἀκολούθως τὴν ἔφερον ἐνώπιον τοῦ Βεζύρου Σερίφ Πατσᾶ. Ἄλλοι Τοῦρκοι διαρρήγνυντες τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν καὶ ἐργαστηρίων, εἰσῆρχοντο, καὶ τοὺς μὲν ἄνδρας ἐφόνευσον, τὰς δὲ γυναῖδας κατήσχυνον, πολλὰ δὲ τῶν παιδιῶν περιέτεμον. Τῇ ἐλευσινὸν τοῦτο θέαμα πολλὰς ὥας μετὰ λύτης παρίσταντο! ἀνοίξαντες ἔπειτα τὰς θύρας τῆς πόλεως διεσπύρηναν εἰς τὰ χωρία φονεύοντες καὶ κτείνοντες· μάλιστα περὶ τὸ δειλινὸν διέταξεν ὁ Πατσᾶς νὰ παύτῃ ὁ φόνος, φυλακισθῶσι δὲ οἱ ἐναπολειπόμενοι Χριστιανοί, διότι ἐχρησίμευσεν εἰς ἐργασίας. Ἐπτακίσια καὶ τριῆκοντα ἐλογίσθησαν τὰ θύματα ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐν τῷ μεγάλῳ Κάστρῳ. Ἡ δὲ φυλάκις ἐγένετο δ' αὖ τοιαύτου ῥυθδισμού, ὥστε πολλοὶ πρὶν εἰσι φυλακισθῶσιν ἀπέθνησκον. Τὰ συμβάντα ταῦτα μαθὼν Ἀγᾶς τις Χατζῆ Ἀφιντάκης, ἔχων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του χωρία τινὰ, συνήθροισεν τοὺς κατοίκους αὐτῶν καὶ τοὺς ἔτφαξε, τὸ ὅποιον μαθὼν ὁ Πατσᾶς ἐπήνεσε τὸν ζῆλον του.

Οἱ Ὀθωμανοὶ τῶν Χανίων, Κισσάμου, Σελίμνου, Ῥεθύμνης καὶ Μεγάλου Κάστρου ἐξεστράτευσαν πανταχόθεν πρὸς τὰ Σακιά, τὸ ὁποῖον ἰδόντες οἱ περὶ τὸν Ῥούσον ἀπεσύρθησαν πρὸς τὰ βουνά των καὶ εἰς τὰ χωρία Ἀσκύρου καὶ Καλλικράτης. Ἀλλὰ τὴν 4 Ἰουλίου οἱ ἐχθροὶ μετὰ τεσσάρων κανονίων ὁρμήσαντες κατ' αὐτῶν, καὶ τρέψαντες εἰς φυγὴν, ἡλευθέρωσαν καὶ τοὺς μετὰ τῷ Ἀληδάκη πολιορκουμένους εἰς τὸν Πύργον. Οἱ Ἕλληνες ἔντρομοι γενόμενοι ἐγκατέλιπον τὰ χωρία, καὶ μεταθέντες εἰς τὴν παραλίαν ἐπεβιβάσθησαν εἰς τὰ πλοῖα. Ὅσων δὲ δειλὴν ἔδειξαν αὐτοὶ, τότεν γενναυφύχην ἐδείξαν οἱ ὑπὸ τὸν Τσιλεπὴν καὶ Ἀιαγνώστην, οἵτινες ἀφήσαντες φυλακὴν τινὰ ἐξώθεν τῶν Χανίων, ἀνέβησαν εἰς τὰ ὄρη αὐθιμερὸν, καὶ ὡς ἀστραπὴ πεσόντες κατὰ τῶν ἐχθρῶν, περιεκύκλωσάν τινας ἐξ αὐτῶν κατὰ τὴν ἄμπελον πλησίον τοῦ Ἀσκύρου, καὶ βλάβαντές τους καιρίως τοὺς ἠνάγκασαν νὰ φύγωσι κακῶς εἰς τὴν Ῥεθυμνον· ἐφόνευσαν ἑκατὸν καὶ τεσσαράκοντα ἠχμαλώτισαν, ἐν

οἷς καὶ τὸν Γερλῆ Κεχαγιάν. Ὅλοι δὲ οἱ αἰχμαλωτισθέντες ἐφανεύθησαν. Μετὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην νίκην ἐπανεῆλθον καὶ οἱ φυρόντες τὴν μάχην τὴν ὅ' Ἰουλίου. Οἱ Ἕλληνες ἐπανεῆλθον ἐξωθεν τῶν πυλῶν τοῦ φρουρίου, τοσούτον δὲ ἐνεθαρρύνθησαν, ὥστε προχωρήσαντες, ἐπολιόρκησαν στενῶς τὰ Χανιά, τοὺς ἐστέρησαν δὲ καὶ ὕδατος, διαλύσαντες τὸ ὕδραγωγεῖον. Τοῦτο ἰδόντες οἱ Τούρκοι συνεσωματώθησαν ἐν Ῥεθύμνῳ ὑπὸ τὸν Πασσάν, καὶ ἐξεστράτευσαν εἰς Σφακίᾱ. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἀποτυρβέντες εἰς τὰ ὄρη, αἰφνηδῶς πάλιν ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ τρέψαντές τοὺς εἰς φυγὴν, ἐφόνευσαν ὑπὲρ τοὺς 900 εἰς τὰς στενωποῦς, τοὺς κατεδίωξαν δὲ μέχρι τῶν φρουρίων.

Οἱ Κρήτες ἐν τούτοις αἰσθανόμενοι τὴν ἔλλειψιν ἀρχηγοῦ, ἔστειλαν πρὸς τὸν Ἰψηλάντην ζητοῦντες τοιοῦτον. Οὗτος δὲ ἀπέστειλε τὸν Μιχαὴλ Κομνηνὸν γεννηθέντα ἐν Ῥωσσίᾳ ἐξ Ἑλλήνων, ὅστις ἐξέδωκε στρατιωτικὸν ὄργανισμὸν κατὰλληλον τοῖς τακτικοῖς ἀκολουθῶς ἐφθασαν διάφορα πλοῖα ἐξ Εὐρώπης εἰς Λουτρόν, φέροντα τροφὰς καὶ πολεμοφόδια.

Καθ' ἣν δ' ἐποχὴν ὁ ἀντιπρίσωπος τοῦ Ἰψηλάντου Ἀφεντούλης ἐφθασεν εἰς Κρήτην, οἱ χριστιανοὶ εἶχον προχωρήσει μέχρι τῆς Δυτικῆς ἐσχάτης τῆς Ῥεθύμνης. Δισχίλιοι δὲ καὶ τετρακόσιοι ὑπὸ τοὺς Πρωτοπαπαδόχην, καὶ Σαφάκαν ἐπολιόρκησαν τὰ Χανιά καὶ ἐφύλαττον τὰ στενὰ Σελήνου, Κισσάμου καὶ Σούδας, Τρισχίλιοι ὑπὸ τὸν Ῥούτον κατεῖχον τὰς διόδους τοῦ Πασαλικίου Ῥεθύμνης. Ὁ δὲ Μελιδάκης μετὰ χιλίων εὗρίσκετο ὑπὸ τοὺς προποδας τῆς Ἰδης, ὥστε ἐπὶ τῶν ὄπλων ἦσαν 6,500 Κρήτες. Οἱ δὲ Τούρκοι ἦσαν τριπλάσιοι ἐπὶ τῶν ὄπλων ἐντὸς τῶν φρουρίων καὶ τῶν ὀχυρῶν θέσεων, ἔχοντες καὶ ἐλευθέραν τὴν θάλασσαν. Τὴν 20 καὶ 24 Δεκεμβρίου ἐγένοντο σίματα καὶ συμπλοκαί, κατὰ τὰς ὁποίας ἡττήθησαν οἱ ἐχθροί, ὁμοίως καὶ τὴν 5 Φεβρουαρίου. Ἀκολουθῶς ἐξεληθέντες οἱ Τούρκοι ἐκ τοῦ μεγάλου Καστροῦ ἠνώθησαν μὲ τοὺς τῆς Ῥεθύμνης, συμπληρωθέντες εἰς 5,000. Προετίθεντο δὲ νὰ προσβῇλωσι τὰ ἐλευθερά χωρία. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἦσαν δισχίλιοι ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγούς, ἐν οἷς καὶ ὁ Ῥούσος, καὶ Ἀντώνιος Μελιδάκης, ὅστις μεταβάς ὀπισθεν, ὅπου

οἱ Τοῦρκοι εἶχον τὰς ἀποσκευὰς, τοὺς ἐκτύπησε τὴν 12 Μαρτίου, καὶ ἐκυρίευσεν τὸ χωρίον Βαθυακόν, φονεύσας τοὺς ἐκεῖ εὗρισκομένους ὀλίγους Τοῦρκους, ἐκεῖθεν δὲ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδόν του. Οἱ Τοῦρκοι μαθόντες τοῦτο κατεστράφησαν, ὑποπτεύοντες μήπως ἦλθον καὶ ἄλλαι δυνάμεις, καὶ οὕτω διαλυθίντες ἀνεχώρησαν. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην ὁ Μελιδόνης ἐλθὼν εἰς ἔριδας μετὰ τοῦ 'Ρούτου, ἐφονεύθη παρ' αὐτοῦ, καὶ οὕτω διελύθη τὸ στρατόπεδον.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἦλθεν εἰς Κρήτην ὁ Βαλέστας, ὁ ἐρχομὸς τοῦ ὁποίου, διαπρέψαντος ὅπου καὶ ἂν ἐπολέμῃσεν, ἐνεθάρρυνε τοὺς Κρητάς καὶ τὸν Διοικητὴν αὐτῶν εἰς τὸ νὰ θέσῃ πρὸς τὴν 'Ρεθυμνον στρατεύμα ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του, καὶ νὰ τὸ ἐπαυξήσωσι. Τὴν 8 'Απριλίου ἐξεστράτευσαν οἱ Τοῦρκοι τῆς 'Ρεθύμνου πρὸς τὸ Κατέλι καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πεδιάδα, σποδρῶς ὁμῶς πολεμηθέντες ἀνεχώρησαν, ἐξ οὗ ἐνθαρρυνθέντες οἱ Ἕλληνες, ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Βαλέστα ἐπέπεσον κατὰ τῶν κρατούντων τὰς ὑψηλὰς θέσεις Ὀθωμανῶν, οἵτινες εἶχον καὶ τέσσαρα κανόνια. Οἱ Τοῦρκοι τὴν 14 ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ πυροβολικοῦ κατέβησαν εἰς τὴν πεδιάδα καὶ ὤρμησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες μέχρι μὲν τινος ἀντέστησαν, ἀλλ' αἰφνης διεσκαρπίσθησαν· ὁ δὲ Βαλέστας πληγωθεὶς, ἡχμαλωτίσθη καὶ ἀπεκεφαλίσθη.

Ὁ Αἰγυπτιακὸς στόλος τὴν 24 'Απριλίου ἔφθασεν εἰς Κρήτην, συγκείμενος ἐξ 106 πλοίων, ἔφερε δὲ τὸν 'Αλέξανδρον Χασᾶν Πασᾶν μετὰ πενταεκαχιλίων 'Αλβανῶν ἐκλεκτῶν καὶ 800 ἱππέων μετὰ παλεμοφοδίων καὶ κανονίων· ἐλθὼν δὲ εἰς μάχην μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐνίκησεν αὐτοὺς εἰς διαφόρους θέσεις.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Κρήτης Ἀφεντουλὰς εἶχεν ἀπολεσεῖ πλεόν τὴν εὐνοίαν τῶν Σφακιανῶν, παρὰ τῶν ὁποίων καὶ μισοῖς ἐξυβρίσθη· ἦθεν καὶ ἀποκτερυχθεὶς καθρέθη, καὶ ἀπέπλευσεν εἰς Ναύπλιον, καὶ ἀνεδείχθη ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς Ν. Οἰκονόμου προσωρινὸς Διοικητὴς τοῦ τόπου, ὑπὸ τῶν ὁποίων 5.000 Ἑλλήνων ἐρημώσαντες τὴν γῆν, κατὰστρεψάν τοὺς Πύργους τῶν ἐπαρχιῶν Κισσόμου καὶ Σελήνου, καὶ ἀπέκλεισαν οὕτω τοὺς Τοῦρκους ἐντὸς τῶν φρουρίων.

Μετὰ δὲ τὴν ἐν Ἀστρεὶ συνέλευσιν κατ' αἴτησιν τῶν Κρητῶν διωροσθη Ἀρμυστὴς ὁ Μανώλης Τομπάζης· διὰ συνεισφορῶν δὲ αὐτοῦ καὶ ἄλλων ἔστρα τοιογύθησαν 1,200 ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὀπλοφόροι, καὶ ἐξήσαν ἅπαντες εἰς τὸν λιμένα Κισσάμου τὴν 22 Μαρτίου. Ἐκεῖ ἀποβιβάσθιντες μετὰ τοῦ ἐκ 15 κανονίων πυροβολικοῦ ἐπολιόρχησαν τὸ φρούριον Κισσάμου, καὶ τὸ παρέλαβον, καὶ ἔστειλαν εἰς τὰ Χανιά τοὺς ἐν αὐτῷ 1,500 Ἀλβανούς. Τὴν παράδοσιν τούτου ἠκολούθησε καὶ ἡ τοῦ Κανδίου. Ἀλλ' ἐνταῦθα οἱ ἐντόπιοι Ἕλληνες, παραβάντες τὴν συνθήκην, πρὸς τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀρμυστοῦ, ἐνεδρευσαν καὶ ἐφύενυσαν πολλοὺς τῶν Κανδιτῶν Τούρκων. Οἱ Τούρκοι ἐν Χανίοις καὶ ἐν Μεγάλῳ Κάστρῳ ἐνεδυναμώθησαν ὑπὸ τῆς μοίρας τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου, ὅστις, ὑπὸ τὸν Ἰσμαὴλ Γεβραλτάρην εἶχε εἰσθᾶσει φέρων τροφὰς καὶ 5,000 στρατιώτας καὶ 300 πυροβολιστάς. Οὗτος ἀναχωρήσας, ἐπανήλθε μετ' ὀλίγον, φέρων στρατὸν καὶ τροφὰς εἰς τὸν Χασὰν Πατσὰν, ὅστις πεσὼν ἐκ τοῦ ἵππου του ἀπέθανε, τὸν ὁποῖον προσωρινῶς διεδέχθη ὁ ἀνεψιὸς του Μουσταφάμπεης. Νέος δὲ οὗτος καὶ φιλότιμος, ἐξεστράτευσε μετὰ πολλοῦ πεζικοῦ καὶ ἵππικοῦ κατὰ τῶν ἐν Ἀμουριέλαις Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους κατέστρεψε καὶ διεσκόρπισε, φονεύσας 300 περίπου. Ἀκολούθως ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μυλοποτάμου τοὺς ὁποίους ἐνίκησεν. Ἡ μάχη δ' αὕτη κατέστρεψε τὸν ἀγῶνα τῆς Κρήτης.

Περὶ δὲ τὸν Μάρτιον 1823 ἦλθεν εἰς Κρήτην ὁ γαμβρὸς τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ Χουσεΐμβης, ἀνὴρ τολμηρὸς καὶ δραστήριος· οὗτος οὐδόλως ἔδιδε καιρὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ περιέτρεχε θυσιάζων καὶ αἰχμαλωτίζων προσβαλὼν δὲ καὶ αὐτὰ τὰ Σφακιά τὰ ὑπέταξαν· ἀκολούθως ἐκάλεσε τὸν λαὸν εἰς ἀφωπλισμὸν ἐπὶ ὑποσχέσει τελείας ἀμνηστίας, καὶ ἐπὶ παραχωρήσει τῆς ιδιοκτησίας του. Οἱ μὴ ἀναχωρήσαντες ὑπετάχθησαν, οἱ δὲ ὀπλαρχηγοὶ οἱ προσκυήσαντες ἐδικήθησαν εἰς τὰς φυλακάς, ὁ δὲ Ἀρμυστὴς ἀνεχώρησε.

Μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Χουσεΐμβη καὶ τῶν Αἰγυπτιακῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Κρήτην ἡ ἐπανάστασις καιεστρόφη. τῶν δὲ

Ἑλλήνων, ἄλλοι μὲν ἀνεχώρησιν ἐκ τῆς νήσου, ἄλλοι δὲ ὑπέ-
κυψαν αὖθις εἰς τὸν Ὀθωμανικὸν ζυγόν, ἐν ᾧ οἱ τῆς Στερεᾶς
Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου λαοὶ παντοῦ ἐθριάμβευον ὡς καὶ
οἱ κατὰ θάλασσαν μαχόμενοι. Διὰ τοῦτο οἱ ἐξευγενισμέ-
νοι λαοὶ τῶν δύο ἡμισφαιρίων, ἰδόντες τὴν καρτερίαν τῶν Ἑλ-
λῆνων ἀφ' ἑνὸς, καὶ τὴν ὠμότητα τῶν Ὀθωμανῶν ἀφ' ἑτέρου,
ἐκινήθησαν εἰς συμπάθειαν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων καὶ συνέστησαν
πανταχοῦ φιλελληνικὰς ἐταιρίας. Ἡ δὲ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις
λαβούσα γνώσιν τῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα συμπαθεῶν τοῦ ἐξευγε-
νισμένου κόσμου, ἐπέβη νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν καταστροφὴν τῆς
Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως δι' ἀποστολῆς τακτικῶν στρατευμά-
των ἐκ τῶν ὑπὸ τὸν Ἡγεμόνα τῆς Αἰγύπτου διοργανισθέντων.
Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τοῦτον προσέφερεν εἰς τὸν Μεχμέτ
Ἀλῆν τὴν Ἡγεμονίαν τῆς Κρήτης, πρὶς δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰμ-
βράιμην τὴν τῆς Πελοποννήσου, διατάττουσα αὐτὸν ὅσον ἔνεστι
τάχιον νὰ ἐξαποστείλῃ στρατεύματα ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ υἱοῦ
του ὅπως φέρῃ εἰς ὑποταγὴν τὰς χώρας ταύτας, τὰς ὁποίας τῷ
ἔλεγον, ὅτι οἱ ἔχθροί τῆς πίστεώς του φράγχοι ὑπερασπίζονται
διὰ παντοίων μένων. Ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς, παραδεχθεὶς τὰς προτά-
σεις τοῦ Σουλτάνου καὶ τὰς προτρεθεύσας αὐτῷ Ἡγεμονείας, ἔ-
σπευτε πρὶν ἐτοιμασθῇ ὁ Ἰμβράιμης καὶ ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν Κρή-
την κατὰ πρῶτον τὸν Χασὰν Πασσὰν Διγβόλην Ἀλβανὸν, καὶ
μετὰ τὸν θάνατον οὗτοῦ, τὸν γαμβρὸν του Χουσεΐμβην. Τὴν 23
δὲ Νοεμβρίου τοῦ 1824 ἔφθασεν ὁ Ἰμπραχίμης εἰς τὴν Σούδαν
τῆς Κρήτης, ὑπερὸν ἀπὸ διαφόρου ναυμαχίας, τὴν ὁποίαν συνῆ-
ψε μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ἐκ τοῦ ὁποίου ὑπέφερεν ἥττας
καὶ καταστροφὰς μεγάλας, καὶ μόλις ἤδυνήθη νὰ ἀγκυροβολήσῃ
εἰς Σούδαν μετ' ὅ τοις ὑπόλοιπον τῶν στρατευμάτων καὶ τοῦ στόλου
του· ἀλλ' ἀκολουθῶς μετέφερε καὶ ἄλλα στρατεύματα εἰς Κρή-
την, καὶ τὰ διεύθυνεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου μετέβη καὶ
ὁ ἴδιος Ἰμπραχίμης. Ἡ Κρήτη λοιπὸν, γενομένη τὸ ὀρμητήριον
τῆς Αἰγύπτου, ἐδέχετο ἀκαταπαύστως τοὺς Ἀρχαίκοις στρατοῦς,
μεταβιβαζομένους ἐκεῖθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅτι οὐκ ἔδύ-
νατο πλέον νὰ ὑψώσῃ κεφαλὴν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐλευθερίας τῆς.

Μετὰ τὴν ἐν Ναυυρίνοις νουμαχίαν καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ὑθωμανικοῦ στολοῦ, αἱ τρεῖς Μεγάλαι Δυνάμεις πρέτειναν εἰς τὸν Σουλτάνον τοὺς ὅρους τοῦ μεταξὺ τῶν Ὑθωμανῶν καὶ Ἑλλήνων συμβιβασμοῦ, ἀλλ' αὐτὸς τὰς ἀπέρριψεν· ὥς ἐκ τούτου ἀπὸλλάγησαν καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς ὑποχρεώσεως τῆς ἀνακωχῆς, τὴν ὁποίαν αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις εἶχον ἐπιβάλλει εἰς αὐτούς. Κατὰ συνέπειαν προητοίμασαν διαφοροὺς ἐκστρατείας διὰ τε τὴν Πελοπόννησον, τὴν Ἀνατολὴν καὶ Δυτικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ἐφρόντισαν δὲ νὰ ἐξαποστείλωσι στρατιωτικὴν δύναμιν καὶ εἰς Κρήτην. Ἐκστρατολογήθησαν λοιπὸν δισχίλιοι Κρητῆς καὶ ἄλλοι τόσοι ἐκ τῆς Στερεᾶς, οἵτινες μεταβάντες εἰς Κρήτην συνεκρότησαν διαφοροὺς μάχας μετὰ τῶν Ὑθωμανῶν, τοὺς ὁποίους ἐνίκησαν εἰς διαφοροὺς θέσεις, ἀλλ' ἀκολούθως ἡττηθέντες ἐπέστρεψιν εἰς Γραμποῦσαν. Μετὰ ταῦτα ἀπεστάλη ἐκεῖ ὁ Χ. Μιχαήλης ἀρχηγὸς μετὰ 600 πεζῶν καὶ 400 ἰππέων, ὅστις φθάσας εἰς Κρήτην εὗρε τοὺς κατοίκους εἰς μεγάλῃν διαφωνίαν, ἀλλὰ συγκεντρῶσας δύναμιν τινα ἐντοπίων καὶ μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν συνεκρότησε τὴν φονικωτάτην ἐν Φράγκῳ Καστέλῳ μάχην μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ Πασσᾶ περὶ τὴν 17 Μαΐου, καθ' ἣν ἐνδόξως ἔπεσεν αὐτὸς καὶ ἅπαντες οἱ ὑπ' αὐτὸν ἰππεῖς καὶ 250 περίπου πεζοὶ καὶ τέσσαρες ὀπλαρχηγοὶ, ἐκ δὲ τῶν ἐχθρῶν 500 καὶ πολλοὶ τῶν ἰππέων ἀξιωματικῶν. Εἰς τὴν φονικωτάτην ταύτην μάχην οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν νίκην Καῶρειαν, μετὰ τὴν ὁποίαν συνθελογήσαντες παρῆδωκαν τὸ φρούριον καὶ ἀνεχώρησαν ὑπὸ τὴν ἐγγύτητα τοῦ Μουσταφᾶ Πασσᾶ Ἀλβανοῦ. Ὁ Πασσὰς οὗτος θελήσας νὰ εἰσβάλῃ καὶ εἰς τὰ Σφακιὰ ἐπαθεν ἥτιαν μεγάλῃν, διότι ἐφρονεύθησαν ἐκ τῶν ὑπ' αὐτὸν χίλιοι περίπου καὶ 150 ἡμιμαλωτισθῆσαν, ἔλασε δὲ καὶ 260 ἵππους, ἐν ᾧ μόνον 25 Χριστιανῶν ἐχάθησαν. Δυστυχῶς ὅμως μετὰ τόσα θεινὰ, τὰ ὁποῖα ὑπέφερον ἡ πολυπαθὴς αὕτη νῆσος, καὶ μετὰ τόσας νίκας, τὸς ὁπίας ἐλάβε κατὰ τὸν πολυετῆ ἀγῶνα τῆς κατὰ τῶν ἀγρίων τριάντων, ἔμεινε καὶ πάλιν κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς πεφωτισμένης Εὐρώπης· ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐλευθερίας Ἑλλάδος καὶ στενάζοντα εἰσέτι ὑπὸ τὸν βιρὺν ζυγὸν τῆς δουλείας !.

Ἐξιστόρησις τῶν ἐν Ἰπείρῳ συμβάντων κατὰ τὰς
παρχμονάς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

Μετὰ δεκαεπταιτίαν ἀπὸ τῆς μεταναστάσεως τῶν Σουλιω-
τῶν εἰς τὴν Ἑπτανήσον, ἦτοι περὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1820
ἔτους, ὁ τύραννος τῆς Ἰπείρου Ἀλῆ Πασσᾶς ἐπέπεσεν εἰς τὴν
ὀργὴν τοῦ Σουλτάνου τῶν Ὁθωμανῶν, ἡ δὲ Κυβέρνησις αὐτοῦ
ἀπεφάσισε τὴν καταστροφὴν καὶ ἐξόντισιν τοῦ αὐθάδους καὶ
ἀπειθοῦς αὐτοῦ Βεζίρου. Ἡ Κυβέρνησις αὕτη τοῦ Σουλτάνου ἐγνώ-
ριζε μετὰ θετικότητος τὰς δυνάμεις καὶ πανουργίας τοῦ Ἀλ-
θανοῦ αὐτοῦ Ἡγεμόνος, διὰ τοῦτο ἔλαβεν ὅλα τὰ μέτρα πρὸς
ἐπιτυχίαν τῆς σοβαρᾶς ταύτης ὑποθέσεως· ἐν δὲ τῶν μέτρων
τούτων ἦτο καὶ ἡ διὰ διατάγματος πρόσκλησις ὅλων τῶν
ὑψηλῶν τοῦ Σουλτάνου πάσης φυλῆς, τῶν ὑπὸ τὴν Ἡγεμο-
νίαν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ διατελούντων, ὅπως οὗτοι λάθωσιν
ἅπαντες τὰ ὅπλα καὶ ἐξεγερθῶσι κατὰ τοῦ ἀποκηρυχθέντος
ἀντάρτου καὶ ἀποστάτου Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ συντελέσωσιν εἰς
τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ. Δι' ἰδιαιτέρων δὲ διαταγμάτων ἡ
Σουλτανικὴ Κυβέρνησις προσεκάλεσεν ὅλους τοὺς φυγάδας Ὁθω-
μανοὺς καὶ Χριστιανοὺς, τοὺς ὁποίους ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς εἶχεν ἀπο-
διώξει ἀπὸ τὰς πατρίδας των, ἅπαντας αὐτοὺς ἡ Σουλτανικὴ
Κυβέρνησις ἐπροσκαλοῦσε νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς ἐστίας των καὶ
νὰ γίνωσι κύριοι τῆς παρουσίας των. Τὰ διατάγματα ταῦτα τὰ
ἔφερε μαζί του ὁ παρὰ τῆς Σουλτανικῆς Κυβερνήσεως ἀπο-
σταλεὶς διοικητὴς τοῦ Στόλου Καπετανάμπεϊς, ὅστις ἐκτὸς τῆς
διαταγῆς, ἣν εἶχεν, ὅπως ἐκδιᾶσθαι πρὸς παράδοσιν τὰ φρούρια τῆς
παραλίας ταύτης, εἶχε καὶ τὴν ἐντολὴν ὅπως προσκαλέσθαι τοὺς
φυγάδας Τζάμηδας καὶ τοὺς Σουλῶτας νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς
πατρίδας των καὶ νὰ καθίσωσι τὰ κτήματά των, καὶ προσέτι
νὰ λάθωσι τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Ὁ Διοικητὴς τοῦ
Στόλου ἐξεπλήρωσε τὴν ἐντολὴν τοῦ κυρίου του, ἐξαπέστειλε τὰ
διατάγματα τῆς Κυβερνήσεώς του εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου εἶχεν
καταφύγει οὗτοι, καὶ ἐπροσκαλοῦσεν ἅπαντας τοὺς ἐνδιαφερομέ-
νους εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ταύτης.

Οἱ Σουλιῶται, οἵτινες εἶχον λάθει ιδέαν περὶ τῆς ἐνεργείας τῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ φιλικούς (*) ἐνόμισαν τὴν εὐκαιρίαν ταύτην ὡς τὴν πλέον ἄρμοδιωτάτην καὶ ὡς ἐκ τῆς Προνοίας διὰ τε τὸν ἰδιαιτέρον καὶ τὸν γενικὸν τῆς σωτηρίας τῆς Πατρίδος σκοπὸν, πρὸς τοῦτο δὲ σπεύσαντες ἐδραζαν τὰ ὅπλα καὶ ἐρρόφησαν εἰς τὴν ἀπέαντι πορταλίαν τῆς Ἰπείρου καὶ ἔφθασαν εἰς τοὺς κόλπους τῆς πολυποθῆτου αὐτῶν Πατρίδος. ἐπὶ κεφαλῇ δὲ αὐτοῦ τοῦ μικροῦ Σώματος ἦτον ὁ ἀείμνηστος Νότης Βότσαρης καὶ ὁ Ἀλιογούσης καὶ ἄλλοι τινὲς οἱ δυννηθέντες κατὰ πρῶτον νὰ διαφίγῃσι τὴν προσοχὴν τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἑπτανήσου καὶ νὰ μεταβῶσιν εἰς Ἰπείρον, ἀκολουθῶς ὁμως μετέβησαν καὶ ἄλλοι. Ἀμα δὲ ἐπάτησαν τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος τῶν κατεσπευμένως ἐσῆκωσαν εἰς τὰ ὅπλα ἅπαντας τοῦ κατεκχού τῶν χωρίων τῆς ἐπαρχίας τῶν, τοῦς ὁποίους καὶ παραλαμβάνοντες ἐπροχώρησαν εἰς τὰ χωρία τῶν Ἰωαννίνων, ὅπως ἐκ τοῦ πλησίον πολιορκήσῃσι τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ, τὰ δὲ ὄχυράματα τῆς ἐπαρχίας τοῦ Σουλίου δὲν τὰ ἠνόχλησαν, διότι τὸ Φρούριον τῆς Κιάφας, φρουρούμενον ἀπὸ ἓνα Ὀθωμανὸν πιστὸν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ Μπριτυτζάλα λεγόμενον, ὅστις εἶχε διαδόσει ὅτι τὸ Φρούριον τοῦτο θέλει τὸ παραδῶσει εἰς τὸν νικητὴν, εἴτε ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς εἶναι, εἴτε ὁ Σουλτάνος, καὶ διὰ νὰ μὴν δώσουν ὑπονέμους ἰδιαιτέρου σκοποῦ οἱ Σουλιῶται καὶ βάλουν τοὺς Ὀθωμανοὺς εἰς ὑποψίαν, διευθύνθησαν πρὸς τὰ Ἰωάννινα πρὸς τὸν ὑποτιθέμενον τελικὸν σκοπὸν τῆς καταστροφῆς τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Προσείτε ἐντὺς τῆς πόλεως τοῦ Σουλίου εἶχε μεταφέρει ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς χιλιάς οἰκογενείας Ἀγάπιδων Λιουζάτων Ὀθωμανῶν, οἱ

(*) Περὶ τὰ 1818 ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας εἶχε μεταβῇ ἐκ Πετροπύλειος εἰς τὴν πατρίδα του Κέρκυραν· ἐνταῦθα ἐπαρουσιάσθησαν εἰς αὐτὸν ὁ Νότη Βότσαρης, ὁ Νάσος Φωτομήρας, ὁ Μάρκος Κουτσινίκας, Λάμπρο Βέικος, Ζωγράφος Τζαβέλλας, Γεώργιος Δράκος, Γιάννης Δαγκλῆς καὶ ἄλλοι καπεταναῖοι Σουλιῶται ζητοῦντες ἵνα μεταπέμψῃ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας, ὅπως τοῖς δοθῇ τόπος καὶ ὑπηρεσία τις εἰς αὐτοὺς, ὁ δὲ τοῖς εἶπε νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Μάνην διότι θὰ χρειασθῶσι μετ' ὀλίγον ἀκολουθῶς τοῖς εἰρᾶναι τὰ πάντα γνωστά.

τινες κατοικήσαντες εἰς τὸ Σουλὶ εὐχαριστήθησαν καὶ δὲν ἦθ' ἔλ-
 ν' ἀναχωρήσωσιν ἐκείθεν· παρομοίως καὶ τοὺς δὲν τοὺς ἡνώ-
 χλησαν οἱ Σουλῶται διὰ τοὺς προεκτεθέντας λόγους. Οἱ ἀρχη-
 γοὶ οὗτοι λοιπὸν τῶν Σουλιωτῶν μετὰ ἑπτακισίων ὀπαδῶν χω-
 ρικῶν μετέβησαν κατὰ τοῦ ἐλθροῦ καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἐκεί-
 τῶν Ἰωαννίνων, δύω ὥρας μακρὰν, εἰς τὴν χωρίον 'Ραφίστα, τὰ
 δὲ Σουλτανικὰ στρατεύματα φοβούμενα δὲν ἐτολμῶσαν νὰ πλη-
 σάσων οὐδὲ πρὸ τῶν ὁρίων τῆς ἡγεμονίας ταύτης, οἱ δὲ δι-
 ρισθέντες παρὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως Ἀρχηγοὶ τοῦ στρα-
 τοῦ αὐτοῦ ὁ μὲν Ἰσουλμπεὶ Σερεζλῆς ὁρτίως εἶχε καταβῆ καὶ
 εὐρίσκετο ἐν Μπιτωλίσις, οἱ δὲ Μαχμουτ Πασσᾶς Δράμαλης καὶ
 ὁ ὁρτίως προβιβασθεὶς εἰς τὸν βαλμὴν τοῦ Βεζύρου Πασσάμ-
 πεης, μετονομασθεὶς Ἰσμαὴλ Πασσᾶς, οὗτοι μόνις εἶχον ἐἴσο-
 εἰς Δράμαν καὶ πολὺ ἀρχὰ διευθύνοντο πρὸς τὴν Λόρισσαν τὴν
 Θιεσσαλίαν. Ὁ αὐτὸς Ἰσμαὴλ Πασσᾶς Πασσάμπεης ἐκ Λόρισης
 ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Σουλιωτὰς ὡς ἀκολούθως·

« Ἀπὸ τῶν Ἰσμαὴλ Πασσᾶν Βεζύρην καὶ Βελῆν (Διοικητὴν) τῶν
 Ἰωαννίνων καὶ τοῦ Δελβίνου πρὸς ἅπαντας τοὺς μεγάλους καὶ μι-
 κροὺς καπετανεύς Σουλιωτάς, τοὺς ἐπίστολόνους εἰς τοὺς Κορκαῦς
 καὶ εἰς τὰς ἄλλας νήσους, πρὸς οὓς ἀπονέμω κατὰ πρῶτον τὴν
 χαίρετισμόν μου καὶ ἔπειτα τοῖς φανερώνω, ὅτι ὁ πολυχρόνιος
 Βασιλεὺς μου ἔλαβε ἰνογετι (ἐχάρισε) τρία τούγιο, τοῦ δὲ
 Ἀλῆ Πασσᾶ, Μουχτάρ Πασσᾶ καὶ Βελῆ Πασσᾶ καὶ τῆς ἐπιλοί-
 που ταύτης Φαμιλιᾶς τοῖς τὰ ἐσέκωσε, καὶ δι' οὗτου Φερμα-
 νίου τοὺς προστάζει νὰ σκωθῇ ὅλη ἡ Φομιλιὰ καὶ νὰ ὑπάγῃ
 νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸ Τεπελένι. Λοιπὸν εἶμαι βεβαίος, ὅτι ἄρα
 λάβετε τὴν ἐπιστολὴν μου ὅλοι θὰ σκώσητε τὰ χεῖρας καὶ
 τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ νὰ κομῆτε Δουβτ (δέησιν)
 διὰ τὴν ζωὴν τοῦ κραταιοτάτου Βασιλέως, ὅπως μὲ αὐτὸ τὸ
 μέγαλον του βαχμέτι κράζῃ ὅπισω εἰς τὴν Πατρίδα Σας ὅλους
 Σας διὰ νὰ πάρητε τὰ μούλκια σας καὶ ὁσπότηί σας καὶ νὰ
 μεταγνωρίσητε τοὺς συγγενεῖς καὶ ἐδικοὺς Σας· διὰ τοῦτο δὲν
 χρειάζεται ἀργοπορία, ἀλλ' ἀμέσως νὰ ἀρματωθῆτε κατὰ τὴν
 Βασιλικὴν Διαταγὴν καὶ μὲ τὸν ἐγνωμένον ζῆλον εἰς τὴν ἀ-

γαπημέναν Σας Πατρίδα νὰ πηγαίνετε εἰς τὴν Πατρίδα νὰ συν-
 τρέξετε τὸν Καπετανόμπεϊ ὅπου ἔχει τὴν Σημαίαν τῆς Βασι-
 λικῆς ἀρμυρῆς καὶ νὰ δώσετε τὸ παράδειγμα τῆς ἀνδρείας Σας
 καὶ ὅλων τῶν πατριωτῶν, ὥστε νὰ θαυμάσῃ ὁ κόσμος ὅλος πό-
 σην ἐπ'θυμίαν ἔχετε νὰ συντρέξετε τὴν Βασιλικὴν προσταγὴν
 καὶ πόσον ἡξεύρητε νὰ τιμᾶτε τὴν Πατρίδα Σας καὶ τὰ χῶμα-
 τα ὅπου σᾶς ἐγέννησαν· ὑγιαίνετε! Ἐν Αἰρίσση τῇ 30 Ἰου-
 λίου 1820 (Γ- Σ.) Ἰσμαὴλ Πασσᾶς».

Ὁ Ἰσμαὴλ Πασσᾶς ἐκ τῆς Αἰρίσσης ἀνεχώρησε διευθυνόμε-
 νος διὰ τῶν Γρεβενῶν ὅπως διαβῇ τὴ ὄρος Πίνδου καὶ εἰσέλθῃ
 εἰς τὴν Παιρὸν· ἐνῷ δὲ οἱ Σουλῳῶται εὐρίσκοντο τοποθετημένοι,
 ὡς ἐρρίθη, εἰς τὸ χωρίον Ῥεψίτσα, ἔφθασεν εἰς αὐτοὺς ἡ εἰδήσις,
 ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ὁμοῦ μὲ τὸν ἐγκο-
 νόν του Σιλίμπεϊ ἀπεσκίρτησαν ἀπ' αὐτὸν καὶ ἀνεχώρησαν ὅπως
 ὑπάρχουν νὰ ἐνωθῶν μετὰ τῶν Σουλτανικῶν στρατευμάτων, καὶ
 ἐπειδὴ πλησίον ἐκεῖ δὲν ὑπῆρχεν Ὀθωμανικὸς Σουλτανικὸς στρα-
 τὸς, ὅπως δώρουν τὴν προσκυνήσιν των καὶ δώσουν καὶ τὴν εἰς
 τὸ Δοβλέτι τὴν ὑποταγὴν, ἀπεράτιταν ὅπως ἀπ' ἐλθουν εἰς τοὺς
 Σουλῳῶτας τοῦ μόνου σώματος ἐκ τῶν Σουλτανικῶν στρατευ-
 μάτων, εὐρισκομένου πλησίον, καὶ μολονότι ἡ θρησκεία ἀπαγο-
 ρεῖει τὴν Μισοσυλμάνον νὰ προσκυνήτῃ τὸν Γαϊκούρην (ἄπιστον),
 μολοντοῦτο οἱ Ἀγάδες ὡς ἐκ τῆς ἀν' ἀγκῆς ἠναγκάσθησαν νὰ ζη-
 τήσουν ἀπὸ τοῦ Σουλῳῶτος τὴν ἄδειαν νὰ προσέλθουν εἰς αὐτοὺς
 ὡς Βασιλικοὶ καὶ νὰ προσφέρουν τὴν εἰς τὸ Δοβλέτι ὑποταγὴν
 των· οἱ Σουλῳῶται τοὺς ἐδέχθησαν εὐχαρίστως, διότι ἡ θεία πρό-
 νοια εἶχε προσδιορίσει πλέον τὸ τέμα των δεινῶν τῶν Ἑλλήνων
 καὶ οὗτοι πλέον ἔπρεπε νὰ ἀνορθώσουν τὴν χαίτην των καὶ νὰ
 εἴπουν εἰς τοὺς ἐχθροὺς των· «τύραννοι, ὁ καιρὸς τῆς δουλείας τοῦ
 Ἑλλῆνος ἐτελείωσε, ἤδη ἀνύψωσε τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ οὕτω
 πλέον δουλεῖαν δὲν ὑποφέρει· μάθετε δὲ, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς ὑμεῖς
 πρέπει νὰ κύψετε τὸν αὐχένα εἰς τὸν ἐλεύθερον Ἕλληνα». Ἡ καλὴ
 ἀρχὴ ἐγένετο καὶ οἱ Ἀγάδες οὗτοι, ἔροντες ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν
 τὸν Ὁμέρ Μπεϊ Βρούνην, τὸν μετέπειτα Βεζύρην, τὸν Μουχουρ-
 δάρην, Τσάηρ Ἀμπιζήν, Δερβίτ Χατάνην, Μπακίρ Τζοχαδόρην

καὶ ἄλλους πολλοὺς, ἐπροχώρησαν καὶ ἦλθαν πρὸς τοὺς Σουλιώ-
 τας, ἐμήνυσαν δὲ εἰς τὸν Στρατηγὸν Νότην Βότσαρην, ὅτι ἔρχον-
 ται, ὁ δὲ αἰμνηστὸς αὗτος Ἀγαμέμνων τῆς Πατρίδος τοῦ τοῦ
 ὑπεδέχθη μεθ' ὧν τῶν ἀπαιτουμένων περιποιήσεων. Ὁ δὲ Ομήρ
 Μπέης, ὡς καὶ ἄλλοι ἐβρίθην, εἶπεν εἰς τὸν Βότσαρην, ὡς ἐν ἀ-
 στειότητι, ὅτι τὸ προσκύνημα τοῦτο νὰ μὴν τὸ ἐκλάβετε οἱ
 Ῥωμαῖοι, ὅτι γίνεται δι' ἐσθς, ἀλλ' ὅτι τὸ κάλυμνον μόνον ὀπω-
 φέρωμεν τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν Σενκετλοῦ ἐφέντη μας (Σεβαστὸν
 Κύριόν μας), ὁ δὲ Βότσαρς τῷ εἶπε «μὴ συνελετίζησαι (στενοχω-
 ρῇσαι) πρὸς τοῦτο Μπέη, διότι ὁ Θεὸς τὰ πράγματα τοῦ κόσ-
 μου μετὰ τὴν ἀρχὴν τὰ φέρει, καὶ πότε μὲν ὁ Ῥωμαῖος προσκυνεῖ
 τὸν Τοῦρκον, πότε δὲ ὁ Τοῦρκος τὸν Ῥωμαῖον» καὶ μετὰ τοῦ-α ἐ-
 κήθησαν καὶ τοῖς ἐδόθη ὁ καρπὸς κατὰ τὸ ἔθιμον. εἶναι βέβαιον,
 ὅτι μετὰ τὴν καταδρομὴν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἐβλεπέ τις μίαν ἀλ-
 λοίωσιν τῆς διδασκ. τοῦ ὕψις ἐπὶ ὅλης σχεδὸν τῆς Ἑλληνικῆς
 χώρας, ὁ Σουλτάνος τῶν Ὀθωμανῶν διὰ διαταγμάτων ἐπρο-
 σέχλευεν ὅλους τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰ ὅπλα ἐξαιτούμενος τὴν
 συνδρομὴν αὐτῶν, ἐνῶ πρὶν δι' αὐτηρησιότητων διαταγῶν ἀ-
 φαιρούσαν ἀπὸ αὐτοῦ καὶ τὰ μικρὰ πρὸς χρῆσιν των μαχαίρι-
 δια· οἱ Πατσᾶδες ὁμοίως δι' ἀλλεπαλλήλων διαταγῶν προσε-
 χάλουν τοὺς ἀρχιερεῖς, ὑπηκόους Ἕλληνας καὶ τοὺς ἀρματωλοὺς
 ὅπως ὀπλισθῶσι καὶ ὅπως τρέξωσι πρὸς βοήθειαν τῶν Στρατευ-
 μάτων τοῦ Σουλτάνου ἀπέλκνι τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἄλλα διατάγ-
 ματα τοῦ Σουλτάνου προσεχάλουν τοὺς Σουλιώτας νὰ ἐπανέλθουν
 εἰς τὴν Πατρίδα των, ἐνῶ πρὸ χρόνων πολλῶν διὰ πολλῶν δι-
 ταγμάτων εἶχεν ἀποκηρύξει αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς Πατρίδος των,
 ἤδη πάλιν οἱ ὀρχηγοὶ οὗτοι τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, οἵτινες πρὸ τινῶν
 ἐτῶν μετὰ τοῦ Κυρίου των ἔτρεχαν μετὰ θρησκευτικοῦ ζήλου
 ὅπως καταστρέψωσι τοὺς Σουλιώτας, τὰρᾳ ἀπέρχονται πρὸς αὐ-
 τοὺς καὶ τοὺς προσκυνοῦν ζητοῦντες τὴν συμμαχίαν των ἢ θείαν
 πρόνοιαν φαίνεται διὰ νὰ καταστρέψωσιν τὸν κύριόν των στα-
 ματήσασα τὸν τακτικὸν ρυθμὸν τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ
 κόσμου, ἔφερον ὡς ἐκ τοῦτου τὴν πλὴρῶς αὐτὴν, ἣτις ἔφερε τὴν
 ἀταξίαν καὶ τὸν κυκεῶνα τοῦτον, διότι ἔπρεπε μετὰ τιν γυν-

τὴν ταύτην ἀτοξίαν νὰ ἐπέλθῃ νέα τάξις πραγμάτων εἰς τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον.

Ἐπανερχόμεθα εἰς τὰ Σουλτανικὰ Στρατεύματα. Ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς καταστροφῆς τοῦ ἀποκηρυχθέντος Ἀλῆ Πασσᾶ δὲν ἐδιώρισε κατ' αὐτοῦ παλαιούς Πασιᾶδες, φοβουμένη μὴ τι ἔχουν οὗτοι σχέσεις μετ' αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς πονηρίας του τοῦς προσελκύσῃ εἰς ἐνυτὸν, ἐδιώρισε δὲ ὅσους ἦσαν ἐχθροὶ του, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐπροβίβασε νεωστὶ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Βεζύρου καὶ τοὺς ἀπέστειλεν ἐναντίον του. Στρατάρχην δὲ διώρισε τὸν νεωστὶ προδιδασθέντα εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Βεζύρου Παζαρτζικιώτην Γκαθβανζογλουν Χουτεῖν Πασσᾶ, τὸν ὁποῖον διώρισε καὶ Ῥούμειλη Βαλεσῆ, (μεγάλον τῆς Ῥούμειλης ἡγεμόνα)· ὁ Στρατάρχης οὗτος μετὰ βραδυπορείαν ἐφθασεν ἐπὶ τέλους εἰς τὰ Μπιτώλια καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Ἰσμαήλ Πασσᾶς εἶχε φθάσει εἰς τὰ Γρεβινᾶ, ἀλλ' οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν εἶχε τὴν τολμὴν νὰ προχωρήσῃ παρεμπρὸς, μὴθόντες δὲ τὴν προχώρησιν τῶν Σουλιωτῶν, τὴν λειποταξίαν τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τὴν ἐπακόλουθον ἐπανάστασιν ὅλης τῆς Ἡπείρου κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἔσπευσαν ὅλοι οἱ Βεζυράδες νὰ προσεγγίσουν τὰ Ἰωάννινα, ὁ δὲ Ἰσμαήλ Πασσᾶς (Πασσομπέης) εἶχε διαταχθῆ νὰ διαδεχθῇ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ εἰς τὸ Βεζυράτον τῶν Ἰωαννίνων καὶ τὰ Πασσαλίκι τοῦ Βελδίνου· ἐλθὼν δὲ αὐτὸς εἰς τὰ Ἰωάννινα εὗρεν ὄρετὰ εὐδούμενα τὰ πράγματα, καθότι οἱ Σουλιώται καὶ ἄπιας ἡ Ἡπειρος εἶχον ἐξεγερθῆ κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τὸν ἐπολιόρκησαν στενῶς ἐντὸς τοῦ φρουρίου τῶν Ἰωαννίνων. Ὁ Ἰσμαήλ Πασσᾶς οὗτος, νομίσας ὅτι τὰ πάντα ἐγένοντο διὰ τῆς εὐχῆς τοῦ Σουλτάνου καὶ τῆς συνεργείας καὶ ἰκανότητός του, ὡς φανατικὸς Ἰωαννίτης Μουσοουλμάνος, ἐγένετο ὑπερφάνος καὶ ὑπερόπτης καὶ προσετι ἀπρόσιτος, οἱ Σουλιώται εἶχον τὴν ἀνάγκην αὐτοῦ, διότι ἡ ἐπαρχία τῶν Σουλιωτῶν εἶχεν ὑποταχθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, καὶ, μεταναστευσάντων τῶν Σουλιωτῶν εἰς τὴν Ἑπτανήσον, ἡ ἐπαρχία αὕτη μετέβη εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ἰωαννίνων. Οἱ Σουλιώται λοιπὸν ἀπετάνθησαν πρὸς τὸν Βεζύρην τοῦτον, ἐξικιτούμενοι ὅπως βάλῃ εἰς ἐνέργειαν τὰ Βα-

σιλικὰ διατάγματα, τὰ ὅποι'ν παρεχώρουν εἰς τοὺς Σουλιώτας τὰς περιουσίας των καὶ τοὺς προσεκαλοῦνταν νὰ μεταβῶν εἰς τὸ Βατάνι τοὺς (Πατριῖδα των)· κατὰ συνέπειαν τούτων ἐζητοῦσαν παρὰ τοῦ Ἰσμαῖλ Πασσᾶ διαταγὴν ὅπως ἀναχωρήσωσι τῆς Πατριδος των αἱ χίλια οἰκογένειαι τῶν Λιάπιδων καὶ νὰ μεταβῶν εἰς τὴν ἐκυτῶν Πατριδα καὶ νὰ ἀφῇσιν τὸ Σούλι εἰς τοὺς Σουλιώτας. Ἀλλ' ὁ Ἰσμαῖλ Πασσᾶς ἔφερεν ἀπείρους δυσκολίας προφασίζόμενος μυριοτρόπως, ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἶναι πολλὰ σπουδαία, διότι ἅπασι ὁ τόπος αὐτοῦ ἔχεινε Μουρμουλκηνικὸς καὶ ὅτε ἐκτίσθη Ἰζμύριον, καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ μεταλλάξῃ ὁ τόπος μορφὴν ἄνευ Σουλτανικοῦ διατάγματος, προσέτι τοὺς ἐπαρηγοροῦσιν, ὅτι ἐπὶ τέλους θὰ τελειώσῃ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔχουν τὸ σπουδαῖον ἀντικείμενον τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, διὰ τὸ ὅποιον ὅλοι ἔχουν τὸ συμφέρον νὰ τελειώσῃ καὶ ἅπαντες πρέπει νὰ συντρέξουν εἰς τοῦτο, καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ κοινοῦ αὐτοῦ ἰχθύου Ἰσ' Ἀλῶχ (μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ) ὅλα θὰ τελειώσουν κατ' εὐχὴν. Τιοιουτοτρόπως οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπροφασίζοντο εἰς τοὺς Σουλιώτας ἕως οὗ τελειώσων τὸν σκοπὸν των κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τότε πλέον νὰ εἴπουν εἰς αὐτοὺς τὴν τελείαν ἄρνησιν. Τοὺς Τούρκους οἱ Σουλιῶται ἐγνώριζαν καλῶς, διότι αἰωνίως μετ' αὐτῶν ἐπάλαιον καὶ εἶχον μίση κατὰ τὰς πινουργίας των, ἀλλὰ καὶ εἰλικρινῆς τις φίλος τῶν Σουλιωτῶν, ὁ μοσχοπολίτης Νασούμ Ἰατρός, ὅστις εἶχεν ἐπίσημον θέσιν παρὰ τοῖς Βεζύραις, καὶ προσέτι εἶχε μεγάλας σχέσεις μὲ τοὺς Σουλιώτας καὶ μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Μάρκου Βότζαρη, ἐβεβαίωσεν αὐτοὺς μετὰ πάσης θετικότητος, ὅτι οἱ Βεζύρχει τοῦ Σουλτάνου ἐν τοῖς Συμβουλίαις αὐτῶν ἀπεφάσισαν ὁριστικῶς διὰ λόγους θρησκευτικούς τε καὶ πολιτικούς, ὅτι ἐπ' οὐδεμιᾷ περιστάσει νὰ μὴν παραχωρήσων τὸ Σούλι εἰς τοὺς Σουλιώτας, ἂν καὶ ὑπῆρχον Βασιλικά διατάγματα πρὸς παραχώρησιν, ἀλλὰ νὰ τοὺς γελάσωσι μὲ τὸ σήμερον καὶ μὲ τὸ αὔριον μεχρὶ τοῦ τελειώσῃ ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τότε νὰ τοῖς κοινοποιήσων τὴν τελείαν αὐτῶν ἄρνησιν.

Συνθήκη τῶν Σουλιωτῶν μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ
διὰ τοῦ Μάρκου Βότσαρη.

Οἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἰωαννίνων εὐρισκόμενοι ἀπόστολοι τῆς ἐταιρίας, συνεννοούμενοι συχνάκις μετὰ τῶν προκρίτων Σουλιωτῶν, ἐπαρακινούσαν τούτους ὅπως τὰ πάντα διεεργηθῶσι διὰ τῶν ὀπλων οἱ Σουλιώται ὅμως εἶχον πολὺ περισσεύσαν πολεμικὴν πείραν ἀπὸ τοῦ ἀγαθοῦ σὺ τοῦ πατριώτας καὶ ἐπροσπαθοῦσαν ὥστε τὸ τολμηρὸν αὐτῶν ἐπιχείρημα νὰ τὸ ἀποκαταστήσωσι καὶ πλέον σθεαρὸν καὶ πλέον ἐπίφορον εἰς τοὺς Ὀθωμανούς. Σχεφθέντες λοιπὸν μεταξύ των μετ' ἐμφορθείας, ἔβριναν ἀρμόδιότερον ὥστε τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως νὰ τὴν ἀναμίξουν μετὰ τῆς ὑποθέσεως τοῦ πολιορκηθέντος Ἀλῆ Πασσᾶ, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εὕρισκετο εἰς ἄκρον δυσχερεστημέως ἐνκνέον τῇ αὐλῇ τοῦ Σουλτάνου, καθύτι οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει φίλοι τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ Σουλτάνου καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ σιγρικτὴς αὐτοῦ ἐξ ἀπορρήτων ἰδιαιτέρος Γραμματεῦς τοῦ Σουλτάνου Χιλὲτ ἐρένης, φοβηθέντες μὴ ὑποπέσωσιν εἰς τὴν δυσμίνειαν τοῦ φύσει ὀργίλου Σουλτάνου Μιχμούτ, παρητήθησαν ὅλως διόλου τῆς φιλίας τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἔπαυσαν τὴν μετ' αὐτοῦ συνεννόησιν καὶ δὲν ἐλάμβανεν οὐδεμίαν παρ' αὐτῶν ἀπάντησιν, ἐπομένως δὲ ἐξεδόθη κατ' αὐτοῦ καὶ τὸ κάτλι φερμάνη (τῆς κατατομῆσεως τὸ διάταγμα), τοὺς δὲ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐξορίστους υἱοὺς τοῦ διέταξεν ὁ Σουλτάνος καὶ τοὺς ἐφόνευσαν. Ἐνῷ δὲ οἱ Σουλιώται ἐσκέπτοντο περὶ μιᾶς τολμηρᾶς ἀποφάσεως ἐν τῇ γειτονίᾳ τοῦ μεγάλου Ὀθωμανικοῦ στρατοπέδου, εὐτυχῶς καὶ ὁ Ἰσμαὴλ Πασσᾶς μίαν τῶν ἡμερῶν ἐπροσάλασε τοὺς προκρίτους Σουλιώτας καὶ τοὺς εἶπεν, ὅτι οἱ Βεζυράδες ἀκρίπτονται νὰ γραφῶσιν εἰς τὸ Δοβλέτι ὅπως ἐκδοθῇ εἰδικὸν διάταγμα περὶ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν Λιζιπιδων ἀπὸ τοῦ Σούλι καὶ τῆς εἰς αὐτοὺς παραχωρήσεως αὐτοῦ, καὶ ἐλπίζει ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὕτη θὰ λαβῇ αὐτίον πέρας, ἥδη ὅμως πρόκειται περὶ σπουδαίου τι τοῦ ἀντικειμένου, τὸ ὁποῖον θὰ φέρει εἰς εὐάρεστον θέσιν τοὺς Βεζυράδας καὶ τὸν Σερατκήρον διὰ νὰ ἐπιταχύνουν τὴν ὑπόθεσιν των ἢ ὑπηρεσίᾳ, ἣν ζητοῦν ἀπὸ ὑμᾶς οἱ Βεζυράδες, εἶπεν, εἶναι τοῦ

νὰ τοποθετηθῇτε γύρωθεν τῆς λίμνης πρὸς μεσημβρίαν τῶν Ἰωαννίνων, ὅπως ἐμποδίστητε τὴν ἐξοδὸν τῶν ἀνθρώπων τοῦ Καραλή, (αὕτη ἡ ἐπωνυμία ἐδίδετο εἰς τὸν ἀνταρτήσαντα ἀλῆ Πασιᾶ) οἵτινες ἐξέρχονται τῆς λίμνης καὶ ἀσπάζουν ζαχαρεδες, καὶ μάλιστα ἀνταποκρίνονται μὲ τοὺς ἔξω Ἀρβανίτας. Οἱ Σουλιῶται, μολοντί ἐγνώριζαν ὅτι καὶ ταύτην τὴν φορὰν τοὺς ἀπατιύσεν ὁ Ἰσμαὴλ Πασιᾶς, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχον σκεφθῆ ὅπως συνενοηθῶσι μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασιᾶ διὰ τὸν γενικὸν σκοπὸν, ἡ περίστασις αὕτη ἐπῆλθεν εὐνοϊκῇ καὶ παρεδέχθησαν εὐχαρίστως τὴν πρότασιν τοῦ Ἰσμαὴλ Πασιᾶ μετέθεσαν λοιπὸν εἰς τὴν παραλίαν τῆς λίμνης καὶ ἐτοποθετήθησαν ἐν αὐτῇ, ἐντεῦθεν συνενοήθησαν μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασιᾶ περὶ ἀμοιβαίας συμφωνίας, ὅστις προθύμως παρεδέχθη ταύτην καὶ τοῖς ἐμήνυσε νὰ στείλουν Πληρεξούσιον εἰς τὸ φρούριον ὅπως γίνωσιν αἱ μεταξὺ των συμφωνίαι· ἀπεστάλη δὲ παρὰ τῶν Σουλιωτῶν ὁ ἀείμνηστος Μάρκος Βότσαρης, ὅστις ἐμβὰς εἰς μιαν λέμβον εἰσῆλθεν εἰς τὸ φρούριον, ὅπου ὁ Ἀλῆ Πασιᾶς ἀνυπομόως τὸν ἐπερίμενε καὶ τὸν ὁποῖον ἐδέχθη μετὰ μεγίστης περιποιήσεως ὀνομάσας αὐτὸν ἀκροβὸν τοῦ υἱόν, διότι, τῷ εἶπεν, ὁ ἐχθρός μου μὲ ὑστέρησε τοῦτο· ὁ δὲ νομιμονέστατος Μάρκος δὲν ἐξιπᾶσθη ἀπὸ τῆς περιποιήσεως τοῦ Ἀλῆ Πασιᾶ, γνωρίζων ὅτι ὅλα ταῦτα ἐγίνοντο ὡς ἐκ τῆς ἀνάγκης, τῷ εἶπε μόνον, ἰδοὺ, Βεζύρη, τὰ τέκνα σου, οἱ φίλοι σου καὶ ὁ κόσμος ὅλος σὲ παρήτησαν καὶ μόνον οἱ παρὰ σοῦ κατατρεγμένοι μέχρι καταστροφῆς Σουλιῶται ἤλθαμεν ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ σου ταύτῃ νὰ σοὶ δώσωμεν χεῖρα βοηθείας, ἐλπίζω ὅτε θέλεις ἐκτιμᾷς τὰς περιστάσεις καὶ θέλεις μείνει πιστὸς εἰς τὰς μεταξὺ ἡμῶν ὑποσχέσεις καὶ συμφωνίας. Ὁ Ἀλῆ Πασιᾶς ἐδικαιολογήθη διὰ τὰ παλαιὰ εἰπὼν, ὅτι ἀληθῶς χωρὶς νὰ μοῦ πεισέτε σὰς κατέτρεξα, ἀλλὰ τί νὰ κάμω, ὅταν τὸ Δοῦλετε καθ' ἡμέραν δὲν μὲ ἄφινε ἥτυχον μὲ τὰ διατάγματα ὅπως καταστρέψω τοῦς ἐν τῇ γειτονίᾳ μου ἀσίδας (ἀνυποτάκτους) καὶ μ' ὁλονότι ἐξετελούσα ἀκριβῶς τὰς διαταγὰς τοῦ Δοῦλετίου, παρατήρητον τῶρα, Μπύρο, εἰς ποίαν κατὰστασιν μὲ ἔφερε, καὶ ἂν ἔστρεψς τὰ παιδιὰ μου, ζῆται νὰ μοῦ κόψῃ καὶ τὴν κεφαλὴν μου,

διὰ τοῦτο, ἥρ' ἐμύρο Μήρκο (υἱὲ μου), νὰ μὴ ἀμφιβάλλης ποτὸς ὅτι ὅποιανδήποτε συμφωνίαν καὶ ἂν κάμωμεν, θὰ τὴν διατηρήσω ἀκριβῶς. Μ' ὅλας τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Ἀλῆ Πασῖᾶ ὁ ἀείμνηστος μέγας ἄνθρωπος καὶ πατριώτης Βότσαρης δὲν ἐφάνερωσεν εἰς αὐτὸν τὸν σκοπὸν ὁλόκληρον τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ μετὰ μεγίστης προφυλάξεως εἶπεν, ὅτι ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβερνησις φέρεται δολίως καὶ ἀπίστως πρὸς ὅλους τοὺς ὑπηκόους τῆς Ἡπείρου Ὀθωμανοὺς καὶ Χριστιανοὺς καὶ μάλιστα τὸ ἔθνος αὐτὸ τῶν ὁσμανλήδων μισεῖ ὑπερβολικῶς τοὺς Ἀλβανοὺς πάσις θρησκείας, προστιτι τῷ ἐδιηγῆθη ὅποια κακὰ ὑπέφεραν ὅλαι αἱ ἐπαρχίαι τῆς Ρούμελης ἀπὸ τὰ καταβάντα ταῦτα τῶν ὁσμανλίδων (χαλντούπιδων) στρατεύματα, τὰ ὅποια δὲν ἄφησαν οὐδὲν ἱερὸν ἀπρόσβλητον, ὥς καὶ τὴν τιμὴν αὐτὴν ἀκόμη, καὶ ὥς ἐκ τούτου ἔχουν μεγάλην ἀγανάκτησιν ὅλαι αἱ ἐπαρχίαι τῆς Στερεᾶς καὶ τοῦ Μωρέως καὶ σκοποῦσι νὰ ἐκώσουν ὅλαι καὶ νὰ διώξουν τὸν στρατὸν αὐτὸν τῶν ὁσμανλίδων καὶ νὰ διοικῶνται αἱ ἐπαρχίαι αὐταὶ ὡς ἀνεκαθεν ὑπὸ τῶν προεστώτων ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν ὕμων, αἵτινες σὺν θεωροῦν ὡς πατέρα των. Ὁ Ἀλῆ Πασῖᾶς συγκινήσεις συγκατετεθῇ ἐπικυρώσας τὰ πάντα· ὁ Μήρκος τῷ εἶπε προσετι, ὅτι οἱ Σουλῶται ἀμέσως θὰ κινηθῶν κατὰ τοῦ Σουλτανικοῦ στρατοῦ καὶ ὥς ἐκ τούτου ἐλπίζει νὰ δοῦν εἰς αὐτοὺς ἄνεσις, διότι ἡ προτοχὴ τοῦ Σουλτανικοῦ στρατοῦ θὰ στρέψῃ πρὸς αὐτούς. Μετὰ δὲ τὰς συμφωνίας των ἀπεφάσισαν νὰ δώσουν μετοξὺ των ὁμήρους πρὸς περισσοτέραν βεβαίωσιν τῶν συμπεφωνημένων, καὶ ὁ μὲν Ἀλῆ Πασῖᾶς ἔδωκεν ὁμήρον εἰς τοὺς Σουλῶτας τὸν ἑκοντὸν τοῦ Χουσεΐν Πασῖᾶ, υἱὸν τοῦ Μουχτάρ Πασῖᾶ· οἱ δὲ Σουλῶται ἔδωκαν ὁμήρους εἰς τὸν Ἀλῆ Πασῖᾶν τὸν Κώσταν Βότσαρη, ἀδελφὸν τοῦ Μήρκου, τὸν Νικητοῦλην Λαγκλῆν, Γεώργιον Ζεφθάν, Κωσταν Ἰζαβελαν καὶ Κίτζον Κολιδιγμήτην.

Ἡ κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Τυραννίης περὶ τὴν

Ἡπείρον ὑπὸ τῶν Σουλῶταιν κινηθεῖσα

Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις.

Τὴν ἑκτὴν τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1820 ἡμέραν ἐνδοξον

καὶ ἐξορμηθένευτον διὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, οἱ Σουλιῶται πτωχόισι τὸν ἀριθμὸν ἀνεχώρησαν ἐκ τῶν Ἰωαννίνων, ὅπου ὑπῆρχε τὸ Σουλτανικὸν Στρατόπεδον συγκείμενον ἐκ πεντήκοντα χιλιάδων Ὀθωμανῶν, καὶ δευθύνθησαν πρὸς τὴν Πατρίδα τῶν ὅπως τὴν ἐπαναστατήτωςιν ἄπασιν ταύτην κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς τυρανίας. Ὀδεύσαντες δὲ ὅλην τὴν νύκτα ἐφθασαν τὴν ἐπιούσαν μετὰ τοῦ ὁμήρου Χουτεῖν Πασσᾶ εἰς τὸ χωρίον Βαργιάδες ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὑπῆρχε πύργος· τις ὄχυρός μετὰ ἐκτεταμένης περιοχῆς καὶ ὀχυρῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐπάλλεων, τὸν ὁπῶιον Πύργον ἐφύρρει ἰκέκας τις Πασσᾶς μετὰ πενήντα ἑως καὶ ἐξήντα στρατιωτῶν. Οἱ Σουλιῶται ἐστρατοπέδευσαν ἔξωθεν τοῦ χωρίου καὶ συνήλθον εἰς συμβόλιον περὶ τῆς ἀλώσεως τοῦ ὀχυρώματος, ἐν ᾧ ὁ γέρων Στρατάρχης Νότης Βότζαρης ὠμίλησε πρὸς τοὺς πατριώτας λέγων. Παιδιά μου! Τὸ φρούριον τοῦτο πρέπει νὰ τὸ λαθῶμεν ἐξ ἐφ' ὅρου εἰς τὴν ἐξουσίαν μας διὰ νὰ τοποθετήσωμεν τὸ πολεμοφόδιον καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα, ἄλλως θὰ ἔχωμεν μεγίστην δυσκολίαν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις μας. Πολλοὶ τῷ ἔκαμαν τὴν παρατήρησιν, ὅτι τοιοῦτον φρούριον δὲν εἶαι δυνατόν νὰ ἀλωθῇ ἄνευ χονδρῶν πυροβόλων, αὐτοὶ δὲ ἐπέμενε λέγων ὅπως δῆποτε τὸ φρούριον τοῦτο πρέπει νὰ τὸ λαθῶμεν εἰς τὴν ἐξουσίαν μας. Ὁ ἐπιχειρηματίας οὗτος ἀνὴρ, τὸν ὁποῖον αἱ προηγούμεναι ὥς καὶ αἱ ἐπόμεναι περιστάσεις ἐδείξαν ποῖος ἦτον, ἐπιμένων εἰς τὴν ἄνευ ἀναβολῆς ἄλωσιν τοῦ φρουρίου, προσεκάλεσε τὸν Διμογέροντα τοῦ χωρίου καὶ τὸν ἀπέστειλεν εἰς τὸν Πύργον πρὸς τὸν φρουράρχον διὰ νὰ τῷ εἴπῃ ὅτι οἱ Βεζυράδες καὶ ὁ Σερασκέρης ἐξαπέστειλαν τοὺς Σουλιώτας διὰ νὰ πολιορκήσουν τὸ φρούριον τῆς Κιάρας, καὶ νὰ ἐκθίσουν τὸν φρουράρχον τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, Μοῖρτο Γκαλιν ὅπως τὸ παραδώσῃ εἰς τὸ Δοβλέτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπιθυμοῦν νὰ ἔλθουν μαζί του εἰς συνομιλίαν, ὃ δὲ κύριος σκοπὸς ἦτον διὰ νὰ πιάσουν τὸν Πασσᾶ ζῶντα, καὶ ἀκολουθῶς νὰ τὸν βιάσουν νὰ τοῦ παραδώσῃ τὸ φρούριον· ἀλλ' ὁ Πασσᾶς ἀπήντησεν εἰς τὸν ἀπυσταλμένον, ὅτι ἐὼν ὁ Σερασκέρης ἐξαποστέλλῃ εἰς ὑπηρεσίαν τοὺς Σουλιώτας, ὡς ὑπάγουν ὅπου εἶναι διατεταγμένοι, αὐτοὶ δὲ οὐδεμίαν συνενόησιν ἔχει νὰ κάμῃ

περὶ τούτου μὲ τῶν Καπεταναίου. Ἐπιστρέψας δὲ ὁ χωρικός Δη-
μογέρων ἀνήγγειλε ταῦτα πρὸς τοῦ Σουλιώτας, ὁ δὲ Στρατηγὸς
Νότης μετὰ τὴν ἀπάντησιν ταύτην ἀπετάθη πρὸς τὸν Δημογέ-
ροντα καὶ τῷ εἶπε· τὴν παρὰδοσιν τοῦ Φρουρίου τὴν ἀπαιτῶ
ἀπὸ ἐσὲ τὸν ἴδιον· ὁ δὲ χωρικός ἀπήντησεν, ὅτι πῶς εἶναι δυνα-
τὸν νὰ γίνῃ τοῦτο Καπετὰν Νότη, ἐνῷ γνωρίζεις καλῶς καὶ
τὴν ὀχύρωσιν καὶ τὴν φρουρὰν αὐτοῦ; τῷ ἀνταπήντησε δὲ ὁ
Στρατηγὸς λέγων, ὅτι ταῦτα πάντα καλῶς γνωρίζω, ἀλλὰ προ-
σέτι γνωρίζω καὶ τὴν ἰκανότητα καὶ τὰ ἐπιχειρήματα τῶν χω-
ρικῶν εἰς τοιαύτας περιστάσεις· ἰδὼν δὲ ὁ Δημογέρων τὴν ἐπι-
μονὴν τοῦ Βότζαρη εἶπε πρὸς αὐτὸν, ἰδοὺ λοιπὸν τί δύναμαι νὰ
πράξω· διάταξον ὅλους τοὺς ὀπλίτας ὅπως εἰσελθουν ἐντὸς τοῦ
χωρίου ζητούντες τροφὰς καὶ προσποιούμενοι ὅτι τοὺς χωρικοὺς
τοῦς κτυποῦν, οἱ δὲ χωρικοὶ προσποιούμενοι καὶ οὗτοι ὅτι αἰχί-
ζονται νὰ προστρέξουν εἰς τὸ Φρούριον, οἱ μὲν αἰτῶντες θερα-
πείαν, οἱ δὲ ἐξαιτούμενοι νὰ τοῖς δοθῶσιν εἰς δάνειον τροφαί,
ὁμοῦ δὲ μὲ τοὺς χωρικοὺς μὲ χωρικά ἐνδύματα νὰ εἰσελθουν ἐντὸς
τοῦ Φρουρίου Σουλιώται μετὰ κοντῶν ὀπλῶν ὑπὸ τῶν ἐνδυμάτων
πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ· τὴν γνώμην ταύτην ἔβαλαν ἀμέσως
εἰς ἐνέργειαν οἱ Σουλιώται. Ἐκλέξαντες λοιπὸν σαράντα ἄνδρας τοὺς
ἀπίστευτον μεμιγμένους μετὰ τῶν χωρικῶν εἰς τὸ Φρούριον, οἵτινες
εἰσῆλθασαν ἐντὸς τοῦ ἐν τῷ Φρουρίῳ Πύργου καὶ ὥρμησαν κατὰ
τῶν Ὀθωμανῶν, ἡχμαλώτισαν τὸν Πασσᾶ, ἔγειναν κύριοι τοῦ
Πύργου καὶ ἀκολούθως ὅλης τῆς περιοχῆς αὐτοῦ.

Ἡ πράξις αὕτη εἶναι μία τῶν πρώτων ἐπαναστατικῶν πράξεων
τῶν Ἑλλήνων, ἣτις πρέπει νὰ ὑπόρξῃ μία τῶν ἐπιστῆμων εἰς
τὰ χρονικά τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας διὰ τε τὴν τολμηρὰν τῶν
Ἑλλήνων ἀπόφασιν καὶ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆς, συμβάσης τὴν
ἐβδόμην τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1820.

Σχηματισμὸς τῆς διοικήσεως τῶν Σουλιωτῶν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων αὐτῶν ἐθίμων.

Μετὰ τὴν κυρίευσιν τοῦ Φρουρίου τῶν Βαριάδων ἐξαπέστειλαν
πρώτον τὸν Πασσᾶ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀνενοχλήτους, ἔπειτα

συνήλθον εἰς διόσκεψιν καὶ ἐσχημάτισαν τὴν προσωρινὴν διοίκησιν τοῦ τόπου κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα αὐτῶν, ἐκλέξασα ἐκάστη φάρα τὸν ἑαυτῆς ἀρχηγόν, ἔπειτα προέβησαν εἰς τὴν πρόκλησιν ὄλων τῶν χωριῶν ὅπως ὀπλισθῶσιν ἅπαντες οἱ δυνάμενοι νὰ φέρουν ὄπλα, καὶ οἵτινες ἀμέσως νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰς Βαριάδας καὶ νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν διαταγὴν τῶν ἀρχηγῶν ἐκάστης φάρας, διότι, τοὺς εἶπαν, θέλουν πολεμήσει τὴν Σουλτανικὴν Κυβερνητικὴν ἀλλ' οὗτοι δὲν ἤξευραν ποῖον συμπέρασμα νὰ κάμουν ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως τούτης τῶν Καπιταναίων, διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἦλθον ἅπαντες, ἀλλ' ἀπέστειλαν τοὺς προκρίτους χωρικοὺς διὰ νὰ πληροφωρισθῶσιν περὶ τοῦ κινήματος τούτου καὶ ἂν δυνατόν νὰ τοὺς ἀποτρέψωσιν ἀπὸ τοῦ τολμηροῦ τούτου ἐπιχειρήματος, διότι πλησίον τούτων ὑπῆρχε Σουλτανικὸς στρατὸς συσσωματωμένος ἐκ 40 χιλιάδων ἀνδρῶν. Οἱ χωρικοὶ ἐφθασαν καὶ ὠμίλησαν εἰς τοὺς ἀρχηγούς τῶν Σουλιωτῶν, λέγοντες, ὅτι τὸ κίνημα τοῦτο δὲν τὸ θεωροῦν καλόν, καθότι τὸ γειτονικόν αὐτὸ σμῆνος τῶν ἐχθρῶν θέλει πεσεῖν ἐναντίον τῆς Πατριδος καὶ θέλει καταστρέψει αὐτὴν ἐξ ὀλοκλήρου, προσέτι οἱ χωρικοὶ οὗτοι παρετήρησαν εἰς τοὺς ἀρχηγούς λέγοντες, ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἐνοήσωσι, πῶς οἱ Καπιταναῖοι ἀπεφάσισαν νὰ βοηθήσουν τὸν ἀντάρτην τοῦ Δοβλετίου Ἀλῆ Πασῆ, ὅστις τοὺς εἶχε καταστρέψει καὶ μόλις μετὰ τὴν καταδρομὴν αὐτοῦ ἤξιώθησαν νὰ ἴδωσι τὸ ἔδαφος τῆς ἐκείνων Πατριδος, καὶ ἐνῶ μόλις ἐφθασαν ἐν αὐτῇ, ἀμέσως κηρύττονται ὑπὲρ τοῦ καταστροφῆος καὶ ἐναντίον τοῦ Δοβλετίου, καὶ εἰς ὅσιν τοιαύτην μάλιστα, ἥτις δὲν ἀπέχει πλέον τῶν ἐξ ὥρων ἀπὸ τὸ πολυπληθὲς Ὀθωμανικόν στρατόπεδον, μετὰ δὲ τὰς παρατηρήσεις ἐλεγον εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ γίνωσιν αἷτιοι τῆς ἐκείνων καταστροφῆς καὶ τῆς Ἐπαρχίας ὀλοκλήρου. Οἱ Καπιταναῖοι εἰς τὴν ἀρχὴν εἶπον εἰς τοὺς χωρικοὺς νὰ μὴ φοβούνται, διότι τὸ ἐπιχειρημα τῶν ἔχει ἓνα μέγαν καὶ σωτήριον σκοπόν, τὸν ὅποιον ὁ καιρὸς θὰ τὸν ἀνακαλύψῃ, αὐτοὶ δὲ δὲν δύνανται παρὰ νὰ ὑπακούσωσιν· εἰς τινὰς δὲ τῶν προκριτωτέρων ἀπεκάλυψαν τὸ μυστήριον τῆς ἐπαναστάσεως, τοὺς δ' ἄλλους ἠπειλήσαν καὶ τοὺς διέταξαν νὰ μεταβῶσι ἀμέσως εἰς τὰ χωρία τῶν νὰ ὀπλισθῶσι

καὶ νὰ ἐπιστρέψουν ἅπαντες κατεσπευσμένως καὶ νὰ ταχθῶσιν ὑπὸ τοὺς Καπεταναίους των· οὕτω λοιπὸν ἠνώθησαν με' αὐτοὺς ὅλα τὰ χωρία τοῦ Σουλίου.

Τὴν δὲν πρωτὰν τῆς ἐβδόμης Δεβρίου διεδόθη ἐν τῷ Ὀθωμανικῷ στρατοπέδῳ ἡ εἰδήσις τῆς φυγῆς τῶν Σουλιωτῶν καὶ τὴν ἐποῦσαν αὐτῆς ἔλαβον τὴν εἰδήσιν τῆς κατὰ τῆς Σουλτανικῆς Κυβερνήσεως ἐπιναστάσεως· τοίων· οἱ ἀρχηγοὶ Ἀλβανοὶ, οἵτινες ἀπετέλουν εἰς τὴν μερίδα τῶν Σουλτανικῶν στρατευμάτων, πληροφορηθέντες τὸ συμβῆναι τοῦτο, κατεταράχθησαν, εἰς τοὺς Ὀσμανικοὺς ὅμως, οἵτινες δὲν ἐγνώριζαν οὐδὲ μὴ τοῦ Σουλιώταις, ἡ εἰδήσις αὕτη δὲν τοῖς ἔκαμιν τὴν παρσικρὰν ἐντύπωσιν, μάλιστα ἐγγελύταν διὰ τὸν φόβον, τὸν ὁποῖον ἔφερον εἰς τοὺς Ἀλβανοὺς ἡ εἰδήσις αὕτη, οἱ Ἀλβανοὶ ὅμως καὶ μόνον τὸν χλευασμὸν τῶν Ὀσμανικῶν καὶ πάλιν ἐκραύγαζαν, « οἱ Σουλιώται ἐφυγαν, » διότι τοὺς ἐγνώριζαν καλῶς ἀπὸ τὰ παρελθόντα ἔτη, διὰ τοῦτο καὶ ἔντρομοι καὶ πεφοβισμένοι ἔτρεχαν περιφερόμενοι τὰς σκηνάς τῶν στρατοπεδευμένων μακρὰν τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τοῦ ἄλλου Βεζύρου, καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς τοὺς ἐπισημοτέρους αὐτῶν καὶ εἰς τὸν στρατάρχην Γκαθανόζογλου Ῥούμελη Βαλεση ὡς καὶ τὸν Ἰωαννίτην Ἰσμαήλ Πασσᾶ καὶ τὸν Μεχμέτ Πασσᾶ Δράμαλη, πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν Πασσάδων με' ἀδιαφορίαν ἐρωτοῦσαν τοὺς ἀρχηγούς· πόσοι Γκιαουράδες εἶναι αὐτοὶ ὅπου ἔφυγαν; οἱ δὲ Ἀλβανοὶ τοὺς ἔλεγον, τριακόσιοι Σουλιώται ἀπεστάτησαν κατὰ τοῦ Δοβλετίου, οἱ δὲ πάλιν ἔλεγον, « μπρὲ Σακκίνιδες (ἀνόντοι) τί θὰ χύμουν τριακόσιοι Γκιαούριδες ἀπέναντι ἐνὸς στρατοῦ τοῦ Δοβλετίου, συγκειμένου ἐκ τεσσαράκοντα χιλιάδων; » οἱ Ἀλβανοὶ καὶ μὴ τὰς ἀντὶρρήσεις τῶν Βεζυράδων ἐπέμειναν καὶ ἐπαρκαλινούσαν τοὺς Πασσάδες νὰ ἐξαποστείλουν ἐναντίον αὐτῶν ὅσον ἔνεστι ἀρκοῦσαν δύναμιν ὅπως τοὺς καταστρέψῃ καὶ πρὶν ἔτι ἐνδυναμώσῃ, διότι ἀκολούθως καὶ χιλιάδας ἐν στείλειωσι δὲν θὰ κατορθώσῃ τίποτε, ἐξ ἐναντίας· θὰ ἔλθουν οὗτοι ἐδῶ καὶ θὰ μᾶς πολιορκήσουν ἐντὸς τοῦ μεγάλου τούτου στρατοπεδοῦ· ἀνεξαιτάτως οἱ Πασσάδες ἤκουον ταῦτα καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ χωρέσῃ εἰς τὸν νοῦν των τί πρᾶγμα εἶναι οἱ Σουλιώται οὗτοι,

οἵτινες ἐπροξένουν τοιοῦτον τρόμον εἰς τοὺς Ἀλβανοὺς ὁ Ἰτ-
μαὴλ Πατσᾶς Πατσόμβεης ἐγνώριζε καλῶς τοὺς Σουλιώτας,
ἀλλ' οὗτος ἦτον ὁ αἷτιος τῆς κατεσπευμένης φυγῆς των καὶ διὰ
τοῦτο εἰς τοὺς Βεζύρας δὲν ἐμεγάλωναν τὴν ὑποθεσιν, μῆτι οὔτοι
γράψωσιν εἰς τὸ Δοθλέτι καὶ ὑποπῆσθ οὔτοι εἰς τὴν δυσμένειαν
τοῦ Σουλτάνου, ἀλλ' ἐπαρακινούσε καὶ οὗτος τὸν στρατάρχην
λέγων ὅτι καλὸν εἶναι νὰ ἀποσταλῇ ἓνας στρατὸς ἀνάλογος ἐ-
ναντίον αὐτῶν τῶν ἀπ' αἰῶνων ἀσίδων (ἀποστατῶν) τοῦ Δοθλετίου.

Μετὰ ὅκτῳ ἡμέρας λοιπὸν ἀπὸ τὴν φυγὴν τῶν Σουλιωτῶν
συνῆλθον οἱ Βεζύραι εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ρούμελη Βαλεσῆ πρὸς
διάσκεψιν· εἰς τὸ συμβούλιον τοῦτο ἔλαβον μέρος καὶ τινες τῶν
προκρίτων Ἀλβανῶν ἀρχηγῶν, οἵτινες παρέστησαν τὸν κίνδυνον
μέγαν, μέγιστον, κατ' ἐξοχὴν ὁ Τελχάμπις Φέζας ἔλαβεν ἀνά-
πτυξιν τῶν ἀρχαίων πολέμων τῶν Σουλιωτῶν μετὰ τῶν Μου-
σουλμάνων καὶ τὴν φθοράν, τὴν ὁποίαν ὑπέστη τὸ Διν Ἰσλὰμ (οἱ
πιστοί) ἀπὸ τοῦ Γκιαουράδες τοῦτους· ἀπεφασίσθη λοιπὸν ν' ἀπο-
σταλῶσι δύο σώματα στρατευμάτων ἐναντίον τῶν Σουλιωτῶν,
τὸ ἓν ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Τζαμουριάς ἐξ ὅκτῳ χιλιάδων ὑπὸ τὸν
Πρόνιον καὶ τοὺς Τζαπαρέους, καὶ τὸ ἄλλο ἐκ μέρους τῶν Ἰωαν-
νινῶν, συγκείμενον ἐξ ἑπτὰ χιλιάδων ὑπὸ τὸν Ἄγο Βασιάρην,
ὥστε τιθέμενοι ἐν μέσῳ τῶν δύο σωμάτων ἐφρόνουν ὅτι ἀφεύ-
κτως ἡ καταστραφῶσιν οἱ ἐχθροὶ οὗτοι οἱ ἐπικίδνυναι εἰς τὸ
Ἀλλ' ὁσμὰν Δεβλέτη. (*)

(*) Τὸ συμβούλιον τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ ἐοῦγκειτο
ἀπὸ τὸν Ρούμελη Βαλεσῆ καὶ Σερασκέρην Γκιεβανόζογλου, Χουσεῖν Πα-
σᾶ, ἐκ Παζαρτζηκίου ἀρχιστρατήγον, τὸν Τρίκαλα Βαλεσῆ (Ἡγεμόνα Θεσ-
σαλίας) Μεχμέτ Πατσᾶ Δράμλη, τὸν Σαλενίκ Βαλεσῆ Σελήμ Πατσᾶ,
(Θεσσαλονίκης), τὸν Ἰνεμπᾶχ Βαλεσῆ Μπαμπᾶ Πατσᾶ (Ναυπακτοῦ),
τὸν Ἀγριμπέη Βαλεσῆ Χασσᾶν Πατσᾶ Κασέμπαι (Κυβούας), τὸν Κιου-
τάγια Βαλεσῆ Μεχμέτ Ρεσίτ Πατσᾶ (Κιουτάγιας), τὸν Γιάννη Βεθέλβιν
Βαλεσῆ Ἰσμαὴλ Πατσᾶ Πιοσῶμπαι (ἡγεμ. Ἰωαννίνων καὶ Βελδίνου),
τὸν Ἑτάλια Βαλεσῆ Μωραλῆ Ἀλλ' Πατσᾶ (Ἑτάλιας) τὸν Ἰουσουπέην
Σερεζλὴν (Τοπάρχη Σερβῶν), τὸν Ἀμπάζμπει Διόβρη (Τοπάρχη Διόβρης),
καὶ τὸν Ὀμέρμπει Βρυόνην. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι μετ' οὗτον ἐπὶ τὴν

Οἱ Σουλιῶται μετὰ τὴν ἄλλωσιν τοῦ ὀχυρώματος τοῦ χωρίου Βα-
 ριάδες μετέβησαν ὁμέσως εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας τὸ
 Σούλιον τὸ ὁποῖον ὡς ἔρξθη εἶχε συνοικισθῇ ἐκ χιλ. οικογενειῶν
 Λιάπιδων Ὀθωμανῶν, τοὺς ὁποίους ἐπολιορκήσαν στενῶς καὶ τοὺς
 ἐπρότειναν ν' ἀναχωρήσωσι τῆς πατρώας τῶν Σουλιωτῶν γῆς καὶ
 νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὴν πατρίδα των, ἀλλ' οὗτοι εὐχαριστηθέντες
 ἐνταῦθα ἀντέτειναν. Οἱ Σουλιῶται λαβόντες τὴν εἰδήσιν ἀπὸ
 τοὺς προτόκους των, οἱ οἱ γείτονες αὐτῶν Τζάμιδες δια-
 χθέντες παρὰ τοῦ Σερασκέρη ἐσυγκεντρώθησαν ὁμέσως καὶ ἤρ-
 χοντο ἐν μεγάλῳ σώματι κατ' αὐτῶν, παραιτίσαντες πολλὰ
 ὀλίγους εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Λιάπιδων, ἅπαντες οἱ λοιποὶ με-
 τέβησαν ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν τούτων, μετὰ τῶν ὁποίων κατὰ
 πρῶτον ἤρχισαν ἀρκετὸν ἄκρο βολισμόν, ὅστις ἀκολούθως ἐγένετο
 μάχη πεισματωδῆς καὶ αἱματηρὰ διαρκέσασα ἐπὶ δύο ὥρας, εἰς
 ἣν νικηθέντες οἱ ἐχθροὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, τοὺς ὁποίους ἐκυ-
 νήγησαν οἱ Σουλιῶται ὡς ἀγέλην ζώων, καὶ μ' ὀλονόντι οἱ ἀρχη-
 γοὶ τοὺς ἐπρότρεπον νὰ ἐξακυλευθῇσωσιν τὴν μάχην, οὗτοι
 πλέον δὲν ἤκουσαν τοὺς ἀρχηγούς των, διότι ἡ ῥομφαία τῶν
 Σουλιωτῶν τοὺς εἶχε φοβῆσαι τόσο, ὥστε δρομαῖοι ἐπίασαν
 τὰ ὄρη τῆς πατρίδος των ἀφήσαντες εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ Σουλίου
 τὰ πτώματα πατριωτῶν τῶν των, ὁ δὲ Ἄγιος Βασιλεὺς μετὰ
 βραδυπορίαν ἔφθασεν εἰς τὰ ὄρια τοῦ Σουλίου, ὅπου καὶ ἔμαθε
 τὴν καταστροφὴν τῶν Τζάμηδων· τούτου ἕνεκα δὲν ἐτολμῶσε
 νὰ προχωρήσῃ, ἀλλὰ περιήρχετο γύρωθεν τῶν μεθορίων θεωρῶν
 μακρῶς τὰ βουνὰ τοῦ Σουλίου, τὰ ὁποῖα εἰς τοὺς παρελθόντας
 χρόνους τοῦ εἶχον σταθῇ φρικῶδη καὶ θανατηφόρα.

Μετὰ τὴν κατὰ τῶν Τζάμηδων νίκην οἱ Σουλιῶται ἐπέστρεψαν
 καὶ ἐπολιορκήσαν στενότερα τοὺς Λιάπιδες, τοὺς ὁποίους μετὰ
 ὀκταήμερον πολιορκίαν τοὺς ὑποχρέωσαν ν' ἀναχωρήσωσι τῆς
 πατρίδος των.

Ἐκείνησαν Πασσάδες. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἦσαν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦτο
 καὶ ἅπαντες οἱ τοπάρχαι τῆς Εὐρωπαϊκῆς Γουρκίας καὶ ὅλοι οἱ ἀρχη-
 γοὶ τῆς Ἀλβανίας, ὁ δὲ ὑπ' αὐτῶν Ὀθωμανικῆς στρατὸς ἐσθλύνετο ἐκ
 40—50 χιλιάδων.

Μετὰ τὴν νικήτησιν τοῦ Σουλίου τῆς πολυπαθοῦς αὐτῶν πατριδος τοῖς ἔμεινε τὸ ὄχυρόν φρούριον τῆς Κιάφρας, τὸ ὅποιον ἐφρουρεῖ μὲν εἰς ἄνθρωπος τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ Μούρτο Τζάλης λεγόμενος, ἀλλ' οὗτος δὲν ἤθελε νὰ τὸ παραδῶσῃ εἰς τοὺς Σουλιωτάς, ἀλλὰ τοῖς ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι θὰ τὸ παραδῶσῃ ἐπὶ τέλους εἰς τὸν νικητὴν, εἴτε ὁ Σουλτάνος εἶναι, εἴτε ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς, εἴτε οἱ Σουλιωταὶ αὐτοῖς, ἀλλ' οἱ Σουλιωταὶ ἤξευραν νὰ συκοφαντῶνται καλῆτερα μὲ τὰς περιστάσεις. Ἀπὸ τὴν Ἀλβανικὴν ταύτην κερκλήν προσηυβήθησαν ὅτι ἔμειναν εὐχαιοστῆμεναι ἀπὸ τὴν ἀπάντησίν του ταύτην, ἀλλ' ἀκολούθως προσηυβόμεναι ὅτι ἔχουσι νὰ ὁμιλήσων μὲ αὐτὸν τὸν φρούραρχον, εἰσέρχοντο ἀνὰ ἑνος θύου εἰς τὸ φρούριον καὶ σποράδιον ἐμβόηκεν ἕνας ἀριθμὸς πεντήκοντα ἰνδρῶν καὶ τότε πλέον εἶπον εἰς τὸν φρούραρχον, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ Ὀθωμανῶν εἶναι ἴσος μὲ τὸν τῶν Σουλιωτῶν καὶ πρέπει νὰ φρουρηθῇ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν γενῶν, τότε ἐξύπνησεν ὁ Ἀλῆς ἀπὸ τὸν λήθαργον καὶ εἶδε τὸν ἀειθρὸν τῶν Σουλιωτῶν ἐξιπασθεῖς δὲ, εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι αὕτη εἶναι ἀστία, πρὸς τὸν ὁκοῖον ἀπήντησαν οἱ Σουλιωταὶ ὅτι ἡ ἀπιστία αὕτη ἦτον σύμφωνος μὲ τὴν ὁποίαν τοῖς ἔκαμεν ἀπάντησιν, ἔμεινε λοιπὸν τὸ φρούριον φρουρούμενον ἀπὸ τοὺς Σουλιωτάς καὶ τοῦ Μούρτο Τζάλην, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ ἔφερον καὶ τὸν ὄμιλλον ἐρχονον τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ Χουτεῖν Πασῖα. (*)

Ἀφ' οὗ ἔφεραν οἱ Σουλιωταὶ τὰ πράγματα τῆς πατριδος τῶν εἰς τῷ αὐτῇ εὐάρεστον κατάστασιν, ἐσχρημάτισαν καὶ τὴν πολιτικὴν τῶν διοικήσιν, συγκειμένην ἐξ ὀκτῶ συμβούλων ἐκ τῶν ὡς ἂν εἴρηται πρωτίτων οἰκογενειῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Στρατηγοῦ Νότη Βότσαρη, γενικὸν δὲ ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ

(*) Μετὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐσώθη μὲ τοὺς Σουλιωτάς ὁ υἱὸς τοῦ Μούρτο Τζάλη Ταχὴρ Μούρτος· ὁ Ἀλβανὸς οὗτος ἦτο πλὴ ἀγαπημένος καὶ προσφιλέως φίλος τοῦ Μάρκου Βότσαρη, ὅστις διὰ τὴν γαμοθυρίαν αὐτοῦ ἠρώσκειεν πάντοτε πλησίον τοῦ Βότσαρη καθ' ὅλας τὰς μάχας, ἐφρονέθη δὲ εἰς τὴν μάχην, εἰς τὴν ὁλοκλήρως αὐτοῦ ἴσχυρην ὁ Μάρκος πενθὸν ἐπὶ πολὺν κερρὸν.

διώρισαν τὸν Μάρκον Βότσαρν, ἀρχηγοὶ δὲ σωμάτων ἦτον αὐτοδικαίως ἕκαστος ἀρχηγὸς Φόρας, οἵτινες ἐπονέλαθον εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν τὰ κτήματά των, τὰς οἰκίας των καὶ τὴν ἐπὶ τῆς Φόρας τῶν ἐπιβρόχην καὶ διοίκησιν, ὁ τόπος δὲ ἐδιοικεῖτο ὑπὸ τοῦ κυμβουλίου τούτου κατὰ τοὺς ἀνέκαθεν Νόμους καὶ τὰ ἔθιμά των, ἅτινα ἦσαν ἀπαράγραπτα καὶ ἀπαροβίαστα.

Μετὰ τινα καιρὸν ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν τούτων οἱ Σουλιῶται ἀπεφάσισαν καὶ ἐξαπέστειλαν μίαν πρεσβείαν συγκειμένην ἀπὸ τοῖ ἀείμνηστον Κίτζον Τζαβέλαν καὶ Γεώργιον Λόμπρου Τζαβέλαν πρὸς τὸν ἐν Πίζα τῆς Ἰταλίας ἐρισκόμενον πρῶτον Ἀρχιερέα Ἀρτης Ἰγνάτιον, ὅστις ἦτον εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῆς φιλικῆς ἑταιρίας, διὰ νὰ λήθωσι παρ' αὐτοῦ πολεμοφόδια καὶ θετικωτέρας πληροφορίας τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὁδηγίας εἰς τὴν ἐξ-ακολουθήσιν αὐτῆς, ὁ πατριώτης αὗτος καὶ ἐνάρετος κληρικός ἐφρόντισε καὶ ἐφοδίασε τοὺς ἀπεσταλμένους μὲ μίαν ἀρκετὴν ποσότητα πολεμοφοδίων, τὰ ὅποια διὰ πλείου ἐπίτηδες ἀπεσταλμένου διεμυράσθησαν καὶ τὰ ἥμισυ ἐξ αὐτῶν ἐδόθησαν εἰς τοὺς Σουλιώτας, τὰ δ' ἕτερα ἥμισυ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας· οἱ Σουλιῶται προσέτι εἶχον καὶ συχνὴν ἀνταπόκρισιν μὲ τοὺς ἐν Κερκίρα φίλους τῆς ἑταιρίας, παρὰ τῶν ὁποίων ἐλήμβανον τὰς εἰδήσεις περὶ παντὸς ἀντικειμένου καὶ ἐξκολουθοῦσαν μετὰ μεγάλου ζήλου τὸ στάδιον τῆς ἐπαναστάσεως, διατηροῦντες πάντοτε μυστικὰς τὰς ἀνταποκρίσεις ταύτας διὰ νὰ μὴν λάθῃ ἐντελὴ αὐτῶν ιδεάν οὔτε Ἀλῆ Πασᾶς οὔτε οἱ ἐν Σουλίῳ μεταβάντες ἀκολουθῆς οἱ ὁποδοὶ αὐτοῦ Ὀθωμανοὶ Ἀλβανοί.

Οἱ ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Σουλτανικοῦ στρατοῦ Σατράπαι, μαθόντες τὴν ἥτταν τῶν κατὰ τῶν Σουλιωτῶν ἀπεσταλμένων στρατευμάτων τῶν καὶ τὴν πρόσδον τῶν Σουλιωτῶν πρὸς τε τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ἰωαννίνων καθὼς καὶ εἰς ἐκείνην τῆς Ἀρτης, ἐξήλθον ἐκ τῆς ληθαργίας καὶ τριμάζαντες ἐσκέπτοντο σοβαρῶς ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν Σουλιωτῶν, σπεύσαντες δὲ ἔστειλαν εἰς τε τὴν Ἀρταν καὶ Πρέβεζαν, πρὸς ἐνδυνάμωσιν τῶν φρουρῶν καὶ τῶν πόλεων, πολυάριθμον στρατὸν ὑπὸ διαφόρους Πασᾶδες, προσέτι ἐξαπέστειλαν ἰσχυρὰ σώματα στρατευμάτων ἀπε-

ναντι τῶν Σουλιωτῶν ὅπως ἀναχαιτήσωσι τὴν περαιτέρω αὐτῶν πρόοδον καὶ μάλιστα νὰ ἐξανοίξωσι τὸν δρόμον τῆς Ἀρτης ὅστις παρὰ τῶν Σουλιωτῶν εἶχε κλειθῆ καὶ ἐμποδίζοντο αἱ προμήθειαι τοῦ στρατοῦ· πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν οἱ Σουλταν καὶ Βεζύροι καὶ ὁ Σερασκέρης ἐτοποθέτησαν εἰς τὸ ὄχυρῶμα τῶν πέντε πηγαδίων μίαν ἀνάλογον φρουρὰν, ἣτις ἦτο ὑπόχρεος νὰ φρουρῇ τὸ ὄχυρῶμα καὶ νὰ διδῇ συνδρομὴν εἰς τοὺς μετακομίζοντας τὰς τροφὰς καὶ λοιπὰ ἀναγκαιὰ, τὰ μεταφερόμενα εἰς τὰ στρατόπεδα ἐκ τῆς Πρεβέζης καὶ Ἀρτης.

Ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου πληροφορηθεῖσα περὶ τῶν διατρέχοντων ὡργισθὲν τρωμερὰ κατὰ τοῦ πρωταίτιου Ἰσμαὶλ Πασῆ ὅτι διὰ τῆς ἀνικανότητός του καὶ τῆς κακῆς διευθύνσεως τῆς ἡγεμονικῆς του ὑπηρεσίας, δὲν ἤδυνήθη νὰ διαθεσῇ καλῶς τὰ πράγματα, τὰ ἔφερεν εἰς τοιαύτην κατάστασιν, τὸν ἀπειλοῦσε δὲ ὅτι, ἐὰν οὗτος δὲν ἐπιφέρῃ διόρθωσιν, θελεῖ δώσει λόγον διὰ τῆς ζωῆς του, εἰς δὲ τοῦ Βεζύρας καὶ τὸν Σερασκέριν ἐγράφε μετ' ἀπειλῶν καὶ τοῖς ἔλεγεν, ὅτι εἶναι αἷσχος εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς ἅπαντα τὸν Μουσουλμανισμόν νὰ μὴ δύνανται νὰ καταστρέψωσιν μίαν Χορφταν Γκιουράδων καὶ νὰ ὑποφέρωσιν οὗτοι πολιορκούμενοι καὶ στερούμενοι ὥς καὶ αὐτοῦ τοῦ εἰς αὐτοὺς ἀποστελλομένου Βασιλικοῦ ἄρτου· ἐπιθυμεῖ λοιπὸν ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου, τοῖς ἔλεγε, νὰ μάθῃ ἐντὸς βραχυτάτης προθεσμίας, ὅτι οἱ Γκιαβουράδες οὗτοι δὲν ὑπάρχουν πλέον εἰς τὸν κόσμον, ἄλλως ἢ Κυβερνήσις θὰ λάβῃ ἐναντίον των αὐστηρότερα μέτρα.

Ὁ Σερασκέρης καὶ οἱ λοιποὶ Βεζύροι λαβόντες τὰς ἀπειλητικὰς ταύτας διαταγὰς τοῦ Σουλτάνου, συνήρχοντο καθεκάστην εἰς Συμβούλια καὶ δὲν ἔκαμναν ἄλλο παρὰ Συμβούλια ἐπὶ Συμβουλίοις καὶ κατὰ συνέπειαν ἐξεδίδαν διαταγὰς ἐπὶ διαταγῶν καὶ ἐξεκένωσαν τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν Ῥούμελιν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ἄλλα μὲν ἐτοποθετοῦσαν γύρωθεν τῶν Ἰωαννίνων, ἄλλα δὲ εἰς Ἄρταν καὶ Πρεβέζαν καὶ τὸ πλεῖστον αὐτῶν ἔτειλόν κατὰ τῶν Σουλιωτῶν καταπλημμυρίζοντα δὲ τὰ σμήνη ταῦτα τῶν βαυρίων ἐγέμισαν ὅλα τὰ χωρία τὰ κείμενα πρὸς τὰ Ἰωάννινα τῆς Ἀρτης καὶ Πρεβέζαν καὶ τὴν Ἰζαμουριάν ὥστε οἱ

Σουλιῶται ἦσαν ἀναγκασμένοι νὰ παλιόρουν πλέον καθ' ἡμέραν μὲ τοὺς περικυκλοῦντας τὴν τόπον των ἐχθροὺς. Φρίκη κατελάμβανεν ἕκαστον πῶς ἡδυνήθησαν ν' ἀνθέξωσιν εἰς ἅπαντα τὰ πλήθη τῶν βαρβάρων οὐποῦ εἶχον περικυκλώσει τὴν Πατρίδα των, καὶ μόλῃν τὴν ἀπορίαν ταύτην οἱ ἥρωες οὗτοι τῆς νείας Ἑλλάδος ἐκτὸς οὗτοι ἀντεστάθησαν, ἀλλὰ καὶ παντοῦ ἐδείχθησαν νικηταί.

Ἐκ τῶν μαχῶν τούτων σημειοῦμεν τινάς μόνον διὰ νὰ δώσωμεν ἰδεαν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς εὐτολμίας, γενναιοφυχίας καὶ στρατιωτικῶν ἐπιχειρημάτων τῶν Πατριωτῶν τούτων. Ἐντὶς χωροῖς Γρατζενᾶ καὶ Τζεριτζανᾶ εἶχον μετὰ θῆ καὶ εἶχον καταλάβῃ ταῦτα 1500 Τζάμιδες, ἐνταῦθα ἤλθον δακρύοι Σουλιῶται καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τούτων, τοὺς ὁποίους πολέμησαντες γενναίως τοὺς ἐπολιόρησαν στενῶς καὶ ἐπὶ τέλους τοὺς ἐνίκησαν κατὰ κράτος καὶ τοὺς ἀπεδιώξαν τῶν χωρίων, ἀτυχῶς ὁμως ἐνταῦθα ἐφρονέθη ὁ γενναῖος καὶ ἀτρόμητος Μάρκος Κουτσονίκας καὶ ὁ Πάνος Σέχος· ὁ θάνατος τῶν γενναίων τούτων ἀνδρῶν ἐλύπησε πολὺ ἄπασαν τὴν Πατρίδα, μάλιστα ὁ θάνατος τοῦ Μάρκου Κουτσονίκα συναμίλλου τοῦ Μάρκου Βότσαρη, καὶ ἄντος ἐκ τῶν ἐπιστήμων αἰκουγενειῶν καὶ νοσημενοστάτου ἀρχηγοῦ τῆς Φάρας του.

Μετὰ τὴν μάχην ταύτην συνεβη ἄλλη σημαντικωτάτη κατὰ τοῦ Μπακίρ Τζογαδόρου καὶ δύο χιλιάδων Τζάμιδων κατεχόντων τὸ χωρίον Λέλιθας, μετὰ τῶν ὁποίων συνήψαν μάχην πεισματώδη οἱ Σουλιῶται, ἐνίκησαν αὐτοὺς, καὶ ἐδίωξαν ἀπὸ τὸ χωρίον καὶ τοὺς ἐκυνήγησαν μίχοι τῆς Ἀρτης, ἔμειναν δὲ εἰς τὸν τόπον διακρίσια πτώματα ἐχθρικά.

Παραμοίως τὴν δεκάτην Ἀπριλίου τοῦ 1821 ἡμέραν τῆς Ἀναττάσεως ἐγένετο κρατερὰ μάχη εἰς τὸ ὄχυρόν χωρίον Μπογόριτσα, οὐποῦ ἦτο ὠχυρωμένος εἰς Γκέικας Πασσᾶς μετὰ χιλίων πεντακροτίων Ὀθωμανῶν, κατὰ τῶν ὁποίων ἐπέτέθησαν οἱ Σουλιῶται ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Μάρκον Βότσαρη· οἱ Ὀθωμανοὶ ὄντες ὠχυρωμένοι ἐν τῷ χωρίῳ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ, οὐσης καὶ τῆς θέσεως ἀρκετὰ ὄχυρας, ἀντέστησαν γενναίως· ἀλλ'

ἡ ὁρμή καὶ ἡ ἀπερίγραπτος γενναϊότης τῶν Σουλιωτῶν τοὺς κατέβαλε, διότι μετὰ πεισματῶδη μάχην ὤρμησαν ὡς Ἄετοί ἐπὶ τῶν στεγῶν τῶν οἰκίων καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἄνωθεν πρὸς τὰ κάτω πυροβολοῦντες ἐφόνεον τοὺς ἐχθροὺς ἐκ τῶν ὁποίων διακοσίους ἐφόνευσαν καὶ ἑκατὸν πενήντα ἠχμαλώτισαν, ἐφονεύθησαν δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ Σουλιῶτα τριάκοντα καὶ ἐπληγώθησαν πενήκοντα.

Τὴν δὲ δεκάτην ὀγδὼν Ἀπριλίου ὁ Σερασκέρης τῶν Ἰωαννίνων, δυσμενῶς διακείμενος κατὰ τοῦ Ἰσμαήλ Πασσᾶ, διότι ἐνόμιζεν ὅτι οὗτος ἦτον ὁ αἴτιος τῆς ἀνταρσίας τῶν Σουλιωτῶν, τὸν ἐξαπέστειλεν ἐναντίον των ὁμοῦ καὶ μετ' ἄλλων στρατευμάτων περὶ τοὺς χιλίους, οἵτινες καὶ κατέλαβον τὰ χωρία Δερβίζινα, Μπάλινα καὶ Γεωργάνη καὶ τοὺς ὁποίους οἱ Σουλιῶται ἔληθαν καὶ ἐπολιορκήσαν στενῶς· ἐλθούσης δὲ πρὸς αὐτοὺς ἐπικουρίας ἐκ πεντακοσίων Γκέγκιων ὑπὸ τὸν Πασσᾶ τῆς Πιστρένας, ἀπέναντι τῶν ὁποίων ἐξήλθον οἱ Σουλιῶται, καὶ τὸν ὁποῖον πολιορκήσαντες ἐχυρῶς τὸ μὲν στρίτευμά του κατέσπρεψαν, αὐτὸν δὲ πληρωθέντα ἠχμαλώτισαν, οἱ δὲ ἐν τοῖς χωρίοις πολιορκούμενοι καὶ ὁ Ἰσμαήλ Πασσᾶς πληροφορηθέντες τὸ ἀτύχημα τῆς ἐπικουρίας παρεδόθησαν διὰ συνθήκης, τοὺς ὁποίους οἱ Σουλιῶται ἐξώσαντες τῶν χωρίων ἄφρισαν ἐλευθέρους καὶ μετέβησαν εἰς τὰ Ἰωάνινα ὁμοῦ μὲ τὸν Πασσᾶ των.

Μετ' ὀλίγον τῆς ἡττας ταύτης τοῦ Ἰσμαήλ Πασσᾶ ἄλλος Βεζύρης· Ὁσμανλῆς μετὰ πέντε χιλιάδων στρατοῦ Ὁσμανλίδων καὶ Τσάμιδων εἰσῆλθον εἰς τὸ Λύμαρι καὶ τὸ Φανάρι καὶ ἔκαιον τὰ χωρία, οἱ Σουλιῶται μαθόντες τοῦτο ἔτρεξαν ὁμίως πρὸς ὑπεράπτισιν τῶν χωρίων καὶ προσβάλοντες ἰσχυρῶς τοὺς Ὁθωμανοὺς εἰς τὴν θέσιν Γκαστροσκιά μεταξὺ Πρεβέζης καὶ Φαναρίου τοὺς ἐνίκησαν καὶ τοὺς ἐπολιορκήσαν ἐντὸς τῶν χωρίων· καὶ τοὺς ὁποίους ἐπὶ δέκα ἡμέρας μὲ τὰς συχνὰς προσβολὰς τοὺς ἔφερον εἰς μεγίστην στενοχωρίαν, ὥστε ἐβιάσθησαν διὰ συνθήκης νὰ ὑποσχεθῶν οἱ Τσάμιδες, ὅτι οὐδέποτε θέλουν λάβῃ πλέον ὅπλα κατὰ τῶν Σουλιωτῶν, καὶ οὕτω τοῖς ἡνωῖξαν τὸν δρόμον καὶ μετέβησαν εἰς τὴν Πατρίδα των.

Οἱ Σουλιῶται ὥς ἐκ τῶν συχνῶν καὶ ἀλλεπαλλήλων μαχῶν οὖν ἐφρόντιζαν ν' ἀτήτουν καταλλήλον φρουρὰν ἐντὸς τῶν ὄχυρωμάτων τοῦ χωρίου Βοριάδες, πρὸς τὸ ὅποιον ὁ Σατασιέρης ἐξαπέστειλε τὸν Σουλτζὰ Κόρτζαν μετὰ τριῶν χιλιάδων καὶ τὸ προκατέλαβε καὶ ὀχυρώθη ἐν αὐτῷ· μετὰ τὰς ἀνωτέρω λοιπὸν μάχας οἱ Σουλιῶται ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν των εἰς τὸ ὄχυρμα τοῦτο, πρὸς τὸ ὅποιον ἐλθόντες ἐπολέμησαν μετὰ τοῦ Σουλτζὰ πεισματωδῶς καὶ τὸν ὅποιον ἐνίκησαν καὶ ἐπολιορκήσαν στενωῶς καταλαμβάνοντες καὶ τὸ νερὸν τοῦ χωρίου· μετὰ πολλὰς δὲ μάχας καὶ στενωτάτας πολιορκίας, ἃς οἱ Ὀθωμανοὶ ὑπέστησαν, καταφαγόντες τὰ ἄλλα τῶν καὶ τὰς σέλας ἔτι τῶν ἀλόγων, ἐσυνήκολογήσαν μὲ τοὺς Σουλιώτας καὶ παραδόσαντες εἰς αὐτοὺς τὸ ὄχυρμα ἀνεχώρησαν. (*)

Ὁ πολιορκημένος Ἀλῆ Πασιᾶς μαθὼν τὰς καθημερινὰς ταύτας νίκας τῶν Σουλιωτῶν, τοὺς ὁποίους πολλάκις καὶ διὰ τηλεσκοπίου ἰδίοις ὀμμασι ἐβλεπεν εἰς τὰς πλησίον τῶν Ἰωαννίνων γενομένης μάχας καὶ τὰ Σουλτανικὰ στρατεύματα φεύγοντα ὀρμαίως ὅπως ἐλθῶσι καὶ κρυθῶσιν εἰς τὸ μεγάλον Στρατόπεδον τῶν Ἰωαννίνων, τὸ ὅποιον καὶ αὐτὸ ἐνίοτε ἐθροβεῖτο, διότι ὁ Βιάρχος καὶ οἱ Σουλιῶται ἦτο τὸ τρομερὸν ὄνειρόν των, ἐκ τούτων πάντων σκεπθεὶς ἐνεθαρρύνθη καὶ συνέλαβε τὴν ἰδέαν περὶ τίνος κατὰ τοῦ Σουλτανικοῦ στρατοῦ ἐπιθέσεως καὶ προσβολῆς μεγάλης ὅπως καταστρέψῃ τοῦτο καὶ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν διὰ τὰ ἐξέλθῃ νικητῆς· πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τοῦτον ἔρχισαν τὴν συνενόησιν μετὰ τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Σουλτάνου

(*) Ἐν φρουρίῳ τῆς γλυκῆς πλησίον τοῦ Σουλίου εἰς τὸ Φανάριον κατείχετο ὑπὸ Τζιζιμίδων ὑπὸ τὸν Ζέν-Τσαπάρην, τοῦτο πολιορκήσαντες στενωῶς τριακόσιοι Σουλιῶται· τὸ ἔφερον εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς παραδόσεως, ὁ δὲ φρουρὸν ἐν τῷ Ζενίς-Τζαπάρῃ ἐζήτησε νὰ συνθικολογήσῃ διὰ τοῦ ἀρχαίου φίλου αὐτοῦ, καὶ γνωρίμου ἐν Κερκύρᾳ, ὅτε εὕρισκετο ἐκεῖ κατατρεγμένος ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, τοῦ καπετὰν Λάμπρου Γούση, τοῦτον ἐξαπέστειλαν ἐκ τοῦ φρουρίου οἱ Σουλιῶται καὶ συνθικολογήσαντες παρέλαβον τὸ φρούριον εἰς τὴν ἐξουσίαν των, διότι τὸ φρούριον τοῦτο ἐπηρέαζε ἅπαν τὸ πεδῖον τοῦ Φαναρίου.

εὐρισκόμενων προκρίτων Ἀλβανῶν ἀρχηγῶν, οἵτινες εἶχον μὲν ἀποσκιρτήσει ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς ἐκ τῶν ἀδικημάτων τῆς Σουλτανικῆς Κυβερνήσεως, ἥτις κατέσχεν ὅλα τὰ κτήματα αὐτῶν, τὰ εὐρισκόμενα ἐν Θίεσσαλῶ καὶ Μακεδονίᾳ, εἶχον μετανοήσῃ καὶ ἐζητοῦσαν καὶ οὗτοι νὰ ἀπελευθερώσουν τὸν πρῶτον Κύριόν των· ἡ κοινὴ αὐτῶν θέλησις ἔφερε τὴν μεταξὺ των συνδιαλλαγὴν, οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι ἦσαν ὁ Ὁμέρ Μπεϊ Βαν νις, Σελιχτάρ Ποτόν, Ἀγροθασιάρης, Ταχίρ Ἀμπάζης, ὁ Δερβίς Χασάνης, ὁ Μπεκίρ Τζογαδόρος καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῆς δευτέρας τάξεως, ἐκτὸς τῶν Ἀλβανῶν ἀρχῶν οἵτινες ἦσαν πρὶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλῆ Πασῖα, ἀλλ' ἦσαν καὶ τινες ξένοι ἰσχυροὶ Μπεϊδες, οἵτινες μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ἀλῆ Πασῖα ἐπερίμεναν προβίθασμόν, καὶ ἐπειδὴ δὲν τοῖς ἐγένετο ἡρῆσαν καὶ οὗτοι τὴν συνενόησιν μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασῖα, οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ δύο ἄσπονδοι πρῶτον ἐχθροὶ τοῦ Ἀλῆ Πασῖα, ὁ Ἰσούρ Μπεῖς Σεραζλῆς, καὶ ὁ Ἀμπαζ Μπεῖς Λίμ. πρας, ἅπαντες λοιπὸν οὗτοι συνενοηθέντες μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασῖα ἀπεφάσιζαν νὰ προεβάλλουν ἀμφοτέρωθεν τὸ Σουλτανικὸν στρατόπεδον καὶ νὰ τὸ καταστρέψουν, ἡ δὲ ἐκτέλεσις ἤθελεν ἐνεργηθῇ ὡς ἀκολούθως· ὁ Ἀλῆ Πασῖας νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἐκ τοῦ Φρουρίου ἐξοδὸν διὰ μιᾶς σοβαρᾶς δυνάμεως ἐκ δύο χιλιάδων ἐκλεκτῶν, οἱ δὲ συνομῶται νὰ καθέξουν τὰς καλητέρας οἰκίας τῶν Ἰωαννίνων καὶ νὰ κτυπήσουν ἐκ τῶν νότων καὶ τῶν πλαγίων τοὺς Σουλτανικοὺς διὰ νὰ τοὺς διώξωσι τῆς Πύλεως καὶ νὰ τοὺς καταδιώξωσιν ἀκολούθως καὶ εἰς τὸ πεδῖον ὅπως τοὺς καταστρέψουν, ἀλλ' ἐκέφθη ὁ Ἀλῆ Πασῖας, ὅτι πρὸς τελείαν ἐπιτυχίαν ἔπρεπε νὰ ἔλθουν ἐξωθεν καὶ οἱ Σουλιῶται, ὅπως ἐπιτεθῶσιν αἰφνηδίνως κατὰ τοῦ Σουλτανικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ ἀναγκάσωσι τοῦτον εἰς ὑποχώρησιν, μὴ δυναμένου νὰ ἀνθίσῃ ἐν μέσῳ δύο πυρῶν καὶ κατ' ἐξοχὴν τοῦ ἐκ τοῦ σύνεγκυ τῶν συνομωτῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξαπέστειλεν ἄνθρωπον ἐπίτηδες εἰς τὸ Σούλι μὲ μίαν ἐπιστολήν, δι' ἧς ἔλεγεν εἰς τοὺς Σουλιώτας· « τέκνα μου ἡγαπητὰ Σουλιῶται! μάθετε ὅτι διὰ τῆς συνδρομῆς ὧν μου τῶν εἰλικρινῶν φίλων ἐλπίζω ταχέως νὰ ἐπιτύχω τοῦ ἐπιθυμητοῦ μου σκοποῦ, ὥστε ἀπεφάσισα τὴν ἐρ-

χομένην τετράδην πρὸς τὴν πέμπτην νὰ ἐνεργήσω τὴν κατὰ τοῦ Σουλτανικοῦ στρατοῦ ἐπίθεσιν (γρουρούσι)· ἔχω ὅμως μεγίστην ἀνάγκην διὰ τὴν τελείαν ἐπιτυχίαν νὰ ἔλθῃτε καὶ ἐσεῖς ἅπαντες τὴν ἐσπέραν ταύτην πλησίον τῶν Ἰωαννίνων καὶ θὰ οἶς κάμω σημεῖον διὰ ῥοκετῶν, ὥστε νὰ ἐπιπέτετε συγχρόνως κατὰ τοῦ Σουλτανικοῦ στρατοῦ διὰ τὸν ἐξολοθρεύσωμεν.»

Σωτήριος ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἀπάντων ἀπόφασις
τῶν Σουλιωτῶν.

Λαβόντες τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ οἱ Σουλιῶται ἀμέσως συνήλθον εἰς διάσκεψιν διὰ νὰ ἀποφασίσωσιν ἐὰν ἦτο συμφέρον νὰ διαλυθῇ ἡ πολιτοκρία καὶ νὰ ἐλευθερωθῇ ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἢ ὅχι· ἅπαντες δὲ ἀπεφάνθησαν ὅτι τὰ γενικὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους καὶ τὰ ἰδιαίτερα αὐτῶν διάκεινται ἀντιθέτως πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, διότι ὁ τύραννος οὗτος, εἶπεν, ἅμα ἐξέλθει τῆς πολιτοκρίας οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ Κύριος αὐτοῦ θὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἀμνηστίαν καὶ ὅλας τὰς πρώτας τοῦ ἡγεμονίας, καὶ προσέτι δὲν ὑπάρχει οὐδὲ παραμικρὸς δισταγμὸς, ὅτι ἀμέσως θὰ τὸν ἀποκαταστήσῃ Στρατάρχην, καὶ θὰ τὸν διατάξῃ νὰ κατασβέσῃ καὶ καταστρέψῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, καθότι, ὡς εἶναι γνωστὸν, ὁ πονηρὸς οὗτος ἄνθρωπος ἔχει παντοῦ τὰ δημιουργήματά του καὶ θὰ ὀπίσῃ καὶ ἡμῶν καὶ καθ' ὅλου τοῦ ἔθνους ὅλον τὸ κόμηρον καὶ θὰ μᾶς καταστρέψῃ. Εἶναι γενικὸν συμφέρον λοιπὸν νὰ τὸν ἀφίσωμεν νὰ κάμῃ καὶ τὴν ἀπόπειραν ταύτην, εἰς τὴν ὁποίαν ἄνευ τῆς βοήθειας ἡμῶν θὰ ἤσκηθῃ βεβαίως καὶ θὰ πολιορκηθῇ στενότατα καὶ ἂν θώπῃ τὰ κῶλα ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ φρουρίου, εἰς τὸ ὅποιον ἐπραξεν ἅπαντα τὰ ἀνοσιουργήματα· αὕτη εἶναι ἡ σωτηρία μας καὶ ἡ σωτηρία ὅλου τοῦ κόσμου, τοιαύτας συμβουλὰς μᾶς παρήγειλεν, εἶπον, καὶ ὁ π. ὦν Ἀρτη: Ἰγνάτιος ἐξ Ἀγκώνης, ὥστε ἐπ' οὐδεμιᾷ περιστάσει νὰ μὴ ἀποφασίσωμεν τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καθόσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς.

Μετὰ τὴν ἀπόφασίν των ταύτην συνέταξεν μίαν ἐπιστολὴν

πρὸς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν εὐχαριστοῦσαν κατὰ
 πρῶτον διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς δεικνυμένην ἀγάπην, καὶ κατὰ
 δεύτερον τοῦ ἐξηγουσάν τὴν εὐχαρίστησιν, ἣν ἔλαβον διὰ τὴν
 ἀπόφασίν του ταύτην, καὶ ὅτι ἅπαντες εἶναι ἑτοιμοὶ νὰ τρέξουν
 πρὸς ἀπελευθερώσιν των, ἔπειτα ὁμῶς θὰ ἔλθουν μὲ ἀπόφασιν
 τοιαύτην, ὥστε ἢ νὰ τὸν ἐλευθερώσουν ἢ νὰ ἀποθάνωσιν, διὰ
 τοῦτο καὶ εἰς αὐτὴν ἀνάγκη νὰ ἐτοιμασθῶσι καλῶς, ὥστε δὲν θὰ
 δυηθῶσι νὰ ἔλθουν τὴν Τετρίδην τῇ βράδῃ, ἀλλὰ τὴν Πέμ-
 βράδῃ, ὅθεν καὶ τὸν παρακαλοῦσαν ν' ἀναβλῇ τὸν γιουρῶτι
 διὰ νὰ γίνῃ τὴν Πέμπτην πρὸς τὴν στρατεύησιν, καθ' ἣν ἡμέ-
 ραν ἀρκετικῶς θὰ ἔλθουν πάντες οἱ Σουλτῶται, ὥστε δὲν πρέπει
 νὰ γίνῃ οὐδὲν κίνημα πρὶν τῇ ἡμέρᾳ τούτῃ· μέχρις οὗ εἴθουν
 καὶ αὐτοὶ διὰ νὰ ἐπιπέσωσιν ἀμφοτέρωθεν κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ
 τοὺς διασκορπίσωσι. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐξαπέστειλαν μὲ
 ἐξεπίτηδες ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον παρήγγειλαν νὰ ὑπάγῃ εἰς
 τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ μετὰ τὴν Πέμπτην καὶ νὰ τῷ εἴπῃ ὅτι ἡ χρο-
 νοτριβὴ ἐγένετο ἀπὸ αἰτία ἀνεξάρτητα τῆς θελήσεώς του καθότι
 οἱ φυλάσσοντες τὴν παραλίαν τῆς λίμνης Σουλτανικοὶ τὸν ἐνόη-
 σαν καὶ διέτρεξε μεγάλον κίνδυνον ζωγρήσεως καὶ διαφυγῶν μό-
 λης ἡδυνήθη νὰ ἐπανεέλθῃ μετὰ τρεῖς ἡμέρας εἰς τὰς λέμβους τοῦ
 Ἀλῆ Πασσᾶ, ὅπως δώσῃ τὸ σημεῖον διὰ νὰ τὸν παραλάβουν.
 Εἰς τὰς φρονίμους καὶ πατριωτικὰς ταύτας διασκέψεις τῶν Σου-
 λιωτῶν χρεωστεῖται κατὰ μέγα μέρος ἡ σωτηρία τοῦ Ἑλληνικοῦ
 ἔθνους, διότι ἐὰν ἐξήρχετο τοῦ φρουρίου ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς, ἄνευ τῆς
 ἐλαχίστης ἀμφιβολίας ἡ Σουλτανικὴ Κυβερνησις ἤθελε τὸν ἀμνη-
 στεύσῃ ἀμέσως καὶ ἤθελε τὸν θέσῃ ἐπὶ κεφαλῇ τῶν Ὀθωμα-
 νικῶν στρατευμάτων καὶ ἀποστείλῃ αὐτὸν κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς
 ἐπαναστάσεως, τὴν ὁποίαν βεβαίως ὁ πολυμήχανος οὗτος Ἀλβαν-
 νὸς ἤθελε καταστρέψῃ, διότι ἐν ὅλῃ τῇ στερεᾷ ἐκτὸς τῆς στρα-
 τωτικῆς δυνάμεως εἶχε καὶ τὰ ὄργανά του, τὰ ὁποῖα ἡδύνατο
 νὰ μεταχειρισθῇ καθ' ὅλα τὰς περιστάσεις κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ,
 μὲ τὰ μέσα ταῦτα καὶ μὲ ἄλλα ἄπειρα ὅσα ἡδύνατο νὰ γενήσῃ
 ἡ πολυμήχανος· καὶ πονηρὰ αὐτοῦ κεφαλῇ, βεβαίως οὗτος καὶ τῆς
 ἐπαναστάσεως ἐν τοῖς σπαραγγαῖς, ἤθελεν ὑποφέρει τὰ μέγιστα

μέχρι καταστροφῆς, ἀλλ' ἡ θεία πρόνοια, ἣτις εἶχεν ἀποφασίσει τὴν ἀνάστασιν τῶν Ἑλλήνων, ἔτεινε τὴν χεῖρα τῆς ἐφ' ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιχειρημάτων· ἐκτὸς τῶν φρονίμων διασκεψέων τῶν Σουλτανῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ πρόνοια τοῦ ὑψίστου, ὡς εἴρηθ', ἐπροστάτισε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐπεὶ ἐγένετο τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐπικινδύνου αὐτοῦ ἐχθροῦ τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὰς ἀκολουθοῦς περιστάσεις.

Ὁ Στρατάρχης Γκαθινόζογλος, Ῥούμελι Βαλεσῆ καὶ οἱ ἐν τῷ Στρατῷ τῶν Ἰωαννίνων λοιποὶ Βεζύροι περὶ καιροῦ εἶχον προτείνει πρὸς τὴν Σουλτανικὴν Κυβέρνησιν ὅπως ἰκανοποιηθῇ τοὺς παραπονιμένους Μπεϊδες καὶ δώσῃ πρὸς αὐτοὺς τοὺς βαθμοὺς τῶν Πασιάδων καὶ διὰ μὲν τὸν Ἰουσούφ Μπεϊ Σέρεζλην εἶχον προτείνει νὰ δοθῇ ὁ βαθμὸς τοῦ Βεζύρου, πρὸς δὲ τοῦ Ὁμέρ Μπεϊ Βριόνην καὶ Ἀμπάζ Μπεϊ Ντίμπραν νὰ δοθῶσιν οἱ βαθμοὶ τῶν Πασιάδων· (μίρα μιράν) αἱ προτάσεις αὗται ἂν καὶ εἶχον γενῇ πρὸ καιροῦ, ἐφθασαν, μολαταῦτα τὴν παρχμονὴν τῆς μελετωμένης κατὰ τοῦ Σουλτανικοῦ στρατοπέδου προσβολῆς ἐκ μέρους τοῦ Ἀλῆ Πασιά καὶ τῶν συνομητῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι βαθμολογηθέντες Μπεϊδες, τὸ περιστατικὸν τοῦτο ἀνέτρεψε τὰ σχεδία, διότι οἱ τρεῖς οὗτοι βαθμολογηθέντες, λαβόντες τοὺς ὀρισμούς των ἠλλαξαν ἀμέσως φρόνημα, καὶ συγχρόνως εἰς τοὺς φίλους των λοιποὺς συνομητάς ἐφάνερων ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἤδη ὑπάλληλοι τοῦ Δουβλετίου καὶ δὲν δύνανται νὰ λάβουν μέρος εἰς τὸ κατ' αὐτοῦ κίνημα, ἐξ ἐναντίας δὲ ἅα συνδράμουν ὅπως δῆποτε τὸ Δουβλέτι, τὸ μόνον δὲ ὅπου δύνανται νὰ πράξουν ὑπὲρ τῶν μέχρι τοῦδε συντρίφων των ὡς τίμιοι ἄνθρωποι, τοῦτο εἶναι, νὰ μὴν προδώσουν τὰ σχέδια, οὐδὲ καὶ τὰ πρόσωπα.

Αὐτὰ διέτρεχαν ἐν τῷ γενικῷ στρατοπέδῳ τοῦ Σουλτάνου κατὰ τὴν παρχμονὴν τῆς παρὰ τοῦ Ἀλῆ Πασιά μελετωμένης κατ' αὐτοῦ προσβολῆς, καὶ οἱ μὲν τῶν συνομητῶν γενόμενοι ὑπάλληλοι τοῦ Σουλτάνου ἀπεσύρθησαν ὅπως διασκεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου. Ὁ δὲ Ἀλῆ Πασιάς εὐρισκόμενος ἐν ἀγνοίᾳ ὅλων

τῶν δικιτρεζάντων τούτων ἐν τῷ Σουλτανικῷ στρατοπέδῳ, διότι, διατηρουμένης τῆς στενῆς αὐτοῦ πολιορκίας, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἰδωποιθῇ ἀμέσως περὶ τῶν διατρεζάντων, προσέτι καὶ ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας δὲν εἶχε φθάσει ἡ εἰδησις τῆς αἰτουμένης ἀναβολῆς εἶχε δὲ τὴν πρώτην ἰδέαν ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς, ὅτι τὰ πάντα ἦσαν προδιατεθειμένα καλῶς, προητοίμασε τοὺς ἐκ τῆς Φρουρᾶς γενναιοτέρους καὶ ἀποφασισμένους εἰς τὸν κίνδυνον Στρατιώτας περὶ τοὺς 1500· ἔχοντες δὲ ἐπὶ κεφαλῇ τὸν γενναῖον Μάνε Ντοῦντον, ἐξῆλθον τοῦ Φρουρίου ἤν 16 Ἰανουαρ. 1824 ἔτους καὶ ἦσαν μετ' ἀνεκδιηγήτου ὁρμῆς καὶ γενναϊότητος κατὰ τῶν πρώτων ὀχυρομάτων καὶ κανονοστασί-ου Σουλτάνου, τὰ ὅποια αὐθαρρῇ κατακυριεύσαν καταστρέψαντες πᾶσαν ἀνθισταμένην δύναμιν καὶ ἐπροχώρουν κυριεύσαντες μέχρι τοῦ ἡμίσεως τῆς Πόλεως τῶν Ἰωαννίνων, ὁ Στρατάρχης καὶ οἱ λοιποὶ Βεζύροι κατατρομασμένοι ἐκ τῆς αἰφνιδίου ταύτης προσβολῆς συνῆλθον εἰς διάσκεψιν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ρούμελη Βελεσῆ καὶ συντόμως ἀπεφάσισαν καὶ διώρισαν ἀρχηγούς ἐφ' ὅλου τοῦ Σουλτανικοῦ στρατοῦ τοὺς νεοδιορισθέντας Πασσάδες Ὁμέρ Πασσᾶ Βριόννην καὶ Ἀμπὲζ Πασσᾶ Λίμπριν, οἵτινες τεθέντες ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ στρατοῦ ἐπετίθησαν κατὰ τῶν ἐξεληθόντων τοῦ Φρουρίου στρατευμάτων τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, τοὺς ὁποίους εὗρον δισχορηπισμένους ἐντὸς τῆς πόλεως, ὡς ἐκ τῆς πεπονήσεως, ὅτι οἱ ἐχθροὶ εἶχον προσβληθῇ πανταχόθεν, καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει δύναμις ἀνθισταμένη πλέον· αἰφνιδίως ὁμως πρὶν ἔτι ἐξημερωθῇ, οἱ Πασσάδες συνεκέντρωσαν περὶ αὐτοὺς ἰσχυρὰν δύναμιν καὶ οὗτοι οἱ δισχορηπισμένοι τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ στρατιῶται προσεβλήθησαν ἰσχυρῶς, μάχης δὲ κρατερᾶς γενομένης, διαρκεσάσης μέχρι τῆς μεσημβρίας καθ' ἣν ὥραν ἔκλιναν οἱ Ἀλῆ Πασσαλήδες, καθότι εἰς μὲν τοὺς Σουλτανικὺς ἔτρεχε πανταχόθεν βοήθεια, διότι οἱ κήρυκες διετάχθησαν νὰ φωνάζουν ἐφ' ὅλου τοῦ στρατοπέδου προσκαλοῦντες ὅλους τοὺς ὑπὸ τὴν Σημκίαν τοῦ Σουλτάνου Μουτουλμάνους νὰ τρεξουν πρὸς βοήθειαν τῶν Πασσάδων ὅπως καστρέψωσι τοὺς ντουρμάνδας (ἐχθρούς) τοῦ Δουδλετίου, ὥστε ὁ Σουλτανικὸς στρατὸς ἐδιπλασιαζέτο κάθε στιγμὴν, οἱ δὲ ἐναντίοι ἐπὶ ματαίῳ

επερίμεναν τὴν βοήθειαν τῶν Σουλιωτῶν καὶ τῶν συνεταίρων τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, μὴ δυνηθέντες δὲ νὰ ἀνθίσωσιν εἰς τόσας δυνάμεις, αἵτινες κατ' αὐτῶν ἦλθαν, ἐνίκηθησαν τραπέντες εἰς φυγὴν καὶ ἦν ἐφονεύθησαν οἱ πλείονες καὶ μάλιστα οἱ καλλήτεροι αὐτῶν καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ ἀγαπητὸς τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ γενναῖος Μάνε Ντουντος· ἡ ἥττα αὕτη τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἦτο σημαντικὸ-τάτη, διότι ἀπέκοψεν ὅλας τοῦ τὰς ἐλπίδας.

Μετὰ τοὺς τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ κατὰ τοῦ
Σουλτανισμῶν Ἀλβανῶν εἰς τὸ Σούλι.

Οἱ δὲ λοιποὶ τῶν μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ συνεννοημένοι ἄρχηγοί, οἵτινες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ δώσωσι συνδρομὴν τινα ὡς ἐκ τῆς ἀποσκιρτήσεως τῶν συντρόφων τῶν, συνεννοηθέντες μεταξύ-των καὶ συσσωματωθέντες ἐξῆλθον τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἀπεσύρθησαν ἀντικρὺ εἰς τὸ χωρίον Λιγγιάδες τοῦ Ζαγορίου, ἐσύγκετο δὲ ἡ δύναμις αὕτη ἐκ χιλίων ἑπτακοσίων ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς Σελυχ-τάρην Πόντον, Ἀγοδασιάρην, Ταχὺρ Ἀμπάζην καὶ ἄλλους τινες ἀρχηγούς, ἔμειναν δὲ τινες ἡμέρας εἰς τὸ χωρίον τοῦτο καὶ ἔπειτα μετέβησαν εἰς τὸ Σούλι δ' αὖ νὰ εὗρουν ἄσυλον, διότι ἐφοδοῦντο νὰ μείνουν εἰς ἄλλο μέρος, καθότι τοῖς ἔλειπεν ἡ ἑλ-ληνικὴ γενναίω ψυχία.

Μετὰ τὴν μάχην ἔρχετε καὶ ὁ Γραμματοκομιστὴς τῶν Σου-λιωτῶν καὶ ἐπαρουσίασε τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ, τὸν ὁποῖον εὗρε κατὰ πολλὰ τεθλιμμένον καὶ σκυθρωπὸν, ὅστις ἀνα-γνοὺς τὴν ἐπιστολὴν εἶπεν εἰς τοὺς περιστάσας. Ἀ! ὁ Μάρκος καὶ οἱ Σουλιῶται μ' ἐγέλασαν· μολοντοῦτο ὑπέλκων εἰς τὴν ἀνά-γκην ἔγραψεν εἰς ἀπάντησιν πρὸς αὐτοὺς φιλοφρονέστατα, διότι τὰς ἐλπίδας εἰς αὐτοὺς πλεονεῖ· εἶχε, οἵτινες δεχθέντες καὶ τοὺς Ἀλβανοὺς εἶχον ἐνδυναμωθῆ περισσότερον καὶ ἔτρεχον εἰς τὸ σταδῖον τῆς δόξης καὶ ἐπολεμοῦσαν ἀδικοῦτως μετὰ τῶν Σουλτανικῶν καὶ ἔφερον παντοῦ τὸν τρόπον τῶν νικῶν των, ὃ δὲ ἐν Ἰωαννίνοις μέγχι Σουλτανικῆς στρατῶς εὗρίσκετο ὡς ὑπὸ πολιορκίας ἐντός τῆς αὐτῆς πόλεως, τὰ δὲ φρούρια τῆς Ἀρτις κα

Πρεβέζης, ἐὰν δὲν ἐλάμβανον τροφὰς διὰ θαλάσσης, βεβαίως καὶ ταῦτα ἤθελον παραδοῦναι.

Ἡ Σουλτανικὴ Κυβέρνησις λαβοῦσα γνῶσιν τῶν ἐν Ἱπείρῳ διατρεφάντων, καὶ μάλιστα τῆς μεταβάσεως τῶν Ἀλβανικῶν στρατευμάτων πρὸς τοὺς ἀντάρτας Σουλιώτας δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξάξῃ συμπέρασμα ποίαν ἔννοιαν εἶχιν ἡ ἔννωσις αὕτη, διότι ἦτο γνωστὸν εἰς αὐτὴν ὅτι οἱ ἀντάρται οὗτοι Σουλιῶται ἦτον ἀνέκαθεν ἐχθροὶ τῶν Μουσουλμάνων καὶ κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν αὐτῶν Ἀλβανῶν καὶ τοῦ Ἀλῆ, καὶ πῶς ἤδη οἱ μὲν Ἀλβανοὶ ἐβοήθουν τοὺς ἀντάρτας, οἱ δὲ Σουλιῶται ἠνώνοντο μετὰ τῶν ἐχθρῶν των πρὸς βοήθειαν τῶν καταστροφῶν των, καὶ ἀληθῶς πᾶς τις ἐβλεπεν ἓνα κυκεῶνα ἐνεργείας εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἕκαστος τῶν διατραματιζομένων ἐν τῇ σκηνῇ ταύτῃ εἶχε τὸν ἰδιαίτερον σκοπὸν του.

Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς πρὶν ἢ πέσῃ εἰς τὴν δυσμίνειαν τοῦ Σουλτάνου εἶχε λαβῇ ἀμυδράν τινα ἰδέαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ εἶχε εἰδοποιήσῃ τὴν αὐτὴν του περὶ τούτου, ἀλλὰ δὲν ἔδωσαν ἀκρόασιν εἰς τὰς εἰδήσεις ταύτας, νομίσαντες ὅτι ὅλα ταῦτα εἰσὶν βυθισμένη ἐν τῷ ἰδίῳ Ἀλῆ Πασσᾶ.

Μὲν ὅλιν ὁμῶς τὴν σύγχυσιν ταύτην καὶ τὸ ἀνεξήγητον τῆς κινήσεως τῶν ἐχθρῶν τούτων ἡ Σουλτανικὴ Κυβέρνησις ἰδοῦσα πράγματα τῆς Ἱπείρου, ὅτι ἔλαβαν σοβαρὸν χαρακτῆρα, διότι ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἐδυνάμυντο στηριζόμενος ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν καὶ διότι ἀπιδίδαν τὰ πάντα εἰς τὰς μηχανορραφίας αὐτοῦ, ἐσκέφθη ὅτι εἰς τὰ στρατεύματα τῆς Ἱπείρου ἔπρεπε νὰ δώσῃ νέαν τινα ζωὴν καὶ ἐπειδὴ ὁ μέγας τοῦδε Στρατάρχης Γκαβανλὺργλου ἐφάνη ἀνίκανος, ἀπεφάνισεν νὰ μεταθέτῃ ἐκ Χαλεπίου τὸν ἰσχυρὸν Βεζύρην Χουρσίτην, καὶ ἀπὸ Χαλεπὸς Βαλεσῆ νὰ τὸν καμῇ Μόρα Βαλεσῆ (ἡγεμῶνα Μωρέως) καὶ Στρατάρχην κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ μεταβῇ χωρὶς τινα ἀναβολὴν εἰς τὴν νέαν ταύτην θέσιν του, εἰς τὴν ὁποίαν ν' ἀφῇ τὴν τοπικότητην (Καϊμακάμην) καὶ οὕτως νὰ μεταβῇ κατεσκευασμένος εἰς τὰ Ἰωάννινα ὅπως παραλαβὴ τὴν ἀρχιστρατηγεῖαν καὶ ἐκδόσῃ τὴν πο-

λιονρκίαν πρὸς παράδοσιν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ νὰ καταστρέψῃ τοὺς ἐν Ἡπεύρῳ ἄσιδες Σουλιώτας.

Ἀρχὴ τῆς γενικῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ Σατράπης οὗτος διοριζθεὶς μετέβη διὰ θαλάσσης ἐκ Συρίας εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν Τριπολιτῶν, ὅπου ἀφῆσας τὴν οἰκογένειάν του καὶ ἕνα τοποτηρητὴν (Καϊμακάμην), αὐτὸς δὲ μεθ' ὅλης τῆς στρατιᾶς του ἐξῆλθε τῆς Χερσονήσου ταύτης, διευθυνόμενος πρὸς τὴν Βοιωτίαν· ἐνῶ δὲ εὐρίσκετο ἐν ὁδοπορίᾳ, ὁ προνορημὸς τῆς ἐλευθερίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους εἶχε προνοησθεῖσθαι ὑπὸ τῆς θείας προνοίας καὶ ἡ ἀξιωμακόμεντος ἡμέρα τῆς 25ης Μαρτίου τοῦ ἔτους 1821, εἶχε φθάσει, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Πελοπόννησος καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλὰς μιμηθεῖται τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν εὐτολμίαν τῶν Σουλιωτῶν, ἔδραξαν τὰ ὅπλα, ἐκανάστησαν κατὰ τῆς τυραννίας καὶ ἔσπασαν τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας, αἱ δὲ λεπτομέρειαι τῶν ἀξιωμακόμενων τούτων συμβάντων ἐξετέθησαν εἰς τὰ κατέκαστα τῶν ἐπαρχιῶν.

Ὁ Σατράπης οὗτος πληροφορηθεὶς καλῶς περὶ τῶν Ἑλληνικῶν τούτων ἐπαναστατικῶν κινήματων ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του διὰ τὰ Ἰωάννινα, φθάσας δὲ ἐσχημάτισε διάφορα στρατιωτικὰ σώματα διὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, καθὼς καὶ διὰ τὰ φριύρια τῆς Ἄρτας καὶ Πρεβέζης ὅπως προφυλαξοῖσι ταῦτα ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας διὰ νὰ μὴ γίνωσι κύριοι τούτων.

Καὶ τὸ μὲν διὰ τὴν Πελοπόννησον σῶμα ἐσχηματίσθη ἀπὸ τὸν Κεχαγιάρμπεϊ τοῦ ἰδίου ἐκ τριῶν καὶ ἡμισυ χιλιάδων Ἀλβανῶν ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς Καλόμπεϊ Πηλιάσαν, Βελίκο Γιατζίην, Ἐλμαζ μὲ Τζεμπόνον, Ἀχμέτ Ντέμην καὶ ἄλλους τινας, τὸ σῶμα τοῦτο κατεσπευμένως διευθύνθη διὰ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, (ἥτις δὲν εἶχε εἰσέτι ἐπαναστατήσει) καὶ διὰ τῶν Καστελιῶν Ναυπακτίας καὶ Πατρῶν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ὁδεύσας πρὸς τὴν παραλίαν τοῦ Κορινθιακοῦ Κόλπου ἔφθασεν εἰς Κόρινθον

καὶ ἐντεῦθεν εἰς Ἄργος καὶ ἐκεῖθεν μετέβη καὶ εἰσῆλθεν εἰς Τρί-
πολιν, ὡς λεπτομερῶς εἰς τὰ κατ' ἐπαρχίαν ἐξεθέσαμεν. ἄλλο δὲ
σῶμα δεύτερον, συγκείμενον εἰς πέντε χιλιάδων καὶ πέντε Πασ-
σάδων τὸν Ἰσμαὴλ Πασσᾶ Πασιόμπεϊν, τὸν Μεχμέτ 'Ρουσίτ
Πασσᾶ Κουτχῆν, τὸν Χατὰν Πασσᾶ Κασάμπαττ καὶ τὸν
Χατὰν Πασσᾶ Καβάσην, καὶ Ἰσμαὴλ Πασσᾶ Πλιάσαν ὧ· καὶ τὸν
Σουλτῆ Κόρτζι μὲθ' ἐνὸς ἱκανοῦ σώματος ἱππικοῦ, ὅλου· αὐ-
τοῦ τοῦ ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν Ἄρταν ὅπως προφυλάξωσιν αὐτὴν
ἀπὸ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Σουλτατῶν καὶ ὅπως διατηρήσωσιν τὴν θί-
σιν ταύτην, δι' ἧς ἤρχοντο αἱ προμήθαι εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν
Ἰωαννίνων, ἀλλὰ μόνον τὸν πολυπληθεῖ τοῦτον στρατὸν οἱ Σου-
λιώται τὸν δρόμον μεταξὺ Ἄρτας καὶ Ἰωαννίνων πάντοτε τὸν
ἀπέκλειον.

Τρίτον σῶμα στρατοῦ ἐξ ὀκτὼ χιλιάδων πεζῶν τε καὶ ἱππέων
ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κιοσὲ Μεχμέτ Πασσᾶ, τὸ διέταξε νὰ με-
τοβῇ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα κατεσπευμένως ὅπως κατα-
στρέψῃ τὴν ἐπανάστασιν τῶν ἐπαρχιῶν τούτων καὶ ἀκολουθῶς
εἰσέλθῃ καὶ τὸ σῶμα τοῦτο εἰς τὴν Πελοπόννησον. ἕκαστον δὲ
τῶν σωμάτων αὐτῶν ἔλαβε τὰς διαταγὰς τοῦ Ἰενοῦ αὐτῶν ἀρ-
χηγοῦ καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὸν προοριζμένον του, ἀλλὰ τὸ ὑπὸ
τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κιοσὲ Μεχμέτ Πασσᾶ καὶ Βιρόνη, ἀνοχωροῦν
τῶν Ἰωαννίνων, κατεσπευμένως διέβη τὸν Πόντον καὶ διὰ τῆς
Θεσσαλίας ἐβόησεν εἰς Λαμίαν, ἐντεῦθεν δὲ ἀπῆλθεν εἰς τὰς
Θερμοπύλας, ὅπου συνεκροτήθη ἡ ἀτυχὴς τοῦ Καπετῖν Διάκου
μάχη, τὴν ὁποίαν λεπτομερῶς ἐν τοῖς ἐπαρχιακοῖς ἐξεθέσαμεν.

Ὁ Σερασκέρ Χουρσίτ Πασσᾶς μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Κε-
χαγιά Μπεῖ εἰς Τριπολιτζάν καὶ τὴν ἀπιστολὴν τῶν Πασσάδων
Κιοσὲ Μεχμέτ Πασσᾶ καὶ Οὐμὲρ Πασσᾶ Βριώνη εἰς τὴν Ἀνατο-
λικὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰϋβοῖαν ἐσπευσε κατὰ Σουλτανικὴν δια-
ταγὴν νὰ ἐξαποστειλῇ ἄλλην στρατιωτικὴν δύναμιν ἐξ ἑπτὰ χι-
λιάδων ὑπὸ τὸν πρῶτον 'Ρούμελη Βαλετῆ Μπαϊρόμ Πασσᾶ καὶ
τοὺς Πασσάδες Μεμίσ Πασσᾶ, Σελίχ Πασσᾶ καὶ Χατζῆ Μπεκίρ
Πασσᾶ, οἵτινες εἶχον διαταχθῇ νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν
Ἑλλάδα καὶ νὰ ἐναθῶσι μετὰ τῶν ἄλλων δυνάμειν Πασσάδων ὅπως

πρώτον καταστρέψωσι τὴν ἐπανάστασιν τῶν ἐπαρχιῶν τούτων καὶ ἰσχυρότως ὅλοι ὁμοῦ εἰσβήσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ νὰ δώσουν τὴν συνδρομὴν των εἰς τοὺς πολιορκουμένους Ὀθωμανοὺς τῆς Τριπόλεως ὅπου εἶχε καὶ ὁ Χουρτίτης τὴν οἰκογένειάν του· οἱ Πασσάδες λαβόντες τὰς διαταγὰς συνηθροίσθησαν εἰς τὸ Ζητοῦνι καὶ τὴν 28ῃν Αὐγούστου διέβησαν τὸν Σπερχεῖον καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἔλαβον τὸν δρόμον τῶν Βασιλικῶν ὅπως εἰσελθουν εἰς τὴν Ἐλλάδιαν, ἀλλ' ἐνταῦθα εἶχον τοποθετηθῇ ὁ Γοῦρας, Διοβουινιώτης, Πανουργιάς, Ῥούκης, Γεράντωνος καὶ ἄλλοι πολλοὶ περὶ τοὺς 1800, οἵτινες ἐπιτεθέντες κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ αὐτοῦ στρατοῦ τὸν κατέστρεψαν, ὅσοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἐσωθῆσαν ἐπίστρεψαν εἰς τὸ Ζητοῦνι, ὡς ταῦτα ἐν ταῖς ἐπαρχιακοῖς λεπτομερεῶς ἐξιστορήσαμεν.

Ὁ Χουρτίτ Πασσῆς διὰ τῆς ὑπολήψεως, ἣν ἔχαιρε παρὰ τῇ αὐτῇ τοῦ Σουλτάνου, καὶ διὰ τῆς δραστηριότητός του καθεκαστην ἐπισώρευε στρατεύματα εἰς Ἰωάννινα μεταφερόμενα καὶ ἀπὸ τὰ ἀπώτατα μέρη τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἐντεῦθεν τὰ διεύθυνεν ὅπου ἡ ἀνάγκη τὸ ἐκαλοῖσε· ἰδὼν δὲ, ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν Πασσαδίων εἰς τὴν Ἄρταν ὁ δρόμος αὐτῆς ἐκλείσθη πάλιν ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν, ἔχων δὲ σχηματισμένην ἐν σώμα στρατὸν ἐκ πέντε χιλιάδων ὑπὸ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ Ναυπλιώτην ἢ Ἀργίτην, τὸν ὅποιον εἶχε προσδιορίσει καὶ διατάξῃ νὰ διαβῇ διὰ τῆς Ἀκαρνανικῆς καὶ Αἰτωλίας καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐπειδὴ ὁ δρόμος τῶν πέντε Πηγαδίων ὡς ἐρρήθη ἤτο στενωδὸς πολιορκημένος ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν, ἐρευνήσας ἔμαθεν, ὅτι ὁ στρατὸς οὗτος ἡδύνατο νὰ διαβῇ καὶ ἀπὸ ἄλλου δρόμου χωρὶς νὰ ἀπεράσῃ ἀπὸ ἐκείνου τῶν πέντε Πηγαδίων καὶ πρὸς τοῦτο τῷ ὑπέδειχνεν ἐκείνου τῆς Πλάκας, κατὰ συνέπειαν λοιπὸν διατάχθη ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς οὗτος παρὰ τοῦ Χουρτίτη νὰ διέλθῃ διὰ τῆς Πλάκας, ὅστις κατεσκευένως ἐμίσειτε μετὰ τοῦ στρατοῦ του, τοῦ πυροβολικοῦ, τῶν κομήλων καὶ ἄλλων ἀποσκευῶν καὶ ἐφοδίων. Τὴν θέσιν ταύτην οὗσαν παράμειον δὲν ἐπρόσεχον οἱ Σουλιῶται καὶ ἦτον τῷ ὄντι ἐλευθέρα, οἱ σκοποὶ ὅμως, οἵτινες ἐκ πάντων τῶν ὑψωμάτων ἐπρόσεχιν,

ἔλθον εἰς τὸν Μάρκον Βότσαρη καὶ τῷ ἀνέγγελλαν ὅτι σωμα μεγάλου στρατοῦ πεζικοῦ τε καὶ ἱππικοῦ διευθύνετο πρὸς τὴν Πλάκκαν ἀλλ' ἀπὸ τὴν θέσιν ταύτην ὑποῦ ἦτον ὁ Μάρκος μετὰ τῶν πατριώταις ἀπείχεν ἐξ ὥρας ἡ Πλάκκα, ἐξαίτια δὲ τὸ ὀρολόγιον ὁ Μάρκος εἶδεν ὅτι μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ἦτο μόνον πέντε ὧραι, εἶπε λοιπὸν εἰς τοὺς πατριώταις, ἀδελφοί, ἔχομεν ἀκόμη καιρὸν νὰ προσφάσωμεν τοὺς ἐχθροὺς ἐγκαίρως, καὶ οὕτως ἐδραζαν ἅπαντες τὰ ὅπλα καὶ ἐξεκίνησαν ὁρμαῖαι πρὸς τὴν Πλάκκαν, ταχυποροῦντες δὲ ἐφθασαν πρὶν δύσῃ ὁ ἡλίου καθ' ἦν στιγμὴν ἐφθασε καὶ ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς μετὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ στρατὸν, ὁ Μάρκος μετὰ τῶν πατριωτῶν του κατέλαβε θέσεις τινος τῆς Πλάκκας, ἄλλα καὶ ὁ στρατὸς τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ κατέλαβε θέσεις τινος ὀχυροτάτας, τὰς ὁποίας ἐφρουροῦσαν Ἀλβανοὶ Ὀθωμανοὶ, ὁ Μάρκος τὰς ἐθεώρητε καλῶς τὸ ἐσπέρας ἐκείνου καὶ τὴν ἐπιστάσαν πρὶν καλοζήμερῶς προτεθεῖαι βιαίως μίαν τῶν ὀχυρωτέρων θέσεων τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐδίδωξεν ἐκείθεν τοὺς Ὀθωμανοὺς μετὰ μεγίστης βλάβης, ἡ νίκη αὕτη ἔφερεν ἄλλην νίκην ἐπὶ μιᾷ πλησιάζουσιν θέσεσι καὶ ἐπὶ τέλους τὴν γενικὴν ἦταν καὶ τὸν ἀφανισμὸν τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες ἐκρημνίζοντο πετοῦντων ὁ εἰς τὸν ἕτερον, ὁ δὲ δυστυχῆς Ἀλῆ Πασσᾶς ἔτρεχε δρομαίως διὰ νὰ μὴν μείνῃ αἰχμάλωτος, τὰ κανόνια ὅμως, αἱ κίμπλοι, σκηναὶ καὶ λοιπὰ ἐφ' ὧν εἰσαν λάφυρα τῶν Σουλτανῶν, ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἐπιστρέψας κακῶς ἔχων εἰς Ἰωάννινα ἐδίδθη τὸς ἐπιπλάξεις τοῦ Χουρσίτη διὰ τὴν ἀνικανότητά, οἱ δὲ Ἀλβανοὶ τὸν ἐχλεύαζαν διὰ τὴν λαμπράν του ἐκστρατείαν, εἰς τὴν ὁποίαν μετέβη μετὰ κανονίων, καμήλων κτλ. καὶ ἐπέστρεψεν ἐλευθερὸς τοιούτων ἐπιπλων. (*)

(*) Ἡ μάχη αὕτη καὶ ἡ τοῦ ἐχθροῦ καταστροφὴ ἐγένετο δι' ὅλης τῆς νυκτός, εἰς ἣν ὁ Μάρκος Βότσαρης ἐπληρώθη καιρίας εἰς τὸν βαυβῶνα καὶ ἔπεσε χαμαί, εἰς Ὀθωμανὸς τοῦ ἐδραζε τὸ ὅπλον, τὸν Ὀθωμανὸν τοῦτον οἱ Σουλῶται παρεμπρὸς τὴν ἐφάνυσαν καὶ εἶδον καὶ ἀνεγνώσαν τὸ ὅπλον τοῦ Μάρκου καὶ ὡς ἐξ τούτου ὑπέσπευσαν ὅτι ἡ ἐρονέθη ἡ ἐπληρώθη, ἀναζητήσαντες εὗρον αὐτὸν πληρωμένον καὶ τὸν παρελθόν ἐπὶ τρεῖς δὲ μῖνας ἐνοσηλεύετο.

Ἄλλαι νίκαι τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τοῦ Σηληχτάρη τοῦ Χουρσίτου ἐξ ἑνὸς, καὶ κατὰ τοῦ Σούλτζα Κόρτζη ἐξ ἄλλου, ἐδόξασαν τὰ Ἑλληνικὰ ὅπλα.

Μετὰ τὴν ἀτυχὴ ταύτην ἦσαν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ὁ Σαρακῆρ Πασσᾶς Χουρσίτης ἐπληροφροσθήη, ὅτι καὶ οἱ ἐν πέντε πηγαδίοις πεννακόσιοι Γκέκιδες οἱ προσδιορισθέντες διὰ τὴν φρούρησιν τῆς θέσεως ταύτης ὡς ἐκ τῆς στενῆς πολιορκίας, εἰς ἣν τοὺς εἶχον ἦσαν οἱ Σουλιῶται εἶχον ἔλθῃ εἰς μεγίστην στέρησιν τροφίμων, ὥστε εἶχον φάγει καὶ τοὺς ἵππους των. Ταραχθεὶς ὡς ἐκ τῆς εἰδήσεως ταύτης καὶ ὀργισθεὶς μεγάλως, ὁ κολασσὸς αὐτοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας κατὰ τῆς Φούκτας ταύτης τῶν Γκια-βουράδιων ἀπεφάσισε καὶ ἐξαπέστειλε τὸν παρ' αὐτοῦ νομιζόμενον ἤνωα Σηληχτάρην του, συνοδευμένον ὑπὸ τὴν ἰδίαν του φρουρὰν, συγκειμένην ἐξ ὀκτὼ χιλιάδων πιζῶν καὶ ἱππέων, εἶχεν εἰδοποιήσει πρὸς τοὺς διὰ τοῦ Ἰονίου Πελάγους καὶ τῆς Πρεσβείας τοὺς ἐν Ἀρτῇ φρουροὺς Πασσάδες, ὅπως καὶ αὐτοὶ ἐξέλθωσι καὶ ἐπιπέσωσιν ἐκ τῶν νότων κατὰ τῶν Σουλιωτῶν, ὅπως τοὺς θέσωσιν ἐν μέσῳ δύο πυρῶν καὶ ἐπιφέρουσιν πρὸς τούτους τὴν καταστροφὴν. Ὁ Σηληχτάρχης τοῦ Χουρσίτη ἐξῆλθε τῶν Ἰωαννίνων καὶ ὤδευεν ἀγερώχως πρὸς τὰ πέντε πηγάδια, αἱ δὲ σκοποὶ τῶν Σουλιωτῶν τοὺς εἰδοποίησαν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἦτο πολλὰ πλησίον διευθυόμενος πρὸς αὐτοὺς. Τότε ὁ ἄρχηγὸς Μάρκος Βότζαρης, συνοδευμένος ἀπὸ τοὺς πατριώτας του καὶ ἐν μέρος ἀπὸ τοὺς προσελθόντας εἰς τὸ Σούλι Ἀλβανοὺς τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἐτοποθετήθη εἰς τὴν θέσιν Σκέβαν καὶ ἐπερίμεναν ἐκεῖ τοὺς ἐχθροὺς, οἵτινες ἐμρανισθέντες καὶ ἰδόντες τοὺς Σουλιώτας ἐπέπεσαν κατ' αὐτῶν μετὰ μεγίστης ὀμῆς καὶ ἀλλαλαγμῶν, ὡς τὸ ἔθος τῶν βαρβάρων τούτων, οἱ δὲ Σουλιῶται τοὺς ἐπερίμεναν μεθ' ὅλης τῆς ἀνέκοθεν ἐνυπαρχούσης αὐτῶν ἀφροῦς καὶ διὰ τοῦ εὐτόχου καὶ ἀλανθίστου αὐτῶν πυροβολισμοῦ ἐθίριζαν τοὺς ἐχθροὺς ἀθρόως ἐπ' αὐτῶν ὀρμώντας, τὸ δὲ ἱππικὸν τῶν ἐχθρῶν δὲν ἤδυνατο νὰ λάβῃ πολλὴν ἐνέργειαν, διότι ἡ θέσις

αὕτη ἦτο πετρώδης καὶ ἀνώμαλος. Ἡ μάχη ἐγένετο πεισματώδης καὶ κρατερὰ ἀμφοτέρωθεν, διότι οἱ Ὀθωμανοὶ ἔχοντες τὸν Σηληχτάρην τοῦ Χουρσίτη ἐπὶ κεφαλῆς των ἁθ.α πολεμιστὴν καὶ γενναῖον, ὅστις παρ' αὐτοῖς ἐθεωρεῖτο ἥρωϊς, ἐφιλοτιμοῦντο ὥς ἐκ τούτου καὶ ὅλος ὁ Ὀθωμανικὸς στρατὸς, ἀλλὰ μόνον τὴν ζήλον καὶ τὸ θάρρος τοῦ ἀρχηγοῦ των δὲν ἡδυνήθησαν νὰ ἀνῆξωσιν ἀπέναντι τῶν Ἑπαιρωτῶν Καυκασίων καὶ ἐτάπησαν εἰς φυγὴν, ἀφῆσαντες εἰς τὸ πεδῖον περὶ τὰ 200 πτώματα καὶ τριπλασίους πληγωμένους, ὃ δὲ μέχρι τοῦδε νομισθεὶς ἀήττητος Σηληχτάρης ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Κύριόν του κατητρυμμένος.

Μόλις εἶχε τελειώσει ἡ ἐνδοξος αὕτη μάχη καὶ παρευθεὶς ἦλθεν ἄλλη εἰδησις εἰς τὸν ἀρχηγὸν Μάρκον Βότσαρην καὶ τοὺς λοιποὺς πατριῶται, ὅτι στρατὸς πολυάριθμος ἐξελθὼν τῆς Ἄρτης μετ' ἀρκετοῦ ἵππικοῦ διευθύνετο πρὸς τὸν δρόμον τῶν πέντε Πηγαδίων· ἡ εἰδησις αὕτη ἠνάγκασε τοὺς Σουλιώτας καὶ τὸν ἀρχηγὸν Μάρκον Βότσαρην, ἃν καὶ κεκοπιακότες νὰ ἀδραξῶσι τὰ ὅπλα καὶ νὰ τρέξωσιν εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐχθρῶν τούτων· ταχυπροσόντες δὲ πρὸς μετημβρίαν τῶν πέντε πηγαδίων συναπνητήθησαν μετὰ τῶν ἐχθρῶν εἰς θέσιν Χαλάρματα. Εὐόγκειντο δὲ οἱ ἐχθροὶ οὗτοι περὶ τοῦ πέντε ἥμισυ χιλιάδας πεζοὶ τε καὶ ἵππεις ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντες τὸν Σούλτζε Κόρτζαν, ὅστις ἦτο διατεταγμένος νὰ προσβάλῃ τὰ νῶτα τῶν Σουλιωτῶν καὶ μετὰ τὴν νίκην νὰ μεταφέρει διαφόρους τροφάς, ἐμπορεύματα καὶ ἐφόδια εἰς Ἰωάννινα, ἀλλ' εὐτυχῶς ἀντὶ οἱ Ὀθωμανοὶ νὰ προσβάλουν εἰς τὴν συληματικὴν ταύτην μάχην τὰ νότα τῶν Σουλιωτῶν προτεβλήθησαν οὗτοι εἰς τὴν θέσιν ταύτην κατὰ μέτωπον παρὰ τῶν Σουλιωτῶν αἰφνιδίως καὶ δι' ὀρμητικῆς ἐπιθέσεως, τοὺς ὁποίους, ἀφ' οὗ ἐρύνευσαν (μετὰ πεισματώδη μάχην) ἑκατὸν Τούρκους καὶ ἐπλήρωσαν ἑκατὸν πενήντα καὶ προσέει ἔργιναν λεία τῶν Σουλιωτῶν ὅλα τὰ μεταχομιζόμενα ἐφόδια, ἐνίκησαν κατὰ κράτος· ἐνταῦθα ἔβλεπέ τις ἀξιοθέατα συμπεβηκότος, διότι οἱ πεζοὶ Σουλιῶται κατεδίωκον ξιφῆρεις τοὺς ἵππεϊς Ὀθωμανοὺς καὶ κατέσφαζαν ἐξ αὐτῶν ὅσους ἐπρόφθαναν, οἱ δὲ δὲν

ἔτρεφαν νὰ ἰδῶσι τὰ ὀπισθενόντων, ἀλλ' ἔτρεχανδρομικοὶ πρὸς τὴν Ἄρταν διὰ νὰ εἰσέλθουν ἐν αὐτῇ καὶ διασωθῶσι.

Περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ γενναῖοι ἀρχηγοὶ καὶ οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου ἐνθαρυνθέντες ἀπὸ τὴν ἐν Βαλτεσίῳ καὶ ἄλλῃς τινας μάχαις ἐπλησίασαν εἰς τὴν Τριπολιζάν καὶ τὴν ἔθεσαν εἰς στενὴν πολιορκίαν, ἥτις ἐλθοῦσα εἰς μεγίστην ἔλλειψιν τῶν ἀνιγκαίων ἐτυνηκολόγησε πρὸς παράδυσιν τὴν 23 Ἰερίου τοῦ ἔτους 1821 ἀλλ' ἀθετηθείσης τῆς συμφωνίας ἡ γενομένης κακῆς συνενόησεως, ἠλώθη δι' ἐπιθέσεως, καταστραφέντων τῶν ὑπερασπιστῶν αὐτῆς Ὁθωμανῶν, ὡς ἐν οἰκείῳ τόπῳ ἐρρέθη.

Δυτικὴ Ἑλλάς. 1821.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἰουνίου ἔλαβε τὰ ὄπλα βαθμυδὴν καὶ ἡ Δυτικὴ Ἑλλάς, ἐμφύευσε τὸ Βραχώρι καὶ ἐπροχώρει εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Οἱ Καπεταναῖοι τοῦ Βάλτου Ἀνδρέας Ἰσκού καὶ τοῦ Ραδοβιστίου Γῶγος Μπακόλα ἔκλεισαν τὸν δρόμον τοῦ Μικρυνόρου καὶ ἀντέστησαν εἰς τὸν Ἰσμήλ Πατσᾶ Πλιάτα καὶ Μπεκίρ Γζογαδόρον, οἵτινες εἶχον διαταγὴν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν Ἀκαριανίαν καὶ τοὺς ὀπισθοπόρῃσαν, ὁ δὲ Γῶγος Μπακόλας ἀκοιούτως ἐλθὼν ἐπίασε τὸ χωρίον Πέτα, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐπετέθησαν καὶ πάλιν οἱ ἐξ Ἄρτης Ὁθωμανοί, ἀλλὰ τοὺς ἐνίκησε καὶ τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν.

Ἐπαναστατησίσης δὲ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, οἱ Σουλιωταὶ συνενόηθησαν μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἐπαρχιῶν τούτων ὅπως ἐκ συμφώνου ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς πόλεως Ἄρτης καὶ τοῦ Φρουρίου διὰ νὰ τὰ κυριεύσωσι, διότι ἡ πόλις οὕτη καὶ τὸ Φρούριον ἤθελε φέρει πολλὴν ὠφέλειαν εἰς τὴν ἐπαναστατήσαντα Ἑλλάδα διὰ τε τὴν σημαντικότητά τῆς θέσεως καὶ τὸ προσδοκώμενον τῆς ἐπαρχίας ταύτης. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐσπευσαν οἱ Σουλιωταὶ νὰ πλησιάσωσι τὸ δυτικοθόρειον μέρος τῆς πόλεως ταύτης, ἕκαστον δὲ σῶμα εἶχε ἐπὶ κεφαλῇ τὸν ἀρχηγὸν ἐκάστης φάρας, ὁ δὲ Μάρκος ἤρχε τῶν ἄλλων, ὅσοι ἦτον πλησίον του, οἵτινες δὲν ὑπερέβαινον τοὺς 300, διότι οἱ λοιποὶ ἦσαν εἰς ἄλλην θέσιν μετὰ τοῦ Νότη Βότσαρη καὶ Ἀγροβασιάρη, τὸ σῶμα τοῦτο τὸ ὑπὸ τὸν Μάρκον προκατέλαβε τὸ χωρίον Μαράτη προάστειον τῆς

Ἄρτης τὴν 11 Νομβρίου τοῦ 1821. Ὁχυρώθησαν ὁ μὲν Μάρκος εἰς τὸ Χῆνι καὶ τὸ Τζαμίον, εἰς δὲ τὴν Κούλιαν ἔστειρον εἰκοσιν ἄνδρες ὑπὸ τὸν Ἀῶνα Παιτούλην καὶ Γεωργάειον Μαλάμον, (ὁμοῦ μὲ τὸν Μάρκον Βότζαρον ἐκλείβη καὶ ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης μετὰ ἐξ ὁπνιδῶν εὐρεθείς ἐκεῖ πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Μάρκου. Οἱ Ὀθωμανοὶ τῆς Ἄρτης μαθόντες ὅτι οἱ Σουλῶται προκατέλαβον τὸ προάστιον Μαραῖτη ἐξῆλθον τῆς Ἄρτης 4 χιλιάδες στρατὸς πεζοὶ τε καὶ ἵππεις ὑπὸ τοῖς Πασσάδες Μεχμέτ Πασὶτ Πασσά Κιουταχλήν, Ἰτακὴλ Πασσάν Πλιάσαν, Χοσσάν Πασσά Κατὰμπασιν καὶ ἄλλους Πασσάδες, οἵτινες δι' ὁρμητικωτάτης ἐπιθέσεως προσέβαλιν τοὺς Σουλῶτας ὥστε ἐπίσθεσαν χεῖρας μὲ χεῖρας καὶ ἐσφάζοντο μανιωδῶς· οἱ Σουλῶται ἀντέστησαν γενναίως σφαιροβόλουντες τοὺς βερβάρους, τοὺς ἐξήπλωναν εἰς τὸ ἔδαφος· ἡ ἐπίθεσις ἐγένετο δις καὶ τρί· ἀλλ' ἀπεκροσθῆ γεν αἰώς, τοὺς δὲ ἐν τῇ Κούλιᾳ ὑπέστησαν πολλοὶ ὅτι ἐχάθησαν καὶ ἤσαν εἰς ἀπελπισίαν δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἀντέστησαν γενναίως, ἀκολούθως ἐβῆσαν ἐξώθεν καὶ ὁ Νότης Βότζαρος εἰς βοήθειαν καὶ συνήργησε νὰ νικηθῶσι κατὰ κράτος οἱ ἐχθροὶ καὶ νὰ καταδιωχθῶσι μέχρι τῆς Ἄρτης. Εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης ἔμειναν 150 πτώματα ἐχθρῶν, οἱ δὲ πληγωθέντες ἦσαν πολὺ περισσότεροι· ὁ ἀμίμητος Καραϊσκάκης ἤκουε τὸν Μάρκον καὶ τοὺς Σουλῶτας· ἀλλ' ὀρθοαλμοφανῶς δὲν τοὺς εἶχεν ἰδῆ ἄλλοτε, καὶ ἐδιηγείτο πίντοτε, ὅτι ἡ ἀνδρεία τοῦ Μάρκου ἦτον ἀμίμητος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐξυμνηστὴς τοῦ Μάρκου ἦτον ἤρως ἀμίμητος.

Ὦν τὴν 20 τοῦ Νομβρίου μηνὸς τοῦ 1821 ἔτους οἱ Σουλῶται συνενσηθέντες, ὡς ἐξῆθῃ, μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν τῆς Δουκίης· Ἑλλήδους, καὶ γενόμενοι περὶ τοὺς 5 χιλιάδας ἀπεφάσισαν νὰ προσβάλωσι τοὺς ἐν Ἄρτῃ Ὀθωμανοὺς ἐνωθέντες δὲ ἅπαντες (ἔχοντες μαζὴ τῶν καὶ τοὺς Ὀθωμανοὺς· Ἀλβανοὺς τοῦ Ἀλῆ Πασσά,) ὤρμησαν πανταχόθεν κατὰ τῶν Ὀθωμανικῶν ὁχυρωμάτων τῶν εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς πόλεως εὐρισκομένων, τὰ ὅποια δι' ἐφόδου ἐν ἀναρεῖ ἐχυρίευσαν· ὁ Ὀθωμανικὸς Στρατὸς κακῶς ἔχων ἀπεσύρθη ἐντὸς τῆς Πόλεως καὶ

ὠχυρώθη εἰς τὰς πλέον ὀχυρὰς οἰκίας μάλιστα εἰς τὴν λιθόκτιστον καὶ ὀχυρὰν οἰκίαν τοῦ Πάνου Κομπότη, ἐκλείσθη ἐν αὐτῇ ὁ Σουλτᾶν Κόρτζας, οἱ Ἕλληνες ὁμως εἰσέδυσαν καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ ἐμάχοντο ἰσχυρῶς μετὰ τῶν ἐχθρῶν, μάλιστα ὁ Μάρκος καὶ οἱ λοιποὶ πατριῶται· του ἔδειξαν τεράστια ἔργα μεγάλης ψυχίας καὶ ἐπροξένησαν τρόπον εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ εἰς τοὺς ἡωμένους μετ' αὐτῶν Ἀλβανοὺς Ὁθωμανοὺς διὰ τὴν ἀπαρδειγμάτιστον αὐτῶν τὸλμην, διότι ἐφ' ὅλων τῶν ὀχυρῶν οἰκῶν ὤρμησαν μετὰ τοῦ πέλειου καὶ ἐσύνηντρίβαν τὰς θύρας καὶ εἰσῆρχοντο ἐν αὐταῖς καὶ οὕτω πολεμοῦντες καὶ διώκοντες τοὺς ἐχθροὺς ἐπροχώρουν εἰς τὴν πόλιν, εἰς δὲ τὴν ὀχυρὰν οἰκίαν τοῦ Πάνου Κομπότη συντριβάντες τὰς θύρας αὐτῆς ἐδίωξαν τὸν σουλτᾶν Κόρτζαν καὶ τὴν ἐκυρίευσαν, παρομοίως καὶ οἱ ἀνέκαθεν πολεμισταὶ καὶ γενναῖοι τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος Ἕλληνες ἔδειξαν ἀπαρδειγμάτιστον γενναϊότητα καταπολεμήσαντες τοὺς ἐχθροὺς ἐμοῦ μὲν τοὺς συναδέλφους τῶν Σουλιώτας, τοὺς ἐβίασαν ν' ἀποσυρθῶσι κακῶς ἔχοντες καὶ νὰ ὀχυρωθῶσιν ἐν τῷ Φρουρίῳ, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ Μητροπόλει καὶ εἰς τὰς παρακειμένους τῷ Φρουρίῳ οἰκίας, τὰ δὲ λοιπὰ μέρη ἐξουσίαζαν ἅπαντα οἱ Ἕλληνες.

Ἡ τολμηρὰ αὕτη ἀπόφασις τῶν Σουλιωτῶν καὶ ὀδυνηρὰ διὰ τὴν πόλιν καὶ τὴν ἑαυτῶν ἐλευθερίαν περὶ τῆς κατακτῆσεως τῆς Ἄρτης ἐγένετο, διότι, ὡς ἔρριβη, εἶχε πολλὰ χαρακτηριστικὰ ὠφέλιμα διὰ τὸ ἔθνος, καθότι ἡ πόλις αὕτη ἦτο τὸ μεσότηχον μεταξὺ τῆς Αἰτωλοακαρνανίας καὶ τῆς Ἠπείρου, καὶ ἐπροσπάθουν οἱ Ἕλληνες νὰ ἀεθῇ ἐκ τοῦ μέσου τὸ πρόσκομμα τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Στρατάρχης Χουρσίτης τὴν Ἄρταν τὴν ἐθεώρει ὡς σοφὰν στρατηγικὴν θέσιν, διὰ τοῦτο καὶ εἶχεν ἐπισωρεύσει ἐν αὐτῇ τόσας δυνάμεις ὅπως τὴν ὑπερασπισθῶσι καὶ προσέτι ἡ Ἄρτα εἰδέχετο τὰς προμηθείας τὰς ἀποστελλομένας διὰ τῆς Πρεσβείκης ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Σουλτάνου, καὶ ἐντεῦθεν διευθύνοντο εἰς τὸ Στρατόπεδον τῶν Ἰωαννίνων, καὶ μολονότι ἡ πόλις διὰ τῆς τολμηρᾶς καὶ γενναίας ἀποφάσεως ἡλώθη, ἀλλὰ τοῦ Φρουρίου ἔχοντος πολυάριθμον φρουρὰν καὶ ἀρκετὰ ἐφόδια ἐν ἑαυτῷ ἦτο πολὺ δύσκολος ἢ ἄλως καθότι ἀπὸ τοῦ Ἕλληνας ἔλλειπον τὰ χυρὰ

πυροβολὰ διὰ τὰ ἐκβιάσῃσι τὴν πολιορκίαν καὶ τὰ φέρῃσι εἰς ἀνάγκην παραδόσεως τὸ Φρούριον.

Τὸ δὲ ὀχύρωμα τῶν πέντε πηγιδίων στενοχωρηθὲν ἀπὸ τῆς στενῆς πολιορκίας, διότι μύλας τὰς προσπάθειάς του ὁ Χουρτίτης δὲν ἠδυνήθη νὰ δώσῃ συνδρομὴν καὶ παρεδόθη εἰς τοὺς πολιορκούντας αὐτὸ Ἀλβανούς, τοὺς ὁποίους εἶχον ἀφήσῃ εἰς πολιορκήσιν.

Ὁ Χουρτίτης μὴ δυνάμεν νὰ λύσῃ τὸν φραγμὸν τοῦ δρόμου οὗτοῦ τῆς Ἀρτις, διὰ τοῦ ὁποίου ἤλπιζεν εὐκόλως νὰ διευθιῇ τοὺς στρατοὺς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, ὅπως πλημμυρίτῃ τὴν Πελοπόννησον καὶ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν αὐτῆς, ὀργισθεὶς δὲ κατὰ τὸν ὅρ' ἐαυτὸν Ἀλβανῶν ἐπέπληξεν αὐτοὺς ὅτι οἱ Γκιαουράδες ὕψι τοὺς ἐνέπνευσαν τόσον φόβον, ὥστε καὶ εἰς τὸν ὕπνον βλέπουσι τὸν Μάρκον μὲ τοὺς Σουλιάτας ὡς νὰ τοὺς καταδιώκουν, τοιοῦτοι λοιπὸν δειλοὶ εἶναι ἀναξιοί, τοῖς ἔλεγε, νὰ τρώγουν τὸν ἄρτον τοῦ Βασιλέως· οἱ δὲ ἄρχηγοὶ Ἀλβανοὶ, καὶ μάλιστα εἰς γέρον πολεμιστὴς ὁ Χασάν Ἀρούνης, τὸν ἀπήντησεν· ὄχι, ὄχι, ἀρεντήμ, οἱ Ἀλβανοὶ ἀπέδειξαν πάντοτε, ὅτι δὲν στεροῦνται γεναιότητος, καὶ ὅτι τὸ ψωμί τοῦ Βασιλέως εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις τὸ ἔφαγαν χαλάλι, ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀποκρίψωμεν τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ μὴν ὁμολογήσωμεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἶναι ἀπὸ τὰ ἐξαίσια παληκάρια, καὶ μάλιστα ὁ ἄρχηγός των Μάρκος εἶναι ἀπὸ τὰ ἀνίκητα παληκάρια τῆς ἐποχῆς μας, καὶ βεβαίως, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦτο Μουρμουλμάς, ἠθέλαμεν πιστεύει ἀδιστάκτως, ὅτι ὁ Ἀζρέτ Ἀλῆς. (προζήτητος Ἀλῆς, οὕτως ὀνομάζουσι τὸν Ἀλῆ Γαμβρόν ἀπὸ τὴν Φατμέ καὶ ἐξ ἁδελφῶν τοῦ Μωάμεθ, ὅστις ἦτο μέγας πολεμιστὴς καὶ ἀκολούθως Καλίφης) ἐξῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, τοιαύτην ἰδέαν εἶχον οἱ Ὀθωμανοὶ περὶ τῶν Σουλιατῶν καὶ τοῦ Μάρκου Βούτσαρη διὰ τὴν εὐτολμίαν αὐτῶν εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις.

Καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ ἐν Ἠπείρῳ καὶ Δυτικῇ Ἑλλάδι Ἕλληνες καθὼς καὶ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Στερεᾷ εἶχον κάμει μεγάλας προόδους, παρημέως καὶ οἱ τῆς Πελοποννήσου εἶχον προδεδεῦται ση-

μαντικῶς, διότι εἶχον καταστρέψει τοὺς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Πελοποννήτου εὐρισκομένους καὶ ἐπισωρευθέντες εἰς τὴν Πρωτεύουσαν ταύτην Τριπολιτζάν Ὀθωμανούς, οἱ Σουλῳῶται πρὸς τοῦτοις ὡς πολυπειρότεροί εἰς τὴν πολεμικὴν, ἐσκέφθησαν ὅτι ἡ περίστασις ἦτο κατάλληλος ὅπως συγκεντρωθῶν ἅταται αἱ δυνάμεις τῆς Ἑπείρου τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δυτικῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήτου εἰς τὴν Ἑπείρον καὶ ὅλοι αὗτοι ὅμοῦ νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ γενικοῦ στρατοῦ τοῦ Σουλτάνου τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις εὐρισκομένου, καὶ ἀφοῦ καταστρέψωσι τοῦτον νὰ παραλάβωσι ζῶντα τὸν Ἀλῆ Πατῆᾶ, τὸν ὁποῖον νὰ πῶμεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἢ ἂν τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν, νὰ τὸν φονεύσωσιν, ἀκολούθως μάλιστα τὰς δυνάμεις αὐτὰς καὶ ὅτις ἄλλας δύναμις νὰ προσθέτωσι, νὰ ὀδεύσωσι πρὸς τὸν Θεσσαλίαν, τὴν ὁποίαν εὐκόλως ἤθελον προσκτήσῃ, πληκπλαταταζόμενοι δὲ καὶ δι' αὐτῶν νὰ διευθυνθῶσιν εἰς τὸ κέντρον τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ὅπως δόσωσι ἐν μέγα κύκλον εἰς τὴν Τουρκίαν, καὶ διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν ἀδελφῶν Σέρβων, Βουλγάρων καὶ Βοσνίων ἀναγκάσουν τὸν αὐτῶν τοῦτον κατακτητὴν νὰ ἀφήσῃ ἐλεύθερον τὸ πατρικὸν οὐτῶν ἔδαφος καὶ νὰ μεταβῇ εἰς τὰ ἔσχατα τῆς Ἀσίας εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του, ἀκολούθως νὰ ἐνωθῶν ἅπασαι αἱ ἀδελφικαὶ αὐταὶ φυλὴ εἰς μίαν μόνην Βασιλείαν.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον οἱ Σουλῳῶται ἐξέλεξαν μίαν ἐπιτροπὴν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μίρκου Βότσαρη, τὴν ἐξαπέστειλαν εἰς τὴν Πελοπόννησον πρὸς συνενόησιν μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἣτις ἀρτίως εἶχε συσταθῆ. Εντὸς τῆς γενικῆς ταύτης ἀποστολῆς ὁ Μίρκος εἶχε νὰ διαπραγματευθῇ μετὰ τῆς Κυβερνήσεως ὅπως γενῇ ἡ ἀλλαγὴ τῆς οἰκογενείας τοῦ Χουρσίτη μετὰς τὸς ὑπ' αὐτοῖς αἰχμαλωτισθείας οἰκογενείας. Διὰ νὰ συμπεριλάβουν δὲ οἱ Σουλῳῶται εἰς τὸν μέγαν τοῦτον σκοπὸν καὶ τοὺς Ὀθωμανούς τῆς Ἑπείρου Ἀλβανούς, ἐσκέφθησαν νὰ παραδεχθῶν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν καὶ ἐν μέλῳ ἐκ τῶν ἀρχηγῶν Ἀλβανῶν τοῦ Ἀλῆ Πατῆᾶ τῶν παλαιῶν Σουλῳῶταις εὐρισκομένων ὅθεν ἐξελέχθη παρ' αὐτῶν ὁ Ταχέρ Ἀμπάζης, (*) ὅθεν καὶ

(*) Ἐγραψάν δὲ οἱ Σουλῳῶται, ὅτι τὸν Ταχέρ Ἀμπάζην νὰ τὸν κρατήσῃ, πηλοῖν τῆς ἡ Κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος.

ινεχώρησεν τὸν Δεικίμβρον, δειλόντες δὲ τὸ Βραχώρι εἶδεν
 νταυθα ὁ Ταχῆρ Ἀμπάζης τὴν καταστροφὴν τῶν ἐκεῖ ὑπαρ-
 ᾶντων Ὀθωμανῶν, ἡγανᾶκτησι μεγάλως ὡς θρησκομανῆς. Τεπε-
 ενιώτης, ἀλλὰ δὲν εἶπε τίποτε εἰς τὸν Μάρκον καὶ τοὺς λοι-
 οὺς, τὸ μόνον ὅπου ἐκφράζετο φανερά ἦτο (ἰαζικ) κρίμα νὰ
 αθῶν τόσο καλοὶ ἄνθρωποι ἀδίκως, ἐνοοῦσε πάντοτε τοὺς
 Ὀθωμανοὺς. Μεταθὰς δὲ εἶ. Μεσολόγγιον δὲν ἤθελε πλεον
 Ταχῆρ Ἀμπάζης νὰ προχωρήσῃ παρεμπρός, προφασίζόμενος
 τὸ φανερὸν ὅτι δὲν ἤδύνατο νὰ ὀδεύτῃ τόσον δρόμον μα-
 ονόν, καὶ οἱ εὐχαριστεῖτο εἰς ὅσα ἤλθον ἀποφασισθῶσι γε-
 κως παρ' ὅλης τῆς ἐπιτροπῆς, ἐσωτερικῶς ὅμως, ἐκ τῶν ὧτων
 ἶδεν, προσδολιθεῖς σπουδαίως, ἥλλαξεν ἀμέσως τὰς ἰδέας του καὶ
 πεφάσισε τὴν ἀποσιγήσασιν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν συντροφίαν,
 τὴν προσηχίματι ὅμως εἴηται δι' ἐπιμονῆς νὰ γίνῃ φροντίς περὶ
 ολεμφοδίων κ.λ.π. ἔμεινε δὲ οὗτος ἐν Μεσολογγίῳ, ὁ δὲ Μάρ-
 ος διευθύνθη εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου εἶχε μεταξὺ ἀρτίως καὶ ἡ
 οὔερνησις διὰ νὰ ἐνεργήτῃ δι' αὐτῆς δια τὰς ὑποθήσεις τῶν ἐν
 Πειρῶ διασκευθέντων.

Ὁ Χιουρσίτ Πασσάς ἔμεινεν ἀπὸ διχόφορος προδότης, ὅτι οἱ
 ουλιῶται καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχηγοὶ Ἕλληνες σκεφθέντες ἐξῆλπισται-
 αν ἐπιτροπὴν εἰς τὸν Μωρέα ὅπως συγκεντρώσωσιν ἐναντίον αὐ-
 οῦ ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς δυνάμεις, ὅπως καὶ μετ' αὐτῶν ἐπιτε-
 ῶσι καὶ τὸν καταστρέψωσι. Ταῦτα μαθὼν ἐτρόμαξεν ἐκ τῶν εἰ-
 ἡσεων τούτων, σκεφθεὶς δὲ καὶ οὗτος ἀπεφάσισε νὰ συγκεντρώσῃ
 ἐπὶ ἑαυτὸν ὅλας τοὺς τὰς δυνάμεις, καὶ μάλιστα ὅπως φέρῃ
 ἡλυσὶν του τοῦ πιστοτέρους Πασσάδης εἰς τοὺς ὁποίους εἶχε
 ερισσότεραν πεποιθήσιν, οὗτοι δὲ ἦσαν ὁ Κηρτέ-Μεζμέτ-Πασσάς
 καὶ ὁ Ὀμὲρ Πασσάς Βρυόνης οἵτινες ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ εὐρίσκοντο
 ν Ἀττικῇ καὶ Βιωτίᾳ, καὶ ἐπειδὴ ὁ τῶν Θερμοφυλῶν δρόμος
 το κλεισμένος δὲν ἐγνώριζε τίνι τρόπῳ νὰ τοῦ εἰδοποιήσῃ διὰ
 ἃ ἐπιστρέψωσι κατεσπευμένως, οἱ παρ' αὐτῷ ὅμως εὐρισκόμενοι
 ρχηγοὶ Ἀλθανοὶ τὸν ἐπομβούλευσαν, ὅτι δύναται νὰ ἐμπιστευθῇ
 ἄς διαταγὰς ταύτας εἰς ἕνα δυν εἰδήμονας Ἀλθανοῦ, Ὀθωμα-
 ανοῦ, Αἰάκιδος, νυκτοπόρου, οἵτινες διὰ τῆς νυκτερινῆς πορείας

θέλουν ἀπέλθει ἀσφαλῶς εἰς τοὺς Πασσάδες μὲ τὰ ἔγγραφα· οὕτω λοιπὸν ὁ Χουρσίτης διὰ ἁδράς πληρωμῆς ἐξῆλπε στείλε δὴς λιανίδες εἰς τοὺς Πασσάδες, οἵτινες νυκτοποροῦντες διὰ τῶν ὁρέων καὶ δυοῶτων μερῶν ἔφθασαν ἀσφαλῶς εἰς τοὺς Πασσάδας μὲ τὰς διαταγὰς τοῦ Χουρσίτη, ὁ ὅποιος τοὺς διέταττε νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Ἰωάννινα κατεσπευμένως καὶ ἄνευ ἀναβολῆς, οἵτινες καὶ ἀνεχώρησαν παρευθεὺς δὲ τῆς παραλίας τῆς Λοκρίδος. Ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτζου δὲν ἔφερεν οὐδεμίαν ἐλπίδα εἰς τὴν διέξοδον τῶν Πασσάδων, ἄγνωτος δὲ εἶναι ἡ τούτου αἰτία, ἥ διότι δὲν ἐπρόφρασε νὰ πιάσῃ τὰ στενὰ τῆς ἐπαρχίας, ἥ διότι ἐπρόλαβε μὲν, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, νομίσας συμφέρουσαν μόνον τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν. Οἱ Πασσάδες οὗτοι ἐξεληθόντες διὰ τῆς Θεσσαλίας μετέβησαν κατεσπευμένως εἰς Ἰωάννινα, καὶ οὕτω παρῆλθε τὸ ἔαρ τοῦ 1821 ἔτους νικητήριον καὶ ὑπὸ αἰσίου· οἰωνούς.

Ἦν Ἐπιδαύρω τῶν Ἑλλήνων Ἐθνικὴ Συνέλευσις
εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1822 ἔτους.

Καὶ ταῦτα τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, εἰς ἣν κατὰ μὲν τὴν ἡπειρον συνέβησαν μάχαι σπουδαῖαι καὶ διασκέψεις σοβαραί, αἱ ὁποῖαι προεκάλεσαν καὶ ἔφεραν εἰς τὴν ἀνάγκην τὸν γενικὸν ἀρχηγὸν τῶν Ὀθωμανικῶν στρατευμάτων ὅπως ἀποσύρῃ τὰ στρατεύματα τῶν Ὀθωμανῶν ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν Στερεάν, ἥτις καὶ ἔμεινεν ἐλευθέρᾳ τῆς τῶν Ὀθωμανῶν καταστροφῆς, καὶ ἔλαβεν ἄνεσιν τινα· εἰς δὲ τὴν Πελοπόννησον οἱ πρόκριτοι τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῆς, τῶν Νήσων καὶ τῆς Στερεᾶς, ἐκτέφθησαν περὶ Νομοθετήσεως μιᾶς τακτικῆς Κυβερνήσεως, ἀπεφάσαν νὰ προσκαλέσωσιν ὅλους τοὺς Πληρεξουσίου τῶν ἐπαναστατικῶν ἐπαρχιῶν εἰς Συνέλευσιν, ὅπως νομοθετήσωσι περὶ πικνότη, πράγματος ἀφορῶντος τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἔθνους. Συνελθόντες δὲ κατὰ πρῶτον εἰς Ἄργος δὲν ἠδυνήθησαν νὰ λάβωσι καὶ ἐργασθῶσιν ὥς ἐκ τῆς συρροῆς τῶν στρατευμάτων, καὶ πρὸς ἐλευθέρην δόξαν ἐκλεξάν τὴν Πιάδα τῇ· Ἐπιδόρου, εἰς ἣν μεταβάν-

τες ἤρχισαν τὰς ἐργασίας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1822 ἔτους ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Α. Μαυροκορδάτου· ὑπογράψαντες δὲ τοὺς κανονισμοὺς· ἐξέδωκαν τὸ ἀκόλουθον κήρυγμα.

« Ἐν ὀνόματι τῆς Ἀγίας καὶ ἀδαιορέτου Τριάδος !

« Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τὸ ὑπὸ τὴν φοικῶδη Ὀθωμανικὴν δυναστείαν, μὴ δυνάμενον νὰ ὑποφέρει τὸν βαρύντατον καὶ ἀπαρδειγματίστον ζυγὸν τῆς τυρανίας, καὶ ἀποστείαν αὐτὸν μετὰ μεγάλης θυσίας, κηρύττει σήμερον διὰ τῶν νυμίων πιαστα-
τῶν του εἰς ἐθνικὴν συνηγμένων συνέλευσιν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ὑπαρξιν καὶ ἀνεξαρτησίαν. »

Ἡ συνέλευσις παρεδέρχθη τὸ σχέδιον τοῦ ὀργανικοῦ Νόμου, εἰς ὃν παρεδέρχθη τελείαν ἀνεξέθροισιαν καὶ ἰσοτέλειαν, ἐκήρυξεν ὅλους τοὺς Ἕλληνας ἔσους ἐνώπιον τῶν Νόμων καὶ δικτοῦ, ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ κράτους, ἐξήτλησε τὴν ζωὴν, τιμὴν καὶ ἰδιοκτησίαν ἑκάστου Ἕλληρος ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Νόμου, κατήργησε διὰ Νόμου τὰ βασιανιστήρια, τὴν σωματοδουλείαν καὶ τὴν δήμευσιν, διέταξε πᾶς φυλακισμένος νὰ εἰδοποιῇται ἐντὸς 24 ὥρων τὴν αἰτίαν τῆς φυλακίσεώς του καὶ νὰ δικάζεται ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, ἐγκατέστησε Κυβέρνησιν ἐκ δύο σωματῶν Βουλευτικῶν ἢ ἀντιπροσωπικοῦ καὶ Νομοτελεστικοῦ, διέταξε τὸν τρόπον τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλεγέσθαι, προσδιώρισεν εἰς πέντε τὸν ἀριθμὸν τῶν μελῶν τοῦ ἐκτελεστικοῦ, ὥρισε τὴν διάρκειαν τῶν δύο σωματίων ἐνιαύτιον, ἐναπέθεσε εἰς ἀμφοτέρα τὴν δύναμιν τοῦ κηρύττειν πολέμον καὶ συνάγει εἰρήνην, ἐπέτρεψε πᾶς βουλευτῇ νὰ προέβῃ διὰ τοῦ Προέδρου Νομοσχέδια, ἀνέθεσεν εἰς τὸ Νομοτελεστικὸν τὸ περὶ στρατιωτικῶν προέβιασμων, καθὼς καὶ νὰ κήπῃ νομίματα ἐν ὀνόματι τοῦ ἔθνους κλπ. διέταξε περὶ ἐνεξαρτήτων Δικαστηρίων, τῶν μὲν πολιτικῶν καὶ ἐγκληματικῶν ὑποθέσεων διὰ τῶν Βυζαντινῶν Νόμων δικαζομένων, τῶν δὲ ἐμπορικῶν διὰ τῶν Γαλλικῶν, κατήργησε τὰς Σημασίας καὶ τὰ Σύμβολα τῆς Φιλικῆς ἑταιρίας· δεχθεὶς ὡς Σύμβολον τὴν Ἀθηνᾶν, διώρισε Πρόεδρον τοῦ Νομοτελεστικοῦ τὸν Μαυροκορδάτον, μέλη δὲ τοὺς Θάνον Κανακάρην, Α. Δελιγιάννην, τὸν Ἰωάννην Ὀρλάνδον καὶ Γιαννάκην Λυγυθόετην, ἔδωκε δὲ τῆς Κυβερνήσεως διώρισε τὴν

Κόρινθον, Γραμματεῖς δὲ ἡ Ὑπουργὸς τὸν Θ. Νέγγρη ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ Ἀρχιγραμματεῖς, ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν τὸν Ἰωάννην Κωλέττην ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, τὸν Πανοῦτζον Νοταρᾶ ἐπὶ τοῦ Πολέμου, τὸν Νότην Βότσαρην, ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν, ἐδιώρισεν μίαν τριμελῆ ἐπιτροπὴν ἐπὶ τοῦ Δικαίου τὸν Θ. Βλάσην, ἐπὶ τῶν Θρησκευτῶν τὸν Ἐπίσκοπον Ἀνδρούτση, Ἰωσὴφ, ἐπὶ τῆς Ἀστυνομίας τὸν Ἀάμπρον Νάκον· τὰ κυβερνητικὰ σώματα ἔμειναν ἐν Ἐπιδαύρῳ μέχρι τῆς 28ης Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1822. Καὶ ἀκολούθως μετέβησαν εἰς Κόρινθον καὶ ἤρχισαν τὰς συνεδριάσεις τὴν 31ην τοῦ Ἰανουαρίου, εἰς τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ Συέλευσιν Πληρ' ξούσιος τῶν Σουλιωτῶν ἐστάλη ὁ Φώτιος Μπόμπορης.

Ὁ Μάρκος Βότσαρης, ὡς προσεξήθισαμεν, ἀποσπασθεὶς παρὰ τῶν Σουλιωτῶν εἰς τὴν Κυβέρνησιν διὰ τὸν ὅποιον εἶχον συλλαβεῖ αὐτοὶ μέγαν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ Σουλτανικοῦ στρατοῦ τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἀφ' οὗ τὸν καταστρέψουσιν νὰ φέρουν τὸν πόλεμον εἰς τὸ κέντρον τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἔφθισεν εἰς τὴν Κόρινθον καὶ ἐπρότεινεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀποστολῆς του, ἐπαρακινούσας αὐτὴν νὰ ἐνώσῃ τὰς προσπάθειάς πρὸς τὸν ἀφελιμώτατον σκοπὸν, τὸν ὅποιον εἶχον συλλάβει οἱ πατρίωται του, ἀτυχῶς ὅμως αἱ μεγάλαι αὐταὶ ἰδέαι τῶν μεγάλων ἐπιχειρημάτων δὲν ἐφρουρόζοντο παντοῦ καὶ ἐφ' ὅλων τῶν περιστάσεων, ὁ Μάρκος εἶναι βέβαιον, ὅτι ἔλαβε πολὺ καλὴν ὑποδοχὴν παρὰ τε τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν προκρίτων τοῦ ἔθνους εἰς ὃν ἔδοσαν ἀκρόασιν ἐπὶ τῶν προτάσεών του καὶ ἐνέκριναν τοῦ νὰ γένῃ ἡ συνεννόησις μετὰ τοῦ Ὁθωμανικοῦ Ἀλβανικοῦ τῆς Ἠπείρου διὰ διατάγματος 16 Μαΐου, στρατιωτικὴν δυνάμιν δὲν ἡδυνήθησαν νὰ συγκεντρώσουσιν κατὰ τὴν ἰδέαν τῶν Σουλιωτῶν ἐν Ἠπείρῳ, καθότι ἡ ἐποχὴ εὐρίσκεται δὲν ἦτο κατάλληλος δι' ἓν μεγάλον τοιοῦτον ἐπιχειρήμα καὶ οἱ ἀπιστεῖντες τὸν ζυγὸν τῆς ἐπαναστάσεως Ἕλληνες δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συγκεντρωθῶσιν εἰς ἓν, καθότι ἔλειπεν εἰς αὐτοὺς τὸ ἄρμυδιον πρὸς συγκέντρωσιν πρὸς ἑνα, πολλοὶ μάλιστα ἐνόμιζαν ὅτι ἡ Ὁθωμανικὴ Αὐτοκρατορία ἦτο συγκεντρωμένη καὶ κατα-

κλεισμένη εἰς Τριπολιτζάν καὶ ὅτι καταστροφείσης ταύτης κα-
 τεστράφη καὶ ἡ αὐτοκρατορία ἅπασα, ὅθεν ὁ Μίρκος, ἐπέστρεψεν
 ἄπρακτος. Ἐκτὸς τοῦτου ἐγένετο καὶ ἄλλο σφάλμα μέγιστον,
 εἶχον εἰδοποιήσει τὴν Κυβέρνησιν τοῦ νῦν μὴν ἀφήσῃ τὸν Τα-
 χίρ Ἀμπάζην νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω διὰ νὰ μὴν λάβουν ἐντελῇ
 ἰδέαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς καταστροφῆς τῶν ἐν Ἑλλάδι
 Τούρκων οἱ Ὀθωμανοὶ Ἀλβανοὶ, οἱ εὐρισκόμενοι παρὰ τοῖς
 Σουλιώταις, ἀλλὰ νὰ τὸν διευθύνουν εἰς Πελοπόννησον καὶ νὰ τὸν
 κρατήσωσιν ἐκεῖ, ἀτυχῆς ὅμως αὐτὸς, ἐπέστρεψεν ὀπίσω ὑπὲρ
 τὸ δέον ἐνωχλημένος δι' ὅσας σφαγὰς καὶ αἰχμαλωσίας εἶδε τῶν
 ὁμοθρήσκων τοῦ Ὀθωμανῶν καὶ Ὀθωμανίδων. Ἐπιστρέψας δὲ ὁ
 Ὁρσκαμανὴς αὐτός Τεπελενιώτης Ὀθωμανὸς καὶ ἀνταμώσας τοὺς
 πατριώτας τοῦ ἀγάδες σφοδρῶς τοὺς ἐπέπληξε διὰ τὴν διαγωγὴν
 τῶν καὶ ἐμίμνητο καὶ τὸν ἑαυτὸν τοῦ δῶκε ἐγένετο συνδρομητὴς
 καὶ αἰτίας τῆς σφαγῆς καὶ τῆς αἰχμαλωτικῆς τόσων Μουσουλ-
 μάνων καὶ Ὀθωμανίδων, τοῖς ἔλεγε δὲ, ὅτι ἡ ἐπανάστασις αὕτη
 δὲν εἶναι, ὡς μᾶς ἐξαπατοῦσιν οἱ Σουλιώται, ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων
 καὶ Ἀλβανῶν καὶ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἀλλ' αὕτη εἶναι συνωμοσίς
 κατὰ παντός Μουσουλμάνου, διότι μὲ ταὺς ὀφθαλμοὺς μου εἶδον
 ἐν Βραχωρίῳ, ἐν Μισολογγίῳ καὶ ὅπου διεβην καὶ κοθῶς ἐβέβαι-
 ῶθην ἐν ὅαις ταῖς ἐπαρχίαις ὅτι κατεσφάγησαν οἱ Ὀθωμανοὶ καὶ
 τὰ γυναικόπεδα ἔγειναν τοῦ τυχόντος αἰγμάλωτοι καὶ τοὺς σύ-
 ρουν ἐν τοῖς στρατοπέδοις πρὸς αἶσχος τῶν Μουσουλμάνων, μὴ
 ἐξακουμένων οὔτε τῶν γυναικῶν τοῦ Ἀλῆ Μπεῖ καὶ ἄλλων
 περιθλεπτῶν Μπεῖδων, ὅθεν, ἀδελφοὶ Μουσουλμάνοι, πρέπει νὰ
 ἀφῆσωμεν τὸν ὀλισθηρὸν δρόμον ὅπου διατρέχομεν καὶ νὰ ἐπι-
 στρέψωμεν ζητοῦντες τὸ ἔλεος τοῦ Βασιλέως μας καὶ νὰ ἀφῆ-
 σωμεν αὐτὸν τὸν Γεζίτην (ἀντίχριστον) Ἀλῆ Πασσᾶ νὰ χαθῇ
 διότι αὐτὸς εἶναι πρωταίτιος τῆς φθορᾶς τισούτων Μουσουλμάνων.
 ὁ Ταχίρ Ἀμπάζης ὠμίλησεν εἰς τοὺς πατριώτας τοῦ διὰ τούτου
 Ὀηγευτικού ζήλου, ὥστε ἅπροντες ἐπέισθησαν καὶ ἀπεφάσισαν
 νὰ συνεννοηθῶσι μετὰ τοῦ Χουρσίτ Πασσᾶ, καὶ πρὸς τοῦτο ἐξα-
 πέστειλαν κρυφίως ἐξεπίτηδης ἄνθρωπον μὲ γράμματα πρὸς τὸν
 Ὁμέρ Πασσᾶ Βριόλην, ὅστις ἄρτίως, ὡς ἐρρίθη, εἶχεν ἐπιστρέψῃ

ἀπὸ τῆν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐξηγοῦσαν εἰς αὐτὸν τὸ φρόνημά των, ὃ δὲ λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν τῶν ἀγᾶδων τούτων τοὺς ἀπήντησεν ἀμέσως καὶ τοὺς ἔγραψεν, ὅτι ξεκινεῖ πρὸς ἀντάμωσιν καὶ νὰ ἔλθῃ καὶ ὁ Ταχίρης πρὸς ἀντάμωσιν διὰ νὰ συνενοηθῶσι περὶ παντὸς ἀντικειμένου. Ὁ Ταχίρ Ἀμπάζης ὑπὸ πρόφασιν τινα μετέβη εἰς πέντε Πηγαῖα καὶ ἐκεῖ ἦλθε κρυφίως καὶ ὁ Ὁμέρ Πασσᾶς Βριώνης, ὅστις εἶπεν εἰς τὸν Ταχίρην, ὅτι ὁ Χουρσίτ Πασσᾶς τὸν ἔστειλεν ὡς ἀρχιὸν αὐτῶν σύντροφον, καὶ δίδει πλήρη ἀμνηστίαν εἰς ἅπαντας· ἀλλ' ἐπιθυμεῖ τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας τῆς Ἄρτης, συσχεφθέντες δὲ ἐσχεδίασαν τίνι τρόπῳ νὰ διαλυθῇ καὶ κατορθωθῇ ἡ λύσις τῆς πολιορκίας ταύτης, ὁ Ταχίρης ἐπρότεινε νὰ ἔλθῃ στρατὸς διὰ τοῦ Φαναρίου καὶ τῆς Λάμαρκας ἰκανός, ἐκ πεζικοῦ τε καὶ ἱππικοῦ, ὥστε οὗτος νὰ προσδῇ τὸς Ἕλληνας ἀπὸ τὸ πεδίου, οἱ δὲ ἐν τῷ φρουρίῳ νὰ ἐξέλθωσι βοηθῶντες καθ' ἣν στιγμήν θὰ ἀποσκιρτήσωσι καὶ οἱ Ἀλβανοὶ, ὥστε εὐρισκόμενοι οἱ Ἕλληνες ἐν μεσφύω ἐχθρικών πυρῶν ἀναγκασθῶσι νὰ διαλύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ διασκορπισθῶσι.

Μετὰ τὴν μυστικὴν ταύτην συνεννόησιν τῶν Ἀλβανῶν καὶ τοῦ Χουρσίτ Πασσᾶ ἐξῆλθε τῶν Ἰωαννίνων πολυάριθμος στρατὸς πεζῶν τε καὶ ἱππέων, συγκεῖμενος ἐκ πέντε περίπου χιλιάδων ὑπὸ τὸν Ἀχμέτ Πασσᾶ Βριώνην καὶ διευθύνετο διὰ τοῦ Φαναρίου καὶ τῆς Λάμαρκας ἢ εἰδήσεις τῆς ἐκκινήσεως τῶν στρατευμάτων τούτων ἔφθασεν εἰς τοὺς Σουλιώτας, ἀλλ' ὅχι ὑπ' ἀληθινὴν ἔποψιν, διότι ἐκοινοποιήθη ὅτι ἤρχετο ἐκ τῶν πέντε Πηγαδίων καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ Φαναρίου· ὁ Μόρο Βότσαρης λοιπὸν, ὅστις ἀρτίως εἶχεν ἐπιστρέψει ἐκ τῆς Πελοποννήσου, λαβὼν τριακοσίους πατριώτας του ἔτρεξεν εἰς τὸν δρόμον τῶν πέντε πηγαδίων διὰ νὰ τοὺς ἀπαντήσῃ, ἀτυχῶς ὁμῶς οὗτοι δρομαῖοι διὰ τοῦ πεδίου βοηθούμενοι καὶ ἀπὸ τὸ πολυπληθεῖς αὐτῶν ἱππικὸν ἔφθασαν ἀπέναντι τῆς Ἄρτης καὶ ὤρμησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ δυτικοελλαδικῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ὡς ἐκ τοῦ αἰφνηδίου εὐρέθησαν μὲν διασκορπισμένοι, ἀλλὰ μολοντοῦτο ἀντέστησαν γενναίως κατὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἀσφυλίχθησαν ἀπὸ τὸ ἐχθρικὸν ἱππικὸν, οἱ δὲ μετὰ

τῶν Ἑλλήνων Ὀθωμανοὶ Ἀλβανοὶ μολοντί συνενοημένοι, ἀλλὰ πάλιν δὲν ἔλαβαν τὴν τόλμην νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἰδόντες τὴν ἐλθοῦσαν Ὀθωμανικὴν δύναμιν ἔρχσαν νὰ πορευομίζωνται εἰς δραπέτευσιν διὰ νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τοῦ ἑχθροῦ· οἱ Σουλιῶται ἐννοήσαντες τοῦτο ὥρμισαν ἐναντίον των διὰ νὰ τοὺς πάρουν τὰ πολεμοφύδια ὅπου εἶχεν φέρει ὁ Ταχὶρ Ἀμπάζης ἀπὸ τὸ Μεσολόγγιον, οἱ Ἀλβανοὶ ἀντίστησαν καὶ δὲν ἤθελαν νὰ τὰ δώσουν, ἀλλ' οἱ Σουλιῶται ὥρμησαν καὶ τοὺς τὰ ἄδραξαν καὶ ἀπεσύρθησαν, οἱ μὲν Ὀθωμανοὶ ἐμβῆκαν εἰς τὴν Ἄρταν, οἱ δυτικοελλαδίται ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ Κομπότι καὶ οἱ Σουλιῶται ἐτραβίχθησαν πρὸς τὸ βόρειον τῆς Ἄρτας πρὸς τὰ γειτονεύοντα χωρία τῆς ἐπαρχίας των.

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ἡ μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν Ἀλβανῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων συντροφία, αἵτινες ἐπέστρεψαν εἰς τὸν προσφυισμόν των. Ἀπὸ τὴν Ἄρταν οἱ Ἀλβανοὶ μετέβησαν εἰς τὰ πέντε πηγάδια καὶ ἐκείθεν ἐπῆγαν εἰς τὰ Ἰωάννινα, πρὶν μεταβῶσιν ὁμοῦς εἰς τὰ Ἰωάννινα μετέβη ὁ Ταχὶρ Ἀμπάζης κρυφίως διὰ νὰ μὴ λάθῃ εἰδῆσιν ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς καὶ χαλάσῃ τὰ σχέδιά του καὶ ἡντὰμωτε τὸν Φρούρχον τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ Χαριζ Γιάσκαν ὡς εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἐξεθέσαμεν καὶ τὸν ἔπεισε καὶ παρέδωκε τὸ Φρούριον εἰς τὸν Χουρτίτ Πασσᾶ, ὁ δὲ Ἀλῆ Πασσᾶς ἔμεινεν ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἀκλουθῶς παρεδόθη καὶ αὐτὸς καὶ ὁ πεκεφαλίσθη.

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ οἱ ὄμηροι τῶν Σουλιωτῶν παρὰ τῷ Ἀλῆ Πασσᾶ ἔμειναν εἰς χεῖρας τοῦ Χουρτίτη, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀλλαγὴ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ καὶ ἐκείνης τοῦ Μάρκου Βόττζαρη εἰσέτι δὲν εἶχε γίνῃ, οἱ Σουλιῶται λοιπὸν ἐπέμειναν νὰ συμπεριληφθῶσιν εἰς τὴν ἀλλαγὴν ταύτην καὶ οἱ ὄμηροι ὁ Χουρσίτης κατὰ πρῶτον ἀντεστάθη, ἀλλ' ἐπιμενόντων τῶν Ἑλλήνων παρεδέχθη καὶ ἡλλάχθησαν ἅπαντες ἐν Μρεβέζῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μειγέρου Προξένου Ἀγγλου.

Οἱ Σουλιῶται προΐόντες, ὅτι μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἡ Ὀθωμανικὴ δύναμις ἅπασα ἤθελαν ἐπιτεσεῖ καὶ αὐτῶν, σκεφθέντες δὲ ἀπεφάσισαν νὰ στείλωσι μίαν Προσφίαν εἰς

τὴν Κυβέρνησιν ἐν Πελοποννήσῳ ὅπως ζητήσωσι παρ' αὐτῆς συνδρομήν, ἣν καὶ ἐξαπέστειλεν· ἡ Πρεσβεία αὕτῃ ἐσύγκειτο ἀπὸ τοὺς Μάρκον Βόττωνα, Βασίλειον Ζέρβαν, Λάμπρον Βεῖκον, Λιόνε Παντοῦλαν καὶ ἄλλους 25—30 ἀνθρώπους, ἐνῶ δὲ ἐτομίζοντο πρὸς ἀποστολὴν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἐφθασεν ἡ εἰδήσις ὅτι πέντε χιλιάδες Ὀθωμανικὸς στρατὸς ἐξελθὼν τῆς Ἄρτης καὶ Πρεβέζης ὑπὸ τὸν Κιοτὲ Μεχμέ Πασσᾶ μετέβη καὶ ἐπολιορκήσας στενῶς τὸ ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν φρουρούμενον Φρούριον τῆς Ῥινιάσας, ἔτρεξαν λοιπὸν ἀπέναντι αὐτῶν πεντακόσιοι Σουλιώται καὶ τοὺς ἐκτύπησαν καὶ νικήσαντες αὐτοὺς τοὺς ὀπισθοπόρησαν ἐφουδιασάντες μὲ τροφὰς τὸ Φρούριον, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα τῶν καὶ ἐξαπέστειλαν τὴν ἐπιτροπὴν εἰς Πελοπόννησον.

Ἐκστρατεία τοῦ Χουρσίτ Πασσᾶ κατὰ τοῦ Σουλίου.

Ὁ Σουλτάνος Μαχμούτης μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ διέταξεν ἔντονως τὸν Χουρσίτην ὅπως δώσῃ πλέον τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων, ἀπαιτῶν παρ' αὐτοῦ τὴν κατάσβεσιν ἢ τὴν καταστροφὴν τῶν ἐπαναστατῶν δι' ὅποιουδήποτε μέσου· ὁ Χουρσίτης δὲν ἐνόμισεν ὀρθὸν νὰ ἀφήσῃ τὸ Σούλι τὴν αὐτὴν ἐστίαν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Ἠπείρου διεθυνομένην ὑπὸ τοιοῦτου πολεμικωτάτου λουοῦ καὶ νὰ διεθυνηθῇ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος, ὅθεν ἐπρότεινε συμβιβασμὸν εἰς τοὺς Σουλιώτας πρὸς τοὺς ὁποίους ἔγραψε προτείνων καὶ λέγων αὐτοῖς ταῦτα. « Δὲν εἶναι δίκαιον ὑμεῖς ἤδη νὰ ἐπιμένητε πολεμοῦντες » τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου, ἥτις σᾶς προσφέρει τὴν πατρίδα καὶ τὰ ὑποστατικά σας καὶ ἄλλα προνόμια, τὰ ὅποια » εἴχετε ἐξ ἀρχῆς ζητήσῃ· καὶ ὁ προκρίτοχός μου κακῶς φερόμενος » πικραθὲς τὸ Βασιλικὸν φερμάνι σᾶς ἡρνήθη τὴν παραδοσιν, ὅτι » τὸ Δοσβλέτι γνωρίζον ταῦτα δὲν μνηστικακεῖ καθ' ὑμῶν, ἀλλ' » ἐξεναντίας συγχωρεῖ πᾶν παρελθόν καὶ σᾶς ἀποδίδει τὸν τόπον, τὰ ὑποστατικά καὶ ὅλα τὰ ἀρχαῖα προνόμια καὶ ὅτι » ἡμεῖς εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ δώσωμεν καὶ ὅ,τι ἄλλο εὐλογον ζητήσητε ». Τοὺς παρεκκλίνει δὲ νὰ στείλουν ὅσον ἔνεστι πληρεξουσίους εἰς αὐτόν πρὸς συμβιβασμὸν, ὑποσχόμενος νὰ ἐπικυρώσῃ τα πάντα διὰ Βασιλικὸν Διατάγματος, καὶ ἐπειδὴ βιαζεται νὰ

ἐκτρατεύθη οἱ ἀποστελλόμενοι νὰ φθάσουν ὅσον ἔνεστι τάχιον. Οἱ Σουλιῶται λαβόντες τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ Χουρσίτη ἀπήντησαν εἰς αὐτὸν εὐχαριστοῦντες διὰ τὴν εὐνοίαν του, ἀλλ' ἐπαρτηροῦσαν εἰς αὐτὸν λέγοντες, ὅτι ἡ πλεκτάνη αὕτη τῆς ἐπαναστάσεως ὑποκινήθησα ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἔφερε τὰ πράγματα εἰς τοιαύτην θέσιν, ὅθεν εἶναι ὀρθὸν μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ νὰ δοθῇ ἀμνηστία εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ ἐκτρατεύσῃ ἐναντίον των, καὶ ὅταν δοθῇ γενικῶς τοιαύτη ἀμνηστία, θέλουν παραδεχθῇ καὶ αὐτοὶ τὰς συμφωνίας ταύτας, ἄλλως προκρίνουν νὰ ἀποθάνωσι μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας παρὰ νὰ ἀμαυρώσωσι τὸ ὄνομα των διὰ τῆς ἀπιστίας χωριζόμενοι ἀπὸ τοὺς ὁμοθρήσκους ἀδελφοὺς καὶ συμπολεμιστὰς καὶ νὰ βλέπωσι κατασπαραττόμενα τὰ τέκνα καὶ τὰς οἰκογενείας των.

Ἡ ἀπάντησις αὕτη τῶν Σουλιωτῶν ἔφερε τὸν Χουρσίτην εἰς μεγίστην ἡγανάκτησιν καὶ ἐνῶ εἶχεν ἐτοίμους τὰς δυνάμεις διὰ τὴν Αἰτωλοακαρνανίαν ἀπεφάσισε νὰ στρέψῃ ὅλας αὐτὰς κατα τῶν Σουλιωτῶν καὶ νὰ τοὺς καταστρέψῃ. Ἡ εἰδησις οὕτη ἔλθουσα εἰς τὸ Σούλι τεῦς ἠνάγκασε νὰ λάβωσι μέτρα περὶ ἀντιτάσεως καθ' ὅλων τῶν ἐπιτιθεμένων ἐχθρικών αὐτῶν δυνάμεων, διέταξαν δὲ ὅλους τοὺς χωρικοὺς τῆς ἐπαρχίας νὰ μετακομισθῶσιν ὁμοῦ μὲ τὰς οἰκογενείας των καὶ τὰ κτήνη των εἰς τὸ Σούλι πρὸς ἀσφάλειάν των.

Οἱ Ἀλβανοὶ ἰδόντες, ὅτι ἠνείκετο ἐπικίνδυνος πόλεμος δι' αὐτοὺς, ἐζήτησαν τὴν ἀδειαν τοῦ Χουρσίτη νὰ συνέλθουν εἰς συνέτευξιν προσωπικὴν μὲ τοὺς Σουλιώτας καὶ νὰ τοὺς προτείνωσι συμβιβασμὸν· συγκατατεθέντος τοῦ Χουρσίτη, ἤλθαν εἰς τὸ χωρὶον Δερβίζιαν διὰ φηροὶ ἀρχηγοὶ Ἀλβανοὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὁ Ἀγοθασιάρης, οἵτινες τοῖς ἐπρότειναν αὐτονομίαν, ἀσυδοσίαν μετὰ προνομίων καὶ διαφόρων ἄλλων ὠφελειῶν, καὶ μόνον μίαν σημαίαν Ὀθωμανικὴν νὰ φέρουν ἐπὶ τοῦ φρουρίου, ἀκολουθῶς τοὺς εἶπαν οὐδὲ τὴν σημαίαν ἅς μὴ φέρωται, ἀλλὰ μόνον ν' ἀποχωρισθῶσι τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἀλλ' οἱ Σουλιῶται τοὺς εἶπαν ὅτι αὐτοὶ γνωρίζουν καλῶς ὅτι οἱ Σουλιῶται οὐδέποτε ἐφάνησαν ἄπιστοι καὶ εἰς τοὺς ἐχθρούς των ἀγάγη, πῶς εἶναι δυνατόν

τώρα νὰ ἀπιστήσωσι καὶ νὰ ἀρήσωσι τοὺς ἀδελφούς των νὰ καταφύζωνται καὶ νὰ θεωρῶσι μακρόθεν, εὐχαριστημένοι μόνον διὰ τὴν ἰδιαιτέραν των εὐδαιμονίαν; τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, εἶπεν. ὥστε ἐπέμειναν εἰς ὅσα ἔγραψαν εἰς τὸν Χουρσίτην, τι ἐς δὲ τοῖς εἶπον, ὅτι δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ ἀντιξωσιν καὶ θὰ αἰχμαλωτισθῶσι τὰ ἀδύνατα μέρη· εἰς τὴν παρατήρησιν ταύτην ὠρίσθησαν οἱ Σουλιῶται καὶ τοὺς ἀπήντησαν μεθ' ὅλης τῆς υπερηφανείας, καὶ ὁ ἑὶς Τοῦρκος μάθετε ὅτι ποτὲ δὲν θὰ ἀποχωρισθῶμεν τῶν ἀδελφῶν μας καὶ θέλωμεν σᾶς πολεμήσει μετ' αὐτῶν ἐν ὅτῳ ὑπάρχωμεν εἰς τὸν κόσμον, περὶ δὲ τῶν οἰκογενειῶν μιν ὅπου μᾶς ἀπειλεῖτε, ἐσεῖς τὸ ἡξεύρετε καλῶς καὶ μάθετε νὰ σᾶς τὸ εἰπῶμεν καὶ τώρα ὅτι τέσσαρα Σουλιωτῶν δὲν ἀνδραποδίζονται, διότι καὶ τοιούτου κινδύνου ἐπερχομένου ἡμεῖς οἱ ἴδιοι θὰ τὰ σφάζωμεν μετὰ τὰς χεῖρας μας» ἅπαντα καὶ τοὺς ἀπεγυρίσθησαν, ὁ δὲ ἑχθρὸς λαβὼν τὴν ἀπάντησιν καὶ οὕτω ἀποπειραθέντας τὸν συμβιβασμὸν Ἀλβανούς, παρέλαβε 15 χιλιάδας ἐκλεκτὸν στρατὸν κατὰ τὸ πλείστον ἀπὸ Ἀλβανούς, ἔχων ἐπὶ κεφαλῇ τὸν Ὁμέρ Πασσᾶ Βριώνην καὶ λοιποὺς ἄλλους ἀρχηγούς Ἀλβανούς καθὼς καὶ τὸν ἴδιον Σελιχτῆρην τοῦ Χουρσίτη, ἐξεκίνησε κατὰ τοῦ Σουλὶ καὶ ἐπὶ τέλους ἤκολυθαι καὶ αὐτὸς ὁ Χουρσίτης. Τὸ στράτευμα συνοδευόμενον ἀπὸ ἑν μέγα μέρος Ἱππέων καὶ πυροβολιστῶν μετὰ χυλῶν πυροβόλων καὶ βομβοβόλων καὶ ὅλην τὴν αὐτῶν ἀποσκευὴν διευθύνθη πρὸς τὸ Σούλι, φθάσας δὲ ὁ ἐχθρὸς στρατὸς περὶ τὸ χωρίον Βαριάδες διηρθεῖς εἰς δύο σώματα, τὸ μὲν ἐκ τεσσάρων χιλιάδων ὑπὸ τοὺς Σελιχτῆρας τοῦ τε Χουρσίτη Πασσᾶ καὶ Ἀλῆ Πασσᾶ, οἵτινες τὴν 15 Μαΐου κατέλαβαν τὸ Σέλωμα τοῦ Ποκρόβου τρεῖς ὥρας μακρὰν τοῦ Σουλίου, τὸ δὲ ἕτερον συγγείμενον ἐκ 5 χιλιάδων ὑπὸ τὸν Ὁμέρ Πασσᾶ Βριώνην καὶ Ἀγροβιστῶν διέβη τὸ ὑπερκείμενον τοῦ Σουλίου Βουνὸν Βούτσα, τὸ δὲ τρίτον ὑπὸ τὸν Κιοσὲ Μεχμέτ Πασσᾶ εἰσέβαλεν ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Ῥεννιάσας εἰς τὴν ποταμὴν περικυλλόμενον διὰ τοῦ χωρίου Ζαβροῦχαν εἰς τοὺς Μύλους, τὰ τρία ταῦτα πολυαρίθμα σώματα ἐπέπεσον τὴν αὐτὴν ἡμέραν διὰ μιᾶς κατὰ τῶν ὀλιγοθίμων σωμάτων τῶν Σουλιωτῶν, οἵτινες εἰς ἀπάντησιν τῶν πολυαρίθμων τούτων ἐχθρῶν ἔστειλαν μόνον

χιλίους περίπου ἄνδρας, ἐξ ὧν τριακόσιοι ὑπὸ τὸν Νότην Βό-
τωνα κατελάβαν τὴν θέσιν τοῦ Ἀγίου Νικολάου, 400 δὲ ὑπὸ
διαφόρους ἀρχηγούς· ἐκείτης φέρας κατελάβαν τὴν θέσιν τοῦ
χωρίου Ζαβροῦχα καὶ ἄλλοι 400 παρομοίως ὑπὸ διαφόρους ἀρ-
χηγούς, τὴν θέσιν Μαμάκα, τὸ μὲν ἐκ τοῦ Ἀγίου Νικολάου
σῶμα ὡς ἐκ τῆς θέσεως μὴ δυνάμενον νὰ ἀνθίσῃ ὀπισθοδρόμησε
καὶ ἐποπιθετὶθῃ κατὰ τὴν ὑπερκειμένην τῆς Κιάφας θέσιν εἰς
Θορέθιζαν τὴν καὶ Κυύμπολιν, τὸ δὲ τῆς Ζαβροῦχας ὑπερασπί-
σθη γενναίως, ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ ἔστειλαν ἐπιβοηθητικὰ κατὰ
τῶν Σουλιωτῶν σώματα καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ τὰς παραιτήσων
τὴν θέσιν ταύτην καὶ οἱ ἐχθροὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ Σουλὶ καὶ ἀνέ-
βησαν εἰς τὴν Κούγκην (ῥέχην) ὑπερκειμένην τοῦ Σουλίου. Τὸ
Σουλὶ εὕρισκόμενον ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς αὐτοῦ θέσεως ἐπι-
πεδον δὲ καὶ ἐφ' ὅλων τῶν μετὰ τῶν ἐχθρῶν σπουδαίων μαχῶν
πάντοτε ἐκυριεύθη ὑπ' αὐτῶν, ἐπὶ τῆς θέσεως Κούγκη κεῖται
ναὸς τοῦ Ἀγίου Δουάτη περιτοιχισμένος, ἐκ τῆς θέσεως ταύτης,
ιδόντες τοὺς ἐχθροὺς ἀναθρόνοντας οἱ Σουλιῶται εἰσῆλθον ἐντὸς
τοῦ περιτειχίσματος· περὶ τοὺς 52 ἐκ τῶν πατριωτῶν καὶ ἐπο-
λέμησαν οὗτοι οἱ ὀλίγοι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τοὺς ἐχθροὺς καὶ
μέχρι δὴμα ὥρως τῆς νυκτός, περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον οἱ Τούρκοι
ὡς ἐκ τῆς ἐπικρατοῦσης σιγῆς ὑπέβησαν ὅτι οἱ Σουλιῶται ἐφυ-
γαν κρυφίως καὶ ὥμνησαν νὰ εἰσπληθῶσι, οἱ δὲ Σουλιῶται
ἀταράχως τοὺς ἐπερίμεναν μέχρις ὅτου πλησιάζουν, καὶ τότε
διὰ μιᾶς ὅλοι τοὺς ἐκτύπησαν καὶ ἐφόνευσαν καὶ ἐπλήγωσαν
πολλοὺς· ἐξ αὐτῶν, τοὺς δὲ ἄλλους τοὺς ὤθησαν εἰς τὰ ὕψη,
εἰς δὲ ἐκ τῶν μετὰ τῶν Τούρκων ἔξω Χριστετινῶν ὁ Γραμματεὺς
τοῦ Ἀγροδιατίρη ἐμήνυσε κρυφίως ὅτι οἱ Τούρκοι ἐμελέτων νὰ
μὴν ἐπανέλθωσι πλέον κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι θὰ ὁρμήσωσι κατὰ
τῆς Κιάφας· εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς Κιάφας κειμένην ῥάχην εὕρισκαστο
τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ κτισθὲν φρούριον, ἐνθα ἦτο τὸ ἀνέ-
καθεν καταφύγιον τῶν Σουλιωτῶν, ἐκεῖ λοιπὸν εἶχαν καταφύγει
οἱ αἱ οἰκογένειαι τῶν Σουλιωτῶν καὶ τῶν χωρικῶν τῆς ἐπαρ-
χίας ὥστε ἐπὶ τῇ εἰδοποιήσει τοῦ Γραμματέως ἐγκατέλειψαν
τὴν θέσιν τοῦ Ἀγίου Δουάτου καὶ τὰς λοιπὰς θέσεις, καὶ ἐκρά-

τησαν τὴν Κιάφαν, Ναυαρίκον καὶ τῆς χιόνας, οἱ Τούρκοι ἔστησαν κανόνια καὶ βόμβας κατὰ τοῦ Φρουρίου καὶ ἐπροξενούσαν μεγάλην φθοράν.

Ὁ Χουρσίτ Πασσᾶς μιλῶν ὅτι οἱ Σουλιῶται ἀπεσύρθησαν τοῦ Σουλίου καὶ νομίσας ὅτι ἐτελείωσεν ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐπλησίασεν ἔλθων εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Σωμάτων, ἐκεῖ δὲ προσεκάλεσεν ὅλους τοὺς ἀρχηγούς τῶν ὑψωμάτων, καὶ συμβουλευθέντες ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιτεθῶσι πανταχόθεν κατὰ τῶν Σουλιωτῶν διὰ μιᾶς, καὶ μάλιστα ἡ μεγαλητέρα δύναμις νὰ διευθυνθῇ κατὰ τοῦ Ναυαρίκου νὰ κυριεύτῃ τὸ νερὸ τῶν Σουλιωτῶν· ὅθεν τὴν 17ην τοῦ Ἰουνίου πολλὰ πρῶτ' ὁ Ὁμέρ Πασσᾶς Βριώνης μετὰ τοῦ Ἀγοβασιάρη καὶ τοῦ Σηλιχτάρη τοῦ Χουρσίτη, ἔχοντες ὑπ' αὐτοὺς ὀκτὼ χιλιάδες στρατὸν, ἐφόρμησαν κατὰ τοῦ Ναυαρίκου, ὃ δὲ Ἰσμαήλ Πρόνιαις, Ταχίρ Γζαπάρας, καὶ Μπάλιο Χούσας μετὰ τεσσάρων χιλιάδων ἐπετέθησαν κατὰ τῆς Χιόνας, καὶ ὁ Σηλιχτάρ Πόντος μετὰ δύο χιλιάδων κατὰ τῆς Κιάφας. Προτοῦ κινήθωσιν οἱ ἐχθροὶ ἦσαν 300 Σουλιῶται ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ναυαρίκου, οἵτινες ἐπὶ παρουσίᾳ τοσούτου πλήθους ἐχθρῶν ἔμειναν καὶ ἀντεστάθησαν εὐτυχῶς μεχρικοῦ ἐφθασεν ἡ βοήθεια ἀπὸ τὴν Κιάφαν, καὶ ἐλθόντες εἰς χεῖρας μεθ' ὧν τῶν σωμάτων τῶν ἐχθρῶν συνεκρότησαν μάχην πεισματωδεστάτην καὶ αἱματωδεστάτην, διαρκέσασαν περὶ τὰς 20 ὥρας, εἰς ἣν κατανικηθέντες οἱ Τούρκοι ὀπισθοπόρησαν· τὴν ἐπιούσαν νύκτα κακὴν κακῶς· διὰ τὴν νύκτα ταύτην ἐπεπλήχθησαν οἱ Πασσάδες τοῦ στρατοῦ πικρῶς ἀπὸ τὸν Χουρσίτην, ὅστις ἦτο παρὼν καὶ ἐβλέπε μὲ τοὺς ἰδίους τοῦ ὀφθαλμοῦς τὴν σφαγὴν καὶ φθορὰν τοῦ στρατοῦ του, διὸ καὶ ἐπανελήφθη τὴν ἐπιούσαν ἡ μάχη μετὰ μεγαλητέρας ἐπιμονῆς, ἀλλ' εἰς τὴν δευτέραν ταύτην μάχην οἱ Τούρκοι ἐστάθησαν ἀτυχεῖς πλέον, διότι νικηθέντες κατὰ κράτος ἐδιώχθησαν μέχρι τοῦ βουνοῦ. Ἀπελπισθεῖς πλέον ὁ Χουρσίτης διὰ τὴν κυρίευσιν τοῦ νεροῦ ἔμεινε θεωρῶν μακρόθεν τὴν Κιάφαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐξεθύμαινεν μὲ τοὺς κανονοβολισμοὺς καὶ βομβολισμοὺς, οἱ δὲ ὑπὸ τὸν Σηλιχτάρην Πόντον ἐπιτεθέντες κατὰ τῆς Κιάφας ἐδιώχθησαν καὶ ἀπὸ τὰς γυναῖκας αὐτὰς καὶ ὀπισθοδο-

μηταν, οἱ δὲ πρὸς τὰς Χίνιαις Τζάμιδες μόνον 100 ἀνθρώπους εἶχαν ἀπέναντί των, οἵτινες ἀντεστάθησαν γενναίως πολλὴν ὥραν, ἀκολούθως ὁμως ἤλθον μακρόθεν πρὸς βοήθειαν καὶ ἄλλοι 500 πατριῶται, οἵτινες ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ ἀλλαλαζόντες ἐτοφείζαν, τοὺς ὁποίους ἰδόντες οἱ Τούρκοι ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι εἰς τὰς θέσεις των. Ἐὰν ἡ ὑπερέχουσα ἀνδρεία τῶν Σουλιωτῶν (λέγει εἷς τῶν ἐπισήμων συγγραφέων) δὲν ἦτο ἤδη παλλαχόθεν γνωστῇ, τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος τῆς ἐποχῆς ταύτης κατορθώματα ἤρχοντο νὰ τὸ μαρτυρήτωσι. (*)

Ὁ Χουρσίτ Πασσᾶς ἰδὼν μὲ τοὺς ἰδίους ὀφθαλμούς του ὡς ἐφῆθη τὴν ἦταν τῶν στρατευμάτων του καὶ ἀγανακτῶν διὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην εἰς καιρὸν μάλιστα, καθ' ὃν παρὰ τῆς αὐλῆς του διετάρτετο σφοδρῶς ὅπως ἐνεργήσῃ κατεπειγόντως ἐκστρατείαν κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Πελοποννήσου, στενωχωρηθεὶς δὲ ἀπεφάσισε νὰ διορίσῃ γενικὸν ἀρχηγὸν τῆς πολιορκίας τῶν Σουλιωτῶν καὶ ἐφ' ὅλων τῶν κατὰ τὴν Ἰπείρον Ὀθωμανικῶν δυνάμεων τὸν Ὁμέρ Πασσᾶ Βριώνην, αὐτὸς δὲ ὁ Χουρσίτης ἀνεχώρησε μεταβὰς εἰς Λάρισαν πρὸς ἐκκίνησιν τῆς μεγάλης ἐκστρατείας κατὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, διὰ τὴν ὁποίαν εἶχε διατάξῃ νὰ συγκεντρωθῇ ἐν Θεσσαλίᾳ ὅλος ὁ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του στρατὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας.

Οἱ ἐχθροὶ, ἂν καὶ ἀπομικρυνθέντες μολοντοῦτο διεικτροῦσαν καὶ ἐντεῦθεν τὴν πολιορκίαν καὶ ἀδιακόπως ἐκεραυνοβόλουν τὴν Κιάφαν καὶ τὸ φρούριον διὰ τῶν τηλεβόλων καὶ βομβῶν, τῶν ὁποίων αἱ βολαὶ ἐπρόξενονταν μεγάλην φθορὰν καθότι τὸ διάστημα δὲν ἦτο μέγαλον· μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Μάρκων Βότσαρη εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Σουλιωτῶν εὐρίσκετο ὁ Γέρων Νότης Βότσαρης μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχηγῶν οἵτινες διὰ τῶν στρατηγικῶν των ἐπιχειρημάτων ἐπρόξενουν εἰς τοὺς ἐχθροὺς μέγαλον ἀφανισμὸν, καὶ βεβαίως οὗτοι ἤθελον ἀναχωρησεῖν, ἐὰν δὲν ἐφοβοῦντο τὸν ἀδυσώπητον καὶ ὀργιλον Σατράπην Χουρσίτ Πασσᾶ.

(*) Ὁ Κ. Σ. Τρικυπης.

Ὁ Μαρκοβότσαρης, ὡς ἐρόθη, εἶχεν ἀποσταλῆ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὁμοῦ μὲ ἄλλου; πατριώτας του ὅπως ζητήσωσι συδρομὴν τῆς Γενικῆς Πατρίδος, καὶ ὅπως δυνήθωσι βοηθούμενοι ἵνα ἀνθίσωσιν εἰς τὰς μεγάλας τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις καὶ διατηρήσωσι τὸ προπύργιον τοῦτο τῆς Ἑλλάδος, διότι ἄλλως τὰ πολορκούντα τὴν πατρίδα τῶν στρατεύματα ἦτον ἔτοιμα νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Αἰτωλολακωνικὴν καὶ Πελοπόννησον, παρέστησαν δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι εἰπόντες εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶχε συμφέρον νὰ διατηρήσῃ τὸν πόλεμον ἐν Ἡπείρῳ ὑπερορείω, ὅπως δυνήθῃ διὰ τοῦτο ἐν εὐκολίᾳ νὰ καταβάλῃ τοὺς ἐν ὄσ τοῦ κέντρου ἐνυπάρχοντας ἐχθροὺς, καὶ ἀκολούθως ἐπεκτείνῃ τὴν ἐπανάστασιν κατὰ τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος ἐν τε τῇ Θεσσαλίᾳ καὶ Ἡπείρῳ. Ἀν τοῦτο ἡδύνατο νὰ γίνῃ ἡ ἐπανάστασις τῆς Ἑλλάδος ἤθελε λαβῇ ἄλλην τινα φάσιν, καὶ ἀντὶ νὰ μᾶς πολεμῇ ὁ ἐχθρὸς ἐντὸς τῶν ἐστιῶν μας, ἔλεγον, ἠθέλαμεν πολεμῇ ἡμεῖς αὐτοὺς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἐπικρατείας του καὶ ἠθελάμεν ἀναστατώσῃ τὰ πάντα.

Ἡ Κυβέρνησις ἀκούσασα τὰς προτάσεις τοῦ Μάρκου Βότσαρη καὶ λοιπῶν πατριωτῶν καὶ σκεφθεῖσα ἀπεφάσισε καὶ ἐξαπέστειλε εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα τὸν Πρόεδρον τοῦ ἐκτελεστικοῦ Ἀ. Μαυροκορδάτου ὡς γενικὸν πολιτικὸν ἀρχηγὸν ὅπως διενεργήσῃ καὶ ἐξοπλιστῇ πέραν τοῦ Μακρονόρου δυνάμεις ἵνα δώσωσι συδρομὴν πρὸς λύσιν τῆς πολιτικῆς τοῦ Σουλίου, ἀνεχώρησε δὲ οὗτος τὴν 17ην Μαΐου, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Μάρκου Βότσαρη μετὰ 80 πατριωτῶν καὶ ὁπαδῶν του, καὶ 400 τακτικῶν, 120 φιλελλήνων καὶ 400 Πελοποννησίων ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς: Γιατράκον, Δελιγιάννην, καὶ Κυριακούλην Μαυρομιχάλην· μετέβη δὲ τὴν 12 Μαΐου καὶ ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης ἐκ Πατρῶν μετὰ 250, σταλεῖς παρὰ τοῦ πατρὸς του, ὥστε οἱ τακτικοὶ μετὰ τῶν ἐκ Πελοποννήσου μεταδαντῶν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα στρατιωτικῶν δὲν ὑπερέβαινον τοὺς 1500 ἄνδρας, οἵτινες ἐφθασαν εἰς Μεσολόγγιον τὴν 23ην Μαΐου, κατέπλευσαν δὲ καὶ τὴν 8ην Μαΐου ὁκτώ πλοῖα Ἑλληνικά.

Φθάσας ὁ Μαυροκορδάτος εἰς Μεσολόγγιον καὶ σκεφθεὶς ἐθεώρησεν, ὅτι τὸ σχέδιον τῶν Σουλιωτῶν ἦτο σωτήριον εἰς τὴν Πα-

τρίδα, διότι ἤθελον ἐπαυχολήσει τὸν ἐχθρὸν πέραν τοῦ Μακρυ-
νόρου καὶ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Ἑπείρου, καθόσον αἱ ἐπαρχίαι τῆς
δυτικῆς Ἑλλάδος ἦτον ὅλαι ἀθωράκηται ἄνευ οὐδενὸς ὀχυρώ-
ματος· ἡ Κυβέρνησις ὁμῶς προφασίζομένη ἔλεγεν, ὅτι δὲν εἶχε
τοῦ ἀναλόγου πόρους πρὸς διατήρησιν μακρινοῦ πολέμου, ἀλλ' ἡ
ἰδέα αὕτη δὲν ἦτον ὀρθή, καθότι οἱ στρατευόμενοι ἐν ἐκείνῃ τῇ
ἐποχῇ Ἕλληνες δὲν ἐζήτουν παρὰ ἄρτον, τσαρούχια καὶ πολυμο-
φίδα. Μολοντοῦτο ὁ Μαυροκορδάτος ἐπεβίβασε τὸν Κυριακούλην
Μαυρομηχάλην μετὰ 150 Μανιατῶν καὶ Καρυτινῶν εἰς τέσ-
σαρα ἐκ τῶν πλοίων καὶ τοὺς ἐξαπέστειλεν εἰς Ἑπείρον ὅπου
ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν λιμένα τῆς Σπιάντζας· δὴ νῦν δώσωσι
συνδρομήν εἰς τὸ Σούλι, αὐτὸς δὲ ὁ Μαυροκορδάτος τὴν πρῶτην
Ἰουνίου μετὰ τοῦ Μάρκου Βότσαρη, Καρατάσου, Γάτζου, τῶν
Πελοποννησίων καὶ Ἀκαρνάνων, καθὼς καὶ μετὰ τῶν τακτικῶν
καὶ φιλελλήνων καὶ Ἑπτανησίων ἐστρατοπέδευσε ἐν τῇ Λάσπῃ
ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ ἐντεῦθεν εἰς Κραθάσαρᾶ. Ἐκ τοῦ
Κραθάσαρᾶ ἅπαντα ταῦτα τὴν 10ην Ἰουνίου διὰ τοῦ Μακρυνό-
ρου ἔφθασαν εἰς τὸ Κομπότι. Οἱ ἐχθροὶ μαθόντες τοῦτο ἐκ
Πρεβίτζης καὶ ἄλλων μερῶν ἐπιστρωρεύθησαν εἰς τὴν Ἄρταν καὶ
ἐπετίθησαν κατὰ τῶν ἐξελλόντων ἐκ τοῦ Μακρυνόρου Ἑλλήνων,
ἀρχηγοὶ δὲ ἐπὶ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ ἦσαν ὁ Κινυταχῆς, Ἰσμαήλ
Πασσᾶς Πλιάτσας καὶ ἄλλοι Πασσάδες, οἱ δὲ Ἕλληνες καὶ Φι-
λέλληνες ὤρμησαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, τοὺς προσέβαλαν ἰσχυρῶς
τοὺς ὀπισθοδρόμησαν καὶ τοὺς κατεδίωξαν μέχρι τῆς Ἄρτας,
ἐφόνευσαν δὲ καὶ τινες τῶν ἱππέων καὶ τὸν Κεχαγιάν τοῦ
Ἰσμαήλ Πασσᾶ Πλιάτσας, ἔλαβον καὶ τινες ἵππους.

Μετὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην ὁ μὲν Γενναῖος Κολοκοτρώνης
ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ Μαυροκορδάτος μετὰ τινῶν
Πελοποννησίων καὶ Στερεοελλαδιτῶν ἐπέστρεψεν εἰς τὰ περὶ τὸ
Μακρυνόρος Διγχαδία, εἰς δὲ τὸ Κομπότι ἄφησαν μίαν φρουράν
ἐξ ἑκατὸν περίπου ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους χίλιοι Ὀθωμανοὶ προ-
σεβλήαν καὶ ἠχμαλώτισαν τὴν Ἰταλὸν Μονάλδην, ἀπελθούσα δὲ
ἐγκλιρῶς δύνανται ἐκ τοῦ χωρίου Πέτα τοὺς κατεδίωξεν, ὁ αἰχ-
μαλωτισθεὶς Μονάλδης ἐφάνέρωσεν ἅπαντα τὰ σχέδια τῶν Ἑλ-
λήνων εἰς τοὺς Τούρκους.

Μάχη τῶν Ἑλλήνων μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν εἰς
Πλάκα καὶ ἦττα τῶν πρώτων

Ὁ Ἑλληνικὸς οὗτος στρατὸς διηρέθη εἰς δύο σώματα, καὶ τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ Μάρκου Βότσαρη, Καρατάσσον Γάτζον, Ἀνδρέαν Ἰάσκον, Ἀλιζην Βλαχόπουλον, συγκείμενον ἐκ 1200 ἀνδρῶν, ἐξεκίνησε τὴν 31ην Ἰουλίου διὰ τὴν Πλάκα ὅπως δώσωσι συνδρομὴν εἰς τὸ Σουλὶ· πρὶν ἀναχωρήσωσιν ὁμως ἦλθαν ἀπεσταλμένοι ἐκ τῶν Σουλιωτῶν καὶ τοὺς ἀνήγγειλαν ὅτι ἅμα πλησιάζωσι τὰ στρατεύματα πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀμέσως θέλει ἐξέλθῃ ἐν μέρος αὐτῶν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν κινημύτιων των, ἔμειναν δὲ εἰς τὸ Πέτα οἱ τακτικοὶ, οἱ Φιλέλληνες, ὁ Θ. Γρίβας, ὁ Γ. Ὠγός καὶ ἄλλοι τινὲς ἀρχηγοί, φθάσας δὲ ὁ Μάρκος μὲ τοὺς λοιποὺς εἰς τὴν Πλάκα, κειμένην ἐπὶ ὑψηλοῦ μέρους καὶ ἀπέχουσαν δώδεκα ὥρας ἀπὸ τοῦ Σουλίου, ἐτυποθετήθη ἐνταῦθα.

Φόβος μέγας κατέλαβε τοὺς Ὀθωμανοὺς Πασσάδες, μαθόντας τὴν ἔλευσιν τοῦ Μάρκου Βότσαρη μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχηγῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ σώματος, καὶ πρὸς τοῦτο κατεσπευμένως διέταξαν νὰ ἐξέλθουν ἀμέσως ὅλαι αἱ φρουραὶ τῶν Ἰωαννίνων, Ἀρτης καὶ Πρεβέζης καὶ νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ῥεσίτ Μεχμέτ Πασσᾶ Κιουταχί, ὅστις διετάχθη νὰ παραλάβῃ καὶ τοὺς λοιποὺς Πασσάδες Χασν Πασσᾶ, Ἰσμαήλ Πασσᾶ Κιζιλᾶσαν καὶ Ἀχμέτ Πασσᾶ Βριώνην καὶ νὰ ἐξέλθῃ εἰς ἀπόκρουσιν τοῦ Μάρκου καὶ λοιπῶν ἀρχηγῶν, ἀπῆλθαν λοιπὸν ὅδοι συνισταμένοι εἰς ὀκτὼ χιλιάδες εἰς τὴν Πλάκα καὶ συνεκρότησαν μάχην κρατεράν τὴν 29ην Ἰουνίου, ἣτις διήρκεσε μέχρι τῆς μεσημβρίας ἀμφιρροῦς, ἀτυχῶς ὁμως ἐφθασαν ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα ἄλλα στρατεύματα ἐπὶ τῆς μάχης ἀκούρατα καὶ ἐπιβοηθητικά εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς ἐνεθάρρουν καὶ ἔτριψαν τοὺς Ἕλληνας εἰς φυγὴν ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους, ἐνῶ ὁ Μάρκος ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους καταδίωκε τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλ' αἰφνηδῶς εὗρέθη πανταχόθεν περκυκλούμενος καὶ ἤρχισαν νὰ φωνάζουν οἱ ἐχθροὶ γεσίρην τὸν ἔχομεν τὸν ντίν ντουσμάνην, (αἰχμαλώτον τὸν ἐχθρὸν τῆς Πύττειας), ὁ Μάρκος ἰδὼν τὴν θέσιν του ταυτην δὲν ἐπτοήθη, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐτοιμότητα τοῦ

πνεύματός του ἐσχεδίασε τὴν θέσιν τῆς διεξόδου του καὶ διὰ βιασιότητος ὁρμῆς ἐπέπεσε κατὰ τῶν ἐχθρῶν, τοὺς ὁποίους διασχίσας διῆλθε διὰ μεγίστου κινδύνου καὶ μόλις ἐσώθη, εἰς τὴν μάχην ταύτην ἔπεσαν περὶ τοὺς 100 Ἕλληνας φονευμένοι, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γατζου· οἱ Σουλιῶται, ὡς προὔποσχεθησαν, ἔστειλαν πεντακυσίους πρὸς ἐπικουρίαν, οἵτινες ἀπήντησαν πολὺς δυσκολίας εἰς τὸν δρόμον καὶ ἔφθασαν τὴν ἐπιούσαν τῆς μάχης, μαθόντες δὲ τὴν φυγὴν τῶν Ἑλλήνων ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδδια, οἱ δὲ καταφυγόντες Ἕλληνες ἐπέστρεψαν κακῶς ἔχοντες εἰς τὸ Πέτα τὴν πρώτην Ἰουλίου καὶ οὕτως ἐματαιώθη τὸ ὑπὲρ τοῦ Σουλίου σχέδιον.

Μάχαι τῶν Ἑλλήνων καὶ Ὀθωμανῶν ἐν Σπλάντζα καὶ ἐν Πέτα, καθ' ἃς εἰς μὲν τὴν πρώτην ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' ἐφονεύθη ὁ Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἡττήθησαν οἱ Ἕλληνες.

Τὰ τέσσαρα πλοῖα τῶν Ἑλλήνων μετὰ τοῦ Κυριακούλη ἐφθασαν εἰς τὴν Σπλάντζαν καὶ ἐξῆλθαν ἔξω ὁ Κυριακούλης καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, οἱ Σουλιῶται μαθόντες τοῦτο ἔττειλαν δύναμιν ἀρκούσαν πρὸς ἐπικουρίαν των, διότι οἱ Τούρκοι λαβόντες τὴν εἶδησιν τῆς ἐλεύσεως τῶν πλοίων καὶ τοῦ στρατοῦ ἐξαπέστειλαν 3 χιλιάδας στρατὸν ὑπὸ τὸν Κεχαγιάμπεϊ διὰ νὰ τοὺς ἀποκρούτῃ, οἵτινες τὴν 4 Ἰουλίου ἐφθασαν ἐνταῦθα καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν Σουλιωτῶν, ἀλλ' οὗτοι ἀντιστάντες γενναίως τοὺς ἐνίκησαν καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν, φονευθέντος καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ των Κεχχιμιάμπεϊ τοῦ Χουρσίτη, ἀτυχῶς ὁμοίως εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐφονεύθη καὶ ὁ Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, ὡς ἐκ τούτου τὴν ἀκόλουθον νύκτα οἱ μετ' αὐτοῦ ἐμῶρκαρίσθησαν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀνεχώρησαν, οἱ δὲ Σουλιῶται ἀπῆλθον εἰς τὰ ἴδια. (*)

(*) Ὁ φονευθεὶς Κεχαγιάμπεϊς ἦτο ὁ ἐν Τριπολιτζᾷ ἀποσταλεὶς ἐκ

Κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς 4 Ἰουλίου ὅπου ἐγένετο ἡ μάχη εἰς τὴν Σιλάντζα, τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐξῆλθον οἱ Τούρκοι ἐξ Ἀρτης, συγκείμενοι ἐξ 7—8 χιλιάδων ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς Πατσάδες τοὺς προσβαλόντας τοὺς ἐν Πλάκᾳ Ἕλληνας, ἔχοντας ἐμπροσθεν τὸ πεζικὸν καὶ ὀπισθεν τὸ ἵππικόν, οἱ δὲ ἐν Πιτᾷ Ἕλληνες εἶχον τοποθετήσει τὰ μὲν δύο Ἑλληνικὰ τακτικὰ τάγματα πρὸς τὸ κέντρον ἔχοντα δύο πυροβόλα καὶ δέκα πυροβολιστὰς, ὁ δὲ λόχος τῶν φιλελλήνων ἀριστερά, τῇ σῶμα τῶν Ἑπτανησίων δεξιᾷ, οἱ δὲ μὴ τακτικοὶ πρὸς τὸ ὀπισθεν μέρος τοῦ χωρίου, οἱ μὲν πρὸς τὸ κέντρον ὑπὸ τὸν Βαρνακιώτην καὶ Βλαχόπουλον, οἱ δὲ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ὑπὸ τὸν Μαρκουβιτσαρη, οἱ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ ὑπὸ τὸν Γῶγον, ὁ Ἴσκος καὶ ὁ Γάτσος παρεφίδρευαν. Οἱ ἔχθροὶ προσέβαλαν κατὰ μέτωπον τὸ χωρίον καὶ ἀπεκρούσθησαν ἐπὶ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας προσβολῆς, ὁ Γῶγος ἄφησε τὴν πρωτοφυλακὴν τοῦ ἐχθροῦ νὰ δέλθῃ ἀνεπηρεάστως, συγκαίμενεν ἐξ 80 ὅπου ἦσαν ὅλοι Σημαιοφόροι, οἱ δὲ παρακολουθοῦντες ἔπεσαν εἰς τοὺς περὶ τὸν Γῶγον, ἀλλὰ τοὺς ἀπέκρουσαν καὶ κατεδίωξαν οἱ Ἕλληνες, ἡ δὲ ἐμπροσθοφυλακὴ αὕτη καταδιωχθεῖσα ἀνέβη τὰ ὑψώματα καὶ μὴ δυναμένη νὰ ἐνωθῇ μετὰ τοὺς ἰδικούς της ἔπεσε κάτω ὀπισθεν τοῦ χωρίου, μὴ εὐροῦσα οὐδεμίαν προφύλαξιν ὅθεν καὶ ἤνοιξε τὰς σημαίας, οἱ Ἕλληνες ἰδόντες τὺτο καὶ νομίσαντες, ὅτι ὁ Γῶγος ἄφησε τὴν θέσιν εἰς τοὺς ἐχθροὺς, διεσκορπίσθησαν, οἱ πλείστοι τῶν τακτικῶν καὶ φιλελλήνων μὴ δυνάμενοι νὰ προχωρήσωσι διότι εἶχον περικυκλωθῇ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐσχηματίσθησαν εἰς τετράγωνον εἰς τὸν δρόμον τοῦ Κομπουλίου καὶ ἔπεσαν ἐνδόξως φονεύοντες καὶ φονευόμενοι. Τὰ παθήματα τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἦσαν μεγάλα, ἐφονεύθησαν ὁ Ταρέλας, ὁ Δανίας, ὁ δὲ Νορμάνος καὶ ὁ Πανᾶς ἐπληρώθησαν, τὸ τρίτον τοῦ τακτικοῦ, τὸ ἦμιν τῶν Ἰωνῶν καὶ τὰ δύο τρίτα τῶν Φιλελλήνων, δέκα πυροβολισταὶ καὶ ὁ σημαιοφόρος ἀπώλεσθησαν, οἱ ἐν τῷ χωρίῳ ἀσθενεῖς ἐσφάγησαν, οἱ Τούρκοι ἔγειναν κύριοι τοῦ χω-

Ἰωννίνων μετὰ τῶν 35 Ἀλβανῶν ὅστις αἰχμαλωτισθεῖς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐξαγορασθεῖς παρὰ τοῦ Χουρσίτου ἐμεῦ μετὰ τὰς γυναῖκάς του.

ρίου, ἐπῆραν τὰς τροφάς, τὰ πολεμοφόδια καὶ τὴν σημαίαν τῶν φιλελλήνων καθὼς καὶ δύο κανόνια, οἱ δὲ Τοῦρκοι ἄφησαν φρουρὰν εἰς τὸ χωρίον καὶ ἀπῆλθον εἰς Ἄσταν, οἱ δὲ Ἕλληνες εἰς τὴν Λαγκάδα· μετὰ τὴν μάχην ἅπαντες ἀπέδιδον τὴν προδοσίαν εἰς τὸν Γῶγον Μπακόλαν, ὅστις εἶχεν ὑποτρεθῆ νὰ φρουρήσῃ τὸν λόγον καὶ τὸν ἄφισε καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀπῆλθε ἡ ἀπώλεια τῆς μάχης, ὁ Γῶγος ἤλθε νὰ ἀπολογηθῇ, ἀλλ' ἀκολούθως ἐπροσκύνησε τοὺς Τοῦρκους καὶ ἔμεινε μέχρι τέλους μετ' αὐτῶν· ταῦτα περὶ τῶν δύο μαχῶν τῆς τε Πλάκας καὶ τοῦ Πέτα, τὰς ὁποίας ἀξιότιμοι ἄνδρες λεπτομερῶς ἐξηστόρησαν, καὶ περὶ τῶν μαχῶν αὐτῶν, καὶ περὶ τῶν ἐλαττωμάτων αὐτῶν.

Συνθήκη μεταξὺ Σουλιωτῶν καὶ Ὀθωμανῶν.

Οἱ Σουλιῶται πληροφορηθέντες περὶ τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μάρκου μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ἐλυπηθήσαν διότι ἀπελπίζοντο διὰ τὴν διάλυσιν τῆς πολιτοκράτειας των, καὶ δι' τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων καὶ μάλιστα τοῦ ὕδατος εἶχε γίνῃ ἐπαίσθητὴ, προέβητο ὥς ἐκ τῆς ἐπιστροφῆς εὐς 15 χιλιάδων γυναικοπαίδων εἰς τόντον στενὸν τόπον· ἀπῆλθον λοιπὸν νὰ συνθηκολογήσωσι μετὰ τοὺς Ὀθωμανοὺς ὅπως εὐγάλουν τοὺς χωρικοὺς καὶ μεταβῶσι εἰς τὰ χωρία των, οἱ Τοῦρκοι παρεδέχθησαν τὰς προτάσεις καὶ ἐσυμφώνησαν καὶ οὕτω οἱ χωρικοὶ μετὰ τὰς οἰκογενεάς των καὶ τὰ ὅπλα μετέβησαν εἰς τὰ χωρία των.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν χωρικῶν οἱ Σουλιῶται ἐξηκολούθησαν τὸν ἀδιάκοπον μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν πόλεμον καθὼς καὶ ὁ κανονοβολισμὸς καὶ βομβαρδισμὸς ἀενάως ἐκερτυνοβόλυε τοὺς ἐν Κιάφα καὶ τῷ φρουρίῳ Σουλιώτας, οἵτινες ἦσαν μετὰ τὰς οἰκογενεάς των καὶ μόλην τὴν μεγάλην φθοράν, τὴν ὅπου ἐπροξενούσαν τὰ κεραυνοβόλα ταῦτα ὄργανα, οἱ Σουλιῶται ἀντίχρον μετὰ μεγίστης καρτερίας καὶ γενναίωφυχίας, ἀλλ' ἡ ἀνάγκη τῶν τροφῶν καὶ κατ' ἐξοχὴν τοῦ νεροῦ ἦτο μεγάλη καὶ ἀνυπόφορος, οἱ Ὀθωμανοὶ καθὲς ἡμέραν τοὺς ἐπρότειναν τὴν συνθήκην καὶ οἱ Σουλιῶται ἐβράδυναν μετὰ τὸ σήμερον καὶ μετὰ τὸ αὔριον, σπρώχον-

τες τὸν χειρὸν ἐπὶ πολὺ περιμένοντες μήπως ἡ θεία πρόνοια ἐξαποστείλῃ τοὺς αἰετοὺς της, ἀλλ' ἐπὶ ματαίῳ ἐβατανίζοντο ἄνευ ἐλπίδος, ἀπελπισθέντες δὲ συγκατατέθησαν νὰ συνθηκολογήσωσι μὲ τοὺς Τούρκους, οὐχὶ ὁμῶς νὰ μείνωσιν εἰς τὸ Σοῦλι καὶ νὰ μένωσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Σουλτάνου, ὡς οἱ Ὀθωμανοὶ τοὺς ἐπαρακινούταν νὰ μείνουν μὲ τὰ ἀνέκαθεν προνόμια καὶ ἔτι πλεόν, τὰ ὁποῖα τοὺς ὑπέσχοντο νὰ συνεργήσουν οἱ Ὁμέρ Πασσᾶς Βριόνης, Σελιχτάρης Πόντος καὶ Ἀγοθασιάρης, διὰ νὰ τοὺς παραχωρηθῶσιν ἀπὸ τὸ Δοβλέτι, ἀλλ' αὐτοὶ οὐδαμῶς παρεδέχθησαν ταῦτα, ὡς καὶ πρότερον, διὰ νὰ ἀποχωρισθῶσι τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐζήτησαν ν' ἀναχωρήσωσι διὰ τὴν Ἐπτανήσον ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ ἀρμωστοῦ τῆς Ἐπτανήσου εἰς πλοῖα Ἴόνια ὑπὸ τὴν Ἴονιον σημαίαν. Οἱ Τούρκοι παρεδέχθησαν τὰς προτάσεις καὶ ὑπεγράφη ἡ συνθήκη ἐν Πρεβέζῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ προξένου Μέγγερ τὴν 28 Ἰουλίου, ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν καὶ αὐτοῦ τοῦ προξένου Μέγγερ, ἡ συνθήκη ὑπεχρέωσε τοὺς Τούρκους νὰ δώσωσιν εἰς τοὺς Σουλιώτας ὅσα φορτιγὰ ζῶα χρειασθῶσι πρὸς μετακρίσιν αὐτῶν, τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν πράγματων των μέχρι τῆς παραλίας τῆς Σπλάντζας, νὰ πληρώσωσιν εἰσέτι καὶ τοὺς ναύλους τῶν πλοίων τούτων καὶ νὰ δώσωσιν ὁμήρους μέχρι· οὗ ἔμβωσιν εἰς τὰ πλοῖα· καὶ μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης οἱ Σουλιῶται ἐδράδουναν ὡς ἐρρίθη ν' ἀναχωρήσουν περιμένοντες τὴν βροχὴν ὅπως ἀθετήσουν τὴν συμφωνίαν ταύτην, ἀτυχῶς ὁμῶς οἱ ἐλπίδες των ἐματαιώθησαν καὶ εἰς τὴν ἐσχάτην εἶχον ἔλθῃ ἀνάγκην ὡς ἐκ τῆς ἐλλειψεως τοῦ ὕδατος καὶ ἐκινδύνευσαν νὰ ἀπολεσθῶσιν ἅπαντες· πεισθέντες δὲ εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς εἰμαρμένης ἀπεφάσισαν καὶ δεύτερον ν' ἀφήσωσι τὴν φιλάτην γῆν τῆς γεννήσεώς των, τὴν ὁποίαν αὐτοὶ τε καὶ οἱ πρόγονοί των ὑπερασπίσθησαν καὶ κατεπότισαν μετὰ ποταμῶν αἱμάτων, καὶ τοῦτο ἤδη, διὰ νὰ μὴν ἀποχωρισθῶσι τῶν ἄλλων ἀδελφῶν των Ἑλλήνων, παρέδωκαν τὰ ἑαυτῶν συμφέροντα διὰ νὰ μὴ γίνωσιν ἐπιζήμιοι τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· ἀπεχωρίσθησαν λοιπὸν τῆς Πατρίδος των καὶ ἐξαπέστειλαν τὸ πρῶτον τὰς οἰκογενείας των διὰ νὰ ἔμβωσιν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀκολούθως τὴν

2 Σεπτεμβρίου κατέβησαν καὶ οὗτοι εἰς τὸν λιμένα ἑνοπλοι, ἀποβιβάσθαι δὲ κατέπλευσαν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν ὑπὸ τὴν συνοδίαν τῶν Ἀγγλικῶν πολεμικῶν πλοίων, ἡ δὲ Κυβέρνησις τῆς Ἑπτανήσου τοῦς ἔβαλεν εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ἄτου ὑπὸ τριπλὴν κάθαρσιν, ἔπειτα τὰ μὲν γυναικόπαιδα διεσκορπίστησαν εἰς τὰς Ἰόνους Νήσους, οἱ δὲ ἄνδρες διαφυγόντες τὴν προσοχὴν τῆς Κυβερνήσεως ἐκ διαλειμμάτων μετέβησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπελείφθησαν τοῦ ἀγῶνος μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὴν ὁποίαν ἐβυσιάσθησαν ἐν τῷ ἀγῶνι τὰ τέσσαρα πέμπτα αὐτῶν.

Ἄρα ἀπέναντι τοιούτων θυσιῶν ἀντέμειψεν ἡ κοινὴ Πατρίς τοῦς ἀγωνιστὰς τούτους ; οὐχὶ βέβαια ! διότι οἱ Σουλιῶται ὅχι μόνον παρήτησαν τὴν Πατρίδα τῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ τῶν προνομίων προσερχόμενα ἀγαθὰ διὰ νὰ μὴν ἀποχωρισθῶσι τῆς κοινῆς Πατρίδος, καὶ ἀκυλόυτως ἔτρεξαν εἰς τοῦς μεγαλητέρους κινδύνους συναγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως ταύτης, ἡ δὲ, μόλας αὐτὰς τὰς θυσίας, μηδὲ σπιθαμὴν γῆς πρὸς ταρῆν ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς καὶ προσέτι ἠθέτησε καὶ τὰ ἐν τῇ ἐπαναστάσει καὶ διὰ συνελεύσεως ὑποσχεθῆντα εἰς αὐτοὺς μικρὰ τινα τεμάχια γαιῶν πρὸς ἀποικισμὸν, παραιτήσασα τὰ τέκνα τῶν ἀγωνιστῶν εἰς τὴν τύχην νὰ ζῶσι δυστυχῇ καὶ ἀέστῃ. Εἶθε ὁ εὐεργατικώτατος καὶ φιλεὺςπλαχνος ἡμῶν Ἀναξ λάβῃ πρόνοιαν ὑπὲρ τῶν δυστυχούντων τέκνων τῶν ἀγωνιστῶν τούτων, καθὼς καὶ οἱ ἀντιπροσωπεύοντες ἤδη τὸ ἔθνος ἄνδρες αἰσθανόμενοι τὸ ἄδικον λαβῶσι πρόνοιαν καὶ ἀποδώσῃ τὸ δίκαιον τοῖς συναγωνισταῖς, τοῖς ἀγαθοῖς τῆς Πατρίδος τέκνοις !

Εἶθε ἡ Θεία πρόνοια νύσῃ καὶ εἰς τὴν καρδίαν τῶν ἰσχυρῶν καὶ κραταιῶν τῆς Εὐρώπης Δυνάμεων ὅπως λάβουν πρόνοιαν ὑπὲρ τοῦ ἀτυχοῦς καὶ πολυπαθοῦς τούτου λαοῦ τῶν Σουλιωτῶν, ὅστις ἐπὶ τετρακόσια ἔτη ἐπάλασε κατὰ τῆς τυρκεννίας καὶ ἀποδώσων εἰς αὐτοὺς τὴν γῆν τῆς Πατρίδος τῶν !

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ὁ ἄριστος αὐτὸς πόλεμος τῶν Σουλιωτῶν μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν, τὸν ὁποῖον διήματαν δευτερον ἀγῶνα μετὰ τὴν ἐκ τῆς Ἑπτανήσου ἑλευσί των, ὅστις διήρκασεν δῶ

σχεδὸν ἔτη εἰς τοῦ ὁποῖου τὴν ἐξιστόρησιν ὡς ἰδιαιτέραν ἡμῶν Πατρίδα ἔπρεπε νὰ διατρίψωμεν ὀλίγον, ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν ἐξακολουθήσασιν τῆς γενικῆς ἐξιστορίσεως τῶν συμβάντων εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκστρατεία ὑπὸ τοῦ Μαχμούτ Πασσᾶ Δράμαλη.

Ὁ Χουρσίτ Πασσᾶ ἰδὼν ὅτι ἡ πολιτοκρία τοῦ Σουλίου ἤθελε βραδύνει ἐπὶ πολὺ καὶ ἐπειδὴ ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου τὸν διέταττε ὅπως ἐπισπεύσῃ καὶ διευθύνῃ κατὰ τὸ ἑαρ μίαν ἰσχυρὰν ἐκστρατείαν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὑπὸ τὸν Μαχμούτ Πασσᾶ Δράμαλη ἠναγκάσθη νὰ παραιτήσῃ εἰς τὴν πολιτοκρίαν τοῦ Σουλίου ἀρχηγὸν τὸν Ὁμέρ Πασσᾶ Βρυόνην, αὐτὸς δὲ κατεσπευσμένως ἐνεχώρησε διευθυνόμενος εἰς Λάρισσαν, πτωτεύουσαν τῆς ἡγεμονίας τῆς Θεσσαλίας· πρὶν ἀναχωρήσῃ ὅμως ἐκ τῶν Ἰωαννίνων ἐσκέφθη συμφῶνως μὲ τὰς ὁποίας εἶχε παρὰ τοῦ Σουλτάνου διαταγὰς καὶ μὲ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φήμην ὅπως ἡ ἐκστρατεία αὕτη γενῇ οὐχὶ διὰ τῆς συλλογῆς τυχαίου στρατοῦ (Ναφερίμ ἀσκέρ), ἀλλὰ διὰ γεγυμνασμένου καὶ διὰ τῆς πείρας ἀποδεδειγμένου, ἐπὶ κεφαλῇ αὐτοῦ νὰ μὴν ᾧσι τυχαῖοι ἀρχηγοὶ, ἀλλ' ἄνδρες ἀποδεδειγμένοι εἰς τὰς παρελθούσας περιστάσεις καὶ ἔχοντες συμπύρον εἰς τὴν ὑπαρξίν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, τοσοῦτους δὲ ἐθιῶρησε τοὺς Αἰῶνιδες καὶ Δερεμπεΐδες τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, οἵτινες ἐπὶ τῶν ἐπαρχιῶν εἶχον θέσιν στρατιωτικοῦ διοικητοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον κληρονομικόν, τοιοῦτοι δὲ ἦσαν ὁ Μεχμέτ Μπεΐς τῆς Καρυστίας, ὁ Βελή Ἀγᾶς Γρεβενῶν, ὁ Μεχμέτ Ἀγᾶς Βέτζας, ὁ Ἰσούρ Μπεΐ, Νατελίτζας, ὁ Κιολεμέτης Σορίγγιολη, ὁ Ἰμὴν Ἀγᾶς Κισπροϋλῆς, ὁ Ἰμὴν Μπεΐς Εἰνθῆς, ὁ Ἰακούσαγας Καρατμάνογλου, Ἰσούρ Μπεΐ Νευροκόπου καὶ ὅλοι οἱ λοιποὶ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν. τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα εἰσὶν ἄγνωστα. Τοὺς Σατραπίσκους τούτους διὰ διαταγμάτων Σουλτανικῶν καὶ δι' ἰδιαιτέρων αὐτοῦ διαταγῶν ὁ Χουρσίτης διέταξε νὰ ἐκστρατεύσουν οἱ ἴδιοι μετὰ γεγυμνασμένου στρατοῦ καὶ ὅλων τῶν ἀναγκαίων ἐπισκευῶν ἀνευ παρχικῆς

ἀναβολῆς, οἵτινες ὑπακούσαντες ἐξεκίνησαν καὶ πρὶν ἔτι φθάσῃ ὁ Χουρσίτης εἰς Λάρισσαν εἶχον ἀρχίσῃ νὰ ἐπισωρεύωνται ὁ εἰς κατοπιν τοῦ ἄλλου εἰς Θεσσαλίαν, ὥστε περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἰουνίου τοῦ ἐτους 1822 ἐσυμπληρώθη ἕνας μέγας ἀριθμὸς Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ ἐν Λαρίσσει τῆς Θεσσαλίας ἐκ 36 περίπου χιλιάδων, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν στρατιωτῶν ὑπὸ τοὺς Πασσάδες Τοπάλ Ἀλῆ Πασσᾶ πρῶτον μέγαν Βεζύρην, τὸν Ἑρῖφ Ἀχμέτ Πασσᾶν, τὸν Χασὸν Πασσᾶ Κασάμπασση, τὸν Τζάρκατζη Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τὸν Μώρσλη Ἀλῆ Πασσᾶ προσδιορισμένον νὰ λάβῃ τὴν Φρουραρχίαν τοῦ Νχυπλίου· ὁ στρατὸς οὗτος συνωδεύετο ὑπὸ ὅλων τῶν ἀναγκαίων φορητῶν ζώων καὶ ἐξ πεδινῶν κανονίων καθὼς καὶ μὲ τὸ ἀνάλογον αὐτοῦ ἵππικόν, τὸ ὅποιον ὑπερῆχε τοῦ ἡμίσεως τοῦ ὅλου στρατοῦ· ἐπὶ κεφαλῇ ὅλου αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ, ὡς ἔρρεθον, δι' ἰδίου Σουλτανικοῦ διατάγματος εἶχε διορισθῇ ἀρχιστράτηγος ὁ Μαχμουτ Πασσᾶς Δράμαλης, τὸν ὅποιον ἐκκίνησας ὁ Χουρσίτ Πασσᾶς τὴν 25ην Ἰουνίου τῆς Λαρίσσης, τὸν συνώδευσεν ὁ ἴδιος μέχρι τῆς Γεφύρας τοῦ Σπερχεῖου, ἐπὶ τῆς ὁποίας στάς ἐπεθεώρησε καὶ ἀπαρτίμηνσε τὸν στρατόν, ὅστις ὁ μὲν ὑπὸ τὸν Δράμαλιν εὐρέθη 32 χιλιάδεις, ὁ δὲ ὑπὸ τὸν Τζάρκατζην Ἀλῆ Πασσᾶ, διαταχθέντα νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Εὐβοίαν, εὐρέθη ἀπὸ τέσσαρας χιλιάδας, γενομένης δὲ ἐνταῦθα προσευχῆς ὑπὸ τε τῶν Οὐλαμάδων, τῶν Βεζυράδων καὶ ἅπαντος τοῦ στρατοῦ, εὐχέθησαν διὰ τὴν εὐημερίαν τοῦ Σουλτάνου ὑπὲρ τῆς διὰ τῶν ὅλων νίκης τῶν Ὀθωμανῶν καὶ τῆς τῶν ἐχθρῶν ὑποτυφλώσεως (Ἀλᾶχ Πατισιαμῖς Ὁμουρλέρβερσιν, Κολίτζ Ἐλεῖσλᾶμ Κεσκίν Ὀλσούν, Ντουςμανισμῆς Κιῆρ Ὀλσούν), καὶ μετὰ τὴν δέξιν ταύτην τὴν 29ην Ἰουνίου διηλθεν ὁ Δράμαλης μετὰ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ στρατοῦ τὰς Θερμοπύλας καὶ διευθύνθη διὰ τῆς Λοκρίδος εἰς τὴν Βοιωτίαν, φθίσας δὲ εἰς τὰς Θήβας περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου ἐξαπέστειλε τὸν Τζάρκατζην εἰς τὴν Χαλκίδαν, αὐτοῦ δὲ ἔλαβεν τὸν δρόμον τοῦ Ἰσθμοῦ διὰ τῆς Μεγαρίδος καὶ τῶν Δερβενιοχωρίων καὶ οὐδὲμοῦ ἀπῆντησεν ἀντίστασιν, διότι οἱ φυλάσσοντες τὸν Ἰσθμὸν καὶ τὰς λοιπὰς θέσεις τὰς ἐγκυτέλειον καὶ ἀνεχώρησαν, τὸ χεῖριτον δὲ πάντων

ἦτον, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ φρούραρχος Ἀκροκορίνθου Ἀχιλλεὺς Θεσ-
διωρίδης, μολοντί ὑπῆρχεν ὠχυρωμένος καλῶς καὶ ἐφωδιασμένος
μεθ' ὅλων τῶν ἀ-αγκαίων, μολοντοῦτο ἀνεχώρησε μεθ' ὅλης τῆς
φρουρᾶς ἐγκαταλείψας τοσοῦτον ὄχυρόν φρούριον εἰς τοὺς ἐχθρούς·
(πόση διαφορὰ τοῦ πατριωτισμοῦ τῶν Σουλιωτῶν καὶ τῶν τριού-
των). (*) Ὁ Δράμαλης λοιπὸν μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὴν
Κορινθίαν τὴν 5ην Ἰουλίου, ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ ἡ φρουρά τῆς
Ἀκροκορίνθου καὶ οἱ λοιποὶ φρουροὶ τῆς πόλεως, εἶχον φονεύσῃ
τοὺς προκρίτους Ὀθωμανοὺς τῆς Κορίνθου καὶ αὐτὸν τὸν Κια-
μήλμπεϊ. Ὁ Δράμαλης γενόμενος κύριος τῆς Κορίνθου καὶ Ἀκρο-
κορίθου ἔμεινεν ἐνταῦθα 4 — 5 ἡμέρας, καθ' ἃς ἔβησε καὶ ὁ
Ἰσούφ Πασσᾶς Σιρεζλῆς ἐκ Πατρῶν διὰ θαλάσσης πρὸς ἀντάμω-
σιν καὶ διόσκειψιν διὰ τὴν εἰς τὸ ἐνδότερον ἐκστρατεῖαν αὐτῶν·
συμβουλίου δὲ γενομένου ἐξ ὅλων τῶν Πασσάδων ἐνώπιον τοῦ
Δράμαλη, οἱ μὲν ἐφρόνουν, μεταξὺ τῶν ὁπίων ἦτο καὶ ὁ Ἰσούφ
Πασσᾶς, ὅτι ἡ εἰσβολὴ νὰ γίνη διὰ τριῶν θέσεων ἦτοι τῶν Κα-
λαβρύτων, τῶν Πατρῶν καὶ τοῦ Ἀργους, ὅπως διαιροῦντες τοὺς
Ἕλληνας τοὺς ἀδυνατήσουν καὶ τοὺς καταστρέψουν, ἀλλ' ὁ ἀρχιστρά-
τηγος Δράμαλης δὲν ἐσυμφώνησε μεταξὺ τῶν, λέγων, ὅτι ἡ δύνα-
μις τοῦ Β. στρατοῦ δὲν πρέπει νὰ διαιρῇται καὶ νὰ ἀδυνατιζή-
ται, διότι οὕτω πως κατακερματίζεται, καὶ ὁ ἐχθρὸς δύναται
νὰ τὸν καταβάλῃ εὐκόλως. Ὁ περισχύσαντος τοῦ Δράμαλη, διέταξε
τὴν διὰ τοῦ Ἀργους ἐκίνησιν, ἀφού πρῶτον ἄφησεν ἐν Ἀκροκο-
ρίθῳ μίαν φρουράν ἐκ 500 ὑπὸ τὸν φούραρχον Χατὰν Πασσᾶ.

Ἡ αἰφνίδιος αὕτη εἰσβολὴ τοῦ Δράμαλη ἐν Κορίνθῳ ἐνέπληξε
τοὺς πάντας μεγάλου φόβου καὶ τοὺς ἐξύπνισεν ὡς ἀπόληθαργίαν
καὶ αὐτὴ ἡ Κυβερνησις εὐρισκομένη εἰς Ἀργεὺς ὑπὸ τοῦ φόβου
ἐμβῆκεν εἰς δύο Ὑδρη πεζιῶτικα πλοῖα καὶ ἄραξεν εἰς τοὺς
Μύλους· πρὶν τῆς εἰσβολῆς τοῦ Δράμαλη ὅμως οἱ Ὀθωμανοὶ τῆς
Ντυπλίας στενοχωρηθέντες ὑπὸ τῶν ἀναγκαίων ζωτροφῶν εἶχον

(*) Οἱ Ὀθωμανοὶ οἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὸν Ἰσθμόν, ἰδόντες μακρόθεν τὴν
Ἀκροκορίνθον καὶ νομίσαντες ὅτι ἐν αὐτῇ θὰ εὑρουν τὴν ἀπαιτουμένην
ἀντίστασιν, ἐκράξαν· «ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ τὸ εὑρουν οἱ παραδόσαντες τοιοῦτον
φρούριον εἰς τοὺς Κιαφίρηδες ἀπιστοῦς» (ἀλλὰ μπελασινίδισται.)

ἔλθει εἰς συνθηκολόγησιν παραδόσεως μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὅπως παραδίδωσι τὸ Νούπλιον καὶ Παλαμίδιον, καὶ πρὸς τοῦτο εἶχον ἀλλάξει ὁμήρους, εἶχον παραδῶσαι καὶ τὸ ἐν τῇ θαλάσῃ προπύργιον (Βοῦρτζι). ὁ Δράμαλης ἅμα ἔφθασεν εἰς τὸ Ἄργος τὴν 12ην Ἰουλίου ἀμέσως ἔστειλεν εἰς τὸ Νούπλιον τὸν Ἀλῆ Πασσά πρὸς ἐνδυνάμωσιν, ὅστις ἀμέσως ἀφώπλισε τοὺς ὁμήρους Ἕλληνας, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐπείραξε διότι εἶχον οἱ Ὑθωμανοὶ τοὺς ἰδικούς των εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Γέρων Κολοκοτρώνης μαθὼν τὴν εἰσβολὴν τοῦ Δράμαλη, καὶ εὐρισκόμενος τότε εἰς Τρίπολιν ἤρχισε τὴν δραστήριον ἐνέργειαν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος, διό καὶ παντοῦ τῆς Πελοποννήσου ἐξεδωκεν ἀλεπαλλήλους διαταγὰς προσκαλὼν ἅπαντας τοὺς πάσης τάξεως Ἕλληνας, ἐντοπίους καὶ ξένους, νὰ τρέξουν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς κινδυνεύουσης πατρίδος, αὐτὸς δὲ κατέβη εἰς τοὺς Μύλους καὶ ἀνταμωθείς μετὰ τοῦ Πετρόμπεϊ, Ἰψηλάντη καὶ Κρεβατᾶ καὶ λοιπῶν προκρίτων, ἐσυμβουλευθή μετ' αὐτῶν ὅπως πιάσῃ τὸν Μεγάλον Ἅγιον Γεώργιον καὶ τὰ Δερβενάκια διὰ νὰ φέρῃσι στενοχωρίαν τῶν ἀναγκαίων εἰς τὸν μέγαν αὐτὸν στρατόν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξαπέστειλεν τὸν Δ. Πλαπούταν καὶ Ἀντώνιον Κολοκοτρώνην νὰ πιάσῃν τὰ Σχοινοχώρια καὶ Ἅγιον Γεώργιον, τὸ δὲ φρούριον τοῦ Ἄργους ἐσκέφθησαν ὁμοίως νὰ τὸ κατέξωσιν, ὅπως ἀπασχολήσῃσι τὸν ἐχθρὸν ἕως ὅτου προετοιμασθῶσιν· ἐστάλησαν δὲ ἐν αὐτῷ ὁ Κατζάκος Μαυρομιχάλης, ὁ Π. Μπαρμπιτζιώτης καὶ ἄλλοι μετὰ 200 ἀνδρῶν. Φθάσαντες λοιπὸν πλησίον εἶδον κυματίζουσαν τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν εἰς τὸ φρούριον τοῦτο ὑπὸ τὸν Ἀθανάσιον Μανιάτην, ὅστις πρὶν τούτων εἶχε μεταβῆ εἰς τὸ φρούριον αὐτὸ, κατόπιν ἀνέβησαν ἐν αὐτῷ ὁ Ἰψηλάντης, ὁ Γεώργιος καὶ Α. Μαυρομιχάλης καὶ Πάνος ὁ Κολοκοτρώνης μετὰ 700 στρατιωτῶν· ὁ Δράμαλης τοὺς ἐπολιόρχησε καὶ ἐμάχετο μὲ τοὺς ἐν Ἀκροπόλει τοῦ Ἄργους καὶ μὲ τοὺς ἐν τῇ Μονῇ κεκρυμένους· ὁ Π. Μαυρομιχάλης μετ' ἄλλων ἀρχηγῶν ἔμεινεν εἰς τοὺς Μύλους, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης μετέβη εἰς τὸν μέγαν Ἅγιον Γεώργιον, ὅπως ὀχυρώσῃ τὰ Δερβενάκ. Φθάσας δὲ εἰς ἐξαπέστειλε περὶ τοῦ 400 ἀνδράς· ὁ δὲ

τὴν ὁδὸν τὴν τοῦ Α. Κολοκοτρώνη ὅπως καταλάβωσιν ἐν Δερβενακίῳ καὶ τὰς θέσεις Ἀγριολοβοῦν καὶ τὸ πρὸς Ἀνατολὰς χωρὶς Ζαχαριᾶ, ἀκολουθῶς ἐπέστρεψεν ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τοὺς Μύλους ἀφῆσας τὸ ὑπόλοιπον τοῦ στρατοῦ εἰς Ἄγιον Γεώργιον.

Οἱ ἐν τῇ Ἀκροπόλει Ἕλληνες εἶχον μὲν τροφὴν, ἀλλ' εἶχαν ἔλλειψιν ὕδατος, ὅθεν τὴν 15ην Ἰουλίου ἐπετέθησαν οἱ ἐξώθεν κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἤνοιξαν τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐξῆλθον ὁ ὁ Ἰψηλάντης, ὁ Γ. Μανρομιχάλης καὶ Πάνος Κολοκοτρώνης, τοὺς δὲ λοιποὺς περὶ τοὺς 250 τοὺς ἄφησαν νὰ φυλάξουν τὸ φρούριον, τὴν δὲ 19ην οἱ Ἕλληνες συνεκρούθησαν μὲ τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ ἐκ κακῆς συναννοήσεως ἀτυχῶς ἐνίκηθησαν καὶ ἐφρονεύθησαν περὶ τοὺς 150, τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ Κολοκοτρώνης ἔσπευσε μεταθῶς εἰς τοὺς Μύλους ὅπως δόσῃ θάρρος εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἐξελθὼν καὶ ὁ ἰδιος συνεπλάκη μετὰ τῶν ἐχθρῶν, ἔδωσε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ καὶ ἐξῆλθον σῶοι.

Ἐνῷ δὲ ἡγωνίζοντο μετὰ τῶν ἐν τῇ ξηρᾷ τρομερῶν τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεων, αἰφνηδίνως ἐνεφανίσθη εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν Ἑλλήνων Ὀθωμανικὸς στόλος περιπλέον τὸν ἀργολικὸν κόλπον, τὸν ὁποῖον ἰδόντες ἐτρόμαξαν, εὐτυχῶς ὁμως αὐτῇ διέπλευσε καὶ μετέβη εἰς Πάτρας ὅπως λάβῃ τὸν Μεχμέτ Πασσᾶ προβιβασθέντα εἰς τὴν θέσιν τοῦ Καπετὰν Πασσᾶ.

Εἰς τὸν Ὀθωμανικὸν στρατόπεδον αἱ τροφαὶ εἶχον ἐκλείψει παντάπασι καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐζήρχοντο εἰς τοὺς ἀγροὺς διὰ νὰ θερίτωσι καὶ νὰ προμηθευθῶσι τὸν ἄρτον των, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἦτο πολὺ δύσκολος νὰ κατασκευασθῇ, διότι δὲν ὑπῆρχον μύλοι διὰ νὰ τὸ ἀλέσουν, ἐκ δὲ τῆς ἀνομῆρις εἶχον στεφύσει ὅλα τὰ πηγὰδια καὶ ὡς ἐκ τούτου ἕκαστος πολὺ ὁ στρατὸς δι' ἑαυτὸν καὶ τὰ ζῶα των, τὰ ὅποια (ὡς τὸ ἔθος τῶν βαρβάρων) εἶναι ἄπειρα ὅσα μαζὺ των φέρουσιν, ἡλπίζον δὲ ὅτι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς ἀκροπόλεως θὰ εὗρυν ἐν αὐτῇ τροφὰς καὶ πλοῦτι, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐξοδὸν τῶν Ἑλλήνων ἐραταιώθησαν αἱ ἐλπίδες των, ὁ Δράμαλος λοιπὸν σκεφθεὶς ὅτι ἡ διατηρησις του εἰς τὸ Ἄργος ἦτον ἀδύνατος, διότι διὰ ξηρᾶς δὲν ἐδύνατο νὰ προμηθευθῇ τὰς ἀναγκαίους τροφὰς, διὰ θαλάσσης δὲ εἶχε πρόσκομα τὴν Ἰῶραν καὶ

τάς Πίττας, αἵτινες κείνται εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἀργολικοῦ Κόλπου, ὅθεν ἀπεράσισε νὰ ἐπιτροπῇ εἰς τὴν Κόρινθον ὅπου ἡ ἐπαρχία εἶναι πλέον ἐκτεταμένη καὶ ἀνοικτὴ, ἔχουσα συγκοινωνίαν μὲ τὴν Ῥούμελην καὶ τὰς Πίττας, ἐξ ὧν ἠδύνατο νὰ προμηθευθῇ εὐκολώτερον τὰς ἀναγκαίας τροφάς, καθίσσον ἐκ τῆς στερήσεως τῶν τροφῶν εἶχεν ἐπέλθῃ εἰς τὴν στρατὸν ἡ διαίρεσις καὶ ἡ παντελής ἀπειθεία, μάλιστα δὲ οἱ Ἡλιθιοὶ ἀπειθήσαντες φονεῖν ἀπεφάσισαν ν' ἀναχωρήσωσιν· ἐξ ὧν τούτων ἀπεφάσισεν ὁ Δράμαλις καὶ ἐξέδωκε τὴν διαταγὴν τῆς εἰς Κόρινθον ὀπισθοδρομήσεως· τὴν 24 Ἰουλίου ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ Ἄργους εἰς Χριστιανὸς γραμματεὺς τοῦ Δράμαλη, ὅστις ἀνταμώτας τοὺς ἀρχηγοὺς τοὺς ἐσυμβούλευσε νὰ ἔχουν τὴν προτοχὴν τῶν εἰς τὸν δρόμον τῆς Τριπολιτζᾶς, διότι οἱ Τούρκοι ἐκεῖ σκοπεύουν νὰ εἰσβάλουν, οἱ ἀρχηγοὶ ὅμως οὐδεμίαν πίστιν ἔδωκαν εἰς τὰ παρ' αὐτοῦ λεχθέντα ὡς μὴ συμβαδίζοντα μὲ τὰ περιστατικά. Οἱ Ἕλληνες μόλις εἶχον συγκεντρωθῇ περὶ τὰς 10 χιλιάδας καὶ εἶχαν τοποθετηθῇ εἰς μὲν τὴν θέσιν τῶν Μύλων ὁ Πετρόμπεϊς, Ἰψηλάντης, Κρεβάτῃς κλπ. εἰς τὸ Κεφαλάρειο Ἰζόκρης καὶ οἱ Δελιγιανναῖοι μετὰ τῶν Καρυτινῶν καὶ λοιπῶν καθὼς καὶ τὰ Σχοινοχώρια μετὰ τοῦ Πλαπούτα, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης εἶχε τοποθετηθῇ εἰς τὸν μεγάλον Ἅγιον Γεώργιον ὅστις ὡς εὗρέθη εἶχε καταλάβῃ καλῶς καὶ τὴν θέσιν τῶν Δεσβενογκίων, ἐπὶ κεφαλῇς δὲ τῶν κατεχόντων τὰς θέσεις ταύτας ἦτον ὁ Ἀντωνίος Κολοκοτρώνης. Τὴν 26 Ἰουλίου ἐξῆλθε τοῦ Ἀργους ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τῶν Τούρκων συγκεκλιμένη ἐκ 10 — 12 χιλιάδων περίπου πεζῶν τε καὶ ἵππεων κατὰ τὸ πλείστον Ἀλβανῶν, οἵτινες ἐπλησίασαν καὶ ἤρχισαν νὰ ἐμβαίνουν εἰς τὰ Δεσβενογκία, οἱ παρὰ τοῦ Κολοκοτρώνη τεθέντες πρόσκοποι ἔκαμον φηνοὺς ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν θέσεων καὶ ἤρχισαν τοὺς πρὸς εἰδοποίησιν πυροβολισμοὺς καὶ τοῦτο ἀμέσως ἔκαμε γνωστὸν εἰς τὸν εἰς Ἅγιον Γεώργιον εὐρισκόμενον Κολοκοτρώνην, ὅστις παραχρῆμα διέταξε τὴν ἐκκίνησιν τοῦ στρατοῦ εἰς τὰ Δεσβενογκία πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ, αὐτὸς δὲ ἀφοῦ διέταξε καὶ ἐγράφησαν δύο ἐπιστολαὶ μίαν εἰς τὸν Πλαπούτα πρὸς τὰ Σχοινοχώρια ὅπως προσφύγῃ ἀμέσως μὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν καὶ ἄλλην πρὸς τὸν Ἰψηλάντην, Νικήταν, Εὐμορφό-

πουλον καὶ Φλέταν εὕρισκόμενους εἰς Ἁγιονόρι καὶ Στεφάνη μεταβαίνοντας εἰς τὸν Ἰσθμόν, ὅπου εἶχον ἀποσταλῆ πρὸς ἀποκλεισ-
σμόν του· ὁ πρῶτος τῶν γραμματοκομιστῶν δὲν ἐπῆγεν εἰς τὸν
Πλαποῦταν, ἀλλ' ὁ δεύτερος ἐπῆγεν εἰς τὸν Νικήταν καὶ λοιπούς.

Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τῶν Τούρκων εἰσῆλθεν εἰς τὰ Δερβενάκια καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τοῦ Παλαιοχανίου ἔνθα στρέφει ὁ δρόμος διὰ τὴν Κουρτέσαν, ἀλλ' ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν θέσιν ταύτην, οἱ ἐν Ἀγριολοβοῦσῃ Ἕλληνες καὶ οἱ ἐντὸς τῶν χαμηκλάδων τοποθε-
τημένοι ὀριστερόθεν τοῦ Δερβενακίου κατὰ διαταγὴν τῶν ἀρχη-
γῶν ἤρχισαν πανταχόθεν ἐναντίον τῶν Τούρκων τὸν πυροβο-
λισμόν, οἱ ἐχθροὶ ἐντρομοὶ γενόμενοι ὡς ἐκ τοῦ ἀφηνιδίου τῆς
προσβολῆς ἔχασαν καὶ ἠγνόουν τί νὰ κάμουν, ἐπὶ τέλος ἐγύρι-
σαν τὰ νῶτα καὶ ἐστρεψαν πρὸς τὸν Ἅγιον Σώστην· ὁ Ἀντώνιος
Κολοκοτρώνης ἔτρεξε μὲ ἐν σῶμα εἰς τὸ πλάγι τοῦ ἐχθροῦ ὅπως
τοὺς ἐμποδίσῃ, δ' αὖ νὰ μὴν πάρουν τὴν ῥάχην καὶ πέσουν εἰς τὴν
Κουρτέσαν, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε διότι οἱ Τούρκοι εἶχον ἀναγῆ εἰς
τὴν ῥάχην καὶ ἐξῆλθον εἰς τὸν κάμπον τῆς Κουρτέσας, ἕως ὅτου
ἀναβῶν ὁμως εἰς τὴν ῥάχην ἐγένετο ἡ αἱματωδέστατη μάχη, κα-
θότι οἱ Ἕλληνες ἐρρίφθησαν ἐπάνω των καὶ ἐπίσθησαν χεῖρας
μὲ χεῖρας, ὥστε ἐγένετο σφαγὴ μεγίστη. Εἶναι ἀδύνατον νὰ
περιγράψῃ τις τὸν θρῆνον καὶ τὴν γοεράν φωνὴν τῶν ἐχ-
θρῶν ἐν τῇ στιγμῇ τῆς πάλης ταύτης, ὅλα τὰ ζῶα καὶ τὰ
πράγματα τὰ ἔχασαν εἰς τὴν θέσιν ταύτην, εἰς ἣν ἄφησαν καὶ
πληθὺς πτωμάτων, ἐπὶ τέλους ὁμως περὶ τὰς 40 χιλιάδας ἐχθρῶν
τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς προσπεράσαντες ἔφθασαν εἰς τὴν Κουρτέσαν.

Ὁ Νικήτας λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Κολοκοτρώνη ἔτρεξε
εὐθέως εἰς τὸν Ἅγιον Σώστην ἐγκαίρως ὅπου μόλις εἶχον περάσει
αἱ 10 χιλιάδες τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς καὶ ἀπικρουσε τοὺς ἄλ-
λους, οἵτινες καὶ ἐχάθησαν ὁλοκλήρως, διότι πολεμικέντες ὑπὸ
τοῦ Νικήτα καὶ Α. Κολοκοτρώνη ἐκ τῶν δύο πλευρῶν δὲν ἠδύ-
ναντο νὰ ἀντιξούν, εἰς δὲ τῶν Πασιάλων κρυφθεῖς διενευκτέρευ-
σεν εἰς τὴν θέσιν ταύτην μετὰ 28 ἀνθρώπων καὶ εἰδοποίησεν
τοῦς ἐν Κουρτέσῃ, οἵτινες ἦλθον τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν καὶ τὸν
ἔσωσαν, φονευθέντων περὶ τοὺς δέκα ἐξ αὐτῶν.

Ὁ Μοχμουτ Πασσᾶς Δράμαλης μετὰ τῶν λοιπῶν Πασσάδων καὶ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ συγκειμένου ἐξ εἴκοσι περίπου χιλιάδων, ἐν οἷς 7 χιλιάδες περίπου ἦσαν ἵππεις, 500 καμήλων καὶ ἀπείρων φορτηγῶν ζώων καὶ ἀποσκευῆς, ἅπαντες οὗτοι ἤρχοντο κατόπιν τῆς ἐμπροσθηφυλακῆς, μαθόντες δὲ τὴν φθορὰν αὐτῆς ἐγύρισαν ὀπίσω καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν ἐξώθειν τοῦ Ναυπλίου θέσιν Ἰλυκίαν καὶ ἐστρατοπέδευσαν, διότι οἱ Ναυπλιῶται δὲν τοὺς ἐδέχθησαν μέσα· εἰς τὸν δρόμον δὲ ἄφησαν διαφόρους ἀποσκευὰς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἄλλα φορτώματα διαφόρων εἰδῶν.

Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐξαπεστείλαν εἰς τὸ Ἀγιονόρι καὶ Στεφάνι πρὸς εὐάξειν τῶν θέσεων τούτων τὸν Ὑψηλάντην, τὸν Νικητὰν, τὸν Φιέσαν, τὸν Κεφάλαν, Χελιώτην καὶ λοιποὺς, διότι μετὰ τὴν ἐκ Δερβενακίων ὀπισθοχώρησιν ἐντεύθεν ὑπώπτευαν, ὅτι οἱ Ὀθωμανοὶ ἐμελλε νὰ διέλθωσι, καθὼς καὶ συνέβη.

Τὴν 28ην Ἰουλίου λοιπὸν ἀναχωρήσας ἐκ τῆς Γλυκείας ὁ Δράμαλης μεθ' ὅλου τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ διευθύνθη πρὸς τὸ Ἄγιον ὄρι, διεβη δὲ μετὰ ἀρκετῆς δυσκολίας καὶ φθορᾶς μάλιστα τῆς ὀπισθοφυλακῆς, ἧς ἔχασεν ἀπάσας τὰς Κομύλους καὶ φορτηγὰ ζῶα καὶ κακῶς ἔχουσα ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κόρινθον. Εἰς τὸν διελθόντα στρατὸν ἐπῆλθον αἱ ἐπτὰ πληγαὶ τοῦ φαρῶ, διότι ἐκ τῆς στερήσεως τῶν ἀναγκαίων καὶ κικουχιῶν, πρόσθε καὶ τοῦ νοσώδους κλίματος τῆς Κορίνθου τοῦ ἐπῆλθον εἰς τὸν στρατὸν οἱ τυφοειδεῖς πυρετοὶ, οἵτινες ἐπέφεραν τὸν ὄλεθρον εἰς αὐτὸν τῶν βαρβάρων στρατὸν καὶ ἀπέθνησκον κατὰ ἑκατοντάδας τὴν ἡμέραν.

Οἱ Ἕλληνες σιμῶς κατέλαβαν τὰς θέσεις τοῦ Ἰσθμοῦ Μεγάλα Δερβένια, καθὼς καὶ τὰς τῆς περιφέρειας τῆς ἐπορχίας Κορινθίας καὶ τοὺς ἀπέκλεισαν ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ τοῦ φρουρίου μέχρι τῆς θαλάσσης, ἐδοκίμασαν πολλακις νὰ ἀνοίξωσι τὴν διόδον τῆς Ἀχαΐας, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν, διότι ἀπεκρούσθησαν καὶ ἐπέστρεψαν ὀπίσω, καὶ ἐὰν ὁ Ἰσούφ Πασσᾶς Σερεζλῆς δὲν ἐφρόντιζε νὰ τοῦ, ἐφιδύσῃ δὲ αὐτὴν τὴν θαλάσσης μετ' ἐκείνης, βεβαίως ἦθελαν ἀποθάνει ὅλοι τῆς πείνης. Ὁ Δράμαλης, προσβληθείσης τῆς φιλοτιμίας τοῦ διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ στρατοῦ, ἐνόησε δεινῶς καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Κόρινθον περὶ τὰ τέλη Νοεμβρίου.

Ὁ Σουλτανικὸς στόλος παραπλεύσας ἐξῶθεν τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου τὴν 15ην Ἰουλίου καὶ διευθυνθεὶς εἰς Πάτρας ἐνεφανίσθη ἀπέναντι τοῦ Μεσολογγίου τὴν 20 τοῦ μηνὸς καὶ ἀπεπειράθη νὰ κυριεύσῃ τὸ Βασιλάδι, ἀλλὰ μὴ δυνήθει· ἀπέπλευσεν εἰς Πάτρας, παραλαβὼν δὲ τὸν προδιδραθέντα εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ναυάρχου Μεχμέτ Πασσᾶ ἐπέστρεψεν καὶ περὶ τὴν 28ην τοῦ Αὐγούστου περιέπλεε τὸν κόλπον τοῦ Ναυπλίου μετὰ ὀδοόχοντα πλοίων. Ὁ δὲ Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Μιαρούλην συγκαίμενος ἐξ ἐξήκοντα πλοίων καὶ δώδεκα πυρπολικῶν ἀντιπαρετάχθη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀνάμεσον Πετσωῶν καὶ Ἰθῶρας ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, τὸν ἠνάγκασε νὰ μὴ τολμήσῃ νὰ εἰέλθῃ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ναυπλίου ὅθεν βιασθεὶς ἔπλευσεν εἰς Σούδαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Τένεδον, ἀλλ' ἐνταῦθα μετέβησαν δύο πυρπολικά ἐκ Ψαρῶν τὸ ἐν ὑπὸ Γ. Βρατζάνον καὶ τὸ ἕτερον ὑπὸ τὸν Κ. Κανάρην συνοδευμένα καὶ ἀπὸ ἄλλα, εἰσῆλθαν ἐντὸς τοῦ στόλου εἰς τὸ σκότος τῆς νυκτὸς, ἐκόλλησαν τὰ πυρπολικά εἰς τε τὴν ὑποναυαρχίδα ὁ Βρατσάνος, καὶ εἰς τὴν Ναυαρχίδα ὁ Κανάρης, ἣτις ὁλόκληρος ἐκάη, ἡ δὲ ὑποναυαρχὶς ἐγλύτωσεν ἀφ' οὗ ἐκοίβαν τὰς γοῦμενας, εἰς τὴν ναυαρχίδα ἐκίχταν 1500 ἄνθρωποι, ὁ δὲ Ὄθωμανικὸς στόλος φρενήθεις μεγάλως ἐκ τοῦ περιστατικοῦ τούτου ἐσηκώθη εἰς τὰ πανιά καὶ ἐμβόηκεν εἰς τὰ Κάστρα.

Α'. ἐκστρατεία κατὰ τοῦ Μεσολογγίου ὑπὸ τοῦ
Ὁμέρ Πασσᾶ Βρυόνῃ καὶ λοιπῶν.

Ὁ ἀρχιστράτηγος τῆς Ὄθωμανικῆς Κυβερνήσεως Χουρσίτ Πασσᾶς, συγχρόνως μὲ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Δεσμάλη εἶχε προετοιμάσει καὶ τὴν κατὰ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν ἐκ 15 — 20 περίπου χιλιάδων στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ὁμέρ Πασσᾶ Βρυώνῃ καὶ τὸν Φεσίτ Μεχμέτ Πασσᾶ Κουταχῇν μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι οἱ Σουλῶται θέλουν δεχθῇ τὰς παρ' αὐτοῦ προτεινομένας ὠφελίμους προτάσεις καὶ τὰ προνόμια, τὰ ὅποια τοὺς παρεχωροῦσεν ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου, ἀποτυχὼν δὲ τῶν ἐλπίδων του, ὡς μὴ παρεδεχθόντων τῶν Σουλιωτῶν τὸν συμβιβασμὸν αἴτις τῆς

λοιπῆς Ἑλλάδος ἐξεστράτευσε μετὰ τοῦ στρατοῦ οὗτοῦ κατὰ τῶν Σουλιωτῶν, μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ φέρῃ τάχιον πέρας καθότι τὰ στρατεύματά του ἀπεκρούσθησαν γενναίως ὑπὸ τῶν πατριωτῶν τούτων, καὶ ἰδὼν ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐπήγαγεν εἰς μικροί, ἀνεχώρησε διὰ τὴν Λάρισσαν τῆς Θεσσαλίας ὅπως ἐπισπεύσῃ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Δράμῃ, ἀφήσας ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ στρατοῦ τῆς Ἡπείρου καὶ τοῦ ἀπέναντι τοῦ Σουλίου εὐρισκομένου στρατοῦ τὸν Ὁμέρ Πασσᾶ Βριόννην, ὅστις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποπερατώσῃ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Σουλίου εἰμὴ περὶ τὰς ἀρχάς τοῦ Σεπτεμβρίου· ὁ συναδελφὸς τοῦ Βριόννη Μεχμέτ Ῥεσίε Πασσᾶ ἦτον ἀντιθέτων αἰσθημάτων καὶ φρονημάτων τῶν τοῦ Βριόννη, διότι ὁ μὲν Βριόννης ἦτον ἡπιὸν χαρακτήρος ἔχων φυσικὴν καλοκίγαθίαν ὡς ἀληθῆς Ἡπειρώτης, ὁ δὲ Κιουταχῆς ἦτον αἰμοθόρος καὶ ἐκδικητικὸς ὡς ἀληθὴς Τζιρκίτζος· μάλιστα ὁ τελευταῖος οὗτος εἶχε πλησίον τοῦ τοῦς Ἀλθανοὺς ἀρχηγοὺς Ἰσμαήλ Πασσᾶ Πλιάσαν καὶ Μπανοῦτ Σέερνην, ἀσπόνδους ἐχθροὺς τοῦ Ὁμέρ Πασσᾶ Βριόννη, ὥστε ὁ μὲν Βριόννης τὰ ἐπανάστατικά μέρη τῆς Αἰτωλοακαρνανίας ἤθελε τὰ φέρεῖ εἰς ὑποταγὴν διὰ τῆς περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπιβρύχης του ἐπὶ τῶν προκρίτων τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, τοὺς ὁποίους ἐγνώριζεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἡγεμονίας τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἥτις μεταβάσα εἰς τὸ πρόσωπόν του δὲν ἐπιθυμοῦσε νὰ καταστρέψῃ τὰς ἐπαρχίας αὐτίνες· ἤθελον ἀνῆκει εἰς αὐτόν, διὰ τοῦτο καὶ ἡργοπόρει νὰ εἰσβάλῃ διὰ στρατιωτικῆς δυνάμεως, μὴ συμφωνήσαντες λοιπὸν οἱ Πασσάδες εἰς τὰς περὶ τῆς ἐκστρατείας ἰδέας των, καὶ θέλων ὁ Κουταχῆς νὰ ἐνοχοποιήσῃ τὸν Βριόννην ὅτι διότι αὐτός εἶναι αἴτιος τῆς παρεμποδίσσεως τῆς ἐκστρατείας, ἐξεστράτευσεν ἐμβὰς εἰς πλοῖα, ἀπέρασε τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον καὶ ἀπέβη εἰς τὸ Λουτράκιον τῆς Ἀκαρνανίας, ὁ δὲ Βριόννης ἀφοῦ ἐξῆλθεν οἱ Σουλιῶται καὶ ἀπέβησαν εἰς τὴν Ἑπτάνησον ἦλθε καὶ ἐστρατοπέδευσε εἰς τὴν Ἄρταν· ἐντεῦθεν ἤρχισε νὰ ἀγροικῆται μετὰ τῶν καπετανέων καὶ τῶν προκρίτων τῆς Αἰτωλοακαρνανίας, τοὺς ὁποίους ἐπρότρεπε νὰ προσέλθουν εἰς αὐτόν νὰ προσκυλήσουν, διότι, τοὺς ἔλεγε, δὲν δέχεται ἡ συνειδήσις του νὰ καταστρέψῃ τὰς αἰογενεῖς τῶν ἀρχαίων φίλων του, αἵτινες

εἶναι ἤδη ὑπήκοοι τοῦ Βασιλέως του εἰς τὴν ἡγεμονίαν, ἣν τυδύ-
κησε νὰ δόσῃ πρὸς αὐτόν. Ὑστερον ἀπὸ τὴν διαταγὴν καὶ τοι
παρεναίσεις τοῦ Βορίοη ἐνέδωσαν οἱ καπεταναῖοι τῆς Ἀκαρνανίας καὶ
ἦλθον εἰς προσκύνησιν τοῦ Ὁμέρ Πασσᾶ καὶ πρῶτος πάντων ἦλθεν
τὴν 15ην 789ίου εἰς Ἄσταν καὶ ἐπροσκύνησεν ὁ Γεωργάκης
Βαρνακιώτης, ὅστις ἔλαβε διαταγὰς συγχωρητικὰς (ὁ ἱ μπου-
γιουρτζὶ) καὶ τὰς διένειμεν εἰς τοὺς Ἀκαρνανας μετ' αὐτὸν ἦλ-
θον εἰς προσκύνησιν οἱ καπεταναῖοι τοῦ Βάλτου Ἀνδρέας Ἰσκου,
Γιαννάκης Ῥάγκος καὶ Γεωργάκης Βαλτινός. Ἡ ὑποταγὴ τῶν
καπεταναίων καὶ προκρίτων τῆς Αἰτωλοακαρνανίας ἔφερεν εἰς
ἀπελπισίαν τὰς ἐπαναστατημένας ἐπαρχίας καὶ διευκόλυναν
τοὺς ἐχθροὺς τοῦ νὰ εἰσέλθουν ἀκωλύτως ἔνθεν τοῦ Μακρυνόρους,
μόνον ὁ πρόεδρος Μαυροκορδάτος μετὰ τοῦ ἀτρομήτου Μάρκου
Βότηζαρη καὶ οἱ γενναῖοι πατριῶται πρόκριτοι καὶ ἄλλοι οὐκ ἐυγε-
νῆς λαὸς τοῦ Μεσολογγίου ἀπεφάσισαν νὰ ἀποθάνουν ἅπαντες ἐπὶ
τοῦ ἐδάφους τῆς πατρίδος παρὰ νὰ κλίνουν τὸν σῦγχένα τῆς ἀτί-
μου δουλείας, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Ἀκαρνανίας, ἰδόντες, ὅτι οἱ
ὀπλαρχηγεῖς των ἐπροσκύνησαν εἰς τοὺς ἐχθροὺς, δὲν κατεδύχθησαν
νὰ τοὺς ἀκολουθήσουν, ἀλλ' ἀπεσύθισαν μὲ τὰς οἰκογενεῖαι των
εἰς τὸ παρακείμενον Ἴόνιον Νησίδιον Κάλαιος.

Ὁ Μάρκος Βότηζαρης ἰδὼν τὴν διώθεσιν τῶν καπεταναίων ἀπε-
σύρθη αὐτῶν, λαβὼν δὲ ὅσους τῶν πατριωτῶν του εἶχε μαζί καὶ
τινας ἄλλους ἐκ διαφόρων μερῶν ἀνεχώρησε τῆς Ἀκαρνανίας καὶ
διευθύνθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον, ὅπου οἱ κάτοικοι τὴν ὑπεδέχθησαν
μετὰ δακρύων, ὁ δὲ Πρόεδρος καὶ οἱ πρόκριτοι ἔδωσαν εἰς αὐτὸν
τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν εἶχον ἀρχίσει νὰ περι-
ζώσουν διὰ ξηρὰς μὲ τάφρον τινά. ὁ Μάρκος εἶχε μαζί του ἀπὸ
τοῦ πατριώτου του τὸν Ζέρβαν, τὸν Χρ. Φωτομάραν καὶ Ἰω.
Μπαρκατάρην καὶ ἄλλους περὶ τοὺς 50, παρομοίως καὶ ἀπὸ ἄλλας
ἐπαρχίας περὶ τοὺς 100, καὶ τινες ὁποῦ ἐπῆρχον πλησίον τοῦ
Προέδρου ὡς σωματοφύλακες. Ὁ Μάρκος μετὰ τοῦ προέδρου εἶχε
λάβῃ σταθερὰν ἀπόφασιν περὶ τῆς ὑπερασπίσεως τῆς πόλεως
τοῦ Μεσολογγίου καὶ χρειὰς τυχούσης καὶ μὲ αὐτὸν τὸν θάνα-
τον, ἀλλ' ἐκτὸς τούτου εἶχεν συνδέσει καὶ δεσφὸν εἰλικρινοῦς

φιλικῶς ὡς ἐκ τῆς ταυτοῦ τητος τῶν αἰσθημάτων των, ἅν δύνσμαι ὁμῶς νὰ μὴν ὁμολογήσω ὅτι οἱ δῶα οὗτοι προστάται εὐρον καὶ ἀπὸ τοῦ ἐγκρίτους τῶν πολιτῶν τοῦ Μεσολογγίου Κότζικας, Μπουνσιέρους, Πλατικέους, Σιδέρους καὶ λοιποὺς καὶ ἄλλους τοῦτους ἀκραιφνή πατριωτισμὸν, καθὼς καὶ ἀπὸ τοῦ κατοίκους ἅπαντας τῆς πόλεως, οἵτινες ἐδείκνυνον εὐπειθειαν καὶ προθυμίαν εἰς τὴν διὰ τῶν ὅπλων γενναιότητα καὶ τὴν προσωπικὴν ἐργασίαν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως. Ὁ Μάρκος διήρσεε τοὺς φρουροὺς γύρωθεν τῆς πόλεως καὶ ἐσυμψύχοντες τοὺς πολίτας νὰ μὴν πτοῶνται εἰς οὐδὲν κίνημα τοῦ ἐχθροῦ καὶ τοῖς ἔλεγεν, ὅτι αὐτὸς ἐκ τῆς πείρας γνωρίζει, ὅτι ἂν ἔχουσιν οὔτε τὸ δέκατον τῆς ἑλληνικῆς ἀνδρείας οἱ ὀθωμανοὶ· καὶ μολονότι οἱ πολῖται οὗτοι ἦσαν ἄπειροι τῶν πολέμων, ἔδειξαν μολαταῦτα ἀκολούθως τεράστιον ἀνδρείαν, ἃν καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν δὲν ὑπερβαίναν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοῦ 400 ἀνδρας· μὲ αὐτοὺς καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν πατριώτας τοῦ ἀνεδέχθη ὁ Μάρκος τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ Μεσολογγίου, οἱ δὲ καπεταναῖοι Δ. Μακρῆς Βλαχόπουλος καὶ Τζογκας, οἵτινες δὲν εἶχον προσκυνῆσαι τοῦ Τούρκου, εἰδοποιηθέντες παρὰ τοῦ Μάρκου ὅπως ἐξέλθουν εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐχθρῶν εἰς τὰ γειφύρια τοῦ Ἀλαάμπεϊ καὶ εἰς ἄλλας στενάς καὶ δυατάς θέσεις, δὲν ἤκουσαν, ἀλλὰ φοβηθέντες ἐπῆραν τὰ βολὰ καὶ δὲν ἠθέλησαν οὔτε ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν νὰ ἐξέλθουν οὔτε πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ Μεσολογγίου νὰ ἔλθουν.

Ὁ Βριόνης λοιπὸν συνωδευμένος καὶ ἀπὸ τοὺς καπεταναίους Γῶργον Μπινκόλαν, Γεωργάκην Βαρνακιώτην, Ἀδρέαν Ἰσκον, Γιαννάκην Ῥάγκον καὶ Γεωργάκην Βαλτινὸν ἄρῃσεν εἰς διαφόρους θέσεις, φρουρὰς αὐτοῖς δὲ μετὰ 8—10 χιλιάδας στρατοῦ Ἀλβανικοῦ, ἐωθέντος περὶ τὸ χωρίον Λεπεννοῦ πρὸς τὸν Ἀχελῶν ποταμὸν μετ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιουταχῆ, διέβη τὸν ποταμὸν καὶ ἐβῆσεν εἰς Βραχώρι, ἐνθα ἄφισεν μίαν ἐκαστὴν φρουράν. Ὁ Μάρκος ἐξῆλθε τοῦ Μεσολογγίου, ἐκτύπησε τοὺς ἐχθροὺς εἰς τὰ γειφύρια τοῦ Ἀλαάμπεϊ καὶ τοὺς ἐκρίτησεν ἐκεῖ μίαν ἡμέραν, ἀκολούθως ἀπεσύρθη εἰς Μεσολόγγιον διὰ τὴν ὀλιγότητα τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ σώματός του, ὅτι μὴ

λης εἶχε 230 ἄνδρας, καὶ ἐντεῦθεν οἱ ἐχθροὶ μετέβησαν ἐξωθεν
 τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἐστρατοπέδευσαν ὁ μὲν Ὀμέρ Πασσᾶς Βρι-
 όνης ὁ Μεχμέτ Πασσᾶς Βριόνης καὶ οἱ καπεταναῖοι τῆς Αἰτωλο-
 ακορνανίας ἄνωθεν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὁ δὲ Κιουταχῆς μετὰ
 τοῦ Πιλιᾶσα Ἰσμαήλ Πασσᾶ εἰς τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον, τὴν δὲ
 25ην Ὀκτωβρίου ἔφθασεν ἐκ Πατρῶν καὶ ὁ Ἰσοῦφ Πασσᾶς Σε-
 ρεζλῆς διὰ τριῶν πολεμικῶν πλοίων, τὰ ὅποια ἐπολιόρχησαν
 ἀποκλείσαντες τὸ Μεσολόγγιον διὰ θαλάσσης, ἐκ δὲ τῆς ξηρᾶς
 οἱ Πασσᾶδες ἔθεσαν διάφορα κανόνια καὶ βόμβας καὶ κατεκε-
 ραυνοῦσιν τὴν πόλιν ἀδιακόπως, οἱ δὲ κάτοικοι μετὰ τῶν φρου-
 ρούντων ἡργάζοντο νυχθημερὸν πρὸς ἀνέγερσιν ὀχυρωμάτων καὶ
 πρὸς ἐκβάθισιν τῆς τάφρου καὶ σχηματισμὸν πολεμικῶν ἐπάλ-
 ξεων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔθεσαν καὶ κανόνια τινὰ ἐκ τῶν πλοίων,
 ὁ δὲ πρόεδρος μετὰ τοῦ Βότσαρη καὶ τῶν προκρίτων ἔκριναν
 ὅπως γράψωσιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν διὰ νὰ φροντίσῃ καὶ ἐξαπο-
 στείλῃ ὅσον οἷόν τε ταχύτερον δυνάμεις τῆς θαλάσσης καὶ τῆς
 ξηρᾶς καὶ συντρεξῶσιν εἰς τὸ προπύργιον τοῦτο, διότι ἄλλως μὲ
 τὰς ἰδίας αὐτῶν δυνάμεις δὲν ἤθελον δυνηθῆναι ἀνθέξωσιν εἰς
 τοιαύτα· κολοσσαΐας τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις. Μετὰ τὴν ἀποστολὴν
 τῶν ἐγγράφων τούτων εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὁ Μάρκος ἐπρότεινεν
 εἰς τὸν πρόεδρον καὶ τοὺς προκρίτου εἰπὼν, ὅτι ὁ Βριόνης τὸν
 εἰδοποίησεν περὶ συνεντεύξεως αὐτοῦ μετὰ ἐνὸς ἀπεσταλμένου τοῦ
 Πασσᾶ τοῦ γνωστοῦ Ἀγροασιάρη, καὶ τοὺς εἶπεν ὅτι αὐτὸς φρο-
 νεῖ, ὅτι τοὺς ὀθωμανοὺς πρέπει νὰ τοὺς ἐξαπατήσωσι μὲ τὰς ἀνα-
 βολὰς μεχοισότου φθᾶτῃ ἢ περιμενομένη δύναμις τῆς Κυβερνή-
 σεως· ἐγκριθείσης τῆς γνώμης τοῦ Βότζηρη, ἐπεφορτίσθη νὰ λάβῃ
 οὗτος τὴν φροντίδα τῆς συνεντεύξεως ταύτης περὶ τῶν παρὰ τῶν
 Ὀθωμανῶν προτάσεων περὶ παραδόσεως τῆς πόλεως ὅπως τοὺς
 χρονοτριβήσῃ· ἐλθόντος δὲ τοῦ Ἀγροασιάρη ἔξωθεν τῆς πόλεως
 καὶ ἐξαιτουμέννης συνεννοήσεως καὶ συνδιαλλαγῆς μετὰ τοῦ Μάρ-
 κου Βότζηρη, ἐξῆλθε καὶ οὗτος ἔξωθεν τοῦ χάνδακος εἰς βολὴν
 πιστολίου μακρὰν ἀντόμωσε τὸν Βασιάρην πρὸν Μουχουεδά-
 ρην τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ ἀρχαῖον φίλον τοῦ Μάρκου, οἵτινες μετὰ
 τῆς φιλικῆς φιλοφρονήσεως ἦλθαν εἰς τὰ περὶ τῆς συνθηκολογῆ-

σεως διὰ τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως, ὁ Μάρκος λοιπὸν εἶπεν εἰς τὸν Ἄγον, ὅτι ὅσον διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ αὐτοῦ δὲν δύναται παρὰ νὰ ἀναχωρήσῃ, διότι οἱ πατριῶται τοῦ καὶ ἡ οἰκογένειά τοῦ εὐρίσκονται εἰς τὴν Φραγγιὰ καὶ ἐκεῖ θὰ ὑπάρῃ καὶ αὐτὸς νὰ ζήσῃ μαζὺ τῶν, διὰ δὲ τοὺς πολίτας Μεσολογγίου ὅλοι εἶχαν τὴν εὐχαρίστησιν νὰ προσκυνήσουν καὶ νὰ ζήσουν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἀγαθοῦ ἡγεμόνος Ὁμέρ Πασσᾶ, τὸν ὁποῖον πρὸ πολλῶν ἐτῶν γνωρίζουσιν, ἀλλ' ἀτυχῶς συνέβη, ὥς γνωρίζετε Ἀγᾶ, τοῦ εἶπεν, ὁ φόρος τῶν ἀνθρώπων τοῦ Ἰσούρ Πασσᾶ πρὸ ὀλίγου, καὶ ἤδη δὲν ἐμπιστεύεται κανεὶς νὰ μείνῃ φοβούμενος τὸν Βεζύρην τοῦτον, ὅστις ὥς γνωρίζεται δὲν ἔχει τὴν ἀγαθότητα τοῦ Ὁμέρ Πασσᾶ καὶ οὕτως ὁ τόπος οὗτος ἀδίκως θὰ μείνῃ ἔρημος· ὁ Βασιάρχης εἶπεν εἰς τὸν Βότζαρην νὰ πασχίσῃ παντοίως τρόποις νὰ πείσῃ τοὺς κατοίκους διὰ νὰ μὴν ἀναχωρήσωσι καὶ νὰ τοὺς ρεβαιώσῃ μὲ τὴν ἐγγύησίν του, ὅτι νὰ μὴν φοβηθοῦν εἰς τὸ παραμικρὸν, ὃ Βότζαρης ὑπεσχέθη εἰς τὸν Βασιάρην λέγων, ὅτι ἐλπίζει νὰ μεταχειρισθῇ ὅλα τὰ μέσα τῆς πειθοῦς διὰ νὰ τοὺς πείσῃ εἰς τοῦτο, ἀλλὰ διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ ἀποτέλεσμα πρέπει νὰ τῷ δοθῇ μία προθεσμία τοῦλάχιστον ὀκτὼ ἡμερῶν, μετὰ τὴν λήξιν τῆς ὁποίας πάλιν ν' ἀνταμωθῶσι. Ἐλθούσης τῆς προθεσμίας, ὁ Μάρκος ἐξῆλθε καὶ ἠντάμωστε τὸν Βασιάρην, πρὸς τὸν ὁποῖον εἶπεν, ὅτι μόλις ἠδυνήθη νὰ πείσῃ ἐν μέγα μέρος πολιτῶν νὰ μείνουν καὶ νὰ προσκυνήσουν ὑπὸ τὴν ἐγγύησίν του, αἱ πρόκριτοι ὅμως δὲν πείθονται διότι φοβοῦνται, ἀλλ' ὅτι καὶ τούτους ἐλπίζει μέχρι τέλους νὰ τοὺς πείσῃ καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶναι ἀνάγκη μιᾶς ἔτι ὀλίγης προθεσμίας ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ἡμερῶν, (ἐν ταῖς ὁποίαις ἔλπιζεν ὁ Μάρκος, ὅτι θὰ προεθάτῃ ἡ ἐκ Πελοποννήσου δύναμις, διότι κατεπειγόντως εἶχε γράψῃ ὁ πρόεδρος), ὁ Βασιάρχης συγκατατάτεθαι καὶ εἰς τὴν δευτέραν ταύτην προθεσμίαν, μετὰ τὴν λήξιν τῆς ὁποίας πάλιν ἐπαρουσιάζῃ ὁ Βασιάρχης, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Μάρκος εἶπεν, ὅτι ἡ ὑπόθεσις ἐτελείετο πλέον, ὅτι οἱ κάτοικοι ἅπαντες ἀπεφάσισαν νὰ προσκυνήσουν, ἐκτὸς τῶν προκρίτων, οἵτινες θὰ ἀναχωρήσουν μαζὺ μὲ αὐτὸν καὶ τὸν πρόεδρον, καὶ ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ-

τον ἔστειλαν νὰ φέρουν τὰ πλοῖα διὰ νὰ ἐπέλθουν αὐτοὶ καὶ νὰ παραδώσουν τὴν πόλιν· ἐπιστρέψας ὁ Ἄγος ἀνήγγειλε ταῦτα εἰς τοὺς Πασάδες καὶ ὁ μὲν ἀγαθός Ὅμερ Βριόνης ἐπίστευσεν εἰς τὰ παρὰ τοῦ Ἀγού ἀνηγγελθέντα, ἀλλ' ὁ Κιουταχῆς καὶ μάλιστα ὁ Ἰσούρ Πασσᾶς ἐδυσπιστοῦσαν εἰς ταῦτα, ὁ δὲ τελευταῖος οὗτος ἔπνεεν ἐκδίκησιν κατὰ τῶν Μεσολογγιτῶν, οἵτινες πρὸ ὀλίγου καιροῦ εἶχον ἐπιτεθῆ μετὰ τοῦ Ζυγιώτου Δ. Μακρῆ καθ' ἑνὸς Ὀθωμανικοῦ πλοίου ἐξωκείλαντος περὶ τὸ Κρουονέρι καὶ τὸ ὁποῖον κυριεύσαντες ἄρπαξαν τὴν περιουσίαν ἅπασαν τῶν ἐν τῷ πλοίῳ καὶ ἐφόνευσαν ὅλους τοὺς ἐν αὐτῷ Ὀθωμανοὺς, οἵτινες ἦτον ὅλοι πατριῶται τοῦ Ἰσούφ Πασσᾶ ἔμποροι ἐρχόμενοι ἐξ Αἰγύπτου.

Εὐτυχῶς ὅμως κατὰ τὴν 9 τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς ἐνεφανίσθη ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ὅστις καταδιώξας τὰ πλοῖα τοῦ Ἰσούφ Πασσᾶ ἔλυσεν τὸν ἀποκλεισμόν καὶ ἐλιμενίσθη ἐν Μεσολογγίῳ καὶ ἀκολούθως ἀπεσείδασεν τὸν Π. Μαυρομιχάλην, Ζαΐμην καὶ Κανέλον Δελιγιάννην μετὰ 700 στρατιωτῶν· ὕστερον δὲ λαβόντες θάρρος εἰσῆλθον ἐντὸς τοῦ Μεσολογγίου ὁ Μακρῆς καὶ ὁ Τζόγκας, ἔπειτα ἦλθε καὶ ὁ Λόντος καὶ οἱ Γαστουναῖοι περὶ τοὺς 1000, ὥστε ἡ φρουρὰ ἐγένετο περὶ τοὺς 2500 καὶ ἐπέκεινα· μετὰ τοῦ Μαυρομιχάλη ὑπῆρχε καὶ ὁ Θ. Γρίβας.

Οἱ Ὀθωμανοὶ Πασσάδες μαθόντες τὰ ἐν τῷ λιμένι τοῦ Μεσολογγίου προσορμισθέντα πλοῖα ἀμέσως ἔστειλαν τὸν Ἀγοδασιάρην πρὸς ἀντάμωσιν τοῦ Μάρκου ὅπως πληροφορηθῇ περὶ τῶν πλοίων καὶ νὰ τῷ εἰπῇ ὅτι περιπλέον δὲν δύνανται νὰ ὑπομείωσιν, ἀλλὰ πρέπει ν' ἀποφασίσωσιν, ἢ νὰ ὑποταχθῶσιν ἀμέσως εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, ἢ νὰ περιμένωσι τὴν προσβολὴν (γρουρῶσι) καὶ τὰ ἐπακόλουθα κακὰ καὶ ὅς εἶναι ἡ ἀμαρτία εἰς τὸν λαιμόν των. Ἐλθὼν λοιπὸν ὁ Βασιάρης εἶπε τὰ ὅσα διετάχθη εἰς τὸν Μάρκον, ὅστις τῷ ἀπήντησεν, « τί νὰ σοῦ εἰπῶ, Ἀγά, καὶ ἐγὼ εὐρίσκημαι εἰς μίαν δυσάρεστον θέσιν, διότι θὰ σοῦ εἰπῶ δυσάρεστα πράγματα καθότι ἐγὼ μέχρι σήμερον εἶχον τὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως Μεσολογγίου, ἥδη ὅμως ἦλθεν ἀπεσταλμένος παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἑνὸς μέγας ἀνθρώπου, ὁ

Μινιάτρμπεϊς, ὅστις ἔλαβεν ἀμέτῳς τὴν ἐξουσίαν καὶ ἔβαλε παντοῦ ἐδικὰς του φρουράς, διότι ἔφερε 10 χιλ. στρατὸν, καὶ ἐγὼ δὲν ἔχω οὐδεμίαν ἐξουσίαν, διότι καὶ ἐγὼ διετάρχην νὰ εἶμαι ὑπὸ τὰς διαταγὰς του.» ὁ δὲ πονηρὸς Ἀλβανὸς εἶπεν, αἶ καπετᾶν Μάρκο! ποτὲ δὲν ἠλπίζαμεν ὅτι θὰ ἀπατήσης ἡμᾶς τοὺς πατρικούς σου φίλους!» «δὲν πειράζει, Ἄγο. τῷ εἶπεν ὁ Μάρκος, διότι καὶ ὑμεῖς; ἐν ᾧ εἴμεθα τόσον καιρὸν σύντροφοι μᾶς ἀπατήσατε ἀπάτην μεγάλην καὶ ἀπεσκιρτήσατε καὶ ἐνωθήκατε μὲ τὸ Δοβλέτι σας καὶ ἤλθατε εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ μᾶς ἐπολεμήσατε καὶ μᾶς ἐφύρατε εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τὴν παραιτήσωμεν καὶ νὰ εἴμεθα μακρὰν αὐτῆς, τώρα ὅμως εἴμεθα ἴσια ἴσια, διότι μᾶς ἀπατήσατε, σᾶς ἐγελάσαμεν καὶ ἰδοὺ πλέον δὲν σὲ ἀπατῶ, ἀλλὰ σοὺ λέγω καθαρὰ, ὅτι ἐνὸς ζῇ ὁ Μάρκος καὶ εὐρίσκεται εἰς τὸ Μεσολόγγι, ἄνευ σπάθης τόπον δὲν πέρνετε, πιστεύω ὅτι πολλὰκις μᾶς ἐγνωρίσατε καὶ ἂν θελήτε, δοκιμάσατε καὶ ἤδη.» ὁ δὲ τῷ εἶπεν, καπετᾶν Μάρκο! καὶ ἐγὼ δὲν σὲ εἶχα φίλον, οὔτε διὰ τὸ Ντίνι, οὔτε διὰ τὸ Δοβλέτι (οὔτε διὰ τὴν πίστιν, οὔτε διὰ τὴν βασιλείαν) καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐπίστευα νὰ μὲ γελᾷς.» «εἶναι ἀληθινὰ αὐτὰ ὅπου μοὺ λέγεις, Ἄγο, τῷ εἶπεν ὁ Μάρκος, ἀλλ' ἡ συντροφία αὕτη καὶ ἡ μεταξὺ ἡμῶν φιλία κατεστράφη πρὸ καιροῦ, διότι ἐν ᾧ ὑμεῖς οἱ Ἀρβανῖται, οἵτινες εἴσθε μία φιλὴ μὲ τοὺς Ἕλληνας, ἔπρεπε νὰ ἐναγκαλισθῇτε τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅλοι ὁμοῦ νὰ παρτίσωμεν νὰ διώξωμεν τοὺς γαλτοῦμπιδες, οἵτινες ἤλθαν καὶ κατέκτησαν τὸν τόπον μας καὶ θεωροῦν ἡμᾶς μὲν ὡς σκλάβους, ἐσᾶς δὲ ὡς νιουνμέδες (ἰρνησι-θερσκούς), ὑμεῖς μὲ περιστότερον ζῆλον ἀπὸ αὐτοὺς τρέχετε νὰ καταστρέψετε τοὺς Ἕλληνας· λοιπὸν ποίαν φιλίαν, συντροφίαν καὶ μεταξὺ μας πίστιν θὰ ἔχωμεν εἰς τὸ ἐξῆς;» Ὁ δὲ, εἶπε· «δὲν ἔμπορῶμεν νὰ ἀποχωρισθῶμεν ἀπὸ τὸ Δοβλέτι,» καὶ ὁ Μάρκος τῷ εἶπεν· «οὔτε ἡμεῖς ἀπὸ τὸ ἔθνος μας καὶ τὴν Κυβέρνησιν μας.» Εἶπε μοι καὶ, τῷ εἶπεν ὁ Ἄγος, πῶς πάγει ὁ Δράμαλης;» τῷ ἀπάντησεν ὁ Μάρκος· «τοὶ λέγω μετὰ θετικότητος, ὅτι ὁ Δράμαλης κατεστράφη κατ' ὁλοκληρίαν. Καὶ μετὰ τὴν τελευταίαν ταύτην συνδιάλεξιν ἀπεχωρίσθησαν.

Ἐπιστρέψας ὁ Ἀγροασιάρχης εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ὀθωμανῶν ἐκτινυοποίησεν ὅτι ὁ Μάρκος τοὺς ἡπάτησεν, οἱ Πατριάρχες καὶ ἅπας ὁ στρατός, οἵτινες ἤλπιζον νὰ εἰσέλθουν ἀνεμωτὶ ἐντὸς τοῦ Μεσολογγίου, ἐξεπλάγησαν ἐκ τῆς εἰδοποιήσεως ταύτης, συνελθόντες δὲ ἐν συμβουλίᾳ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ὁμέρ Πασσᾶ Βριόνη ἐσκέφθησαν περὶ τοῦ πρακτέου καὶ ἐπὶ τέλους ἀπεφάσισαν τὴν κατὰ τῆς πόλεως ἐξοδον (γιοιρούσι), ἀλλὰ τὰ πρὸς ἐνέργειαν ταύτης ἐγίνοντο μυστικὰ διὰ νὰ μὴν λάβουν ἰδέαν οἱ ἐντὸς τῆς πόλεως περὶ αὐτῆς, μετὰ ὑποσχέσεων πολλῶν ἐξέλεγαν τοὺς ἐθελοντάς· γυμνοζίφους (ντάλκιλίτζιδες), οἵτινες μετὰ γεγυμνωμένων ζιφῶν ἔπρεπε νὰ εἰσπηδῇσιν ἐντὸς τῆς τάφρου καὶ νὰ ἀναβῶν ἐπὶ τῶν προχωμάτων καὶ κανονοστασίων, οἵτινες ἐξελεχθέντες περὶ τοὺς χιλίους ἐπὶ ἀδρά πληρωμῇ κατ' ἀναλογίαν ἀπὸ 500—1000 γρόσια ἐπερίμεναν τὴν προσδιορισθεῖσαν ἡμέραν.

Οἱ δὲ ἐν τῷ φρουρίῳ Ἕλληνες, ὁ πρόεδρος, οἱ ἐκ Πελοποννήσου ἐλθόντες ἀρχηγοί, ὁ Μάρκος καὶ οἱ πρόκριτοι τοῦ Μεσολογγίου καὶ οὗτοι μετὰ τὴν δοθείσαν εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς ἀπάντησιν συνῆλθον εἰς σύσκεψιν περὶ ἀπαντήσεως τῶν ἐχθρῶν, ἠρώτησαν δὲ καὶ τὸν Βότσαρην ὥς πλέον ἐμπειροπόλεμον τίνι τρόπῳ ἐφρόνει διὰ νὰ ἐνεργηθῶσι τὰ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως καὶ ἐὰν ἐστοχάζετο, ὅτι οἱ Τούρκοι θὰ κόμουν ἀπόπειράν τινα πρὸς κατάκτησιν τῆς πόλεως, ὁ Μάρκος τοῖς εἶπεν, ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μετὰ τὴν ἀπάντησίν μας οἱ Τούρκοι θὰ δοκιμάσουν τὴν τύχην των μὲ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς πόλεως, περὶ δὲ τῶν μέσων τῆς ὑπερασπίσεως δὲν φρονῶ ἄλλο παρὰ νὰ διαμυρσθῇ ἀνάλογος δύναμις εἰς ἐκάστην θέσιν καὶ νὰ εἶναι ἄγρυπνος, μάλιστα κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτός, καὶ διότι φρονῶ ὅτι οἱ Τούρκοι θὰ προσποιηθῶσιν ὅτι ἐπιτίθενται εἰς μίαν τῶν θέσεών μας καὶ δὲν θὰ εἶναι κυρίως ὁ σκοπός των ἡ θέσις αὕτη, ἀλλ' ἄλλη τις, διὰ τοῦτο εἶμαι γνώμης νὰ μὴ τρέξῃ οὐδὲν σῶμα στρατοῦ εἰς τὰς ὑποτιθεμένας τῶν προσβολῶν τῶν Τούρκων θέσεων καὶ παραιτήσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κενὴν, ἀλλὰ νὰ μείνῃ σταθερῶς ἕκαστος εἰς τὴν ἐκαστοῦ θέσιν· δὲ νὰ συντρέξῃ δὲ ἡ φρου-

ἐκ τὴν θέσιν, εἰς ἣν πραγματικῶς οἱ ἐχθροὶ θὰ προεβόλουν, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ ὑπὸ ἓνα ἀρχηγὸν ἐν ἰδιαιτέρον σώμα ἐπικουρικὸν σταθεμὸν ἐπὶ τοῦ κέντρου καὶ ἔχων τὴν προτοχὴν νὰ τρέξῃ ὅπου ἡ ἀνάγκη τὸ καλέσῃ· ὅλοι οἱ ὀπλαρχηγοὶ συνήνεσαν ἐπαινέσαντες καὶ τὸν Μάρκον διὰ τὴν στρατιωτικὴν σύνεσιν καὶ ἄκαντες ἀπεφάσισαν ὥστε τὴν ἐπικουρίαν ταύτην νὰ τὴν ἀναλάβῃ ὁ ἴδιος καὶ νὰ φροντίσῃ νὰ συνδράμῃ ὅπου ἡ περίστασις καὶ ἡ στρατιωτικὴ πείρα τὸν ὀδηγήσει, ἔθεσαν δὲ εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ καὶ τὸν στρατηγὸν Ἀνδρέαν Λόντον μὲ τὸ ὑπ' αὐτὸν σώμα τοῦ.

Ἐν ᾧ ταῦτα πάντα εἶχον ἐνεργήθη ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ τῆς φρουρᾶς ἀνθρωπὸς τις χριστιανὸς, εὐριτκόμενος ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Τούρκων καὶ ἐξελθὼν τούτου εἰς μακρυνὴν παραλίαν ἀπήντησε πλοιάριον ἀπέναντί τοῦ μακροθεν, ἐνευσεν εἰς αὐτὸ καὶ πλησιάσαν ἐφάνέρωσεν ὅτι οἱ Τούρκοι ἀπεφάσισαν νὰ προσβάλουν τὴν πόλιν τοῦ Μεσολογγίου τὴν ἡμέραν τῶν Χριστογενῶν τὴν αὐγὴν πρὶν ἔτι ξημερῶσθαι καθ' ἣν ἐποχὴν εὐρίσκονται εἰς τὰς ἐκκλησίας, ἡ εἰδησις αὕτη διηκρινώμενη εἰς τὴν πόλιν καὶ τὴν φρουρὰν τοὺς ἔκαμε πολὺ προσεκτικούς, ἐκτός τούτου τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγενῶν ἦτοι τὴν 24 πρὸς τὴν 25 οἱ σκοποὶ οἱ ἐν τοῖς προμαχώσιν, ἀκραζόμενοι, ἤκουον κρότους διαφόρους καὶ κινήσεις ἐκ τῶν τῶν Τούρκων εἰς τὰς πρωτοφυλακὰς τῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπαίεθησαν μετὰ θετικότητος, ὅτι οὗτοι εἶχον σκοπὸν νὰ κινήσῃ τι κατὰ τοῦ φρουρίου, ταῦτα ἐκοινοποίησαν οἱ σκοποὶ εἰς τὸν Μάρκον καὶ τοὺς ἀρχηγούς, οἵτινες διέταξαν τὴν προτέγγισιν ὅλου τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τῶν ὀχυρωμάτων πρὶν δὲ τοποθετηθῇ ὁλος ὁ στρατὸς ἐπὶ τῶν ὀχυρωμάτων καὶ ἐν ᾧ ἤθελε δύω ὥρας νὰ ξημερῶσθαι ἡκούθησαν πυροκροτήσεις ἐκ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοπέδου δύω κανονίων, καὶ μετ' αὐτῶν ἀπῆλθεν ἀλλαλαγμὸς μέγας πᾶν ἐχθρῶν, οἵτινες ὤρμησαν εἰς διαφόρους θέσεις τοῦ φρουρίου ὅπως ἐπασχολήσωσι τοὺς Ἑλληνας, οἱ δὲ προσδωρισμένοι διὰ τὴν ἐφροδὸν ἐχθροὶ εἶχον πληττισμὸν κυρίως καὶ εἶχαν τοποθετηθῇ πλησίον τῆς τάφρου, οἵτινες μετὰ τὸ σύνθημα ἀστραπηδὸν ἐπιδήσαν μετὰ τὰς ἀναβαθμὰς ἐπὶ τῆς τάφρου, τὰς ὁποίας στήσαντες

ἀνέβησαν ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐπήδησαν ἐπὶ τῶν ὀχυρωμάτων καὶ πολλοὶ αὐτῶν εἰσῆλθον ἐντὸς αὐτῶν, οἱ Ἕλληνες ὁμῶς, οἵτινες ἐπεβίμεσαν μετὰ θάρρους τοὺς ἐχθρούς των, ὥρμησαν ὡς λέοντες κατ' αὐτῶν καὶ ἄλλους μὲν ἀπνευστὶ ἐφόνευσαν ἐντὸς τῶν ὀχυρωμάτων, ἄλλους δὲ ἐκρύμνισαν ὠθήσαντες εἰς τοὺς χάνδακας καὶ ἄλλων τὸς σιμαίας ἤρπαζον καὶ τοὺς ἐφόνευσαν εἰς τὸ χεῖλος τῆς τάφρου· ἡ μανιώδης αὕτη πάλῃ διήρκεσε περὶ τὰς τρεῖς ὥρας, καὶ ἄς ἐφονεύθησαν περὶ τοὺς 350 ἐκ τῶν Ὀθωμανῶν.

Οἱ Πασσάδες ἐκτὸς τῆς ἀτιμοτάτης ἡττάς των ἔχασαν καὶ τὰς ἐλπίδας των τοῦ νὰ κυριεύσουν τὸ Μεσολόγγιον, καὶ ἐκτὸς τούτου ἀνεπτέρωθησαν οἱ ἐλπίδες ὄλων τῶν Αἰτωλοακαρνανίων, διό καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ ἐσκέπτοντο διὰ τὴν ὑποχώρησίν των· οἱ δὲ ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Μεσολογγίου Ἕλληνες ἔλαβαν τὴν φροντίδα καὶ ἐξαπέστειλαν στρατὸν εἰς τὴν Ἀχορνανίαν ὅπως ἐκδιώξῃ ἀπὸ ὅλους τοὺς σταθμοὺς τοὺς φρουροῦντας Ὀθωμανοὺς, προσέτι μετὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην νίκην ἅπασα ἡ φρουρὰ καὶ οἱ πολῖται συνῆλθαν εἰς τὸν ναὸν τοῦ ὑψίστου καὶ ἐψαλαν δοξολογίαν εὐλογοῦντες τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἐνδοξὸν αὐτῶν νίκην κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Πίττεως.

Οἱ Πασσάδες μετὰ τὴν ἡτταν ταύτην ἀπελπισθέντες δὲν ἤξευραν τί μέτρα νὰ λάβωσι, ν' ἀναχωρήσουν ἐφοβοῦντο τὴν ὀργὴν τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ Χουρσίτη, νὰ μείνωσι τοὺς ἦτο καὶ αὐτὸ δύσκολον καθότι ἐκ τῶν συνεχῶν βροχῶν εἶχε πλημμυρῆσει ὁ Ἀχελῷος ποταμὸς καὶ ἐκόπη ἡ μεταφορὰ τῶν τροφῶν, ἃς ἐλάμβαναν ἐξ Ἀρτης καὶ Πρεβέζης, ὅθεν εἶχον παντελεῖ ἐλλειψίν τροφῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ των, οἱ δὲ παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς προσκυνημένοι καπεταναῖοι τῆς Ἀκαρνανίας ἰδόντες τὴν ἡτταν τῶν Τούρκων καὶ τὴν στέρξιν τῶν τροφῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ των, ἐνόησαν ὅτι οὗτοι ὀλίγην ζωὴν θὰ ἔχουν ἐκτὸς τοῦ χάνδακος τοῦ Μεσολογγίου ἐζήτησαν τὴν ἀδειαν παρὰ τῶν Πασσάδων ὅπως μεταβῶσιν εἰς τὰς ἐπαρχίας των καὶ φροντίσωσι περὶ τῆς μεταφορᾶς τῶν ἀναγκαιῶν εἰς τὸ στρατόπεδον ζωοτροφῶν, οἱ δὲ, εὐρισκόμενοι εἰς τὴν ἀπόλυτον ταύτην ἀνάγκην, συγκατατέθησαν

νὰ τοῖς δόσουν τὴν ἄδειαν, ἀλλ' οἱ καπετανεῖοι ἀνεχώρησαν ἀνεπιστρεπτί, ἐκτὸς τοῦ Γώγου καὶ Βαρνακιώτου, οἵτινες ἔμειναν πιστοὶ εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς μέχρι τέλους.

Οἱ Πασσάδες ὑστερούμενοι στροφῶν ἤλθον εἰς Ἀπριλίαν, διότι ὁ στρατὸς ἤρχιτε νὰ στασιάζῃ, ὅθεν ἐσηκώθησιν ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι ἐν μιᾷ θορυβῶδῃ νυκτὶ καὶ ἀνεχώρησαν δρομαίως εἰς δύο σώματα διηρημένοι, ὁ μὲν Ὁμέρ Πασσᾶς μὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν διευθύνθη διὰ τῆς Κλεισούρας καὶ τῶν Γεφυρῶν τοῦ Ἀλαίμπεϊ εἰς τὸ Βραχώρι, ὁ δὲ Κιουτχῆς καὶ οὗτος διὰ τοῦ Κερασόβου τοῦ ζυγυῦ μετέβη εἰς Βραχώρι, ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀφῆσαν τὰ κανόνια καὶ ὅλας τὰς ἀποσκευὰς, σκηνὰς κ. λ. π. ἐλθόντες δὲ οἱ Πασσάδες οὗτοι εἰς τὸ Βραχώρι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀλλάξουν τὴν τύχην των διότι καὶ ἐνταῦθα ὑβραν ἐλλειψιν μεγίστην τροφῶν, ἀπεπειράθησαν δὲ νὰ διαδοῦν τὸν Ἀχελῶον ποταμὸν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν καθότι εἶχε μεγάλως πλημμυρίσῃ, ἐσκέυθησαν λοιπὸν ν' ἀλλάξωσι τὸν δρόμον καὶ νὰ διέλθωσι διὰ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Εὐρυτανίας καὶ Ἀγρᾶφων, ὡς ποτε ὁ Ἀνίθας καὶ ὁ Ναπολέων διέβησαν τὰ Ἄλπεα ὄρη, ἀλλὰ τοιαῦτα τολμηρὰ ἐπιχειρήματα μόνον οἱ μεγάλοι τοῦ κόσμου ἤρωες ἐπιχειροῦνται, οὐχὶ ποτὲ καὶ οἱ ἀδύνατοι βάρβαροι, μολοντοῦτο ἀπεπειράθησαν ἐξελθόντες περὶ τὰς 6 χιλιάδας, ἔλαβαν τὴν ὁδὸν τῆς Εὐρυτανίας, ἀλλ' ἀτυχῶς εὗρον ἐν μεγάλῳ πρόσκομμα· ὁ Καπετὰν Γεώργιος Καραϊσκάκης πολιτευόμενος τοὺς Ὀθωμανοὺς εἶχε λάβῃ παρ' αὐτῶν τὴν καπετανεῖαν τῶν Ἀγρᾶφιων, καὶ εἶχε μεταβῇ πρὸς παραχείμασιν εἰς τὸ τμήμα τῆς ἐπαρχίας Εὐριτανίας ὀνομαζόμενον Σοβουλάκιον, ἐκεῖ αἰφνιδίως ἐπληροφορήθη ὅτι οἱ Ὀθωμανοὶ σκοπεύουν νὰ διέλθουν διὰ τοῦ μέρους ἐκείνου καὶ ν' ἀπεράσουν ἐμπρὸς, πλησίον οὗτου εὗρίσκετο καὶ εἷς ἡγούμενος τῆς μονῆς Γουτάρης, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπετάνθη εἰπὼν, ὃ ἡγούμενε! μεγάλην ἐπιθυμίαν ἔχω νὰ ἀποκρούσω τοὺς Ὀθωμανοὺς αὐτοὺς, ἀλλὰ δὲν ἔχω πολυμορφῆδια, ὁ δὲ ἡγούμενος τῷ εἶπεν, ὅτι ἔχει αὐτὸς τρεῖς τέσσαρα κιθῶτια εἰς ἐν σπηλαίον πλησίον ἐκεῖ, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀποτανθεὶς πάλιν ὁ Καραϊσκάκης τῷ εἶπε, στείλε ἀμέσως νὰ τὰ φέρῃς, καὶ ἡμέσως διέταξε τοὺς περὶ αὐτὸν στρατιώτας νὰ ἐσκιμασθῶσιν, οἵτινες

ἦσαν περὶ τοὺς 800, καταλαβὼν δὲ τὸν Ἄγιον Βλάσην ἐτοποθετήθη ἐπὶ τριῶν θέσεων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ κέντρον εἶχε καθέξῃ ὁ ἴδιος οἱ Ὀθωμανοὶ προσέβαλαν ἰσχυρῶς τὸν Καραϊσκάκη τὴν 15 Ἰαννουαρίου καὶ ἐκλόνισαν τὰς δυὼ ἄλλας πτέρυγας, αὐτὸν δὲ οὐδ' αὐμῶς ἠδυνήθησαν νὰ στείλουν ἀπὸ τὴν θέσιν του, ἐπὶ τέλους ἐπανῆλθον καὶ οἱ ὑποχωρησαντες σύντροφοί του καὶ ἀπώθησαν τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς κατεδίωξαν κακῶς ἔχοντας, οἱ ὅποιοι ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Βραχωρί εἰς τὸν τόπον τοῦ λοιμοῦ καὶ τῆς ἀθλιότητος.

Ὁ Καραϊσκάκης διὰ τὴν διαγωγὴν του ταύτην ἔγραψεν εἰς τὸν Παστᾶ τῆς Θεσσαλίας παρὰ τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶτο ἡ Καπετανία του, δικαιολογούμενος, ὅτι λειποτάκται τινες ἐκ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοπέδου τοῦ Βραχωρίου ἠθέλησαν νὰ μεταβιῶν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του πρὸς λεηλασίαν, τοὺς ὁποίους ἠναγκάσθη νὰ ἀποκρούσῃ καὶ νὰ τοὺς διώξῃ ἐκεῖθεν· μολονότι οἱ Ὀθωμανοὶ ἐγνώριζαν καλῶς τὰ διατρέξαντα, ἀλλ' ἐπροσποιήθησαν ὅτι ἐδοσαν πίστιν εἰς ὅσα τοὺς ἔγραψεν ὁ Καπετὰν Καραϊσκάκης.

Ὁ δὲ Μάρκος Βότσαρης ἐξελθὼν τοῦ Μεσολογγίου μεθ' ἑνὸς στρατιωτικοῦ σώματος παρενοχλοῦσεν ἀενάως τοὺς ἐχθροὺς, ὁ δὲ ὠλεὶς οὐρανὸς τῆς Ἑλλάδος ἀγανακτήσας κατὰ τῶν βαρβάρων, οὕτινες κατμήλαινον τὸ ἱερὸν ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος, ἤνοιξε τοὺς καταράχτας του ἐκχέων βραχδυτάτους καὶ συνεχεῖς ὕετοὺς ἐπὶ τῆς ἐκτεταμένης ταύτης κοιλάδος, τὸ δὲ γνήσιον τέκνον τῆς ἀγαθῆς ταύτης Μητρός, ὁ Ἀχελῷος, ὑπερεκχειλίσας ἠτοιμάζετο νὰ παραλάβῃ τοὺς υἱοὺς τῆς Ἄγας καὶ νὰ τοὺς ἐκπέμψῃ εἰς τὰ Τάγματα.

Οἱ δὲ ἄλλοι Ὀθωμανοὶ εἰρισκόμενοι εἰς τοιαύτην ἐλεινοτάτην κατάστασιν ἔπρεπεν, ἢ νὰ διαμείνωσιν ἐν Βραχωρίῳ μέχρι τῆς ἀνοξείας καὶ μεχρικοῦ παύσωσιν οἱ ὕετοί, καὶ νὰ ὀλιγοστεύσωσι τὰ ὕδατα τοῦ Ἀχελῷου λιμώττοντες, ἢ νὰ ριφθῶσιν εἰς τὴν τύχην καὶ τὴν διάκρισιν τοῦ Ἀχελῷου καὶ ἴπποις ἐξ αὐτῶν γλυτώσῃ· μολονότι δὲ ὅτι ὁ Μάρκος ἠτοιμᾶτο νὰ ἐφορμήσῃ κατὰ τοῦ στρατοῦ των ἀπεφάσισαν νὰ ριφθῶσιν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ νὰ ἀπερῶσιν εἰς τὸ ἀντικρυνόν μέρος, ἤρχισαν

λοιπὸν ἀπὸ προΐας τὴν 28ην Ἰαννουαρίου καὶ ἔθισιν τοὺς ἱππεῖς ἐπὶ τριῶν τάξεων διὰ νὰ κόψουν τὴν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ποταμοῦ ὁρμὴν καὶ νὰ ἔμβουν σωρηδὸν εἰς τὰ θιγὰ ὕδατα κρατούμενοι ἀλλήλοις ἀπὸ τὰς χεῖρας. φθάσαντες δὲ εἰς τὸ μέτον εὗρον τὰ ὕδατα εἰς ὑπερβολικὸν βάθος καὶ τὸ ρεῦμα ὀρμητικώτατον δὲν ἠδυνήθησαν νὰ στερεώσουν τοὺς πόδας των ἐπὶ τοῦ πυθμένος διότι τοὺς ἀνεστήκωνε τὸ νερὸ καὶ τοῦ. ἔτσι νε τὸ ὀρμητικὸν αὐτὸ ῥεῖμα, ὃ ἐξαγριωμένος λοιπὸν Ἀχελῶος λαβὼν τὸν φόρον τοῦ τὸν διεύθυνεν εἰς τὸ Ἰόνιον Πέλαγος, τὸ γειτονεῦον μὲ τὴν Ἀχερουσίαν καὶ τὸν Ἀἴην, δις χίλιοι καὶ πεντακόσιοι ἔλλειψαν ἀπὸ τὸν κατὰλογον τῶν Πατσάδων μετὰ τὴν ἀπὸ τὸ Βραχωρὶ ἀναχώρησιν των μέχρι τοῦ Κραθασαῶ.

Ὁ Μάρκος ἔτρεξε κατόπιν καὶ κατακερμάτισε τὴν ὀπισθοφυλακὴν των, καὶ ἀκαλύθως τρέξας πρὸς τὴν Γουριὰν ἀπέρατε διὰ τῶν περατιδων ὅπως προφθάτη τοὺς Ὀθωμανοὺς, οἵτινες ἦτον κδύνατοι καὶ κεκοπιακότες, καὶ δὲν εἶχον ἐν αὐταῖς ἄλλο παρὰ μίαν ἀσθενεστάτην ψυχὴν, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐπροφθάσε διότι ἔτρεξαν μ' ὅλην τὴν ἀδυναμίαν των μεταβίβτες εἰς Κραθασαῶ, ἔαν ὅμως οἱ προσκυνημένοι καπεταναῖοι ἤθελον νὰ τοὺς προσβάλουν εἰς τὸ πέρασμα τοῦ ποταμοῦ, βεβαίως ἢ οὐδέεις, ἢ ὀλίγοι ἤθελον γλυτώσῃ ἀπὸ αὐτούς.

Ὁ Μάρκος διχθὺς τὸν ποταμὸν μὲ τὸ μικρὸν αὐτοῦ σῶμα ἐπροσκάλεσε τοὺς Τζόγκαν καὶ λοιποὺς καπεταναῖους διὰ νὰ μεταβῶν εἰς τὸν Κραθασαῶν καὶ νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν ἐν τριαύτῃ ἀδυναμίᾳ εὐρισκόμενων ἐχθρῶν ὅπως τοὺς καταστρέψωσιν, ἀλλ' οὔτοι δὲν ἤλθιν, οἱ δὲ ἐχθροὶ δὲν διέμειναν πολὺ εἰς Κραθασαῶν ἀλλὰ κατεσπευσμένως διὰ πλοίων τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου ἀπέβησαν εἰς τὴν Πριβεζάν καὶ Ἄρταν τὴν 8ην Φεβρουαρίου.

Ἐκστρατεία τοῦ Κιρσὲ Μεχμέτ Πασσᾶ κατὰ τῆς

Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἀποτυχία αὐτοῦ καὶ θάνατος τοῦ Χουρσίτου.

Ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου ἐγκαταστήσασα τὸν Σατράπην

Χουρσίτ Πασσᾶ εἰς τὴν στρατηγίαν τῆς 'Ρούμελης τῷ ἔδωκε τὸν τίτλον τοῦ Μπεϊλάρπεϊ καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῆς 'Ρούμελης (Ρούμελη Βαλεσῆ), εἰς δὲ τὴν τοῦ Μωρέως ἡγεμονίαν ἀντικατέστησε τὸν Κιοσέ Μεχμέτ Πασσᾶν, ὁ δραστήριος οὗτος ἡγεμὼν Χουρσίτης ἐκτὸς τῆς ἐκστρατείας, ἦν κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἐξαπέστειλεν ὑπὸ τὸν Δράμαλη, καὶ τὴν κατὰ τῆς Εὐβοίας ὑπὸ τὸν Τζαρκατζῆ Ἀλῆ Πασσᾶν καὶ τὴν τοῦ Μπαϊρῶμ Πασσᾶ κατὰ τῆς Στερεᾶς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, καθὼς καὶ τὴν κατὰ τῶν Αἰτωλοακαργᾶνων ὑπὸ τοὺς Πασσάδες 'Ομερ Βριόνην, Κιουσαχῆν καὶ λοιποὺς, ἀλλὰ κατόπιν τοῦ Δράμαλη καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Μπαϊρῶμ Πασσᾶ περὶ τὸν Σεπτέμβριον ἐξαπίστειλεν αὐτὸν τὸν ἴδιον Κιοσέ Μεχμέτ Πασσᾶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα τὸν πρὸ ἐνὸς ἔτους εἰσβαλόντα εἰς τὰς ἐπαρχίας Βοιωτίας καὶ Ἀττικῆς μετὰ τοῦ Βριόνη, σκοπὸς δὲ τοῦ Χουρσίτου ἦτον ὥστε ὁ στρατὸς οὗτος κατέχων τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς, νὰ δύναται νὰ συγχοινωνῇ μὲ τὸν εἰσβαλόντα ἐν Πελοποννήσῳ Ὀθωμανικὸν στρατὸν (μολονότι ὁ Χουρσίτης κατηγορήθη ὅτι δυσμενῶς διακείμενος μετὰ τοῦ Δράμαλη τὸν ἀπέστειλεν εἰς Πελοπόννησον καὶ δὲν τὸν συνέτρεξε κατόπιν, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ χαθῇ), ἀντὶ νὰ διευκολύνῃ εἰς τοῦτον ὦς πρὸς τὴν τροφὴν καὶ τὰ λοιπὰ ἀναγκαῖα. Ὁ Κιοσέ Μεχμέτ Πασσᾶ; φθίσας λοιπὸν εἰς τὴν Φοιντ ἀνα τῆς ἐπαρχίας Μανδενίτζας καὶ εὐρὼν ἀντίστασιν τινα ἐκ μέρους τῶν ὀπλαρχηγῶν Γούρα καὶ Διμβουνιώτου καὶ διὰ νὰ μὴν πάθῃ ὅσα καὶ ὁ Μπαϊρᾶμ Πασσᾶ; ἔπαθεν, ἐπέστρεψεν ἄνωθεν τῆς Μενδενίτζας πρὸς δυσμὰς, ἐφθασεν εἰς τὴν θέσιν ὁμαζομένην Νευρόπολιν ἐστρατοπέδευσεν ἐκεῖ μετὰ τοῦ Χασνατάρη τοῦ Χουρσίτ Πασσᾶ καὶ τριῶν χιλιάδων στρατοῦ, ὁ δὲ Χουρσίτης δὲν ἔπαυε διευθύνων πρὸς αὐτὸν δυνάμεις νέας πρὸς ἐνδυνάμωσιν. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὁμοῦ μὲ τὸν Ὀδυσσεῖα ἤλθαν καὶ προσέβαλον τοὺς Ὀθωμανοὺς εἰς τὸ στρατόπεδόν των δύο φοραῖς, ἀλλ' οἱ Ὀθωμανοὶ καὶ τὰς δύο φορὰς τοὺς ὑπέκρουσαν καὶ τοὺς διετκόρπισαν, ἀκολούθως ἐφθασαν καὶ οἱ δύο ἐπίσημοι ἀρχηγοὶ τῶν Ὀθωμανῶν, ὁ ἡγεμονίσκος τῆς Ὀχρίδος Τζελελεντελίπεϊς καὶ ὁ Ἀλβανὸς Κολονιάσης

Μουσταφάμπεϊς Κιραφζιζής καὶ ἐνώθησαν μετὰ τοῦ Κρισὲ Μεχμέτ Πασσᾶ, οἱτις σχηματίσας ἓνα στρατὸν ἀπὶ 10 — 12 χιλιάδας πεζῶν τε καὶ ἱππέων διευθύνθη εἰς Ἀταλάντην, τὴν δὲ 17ην τοῦ ὁρίου διαίρσας τὸν στρατὸν εἰς δύο, τὸ μὲν ἐν μέρος διεύθυνεν εἰς τὴν Γραβιὰν διοικούμενον παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, τὸ δ' ἑτερον ἔλαβε τὸν δρόμον τοῦ Ζεμενοῦ ὑπὸ τον Τζελελεντίμπεϊ· ὁ Κρισὲ Μεχμέτ Πασσᾶς διὰ τῶν θέσεων Γραβιάς καὶ Ἀμπλικηνς εἰσῆλθεν εἰς τὰ Σάλωνα, ὁ δὲ Τζελελεντίμπεϊ· ἀπεκρουσθεὶς παρὰ τῶν Ῥαχωβιτῶν καὶ τινων ὀπλαρχηγῶν τοῦ Οὐσίως Γεωργίου Λεπενιώτου Λάϊου καὶ ἄλλων, ἐπιστρεψε καὶ αὐτος εἰς Γραβιὰν καὶ ἐντεῦθεν ἀπῆλθεν εἰς τὰ Σάλωνα.

Ὁ Ὀδυσσεὺς εἶχε διορισθῇ πρότερος καιροῦ φρούραρχος τῶν Ἀθηνῶν παρὰ τῶν ἐντοπίων, ἰδὼν δὲ ὅτι ὁ Κρισὲ Μεχμέτ Πασσᾶς εἶχε σχηματίσει μεγάλην δύναμιν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Στερεᾷ δικτρέχων τὰς ἐπαρχίας καὶ καταστρέφων αὐτὰς χωρὶς νὰ δύνανται νὰ τὸν ἀναχαιτίσουν, φοβούμενος μήπως διευθυνθῇ καὶ εἰς τὴν Ἀττικὴν μετέβη εἰς Ἀθήνας ὅπως φροντίσῃ περὶ τῆς ὀχυρώσεως ταύτης καὶ ὅπως ἐφοδιάσῃ ταύτην μετὰ τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων, καὶ μετὰ τὴν ἐφοδίαν τούτην τοῦ φρουρίου ἄφησε τὸν Γούραν φρούραρχον τοῦ φρουρίου καὶ τῆς πόλεως καὶ αὐτὸς ἐξεστράτευσε τὴν 20ην τοῦ ὁρίου μετὰ 1500 στρατιωτῶν καὶ ἐφάσεν εἰς τὸ Λαδὶ, ὁ δὲ Κρισὲ Μεχμέτ Πασσᾶς φοβηθεὶς μὴ τὸν κλείσῃ ὁ χειμὼν εἰς τὰ Σάλωνα ἔβαλε φωτιάν καὶ τὰ ἔκαυσεν ὡς καὶ τὸ χωρίον Γουπύλια καὶ ἀνεχώρησεν εἰθὼν εἰς τὴν Γραβιὰν πανστρατᾶ· ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὰς ἀρχάς τοῦ Νοεμβρίου ἀντιθεὶς εἰς τὴν περὶ τὸν Παρνασσὸν Μονὴν τῆς Παναγίας ὅπου ἦλθαν καὶ οἱ ὀπὸ Ῥαχωβιτῶν ἐδικροὶ τοῦ Λεπενιώτου καὶ ἄλλοι, οἱ Γούρακι ἦλθον ἐνταῦθα καὶ τοὺς προσέβαλον καὶ τοὺς διεσκόρπισαν, ἐφόνευσαν περὶ τοὺς εἰκοσι, ὁμοῦ μὲ αὐτοὺς καὶ τὸν Μηνᾶν Κατζίκογιάννην ἐπίασαν ζῶντα καὶ τὸν Σαρήν, παρ' ὀλίγον νὰ πιάσουν καὶ τὸν Ὀδυσσεᾶ, ἀκολούθως ἐν μέρος τοῦ στρατοῦ τῶν Γούρκων ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὸ χωρίον Βελίτζα.

Ὁ Ὀδυσσεὺς ἔχων γνωριμίαν μὲ τὸν Τζελελεντίμπεϊ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἦταν ὁμοφροτερεὶς εἰς τὴν ὑπερθεσίαν τοῦ Ἀλῆ

Πασσᾶ, καὶ θέλων νὰ κερδίσῃ καιρὸν ὅπως ἐνισχυθῇ διὰ στρατιωτικῆς δυνάμεως, ἔγραψε μίαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Τζελελεντίμπεϊ προτείνων νὰ ἀλλάξωσι τοὺς ζωγρηθέντας Ἕλληνας μετ' ἄλλων Ὀθωμανῶν καὶ πρὸς τὴν συνθηκολόγησιν ταύτην καὶ ἄλλας ἔτι ὑποθέσεις, νὰ διορίσουν ἀμοιτέρωθεν ἀνθρώπους, ὁ Τζελελετίμπεϊ, ἐνήργησε καὶ ἀλλάχθησαν οἱ ὅμηροι· ἀπὸ μέρους τοῦ Πασσᾶ ἐστάλη εἰς τὸν Ὀδυσσεᾶ ὁ Μουσταφάμπεϊς Κιαφαζίζος, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς ἐξάπέστειλε τὸν Ἀντώνιον Γεωργαντᾶν, ὅστις ὁμιλήσας μετὰ τοῦ Πασσᾶ ὑπεσχέσθη τὴν ὑποταγὴν τοῦ Ὀδυσσεως καὶ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς, ὁ Πασσᾶς ἀποδίδει εὐμενῶς τὸν Γεωργαντᾶν καὶ τὰς προτάσεις τοῦ Ὀδυσσεως ὑπεσχέσθη ἅμα ἔλθουν οἱ πρόκριτοι νὰ προσκυνήσουν, νὰ διορίσῃ ἀρχηγὸν τὸν Ὀδυσσεᾶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Στερεάν καὶ αὐτὸς ν' ἀνοχωρήσῃ εἰς Λομίαν μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ.

Περὶ τὰς ἀρχὰς λοιπὸν τοῦ Νοεμβρίου ἤνταμωθησαν ὁ Τζελελετίμπεϊ, καὶ Μουστάρμπεϊ μετὰ τοῦ Ὀδυσσεως εἰς Ἀγίαν Μαρναν, χωρίον κείμενον ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Παρνασοῦ, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐδείξεν ὁ Ὀδυσσεὺς ὑποταγὴν, προσποιηθεὶς τὸν πιστὸν τοῦ Δοξλετίου, μολοντοῦτο οἱ Ὀθωμανοὶ αὗτοι ὡς ἄδειται εἶπαν εἰς τὸν Ὀδυσσεᾶ νὰ μὴν διδῇ εἰς τοὺς ἄλλους Ὀθωμανοὺς πολὺν πίστιν καὶ νὰ μὴ παρυσιάζεται αὐτοπροσώπως ὁ ἴδιος, ὁ Βεζύρης καὶ οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἀρχηγοὶ αὗτοι εὐχαριστήεντες διὰ τὴν προσποιητικὴν ταύτην τοῦ Ὀδυσσεως ὑποταγὴν, ὅστις διὰ νὰ τοὺς πείσῃ ἔτι πλέον ἐκαλοφόρεσε καὶ τινὰς χωρικὺς καὶ τοὺς ἔστειλε καὶ ἐπαρυσιάσθησαν εἰς τὸν Πασσᾶν ὡς ἀντιπροσώπους τῶν ἐπαρχιῶν, ὅστις εὐχαριστιθεὶς κατὰ πολλὰ εἰς τοῦτο, στενοχωρηθεὶς καὶ διὰ τροφὰς τοῦ στρατοῦ, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν ἐξοικονομήσῃ, καὶ διότι εἰς τὸν τόπον αὐτὸν καρποὶ δὲν ὑπάρχον ὡς ἐκ τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς ἐρημώσεως τῶν ἐπαρχιῶν, βιασθεὶς ἀνεχώρησε πανστρατιᾷ εἰς Λαμίαν περὶ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου, τοῦ δὲ ὁμήρους τοὺς ἐξάπέστειλεν εἰς τὸν Ὀδυσσεᾶ, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐλευθερώθη καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλάς.

Ἢ ἀποτυχία καὶ καταστροφή τοῦ Μαχμουτ Πασσᾶ Δράμκην,

τοῦ Μαϊράμ Πασσᾶ, καὶ ἡ ἀποτυχία τοῦ Ὀμερ Πασσᾶ καὶ τοῦ Κιονταχῆ ἐν Μεσολογγίῳ, καθὼς καὶ ἡ ὑποχώρησις τοῦ Κιοσέ Μεχμέτ Πασσᾶ ἐκ τῆς ἀνατολικῆς στερεᾶς, ἐθεωρήθη παρὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Σουλτάνου, (μολονότι εἶχε μεγάλην ὑπόληψιν καὶ εὐνοίαν εἰς τὸν Χουρσί-
τιν), ὡς ἀνικανότης καὶ ἀνεπιτηδεύτης τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς Ῥούμελης Χουρσίτ Πασσᾶ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀτυχημάτων, τὰ ὅποια προέβαλον τὴν φιλοτιμίαν τοῦ ὑψηλοφρόνου αὐτοῦ Σα-
τράπου, συνέπεσε δὲ νὰ ἐκπέσῃ τῆς σουλτανικῆς εὐνοίας καὶ ὁ
προστάτης του ἐξ ἀπορρήτων ἰδιαιτέρως γραμματεῦς τοῦ Σουλτά-
νου Χαλέτ Ἐφέντης, ὥστε δι' ὅλας τὰς αἰτίας ταύτας ἠναγκά-
σθη ἐκ φιλοτιμίας νὰ λάθῃ ἐκουσίως τὸ λόειν, τὸ ὅποιον
τῷ ἐπέφερε μιαν δραστήριον αἰμορραγίαν, τὴν ὁποίαν ἀταρά-
χως ἐθεωροῦσεν, οἱ δὲ ἰατροὶ τοῦ ἠνάγκαζαν νὰ λάθῃ φάρ-
μακα πρὸς θεραπείαν, ἀλλ' οὗτος οὐδὲν τῶν τοιούτων ἐδέχθη καὶ
οὕτω ἐτελεύτησε τὸν αὐτὸν χειμῶνα ἐν Λαρίσσει τῆς Θεσσαλίας.

Ἡ Ὀθωμανικὴ κυβερνήσις ἀπώλεσεν ἓνα τῶν ἀτρομήτων καὶ
πολυπειρῶν Στρατῶν τῆς, πρὸς τὸν ὅποιον εἶχε δώσῃ τὴν τί-
τλον τοῦ Γαζή Χάν (ἥρωος βασιλόπαις), ὁ βεζύρης οὗτος ἦτον εἰς
ἄκρον μεταδοτικὸς καὶ πολυτελέστατος ὡς ἀληθὴς Ἀσιατικὸς
Σατράπης, λέγουσιν ὅτι κατήγετο ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς τοῦ
Καυκάσου καὶ ὅτι ἦ·ον υἱὸς ἱερέως τινος ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἐπο-
μένου περιστατικοῦ· ἐνῷ ἦτον εἰς Ἰωάννιναν, εὐνοοῦσε πολὺ τὸν
Μητροπολίτην Ἰωαννίνων Γαβριήλ, ἐρωτηθεὶς δὲ παρὰ τοῦ τότε
εὐνοουμένου τοῦ ἀλβανοῦ Δερβίς Χατάνη περὶ τῆς αἰτίας τῆς
ποταύτης εὐνοίας τοῦ Ἀρχιερέως ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν παρ' αὐ-
τοῦ, ὅτι τὸν Ἀρχιερεῖα τοῦτον ἀγαπᾷ πολὺ, διότι ὁμοίαζε τὸν
γενήτορά του.

Πελοπόννησος.

Μετὰ δὲ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν συμβάντων τῆς ἀνατολικῆς καὶ
δυτικῆς στερεᾶς, ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐνταῦθα
τὸ μὲν Ναύπλιον ἐλθὼν εἰς τὴν μεγίστην ἑλλειψιν τροφῶν ἔφερε

τοὺς ἐντὸς αὐτοῦ Ὀθωμανοὺς εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ζητήσουν τὴν συνθηκολόγησιν μετὰ τῶν Ἑλλήνων, πρὸς τοῦτο ὁ Κολοκοτρώνης τοῖς ἔγραψεν ὅτι τοῖς δίδεται ἀσφάλεια ζωῆς καὶ τινα ἄλλα συμφέροντα, οἱ Ὀθωμανοὶ λαβόντες τὴν ἐπιστολὴν ταύτην συνῆλθον πρὸς διάσκεψιν καὶ ἐσυνάχθησαν ἅπαντες οἱ ἐν τοῖς φρουρίοις Ὀθωμανοὶ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ναυπλίου, καὶ ἐνῶ ἐγένετο ἡ γενικὴ αὐτῇ τῶν Ὀθωμανῶν διάσκεψις, δύω ἐκ τῶν Ὀθωμανῶν Ἀλβανοὶ καταβάντες τοῦ Παλαμηδίου ἀπῆλθον εἰς Ἄριαν πρὸς τὸν Στοιὶόπουλον καὶ τὸν εἰδοποίησαν ὅτι τὸ Παλαμδὶ εἶναι κενὸν ἀνθρώπων, δότις δὲ πίστιν οὗτος παρέλαβε περὶ τοῦς 400 στρατιώτας τακτικοὺς καὶ ἀτάκτους, ἀέβη τὰ τείχη τοῦ Παλαμηδίου τὴν 30 τοῦ Δεκεμβρίου καὶ ἔγεινε κύριος τοῦ φρουρίου τούτου· τοῦτο ἰδόντες οἱ ἐν Ναυπλίῳ Ὀθωμανοὶ ἀμέσως παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὡς ἐν λεπτομερείᾳ ἐν τοῖς ἐπαρχιακοῖς ἐξιστορήθησαν.

Εἰς δὲ τὴν Κόρινθον ὁ Μαχμούτ Πασσᾶς Δρόμικῆς ἀσθενήσας ἐκ τοῦ λοιμοῦ καὶ τῆς προσβολῆς τῆς φιλοτιμίας του ἀπέθανε περὶ τὰ τέλη τοῦ Νοεμβρίου, ὁ δὲ ἐναπολειπόμενος Ὀθωμανικὸς στρατὸς φυβηθεὶς μὴ ἀπολεσθῇ ὁλόκληρος ἐκ τοῦ λοιμοῦ, ὅστις καθεκάστην ἔτελλεν εἰς τὸν ἄλῃν ἀπὸ 20 — 30 ἀνθρώπων ἀπερχάσσεσθαι ἀναχωρήσει, καὶ οἱ μὲν Πασσάδες μετὰ περίπου 800 — 1000 στρατιωτῶν ἐπεβιβάσθησαν εἰς πλοῖα καὶ μετέβησαν εἰς Πάτρας, οἱ δὲ λοιποὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ἵπποις περὶ τοῦς 3500 ἔλαβον τὸν δρόμον τῆς ξηρᾶς πρὸς τὰς Πάτρας, εἰς τὴν Ἀράτα, ὅμως εὗρον τὸν δρόμον τὸν ὑποκάτω τοῦ παρακειμένου ὄρους, φραγμένον διὰ κορμῶν δένδρων καὶ φυλαττόμενον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οἱ Τούρκοι ὤρμησαν τὴν 6 Ἰανουαρίου διὰ ν' ἀποδιώξουν τοὺς Ἕλληνας καὶ ν' ἀνυψοῦν τὸν δρόμον ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν δις, μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔφθασε καὶ ἄλλη δύναμις εἰς τοὺς Ἕλληνας, τυχαίως δὲ διεβόαιε καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀδριτζίου διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ Ἄτρου καὶ ἰδὼν τὴν ἀνάγκην ἔμεινεν ἐκεῖ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλλήνων, οἱ Ὀθωμανοὶ ἦλθαν εἰς ἐσχάτην ἀνάγκην ὥστε ἔφθγαν καὶ αὐτὰ τὰ ἄλογά των, τινὲς ἐσυνθηκολόγησαν καὶ παρεδόθησαν, μετὰξὺ τῶν ὑποίων ἦτον

καὶ ὁ Ἰουσὺφ Μπέϊ· Λεψίστας, ὅστις παρεδόθη εἰς τὸν Ὀδυσσεά, ἀκολουθῶς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἐπιζήσαντες ἐπρότειναν νὰ παραδοθῶσι διὰ συνθήκης, ἀλλ' ἤλθον πλοῖα ἀπὸ τὰς Πάτρας καὶ τοὺς παρέλαβον, οὕτω λοιπὸν παρέλθε καὶ τὸ ἔαρ καὶ ὁ χειμὼν τοῦ ἔτους 1822 ἔτους νικητήριον διὰ τοῦ Ἑλληνας διὰ ξηρᾶς τε καὶ θαλάσσης.

Εὐρώπη.

Στρέφοντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ἐπὶ τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης δὲν βλέπομεν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰμὴ ἓν μὲν τῇ Κωνσταντινουπόλει τὸν Σουλτάνον ἐξαγριούμενον κατὰ τῆς Ῥωσσίας, ἀποδίδοντα εἰς αὐτὴν τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐνεργοῦντα κατ' αὐτῆς προσβολὰς ἀπείρους διὰ νικητῶν, κατακρατήσεως φορτίων καὶ ἄλλων τοιούτων, ἐναντίον τῶν φιλελληνικῶν διαθεσεων τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου· ὡς ἐκ τούτων ἀπάντων ἀγανακτήσατα ἡ Ῥωσσία ἤλθεν εἰς τὴν ἀνέγκην τῆς κηρυξέως τοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμου, οἱ πρέσβεις ὁμῶς τῶν δυνάμεων διὰ νὰ προλαβούν τὸν πόλεμον ἐπρότειναν τὴν μεσιτείαν των εἰς τὸν Σουλτάνον ὡς πρὸς τὴν συμβιβασμὸν τῆς Ῥωσσίας καὶ τὴν εἰρηνοποίησιν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὁ ἀλαζὼν Σουλτὰν Μαχμουὶτης ἀπήντησεν εἰς τοὺς πρέσβεις τῶν δυνάμεων λέγων, ὅτι, ἐάν τὰ Δοθλέτιά σας εἶναι φίλοι μας, κατ' οὐδένα τρόπον δὲν πρέπει νὰ ἀνακατόνωνται εἰς τὰ ἐσωτερικά μας, καθὼς καὶ ἐγὼ δὲν ἐκαταδέχθην ποτὲ νὰ ἐπέμβω εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν φιλικῶν μου Δοθλέτιων, διὰ τοῦτο καὶ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἀφροῶσαν τοὺς ῥαγιάδες μου δὲ θέλω δεχθῆ ποτὲ νὰ ἔμβω εἰς συζήτησιν, παρομοίως καὶ διὰ τὴν μετοξὺ ἐμοῦ καὶ τῆς Ῥωσσίας ὑποθεσιν δὲν τὴν θέτω εἰς οὐδεμίαν διαιτησίαν.

Ἐκ τῶν περιστατικῶν τούτων καὶ ἄλλων τινῶν αἰτιῶν οἱ ἀνακτες τῆς Εὐρώπης συνήλθον κατὰ πρῶτον εἰς Βιέννην καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Βερδίνα περὶ τὸν Νοέριον ὅπως εἰρηνοποιήσουν τὰ τῆς Εὐρώπης, ὑπέγραψαν δὲ πρωτόκολλα περὶ ἐκκένωσης τῶν ἡγεμονικῶν ἀπὸ τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα, περὶ ἐμπορικῶν με-

ταξὺ Ῥωτίας καὶ τοῦ ἀκωλύτου πλοῦς τῶν πλοίων ὧν τῶν δυνάμεων διὰ τοῦ Βοσπόρου, καὶ ἡ διὰ τῆς ἐγγυήσεως τῶν δυνάμεων ἀπλὴ εἰρηνοποίησης τῆς Ἑλλάδος, ἡ δὲ ἀπάντησις τοῦ Σουλτάνου ἦτον, ὅτι ποτὶ δὲν θέλει δεχθῆναι νὰ δώσῃ εἰς ἄλλον πληρεξουσιότητα νὰ συμβιβάσῃ τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν βαγιάδων του ὑπόθεσιν.

Μόλας αὐτὰς τὰς μεταξὺ τῶν δυνάμεων δυσπιστίας καὶ τὴν ἀγέρωχον τοῦ Σουλτάνου ἀντίστασιν, ἡ θεία πρόνοια οἰκονόμησεν ὑπὲρ τῆς πασχούσης Ἑλλάδος καὶ ἀντὶ τοῦ ἀποθνήσκοντος δι' αὐτοχειρίσεως Λοντοντερῆ ἀνύψωσεν εἰς τὴν προθυπουργίαν τῆς Ἀγγλίας τὸν εὐεργέτην φιλέλληνα Γεώργιον Κάνιγκα· ὁ ὑπουργὸς οὗτος ἀνεγνώρισε τὸν ἐθνικὴν Σημαίαν τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ Κυβερνησις τῆς Ἑλλάδος ἐστειλεν εἰς τὴν ἐν Βαρῶνι συνέλευσιν τῶν ἡγεμένων πρέσβυν πρῶτον τὸν Ἀνδοῦαν Μεταξᾶν μὲ μίαν ἀναφοράν πρὸς τοὺς ἡγεμόνας καὶ ἄλλαν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον, αἰτοῦντες τὴν πρὸ αὐτῶν σωτηρίαν των, ἀλλὰ δὲν ἔργειναν δεκταί, ἐστάλη καὶ ἄλλη πρεσβεία ὑπὸ τὸν Γερμανὸν Παλαιὸν Βατρῶν καὶ τὸν Γεώργιον Μαυρομιχάλην φέροντας καὶ ἔγγραφον πρὸς τὸν Πάππα Πιόν ὅπως μεσιτεύσῃ πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς ἡγεμόνας, ὅστις ἐνέργησε μὲν, ἀλλὰ δὲν παρεδέχθη οὔτε καὶ ἡ μεσιτεία τοῦ Πάππα.

Ἑσωτερικὴ Πελοπόννησος.

Ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος ἐξωτερικῶς μὲν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τοῦ 1822 εἶσι, ἦτον εἰσέτι ἀμφίβολος, καθότι αἱ μὲν μεγάλαι τῆς Εὐρώπης δυνάμεις δὲν εἶχον παγιώσῃ ἐν τὴν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων συμπάθειαν καὶ συμμαχίαν των, ὁ δὲ Σουλτάνος τῶν Ὀθωμανῶν ἔμενεν ἐν τῇ ἀλαζονίᾳ του μὴ δεχόμενος οὐδεμίαν τῶν προτάσεων τῶν δυνάμεων ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, μολοντοῦτο ἡ θεία πρόνοια πανταχοῦ ἐδόξασε τὰ ὅπλα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἀτυχῶς ὅμως ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος ἦτον ἀθλία, κατ' ἐξοχὴν ἡ τῆς Πελοποννήσου διὰ τὴν διχόνοιαν τῶν προκρίτων τῆς πολιτικῶν τε καὶ πολεμικῶν.

Ἡ Κυβερνησις ἐξεληθούσα τῶν πλοίων περὶ τὰς ἡμέρας τοῦ Αὐ-

γούττου μετέβη εἰς τὴν Ἑρμιόνην ἄντικρυ τῆς "Γόρας, καὶ τὴν 9ην Νοεμβρίου ἐξεδόθη Νόμος περὶ ἐκλογῆς ἀντιπροσώπων καὶ τῆς συγκαλήσεως αὐτῶν, ἀλλ' οὗτοι δὲν ἦλθαν, καὶ τὴν 12ην Ἰανουαρίου ἐξεδόθη ἄλλος, τὴν 18ην Ἰανουαρίου ἀπεφάτισεν ἡ Κυβέρνησις νὰ μεταβῇ εἰς Ναύπλιον καὶ ἐξεδοθῇ περὶ τούτου Νόμος, τὴν 21αν ἔδωκε τὴν παραίτησίν του ὁ "Αρειος Πάγος ἐκ Ξηροχωρίου, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Συνέλευσις δὲν ἦλθε διὰ τοῦ τελευταίου Νόμου, παραιτήθη ἡ διάρκεια τῆς Κυβερνήσεως. τὴν δὲ 9ην Φεβρουαρίου ἐξήλθεν εἰς τὸν λιμένα Ναυπλίου τὸ πλοῖον Πάραλος, φέρον τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ' ὁ Φρούραρχος Δ. Πλαπούτας δὲν τοῦ ἐδέχθη καὶ μετέβησαν τὴν 28ην εἰς τὰ Καλύβια τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, τὴν 17ην Μαρτίου παρέδωκεν ἡ ἐπιτροπὴ τὰ πρακτικά της καὶ ἔλαβε τὴν Βουλευτικὴν σῶμα τὰς ἐργασίας εὐχαριστήσαν τὴν Κυβέρνησιν διὰ τὴν φρόνησίν της ἐπὶ τῆς παρελθούσης κινδυνώδους περιστάσεως, τὴν 24ην διώριζεν ἐπιτροπὴν Βουλευτῶν πρὸς ἐξέλεγχιν τῶν Πληρεξουσίων ἑγγραφῶν τῶν νέων ἀντιπροσώπων τῆς Βας τοῦ ἔθνους Συνελεύσεως ἐν Ἄστρει.

Τὴν δὲ 30ην τοῦ Μαρτίου τοῦ ἔτους 1823 ὠρίσθησαν οἱ πληρεξούσιοι ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑπουργοῦ, ἐξελέξαντο πρόεδρον τὸν Πετρόμπεϊν, ἀντιπρόεδρον τὸν Βεσιθένης, γραμματεῖα τὸν Θ. Νέγγην, καὶ φρούραρχον τὸν Γιατρούκον, ἡ Συνέλευσις κατήργησε τὰς κεντρικὰς ἀρχὰς τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς ὡς καὶ τὸν τίτλον τῆς ἀρχιστρατηγίας τοῦ Κολοκοτρώνη, μολοντί αὐτος εἶχεν ἰσχυρὸν στρατιωτικὸν κόμμα ὡς καὶ τὸν Ὀδυσσεά καὶ τὸν Ἰψηλάντην, ἀλλ' ὑπερέσχυσαν οἱ πολιτικοί, οἵτινες εἶχον καὶ πολλοὺς στρατιωτικοὺ. μαζύ των ὡς καὶ τὰς Ναυτικὰς Νήσους. Ἡ Συνέλευσις ἐπὶ τῶν βύσεων τοῦ Συντάγματος τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ Συνελεύσεως, εἰς τὸ ὅπλιον ἐγένοντο μικραὶ μεταβολαί, ἐπεκυρώθη, ὁ Κολοκοτρώνης ἐκράτει τὰ φρούρια τοῦ Ναυπλίου εἰς χεῖρας του καὶ διετάχθη παρὰ τῆς Συνελεύσεως νὰ τὰ παραδώσῃ, ἀλλὰ δὲν ὑπήκουσε λέγων ὅτι ἡ Συνέλευσις δὲν εἶναι Κυβέρνησις.

Ἡ Συνέλευσις ἐξελέξατο Κυβερνήτην, πρόεδρον τὸν Πετρόμπεϊν,

μίλη δὲ τοὺς Σωτήριον Χρυσόμην, Ἀνδρέαν Ζαΐμην, Ἀνδρέαν Μεταξῶν, γραμματέα δὲ τὸν Α. Μαυροκορδάτον, ἔδραν δὲ διώρισεν τὴν Τριπολιτζάν καὶ διελύθησαν, οἱ πολεμισταὶ ἀποτυχόντες ἐδυσσευστήθησαν, ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις διώρισεν ὡς μέλος αὐτῆς τὸν Κολοκοτρώνην ὡς ἀντιπρόεδρον, καὶ οὕτω ἐπανεφέρε τὴν ἡσυχίαν.

Ἐκστρατεία κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ Σκόνδρα Μουσταφᾶ Πασσᾶ, Μπαρκόφ Σαλῆ, Σαλῆ Πασσᾶ, Ὁμέρ Βριόνη, Ἰσοῦρ Πασσᾶ καὶ τοῦ Κιουταχῆ Ῥεσίτ Μεχμέτ Πασσᾶ.

Ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις καταπτοχθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐνδοξῶν νικῶν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸ ἔτος 1822, καὶ ὁ κατέστρεψαν ὁλόκληρον τὸν μεγάλον στρατὸν τοῦ Δράμαλη καὶ ἐκείνο τοῦ Μπαϊζᾶμ Πασσᾶ καὶ ἀπώθησαν ἐκτὸς τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος τοὺς κατὰ τοῦ Μεσολογγίου ἐκστρατεύσαντας Ὁμέρ Βριόνην, Κιουταχὴν καὶ λοιποὺς Πασσάδες, καθὼς καὶ τὸν Κιοσέ Μεχμέτ Πασσᾶ καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ὀπισθοδρομήσωσι καὶ νὰ ἐπαέλθουν εἰς Λαμίαν, ἐκ τούτων ὅλων σχεφθεῖσα ἡ Κυβέρνησις αὕτη ἀπεφάνισε νὰ στείλῃ δυνάμεις τρομεράς κατὰ τὸ ἔρ τοῦ 1823 καὶ νὰ τὰς διευθύνῃ πρὸς τε τὴν ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν Ἑλλάδα ὡς καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ αἱ δυνάμεις αὗται νὰ εἰσέλθουν ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ διαφόρων διευθύνσεων, ὅπως καταπλῆξουν τοὺς Ἕλληνας ἀναγκάζοντες αὐτοὺς νὰ ἔλθουν εἰς ὑποταγὴν ἢ νὰ τοὺς καταστρέψουν, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐνήργησε καὶ διαφόρους μεταρρυθμίσεις εἰς τὸ διοικητικὸν τῶν ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ ἡγεμονιῶν.

Ἡ πόλις τοῦ Μεσολογγίου βαθληδὸν ὀχυρωθεῖσα εἶχεν ἀποκατασταθῇ ἐν προπύργιον τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου, διὰ τοῦτο καὶ ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου θεωροῦσα ταύτην ὡς σπουδαιότεραν πάντων μετχειρίσθη ὅλα τὰ μέσα τῆς πειθοῦς καὶ τῶν ὑποσχέσεων πρὸς τὸν Βεζύρην τῆς Σκόνδρας Μουσταφᾶ Πασσᾶν ὅπως τὸν πείσῃ νὰ συγκατατεθῇ καὶ νὰ ἐκ-

στρατεύση κατὰ τοῦ Μεσολογγίου κατὰ τοῦ Ἀσὶ Μάρκου (ἀνυπατάκτου), πρὸς τὸν ὅποιον ἔδωκε καὶ τὰ Πασσαλίκια (μικρὰς ἡγεμονίας) τῆς Ἀχρίδου καὶ τοῦ Ἀλπασανίου.

Εἰς δὲ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Θεσσαλίας (Τρίκαλα Βαλεσι) ἐδιώρισε τὸν Μεχμέτ Ῥεσίτ Πασσᾶ ὅπως ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Τρικέρων, διότι οἱ ἐκεῖ εὐρισκόμενοι ὀπλαρχηγοὶ Θεσσαλομακεδόνες μετὰ τοῦ Καρατάσου εἶχον ὀχυρώτη τὸ στενὸν Κότες καλῶς· καὶ ἐφρουροῦσαν αὐτὸ γενναίως, εἶχον δὲ νικήσει πολλάκις τοὺς Ὀθωμανοὺς ἐνταῦθα.

Τὰς δὲ ἡγεμονίας τοῦ Αὐλῶνος, Ἰωαννίνων καὶ Δελβίνου τὰς ἔδωκεν εἰς τὸν Ὁμέρ Πασσᾶ Βριόνιν ὅπως σχηματίσῃ καὶ οὗτος ἓνα στρατὸν ἐκ 10 χιλιάδων Ἀλβανῶν ἐκλεκτῶν καὶ δι' αὐτῶν νὰ εἰσβάλῃ διὰ τοῦ Μακρυνόρους εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ νὰ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Πασσᾶ τῆς Σκόνδρας ὅπως ὑποτάξωσι τὸ Μεσολόγιον.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐτοιμασιῶν διέταξε καὶ τὸν ἐν Πάτραις Ἰσοῦφ Πασσᾶ Σέριτζη ὅπως μεταβῇ ἐκ Πρεβέζης καὶ στρατολογήσῃ περικλινὲς στρατὸν ἐξ Ἀλβανῶν 15 χιλιάδων, τοὺς ὁποίους νὰ διευθίνῃ διὰ τῆς Αἰτωλοακαρνανίας εἰς Πάτρας καὶ μετ' αὐτῶν καὶ τῶν ἐν Πάτραις εὐρισκομένων Λαλαίων νὰ φέρῃ εἰς ὑποταγὴν τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἀχαΐας καὶ Ἠλείας, ἣ ἐν ἀπειθείᾳ νὰ τὰς καταστρέψῃ.

Παριμοίως ἡ Σουλτανικὴ Κυβέρνησις, ἀφοῦ διέταξε τὰ διὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ Δυτικὴν Ἑλλάδα, προετοίμασεν ἓνα ἄλλον ἰσχυρὸν στρατὸν ἐκ τῶν παραδυναθίων ἡγεμονειῶν, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης ἐκ δέκα χιλιάδων ὑπὸ τοῦ Πασσᾶ Μπερκόφτζαλιν Ἰσοῦφ Πασσᾶ καὶ Σελίμ Πασσᾶ Βεζήρη τῆς Ἀνδριανουπόλεως ὅπως εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Στερεάν καὶ εἰς Εὐβοίαν διὰ νὰ τὰς ὑποτάξωσιν ὁμοῦ μετὰ τῆς Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος καὶ εἰς ἐναντίαν περιστάσειν εἶχον διαταχθῇ νὰ ἐπιφέρωσι τὸν γενικὸν ὄλεθρον.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω, πρῶτος πάντων ἔσπευσεν ὁ Ἰσοῦφ Πασσᾶς Σε-εζλὴς μεταβῆς ὅςκι, εἰς Πρέβεζαν, ἐστρατολόγησε σπουδαίως στρατοπεδεύσας εἰς τὴν ἀπέναντι πόλιν νΒόνιτζαν, ἐστρατολόγησε περὶ

τάς 12 χιλιάδας Άλβανούς, ὁ δὲ Μαρκοβότσκις μαλὼν τοῦτο ἤλθεν ὑπέναντί των στρατοπεδεύσας καὶ οὕτως εἰς τὰ Λιβιδάκια τῆς Ἀκρνανίας, οἱ Ἀλβανοὶ ἀρχηγοὶ τῶν ἐπισωρευθέντων ἐν Βονίτζῃ Ὀθωμανικῶν στρατευμάτων, ἡ ἐκ τοῦ φόβου μὴ ὑπέφροντες τὰ δυστυχήματα ἧσαν καὶ κατὰ τὸ παρελθὼν ἔτος ὑπέφεραν οἱ πατριῶται των ὑπὸ τὸν Ὁμέρ Πασσᾶ, ἡ ἐξ ἄλλης τιнос αἰτίας δυσχερεστηθέντες μετὰ τοῦ Βεζύρη Ἰσούφ Πασσᾶ, ἀφοῦ ἔλαβαν μίαν προκαταβολὴν χρημάτων ὑπέναντι τῆς μισθοδοσίας των διεσκόρπισήσαν ἅπαντες καὶ μετέβησαν, μεταβάντες ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, ὁ δὲ Ἰσούφ Πασσᾶς ἀγανακτήσας διὰ τὴν ἀπάτην ταύτην τῶν Ἀλβανῶν ἐμβήκεν εἰς τὰ πλοῖα καὶ μετέβη εἰς τὰς Πάτρας καὶ οὕτως ἐματαιώθη ὁ σκοπὸς τῆς Σουλτανικῆς Κυβερνήσεως περὶ τῆς κατακτήσεως τῆς Ἀχαιοῦ καὶ Ἠλίδος.

Μετὰ τὸν Σερεζλῆ Ἰσούφ Πασσᾶ ἔστρεψαν νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα τὰ στρατεύματα τῆς Βουλγαρίας καὶ Θράκης ὑπὸ τὸν Σελὶμ Πασσᾶ καὶ τὰ ὑπὸ τὸν θηριωδέστατον Μπερκόφτζαλην κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου, οἵτινες ὡς πιστοὶ ἐκτελεσταὶ τῶν διαταγῶν τοῦ Σουλτάνου ὅπου καὶ ἂν εὗρον ἀντίστασιν τὴν κατέστρεψαν, μεταβάντες δὲ εἰς τὴν Λοκρὸςφορ-κίδα κατέκαυσαν τὴν Μορὴν Ἰρυσσαλὴμ καὶ τὰς Κωμοπόλεις Ῥάχιβα, Καστρί, Χρυσὸ καὶ τὴν Κισφίνα καὶ ἅπαντα τὰ χωρία ὅσα ἀπὸ τῶν ἐμπροσθέντων, οἱ δὲ κάτοικοι ἔντρομοι γενόμενοι ἔφυγαν εἰς τὰ ὑψηλότερα ὄρη, τὰς Νήσους καὶ τὴν Πελοπόννησον, μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν τῶν ἀνωτέρω ἐπαρχιῶν εἰσῆλθαν καὶ ἐστρατοπέδευαν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ὁ μὲν Σελὶμ Πασσᾶς ἐμείνεν στρατοπεδευμένος εἰς Θήβας καὶ παρενοχλοῦσε τὰς ἐπαρχίας, ὁ δὲ Μπερκόφτζαλης μετὰ 5 χιλιάδων στρατοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Εὐβοίαν καὶ ἐνώθη μετὰ τοῦ Καρυστινοῦ Ὁμέρ Πασσᾶ ὅστις ἀρτίως εἶχε λάβῃ τὸν βαθμὸν τοῦ Βεζύρου, καὶ ὁ ὑποῖος ἔφερε μαζὺ τοῦ 10 χιλιάδας Γιανιτζάρους, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀποσπᾶσθαι ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος εἰς Κάρυστον, οἱ δύο Πασσᾶδες μὲν ὅλου τοῦ στρατοῦ ἐστρατοπέδευον ἐξώθεν τῆς Χαλκίδος, καὶ ἀκολούθως προσέβαλαν τοὺς ἐν Δερβενίοις στρατοπεδευμένους Ἕλληνας καὶ τοὺς διεσκόρπισαν γινόμενοι κύριοι τῆς Εὐβοῆς

κατὰ συνέπειαν ἐσυνθηκολόγησαν καὶ οἱ ἐν Τρικέροις· ταῦτα λεπτομερῶς ἐξιστορήθησαν ἐν τοῖς ἐπαρχιακοῖς τῆς Νήσου Εὐβοίας.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις λαβοῦσα πληροφορίας περὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν Ὀθωμανι κῶν στρατευμάτων ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Στερεᾷ καὶ περὶ τῆς καταστροφῆς, ἣν ἔφεραν ταῦτα εἰς τὸν τόπον τοῦτον, καὶ φοβουμένη μήπως ἀποφασίσωσι καὶ εἰσέλθωσι καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀπεφάσισε καὶ ἐξάπέστειλεν ἐν τῇ Στερεᾷ τὸν ἀντιπρόεδρον τοῦ ἐκτελεστικοῦ Σωτήριον Χαρλάμην μετὰ τοῦ γενικοῦ γραμματέως, ὅπως στρατολογήσωσιν ἐν τοῖς ἐπαρχίαις πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ Μπερκόφτζαλη καὶ Σελήμ Πασσᾶ· φθάσαντες δὲ οὗτοι εἰς Σαλαμίνα ἐπροσπάθησαν νὰ σχηματίσωσιν ἀρκούσαν δύναμιν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν διότι μόλις περὶ τοὺς χιλίους ἀνδρας συνεχέντρωσαν, τοὺς ὁποίους καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὴν Βοιωτίαν, οἵτινες ἀκρόβολίσθησαν μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Σαλήχ Πασσᾶ, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος.

Ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὰς Ἀθήνας εἶχε διορίσει ὡς φρουράρχον τὸν Γούραν, ὅστις δὲν ὑπήκουσε πλέον εἰς τὸν διορίσαντα αὐτὸν Ὀδυσσεῖα καὶ παρεπέξετεινε τὴν ἐξουσίαν του ἐφ' ὅλης τῆς Ἀττικῆς καὶ τῶν πέριξ.

Ὁ Καρυτινὸς Ὁμέρ Πασσᾶς, ἀφ' οὗ κατέστρεψε τὴν Εὐβοίαν μετὰ τῶν Γενιζάρων καὶ τοῦ Μπερκόφτζαλη ἐξῆλθον τῆς Εὐβοίας καὶ μετέβησαν εἰς τὴν Ἀττικὴν, τὴν ὁποίαν ἐλεηλάτησαν, οἱ δὲ κάτοικοι ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν Σαλαμίνα καὶ Αἴγιναν, ὁ δὲ φρουράρχος τῶν Ἀθηνῶν Γούρας ἀφήσας τὸν ἐξάδελφόν του Μαμούρη ἐντὸς τοῦ φρουρίου ἐξῆλθε τὴν 31ην Ἰουλίου μετὰ 1500 στρατιωτῶν πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντιπαραταχθῇ μετ' αὐτοῦς, καθότι ἦτο μεγάλη ἡ δύναμις τῶν ἀναλόγως τῆς ἰδικῆς του καὶ ἀναγκασθεὶς ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας περὶ τὰς 7 τοῦ Ἰουλίου.

Οἱ ἐχθροὶ, ἀφ' οὗ ἐλεηλάτησαν καὶ ἠχμαλώτισαν τὴν Ἀττικὴν, διεσκορπίσθησαν περὶ τὴν 25ην τοῦ Αὐγούστου καὶ ὁ μὲν Ὁμέρ Πασσᾶς μετὰ τοῦ Μπερκόφτζαλη ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Κόλαμον, τὸν ὁποῖον ἠχμαλώτισαν καὶ κατέστρεψαν, ἐνταῦθα ἀσθενήσας βαρύνων ὁ Μπερκόφτζαλης καλῶς καὶ ὁ ὑπ' αὐτοῦ στρατὸς ἐξ' ἐπι-

δημίας ἀνεχώρησαν εἰς Λαμίαν μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ στρατοῦ, ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγον ἀνεχώρησε καὶ ὁ Σκληρὸς Πατσαῖς, παρομοίως καὶ ὁ Καρυστινὸς Ὀμερὶ Πασσαῖς ἀνεχώρησε καὶ οὗτος μεταβὰς εἰς τὴν Εὐβοίαν.

Σκόνδρας.

Ὁ Μουσταφᾶ Πασσαῖς Βεζύρης τῆς Σκόνδρας ὑποσχεθεὶς εἰς τὸν Σουλτάνον ὅτι θέλει ἐκστρατεύσει κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἤρχισε νὰ στρατολογήῃ εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἰλλυρίας καὶ Ἀλβανίας καὶ συσσωματωθεὶς ἔλαβε τὸν δρόμον τῆς κάτω Μακεδονίας πρὸς τὴν Θεσσαλίαν. Διαδοθείσης τῆς φήμης ὅτι ὁ Πασσαῖς τῆς Σκόνδρας ἐκστρατεύει κατὰ τῆς Ἑλλάδος παραχορῆμα διεδόθη ἐπ' ὅλων τῶν Ὀθωμανῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ἡ εἰδησις αὕτη καὶ ἤρχισεν ἕνας ἀλλαλαγμὸς χαρᾶς, διότι ἅπαντες ἐπίστευον μετὰ πολλῆς πεποιθήσεως, ὅτι ἐκστρατεύοντας τοῦ Πασσαῖ τῆς Σκόνδρας κατὰ τῆς Ἑλλάδος, βεβαίως αὕτη τετέλεσται, διότι, ἐάν οἱ Ἕλληνες ἀπειθήσωσι καὶ δὲν ὑποταχθῶσιν, ὁ ἦρωας οὗτος θέλει ἀπεράσει ὅλους αὐτοὺς ἐν στόματι μαχαίρας. (*)

Περὶ τὰ μέτα τοῦ Γουλιού λοιπὸν ὁ Μουσταφᾶ Πατσαῖς ἔφθασεν εἰς Τρίκαλα τῆς Θεσσαλίας ἔνθα ἐπεθερώρησε καὶ συνεκέντρωσε τὸν στρατὸν του συγκαίμενον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ πολιτῶν Σκονδριάνους καὶ ἀπὸ τούς ὀρεινοὺς Λατίνους τῆς Λέσβιας καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ μικρὰ Πασσαλίκια τῆς Γκιεκαριᾶς Ἰπία, Πίσδενα, Ἰάκωβα, Βράννα, Τρίμπερα, Ὁχρίδα, Ἀλμπασάνη καὶ λοιπὰ καὶ ἀπὸ Ἀλβανού, ὅλοι δὲ ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἦτο περὶ τὰς εἴκοσι χιλιάδας.

Ἡ Σουλτανικὴ Κυβέρνησις εἶχε διατάξει τὸν Βεζύρην τοῦτον

(*) Ὁ Πασσαῖς οὗτος Δαλμάτης τὸ γένος καὶ κατὰ τὴν θρησκείαν Ὀθωμανὸς ἦτο υἱὸς τοῦ Ἡμπαρχήμ-Πασσᾶ Σκόνδρα ἐγγονὸς δὲ τοῦ Καρα-Μαχμούτ Πασσαῖ Σκόνδρα τοῦ ἐκστρατεύσαντος κατὰ τοῦ Μαυροβουνίου καὶ ὑπ' οὗτων φρονισθέντος εἰς πεισματώδη μάχην, εἰς ἣν οἱ Μαυροβουνιώται ἐνίκησαν καὶ διασκορπίσαντες τὰ στρατεύματα αὐτοῦ τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ διατηροῦσιν οἱ Μαυροβούνιοι ὡς τρίπαλον νίκης.

νὰ μὴ λάβῃ τὸν συνήθη δρόμον τῶν ἄλλων ἐκστρατειῶν, ἀλλὰ νὰ εἰέλθῃ διὰ τῶν Ἀγρᾶφων καὶ τῶν λοιπῶν ὄρεινῶν ἐπαρχιῶν ὅπως πολεμήσῃ καὶ ὑποτάξῃ τοὺς ὄρεινούς Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους ἐθεωροῦσαν ὡς μαχιωτέρους καὶ διὰ τοὺς ὁποίους ἔλεγεν εἰς τὸ πρὸς τὸν Βεζύρην τοῦτον Διάταγμα νὰ φροντίσῃ ὥστε νὰ καταστραφῶσιν οὗτοι, οἵτινες δίδουσι τὰ καταφύγια εἰς τοὺς Ἕλληνας κατοίκους τῶν πεδινῶν ἐπαρχιῶν τῆς δυτικῆς Στερεᾶς· μετὰ δὲ τὴν ἀποτελεσματικὴν τυχὴν ἐνέργειαν τὴν διέτατε νὰ μεταβῇ εἰς Μεσολόγγιον ὅπου ἐνούμενος μετὰ τοῦ Βριόνη νὰ καταπολεμήσουσι καὶ ὑποτάξουσιν τὴν ὀχυρωθεῖσαν ταύτην πόλιν.

Ὁ Γενικὸς Ἀρχηγὸς Μαρκο-Βότσαρης, ὡς ἀνωτέρω ἐρῶν, εἶχεν ἐξέλθῃ καὶ εἶχε στρατοπεδεύσει εἰς τὰ Λιβαδικία τῆς Ἀκαρνανίας πρὸς ἀντίκρουσιν τοῦ Ἰσούφ Πασσᾶ καὶ τοῦ Βριόνη, ἐκεῖ ἔλαβε τὴν εἰδοποίησιν ὅτι ἐχθρὸς ἄλλος ἔτι τρομερώτερος λαβὼν διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου διευθύνετο πρὸς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα διὰ τῶν ὄρεινῶν ἐπαρχιῶν ὅπως ὑποτάξῃ αὐτὰς ἢ φέρῃ ἐπ' αὐτῶν τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν ὄλεθρον, ἀγαθὴ τύχη ὅμως καὶ ἡ στρατολογία τοῦ Ἰσούφ Πασσᾶ διελθὼν, ὃ δὲ Ὁμέρ Πασσᾶς Βριόνης δὲν εἶχεν εἰσελθῇ εἰσέτι ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Μάρκος λοιπὸν παραλαβὼν τὸ ὑπ' αὐτὸν στρατιωτικὸν σῶμα ἔσπευσεν ὅπως μεταβῇ εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἰσχυροῦ τούτου ἐχθροῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ σουλτανικὴ Κυβερνήσις εἶχεν ἀναθέσει ὅλας τὰς ἐλπίδας· μεταβάς λοιπὸν εἰς τὴν Αἰτωλίαν εἰσῆλθεν εἰς τὸ Μεσολόγγιον τοῦ ὁποῖου αἱ κάτοικοι τὸν ὑπεδέχθησαν μετὰ δακρύων ὡς εὐεργέτην καὶ ὑπερασπιστὴν των, λαβὼν δὲ τὰ ἀναγκαῖα πολεμοπόδια ἐξῆλθε καὶ ἐστρατοπέδευεν εἰς τὸν ἐλαιῶνα τοῦ Μεσολογγίου, ἐπιθεωρήσας δὲ τὸν στρατὸν τοῦ εὗρεν αὐτὸν συγκείμενον ἐκ 1250 ἀνδρῶν, ἐξ ὧν περὶ τοὺς 400 ἦσαν Σουλῶται, οἵτινες κατὰ διαφύρου· ἐποχὰς εἶχον διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἑπτανήσου καὶ εἶχαν μεταβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς γενικῆς πατρίδος.

Ὁ Μάρκος Βότσαρης μετὰ τὴν ἔλευσιν τῶν ἀνωτέρω συμπατριωτῶν τοῦ ἐξήτησε παρὰ τῆς Κυβερνήσεως νὰ παραχωρηθῶσιν εἰς τοὺς Σουλῶτας αἱ γαῖαι τῆς Ὀθωμανικῆς Κόμης Ζαπόντι

ὅπως συνοικισθῶσιν ἐν αὐτοῖς, καὶ τὴν ὁρίαν ἢ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ Κυβερνήσις διέταξε καὶ τοῖς παρεχωρήθησαν διὰ ψηφισμάτων καὶ διαταγῶν ὅλαι οἱ γοῖαι οὗται.

Ὁ Βότσαρης εἶχε διορισθῆ γενικός ἀρχηγός τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ εἶχεν ἀναγνωρισθῆ παρὰ τῆς ἀρχῆς τῆς Κυβερνήσεως τοῦ τμήματος τούτου καὶ τῶν ὀπλαρχηγῶν. Ἐνῶ δὲ ἡτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ Πασσᾶ τῆς Σκόνδρας, ἡ Κυβερνήσις ἔστειλε διπλώματα εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ὀπλαρχηγούς, ὁ Μάρκος ὁμῶς νομίσας ὕβριν καὶ ὑποβίβασμόν καὶ μὴ καταδεχόμενος νὰ ᾔναι ἴσος μὲ τοὺς ἄλλους ἔδωκε μόνον εἰς τὸν Γεωργίου καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν τὰ διπλώματα, αὐτὸς δὲ τὸ ἐδάκν του τὸ ἔτχισεν ἐνώπιον ὅλων τῶν ὀπλαρχηγῶν, εἰπὼν, ὅτι ὁποῖος εἶναι ἄξις μεθάρσιν λαμβάνει τὸ δίπλωμα ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ.

Ἐνταῦθα ὁ Βότσαρης συσχεθεὶς μετὰ τῶν πατριωτῶν του ὀπλαρχηγῶν καὶ τῶν λοιπῶν συναδελφῶν του, εἶπεν· ἀδελφοί, ἡ θεία πρόνοια μᾶς ἐδωκε καὶ ἐνίκησαμεν πολλάκις τοὺς ἐχθρούς τῆς Πίστεώς μας καὶ ἤδη ἐλπίζομεν, ὅτι θέλει μᾶς συντρέξει νὰ καταστρέψωμεν καὶ τὸν περιμενόμενον τοῦτον ἐχθρόν, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐθετεν ὅλης τῆς ἐλπίδος του ὁ Σουλτάνος » ἅπαντες ἀπάντησαν ὅτι τὴν φυλὴν ταύτην τῶν Γκέγκιδων δὲν εἶναι πρώτη φορά ὅπου τὴν ἀπαντοῦν ἐμπροσθεν των, τοὺς Γκέγκιδες ἀπειράκις ἐνίκησαν εἰς τὴν ἰδιαίτεράν αὐτῶν πατρίδα τὴν Σοῦλι, καὶ ἤδη ἐλπίζουν διὰ τῆς βοήθειας τοῦ ὑψίστου νὰ τοὺς νικήσουν καὶ νὰ τοὺς καταστρέψουν, καθότι καὶ ἀπὸ τὴν πορείαν, ἣν οὗτοι ἐλάβαν, θέλουν ἔλθει εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑποταθῶσι τῶν ἀναγκαίων τροφῶν καὶ ἡμεῖς θελωμεν ὠφεληθεῖ ἐκ τῶν ὀρεινῶν θέσεων νὰ τοὺς πολιορκήσωμεν ἐπιτυχέστερα,

Ἐξῆλθον λοιπὸν καὶ ὤδευσαν πρὸς τὸ Καρπενίσσι· φθίσας δὲ πλησίον ἔμαθον ὅτι ὁ ἐχθρὸς σκηνοθεὶς ἀπὸ τὴν Δρόπολιν τῶν Ἀγρῶν ὤδευσεν πρὸς τὸ Καρπενήσι χωρὶς νὰ εὕρῃ οὐδεμίαν ἀντιστάσιν παρὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν, διότι οἱ μὲν ἔφυγον, οἱ δὲ ἐπροσκύνησαν, ὁ δὲ Καραϊσκάκης ὁσθέντας μετέβη εἰς τὸ Μπουρσὸ καὶ ἐμνήνυτεν εἰς τὸν Μάρκον Βότσαρην νὰ μὴ ῥηφικινδυνεύσῃ, διότι ὅλοι οἱ Καπετανοεὶ προστιθενται νὰ προσκυνηθῶσιν.

Ὁ ἐχθρὸς λοιπὸν ἐλθὼν ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὰ Λειβαδόνια τοῦ Καρπενησίου καὶ τὴν Κεφαλόβρυσι, καὶ ὑψηλότερα εἰς τὰ Πλατάνια εἶχε τοποθετηθῇ ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ καὶ ἄλλὰ τινα σώματα, συγκείμενα ἐξ ὁκτὼ περίπου χιλιάδων.

Ὁ Μάρκος μετὰ 1250, ἀνδρῶν ἐφθικε, καὶ αὐτὸς μὲν ἐτο-
θετήθη εἰς τὸ μικρὸν χωρίον, τὸν δὲ Τζαβέλαν καὶ λοιποὺς τοὺς
ἔστειλεν εἰς τὸ μεγάλο χωρίον· διὰ τὰ πληροφροσιν δὲ περὶ τῆς
δυνάμεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ κατασκοπεύτη τὴν ἐχθρικήν δύναμιν
πύστη εἶναι καὶ πῶς· εἶναι τοποθετημένη ἔστειλε τοὺς δύο προ-
σφιλείς ἐξ ἀδελφούς του Ἀθανάσιον Τούστιαν Μπότζαρχν καὶ Ἀθα-
νάσιον Κουτσουνίκα καὶ τὸν σημαιοφόρον τοῦ Ἰωάννην Μποῦραχτά-
ρην, οἵτινες ἐγνώριζαν καὶ ἐλαλοῦσαν τὴν γλῶσσαν τῶν ἐχθρῶν
τούτων. Εἰσῆλθον οὗτοι ἐντὸς τοῦ στρατοπέδου καὶ περιφέροντο
ἀκινδύνως ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἐπιούσαν νύκτα ἐπανῆλθον
εἰς τὸ μικρὸν χωρίον καὶ ἀνέφεραν καταλεπτικῶς εἰς τὸν ἀρχηγόν
περὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς τοποθετικῆς αὐτῶν, καὶ ἐνθ' ἐνε-
ργυσε ταῦτα περὶ τῶν πληροφροσιν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ τοῦ
ἐχθρικοῦ, ἐξ ἄλλου ἐφ' ὅντις νὰ γράψῃ ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς
Καπεταναίους τῶν γειτονικῶν ἐπαρχιῶν διὰ τὰ ἐτοιμασθῶσιν
εἰς τὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀντίστασιν, διότι τοῖς ἔλεγεν, ὅτι
αὐτὸς μέλει νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου ὅπως τὸ
καταστρέψῃ καὶ τὸ διασκορπίσῃ καὶ πρὸς τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ
ἐκλεξῶσι καὶ οὗτοι 250 ἄνδρας ἐκ τῶν γεναιωτέρων στρατιω-
τῶν καὶ νὰ τοὺς ἀποστείλῃσιν εἰς αὐτὸν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ
σκοποῦ, προσέτι τοῖς ἔλεγεν, ὅτι κατὰ τὴν διαδοθείσαν φήμιν,
ἔχουν σκοπὸν νὰ προσκυνήσωσιν εἰς τὸν Πατριᾶν τῆς Σκάνδρας·
ἀλλ' αὐτὸς οὐδεμίαν πίστιν ἔδωκεν εἰς τὰ τοιαῦτα, διότι ποτὲ
δὲν πείθεται νὰ ὑπάρχῃ τοιαύτη δειλία εἰς τοὺς ὀπλαρχηγούς τῆς
Ἑλλάδος καί, νὰ καταδεχθῶσι πλέον διὰ τὰ ἀνογνωρίσωσιν ὡς
κύριόν των τὸν τυραννον, τὸν φονέα τῶν γονέων καὶ ἀδελφῶν
των, τοὺς ἐσυμβούλευε δὲ νὰ προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τοιαύτην ἀτι-
μον πράξιν ἀναξίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνύματος, διότι τὰς ἀρας
τῆς πατριδος· θὰ τὰς ἔχωσιν αἰωνίως εἰς τῆς κεφαλῆς των, ἐγὼ
δὲ, τοῖς ἔλεγεν, τὴν ἐπιμένειν νύκτα θὰ ἐπιτεθῶ κατὰ τοῦ ἐχ-
θροῦ, δὲ καὶ περιμένω τοὺς ἀνωτέρω ἄνδρας.

Ἀπὸ τοὺς ὀπλαρχηγοὺς τούτους δὲν ἔλαβεν οὐδεμίαν ἀπάντησιν, ἀλλ' ἔμαθεν ὅτι τινὲς ἐξ αὐτῶν ἔστειλαν τὸν γραμματέα των εἰς τὸν Πασσᾶ διὰ νὰ προσκυνήσουν, καὶ ὅτι ὁ Τζελελετίμπεης Ὁχρίδος, ὢν θεῖος ἐκ μητρὸς τοῦ Μουσταφᾶ Πασσᾶ, τὸν ὁποῖον εἶχεν εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην Κεχαγιάμπεϊ, οὗτος ἐπαρυσίασε τὸν γραμματέα πρὸς τὸν Βεζύρην εἰς ὃν οὗτος ἐδήλωσε τὴν ὑποταγὴν τῶν καπετανέων, προσέτι ὁ προδότης οὗτος ἄφοῦ ἐτελείωτε τὴν περὶ ὑποταγῆς συμφωνίαν καὶ ἔλαβε τὰς διαταγὰς τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν καπετανέων (μπογιουρτιά) ἐρώτησε τὸν Πασσᾶ ἐὰν εἶχε εἰδῆσιν τινα περὶ τοῦ Μάρκου Βότσαρη, ὁ δὲ Πασσᾶς τῷ εἶπε· ποῖος εἶναι ὁ Μάρκος αὐτός; ὁ δὲ Γραμματεὺς τὸν ἐπληροφόρησεν λέγων, ὅτι αὐτὸς εἶναι Σουλιώτης διωρισμένος παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Μεσολογγίου καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἦλθεν ἐνταῦθα καὶ εἶναι πλησίον τοῦ στρατοπέδου καὶ μάλιστα ἔχει σκοπὸν νὰ ἐπιτεθῇ ἀπόψε κατὰ τοῦ στρατοπέδου σας, τὸν ἠρώτησεν ἐκ νέου ὁ Πασσᾶς πόσον στρατὸν ἔχει οὗτος, ὁ δὲ τῷ εἶπεν ὅτι πραγματικούς ἔχει 1250, ἀλλ' αὐτὸς ἔξω κηρύττει ὅτι ἔχει 1750, ὁ δὲ Τζελελετίμπεϊς ἐπληροφόρησε τὸν Πασσᾶ ὅτι τὸν Μάρκο Βότσαρη τὸν γνωρίζει καλὰ ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα καὶ ὅτι αὐτός τε καὶ οἱ πατριῶται του εἶναι γενναῖοι καὶ τολμηταὶ ἄνδρες καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ λάβωμεν μέτρα.

Κατὰ συνέπειαν δὲ κατὰ τὸ ἔθος τῶν Σκονδράνων προσεκληθῆσαν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Πασσᾶ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν σωμάτων Σκονδράνοι καὶ Λατίνοι καὶ τοῖς ἐκαινοποιήθη ὅτι ὁ Μάρκος Βότσαρης Σουλιώτης εἶναι πλησίον των καὶ ὅτι προτίθεται τὴν ἐσπέραν ἐκεῖνην νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ στρατοπέδου, τοὺς ἐπρότρεψε δὲ διὰ νὰ ἔχωσι τὴν προσοχὴν των, ἀλλ' οἱ τραχεῖς καὶ ἀλαζόνες Ὁθωμανοὶ τῆς Ἰλλυρίας ὀλιγώρησαν τὸν Πασσᾶν εἰπόντες εἰς αὐτὸν, ὅτι θέλει νὰ ἐντροπιάσῃ τὴν καταγωγὴν του ἀποδειλιῶν ἐκ τοιούτων εἰδίδσεων· πῶς εἶναι δυνατὸν ἄνθρωπος ἔχων τοιαύτην μικρὰν στρατιωτικὴν δύναμιν νὰ τολμήσῃ νὰ ἐπιτεθῇ καθ' ἐνὸς τοιούτου μεγάλου στρατοῦ, συγκειμένου μάλιστα ἐκ Σκονδράνων; Ἡμεῖς τρέχομεν τὴν ἡμέραν γυρίζοντες αὐτοῦ, καὶ ἐνταῦθα ἐρ-

χονται καὶ μᾶς λέγουσιν ὅτι θὰ ἔλθουν τὴν νύκτα; Ἄς ἔλθῃ λοιπὸν ὁποῖος θέλει διὰ νὰ μάθῃ τι θὰ εἴπῃ Σκονδριάνικο τουφέκι, αὐτὰ εἶπαν καὶ ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὴν σκηνὴν τοῦ Πασσᾶ χωρὶς νὰ λάβουν οὐδεμίαν προφύλαξιν.

Μεταξὺ αὐτῶν εἰς τὸ συμβούλιον παρευρίσκετο καὶ τῶν Λατίνων τῆς Λέσνιας καπετὰν Τότις Πρένκας ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγὰς του τρεῖς χιλιάδας ὀρεινοὺς Λατίνους· οὗτος ἀπελθὼν εἰς τὸ ὑπ' αὐτὸν σῶμα προσεκάλεσε τοὺς ὀπλαρχηγούς του καὶ τοῖς διηγήθη τὸ περιστατικὸν τῆς εἰδήσεως ταύτης καὶ τὴν ἀψηφησίαν, τὴν ὁποίαν εἰδείξαν οἱ Πασσάδες τῆς Σκόνδρας, ἐγὼ ὅμως φρονῶ, τοῖς εἶπε, παιδιὰ (κατὰ τὴν φράσιν των) ὅτι οὐδεμία ἐντροπὴ ὑπάρχει, ἐὰν ἡμεῖς λάβωμεν προφυλακτικὰ μέτρα διὰ νὰ μὴν ἐντροπιασθῶμεν, διότι βλέπω οἱ ἀγάδες ἔκρυμν ἐν μέγα λάθος διὰ τῆς ἀψηφησίας των, ἐγὼ ἄλλοτε, τοῖς εἶπε, δυσαρεστηθεὶς μετὰ τοῦ Βεζύρη μετέβην εἰς τὰ Ἰωάννινα εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ ἐκεῖ ἐγνώρισα καλὰ τοὺς Σουλιώτας καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους οὐρούμινδες, οἵτινες εἶναι πολεμικοὶ ἄνδρες. Εἰς τὴν ὁμιλίαν τοῦ ἀρχηγοῦ των ἅπαντες συνήνεσαν διὰ νὰ λάβουν προφυλακτικὰ μέτρα καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς ἓν περιτείχισμα, εἰσελθόντες δὲ ἐν αὐτῷ ἤρχισαν νὰ ὀχυρώνωνται.

Ὁ Μάρκος ὡς εἶχε λάβει τὰς πληροφορίας ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του διὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ ἐχθροῦ ἐσυμβουλευέθη μετὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν καὶ διέταξε νὰ ὑπάγουν εἰς τοὺς τοποθετημένους ἐν τοῖς Πλατάνοις ὅπου ἦσαν ὀλιγώτεροι νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτῶν 450 ὑπὸ τὸν Ζηγοῦρην Ἰζαβέλαν καὶ λοιποὺς, αὐτὸς δὲ μετὰ 800 νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ μεγάλου στρατοῦ ὅπου ἦτο καὶ ὁ Βεζύρης αὐτός· ἐνθὺ δὲ ἡτοιμάζοντο νὰ ξεκινήσουν, συναπνήντησαν εἰς τὸν δρόμον χωρικὸν τινα ἐρχόμενον ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν ἐχθρῶν (ἴσως ἦτον αὐτός ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ γραμματέως, νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς κυρίους του περὶ τῆς ὑποδοχῆς αὐτοῦ παρὰ τοῦ Πασσᾶ,) τὸν χωρικὸν τοῦτον ἠρώτησεν ὁ Μάρκος, ἐὰν τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἦλθαν καὶ ἄλλα στρατεύματα εἰς τὸν Πασσᾶ, καὶ ὁ χωρικὸς εἶπε· ἀμάλιστα ἦλθαν περὶ τὰς ὀκτὼ χιλιάδας,» ἐπερώτησε πάλιν πρὸς ἐτοποθετήθησαν καὶ ὁ χωρικὸς εἶπεν, εἰς τὰ Πλατάνια, ἄλλος

στρατὸς πραγματικὸς δὲν ἦλθεν παρὰ ὁ χωρικὸς ἐξαπάτησε τὸν Βότσαρην καὶ δὲν γνωρίζομεν τὴν αἰτίαν τῆς ἀπάτης ταύτης καὶ ποῦ νὰ ἀποδώσωμεν αὐτήν· βεβαίως ἢ ἀπὸ στρατιωτικὴν τινα κίνησιν ἐξαπατήθη, ἢ θέλων ἐκ προαιρέσεως ἢ ὠδηγήθη διὰ νὰ ψεύσῃ· ἐν τούτοις ὁ Μάρκος ἔδωσε πίστιν εἰς τὰ παρὰ τοῦ χωρικοῦ λεχθέντα καὶ ἠλλαξε τὸ σχέδιον τῆς προσβολῆς δόσας εἰς τὸν Τζαβέλαν 800 διὰ νὰ προσβάλῃ τοὺς ἐν τοῖς Πλατάνοις, αὐτὸς δὲ ἔλαβε μόνον 450 διὰ νὰ προσβάλῃ τὸ στρατόπεδον τοῦ Βεζύρη. Τὴν πέμπτην ὥραν λοιπὸν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐπετέθησαν οἱ ὑπὸ τὸν Τζαβέλα κατὰ τῶν ἐν τοῖς Πλατάνοις Ὀθωμανῶν, μετὰ τῶν ὀπυίων ἤρχισαν μάχην αἱματηράν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφρονεύθησαν πολλοὶ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ἀτυχῶς ὁμως ἐκτυπήθησαν καὶ τινες τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν πρώτην προσβολήν ἡ μάχη διαχωρισθεῖσα ἔγεινεν ἀκροβολιστικὴ, ὁ στρατὸς ὁμως κατεθρομβήθη, ἀλλ' ἔμεινεν ἐνταῦθα εἰς τὴν θέσιν του· τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἠκούσθη φοικτὸς ἀλλαλαγμὸς περὶ τὰς σκηνὰς τοῦ Παστᾶ, ὁ Μπότζαρης ὡς λαίλαψ ὤρμησε κατὰ τῶν ἐχθρῶν μὲ τὸ ξίφος εἰς τὰς χεῖρας καὶ ἤρχισαν ὡς επιτηδειότατοι δρεπανοφόροι νὰ θερίζουν τοὺς ἀπαντεμένους ἐχθροὺς· δεκαεπτὰ σκηναὶ ἦσαν εἰς τὴν σειρὰν μέχρι τῆς σκηνῆς τοῦ Πασσᾶ καὶ ὅλους τοὺς ἐν αὐταῖς ἀπνευστὶ διὰ τῶν ξίφων ἐθέρισαν, ἡ σάλπιγξ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ πρώτη αὐτῶν πυροσφρόττις τῶν ὀπλῶν ἐγένετο ἀπέναντι τῆς τοῦ Πασσᾶ σκηνῆς, ὁ Βεζύρης οὐτοί, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον τυφλὴν ἀφροτίωσιν οἱ Σκοδριάνοι εἰς τὴν στιγμὴν περιεκαλύφθη ὑπὸ φρουρᾶς τριῶν χιλιάδων, οἵτινες τὸν ἔβαλαν ἐν τῷ μέσῳ καὶ τὸν ἀπεμάκρυναν εἰς τὰ ὀπισθεν καθὼς καὶ ἅπας ὁ στρατὸς ἐσείσθη τῆς θέσεώς του καὶ ἔκλεινεν εἰς βραδείαν ὑποχώρησιν, ὁ τρόμος τῆς αἰφνυδίου προσβολῆς καὶ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἔφερε τοὺς Ὀθωμανοὺς εἰς τὴν μεγαλειτέραν ἀταξίαν, ὥστε καὶ μετὰξὺ τῶν ἐφρονεύοντο, οἱ Ἕλληνες ὁμως ἔχοντες τὸ ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ διδόμενον σημεῖον (σύνθημα) ἐγνωρίζοντο εἰς τὸ σκότος.

Ἀφοῦ ὁ ἐχθρὸς ἐγύρισε τὰ νῶτα, ὅλοι οἱ ὀπλαρχηγοὶ ἐπαρκεσθέντες εἰς τὴν νίκην ἤθελον πλέον νὰ σταματήσωσιν, ἀλλ' ὁ

ἀρχηγὸς αὐτῶν Βότσαρης θέλων νὰ φέρῃ ἐντελεστάτην τὴν νίκην ὤρμησεν ἐπὶ μιᾷ τῶν θέσεων, ἣτις ἦτο διὰ τοίχους περιφραγμένη καὶ εἰς ἣν ἐγένετο ἔτι ἀντίστασις· ἐνταῦθα θελήσας νὰ εἰσπευδῇ ἐντὸς τοῦ τείχους ἐκτυπήθη εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ ἀμέσως ἔγυρε χάτω· οἱ σύντροφοι τοῦ ἐν τῷ ὄμα τὸν ἄδραξαν καὶ ἐπέμενον πολεμοῦντες καὶ ἀποκρύψαντες τὸν θάνατόν του, καὶ ἐπειδὴ ἐπλησίαζεν νὰ ἐξημερώτῃ, ἀπεφάσισαν νὰ ὑποχωρήσουν τακτικῶς εἰδοποιήσαντες ὅλον τὸν στρατὸν μετὰ πολλῆς ἐπιτηδεύσεως. Ὁ ἐξάδελφος τοῦ Μάρκου Ἀθανάσιος Τούσιας ἄρας τὸ σῶμα τοῦ Μάρκου ἐπὶ τῶν ὤμων του καὶ ἄλλῃ ὁμοίᾳ τοὺς βρῆας πληγωμένους ἀπεσύρθησαν τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ ἔφθασαν εἰς τὸ μικρὸν χωρίον φέροντες λάφυρα περὶ τὰ 1000 τουφέκια καὶ ἄλλας τόσας πιστόλας, δύο σημαίας καὶ πολλοὺς ἵππους καὶ ἡμιόνους· ἡ φθορὰ τῶν ἐχθρῶν ἦτο μεγίστη, ἀπὸ δὲ τοὺς Ἕλληνας ἐφονεύθησαν περὶ τοὺς 40 καὶ ἕως 30 ἐπληρώθησαν. Μεγά πένθος διήγειρε καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ὁ θάνατος τοῦ Μάρκου, καὶ ἅπαν τὸ ἔθνος θεώρησε δικαίως τὸν θάνατον αὐτοῦ ὡς ἐθνικὸν δυστύχημα, ἡ δὲ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου πληροφορηθεῖσα περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Μάρκου διέταξε νὰ γίνωσι κανονοβολισμοὶ χαρὰς εἰς ὅλα τὰ φρούρια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, εἰδοποιῶν ὅτι ἐφονεύθη ὁ χαρὸν Μάρκος, (ἀχαλίνωτος Μάρκος).

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις λαβοῦσα τὴν εἴδησιν τῆς θλίβεας ταύτης ἀγγελίας κατελυπήθη πικρῶς στερηθεῖσα τὸν ἐνόςρετον καὶ ἄριστον ἀρχηγὸν καὶ τὸν γενναῖον προστάτην τῆς πατρίδος, διότι ὁ αἰμῆνηστος ἀνὴρ ἐκτὸς τῆς στρατιωτικῆς ἀρετῆς εἶχεν εὐσπλαγχνον καὶ συμπαθῆ ψυχὴν, εἰς τὰς μάχας ὅμως ἦτο κατὰ τὸ μᾶλλον ὀρμητικὸς, καὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ αὐτοῦ ὁμολογοῦσαν χωρὶς νὰ συστέλλωνται, ὅτι ἐκ τῶν Ἑλλήνων ὁ Μάρκος ἦτον ἀνίκητος.

Ἀποθανόντος τοῦ Μάρκου, οἱ ὑπ' αὐτὸν Σουλιῶται ἐτέθησαν ὑπὸ τὸν ἀδελφόν του Κῶστα καὶ κατέβησαν καὶ ἐσχήνωσαν εἰς τὰ Γεφύρια τοῦ Ἀλαμπειῖ, διότι εἶχαν ὑπερέρη πολὺ εἰς τὴν μάχην ταύτην, τὸ δὲ νεκρὸν τοῦ Μάρκου ἐφέρθη τὴν 10ην Αὐγούστου εἰς τὸ Μεσολόγγιον, τὸ ὅπου οἱ κάτοικοι ἄνδρες καὶ

γυναίκες ἐξῆλθαν πρὸς προὔπαντησιν πενθητοροῦντες μετὰ δακρύων λυπούμενοι πικρῶς ὡς ὑστερηθέντες τοῦ προστάτου τῆς ἰδιαίτερας αὐτῶν πατρίδος, ἐκηδεύθη δὲ λαμπρῶς ἐντὸς τῆς πόλεως, συνοδευόμενος μετὰ ποταμῶν δακρύων ὅλων τῶν πολιτῶν.

Ὁ Πασσᾶς τῆς Σκόνδρας παρατηρήσας τὴν ἐπιούσαν τὸν ἀφανισμόν τοῦ στρατοῦ του, ὅστις ὑπερέβαινε τὰς δύο χιλιάδας ἔμεινεν ἀπόπληκτος καὶ ἐὰν δὲν ἐντρέπετο ἤθελεν ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του λαβὼν δὲ παρὰ τῶν προσκυνημένων κατοίκων τῆς ἐπαρχίας τὴν εἰδοποίησιν ὅτι εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐφονεύθη ὁ Μόρκοι· ἐνεθαρρύνθη ἵνα προχωρήτῃ εἰς τὸ Μεσολόγγιον, μολοντοῦτο ἔμεινεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας διασκεπτόμενος.

Ὁ Τζαβέλας καὶ οἱ λοιποὶ κατέλαβαν τὴν θέσιν Καλιακουῖδα, ἐκεῖ ἐφθασαν 300 Πελοποννήσιοι ἀπεσταλμένοι ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου Λόντου ὑπὸ τὸν Ῥοντόπουλον, προσέτι καὶ ὁ Ν. Κοντογιάννης μετὰ 1000 Στερεολλαδιτῶν, γενόμενοι περὶ τὰς δύο χιλιάδας, αἵτινες ὀχυρωθέντες εἰς τὴν βραχύωδη καὶ ἀπρόσιτον ταύτην θέσιν ἐπερίμεναν τὸν ἐχθρὸν, ὅστις τὴν 28ην Αὐγούστου ἐφθασε καὶ ἐπατεθῇ κατ' αὐτῶν τετράκις καὶ ἀπεκρούσθη μετὰ μεγίστης αὐτοῦ ζημίας χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ διώξῃ ἐκείθεν τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ ἐξ ἄλλου μέρους κρημνώδους ἀνέβησαν περὶ τοὺς 400 καὶ κατέλαβαν τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν γενόμενοι κύριοι τῆς θέσεώς των, οἱ δὲ Ἕλληνες ἰδόντες ὅτι ὀπισθεν κατελήφθησαν τὰ νῶτα των ὤρμησαν κατ' αὐτῶν, τοὺς διέσχισαν καὶ ἀπέρασαν, ἀλλ' ἐφονεύθησαν ἐξ αὐτῶν περὶ τοὺς 150, ἐν οἷς καὶ ὁ Ζυγούρης Τζαβέλας καὶ Κοντογιάννης, οἱ δὲ λοιποὶ διεσχορπίσθησαν.

Ὁ Μουσταφᾶ Πασσᾶς λοιπὸν ἀνεμποδίτως ὤδευσε εἰς τὸ Μεσολόγγιον καὶ θεωρῶν ἐξωθεν τὸ φρούριον ἐνόμισεν ἀδύνατον τὴν ἄλωσιν αὐτοῦ καὶ οὕτω ἐτράβιξε πρὸς τὸ ἀνατολικὸν ἔνθα ἀνταμώθη καὶ μετὰ τοῦ Ὁμέρ Πασσᾶ Βριόνη, ὅστις εἶχεν ἔλθῃ ἀπὸ τὴν Λεπενοῦ τῆς Ἀκαρνανίας, ὅπου ἦν ἐστρατοπεδευμένος, καὶ οἱ δύο ὁμοῦ ἐστρατοπέδευσαν μετὰ τῶν στρατευμάτων των πέραν τοῦ Αἰτωλικοῦ εἰς τὴν θέσιν Παλιοσάλτα.

Ὁ Κῶστας Βύτσαρης εἰσῆλθε μὲ τούτους ὑπ' αὐτῶν εἰς τὸ Με-

σολόγγιον, ἔλαβε τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ πολιτῶν. Πολιτικὸς διοικητὴς τῆς πόλεως καὶ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος εἶχεν ἀποσταλῇ ὁ Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς.

Οἱ Πασσάδες οὗτοι Σκούδρης καὶ Βριώνης ἔμειναν στρατοπεδευμένοι ἔξωθεν τοῦ ἀνατολικοῦ διατηροῦντες μακρόθεν τὴν πολιορκίαν διατήρουν φρουροῦντες καὶ τὰ Μπουχορογαλατα, διὰ τῶν ὁποίων ἐλάμβαναν τὰς τροφὰς μετακομιζόμενας ἐκ Πατρῶν· οἱ Ὀθωμανοὶ οὗτοι ὄντες ἐκ ψυχρῶν κλιμάτων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡσθένησαν δεινῶς ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ὅπου ἦσαν στρατοπεδευμένοι, ἥτις φυσικῶς εἶναι νοσωδυστάτη καὶ ὡς ἐκ τούτου ἤρχιζε νὰ τοὺς θερίζῃ ὁ θάνατος· προσέτι περὶ τὰ μέσα τοῦ Νοεμβρίου ὁ Κίτζο Τζαβέλας καταλαβὼν τὸ Σκαλί, θέσιν, καθ' ἣν διέβαιναν οἱ ἐχθροὶ μετακομίζοντες τὰς τροφὰς εἰς τὸ στρατόπεδον ἔχοντες καὶ ἱκανὴν φρουρὰν πεζῶν τε καὶ ἰππέων, ἐπέπεσεν αὐτοῖς αἰφνυδίως κατ' αὐτῶν, ἐφόνευσε πολλοὺς, τοὺς δὲ λοιποὺς τοὺς διεσκόρπισε, καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὸ Μεσολόγγι ἔφερε δύο σημαίας, ἵππους καὶ ἄλλα λάφυρα καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν φονευμένων.

Οἱ Πασσάδες λοιπὸν ἐξ ὧν τούτων, ἰδόντες, ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ φέρουν ἀποτέλεσμα, καὶ μάλιστα ὅπου ἐπλησίαζε καὶ ὁ χειμὼν καὶ τὸ στράτευμα τοῦ Σκόνδρα ἦτο πολὺ γυμνόν, ἀπεφασισαν καὶ ἔφυγαν τὴν 30ην Νοεμβρίου ἐν μιᾷ βροχερᾷ νυκτὶ καὶ τρικυμιῳδεῖ, οἵτινες δρομαῖοι οἱ μὲν διευθύνθησαν διὰ τοῦ Μακρυνόρους εἰς τὴν Ἄρταν, οἱ δὲ διὰ τῆς Βονίτζης εἰς τὴν Πρέβεζαν, περισσότεροι δὲ τῶν 4 χιλιάδων ἐχάθησαν καὶ πολλοὶ ἐξ ἀσθενειῶν.

Τρόμος μέγας κατέλαβε τὴν φυλὴν ταύτην τῶν Σκονδριάνων εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην καὶ δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐκστρατεύωσιν ἄλλοτε ἐν ὧν τὸ διαστήματι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, οἱ δὲ μετ' αὐτῶν καθολικοὶ Χριστιανοὶ μετὰ μεγίστης δυσαρρεσκίας ἦλθαν εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἑλλήνων πόλεμον καὶ μάλιστα τοὺς πληγωθέντας καὶ αἰχμαλωτισθέντας Ἕλληνας ὅσοι ἐπιπτον εἰς τὰς χεῖρας τῶν τοῦς ἐπεριποιῶντο παντοίοις τρόποις.

Τοιαύτην τύχην ἔλαβε καὶ ἡ ἐστρατεία αὕτη τοῦ Μουσταφᾶ

Πασσᾶ Σκόνδρα, εἰς ὃν εἶχε μεγάλας ἐλπίδας ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις, ἥτις δὲν ἔφερεν οὐδὲν ἄλλο ἀποτέλεσμα εἰμὴ τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήτου Μάρκου Βούζαρη, Ζηγουρῆ Τζαβέλα καὶ Κοντογιάνη.

Κιουταχῆς ἐν Θεσσαλίᾳ.

Ὁ δὲ Μεχμέτ Ῥεσίτ Πασσᾶς Κιουταχῆς ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν ἐν Τρικέροις Ἑλλήνων καὶ ἔχων μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦς τῶν Ἀλβανῶν Μπανούστην Σέβραην καὶ Ἰσμαῆλ Πασσᾶ Πιλιᾶστην μετὰ ἐκλεκτοῦ Ἀλβανικοῦ στρατοῦ ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐκεῖ ὀχυρωθέντων Ἑλλήνων καὶ διὰ συνεχῶν προσβολῶν ἐμάχετο μετ' αὐτῶν πεισματωδῶς, ἀλλὰ πάντοτε ἀπεκρούετο ὑπ' αὐτῶν γενναίως ὑποφέροντες ἀπειροὺς ζημίαι· ὧς καὶ οἱ προκατοχοὶ του, ἡ καταστροφὴ ὅμως τῆς Εὐβοίης, ἣν ὁ Μπερκόφτζαλὺς ἔφερε, καὶ μάλιστα τοῦ ἀπέναντι αὐτῶν Ξηροχωρίου, ἐξ οὗ ἐλήμβανον τὰς ἀναγκαίας τροφὰς καὶ λοιπὰ, ἠνάγκασε τοὺς ὀπλαρχηγοὺς τῶν ἐν Τρικέροις εὐρισκομένων Ἑλληνικῶν στρατευμάτων νὰ συνθηκολογήσωσι μετὰ τοῦ Κιουταχῆ ὅπως τὰ μὲν στρατεύματα τῶν Ἑλλήνων ἀποσυρθῶσιν εἰς τὰς βορείους Σποράδας, τὰ δὲ Ὀθωμανικὰ εἰς τὴν Λάρισσαν, τὰ δὲ Τρίκερα μένωσιν ὑπὸ τὴν Κυβέρνησιν τῶν ἰδίων αὐτῶν κατοίκων λαμβάνοντες μόνον ἓνα Ὀθωμανὸν τῆς ἐκλογῆς τῶν· τὰ καθέκαστα ἐξιστορήθησαν εἰς τὰ ἐπαρχιακὰ τῆς Θεσσαλομαγνησίας, καὶ οὕτω καθήλθε καὶ τὸ ἔαρ τοῦ 1823 ἔτους χωρὶς νὰ δυνηθῇ ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις νὰ βλαψῇ ἄλλως πῶς τὴν Ἑλλάδα.

Ἐπισημείωσις Ἑλληνικῶν στόλων..

Ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου τὸν χειμῶνα τοῦτον τοῦ ἔτους 1823 δὲν ἔλαμιν ἄλλην ἐνεργειαν, εἰμὴ τὸν μὲν Τοπάλην Χοστρέφ Πασσᾶν Ναύαρχον διέταξε νὰ παραπλεύσῃ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου ὅπως φέρῃ αὐτὰς εἰς ὑποταγὴν, οὗτος δὲ περιωρίσθη καὶ λαβὼν ἀπὸ τινος τῶν νησῶν τοὺς νεορημισμένους φόρους καὶ νὰ εἰσπλεύσῃ πρὸς τὸν Ἑλλητικόν στόλον· Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος

παρακολουθεῖ αὐτὸν καταπλέοντα εἰς Μυτιλήνην, (οὗτος* εἶχε διαταχθῆ ὡς εἴρηται παρὰ τῆς Σουλτανικῆς Κυβερνήσεως νὰ ἀφάσῃ μίαν ἀνάλογον ναυτικὴν δύναμιν εἰς τὰς Πάτρας ὑπὸ τὸν Ἰσούφ Πασσᾶ ἐκ τριῶν φρεγατῶν καὶ δωδεκα μικροτέρων πολεμικῶν πλοίων), στρέψας ὅθεν ἀπὸ Μυτιλήνης ἐξέπλευσε πρὸς τὴν Λήμνον καὶ Ἄγιον Ὄρος, ἔνθα οἱ Ἕλληνες ἔκαυσαν ἐν πυρπολικόν ἄνευ ἀποτελέσματος. Περί δὲ τὴν 13ην Αὐγούστου ὁ στόλος τοῦ ἐχθροῦ ἐφάνη ἐξώθεν τῆς Σκιάθου, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι εἶχον ἀποσυρθῆ εἰς τὸ φρούριον, εἰς δὲ τὴν πόλιν τὴν ἐν τῇ παραλίᾳ εὐρίσκοντο οἱ Θετταλομακεδόνες, καὶ οἱ μὲν ἐντόπιοι ἐπροσκόχυσαν εἰς τὸν Καπετᾶν Πασσᾶ λαβόντες καὶ Τζαούσην τοῦ στόλου ὡς διοικητὴν καθῶς καὶ πολεμειφίδια, οἱ δὲ Θετταλομακεδόνες ἀντίστησαν εἰς τὸν στόλον, ὅστις τοὺς ἐκανονοβόλισε σφοδρῶς, ἐξῆλθας καὶ ἐκ τοῦ στόλου στρατιωτικὴν δύναμιν εἰς τὴν μεγάλην ἄμυνον, ἀλλ' ἅπασιν τὴν κατέστρεψαν οἱ ἐκεῖ τοποθετιθέντες Ἕλληνες. Φθίσαντος δὲ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ὁ Ὀθωμανικὸς ἰδὼν αὐτὸν ἐπλευσε πρὸς τὸν κόλπον τοῦ Βώλου καὶ ἀκολουθῶνς ἔστρεψεν πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, ὃ δὲ Ἑλληνικὸς στόλος εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον πρυσέβαλε τὴν πρωτοφυλακὴν του, ἀλλ' οὗτος ἀναχωρήσας εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὸ Κεράτιον ὡς ἐρέθη.

Εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα διέταξεν ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου τὸν Ὀμέρ Πασσᾶ Βριόνην νὰ τυποθετηθῇ εἰς Ἄρταν καὶ νὰ εἶναι προστακτικὸς ὅπως ἐμποδίσῃ τοὺς Ἑλλήνας ἀπὸ τοῦ νὰ κτήρουν κινήματι εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ ὅπως τοὺς ἐμποδίσῃ μέχρις ὅτου ἀποφασίσῃ ὁριστικώτερον περὶ νέας ἐκστρατείας.

Εἰς δὲ τὰ Θεσσαλιακὰ διέταξεν ὥστε ὁ ἡγεμὼν Μεχμέτ Ῥεσίτ Πασσᾶς Κιουταχῆς νὰ μετατεθῇ εἰς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Βεδιϊνού (Βιδίν Βαλεσῆς) τοὺς δὲ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀλθωνιὸς ἀρχηγοὺς Ἰσμαήλ Βατσᾶν Φιλιάσαν καὶ Μπαν Ὑς Σιθρανῆν καὶ ἄλλους τινάς, τοὺς ὁποίους εἶχε συστήσει εἰς τὸν Σουλτάνον ὡς γενναίους καὶ πιστοὺς τῆς Βασιλείας ὑπηρέτας, αὐτοὺς προσεκλήθη ὁ Κιουταχῆς νὰ τοὺς στείλῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν μὲ τὰ ὑπ' αὐτῶν σώματα καὶ ἀφ' οὗ τοὺς ἐπεθεώρησεν ὁ ἴδιος Σουλτάνος τοὺς ἐπὶ-

βίβασεν εἰς τὸν στόλον καὶ τοὺς μετεχειρίσθη εἰς τὸν ἀποβίβα-
σμὸν ἐπὶ τῆς ἀλώσεως τῶν Ψαρῶν. Ἡ Σουλτανικὴ Κυβέρνησις
μετὰ τὴν μετάνοιαν τοῦ Κιουταχῆ ἀπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Θεσ-
σαλίας εἰς ἐκείνην τοῦ Βιδίνου ἐπροβίβασεν εἰς τὴν μεγάλην ἡγε-
μονίαν τῆς 'Ρούμελης ἢ 'Ρούμελη Βαλεσῆ τὸν ἡγεμόνα τῆς Θεσ-
σαλονίκης Ἀρπαλαμπούτ Πασσά, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκεν ὡς προσθή-
κην καὶ τὴν ἡγεμον. τῆς Θεσσαλίας καὶ διέταξεν ὡς ἔδραν αὐτοῦ
τὴν Λάρισαν. Ὁ τρομερὸς καὶ ὠμότατος οὗτος τύραννος τὸν ὁποῖον
εἰς ἐπίτιδες ἐξαπέστειλεν ἡ Κυβέρνησις του ὅπως τυραννίσῃ καὶ
καταβασανίσῃ τοὺς δυστυχεῖς ὑπηκόους τῆς Ἑλληνας καθὼς ἔπρα-
ξεν καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ καταβασανίσας ὅλους τοὺς ἐκεῖ κατοί-
κους φρονέοντας τοὺς προκρίτους καὶ ἀρπάσας τὴν περιουσίαν ὅλων
τῶν ἐμπόρων, τοὺς δὲ μοναχοὺς τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὅσοι δὲν ἠδυ-
νήθησαν νὰ φύγωσι τοὺς ἔρριψεν εἰς τὴν εἰρκτὴν καὶ ἀπέθα-
νον ἅπαντες βασανιζόμενοι ὑπὸ τῶν δημίων ὑπαλλήλων τοῦ
φρικτοῦ αὐτοῦ τυράννου, τὰ δὲ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ σκεύη τῶν
μονῶν ὅλα τὰ ἔρπασαν, καθὼς καὶ ὅτην ἠδυνήθη νὰ λάβῃ ἀπὸ
αὐτοῦ χρηματικὴν πεσότητα· φθάσας δὲ εἰς τὴν Θεσσαλίαν
παντάπασιν δὲν ἐφρόντισε περὶ τῆς ἀποστολῆς του, ἀλλὰ διέ-
σπειρε τοὺς δημίους του καθ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς ἡγεμονίας
του καὶ ἄδραξαν ὅλους τοὺς ἐμπόρους Ἑλληνας, τοὺς ὁποῖους
ἔθηκεν εἰς τὰ δεσμὰ καὶ εἰς τὰ βασανιστήρια διὰ νὰ ἀδράξῃ τὴν
περιουσίαν των, δὲν ἐζητοῦσε δὲ ἀπὸ αὐτοῦ πεσότητα τινὰ
ἀνάλογον τῆς καταστάσεώς των, ἀλλ' ὑπέρογκον· ἀδυνατοῦντες
δὲ νὰ τὴν ἀποδώσωσιν ἀπέθνησκον οἱ δυστυχεῖς ὑπὸ τῶν βα-
σάνων. Αὐτὸς ὁ τύραννος εἶναι, ὅστις κατέστρεψε τὴν Κασάν-
δραιαν, τὴν Νιζάουσαν, τὴν Κατερίνην, τὴν Βέροϊαν καὶ τὰ πα-
ρακείμενα χωρία τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοὺς καπεταναίους.

Τὰ κατὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ περὶ τῆς Κυβερ-
νήσεως τοῦ ἔθνους.

Ἡ Πελοπόννησος κατεσπαράττετο ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων πηλέ-
μων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἐν τῇ Ἀνατολικῇ καὶ Δυτικῇ
Στερεῇ Ἑλλάδι ἐγίνοντο τεράστια ἔργα εἰς τὴν μετὰ τῶν ἐχ-

Θρῶν πάλιν, τὸ δὲ φρούριον τῆς Κορίνθου πολιορκούμενον παρὰ τοῦ Ἰωάννου Νοταρᾶ δὲν εἶχε τεθῆ ὑπὸ στενὴν πολιορκίαν, διότι τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν μέρος ἦταν ἐλεύθερον, ἐξ οὗ ἐλάμβανον οἱ Ὀθωμανοὶ τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν ἀποστελλομένην ἐκ Πατρῶν· τὴν ἀνάγκην ταύτην ἰδοῦσα ἡ Κυβέρνησις ἀνεπλήρωσε ἐνισχύσασα τὴν πολιορκουσαν τὴν Κορίνθον στρατιωτικὴν δύναμιν διὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Χελιώτου, Σταΐκου, καὶ Χ. Γιάννου, οἵτινες ἀπέκρουσαν τοὺς ἐκ τῶν πλοίων ἐλθόντας μετὰ τροφὰς καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰ ὀπίσω. Ἐκ τούτου ἀπελπισθέντες οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ ἐπρόβαλαν συμβιβασμὸν, ὅστις καὶ ἐγένετο τὴν 26, Σεβρίου, παραδόσαντες δὲ τὸ φρούριον ἐγκατορίσθησαν εἰς τὰ Αὐστριακὰ πλοῖα 300 Ὀθωμανοὶ καὶ 60 γυναῖκες καὶ μετεβιβάσθησαν εἰς Θεσσαλονίκην· καὶ οὕτω παρήλθεν καὶ ὁ χειμὼν τοῦ ἔτους 1823.

Ἐπίσημα Ἐσωτερικά.

Ὁ Ζαΐμης εἶχε διορισθῆ ἀνώτατος ἀρχηγὸς καὶ διευθυντὴς ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῶν Πατρῶν, ἔχων ὡς γενικὸν ἀρχηγὸν τὸν Γιατράκον ἀλλ' εὗρεν ἀντίπραξιν, καὶ οὕτω δὲν ἔφερεν οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἢ κατὰ τῶν Πατρῶν ἐκστρατεία καὶ ἐπομένως ἐπῆλθεν ὁ ἐμμέλιος πόλεμος· κατὰ συνέπειαν ἐκκηροποιήθησαν οἱ ἐν Ἀργεῖ Βουλευταὶ, οἵτινες ἐβιάσθησαν νὰ μεταβρῶν εἰς τὸ Κρανίδι ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Ἰθῆρας καὶ τῶν Σπετζῶν, ἐνθα ἐκάθησαν τὴν 6 Ἰανουαρίου 1824 τὰ μέλη τοῦ ἐκτελεστικοῦ Π. Μαιυρομηχάλην καὶ Σωτήριον Χοραλῳμπην, κατὰ συνέπειαν διώρισαν Πρῶτον τὸν Γ. Κουντουριώτην, μέλη δὲ τὸν Π. Μπόντατην, Ἀνδρέαν Ζαΐμην, Α. Λόντην καὶ Ἰω. Κωλέττην.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Αὐστριακὸς Μοίραρχος τοῦ στόλου τοῦ Αἰγαίου συνέλαβεν εἰκοσι δύο Ψαβριανούς, τοὺς ὁποίους παρέδωκεν εἰς τὸν Πασσᾶν τῆς Σμύρνης, ὅστις διὰ ξηρᾶς τοὺς ἔστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, τοὺς ὁποίους ἐβυρμάριζαν σιδηροδελμῖους εἰς Ἀμουντανιά εἰς πλοῖον ὁμοῦ μετὰ τὴν φρουρὰν καὶ τοὺς διεύθυνεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀλλ' αὐτοὶ ἔσπασαν τὰ σιδηρά καὶ ὤρμησαν κατὰ τῶν 17 φυλάκων Τούρκων τοὺς ἐφό-

νεσαν ὅλους, φορέταντε· δὲ τὰ ἐνδύματά των ἐξήλθον τοῦ Ἑλληνηπίντου καὶ ἤλθαν εἰς τὰ Ψαρῶν.

Ψαρῶν.

Τὸ ἰσχυρὸν τοῦτο προπύργιον ἀπέναντι τοῦ Ὀθωμανοῦ στόλου καὶ τῶν Ὀθωμανῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ Μελίτη αὕτη τοῦ Αἰγαίου, ἦτις ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς της καὶ τῶν τολμῶν αὐτῆς κατοίκων καὶ τῶν συχνῶν ἀποβάσεων των ἐνέπνεε τρόμον εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Ἀνατολῆς Ὀθωμανοὺς, ἡ νῆσος, λέγω, αὕτη βεβαίως ἔπρεπε νὰ σύρῃ καθ' ἑαυτῆς ὅλην τὴν προσοχὴν τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ἔπνεε κατ' αὐτῆς ὄργην καὶ ἐκδίκησιν, ἀλλὰ κατὰ πρῶτον δὲν ἠδυνήθη νὰ κατορθώσῃ τί. Περὶ δὲ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1824 ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ κατὰ τῶν Ψαρῶν τὸν Ὀθωμανικὸν στόλον, τὸν ὁποῖον ἐφωδίασε μετὰ δέκα χιλιάδων στρατοῦ πρὸς ἀπόδασιν, ἐκ τούτων ἦσαν τρεῖς χιλιάδες ἐκλεκτοὶ Ἀλβανοὶ ὑπὸ τοὺς Ἰσμαὴλ Πασσᾶ Πλιάσα καὶ Μπανὺς Σέδρανη, ἀποσταλέντων παρὰ τοῦ Κιουταχῆ Ρεσίτ Μεχμέτ Πασσᾶ εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου· ὁ Σουλτανικὸς λοιπὸν στόλος ἐτοιμασθεὶς διευθύνετο κατὰ τῶν Ψαρῶν.

Ἡ ἐπιτόπιος ἀρχὴ τῆς νήσου λαβοῦσα γνῶσιν τῶν προετοιμασιῶν τούτων συνήλθεν εἰς συνέλευσιν νὰ σχεφθῇ περὶ τοῦ τρόπου τῆς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀντιστάσεως, ἀλλὰ ἐδιχογνώμυσαν, καὶ οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ἡ ὑπεράσπισις ἔπρεπε νὰ γίνῃ διὰ τῆς δυνάμεως τῆς ξηρᾶς καὶ τῶν πλοίων, οἱ δὲ ὑπεστήριξαν τὴν διὰ ξηρᾶς μόνον ὑπεράσπισιν, ὡς αὐτῆς τῆς νήσου καλῶς ὀχυρωμένης, καὶ ἡ ἀνάγκη ἀπῆτει νὰ μὴ διαιρεθῇ ἡ δύναμις τοῦ τόπου, μάλιστα ἐγνωμοδοτήθη νὰ ἀφαιρηθῇ καὶ τὰ πηδάλια τῶν πλοίων διὰ νὰ μάχωνται οἱ ἄνδρες μετ' ὅλης τῆς καρτερίας καὶ ἀπελπισίας· ἡ τελευταία γνώμη ἔσχυτε καὶ παραδέχθη, τὸ λάθος τοῦτο ἐπέφερε τὴν ἀπώλειαν τῶν Ψαρῶν.

Τὴν 19ην τοῦ Ἰουνίου λοιπὸν τοῦ 1824 ἐφθασεν ἀπέναντι τῶν Ψαρῶν ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἔκαμεν ἀπύεσιν ἐκ τῶν ὀπισθεν τῆς πόλεως κατὰ τὸ πλεόν δύσβατον

μέρος τῆς νήσου, ὃ δὲ στόλος διευθύνθη πρὸς τὴν πόλιν, ἐπὶ τοῦ δυσβάτου τούτου μέρους δὲν εἶχε τεθῆ ἀνάλογος πρὸς φύλαξιν φρουρά, διὸ καὶ οἱ ἐχθροὶ ἠδυνήθησαν ν' ἀποβιβασθῶσιν ἄνευ μεγάλου κινδύνου, πρὸς τὰ ἐνδότερα καὶ ὅλας τὰς λοιπὰς θέσεις ἀντέστη ἡ δύναμις τῶν Ψαρρῶν μετὰ καρτερίας ὄντως καὶ ἀπελπισίας, ἐλθοῦσα δὲ ἡ δύναμις εἰς χεῖρας μετὰ τῶν ἐχθρῶν ἐφόρμα ὡς μχνιώδης λέων κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν σφάζουσα καὶ σφαζοζένη ἀνηλεῶς, ἡ πάλῃ ἀμφωτέρωθεν, ἦτο τρομερά, τὰ δὲ πίπτοντα σώματα τῶν φνευμένων εἶχον καλύψει τὸ ἔδαφος, ἐπὶ τέλους ὁμῶς οἱ ἐχθροὶ ὡς ἐκ τοῦ πλήθους ὑπερίσχυσαν γινόμενοι κύριοι τῆς πόλεως ἐκτὸς τοῦ φρουρίου, τὸ ὅποιον ἀνθίστατο ἰσχυρῶς ἔχον ἱκανὴν φρουρὰν μετὰ τῆς ὁποίας ἦσαν καὶ 600 Θετταλομακεδόνες ὑπὸ τοὺς Γουλιαν Κασάνδριον καὶ τὸν Σκληθοῦνον 'Ράδον' ἡ φρουρά λοιπὸν αὕτη ἐπὶ δύο ἡμέρας ἀντέστη γενναίως, ἀλλ' ἔπειτα, ἐπειδὴ πεσοῦσα βόμβα ἐπὶ τῆς δεξαμενῆς διέρρηξεν αὐτήν, εἶδον καὶ τὸν ἐχθρὸν ἐφορμῶντα κατὰ τοῦ φρουρίου, ἀπελπίσθη καὶ ἔθαλε πῦρ εἰς τὴν πυριτοθήκην, ἥτις ἐκραγεῖσα ἐτίναξεν εἰς τὸν ἀέρα τὰ ὀχυρώματα, τοὺς ἐν αὐτοῖς Ἕλληνας καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦ φρουρίου σεσωρευμένους Ὀθωμανούς.

Διὰ τοιαύτης λοιπὸν σφαγῆς καὶ τραγικωτάτων συμβάντων ἠλώθη ἡ γεναία νήσος τῶν Ψαρρῶν, τῶν ὁποίων ἐπόμενα ἦσαν ἡ αἰχμαλωσία, ἡ διαρπαγὴ ἡ πυρπόλησις καὶ ἡ γενικὴ καταστροφή, οἱ δὲ δυνηθέντες νὰ διασωθῶσι Ψαρρῖανοὶ διασχίσαντες τὰ στίφη τῶν βαρβάρων εἰσῆλθον εἰς τὰ πηδαλιούχα πλοία, καὶ διὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου διελθόντες μετέβησαν εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ διὰ πλοίων ἄνευ πηδαλίων.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις μαθοῦσα τὸ δυστύχημα τῶν Ψαρρῖανῶν, ἔσπευσε νὰ δώσῃ εἰς τοὺς διασωθέντας περίθαλψιν τινὰ, καὶ προσέτι τοῖς παρεχώρησε τὴν Μονεμβασίαν διὰ νὰ κατοικήσωσιν, ἐν ᾗ προσωρινῶς διέμειναν, ἀλλ' ἀκολούθως μετοικήσαντες κατῴκησαν τὴν Αἴγινα καὶ ἐξηκολούθησαν τὸν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀγῶνα μέχρι τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Ἑλλάδος.

Κάσσος.

Τὴν δὲ νήσον Κάσσον τὴν 6ην τοῦ Ἰουλίου 1824 προσέβα-

λεν ὁ στόλος τῆς Αἰγύπτου συγκεείμενος ἐκ 45 πλοίων μετὰ τεσσάρων χιλιάδων στρατοῦ ὑπὸ τὸν Χουσιῆ Μπεϊ, οἵτινες καὶ οὗτοι διὰ κρημνῶδους μέρους ἔκαμαν ἀπόβασιν καὶ ἐκυρίευσαν τὴν νῆσον, πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἐφόνευσαν τὰς δὲ γυναῖκας καὶ παιδιὰ ἡχμαλώτισαν, ἄλλοι ἔφυγαν εἰς τὰ ὄρη καὶ ἄλλοι ἐπροσκύησαν, ὁ δὲ στόλος τοῦ ἐχθροῦ μετὰ τοῦ στρατοῦ λαβὼν τὰ συλληφθέντα πλοῖα ἀνεχώρησεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν· ταῦτα λεπτομερῶς εἰς τὰ περὶ τῆς Κασσου ἐξετίσαμεν.

Ὁθωμανικὸς στόλος.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρρῶν ὁ Ὁθωμανικὸς στόλος ἐπλευσεν εἰς Μιτυλίνην, τὴν δὲ 3ην Ἰουλίου ἐξημερώθη ἡ ὑπὸ τὸν Μιαούλην Ἑλληνικὴ μοίρα ἐξώθεν τῶν Ψαρρῶν καὶ ἀπέβιασε 300 ναύτας ἐν αὐτῇ· οἱ ἐν τῇ νήστῃ Ὁθωμανοὶ ἰδόντες τοὺς ἀποβάντας Ἕλληνας, διακόσιαι μὲν ἐκλείσθησαν εἰς 4—5 οἰκίας, οἱ δὲ τρέξαντες εἰς τὰ πλοῖα ἔκοψαν τὰς ἀγκύρας καὶ ἐξηλύον ἄλλ' ἐλθούσης καὶ τῆς μοίρας τοῦ Σαχτούρη καὶ εὗρεθέντες ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἔρριψαν τὰ πλοῖα εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τὰ ἔκαυσαν, τὴν δὲν 7ην Ἰουλίου ἐνεφανίσθη ὁλος ὁ ἐχθρικός στόλος, ὁ δὲ ἑλληνικὸς ἐπλευσεν εἰς τὴν 24μον τὴν 11 Ἰουλίου καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὰ ἴδια, διότι δὲν εἶχε τροφάς, ὁ δὲ Ὁθωμανικὸς στόλος λαβὼν τοὺς εἰς Ψαρρᾶ Ὁθωμανοὺς ἀπέπλευσεν εἰς Μιτυλίνην.

Φιλελληνικαὶ ἐταιρίαι καὶ δάνειον, ἐρανισθέντα κατὰ τὸ μᾶλλον ἐκ τῆς Ἱστορίας τοῦ Γρικοῦπη ὥς καὶ τὴν Θαλάσσιον ἐκστρατείαν.

Ἡ συμπαθία τῶν ἐξευγενισμένων τῶν δύο ἡμισφαίριων ἐξηγέρθη ὑπὲρ τοῦ πάσχοντος Χριστιανισμοῦ, ἡ βάρβαρος ὠμότης τῶν τυράννων ὑπεκίνησαν τὰς ψυχὰς τῶν φιланθρωπῶν Εὐρωπαίων καὶ Ἀμερικανῶν ὑπὲρ τῶν πασχόντων Ἑλλήνων, τῶν ὁπῶν αἱ προγονικαὶ ἀναμνήσεις τοὺς ἠνάγκασαν νὰ τρέξουν εἰς βοήθειαν διὰ παντοίων μέσων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπεφα-

σισαν νὰ συστήσουν φιλελληνικὰς ἐταιρίας καὶ κατὰ πρῶτον οἱ φιλελεύθεροι Ἑλβετοὶ ἐσύστησαν ἐν Ζουρίχῳ καὶ Γενεύῃ καὶ ἀκολούθως καὶ εἰς πόλεις τινὰς τῆς Γερμανίας καὶ ἔπειτα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Μεγάλην Βρετανίαν περὶ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1823 ἔτους, εἰς ἣν ἔλαβαν μέρος μεγάλοι ἄνδρες, ὁμοῦ μετὰ τῆς Εὐρώπης ἐσυγκινήθη καὶ ἡ Ἀμερική καὶ ἔλαβε μέρος ὑψώσασα τὴν φωνὴν τῆς ὑπὲρ τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος.

Ὁ Ἀνδρέας Λουριώτης ἐπιστρέφων εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τοῦ Ἀγγλοῦ Βλάχερ καὶ ἰδὼν ἐκ τοῦ πλησίον τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἐνεργούσῃ μετὰ τῆς ἐκεῖ συστηθείσης ἐταιρίας πρὸς εὐρεσιν δανείου, ἐπιστρέψας καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐνήργησε καὶ ἀπεστάλησαν πρὸς εὐρεσιν δανείου πληρεξούσιοι ὁ Ὁρλάνδος, ὁ Ἀνδρέας Λουριώτης καὶ ὁ Ἰωαννόκης Ζαΐμης.

Τὴν δὲ 9ην Φεβρουαρίου τοῦ 1824 ὑπεγράφη ἐν Λονδίνῳ συμφωνητικὸν μετὰ τῶν τραπεζιτῶν Λογμάνου καὶ Βριένου περὶ ὀκτακοσίων χιλιάδων λιρῶν στερελινῶν πρὸς 59 0/0 καὶ τόκον 5 0/0.

Συστηθεῖσα ἡ φιλελληνικὴ Ἀγγλικὴ ἐταιρία ἀνέδειξεν ἀντιπρόσωπόν της νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Λόρδον Βύρωνα, ὅστις ἐφθασε περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου εἰς Κεφαλληνίαν· ἠκολούθουν αὐτὸν ὁ Κόμης Γάμβρος καὶ ὁ Ἰατρός Βουδνος Ἴταλοι καὶ ὁ Φελώνης καὶ Βρέαν Ἀγγλοι. Πρὶν ἔλθῃ ὁ Λόρδος εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶχεν ἀποσπλῆ ὁ συνταγματάρχης Στάνοπ, ὅστις μεταβὰς ἐπισκέφθη τὰς ἐταιρίας τῆς Γερμανίας καὶ Ἑλβετίας, διαβάς δὲ ἠντάμωσθε τὸν Λόρδον εἰς Κεφαλληνίαν καὶ ἔπειτα ἦλθαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ δὲ Βύρων μετὰ πολλὰς σκέψεις ἀπεφάσισε καὶ μετέβη εἰς Μεσολόγγιον τὴν 24ην Δεκεμβρίου, τὸν ὅποιον οἱ κάτοικοι ἐδέχθησαν μετὰ πλείστης χαρᾶς.

Σάμος.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν ὁ ἐχθρικός στόλος εἶχεν ἀποσυρθῇ εἰς Μυτιλήνην καὶ διέμεινεν ἕνα περίπου μῆνα· ἔαν ὁμῶς μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν ἐκινεῖτο κατὰ τῆς

Σάμου οὔτης πεφοβημένης, βεβαίως ἤθελεν ἐπιφέρει τὴν καταστροφὴν καὶ εἰς αὐτὴν, ἀκολούθως ὁμως ὁ Ἑλληνικὸς στόλος λαβὼν ἐκ τοῦ δανείου περὶ τὰς 90 χιλάδας διστῆλων ἡτοιμάσθη ἡ πρώτη μοῖρα ὑπὸ τὸν Σαχτούρην ἐξ εἰκοσιεπτὰ Ὑδραϊκῶν καὶ ὁκτὼ Πατρωτικῶν πλοίων, καὶ ἀκολούθως ἡ δευτέρα μοῖρα ὑπὸ τὸν Μιαούλην καὶ ἡ μὲν πρώτη τὴν 30ην ἐξημερώθη περὶ τὴν Ἰκαριὰν καὶ εἶδε σαράντα μικρὰ πλοῖα, ἐν οἷς καὶ εἰκοσι σακολέβας μὲ Τουρκικὰς σημαίας, πλέοντα πρὸς τὴν Σάμον καὶ φέροντα δύο χιλιάδας στρατιώτας πρὸς ἀπόδασιν, καταδιωχθέντα δὲ ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῆς μοίρας ταύτης τὰ μὲν νὰ φύγωσι μακρὰν, τὰ δὲ νὰ πέσωσιν εἰς τὴν ξηράν· φθάσας δὲ ὁ στόλος πρὸς τὴν Μυκάλην εἶδε πλῆθος στρατευμάτων συνηγμένων πρὸς ἀποβίβασιν εἰς δύο βρῖκια καὶ εἰς πλῆθος πλοιαρίων, τὰ βρῖκια κόψαντα τὰς ἀγκύρας ἀπῆλθαν ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου, ἐλλειμενικοῦ ὄντος· ὀπισθεν τῆς ἐρημνότητος Μαρίνας, προχωρήσασα ἡ Ἑλληνικὴ μοῖρα εἶδε καὶ πλοῖα ἄλλα καὶ στρατεύματα εἰς τὴν παραλίαν, ῥίψα δὲ μίαν κανονίαν ὅλα τὰ στρατεύματα ἀνέβησαν εἰς τοὺς λόφους, ἐπέστρεψεν ὅθεν ἡ μοῖρα καὶ ἄραξε ὅπου καὶ πρότερον, ὁ ἐχρὸς εἶδεν ὅτι ἐνὸς τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων κατέχουν τὴν θέσιν ταύτην ἡ μεταδίδοις τοῦ στρατοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ γίνη, διὸ καὶ ἐξέπλευσαν τὴν 4ην ὥραν μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου δεκαοκτὼ πλοῖα τῆς πρώτης τάξεως κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν. Ὁ δὲ Σαχτούρης διέταξε τοὺς περὶ αὐτὸν νὰ ναυμαχῇσιν ἐπὶ ἀγκύρας καὶ ἐναυμάχησαν ἄνευ ἀποτελέσματος, τὸ δὲ ἐσπέρας ὤρμησαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν δύο πυρπολικά τοῦ Ῥομποτόζη καὶ τοῦ Γζάπελα, οἱ Τούρκοι ἐφοβήθησαν καὶ ἀπεμακρόνθησαν, τὸ αὐτὸ δὲ συνέβη καὶ τὴν ἐπιούσαν. Τὴν 4ην Αὐγούστου κατέπλευσεν ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἐξ αὗτῃ ἠνέχθησαν 17 πλοῖα μετὰ τοῦ ἀντιναυάρχου, καὶ τοῦ Κανάρη μὲ τὸ πυρπολικόν του ἐλθόντος τὴν ὥραν ταύτην ὤρμησαν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐναυμάχησε πέντε ὥρας μεχρὶ τοῦ ἠανάγαστε τὸν ἐχθρὸν ν' ἀπομακρυνθῇ· ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος μολοντί ἀτυχῶς δὲν εὐδοκίμησεν ἐκινήθη καὶ τὴν ἐπαύριον, ἀλλὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐφίλοτιμύθησαν ὅλοι οἱ πυρπολι-

σταί· καὶ ἐκινήθησαν προθύμως, ὁ Τζάπελας ὥρμησε κατὰ μιᾶς μεγάλης φρεγάτας καὶ προσέπλευσεν ἐντὸς βολῆς πιστολίου, ἀλλ' οἱ ναυταὶ τοῦ ἐδειλίασαν καὶ ἐμβῆκαν εἰς τὴν λέμβον ἀπειλοῦντες ὅτι θὰ τὸν ἀφίσουν μόνον, ὅστις καὶ ἐδίασθη νὰ βίβῃ τὸ πῦρ διότι ἐκινδύνευε νὰ αἰχμκλωτισθῇ ἀλλὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα, ἐκείνο δὲ τὸ ὅποιον δὲν ἠδυνήθη ὁ Τζάπελας νὰ κατορθώσῃ τὸ κατώρθωσεν ὁ Κανάρης, ὅστις καταδιώκων τὴν φρεγάταν τὴν ἔφθασε καὶ ἐκόλλησεν ἐπ' αὐτῆς τὸ πυρπολικόν του, τὸ ὅποιον περιπλεχθὲν διέδωκε τὰς φλόγας τοῦ ἐν αὐτῷ πυρπολικοῦ καὶ μετ' ὀλίγον ἤναψε καὶ ἡ πυριταποθήκη, καὶ τότε κανόνια, κατάρτια, σφαῖραι καὶ λοιπὰ ζύλα ἐτινάχθησαν εἰς τὸν ἀέρα καὶ πολλὰ ἔπεσαν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἐν μέσῳ τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων, καὶ τοὺς μὲν ἐφόνευσαν, τοὺς δὲ ἐπλήγωσαν, ὁ ἐχθρὸς ἐξεθκμβώθη, ἀλλὰ δὲν ἀπελπίσθη καὶ ἐστράφη πρὸς τὸ φρούριον, τὸ δὲ δειλινὸν περιέπλεξε τὸ πυρπολικόν του ὁ Βατικιώτης καὶ ἔκαυσεν ἐν δικάταρτον Τουνεζίνικον πλοῖον εἰκοσι κανονίαν, συνελήφθη καὶ τις Πασσᾶς Τουνεζίνος πεισὼν εἰς τὴν θάλασσαν, μετὰ δύο ὥρας ὁ 'Ραφκλιᾶς περιέπλεξε τὸ πυρπολικόν του εἰς τινα φρεγάταν καὶ τὴν ἔκαυσε, ἔκαυταν καὶ τινα ἄλλα πυρπολικά ἄνευ ἀποτελέσματος, ὁ ἐχθρὸς ἀπελπισθεὶς ἀπεμακρύνθη μίαν ὥραν τῆς νυκτός, εἰς τὸ 'Αγαθονῆτι, ἡ φθορὰ καὶ κατασχὺνη αὐτοῦ ἐματαίωσαν τὴν εἰς Σάμον ἀπόβασιν καὶ τὰ μὲν στρατεύματα διεσχορπίσθησαν, ὁ δὲ ἐχθρικός στόλος μετέβη εἰς Καρέναν ἀναμένων τὸν Αἰγυπτιακὸν στόλον· ἡ λαμπρὰ αὕτη Ναυμαχία ἐνεθάρρυνε τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς παρηγόρησεν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρόων καὶ Κάσσου.

Ἀνατολική Στερεά.

Εἰς τὰ Εὐβοϊκὰ ἐξιστορήθησαν καὶ τὰ περὶ τῶν ὀκτῶ χιλιάδων Γιανιτζάρων τῶν ἐκ τοῦ Βόλου ἐλθόντων εἰς Εὐβοίαν καὶ ἐνωθέντων μετὰ τοῦ 'Ομέρ Πασσᾶ Καρυστινοῦ ὅστις ὀδηγήσας τούτους εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐπολέμησε μετὰ τοῦ Γκούρα καὶ ἐνίκηθησαν παρ' αὐτοῦ, προχωρήσαντες δὲ καὶ ἀπέναντι τῶν Ἀθη-

νῶν ἀκροβολίζοντο ἐπὶ πέντε ἐξδομάδας ἄνευ ἀποτελέσματος, καὶ οὕτως ὁ μὲν Καρυστινὸς ἐπέστρεψεν εἰς Εὐβοίαν, οἱ δὲ Γιανιτῆες ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν Βῶλον.

Ὁ δὲ ὠμότερος Ρούμελη Βαλεσι Ἀμπαλαμπούτ Πασσᾶς ἀποτυχὼν εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις ἐξωρίσθη καὶ ἀντ' αὐτοῦ διωρίσθη ὁ Δερβίς Πασσᾶς, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐστάλησαν ῥηταὶ διαταγαὶ ὅπως διατάξῃ καὶ τοὺς Πασσάδες τῶν Ἰωαννίνων Βριώνην καὶ τὸν τῆς Εὐβοίας Καρυστινόν, ὁ μὲν νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν, ὁ δὲ εἰς τὴν Ἀττικὴν, αὐτὸς δὲ ὁ Δερβίς Πασσᾶς, μετὰ τῶν Πασσάδων Μπερκόφτζαλη, Ἰσοῦφ Πασσᾶ καὶ Ἀμπάζ Πασσᾶ Ντίμπρα νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Στρεάν μετὰ 15 χιλιάδων. αὗτος δὲ ἄντι νὰ βάλῃ εἰς ἐνέργειαν τὰς διαταγὰς τοῦ Σουλτάνου, ὅστις τὸν διέταττε νὰ ἐκστρατεύσῃ μόνος του, αὐτὸς ἐξήλθε τῆς Λαρίσης καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Λαμίαν μὴ τολμήσας νὰ διαβῇ τὰς Θερμοπύλας, ἀλλὰ μετέβη εἰς τὸ ἀντικρυ τοῦ Ζατευνίου κείμενον χωρίον Λιανοκλάδι καὶ ἐκεῖ ἐστρατοπέδευσεν, τοὺς δὲ Ἰσοῦφ Πασσᾶ Μπερκόφτζαλη καὶ Ἀμπάζ Πασσᾶ Ντίπρα μετὰ ἑξ̄ χιλιάδων πεζῶν καὶ τριῶν χιλιάδων ἵππέων τοὺς διέταξε νὰ ἀπεράσουν εἰς Γραβιάν καὶ ἐντεῦθεν νὰ μεταβοῦν εἰς τὰ Σάλωνα διὰ νὰ κατακτήσουν τὴν πόλιν ὅπως θέσουν εἰς ὑποταγὴν καὶ τὰ παρακείμενα μέρη, ὁ δὲ ἐν Ἀμπλιανῇ τοποθετημένος Πανοργιάς μετὰ τῶν ἐπαρχιωτῶν του μαθόντες τοὺς σκοποὺς τῶν Ὀθωμανῶν ἀνήγειρον ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης προμαχῶνας ἰσχυροὺς, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχον θέσῃ πολλοὺς κορμούς δένδρων χονδρῶν, μολινότι ἢ δύναμις τῶν ὑπὸ τὸν Πανοργιά Ἑλλήνων δὲν ἦτον ἀρκούσα διὰ νὰ ἀντιξέῃ εἰς τὴν δύναμιν ταύτην τῶν Ὀθωμανῶν, εὐτυχῶς ὁμως ἔφθασαν καὶ τὰ Σουλιώτικα τάγματα ὑπὸ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Δράκον, Γιώτην Δαγκλῆν, Δικμάντην Ζέρβαν, καὶ λοιποὺς, ἀκολούθως ἔφθασε καὶ ὁ Κίτζο Ἰζαβέλης καὶ ὁ Π. Νοταρᾶς, οἵτινες γενόμενοι περὶ τοὺς 2 χιλιάδας ἐπερίμεναν τοὺς ἐχθροὺς, οἱ ὁποῖοι περὶ τὴν 14ην Ἰουλίου τὴν τρίτην ὥραν μετὰ τὴν Ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐπετεθήσαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἔχοντες καὶ δώα πεδινὰ κανόνια, ὁ πόλεμος ἤρχισε κατὰ πρῶτον ἀκροβολιστικὸς, ἀλλ' ἀκολουθῶς οἱ ἐχθροὶ ὤρμη-

σαν μὲ τὰ ξίφη εἰς τὰς χεῖρας διὰ νὰ δισχίσωσι τοὺς Ἕλληνας καὶ ἀνοίξωσι δίοδον, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἀντέστησαν γενναίως καὶ τοὺς κατέσπρωξαν εἰς τὰ ὀπίσω μὲ πολλὴν φθορὰν, εἰ ἐχθροὶ ἐδοκίμασαν καὶ δεύτερον καὶ τρίτον, ἀλλ' ἔπαθαν τὰ αὐτὰ ἐπὶ τῇ μάχῃ ταύτῃς ἦλθε καὶ συδρομή τις εἰς τοὺς Ἕλληνας ὑπὸ τὸν Καλμούκην, ἡ μάχη διήρκεσε μέχρι τῆς ἑσπέρας καθ' ἣν ὤραν οἱ Σουλιῶται ἐτινάχθησαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν ὄντων ἀπηυδισμένων καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν, ἅπας δὲ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἔτρεξε καταδιώκων τοὺς ἐχθροὺς, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπῆραν δύο κύνονια, πολλὰ ὄπλα, πολεμοφόδια, σημεία καὶ ἵππους, καθὼς καὶ τὴν σκηνὴν τοῦ Μπερκόφτζακη, καταδιωκόμενοι δὲ οἱ ἐχθροὶ πολλοὶ ἐκ τοῦ φόβου τῶν ἐπιπτῶν ἀπὸ τοὺς βοάχους καὶ ἐφρονεύοντο, μεταξὺ τῶν φονευμένων ἦτον καὶ ὁ Σουλεϊμάν Μπέης Ζίχνας, ἐπιστρέψας δὲ ὁ στρατὸς οὗτος κακῶς ἔχων εἰς τὸ Ζητοῦνι περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ὀκτωβρίου, διελύθη.

Περὶ δὲ τοῦ Καρυστινοῦ Ὀμέρ Πασσᾶ καὶ τῶν Γενιτζάρων εἵπαμεν ἀνωτέρω ὁποῖαν τύχην ἐλάβεν ἡ ἐκστρατεία τῶν καὶ οἱ καὶ οὗτοι οἱ μὲν ἀνεχώρησαν, ὁ δὲ μετέβη εἰς Εὐδύαν.

Ὁ δὲ Ὀμέρ Πασσᾶς Βριώνης αὐτὸς μετέβη εἰς τὸ ἀντίπερα τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου εἰς τὸν Κραβασαῶ τῆς Ἀχαρνανίας καὶ ἐστρατοπέδευεν ἐνταῦθα μετὰ 5 χιλιάδων Ἀλβανικοῦ στρατοῦ, τινὲς τοῦ ὁποίου ἐξέκοπταν ἐνίοτε καὶ εἰς τὰς χώρους εἰς τὰ ἐνδότερα ταχυποροῦντες ἐν νυκτὶ, ἤρπαζαν ζῶα καὶ ἀνθρώπους, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰς ἐφόευσαν καὶ ἔστειλαν τὰς κεφαλὰς εἰς τὴν Ῥούμελη Βαλεσῇ καὶ Σερασκέρην Δερβίς Πασσᾶ, οὗτος δὲ ὁ Ὀμέρ Πασσᾶς τὴν 6ην Νοεμβρίου ἐπέστρεψε διὰ τοῦ Μακρονόρους εἰς τὴν Ἀρταν καὶ οὕτω παρήλθε καὶ τὸ ἔαρ καὶ ὁ χειμὼν τοῦ ἔτους 1824, θριαμβευσάντων τῶν Ἑλληνικῶν ὀπλων.

Ἐμφύλιος Πόλεμος.

Μόλις εἶχεν ἐλευθερωθῇ ἡ Ἀνατολικὴ Στερεὰ ἀπὸ τοὺς Γιανιτζήρους, τὸν Δερβίς Πασσᾶ καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν Πασσάδες, καθὼς καὶ ἡ Δυτικὴ Ἑλλὰς ἀπὸ τὸν Βριόνην, ἐν Πελοποννήσῳ ἤρχισεν

ὁ ἐμφύλιος πόλεμος καὶ ἡ κατὰ τῆς Κυβερνήσεως ἀπείθεια καὶ ἀντιπολίτευσις, ἣτις συνίστατο ἐκ τῶν προκρίτων αὐτῆς ὅπως καθέξωσιν τὴν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις οὔσα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὡς οὐδέποτε. Ἰσχυρὰ, διότι ἐν Ἀγγλίᾳ εἶχε συνθηκολογηθῇ τὸ δάνειον καὶ εἶχεν ἀρκετοὺς χρηματικὰς πόρους· σπεύσασα λοιπὸν ἀπεκλήρυξε τοὺς ἀντιπάλους τῆς ὡς ἀντάρτης προσκαλέσασα εἰς βοήθειάν της ὅλα τὰ στρατεύματα τῆς Στιρεᾶς, τὰ ὅποια εἰσελθόντα πανταχόθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐνίκησαν τοὺς ἀνταρτίσαντας, τοὺς ὁποίους συλλαβόντες ὡς τὸν γέροντα Κολοκορώνην, Ι. Νοταρᾶ, Θ. Γρίβα, Α. καὶ Δ. Δελιγιανναίους, Γ. Σισίνην καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Χρυσάνθου, Μ. Ἀναστασόπουλον, Κρίτζαλην καὶ λοιποὺς συνεταίρους των, τοὺς ἐξώρισαν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἐν Ἰδρᾷ, οἱ δὲ Ἀνδρέας Λόντος καὶ Ἀνδρέας Ζαΐμης ἐπρόλαβαν καὶ ἀπέρασαν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὴν φιλοξενίαν τοῦ στρατηγοῦ Γ. Τζόνγκα, τοὺς ὁποίους ἐζήτησεν ἡ Κυβέρνησις, ἀλλ' ὁ Τζόνγκας ἠρνήθη νὰ τοὺς παραδώσῃ.

Ἐκστρατεία τῶν Αἰγυπτίων.

Ὁ Σουλτὰν Μαχμούτης ἰδὼν ὅτι μ' ὅλας τὰς ὁποίας εἶχε καταβάλει δυνάμεις διὰ τοῦ Δράμαλη, τοῦ Χουρσίτη, τοῦ Βριώνη, τοῦ Σκονδράν Πασσᾶ, Ἀμπαλαμπούτη, Δερβίς Πασσᾶ καὶ λοιπῶν καθὼς καὶ διὰ τοῦ στόλου αὐτοῦ οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἔφερε πρὸς ἀνέκτησιν τῆς Ἑλλάδος ἢ πρὸς καταστροφὴν αὐτῆς, ἰδὼν προσέτι ὅτι αἱ Χριστιανικαὶ δυνάμεις καθεκάστην τὸν ἐνοχλοῦσαν ὅπως συγκατανεύσῃ εἰς τὴν εἰρηνοποίησιν τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς μεσιτείας των, καὶ προσέτι βλέπων ὅτι οἱ Χριστιανικοὶ λαοὶ ἐν γνώσει τῶν Κυβερνήσεών των συνέτρεχον τοὺς Ἕλληνας διὰ βοηθημάτων καὶ ἐπὶ τέλους καὶ διὰ δανείων, φοβούμενος δὲ ὑπὲρ τὸ δέον τὴν φραγκικὴν μεσιτείαν οὔσαν πάντοτε δι' αὐτὸν ἐπιζήμιον καὶ διὰ νὰ ἀποφύγῃ ταύτην ἀπεφάσισε προκρίνας νὰ προστρέξῃ ζητῶν βοήθειαν ἀπὸ ἑνα τῶν ὑπηκόων του ἢ νὰ πείσῃ εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων, σκεφθεὶς λοιπὸν ἐπρότεινεν εἰς τὸν Σα-

τράπην τῆς Αἰγύπτου Μεχμέτ Ἀλῆ, ἂν δέχεται τὴν ἡγεμονίαν τῆς Κρήτης δι' αὐτὸν καὶ τὴν τῆς Πελοποννήσου διὰ τὸν υἱόν του Ἰμπραχίμ Πασσᾶ, καὶ ἐπομένως νὰ λάβῃ εἰς βάρος αὐτὸς τὴν καθυπόταξιν τῆς Χερσοννήσου ταύτης βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Ὀθωμανικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐκείνου τῶν ἡγεμονιῶν τῆς Βαρβαρίας στόλου.

Ὁ φρόνιμος καὶ φιλοδόξος Μεχμέτ Ἀλῆς εἶχε βελτιώσει τὴν κατάστασιν τῆς Αἰγύπτου καὶ εἶχεν ἐπεκτείνει τὴν ἐξουσίαν του εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς Ἀφρικῆς μέχρι τῆς Ἀθυσινίας τοῦ Σενεᾶρ καὶ εἰς ἄρκετὸν μέρος τῆς Ἀραβίας καὶ διὰ τῆς συγκεντρώσεως τοῦ ἐμπορίου ἔφθασεν εἰς μέγιστον βαθμὸν πλούτου καὶ στρατιωτικῆς τακτικῆς δυνάμεως, ὡσαύτως δὲ καὶ ναυτικῆς πολεμικῆς δυνάμεως, ἔχων δὲ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τὰ μέσα ταῦτα εὖρε συναδούσαν μὲ τοὺς φιλοδόξους σκοπούς του τὴν πρότασιν τοῦ Σουλτάνου καὶ παραδέχθη ταύτην.

Μόλις εἶχον καταπαύσει οἱ ἐσωτερικοὶ σπαραγμοὶ ὅτε ἀπὸ διαφόρους πηγᾶς ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ Σουλτάνος ἐτοιμάζεται νὰ ῥίψῃ μεγάλας δυνάμεις ἐκ τε τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς ὅπως φέρῃ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του ἐν ἀποτέλεσμα καὶ ὅτι ἔλαβε μέτρα ἔντονα διδασχθεὶς ὑπὸ τῶν προλαβουσῶν ἀτυχιῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶχε στρέψει τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ, τὸν ὁποῖον διὰ τῶν ὑποσχέσεων ἔπειτε νὰ παραδεχθῇ τὴν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν πρὸς ὑποταγὴν αὐτῆς ἢ νὰ φέρῃ εἰς αὐτὴν τὸν ὄλεθρον ὃ δὲ Μεχμέτ Ἀλῆς παραδεχθεὶς τὰς προτάσεις τοῦ Σουλτάνου ἠτοίμασε σπουδαίως τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον ὑπὸ τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ υἱοῦ του Ἰμπραχίμ Πασσᾶ, καὶ ὅτι ὁ πεζικὸς τακτικὸς στρατὸς εὐύγκειτο ἐκ δεκαπέντε χιλιάδων καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ δύο χιλιάδων ἱππέων καὶ δύο εἰς χιλιάδων πεζικοῦ ἀτάκτου ἐξ Ἀλβανῶν καὶ χιλίων πυροβολιστῶν μετὰ 150 πεδινῶν πυροβόλων καὶ 500 τεχνιτῶν καὶ λοιπῶν καὶ μετὰ ἀπείρων πολεμοφοδίων, εἶχε δὲ πλοῖα φορτηγὰ περὶ τὰ 500 τὰ πλείστα ὑπὸ ἑξένην σημαίν. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις λαβοῦσα γνῶσιν περὶ τούτων ὧν καὶ περὶ τῶν ναυλωθέντων ξένων πλοίων ὑπὸ τοῦ Ἰμ-

πραγμ Πατσᾶ πρὸς μετατίθασιν στρατοῦ, κατὰ πρῶτον ἐξέδοτο κήρυγμα ὅτι ἅπαντα τὰ ξένα πλοῖα τὰ ὁποῖα ἐναυλόνοντο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, θὰ ἐκαταδιώκοντο, θὰ ἐκαίνοντο καὶ θὰ ἐβυθίζοντο, ἀλλ' ἀκολούθως θέλουσα καὶ μὴ ἀπέσυρε, τὸ κήρυγμα ἀναγκασθεῖσα ὑπὸ τῶν Δυ ἄμενων, εἰς δὲ τὰ τῆς ξηρᾶς ἤρχισε νὰ προετοιμάζηται καθόσον αἱ δυνάμεις αὐτῆς τῆς ἐπέτρεπε.

Ὁ ὑπὸ τὸν Τοπάλην στόλος μὴ δυνήθεις νὰ κάμῃ ἀπόβασιν εἰς Σόμιν ὡς προεβέθη μετέβη περὶ τὴν Κω καὶ τὸ Μπουδρουμι ὅπως περιμένη τὸν στόλον τῆς Αἰγύπτου μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ Ἱμπραχίμ Πατσᾶ, ὅστις ἐλθὼν ἐξεμβαρκώσεται ἐνταῦθα τὸ πλείστον τοῦ στρατοῦ, ἀκολούθως ἠνώθησαν οἱ δύο στόλοι καὶ οἱ τῆς Βαρθαρίας, οἵτινες συνίσταντο ἐξ ἐνὸς δικροῦ, εἰκοσιπέντε φρεγατῶν, εἰκοσιπέντε κορβेटῶν, καὶ πενήντα βρικίων καὶ γολετῶν καὶ πλῆθος φορτηγῶν, ἔχοντα τὸ ὅλον περὶ τοῦς ὀγδοῖντα χιλιάδας ναύτας καὶ 2500 κανόνια.

Τὰ δὲ Ἑλληνικὰ ἦσαν ἐβδομήντα φέροντα πέντε χιλιάδας ναύτας καὶ 850 κανόνια, τὴν 24ην τοῦ Μηνὸς Αὐγούστου τοῦ 1824 ἔτους ὁ ναύαρχος Μιαούλης καὶ οἱ μείζονες Σαχτούρης, Κολανδρίτζας καὶ Ν. Ἀποστόλης ἐπλευσαν πρὸς τὴν Κω καὶ τὸ Μπουδρουμι ἔνθα ἤρχισεν ἡ γενικὴ Ναυμαχία, ἀλλ' ὁ ἄνεμος διὰ τοὺς Ἕλληνας ἦτον ἐναντίος καὶ σφοδρὸς καὶ ὁ τόπος πολλὰ στενός, ὁ στόλος τῆς Αἰγύπτου ἐδείχθη ἰκανότερος τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ αὐτὸς ὁ Ἱμπραχίμης ἐξετέθη, τὴν νύκτα διεχωρίσθησαν οἱ στόλοι καὶ τὰ μὲν Ἑλληνικὰ ἄραξαν εἰς τὴν Ἀτάλιαν, ἀλλὰ τὴν 29 Αὐγούστου ἦλθαν 91 Ὀθωμανικὰ καὶ ἤρχισαν δευτέραν ναυμαχίαν γενομένην πολύωρον καὶ σφοδρότάτην, εἰς δὲ πυρπολιστῆς ἔρριψε τὸ πυρπολικόν του εἰς ἓν δικάταρτον, τὸ ὅποιον μετέδωσε τὰς φλόγας, ἀλλ' οἱ ναῦται τὸ ἐσβόσαν, ἐπὶ τῆς ναυμαχίας ταύτης ἔρριψεν ὁ Παππαντώνης τὸ πυρπολικόν του ἐπὶ μιᾶς φρεγάτας 44 κανονίων, τὸ ἐκίλησε καὶ ἔδωκε τὸ πῦρ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐβράδυνε νὰ καῇ, ἔρριψε καὶ ὁ Βατικιώτης τὸ πυρπολικόν του ἐκ τῆς ἄλλης πλευρᾶς καὶ μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἕκαστη φρεγάτα, ἐφονεύθησαν δύο ναῦται καὶ ὁ Παππαντώνης, ἐξώγησε δὲ περὶ τοῦς 50 τακτικούς, ἐκ τῶν ὁποίων ἔμαθεν, ὅτι ἡ φρεγάτα

ἦτο τοῦ Τουνεζίου μοιράρχου, ἐκ τῶν ζωγρηθέντων ἦτο καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος μοιράρχος καὶ τις χιλιάρχος τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ καὶ ὅτι ἡ φρεγάτα εἶχε πεντακοσίους ναύτας καὶ ὀκτακοσίους τακτικούς, ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν ἐχθρῶν ἦτο νὰ κατασρέψωσι τὴν Σάμον. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν οἱ ἐχθροὶ ἀπέβησαν εἰς Κῶ, οἱ δὲ Ἕλληνας εἰς Γέροντα, ἀκολούθως οἱ ἐχθροὶ παραπλεύσαντες τὴν Σάμον καὶ τὰς λοιπὰς νήσους παρακολουθοῦμενοι ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἐφθασαν ἔμπροσθεν τῆς Μιτυλήνης, αἱ δὲ δύω μοῖραι τῶν Ἑλλήνων ἠνώθησαν τὴν 21ην Ἰουλίου ἔμπροσθεν τῆς Βολισσοῦ. Ὁ Καπετὰν Πατσᾶς καὶ μετὰ τὴν ἔνωσίν του μετὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου δὲν ἠδυνήθη νὰ κατηρῶσθαι τὸν σκοπὸν του καταστρέφων τὴν Σάμον καὶ οὕτως ἠναγκάσθη ν' ἀναχωρήσῃ διὰ Κωνσταντινούπολιν ἀφήσας τέσσερας φρεγάτας ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἱμπραχίμ Πατσᾶ καὶ ἄλλα πλοῖα τοῦ στόλου, ὁ δὲ Ἱμπραχίμ Πατσᾶ δὲν ἐφρόντιζεν εἰμὴ νὰ ὑπάγῃ ἀσφαλῶς εἰς Κρήτην.

Τὴν 24ην τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἐξῆλθον εἰς ἀναζήτησίν του καὶ τὸν εἶδον πλέοντα κατὰ τὴν Μιτυλήνην καὶ ἦλθαν εἰς μάχην μεταξὺ Χίου καὶ Καράμπαπα, δῶν δὲ πυρπολικὰ τοῦ Θεοφάνη καὶ Καλογιάννη ἐπέπεσαν κατ' ἐνός δικατάρτου καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀπέτυχεν, τὸ δὲ δεύτερον ἐπιτυχὸν ἀναψε καὶ δοθείσης τῆς φλογὸς εἰς τὴν πυριτοθήκην ἐσκόρπισεν ὅλον, τὴν δὲ τρίτην ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὁ πυρπολιστὴς Νικόδημος ὤρμησε κατὰ μιᾶς φρεγάτας, (κορβέτας), περιέπλεξε τὸ πυρπολικόν του καὶ τὴν ἐκκυσε, τὸ μὲν δικάταρτον ἦτο δώδεκα κανονίων, ἡ δὲ κορβέτα εἴκοσι.

Ὁ ἐχθρὸς μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπέπλευσεν εἰς Κῶ καὶ Μπουδρουμι διὰ νὰ παρλαβῇ τὰ στρατεύματα ὅπου εἶχε μεταβιβάσει ἐκεῖ· τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα τὸν ἠκολούθησαν εἰς τὴν πρὸς τὴν Κρήτην πορείαν του καὶ τῷ ἐπέφθκαν μεγάλην ζημίαν πλησίον τοῦ μεγάλου Κάστρου ἔνθα ἐναυμάχησαν οἱ Ἕλληνες ἀπέναντι τοῦ ἰσχυροῦ αὐτοῦ στόλου ἐκ 52 πλοίων, τὰ ὅτια διεσκόρπισαν ἔνθεν κἀκεῖθεν, ἐλθόντες δὲ οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν ἀνάγκην τρυφῆς ἐπέστρεψαν τὴν 23ην Νομβρίου εἰς τὰ ἴδια, ὁ δὲ ἐχθρικός στό-

λος· συνχθείς εἰς Σοῦδαν ἀπεβίβασε τὸν στρατόν. Εἰς τὴν ναυμαχίαν ταύτην, ἂν καὶ τὰ πλείονα πυρπολικά ἐκίησαν ἐπὶ ματαίῳ, οὐχ' ἦττον ὁμως διεκρίθη εἴπερ ἄλλοτε ἢ εὐτολμία καὶ ἐπιδειότης τῶν Ἑλλήνων κατασχυανάντων τοιοῦτον στόλον ὑπὸ τοιούτον ἄνδρα.

Ὁ Ἰμπραχὶμ Παστᾶς ἐκπλεύσας ἐκ Κρήτης ἔφθασε τὴν 10—12 Φεβρουαρίου τοῦ 1825 ἔτους εἰς τὰ Μεθωκώρωνα μετὰ τοῦ ἡμίσεως στρατοῦ του καὶ ἐπιστρέψας πάλιν ὁ στόλος εἰς Σοῦδαν παρέλαβε καὶ τοὺς λοιποὺς καὶ ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν πιδιάδα τῆς Μεθώνης, σκοπεύων νὰ μεταβῇ καὶ ἀποκλείσῃ τὸ Νεοκαστρον, ἢ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις λαβούσα γῶσιν τῆς ἐκστρατείας καὶ ἀποδοῦσεως τῶν Ἀρχῶν ἐν τοῖς Μεσσηνιακοῖς φρουρίοις ἐξῆλθεν ὁ πρόεδρος τοῦ ἐκτελεστικοῦ Γ. Κουντουριώτης μετὰ τοῦ γενικοῦ γραμματέως Α. Μχυροκινδάτου καὶ στρατολογήσαντες περὶ τοὺς 5 χιλιάδας Ῥουμελιώτας καὶ Πελοποννησίους ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Κῶστα Βότζικη, Γ. Καραισκάκη, Κίτзон Τσαβέλαν, Γ. Δράκον, Α. Δράκον, Καρατάσον καὶ λοιποὺς Ῥουμελιώτας καὶ Πελοποννησίους, ἐπὶ κεφαλῇ δὲ ὅλων αὐτῶν διώρισε τὸν ὕδραϊον Σκούρτην ἄνθρωπον ναυτικόν. (*) Ὁ ἐχθρὸς περὶ τὴν 10ην Μαρτίου μετέβη καὶ ἐτοποθετήθη πανστρατιᾷ ἀπέναντι τοῦ Νεοκαστροῦ, ἐνταῦθα ἀκροβολίσθησαν οἱ Ἕλληνες μετὰ τῶν ἐχθρῶν ὅπου καὶ ἐπληρώθη ὁ Ἰωάννης Μαυρομιχάλης, ὅστις καὶ ἀπέθανεν· ὁ πρόεδρος καὶ ὁ Γεννικός ἀρχηγὸς δ' ἐτάξαν νὰ πλησιάσων ὅλα τὰ στρατεύματα, διὰ νὰ δόσων βοήθειαν· καὶ ἐνισχύουσιν τὸ φρούριον, τὰ στρατεύματα ἀμέσως ἔφθασαν καὶ ἐτοποθετήθησαν πλησίον του καὶ ὁ μὲν Καρατάσος ἐτοποθετήθη εἰς χωρίον ἀπέχον ἡμίσειαν μίλις ὦραν τοῦ Νεοκαστροῦ, ὁ δὲ ἀρχηγὸς Σκούρτης ἐτοποθετήθη εἰς τὴν θέσιν Κρομίδι, καὶ πρῶτον μὲν οἱ ἐχθροὶ προσέβηκαν τὸν Καρατάσον, ὅστις ἀντίστη γενναίως καὶ τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν, φρονέοντας περὶ τοὺς 250 καὶ λαβῶν

(*) Ἀσυγχώρητον λάθος τῆς Κυβερνήσεως, διότι εἰς τοιαύτας δεινὰς περιστάσεις ἐπρεπε νὰ σκεφθῇ ὠριμώτερον, ὅπως θέσῃ ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ στρατοῦ ἄνθρωπον μεγίστης πείρας ἱκανότητος καὶ ὑπολήψεως, καὶ οὐχὶ ἄπειρον τῶν στρατιωτικῶν κινήσεων τῆς ξηρᾶς· ἐν ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα τῆς ἀποτυχίας θεωρεῖται καὶ αὐτό.

περὶ τὰς 250 μπαγιονέτας, ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν ἀπεσύρθη τῆς θέσεώς του ταύτης, τὴν δὲ 7ην Ἀπριλίου ἐπέπεσαν οἱ ἐχθροὶ κατὰ τῶν ἐν Κρομιδίῳ Ἑλλήνων, οἵτινες ἦσαν περὶ τοὺς 3 χιλιάδας Ῥουμελιῶται, Ἰδραῖοι καὶ Πελοποννήσιοι· ὁ ἀρχηγὸς Σκουρτής ἐζήτησε βοήθειαν ἀπὸ τὰ ἄλλα σώματα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐδεὶς ἔτρεξεν εἰς βοήθειάν του ἐκτὸς τοῦ Κώστα Βότσαρη, ὅστις μετὰ 200 Σουλιωτῶν, οἵτινες μόνον εἶχον τὸν παρακολουθήσει ἔτρεξε καὶ ἐτοποθετήθη ἔμπροσθεν τῶν ἐχθρῶν καὶ ἤρχισε νὰ μάχεται μετὰ τοῦ πεζικοῦ στρατοῦ τῶν ἐχθρῶν, τοὺς ὁποίους ἀντέκρουσαν γενναίως καὶ ἐφόρευαν περὶ τοὺς 300 ἐχθροὺς· ἐνῶ δὲ ἐμάχετο μετὰ τοῦ πεζικοῦ τακτικοῦ τῶν ἐχθρῶν, τὸ ἵππικόν τοῦ ἐχθροῦ ἠδυνήθη νὰ ἀναβῇ ἀπὸ τὰ ὀπισθεν κρημνὰ καὶ δύσβατα μέρη, τὰ ὁποῖα οἱ Ἕλληνες εἶχον παραμελήσει κενὰ στρατευμάτων, νομίζοντες ὅτι οἱ ἐχθροὶ δὲν ἠδύναντο ἐντεῦθεν νὰ διαβῶσι, καθέξαντες δὲ οἱ ἵππεις τὰ ὀπισθεν τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἔβαλαν ἐν τῷ μέσῳ, ὥστε δὲν τοὺς ἔμεινε οὐδεμία ἐλπίς πρὸς σωτηρίαν, ὅθεν ἀπεφάσιζαν καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὸν ὅποιον διασχίσαντες διήλθον, ἀλλ' ἀτυχῶς ἔπεσαν εἰς τὴν μάχην περὶ τοὺς 400—500 φονευμένοι, ὁ δὲ Βότσαρης διέτρεξε μέγαν κίνδυνον καὶ ἐκόντευσε νὰ αἰχμαλωτισθῇ, τὸν ἔσωσε δὲ ἡ μεγαλοψυχία καὶ καρτερία τῶν συγγενῶν καὶ πατριωτῶν του, οἵτινες ἀντιστάντες κατὰ τῶν ἐχθρῶν τὸν ἐξήγαγον βισταζόμενον εἰς τὰς χεῖρας τῶν φονευθέντων πολιτῶν ἐξ αὐτῶν ἐν τῇ μάχῃ αἰχμαλωτίσθη καὶ ὁ Π. Ζαφυρόπουλος, μετὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς διελύθη.

Ἐνῶ ἐγίνοντο αἱ μάχαι ἐν Ἀθαρίνοις, μία μοῖρα τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν Ναύαρχον Μιαούλην περὶ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου μετέβη εἰς Κρήτην ζητῶν τὸν ἐχθρικόν στόλον, ἀλλ' ἐκ τῆς τρικυμίας μὴ δυνηθεῖσα ἀπῆλθεν εἰς τὴν Πελοποννησιακὴν πορὰ λίαν καὶ ἐλιμενίσθη, τὴν δὲ 12ην Ἀπριλίου συναντήθησαν δώδεκα πλοῖα πολεμικὰ καὶ τινὰ πυρπολικά μετὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἀκροβολίσθησαν μετ' αὐτοῦ, πλέοντος τὴν Πελοπόννησον καὶ συγκειμένου ἐκ δύο δικρώτων, δώδεκα φρεγατῶν, ἑνέα κορβेटῶν καὶ πολλῶν φρεγατῶν τὸ ὅλον περὶ τὰ 100, κατὰ τῶν ὁποίων ἐρί-

φθησαν τρία πυρπολικά ἄνευ ἀποτελέσματος, ὁ δὲ ἐχθρικός στόλος ἐφθασεν εἰς τὴν Μεθώνην καὶ ἀπεβίβασε περὶ τοὺς 4 χιλιάδας στρατὸν ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας, μετὰ τῶν ὁπλίων οἱ Ἕλληνες ἦλθαν εἰς τὰς χεῖρας καὶ ἐγένετο ἡ φονικωτάτη μάχη, ἀκολούθως οἱ Ἕλληνες ἀπεσφύρησαν εἰς τοὺς παλαιούς Ἀθαρίνους, οἵτινες κατεῖχοντο ἀπὸ τὸν Μεθώνης, Χ. Χρῆστον Χρηστόπουλον, Τσόκρην, καὶ λοιποὺς, ἐνταῦθα ἐφρονεύθη ὁ αἰμίμητος Ἀναστάσιος Τζαμαδὸς μαχόμενος ἡρωϊκῶς, ὁ δὲ Μαυροκορδάτος ὢν ἐν αὐτῇ ἐπεβίβασθη διὰ τῆς λέμβου τοῦ Ἀρεως εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Τζαμαδοῦ, τὸ ὁποῖον ἡρωϊκῶς διῆλθε διὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου καὶ ἐσώθη, τοὺς δὲ ἐν τοῖς Παλαιοῖς Ἀθαρίνοις Ἕλληνας ἐπολέμησεν ἰσχυρῶς ὁ ἐχθρὸς καὶ τοὺς ἐβίασε καὶ παρεδόθησαν διὰ συνθήκης, καὶ τοὺς μένστρατιώτας περὶ τοὺς 800 ἀπέλυσαν, τοὺς δὲ ἀρχηγούς Χ. Χρῆστον Μεθώνης, Γρηγόριον Δ. Τσόκρην, Χρηστόπουλον καὶ τινὰς ἄλλους ἐκράτησεν ὡς αἰχμαλωτους.

Νχυμαχία τοῦ ὑπὸ τὸν Ναύαρχον Μισοῦλην στόλου
περὶ τὴν Μεθώνην καὶ τοῦ ὑπὸ τὸν Σαχτούρην
καὶ λοιποὺς περὶ τὴν Ἄνδρον.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ἐπολέμουν καὶ ἐσυνθηκολογοῦσαν οἱ παλαιοὶ Ἀθαρίνοι πρὸς παραδοσιν, ἤτοι περὶ τὴν 27ην Ἀπριλίου, ὁ Ναύαρχος Μισοῦλης μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ μοῖραν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἐπλευσεν εἰς τὴν Μεθώνην ὅπου ἦτο δ' ἄφωρα πλοῖα τοῦ ἐχθροῦ, ἐβρίφη τέσσαρα πέντε πυρπολικά ἀπέναντί των καὶ ἔκαυσε μίαν μεγάλην φρεγάταν, τρεῖς κορβέτας καὶ ἄλλα τρία πολεμικά καὶ τρία φορτηγά, ὁμοῦ μετὰ αὐτὰ ἔκαυσε καὶ μίαν ἀποθήκην, ἣτις εἶχε τὰς τροφάς.

Ἢ δὲ ἄλλη Ἑλληνικὴ ναυτικὴ μοῖρα ὑπὸ τὸν Σαχτούρην, τὸν Κολανδροῦτζον καὶ τὸν Ν. Ἀποστολὴν, συγκειμένη ἐξ εἴκοσι πλοίων πολεμικῶν καὶ ὀκτὼ πυρπολικῶν, συναντηθεῖσα μετὰ τοῦ Βυζαντινοῦ στόλου, συγκειμένου ἐκ τριῶν φρεγατῶν, δεκα κορβετῶν, καὶ τριάντα ὀκτὼ βρικίων καὶ γολετῶν, περὶ τὴν Ἄνδρον ἐναυμάχησαν, καὶ τὰ μὲν δύο πυρπολικά τοῦ Ματροζοῦ καὶ

Μοσιού ἔκαυτεν μίαν φρεγάταν 66 κανονίων, ἣτις ἦτο ναυαρχίς, ὁ Ναύαρχος μετέβη εἰς ἄλλην φρεγάταν, ἐφανεύθησαν 300 Ὀθωμανοί, ἐν οἷς καὶ 150 πυροβολισταί, παρομοίως ὁ Μπούτας μετὰ τὸ πυροπλικόν του ἔκλυτε μίαν κορβέταν 34 κανονίων, μετὰ ταῦτα διασκορπίσθη ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος ἐνθεν καθεῖθεν διασωθεὶς εἰς Σούδαν, μία δὲ κορβέτα ἔπεσεν εἰς Σῦρον μετὰ 250 ἐχθρῶν, οἵτινες συνελήφθησαν ἀπὸ τοῦ Συριανοῦ, συνελήφθησαν καὶ πέντε φορτιγὰ κέροντα πολεμικὰ εἶδη διὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου, τὰ φορτιγὰ ταῦτα ἦσαν Αὐστριακά.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῶν παλαιῶν Ἀθαρίνων ὁ Ἰμπραχίμ Πασ. σᾶς περὶ τὰς ἀρχάς τοῦ Μαΐου ἐπολιόρχησε στενωῶς τὸ Νεόκαστρον, τὸ ὁποῖον ἐκάνονοβιλει καὶ διὰ τῶν προμαχώνων τῆς ξηρᾶς καὶ διὰ τῶν πολεμικῶν πλοίων ἐκ τῆς θαλάσσης, τοὺς ὑποίους ἔφερεν εἰς μεγαλωτάτην στενοχωρίαν καὶ μάλιστα ἐκ τῆς στερήσεως τῶν ἀναγκαίων καὶ τοῦ ποτίμου ὕδατος, ἀναγκασθέντες δὲ ἐσυθηκολόγησαν τὴν θὴν Μαΐου νὰ πηραδῶσουν τὸ φρούριον ὅπως μεταφερθῇ ἡ φρουρὰ εἰς Καλαμάταν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς πολεμικῆς Γαλλικῆς Γολέτας καὶ τῆς ὁμοίας Αὐστριακῆς, καὶ ἡ μὲν φρουρὰ μετεκομίσθη ἀσφαλῶς εἰς Καλαμάταν συνισταμένη ἐκ χιλίων διακοσίων ἀνδρῶν, ἐκρατήθησαν δὲ παρὰ τοῦ Ἰμπραχίμ Πασσᾶ ὁ Γ. Μαυρομηχάλης καὶ ὁ Π. Γιατράκος, Μακρυγιάννης καὶ Βανελόπουλος ἐναντίον τῆς συνθήκης.

Μάχη ἐν Μαννακίῳ μεταξὺ Ἀράβων καὶ Δικαίου
Φλέσις, καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τῶν φρουρῶν τῶν Ἀθαρίνων καὶ Νεοκάστρου ἐπῆλθεν ἡ κατὰ τοῦ Γρηγορίου Δικαίου Φλέσις ἐν Μαννακίῳ μάχῃ εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος Ἰμπραχίμης αὐτοπροσώπως παρευρέθη μετὰ 15 χιλιάδων στρατοῦ τακτικοῦ καὶ ἀτάκτου καὶ διεύθυνε τὰ τῆς μάχης, ὁ δὲ Δικαῖος μόλις εἶχε 1500 ἀνδρες, τῶν ὁποίων τὴν πρὸς τὸν ἀριθμὸν ἔλλειψιν ἀνεπλήρει ὁ ἀτρίματος ἀρχηγὸς τῶν.

Τὴν 20ὴν Μαΐου ὁ Ἰμπραχίμης μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἐπλησίασε τὴν θέσιν, εἰς ἣν οἱ Ἕλληνες ἦσαν τοπιθετημένοι καὶ διέτα-

ξε γενικὴν ἔφοδον κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν ὀχυρωμάτων ἀπειλῶν μὲ τὸν θάνατον πάντα ὁπισθοδρομήσαντα στρατιώτην ἢ ἀξιωματικόν, κατὰ συνέπειαν ἐπετέθησαν οἱ Ὀθωμανοὶ Ἀραβεὶς κατὰ τῶν Ἑλλήνων, πεζοὶ τε καὶ ἵππεις, καὶ ἀφ' οὗ διὰ πολλὰς ὥρας ἐμάχοντο διὰ τῶν πυροβόλων, ἔπειτα ἦλθαν εἰς τὰς χεῖρας καὶ μὲ τὰ ξίφη ἐσφάζοντο πρὸς ἀλλήλους, ὥστε ἐγένετο αἵματοχυσία μεγίστη, μαχόμενοι δὲ ἔπесαν περὶ τοὺς 600 ἐκ τῶν Ἑλλήνων, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Δικαίων, ὅστις μαχόμενος ἡρωϊκῶς, ἔπесε μὲ τὸ ξίφος εἰς χεῖρας, ὁ ἀριθμὸς τῶν φονευθέντων ἐχθρῶν εἶναι ἄγνωστος, ἀλλ' εἰκάζεται ὅτι ὑπερέβησαν τοὺς 1500· ὁ ἐχθρὸς λοιπὸν ἔγεινε κύριος τῆς θέσεως ταύτης, ἀκολούθως μετὰ τῶν δυνάμεων του εἰσέβαλεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀρκαδίας καὶ ἐντεῦθεν εἰς Τρίπολιν, πρὶν δὲ εἰσέλθῃ ἐν αὐτῇ ἀντέστησαν οἱ Ἕλληνες ἐν Μακρυπλάγῃ καὶ Δραμάλα, ἀλλὰ δὲν ἡδυνήθησαν νὰ σταματήσωσι τὸν ἐχθρὸν, ὅστις, διαβάς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τρίπολιν, νικήσας δὲ τοὺς Ἕλληνας ἐν Δαβιᾷ καὶ ἐν Τρικόρφοις, ἐπέστρεψεν εἰς Τρίπολιν καὶ διευθύνθη εἰς Ναύπλιον, ἀλλ' εἰς τοὺς Μύλους ὠχυρώθη ὁ ἀείμνηστος Δ. Ἰψηλάντης, Κ. Μαυρομιχάλης, Μακρυγιάννης καὶ ἄλλοι τριακόσιοι μεθ' ἐνὸς μικροῦ ἀριθμοῦ Ἑλλήνων κατέθραυσαν τὴν ὀφρὺν τοῦ ἐχθροῦ, ὅθεν ἐπέστρεψε καὶ πάλιν εἰς τὴν Τρίπολιν, ἡ δὲ Κυβέρνησις μετὰ τὰς ἀποτυχίας ταύτας καὶ τὴν κατακραυγὴν τῶν Πελοποννησίων ἀμνηστέυσσε τὸν Γέρντα Κολοκοτρώνην, τὸν μετέφερον ἐκ τῆς Ἰθρας καὶ τὸν διώρισε Γεννικὸν Ἀρχηγὸν τῆς Πελοποννήσου, ἀλλὰ μόνον τοῦτο δὲν ἐστάθη δυνατόν νὰ κρατηθῇ ἡ ὁρμὴ τοῦ Ἱμπραχίμ Πασσᾶ διότι παντοῦ ἐνίκησεν, ἀφῆσας δὲ φρουρὰν ἐν Τριπολιτζᾷ διέτρεχεν ὁ ἴδιος εἰς ὅλους τοὺς δυσβάτους τόπους καὶ κατερήμωσεν ὅλην τὴν Πελοπόννησον.

Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις.

Ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν. Κατὰ τὸν Σεβρίον εἶχε συνέλθῃ τρίτη Βουλευτικὴ Σύνοδος καὶ ἐξελέξατο τὴν 3ην Σεβρίου πέντε μέλη τοῦ ἐκτελεστικοῦ, τὸν Γεώργιον Κουντουριώτην, πρόεδρον, ἀντιπρόεδρον τὸν Παναγιώτην Μπότσαρη, μέλη δὲ

τὸν Ἀσημάκην Φωτήλαν, Ἀναγνώστην Σπηλιωτάκην, καὶ Ἰωάννην Κωλέττην, Πρόεδρον δὲ τῆς Βουλῆς τὸν Πανοῦτζον Νοταρᾶν, ἀντιπρόεδρον τὸν Βρισθένην.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦλθεν ὁ Ἰωάννης Βαρβάκης, Ψάριανός, ἐτῶν 80, ἀφίτας ἐν ἡμῖσι ἑκατομμύριον ρούβλια διὰ φιλανθρωπικά καταστήματα, ἀπέθανεν δὲ τὴν 12ην Ἰανουαρίου εἰς Ζάκυνθον.

Στερεὰ Ἑλλάς, ἡ κατὰ τοῦ Μεσσολογίου ἐκστρατεία τῶν Ὀθωμανῶν.

Προηγουμένως ἐξεθέσαμεν ὅτι ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου συνεννοήθη μετὰ τοῦ Σατράπου τῆς Αἰγύπτου, ὅστις παραδεχθεὶς ἀνέλαβε τὴν ἐκστρατείαν τῆς Πελοποννήσου, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξαπέστειλε τὸν υἱὸν τοῦ Ἱμπραχίμη ὅπως φέρῃ εἰς ὑποταγὴν τὴν Χερσόνησον ταύτην. Διαθέσασα λοιπὸν ἡ Βύλη οὕτω πως τὰ τῆς Πελοποννήσου εὐρίσκετο ἐν διασκέψει τίνι τρόπῳ νὰ διευθετησῇ καὶ τὰ τῆς Στερεᾶς καὶ κατ' ἐξοχὴν τὰ τοῦ Μεσσολογίου, τὸ ὁποῖον εἶχε σχηματισθῇ πολλὰ ὄχυρόν καὶ ἐθεωρεῖτο τὸ προπύργιον τῆς Αὐτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου· ἐνῷ δὲ ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου ἐνησχολεῖτο διασκεπτομένη περὶ τοῦτου, ὁ Μεχμέτ Ρεῖς Πατσᾶς ὁ λεγόμενος Κιουταχῆς εὐρίσκετο εἰς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Βιδίνου, ὁ ποικρὸς οὗτος Καυκάσιος ἐνόησε τὴν θέσιν καὶ τὰς διασκέψεις τοῦ κυρίου του καὶ δι' ἀναφορᾶς του ἐπρότεινεν εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅτι, εἰὰν τὸ ὑψηλὸν Δοδλέτι ἀπεφάριζε νὰ τὸν προσιβίσῃ εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ρούμελη Βαλεσᾶ συνανθευμένη μετὰ τῶν τριῶν ἡγεμονιῶν τῆς Ἑπείρου Αἰθῶνης, Ἰωαννίνων καὶ Δελβίνου, διὰ τῶν ὁποίων νὰ δύναται νὰ σχηματίσῃ πεζικὸν ἑλεγκτὸν στρατόν, ὑπέσχετο νὰ ὑποστῇ ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Στερεᾶς καὶ νὰ κατακτήσῃ καὶ αὐτὸ τὸ Μεσσολόγιον.

Ὁ Σουλτάνος λαβὼν τοιαύτην ὑπόχρεσιν ἀπὸ ἑνα τῶν Βεζύρων του, τὸν ὁποῖον ἐθεώρει πάντοτε ὡς τὸν ἐκινεήτατον, παρεδέχθη τὰς προτάσεις του καὶ ἐξέδωκε διατάγματα τοῦ διηρι-

σμοῦ τοῦ ὡς 'Ρούμελη Βαλεσῆ καὶ Σερασκίρη καὶ προσέτι τοῦ προσέθηκε καὶ τὰς ἡγεμονίας Αὐλῶνα, Γιάννινα καὶ Δέλβινο Σαν-τ'αχλάρι, τὸν δὲ μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτῶν ἡγεμόνα 'Ομὲρ Πασσᾶ Βριῶνι τὸν μετέθεσεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Θεσσαλονίκης.

Διαθέτασα οὕτω πως τὰ πράγματα ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου ἐξέδωκε διατάγματα προσκαλοῦσα ἅπαντας τοὺς Μουσουλμάνους τῆς 'Αλβανίας ὅπως ἐκστρατεύσωσι μετὰ ζήλου κατὰ τῶν ἀπίστων 'Ασίδων, (ἐπαναστατῶν), οἵτινες ἀχαρίστως φερόμενοι πρὸς τὸ εὐεργετήσαν πάντοτε αὐτοὺς Δοβλέτι ἐπανεστήσαν καὶ θέλουν νὰ κλονίσουν τὴν βασιλείαν τῶν 'Οθωμανῶν, τοῖς προσέθετε δὲ νὰ μὴν καταδεχθῶσι νὰ βλέπουν τὴν σημαίαν τῶν μέχρι τῆς χθὲς βαγιάδων νὰ κυματίζῃ ἀπέναντι τῶν οἰκιῶν των, ἀλλὰ νὰ τρέξωσι τιθέμενοι ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ 'Ρούμελη Βαλεσῆ καὶ μετὰ θρησκευτικοῦ ζήλου νὰ τρέξωσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν διὰ νὰ τοὺς καταστρέψωσι μίαν ὥραν προτύτερα, διότι ὅσον ἄργοποιεῖ τὸ πρᾶγμα, τόσον γίνεται ἐπικινδυνωδέστερος διὰ τοὺς Μουσουλμάνους.

Μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν φερμανίων ἐξέδοτο καὶ ὁ Σερασκέρης διαταγὰς πρὸς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τοῦ Βεζυράτου τῆς 'Ρούμελης καὶ πρὸς τοὺς τῆς 'Αλβανίας διὰ νὰ στρατολογηθῶσι σπουδαίως καὶ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰ 'Ιωάννινα ὅπου εἶχε διαταξεί νὰ γίνῃ τὸ γενικὸν στρατόπεδον· ἡ στρατολογία αὕτη ἐξετελέσθη συντόμως συναχθέντος τοῦ διαταχθέντος στρατοῦ, ὅλος δὲ ἐτύγχευτο πλέον τῶν 40 χιλιάδων 'Οσμανλίδων, Γκέκιδων καὶ 'Αλβανῶν, τῶν τελευταίων ὁ ἀριθμὸς ἦτον μεγαλῆτερος, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐπὶ κεφαλῆς εἶχε προσδιορίσει ὡς ἀρχηγοὺς τοὺς Ισμαήλ Πασσᾶ Πλιάσα, Μπανοὺς Σέβρενην, 'Αγυθασιάρην, Ταχίρ 'Αμπάζην, καὶ ἄλλους τοιοῦτους προκρίτους τῆς 'Αλβανίας.

Ὁ Μεχμέτ 'Ρεσίτ Πασσᾶς ἐγνώριζεν ὅτι ὁ 'Οθωμανικὸς στρατὸς δὲν ἠδύνατο νὰ παλεύσῃ μὲ ταύς Ἕλληνας μόνον διὰ προσβολῶν καὶ τῶν ἐπιθέσεων ἐπὶ τοῦ φρουρίου καὶ νὰ φέρῃ τὸ ἀπαιτούμενον ἀποτέλεσμα, καθότι ἤξευρε τὸ ἀδύνατον τῆς ἐφαρμογῆς ἐκ τῶν προηγουμένων ἐκστρατειῶν διὰ τοῦτο ἐφρόντισε νὰ ἐφοδιασθῇ μετὰ διαφόρων εὐρωπαϊκῶν μηχανικῶν κατ' ἐξοχὴν

Αυστριακῶν καὶ Γάλλων, τοὺς ὁποίους δι' ἀδράς μισθοδοσίας καὶ ἀμοιβῆς προσέλκυσεν εἰς ἑαυτὸν, οἱ Ῥενεγκάδες οὗτοι ὑπεσχέθησαν εἰς αὐτὸν, ὅτι διὰ τεχνιτῶν κινητῶν προχωμάτων θείλουν τὸν ἐμβάσει εἰς τὸ φρούριον τοῦ Μεσολογγίου, ἀλλ' ἀπῆλθον νὰ ἔχῃ ἑτοιμα ἅπαντα τὰ πρὸς τοῦτο ἐργαλεῖα καὶ τοὺς ἀναγκαίους ἐργάτας· ὁ Κιουταχῆς ἡτοίμασε τὰ πάντα διατάξας ὅλας τὰς ὑπ' αὐτὸν ἐπαρχίας ὅπως στείλῃ ἐκάστη ἀνὰ ἓνα ἀριθμὸν ἐργατῶν μεγάλον, ὥστε ἐσυμπληρώθῃ ὁ ἀριθμὸς 1500—2000, τὸ αὐτὸ ἔκαμε καὶ διὰ φορητὰ ζῶα, τὰ ὅποια ἐσυνάχθησαν καὶ αὐτὰ περὶ τὰς 2—3 χιλιάδας, ἀκολούθως διέταξε νὰ ἐκκινήσῃ ὁ στρατὸς διὰ τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ τὸ Μεσολόγγιον σταθμεύσας καὶ συγκεντρωθεὶς ἐν Ἄρτῃ, ἐντεύθεν δὲ διεμοίρασεν αὐτὸν, τὸν μὲν διὰ τὰς ἐπαρχίας Δωριδος καὶ Φωκίδος, τὸν δὲ νὰ προκαταλάβῃ ὅλους τοὺς σταθμοὺς ἀπὸ Ἄρταν μέχρι τοῦ Μεσολογγίου, ὅπως διατηρήσωσιν ἐλευθέραν τὴν δίοδον τῶν ἀναγκαίων τροφῶν καὶ ἐφοδίων, περὶ δὲ τὰ μέσα τοῦ Ἀπριλίου ἤρχισε νὰ εἰσέρχεται ὁ Ὄθωμανικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Ἰσμαήλ Πασσᾶ Πλιάσαν καὶ κατεσκήνωσεν ἐντὸς τοῦ ἐλαιῶνος τοῦ Μεσολογγίου περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαΐου ἔφθασε καὶ ὁ ἴδιος Κιουταχῆς μετ' ὅλα τὰ σμήνη τῶν στρατευμάτων καὶ ἐφοδίων, τὰ ὅποια κατεκάλυψαν ἅπασαν τὴν πεδιάδα ἀπὸ τὸ Ἀνατολικὸν μέχρι τῶν Βοχωρογαλάτων, τῶν ὁποίων ἡ θεὰ ἐπροξένησε τρόμον εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Μεσολογγίου.

Ὀλίγον πρὶν τῆς εἰσβολῆς τοῦ Κιουταχῆ εἰς τὸ Μεσολόγγιον εἶχε φθάσῃ ὁ Νότης Βότσαρ ἡς μέ τινας ὑπ' αὐτὸν πατριώτας καὶ τὰς οἰκογενείας των διὰ νὰ κατοικήσῃ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Μεσολογγίου, ὁ φθόνος ὅμως, ὁ ὁποῖος δὲν θέλει νὰ ἴδῃ ἐμπροσθέν του τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἀρετῆς ἐφθόνησε καὶ ἤδη τὰ προτέρματα τῶν ἀνδρῶν τούτων, ἰδόντες αὐτοὺς παρυσιαζομένους ἐμπροσθέν των ἀνθρώποι τοῦ ὄχλου καὶ ἐξαναστάντες ἐκραζαν ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα ἱκανοὶ μόνοι μας νὰ ὑπερασπισθῶμεν τὸν τόπον μας καὶ δὲν ἔχομεν τὴν ἀνάγκην πλέον τῆς προστασίας κάθενός, μήτε θέλομεν καὶ ἓνα ἐπὶ κεφαλῆς μας, ταῦτα ἰδὼν ὁ στρατηγὸς Νότης Βότσαρ μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος ἐπεσεψεν εἰς τὸ Ἀνατολικὸν ἐνθα οἱ ἀτλούστεροι καὶ εἰλικρινεῖς

Ανατολικῶσαι ἐφάνησαν πλέον εὐγνώμονες εἰς τοὺς εὐεργέτας των, τοὺς ὁποίους καὶ εὐχρίσασαν καὶ περεποιήθησαν προσηκόντως.

Καὶ μ' ὅλην τὴν θρασύτητα ταύτην τοῦ λαοῦ τῶν Μεσολογγιτῶν, οὕτως ἤθελαν μόνοι των νὰ λάβουν τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως, οἱ φρόνιμοι πρόκριτοι τῆς Πόλεως δὲν ἤκουσαν τὴν παροτρυνήν τοῦ ὄχλου, ἀλλ' ἐσχημάτισαν μίαν σποντ. επιτροπὴν συγκατεστησάντων ἐκ τῶν καπετανέων τῶν ἐπαρχιῶν μετὰ τῶν προκρίτων τῆς πόλεως ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ν. Στυρινάρη, τὰ μέλη δὲ τῆς ἐπιτροπῆς ἦσαν ὁ Δ. Μακρῆς ἐκ Ζυγοῦ, Γ. Τζέγκας, Ἰωάννης Ῥάγκος, Γρηγόριος Διακκατᾶς, Δημῆτρ. Τζέλιου, Γ. Βαλτινός, Ἀθανάσιος Κότσικας, Δ. Σουδέρης, καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι ἐκ τῶν ἐγκρίτων καὶ καπετανέων τῶν ἐπαρχιῶν· ὅταν ὁμοῦς ἴδον οὗτοι ὅλον τὸ περίξ τοῦ Μεσολογγίου ἔδαφος καλυπτόμενον ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἐφοδίων, φοβικῶς κατέλαβε τοὺς πάντας ὡς καὶ τοὺς φρουροὺντας τὸ Μεσολόγγιον, συνελθόντες δὲ παρὰ χεῖρα εἰς γενικὴν συνεδρίαν καὶ συσκέψεως γενομένης ἀπετάθησαν οἱ καπετανανοὶ τῶν ἐπαρχιῶν πρὸς τοὺς προκρίτους τοῦ Μεσολογγίου καὶ ὁμίλησαν μὲ τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν εἰπόντες: « ἀδελφοὶ καὶ πατριῶται, εἰς τοιαύτας περιστάσεις πρέπει » νὰ ἐκλείψῃ πᾶσα μικροφιλοτιμία ἐκ τοῦ μέσου καὶ νὰ γίνῃ » μόνον ἡ φροντίς καὶ ἡ σύσκεψις διὰ πῶϊων μέσων δυνάμεθα » ν' ἀντιπαραταχθῶμεν εἰς τὸν τρομερὸν τοῦτον ἐχθρὸν, ὅστις » ἐπαρουσιάσθῃ ἐνώπιόν μας καὶ ἐπαπειλεῖ τὴν ὑπαρξίν μας. » Σὰς λέγομεν λοιπὸν εὐλαχρινῶς χωρὶς νὰ ἐρυθριάσωμεν, ὅτι ἡ » μεῖς δὲν εἴμεθα εἰς κατὰστασιν νὰ τὸν ἀπαντήσωμεν καὶ νὰ » ὑπερασπισθῶμεν τὴν Πατρίδα καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν, εἶναι ἀνάγκη » νη λοιπὸν νὰ φροντίσῃτε ὑὰ νὰ φέρῃτε τοὺς καταλλήλους ἀν- »θρώπους, καὶ νὰ δόσῃτε τὴν διεύθυνσιν τῆς φρουρᾶς εἰς τοὺς » ὄντας συνεθισμένους νὰ διοικεῖν καὶ ν' ἀντιπαρατάττωνται ἐν » τοιαύταις περιστάσεσι κατὰ τοιούτων τρομερῶν ἐχθρικών δυνά- » μewn, τοιούτους δὲ θεωροῦμεν τοὺς Σουλιώτας, τοὺς ὁποίους κα- » κῶς πράξαντες δὲν τοὺς εὐεχρίστε εἰς τὴν πόλιν Σας, τοὺς ἀν- »θρώπους αὐτοὺς νὰ τοὺς ἱκανοποιήσῃτε καὶ νὰ τοὺς προσκα- » νέσῃτε ἄνευ ἀναβολῆς καὶ νὰ τοῖς δόσῃτε τὴν διεύθυνσιν τῆς » φρουρᾶς τοῦ τόπου Σας. »

Εκκλητικοί γινόμενοι οἱ πρόκριτοι τοῦ Μεσολογγίου ἐκ τῆς ὀμιλίας τῶν καπετανέων ἀμέσως συνήλθον ἰδιαιτέρως καὶ συνέταξαν μίαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν στρατηγὸν Νότην Βότσαρη τὸν ὁποῖον παρεκαλοῦσαν νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Μεσολόγγιον καὶ νὰ λάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς φρουρᾶς, καθίτι τοιαύτη ἦτο ἡ γενικὴ θέλησις, ὁ δὲ στρατηγὸς Μπότζαρης λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀπήντησεν ὅτι εὐχαριστοῦτε μὲν διὰ τὴν τιμὴν ταύτην διότι καὶ οὗτος κατὰ προτίμησιν καὶ πρὶν εἰς τὸ Μεσολλόγγιον διευθυνθῇ, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐστάθη δεκτὸς ἀπεκκιτεστάθῃ πλέον εἰς τὸ Ἀνατολικὸν καὶ συνήδετε τὴν τύχην του μετὰ τῶν πολιτῶν τούτων καὶ δὲν δύναται πλέον νὰ ἀναχωρήσῃ καὶ νὰ τοὺς ἀφίσῃ δόσας ὑπόσχεσιν νὰ συναγωνισθῇ μαζὺ τῶν. Λαβόντες τὴν ἀπάντησιν ταύτην οἱ Μεσολογγίται συνήλθον εἰς δευτέρην διάσκεψιν οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ καπετανεοὶ ὁμοῦ καὶ ἅπαντες ἀπὸ κοινοῦ συνέταξαν μίαν ἐπιστολὴν καὶ τὸν παρεκάλεσαν νὰ μὴ μνησικακήσῃ εἰς τοιαύτας περιστάσεις, διὰ τὸ ἀτυλλόγιστον φέρισμον τινῶν ἀνθρώπων τοῦ ὄχλου, ἀλλὰ νὰ εὐεπλαγχνισθῇ τὴν Πατρίδα καὶ τὰ ἅθλια πλάσματα, τὰ ὁποῖα τρέχουν τὸν ἔσχατον τῆς ὑπάρξεως κίνδυνον, ἀλλὰ ἐὰν δὲν ἐδώτῃ εἰς τὰς παρακλήσεις, θὰ εἶναι αὐτὸς ὁ αἰτίος τῆς καταστροφῆς τῆς Πατρίδος. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ὑπογραφὴν παρ' ὅλων τῶν προκρίτων καὶ καπετανέων ἐστάλη εἰς τὸν στρατηγὸν Νότην Βότσαρη, ὅστις λαβὼν αὐτὸ ἀπεφάσισε καὶ μετέβη ἀμέσως εἰς τὸ Μεσολόγγιον καὶ ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς φρουρᾶς. (*) Ὁ Μπότζαρης ἐλθὼν εἰς Μεσολόγγιον συνήλθεν εἰς διάσκεψιν μετὰ τῶν προκρίτων πολιτῶν καὶ τῶν ὀπλαρχηγῶν καὶ ἐσχημάτισεν ἐ στρατιωτικὸν συνδύλιον ἐξ αὐτῶν τῶν προκρίτων καὶ ὀπλαρχηγῶν, οἵτινες καθέκαστην συνεδρίαζον εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Βότσαρη καὶ ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν εἰς τὴν διάσκεψιν ὅλαι αἱ ἀφρωῶσαι τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ φρουρίου ὑποθέσεις καθὼς καὶ ἄλλαι περὶ ἀναγκαίων ἀντικειμένων· ἡ σύμπνοια καὶ ὁ πατριωτισμὸς τῶν πολιτῶν καὶ στρατιωτικῶν ὡς καὶ τῆς πο-

(*) Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ὑπάρχουν εἰς χεῖρας τῶν τέκνων τοῦ ἀειμνήστου Νότη Βότσαρη.

λιτικῆς ἀρχῆς τῆς Κυβερνήσεως διεξήγαγον τισσούτον φρονίμως καὶ ἐμβριθῶς τὰ πράγματα καὶ εἰς τοὺς μεγαλιτέρους κινδύνους ἀκόμη, ὥστε παράδειγμα δὲν ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον πῶς κατορθώθησαν τοιαῦτα τεράστια ἔργα διὰ τῶν ὀλίγων μέσων καὶ διὰ σραποῦ συγχροτουμένου ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ ἀταξία τις· βεβαίως ἐξάγεται, ὅτι ἡ μεγίστη ἱκανότης, ἡ φρόνησις καὶ πατριωτισμὸς διεῖπον τὰ πράγματα τῆς πόλεως καὶ τῆς φρουρᾶς.

Εἰς τὸ συμβούλιον τοῦ Ἀρχηγείου ἐγένετο σύσκεψις ὅπως ἐνισχυθῶσι τὰ τεῖχη τοῦ φρουρίου καὶ τεθῶσιν ἀνάλογα πυροβόλα, τὰ ὁποῖα ὡς ἀρμόδιοι ἔλαβαν καὶ διεύθυναν πυροβολισταὶ Μεσολογγίται· ὡς ἔχοντες ἰδέαν τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, προσέτι εἰς ἕκαστον τῶν προμαχόνων διέταξαν ἓνα τῶν ὀπλαρχηγῶν ὅπως διὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ σώματος φρουρήσῃ αὐτὸς, καὶ ἀναλόγως τῆς θέσεως καὶ τῶν περιστάσεων κῦζαναν ἢ ἐλάττωναν τὸν ἀριθμὸν ἐκάστου σώματος, πρὸς τούτοις, ἐπειδὴ τὰ Ἑλληνικὰ ὄπλα δὲν ἦσαν λογχοφόρα καὶ ἐν καιρῷ καὶ εἰς ἀνάγκην προσβολῆς δὲν ἐπρόφθαναν οἱ στρατιῶται νὰ γεμίσουν τὰ ὄπλα των διὰ νὰ προσβάλουν τὸν ἐχθρὸν διὰ πυρὸς, ἀπεφάσισαν καὶ κατεσκεύασαν λόγχας ὡς ἐκεῖνας τοῦ ἵππικοῦ καὶ τὰς ἔθεσαν εἰς ἕλαστον τῶν προμαχόνων ὅπως τὰς μεταχειρισθῶσιν ἐν καιρῷ ἀνάγκης ἀκολούθως ἐσχημάτισαν μίαν ἀνάλογον στρατιωτικὴν δύναμιν ἀπὸ ἓνα τῶν ἐνεργητικῶν ἀρχηγῶν ὅπως διαμείνῃ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ φρουρίου καὶ ὅπως ἐν καιρῷ ἀνάγκης ἐχθρικῆς τιнос προσβολῆς ἐνισχύσῃ τὸ σῶμα τοῦτο, τὸ ἀδύνατον μέρος τῆς φρουρᾶς διὰ νὰ μὴ ἀναγκάζωνται οἱ ἐκ τῶν ἄλλων προμαχόνων φρουροὶ νὰ ἀφίνουν τὴν θέσιν των καὶ νὰ τρέχουν εἰς βοήθειαν τοῦ ἄλλου προμαχῶνος, καθότι ὁ ἐχθρὸς πολλάκις ἔκαμεν εἰς μέρος ἐπίδειξιν τινα καὶ ἡ κυρία διεύθυνσίς του ἐγένετο ἄλλοῦ, ἢ διεύθυνσις τοῦ ἐπικουρικοῦ τούτου σώματος ἐδόθη εἰς τὸν στρατηγὸν Κίτζον Γκαβέλιαν, εἰσελθόντα ἀκολούθως εἰς τὸ φρούριον τοῦτο. Τοιαῦτα καὶ ἄλλα μέτρα ἐλαμβάνοντο πρὸς υπεράσπισιν τοῦ Μεσολογγίου, τὸ ὁποῖον εἶχε φρουρὰν ἐντὸς αὐτοῦ ἐκ πέντε περίπου χιλιάδων ἀνδρῶν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον προστεθῇ καὶ οἱ ἐκ Πελο-

πονήτου ἐλθόντες Γεωργιάκης Δράκος, Μήτζος Κοντογιάννης καὶ Ἰωάννης Ῥάγκος.

Ὁ ἐχθρὸς ἐστρατοπέδευσεν ἀπέναντι τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἤρ-
χισε τὰς τεχνικὰς ἐργασίας του διὰ τῶν εὐρωπαίων μηχανικῶν
ἀνώρου τε παραλλήλου καὶ κατασκευάζε κανονοστάσια, τὰ
ὅποια ἐφόπλιζε μετὰ τηλεβόλων καὶ ὀλμιων κομισθέντων ἐκ Πα-
τρῶν διὰ τοῦ Κρουναρίου· ἀπὸ δὲ τῆς θαλάσσης ὁ Ὀθωμανικὸς
στολισκὸς εἶχεν ἀποκλείσει τὴν εἰσόδον τοῦ Μεσολογγίου μολο-
νότι τὰ ῥηχὰ ἐπεκτείνοντο ἐπὶ πολὺ διάστημα καὶ τὰ μικρὰ
πλοῖα τῶν Μεσολογγιτῶν διήρχοντο καὶ ἀπέβαινον εἰς τὰς
Ἰονίους Νήτους καὶ μετεβίβαζον ἀπὸ ὀλίγας τροφάς, ἀλλ' ὁ ἐχ-
θρὸς ἐνθαῤῥυνόμενος ἀπὸ τὰς ἐργασίας τῶν μηχανικῶν ἐγένετο
παραίτιος θανάτου ἑκατοντάδων δυστυχῶν ἐργατῶν, τοὺς ὁποίους
οἱ ἐχθροὶ ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῆς σπάθης ἐβίαζαν διὰ τὴν τελειο-
ποίησιν τῶν προμαχώνων καὶ τῶν κεκρυμένων ὁδῶν ὅπως πλη-
σιάζωσι πρὸς τὸ φρούριον καὶ πρὸς ὕψωσιν κινητοῦ προμαχώμα-
τος, τὸ ὁποῖον καθεκάστην ἐκινουῦσαν διὰ νὰ πλησιάσῃ εἰς τὴν
τάφρον καὶ τὸ ὁποῖον ἐσχημάτισθι ὄχυρόν κανονοστάσιον· τὰ
κανονοστάσια ἀδιακόπως ἐξέχεον τὸ πῦρ καὶ τοὺς κεραυνούς των
διὰ τῶν τηλεβόλων καὶ βομβῶν, ἐπάγοντα τὸν θάνατον εἰς ὅλα
τὰ μέρη τῆς πόλεως, προσέτι ἐπὶ τοῦ φρουρίου ἐσχημάτιζαν
διαφόρους χαλάστρας, κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸν τρομερὸν προμαχῶνα
(περίμπιλε), ὡς ἐκ τούτου ἐνθαῤῥυνθεὶς ὁ Κιουταχῆς ἐτοιμάζετο
καὶ ἀπειλοῦσε νὰ προσβάλῃ τὸ φρούριον δι' ἐπιθέσεως, ἀλλὰ δὲν
εἶχε τὴν τόλμην, διότι οἱ Ἕλληνες ἐπερίμεναν τὴν στιγμήν ταύ-
την μετὰ προθυμίας ὅπως δώσωσι τέλος εἰς τὴν σκηνὴν ταύτην
τοῦ ἐχθροῦ, διέταξαν δὲ νὰ ἐπιληφθῶσι τῆς ἐπισκευῆς τῶν ῥηγμα-
των καὶ τῆς κατασκευῆς ἄλλων προφυλακτικῶν προμαχώνων, εἰς
τὰ ὅποια νυχθημερὸν ἠργάζοντο ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Ἐνῷ εὕρι-
σκοντο εἰς τοιοῦτους ἀγῶνας ὡς πρὸς τὴν διόρθωσιν τῶν ῥηγματίων
καὶ εἰς τὰς ἐτοιμασίας νὰ ὑποδεχθῶσι τὸν ἐχθρὸν, εἶδον μακρό-
θεν τὸν Ἑλληνικὸν στόλον ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Γ. Δήμου Νέγκα,
διοικητὴν τῆς Ἑλληνικῆς μοίρας, ὅστις κατεδίωξε τὸν Ὀθωμα-
νικὸν στολισκὸν κυνηγῆσας αὐτὸν μέχρι τοῦ Ἀντιρρίου.

Ἡ ἔλευσις τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῆς φρουρᾶς ἀπὸ τοὺς ἀρτίως ἐλθόντας ὀπλαρχηγούς Λάμπρον Βεῖκον, Ἰωάννην Κοντογιάννην καὶ τινὰς ἄλλους ἀφικθέντας ἐκ Πελοποννήσου ἐνεθάρρυνε τὴν φρουρὰν καὶ ἀπεφάσισε νὰ δώσῃ ἐν μάχημα εἰς τὸν ἐχθρὸν, ὅθεν τὴν 20—21 τοῦ Ἰουνίου ἔβαλαν τὸ πῦρ εἰς ὑπόνομόν τινα, ἣν εἶχαν θέσει εἰς τὰ περιτειχίσματα τοῦ Ῥεσίτου, ἐξῆλθον οἱ ἐκ τοῦ φρουρίου διαταχθέντες Ἕλληνες καὶ ἐξώρμησαν κατὰ τῶν ἐχθρικῶν κανονοστιχιῶν ἐναντίον τῶν βομβῶν καὶ βομβομισθραλίων, διεσκόρπισαν τοὺς ἐχθροὺς, ἐφόνευσαν τριακοσίους καὶ ἔλαβαν πέντε σημαίας καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ φρούριον.

Οἱ Ὀθωμανοὶ ὁμῶς ἐξακολουθοῦσαν μετὰ μεγίστης δραστηριότητος τὴν ἐξόγκωσιν τοῦ κινητοῦ αὐτοῦ προχώματος, τὸ ὁποῖον ἔφεραν μέχρι τοῦ χεῖλους τῆς Τάφρου καὶ τὸ ὁποῖον ὑπερύψωσαν καὶ ἐξώγκωσαν διὰ λίθων ἐκ τῶν ἐξωθεν οἰκιῶν, διὰ κορμῶν μεγάλων ἐλατῶν καὶ κοφινίων πεπληρωμένων χωμάτων, ἐφρόντιζαν δὲ νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐπὶ τοῦ τεχνικοῦ αὐτοῦ λόφου.

Τὴν δὲ 10ην τοῦ Ἰουλίου ἐνεφανίσθη ὁ Τουργικὸς στόλος, συγκεῖμενος ἐκ 40 πλοίων φεργατῶν καὶ κορβετῶν τὰ ὁποῖα μετακόμισαν εἰς τὸ στρατιπεδὸν τοῦ ἐχθροῦ διάφορος ζωστραφίας καὶ πολεμοφόδια, τὰ δὲ Ἑλληνικὰ, ὄντα πολλὰ ὀλίγα, ἀπεσύρησαν, ὃ δὲ ἐχθρικὸς στόλος ἀπέλειψε διὰ θαλάσσης τὸ Μεσολόγγιον καὶ ἤρχισε καὶ αὐτός διὰ θαλάσσης τὸν κανονοβολισμὸν καὶ βομβαρδισμὸν κατὰ τῆς πόλεως· ὃ δὲ Ῥεσίτης ἐνισχυθεὶς μετὰ τηλεβόλων ἐκ τοῦ στόλου καὶ λοιπῶν ἐφοδίων ὕψωσεν ἐπὶ τῶν κανονοστοιχιῶν διάφορα χορδὰ τηλεβόλα ἐξ ἐξήκοντα λίτρων, καὶ δι' αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν κανονοστασιῶν ἐκτραυνοβόλοι πανταχοῦ τῆς πόλεως, πρὸς δὲ οἱ μηχανικοὶ του ἠργάζοντο δραστηρίως μετὰ τῶν κινητῶν λόφων των καὶ εἶχαν πλησιάζει πρὸς τὴν Τάφρον καὶ εἶχαν ἀρχίσει νὰ ρίπτουν ἐν αὐτῇ χώματα, ἄμμους καὶ διάφορα κλαδιά, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες εἶχαν ἀνεγείρῃ ἄλλα χαρακώματα ἐσωτερικῶς καὶ ἐπ' αὐτῶν εἶχαν σχηματίσει κανονοστοιχίας, καὶ προσέτι διὰ πεφυρωμένων σφαιρῶν τὰ διὰ κλάδων καὶ λοιπῶν χαρακώματα τῶν ἐχθρῶν ἐφυρπόλουν, τοὺς ὁποίους καὶ ἠνέγκασαν ν' ἀποσυρῶσιν ὅπισθεν. Οἱ

ἐχθροὶ λαθόντες τὸ παράδειγμα τῶν Ἑλλήνων ἔσκαπταν καὶ αὐτοὶ ὑπονόμους, καὶ δι' αὐτῶν ἐσκόπουν νὰ πληρώσουν χώματα τὴν Τάφρον, μετὰ δὲ τὴν ἔκρηξίν των ἔπιπτον οἱ Ἕλληνες κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἤρχοντο μετ' αὐτῶν εἰς χεῖρας καὶ οὕτω ἐγένετο τρομερὰ πάλη διὰ τῶν ψιλῶν ὅπλων, τῶν τηλεβόλων καὶ τῶν ξιφῶν, ὥστε ἐφαίνετο ἑὶς γενικὸς κατακλυσμὸς καὶ ἐπὶ τέλους οἱ Ἕλληνες ἐξήρχοντο νικηταί, τοιαύτη πάλη ἐγένετο καθεκάστην μάλιστα δὲ ὁ κανονοβολισμὸς καὶ βομβαρδισμὸς τῶν κανονοστικῶν τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῶν λεμβῶν τοῦ στόλου ἦτον ἀδιάκοπος, ὥστε ἔφερνε παντοῦ τὸν θάνατον, ἀλλ' ἡ καρτερία τῶν Ἑλλήνων ἦτον ἀπαραδειγματιστος.

Ὁ ἐχθρὸς μετὰ τὴν ἐκθίαν ταύτην εἰς τὴν στενὴν πολιορκίαν ἐνόμιζεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀπέκαμαν καὶ ὅτι ἠδύνατο νὰ τελειώσῃ τοῦ σκοποῦ τοῦ μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ φρουρίου ὑπὸ ὁποιαυδήποτε συνθήκην, εἰδοποίησε τοὺς προσκόπους καὶ ἐξαποστέλει μίαν ἐπταμελὴ ἐπιτροπὴν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ταχίρ Ἀμπάζη, ὅστις ἐζήτει νὰ συνδιωλεχθῇ μετὰ τῶν ἀρχηγῶν ἐλθόντας δὲ τοὺς ὠδήγησαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν συναχθέντων ἀρχηγῶν τῆς φρουρᾶς, ὁ Ταχίρ Ἀμπάζης καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεσταλμένοι Ὀθωμανοὶ ὠμίλησαν ἐν προοιμίῳ, ὅτι ὁ Ῥούμελη Βαλεσῆς εὐσπλαγχνίσθη τὴν κατὰσταςιν τῆς πόλεως καὶ τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον τρέχει ὁ ἀδύνατος λαὸς, προσέτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς, ὡς παλαιοὶ φίλοι τῶν ἀρχηγῶν τῆς φρουρᾶς, παρεκάλεσαν τὸν Ῥεσίτην διὰ νὰ συγκατατεθῇ νὰ ἐνδώσῃ εἰς μίαν ἐντιμον συνθήκην καὶ νὰ παραδωθῇ ἡ πόλις διὰ νὰ μὴν γίνωσι παραίτιοι τοσοῦτου αἵματος, τὸ ὁποῖον θὰ λάβῃ χώραν εἰς μίαν δι' ἐφόδου ἄλωσιν· οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος ἀπὴντησαν, τὸν παρακαλοῦμεν τὸν αὐθέντην σας νὰ μὴ μᾶς λυπηθῇ παντάπασιν, ἀλλὰ νὰ ἐξακολουθῇ ὅσον δύναται τὰ ἔργα του, διότι ἡ ἀπόφασίς μας εἶναι σταθερά, ἡ νίκη, ἡ θάνατος. Οἱ ἀπεσταλμένοι ἐπέστρεψαν μετὰ τὴν ἀπάντησιν καὶ ὁ ἐχθρὸς ὡς μαινόμενος ἤρχισε τὸν συνήθη κανονοβολισμὸν καὶ τὰς δραστηρίως πρὸς ἐπίθεσιν προπαρασκευὰς, τὴν δὲ 16ην Ἰουλίου οἱ Ὀθωμανοὶ ἔβαλαν τὸ πῦρ εἰς ὑπόνομόν τινα, τὸν

ἑποῖον εἶχαν προετοιμάσῃ εἰς τὸν προμαχῶνα τοῦ Βότσαρν, ὁ ὅποιος ὡς κεραυνὸς ἐκραγεῖς ἔφερε κλονισμὸν τινα καὶ ἐπροξένησε μέγαλο ῥῆγμα ἐν αὐτῷ, οἱ ἐχθροὶ ὥρμησαν ὡς οἱ στραβοὶ ἐπὶ τοῦ ῥήγματος καὶ ἐπέθεσαν τὴν σημαίαν των ἐπὶ τοῦ προμαχώ- νος, οἱ δὲ φυλάττοντες αὐτὸν Ἕλληνες ὥρμησαν κατ' αὐτῶν, ἔλαβαν τὴν σημαίαν καὶ κατέστρεψαν ἅπαντας τοὺς ἀναθίντας ὥστε ἐπληρώθη ἐχθρικῶν πτωμάτων τὸ ῥῆγμα τοῦτο, ἔτρεξαν δὲ πανταχόθεν οἱ Ἕλληνες καὶ διὰ σανίδων, χωμάτων καὶ λοι- πῶν ὑλῶν ἐν ἀκαρεὶ ἐγέμισαν τὸ ῥῆγμα, οἱ ἐχθροὶ εἰς τὴν ἐφο- δὸν ταύτην ἀπώλεσαν πλείονας τῶν τετρακοσίων νεκρῶν καὶ ἄλ- λων τόσων πληγωμένων, ἐκ τῶν Ἑλλήνων δὲ ὑλίγιστοι ἐφρονεύ- θησαν, καὶ ἐπληρώθησαν καιρίῳ· μὲν ὁ Δῆμος Ῥενιάσης, ἐλα- φρῶς δὲ ὁ Γιότης Γκιόνης, Σουλιῶται ἁμφοτέρω.

Ὁ ἐχθρικός στόλος ἐξηκολούθει νὰ κανονοβολῇ καὶ νὰ βομ- βολῇ μανιωδῶς τὴν πόλιν διὰ θαλάσσης, πρὸς ὃν ἠναγκάσθησαν οἱ Ἕλληνες νὰ σχηματίσουν διαφόρους κανονοστιχίας διὰ νὰ τοὺς ἀποκρούσωσι καὶ τοὺς ἀπομακρύνωσιν. Ὁ δὲ Κιουταχῆς διὰ τῶν μηχανικῶν του ἐπροσπαθοῦτε ὅπως εὕρῃ καταλλήλους θέ- σεις διὰ νὰ ἀνυψώσῃ νέας κανονοστιχίας καὶ ἐπ' αὐτῶν θέσῃ πυροβόλα καὶ βόμβας διὰ νὰ φέρῃ παντοῦ τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν θάνατον, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἐνεκαρτέρουν ἐφ' ὅλων αὐτῶν, πρόσθε καὶ τῆς στερήσεως τῶν ἀναγκαίων.

Περὶ δὲ τὰ τέλη Ἰουλίου οἱ βάρβαροι, ὕστερον ἀπὸ ἓνα κε- ραυνώδη κανονοβολισμὸν, ὥρμησαν καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ προμαχώ- νος Βοτζάρεως, εἰς ὃν ἠδυνήθησαν νὰ ἀναβοῦν καὶ νὰ θέσουν τὴν σημαίαν των, ἀλλ' ἐν ἀκαρεὶ ἐπέπεσαν κατ' αὐτῶν οἱ Ἕλληνες, καὶ τοὺς ἀπέκρουσαν μετὰ μεγίστης φθορᾶς· εἰς τὴν μάχην ταύτην ἔπεσεν ἐνδόξως ὁ ὀπλαρχηγὸς Ἰωάννης Σούκας Σουλιώτης. Τὸ πῦρ τῶν κανονοστασίων τοῦ ἐχθροῦ ἐξηκολούθει νὰ εἶναι πάντοτε ζωηρόν, ἐνίοτε δὲ ὁ Κιουταχῆς διέκοπτε τοῦτο καὶ ἔστελνε Πρε- σβεΐας μεσιτεΐσεως περὶ παραδόσεως, ὁ Ταχίρ Ἀμπάκης ἦτον πάντοτε μεσίτης τούτων καὶ αὐτὸς ὁ διοικητὴς τοῦ Αὐστριακοῦ δικρότου Βοκρατόβιτς ἐσυμβούλευε τὴν παράδοσιν τοῦ φρουρίου τοῦ Μετολογγίου, ἀλλ' ὅλοι οὗτοι ἔλαβαν ἀπάντησιν καὶ ἀπὸ

τὸν στρατὸν καὶ ἀπὸ τούς γενναίους κατοίκους τῆς πόλεως, ὅτι προτιμότερον τοῖς ἦτον ὁ ἔντιμος θάνατος παρὰ ἡ αἰσχίστη ἀτιμία τῆς παραδόσεως τῆς ἱερᾶς αὐτῆς γῆς, ἣν ποταμοὶ αἱμάτων Ἑλλήνων ἐπότιζαν, ὁ δὲ ἀτρόμητος στρατηγὸς Νότης Βότσαρης ἐλήρουζεν ἐν ὀνόματι τῶν Σουλιωτῶν, ὅτι ἐφ' ὅσον εἰς μόνος Σουλιώτης ὑπάρχει ἐντὸς τοῦ Μεσολογγίου πᾶσα περὶ παραδόσεως συνήληξ ἐστὶν ἀπράδεκτος καὶ ὅτι ἡ Ὀθωμανικὴ σημαία δὲν θὰ κυματίσῃ ἐπὶ τῆς πόλεως ταύτης εἰμὴ ὅταν διέλθῃ ἐπὶ τῶν πτωμάτων αὐτῶν, τὸ αὐτὸ ἐπραξε καὶ ὁ γενναῖος ἀρχηγὸς Λάμπρος Βεῖκος δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Ταχίρ Ἀμπάζην, εἰς ὃν ἀπήντησεν, ὅτι νὰ εἰπῇ εἰς τὸν Ῥούμελη Βαλεσῆ, ὅτι, ἐὰν θέλῃ νὰ ἐμβῇ εἰς τὸ Μεσολόγγι, πρέπει νὰ φροντίσῃ δι' ἐφόδου καὶ μὲ τὸ σπαθὶ νὰ τὸ κατακτήσῃ, ἄλλως ἄς ἐξαλειφθῇ ἀπὸ τὴν ἰδέαν του, διότι ἐνόςφῳ ὑπάρχει ζῶσα ἡ φρουρὰ τοῦ Μεσολογγίου παραδόσιν ποτὲ ἄς μὴν ἐλπίσῃ.

Ἐκ τῶν ἀπαντήσεων τούτων ἐγένετο μανιώδης ὁ Σατράπης καὶ ἐξεθύμανε μὲ τὴν ἐξακολούθησιν καὶ τὴν διπλασίαν τοῦ πυρὸς τῶν κανονοστιχιῶν, τὰ ὅποια χαλαζιδὸν ἐξέπεμπον εἰς τὴν πόλιν τὰς σφαίρας των, προσέτι εἰς τὰς πρωτοφυλακὰς των μετεκόμισαν ἀναριθμήτους ἀναβάθρας τὰς ὁποίας παρετήρησαν οἱ πολιορκούμενοι καὶ ἐνόησαν ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐπρόκειτο νὰ ἐνεργήσωσιν ἐφοδόν, καὶ ἡτοιμάζοντο ὅπως εὐχαρίστως ἀποθάνωσι μὲ τὰ ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας παρὰ νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν βάρβαρον.

Πρὶν ἐξέλθῃ δὲ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, αἱ σάλπιγγες τοῦ φρουρίου εἰδοποίησαν τὴν φρουρὰν νὰ ἐτοιμασθῇ εἰς μάχην, οἱ δὲ φρουροὶ τῶν κανονοστιχιῶν τῆς μεγάλης κανονοστιχίας τοῦ Μακρῆ καὶ τῶν παραπλησίων βλέποντες τοὺς βαρβάρους ἐτοιμαζομένους πρὸς ἐπίθεσιν, παρευθὺς ἔτρεξεν ἡ φρουρὰ ἅπασα καὶ ἐτινάχθη ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων, οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ ἔθεσαν τὸ πῦρ ἐπὶ τινος παρασκευαζομένου ὑπονόμου καὶ μετὰ τὴν ἐκρηξίν του παρευθὺς μετὰ ἀλλαλαγμῶν ἔτρεξαν οἱ βάρβαροι ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου καὶ ἐν τῷ ἅμα ἐκυμάτισαν εἴκοσι περίπου Τουρκικαὶ σημαῖαι ἐπὶ τοῦ φρουρίου, τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τὸ μέγαλον κανονοστάσιον τοῦ Βότσαρη καὶ τὸ παραπλησίον, ὥστε ἕκαστος

βλέπων ἤθελεν εἰπεῖν, τετέλεσται τὸ Μετολόγγιον, ἀλώθη ἐξ ἐφ' ἑοῦ, διότι καὶ ὁ στρατὸς ἅπας τοῦ Χουρσίτου τὸ αὐτὸ ὑποθέσας ὤρμησεν ὡς ἀγέλη τῶν ζώων ὅπως προφθάσῃ τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν καὶ τὴν ἐνιτχύσῃ διὰ νὰ φέρῃ τὸ ἀποτέλεσμα, ἐπρωχῶρουν δὲ οἱ βάθβαροι οὗτοι μετὰ μεγίστης μανίας, ἀλλ' οἱ εὐκίνητοι καὶ ἀτρόμητοι Ἕλληνες τοὺς ἐδέχθησαν μετὰ μεγίστης γενναιοφυχίας, καὶ εἰς μὲν τὴν ἀρχὴν ἡ μάχη ἐγένετο διὰ πυρῶν ὅλων τῶν ὀπλῶν, ὥστε ἐκ τοῦ βόμβου ἐστείετο ἡ γῆ καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐθόλωσε συμπυκνωθεῖσα ἡ ἀτμοσφαῖρα καὶ δὲν ἔβλεπεν ὁ εἰς τὸν ἄλλον, ἀκολουθῶς ὅμως αἱ Ἕλληνες μὴ ὑπομένοντες νὰ βλέπουν τὴν βαρβαρικὴν σιμαίαν ἐπὶ τῶν τευχῶν των ὤρμησαν μὲ τὰ ξίφη εἰς τὰς χεῖρας κατὰ τῶν ἐχθρῶν, τοὺς ὁποίους κατέστρεψαν καὶ τοὺς κατεδίωξαν ἀπὸ τὰς ἐπάλξεις τῶν κανονοστασίων καὶ τοὺς ἐκρήμνησαν ὅπισθεν, μετὰ τρίωρον δὲ μάχην αἱ Ἕλληνες ἐδείχθησαν νικηταὶ καὶ ἐγίναν πάλιν κύριοι τῶν προμαχώνων των, ἐκυρίευσαν πολλὰς ἐχθρικὰς σιμαίας καὶ ἐκάλυψαν ὅλας τὰς θέσεις, τὰς ὁποίας ἐτόλμησαν νὰ πατήσουν οἱ βάθβαροι ἀπὸ τὰ ἴδια των πτώματα, οἱ δὲ χάνδακες ἦσαν γεμάτοι πτωμάτων πλέον τῶν πεντακοσίων ἐκτὸς τῶν τραυματισθέντων, τῶν ὑποίων ὁ ἀριθμὸς ἦτο πολὺ ἀνώτερος· μετὰ τὴν ὑποχώρησιν καὶ τὴν φθορὰν τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ ἐπετέθη ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ὀθωμανικοῦ στολίσκου κατὰ τῆς πόλεως, ἀλλ' αἱ Ἑλληνικαὶ κανονοστοιχίαι τὸν ἠνάγκασαν ν' ἀποσυρθῇ. Εἰς τὴν γενναίαν ταύτην πάλην, εἰς ἣν ἄπειροι Τοῦρκοι ἐγονεύθησαν, ἀπὸ δὲ τοὺς Ἕλληνας περὶ τοὺς πεντήκοντα ἐφονεύθησαν, ὁ Κιουταχῆς καταλυπηθεὶς διὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην διέταξε νὰ μείνουν ἄπρακτοι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας αἱ κανονοστοιχίαι του.

Μετὰ τὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ταύτην νίκην ἡ φρουρὰ ἦλθε πάλιν εἰς τὴν σπάνιν τῶν τροφῶν καὶ τὴν ἑλλειψιν τῶν πολεμοφοδίων, ἐνῶ δὲ εὐρίσκετο εἰς τριαύστην ἀπορίαν ὁ Θεὸς τῶν Ἑλλήνων ἀπέστειλεν μεγίστην παρηγορίαν· ὁ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ὑποστρεφθεὶς στέλος ἐφθάσε τὴν 23ην Ἰουλίου ὑπὸ τὸν Ναύαρχον Μαρτύλιν καὶ τοὺς ἀντιναύαρχους Κολανδρουτζόν, Ν. Ἀπο-

στόλην καὶ Σοχτοῦρην, καὶ ναυμαχίας μετὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στό-
λου διεσκόρπισεν αὐτὸν καὶ εἰσῆλθεν ἐνδόξως εἰς τὸ Μεσολόγγιον,
εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεβίβασε διαφόρους τροφάς καὶ πολεμοπόδια ἀπο-
σταλέντα παρὰ τῆς Κυβερνήσεως· ἐνθαῤῥυνθέντες δὲ ἐκ τούτων
τῶν περιστάτικῶν καὶ τῆς εἰδοποιήσεως τῶν ἐξωθεν πλησιαζόν-
των Ἑλλήνων ὁπλαρχηγῶν ἐξῆλθον τοῦ φρουρίου 1500 ἄνδρες
πρὸς τὸ ἀνατολικόν μέρος τῆς πόλεως μετὴν σπάθην εἰς τὰς
χεῖρας ἐκυρίευσάν τὰ ἐν τῇ θέσει ταύτῃ κανονοστάσια, προσέ-
βαλαν τὰς φρουράς αὐτῶν, τὰς ὁποίας διεσκόρπισαν καὶ ἐνέσπει-
ραν τὸν τρόπον εἰς αὐτοὺς κατασφάξαντες περὶ τοὺς χιλίους Ὄθω-
μανοὺς, ἐπέστρεψαν δὲ μετὰ πολύωρον μάχην, εἰς ἣν ἐφρονεύθη-
σαν περὶ τοὺς ἐξήντα Ἕλληνας καὶ τινες ἐπληγώθησαν.

Μόλας τὰς τρημεράς ἤττας, αἱ ὑπέστη ὁ Ῥούμελη Κιουταχῆς
μολοντοῦτο εἶχε τὴν ἐπιμονὴν νὰ διατηρήσῃ τὴν πολιορκίαν τοῦ
Μεσολογγίου, διότι εἶχε δώσει τὴν ὑπόσχεσιν τῆς ἀλώσεως αὐ-
τοῦ καὶ ἐφοβεῖτο τὴν ζωὴν του, ὅθεν ἀδιακόπως ἔφερνε ἀπὸ τὰ
βεζυράτα του νέα στρατεύματα, προσέτι, ὡς ἐρρέθη, τὰς μεγάλας
του ἐλπίδας τὰς ἐστήριζεν εἰς τοὺς μηχανικούς του τοὺς Αὐ-
στριακοὺς, οἵτινες ἐξωθεν τοῦ φρουρίου εἶχον σχηματίσει ὄρος χώ-
ματος καὶ τὸ ἐκινούσαν εἰς τὰ ἐμπρὸς καὶ ἐπλησίαζε νὰ κατα-
πλακώσῃ καὶ φρούριον καὶ κανονοστάσια καὶ τὸ ὁποῖον εἶχεν
ὑψὺς ἀνώτερον τῶν κανονοστασίων καὶ μῆκος ὀγδοήκοντα μέ-
τρων, πλησιάζας δὲ εἰς τὸ τρομερὸν κανονοστάσιον Φραγκλίνος
ὁ Ῥετίτης διὰ μιᾶς αἵματηρᾶς μάχης, εἰς ἣν ἀπώλεσε μὲν τὸ
ἀνθρῶν μέρος, ἐκυρίευσεν δὲ τὸ μέρος ἐκεῖνο, οἱ Ἕλληνες προβλέ-
ποντες ταῦτα εἶχον σχηματίσει εἰς τὰ ἐνδότερα ἄλλα κανονο-
στάσια ἰσχυρά, τὰ ὁποῖα εἶχον διαχωρίσῃ διὰ μεγάλης τάφρου,
ὁ ἐχθρὸς ἐνόμιζεν ὅτι εὐρίσκετο ἐντὸς τῆς πόλεως, αἰφνιδίως
ὁμως βλέπει ὅτι εἶναι πολιορκημένος. Τὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα
ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἐνεργοῦντο μετὰ μεγίστης δραστηριότητος
ὁ μὲν Κιουταχῆς διὰ νὰ ἀνυψώσῃ τὸ ὄρος τοῦτο ἔτι πλέον διὰ
νὰ ἔχῃ ὑφ' αὐτὸν ἅπαντας τοὺς Ἑλληνικοὺς προμαχῶνας καὶ τὴν
πόλιν ὁλόκληρον εἰς τὸ ὁποῖον ἐσχιδμάτισεν κανονοστάσιον καὶ
ἐθεσεν ἐπ' αὐτοῦ χονδρὰ τηλεβόλα καὶ ἐσφηνοβόλεις δεξιὰ καὶ

ἀριστερὰ, οἱ δὲ Ἕλληνες ἅπαντες ἡργάζοντο νυχθημερὸν διὰ τὰ ἀνυψώσων διὰ κοφινίων καὶ λοιπῶν προχωμάτων τὰ κανονοστάσιά των ὅπως ἔλθωσιν εἰς παράλληλον θέσιν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀνήγειραν δὲ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος καὶ ἓν κανονοστάσιον εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωσαν τὴν ὀνομασίαν τοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ περιφήμου Σουλῳῦτου Κουτσουνίκα, ἀλλὰ τὰ ἔργα ταῦτα ἐγένοντο ἐν μέσῳ πυρὸς καὶ μετὰ φονικωτάτης ἀμφοτέρωθεν πάλης, τὴν ὁποίαν φιλέλληνες Γερμανοὶ ἰδόντες εἶπαν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, ὅταν ὑπάρχῃ πόλεμος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ἡ μάχη γίνεται μεταξὺ γιγάντων, ἐνταῦθα ὁμως παλαίουσι λέοντες μετὰ λεόντων· εἰς τὰς μάχας ταύτας ἐφρονεύθησαν οἱ Σπῦρος Κοντογιάννης, Κίτζος Κῶστας καὶ πρὶν ὁ ἄνθρωπος Ῥινιάσης, ὁ Παντολέων Πλατίκας καὶ ὁ χιλιάρχος Τζιλίκος.

Ἐνῶ εὐρίσκοντο ἐν τοιαύτῃ καταστάσει τὰ πράγματα τοῦ Μεσολογγίου, οἱ ἐν Σαλῶνις Σουλῳῦται καὶ λοιποὶ Ἕλληνες πληροφορηθέντες ταῦτα ἀπέσπασαν ἐκ τῶν σωμάτων των ἐπτακοσίους ἄνδρας ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Κίτζον Τζαβέλαν, Γ. Δράκον, Ἀθανάσιον Κουτσουνίκα, Χρῆστον Φωτομάρα, Γιαννοῦσιον Πανομάρα, Γ. Μαλάμους, Δαγκλῆ καὶ λοιποὺς, οἵτινες διασχίσαντες τὰς ἐπαρχίας τῆς Δωρίδος καὶ Ναυπακτίας ἐπλησίασαν εἰς τὰ περίξ τοῦ Μεσολογγίου καὶ διὰ τοῦ Κρουονερίου διέσχισαν τὸν στρατὸν τοῦ Κιουταχῆ καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ φρούριον. Ἡ ἔλθεσις λοιπὸν τῶν γενναίων τούτων ἀνδρῶν ἐνέπλησε θάρρος ἅπανσαν τὴν φρουρὰν καὶ μολονότι ὁ ἐχθρὸς εἶχε κάμει ἀρκετὴν πρόοδον, ἐλθούσης ὁμως τῆς δυνάμεως ταύτης τῶν Ἑλλήνων, ἤρχισαν νὰ μὴν ψηφίζουν τὸν ἐχθρὸν, ἀλλὰ μάλιστα νὰ τὸν περιφρονοῦν. Ὁ Παναγιώτης Σωτηρόπουλος, ἐνεργήσας πάμπολα ἔργα τῆς μηχανικῆς ἐπιστήμης ἐπιτηδεύων, ἐβόηθει σημαντικὰ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ φρουρίου, ὁ ἴδιος αὐτὸς κατασκευάσεν ὑπόνομον περιέχοντα τρεῖς βόμβας τῆς μεγαλητέρας διαμέτρου, εἰς τὴν ὁποίαν θέσαντες τὸ πῦρ περὶ τὴν μεσημέριαν τῆς 31ης Αὐγούστου, ἐφόρμησαν ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκρηκξίν κατὰ τῶν ἐγγυτέρω Τουρκικῶν χαρακωμάτων, ἅπερ ἐν ῥοπῇ ὀρθογώνου ἀνέτρεψαν· οἱ πολιορκηταὶ ἐκπτοηθέντες ἐκ τῆς ὁρμῆς τῶν Ἑλλή-

νων κατέφυγαν εἰς τὰ ἀπώτερα αὐτῶν χαρακώματα, καὶ ἐκεῖθεν ἐξετόξευαν χαλαζήδον τῆς σιδηρᾶς καὶ ὑαλίνους γρανάτας κατὰ τῆς ἀτρομῆτου φρουρᾶς, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες περιεφρόνουν ὅλους τοὺς κινδύνους, ἐπαυξάνοντες δὲ τὴν ἀνδρείαν των ὅσον ἠύξαναν οἱ κίνδυνοι, ἐκυρίευσαν ὅλα τὰ πολιορκητικὰ ἔργα τὰ ὀπισθεν τοῦ Φραγκλίνου κατασκευασμένα.

Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἀναφαίνεται αἶφνης ἐπὶ τοῦ ὑψώματος ἡ Σημαία τοῦ Ῥεσίτου, ὁ Σερασκέρης ἦλθεν νὰ παροτρύνῃ τὸν στρατὸν του, τὰ κανονοστάσιά του κροτοῦν πανταχόθεν καὶ ἡ Ἀσιατικὴ στρατιὰ ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ὑψώματος ἐνὸς πυροβολισμοῦ παρατεταμένου, ἀλλὰ συμβέβηκός τι δὲν ἐδράδυνε νὰ ἐλαττώσῃ τὸν ἐνθουσιασμόν, ὃν ἡ Σημαία τῶν Σατραπῶν τοὺς ἐνέπνευεν. Ἄμα αὕτῃ ἐμπήχθη ἐπὶ τοῦ ὑψώματος, αἱ σφαῖραι τῶν Ἑλλήνων τῆς ἀφείλε τὸν μιναρὲ, οἱ νικηταὶ διώκουσι τοὺς φυγάδας ἐν τῇ προμαχώνι καὶ δὲν μάχονται μὲ πυροβόλα μόνον, ἀλλὰ μὲ λίθους, μὲ βόμβαλα καὶ μὲ βομβίδας ἐκτοξευόμενας διὰ χειρὸς· ἀφ' οὗ κατέστρεψαν τὰ ὑπὸ τῶν πολιορκητῶν ἐπὶ τοῦ Φραγκλίνου ἀνεγερθέντα ἔργα, οἱ νικηταὶ προὔχωρῃσαν κατὰ τοῦ ὑψώματος, οἱ βάρβαροι ἀνασύρουσι τὰ ξίφη των καὶ πάλλουσι ταῦτα ὑπεράνω τῶν χαρακωμάτων, ὑπὸ τὰ ὁποῖα ἐκρύπτοντο, ἡ Ἑλληνικὴ φρουρὰ ἀπηξίωσε νὰ ἀνασύρῃ τὸ ξίφος, ἀλλὰ μαχομένη διὰ ξύλων καὶ λίθων κατεστύντριψε τὰ ξίφη τῶν βαρβάρων, ἅπερ ἐφαίνοντο μόνον, οἱ βάρβαροι ἐζήτουν τὴν σωτηρίαν των εἰς τὴν φυγὴν, περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον οἱ Ἕλληνες ἀνέκτησαν ὁλόκληρον τὸν προμαχῶνα Φραγκλίνου, οἱ δὲ ἐχθροὶ ἐπεριχαρακώθησαν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος· ἔπασαν δὲ ὑπὲρ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ περὶ τοὺς εἴκοσι, ἐν οἷς καὶ ὁ χιλιάρχος Ἀποστόλης Βαργιαδίτης καὶ ὁ Γεώργιος Ντάγλας· οἱ δὲ τραυματισθέντες ἐσυμποσοῦντο εἰς 45, ἐν οἷς καὶ ὁ Γεώργιος Τζαβέλας, καὶ ὁ σημαιοφόρος Μαρκαντώνης, ὁ Ἰωάννης Ῥαζικότζικας, ὁ ἀδελφὸς τοῦ στρατηγοῦ Ἀθανασίου Ῥαζικότζικα, οἱ δὲ ἐχθροὶ ἐφόρτωσαν πλείονα τῶν 100 ζώων νεκροὺς, οἷτινες ὑπερέβησαν τοὺς τριακισίους ἐκ τῶν ἀρίστων, ἐπληγώθη καὶ αὐτὸς ὁ Ἀγοθασιάρης εἰς τὸν βραχίονα καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτὸ

δὲ τὸ ὅποιον κατέπληξε καὶ κατελύπησε τὸν Κιουταχὴν ἦτον ἡ ἀπώλεια τῆς θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ὅλας τοὺς ἐλπίδας. Ἐκτὸς τῶν λυπηρῶν τούτων συμβάντων τοῦ Ῥεσίτου, τῷ ἦλθεν ἡ εἰδήσις, ὅτι ὁ πιστὸς του ὑπηρέτης φιλότουρκος Γ. Βερνακιώτης κτυπηθεὶς εἰς τὴν Κανδύλα ὅπου εἶχε τὸ στρατόπεδόν του ἀπὸ Ἑλληνικὰ σώματα κατεδιώχθη ἕως τὰ Βονιτζιάνικα, τοῦ συνέλαβον δὲ καὶ 15 στρατιώτας καὶ τοὺς ἔφεραν εἰς Μεσολόγγιον, ὃ δὲ Γ. Καραϊσκάκης περιήρχετο τὰς ἐπαρχίας ὅπως διακόψῃ τὴν κοινωσίαν τοῦ Ῥεσίτου μεταξὺ τοῦ στρατοπέδου καὶ τῆς Ἄρτης ὡς καὶ μεταξὺ τῶν Σαλώνων διὰ νὰ μὴ τῷ ἔλθῃ οὐδεμία βοήθεια ἐκείθεν.

Οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν κυρίευσιν τοῦ κανονοστασίου Φραγκλίου διώρυσαν μεγάλην τινα ὑπόνομον ἐπὶ τοῦ ἐχθρικοῦ ὑψώματος, εἰς τὴν ὁποίαν τὴν δυνάμειν Σεπτεμβρίου ἔβαλαν τὸ πῦρ καὶ ἐκρηγθεῖσα κατέστρεψε τὰ μᾶλλον προσέχοντα Τουρκικὰ χαράκωματα, ἔκτοτε ὁ ἐχθρὸς ἀπεσύρθη ἀπώτερον καὶ ὠχυρώθη ὑπὸ τι τεῖχος, ἡ ἔκρηξις αὕτη ἔφερε τὸν θάνατον εἰς διακοσίους στρατιώτας ἐκ τοῦ ἐκλεκτοῦ σώματος τοῦ Ῥεσίτου.

Ἐπὶ τῆς καλουμένης κανονοστιχίας Κουτσονίκα ἐτέθη τηλεθόλον μεγάλης ὀγκῆς, καὶ ἐν ὀλμοβόλον, ὅπερ διευθυνόμενον παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου Τζιριγώτου ἔφερε τὴν καταστροφὴν ἐφ' ὅλων τῶν ἐχθρικῶν κανονοστιχιῶν καὶ ἐπὶ τῶν σκηνῶν αὐτοῦ τοῦ Ῥεσίτου, τὸν ὅποιον ἠνάγκαζαν πολλάκις νὰ ἀλλάξῃ θέσιν καὶ νὰ ἀποσυρθῇ ὑπὸ τὰς ὑπωρείας τοῦ Ἀρακίνθου. Ὁ Ῥεσίτης ἐκύναξε τοὺς ἐπιτηδειοτέρους πυροβολιστάς καὶ ἐξετόξευε χάλαζαν σφαιρῶν καὶ σφαιριδίων καὶ βομβῶν διὰ νὰ τὴν καταπαύσῃ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη.

Ὁ Ἀγὼβασιάρης ἐπρότεινεν εἰς τὸν Κιουταχὴν νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ νὰ ἀφίσῃ τὴν πολιορκίαν εἰς αὐτὸν καὶ τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη διότι ἐφαινότο τὴν ζωὴν του, καθότι ἐκτὸς τῆς ὑποσχέσεως περὶ τῆς ἀλώσεως τοῦ Μεσολογγίου, ἦν πρῶτον εἶχε δόσῃ, ἀλλὰ καὶ ἐσχάτως εἶχε γράψῃ ὅτι πρὶν τῆς ἑορτῆς τοῦ Μπαϊρομίου ὑπέσχετο τὴν ἀλῶσιν τοῦ Μεσολογγίου, ἐξ αὐτῶν τῶν αἰτιῶν παρακινήσεις ἡτομμάζετο εἰς

νῆαν ἐπίθειςιν, καὶ ἤρχιστε νὰ προδιαθέτῃ τοὺς Ὀθωμανοὺς παρακινῶν αὐτοὺς δι' ὑποσχέσεων καὶ ἀμοιβῶν νὰ δοκιμάσῃ καὶ αὐτοὺς τὴν τύχην του, οἱ δὲ Ἕλληνες πληροφορηθέντες ταῦτα προετοίμασαν δύο ὑπονόμους, τὴν μὲν μικρὰν ὅπως δι' αὐτῆς προσελκύσουν τὸν ἐχθρὸν πλησίον των, τὴν δ' ἄλλην μεγάλην καὶ τρομεράν. Τὴν ἐννάτην λοιπὸν τοῦ Ὑδρίου, ἐκρήξεως γενομένης ἐκ τῆς μικρᾶς ταύτης ὑπονόμου, ἀνετείναξε πολλοὺς τῶν Ὀθωμανῶν εἰς τὸν ἀέρα, κατόπιν τοῦ συμβάντος τούτου ὥρμησεν ἅπας ὁ στρατὸς τοῦ ἐχθροῦ καὶ αὐτὸς ὁ Κιουταχῆς νομίζοντες ὅτι ἐξήλθον οἱ Ἕλληνες πρὸς ἔφωδον ἐπὶ τῶν ὀχυρωμάτων του, τὰ δὲ κανονοστάσια ἤρχισαν ῥαγδαίον πῦρ, μάλιστα ὅλα ταῦτα διευθύνοντο κατ' ἐξοχὴν πρὸς τὸν προμαχῶνα Κουτσονίκα, πρὸς δὲ τὰ λοιπὰ διεύθυνον ἀλυσοδέτους, σφαίρας, οἱ κύρηκες καὶ οἱ ἱππεῖς ἔτρεχαν ἵνα ἐξάξουν τῶν σκηνῶν ἅπαντα τὸν στρατὸν, τὸν ὅποιον διὰ τῆς μάστιγος ὠθοῦσαν ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν τοῦ φρουρίου τειχῶν καὶ ὁ ἴδιος ἀκόμη Ῥεσίτης μὲ τὴν ὑπ' αὐτοῦ φρουρὰν εὐρίσκετο εἰς τὴν πάλην παρακινῶν τὴν ἐπίθειςιν· φιλοτιμηθέντες δὲ οἱ Ἀλβανοὶ καὶ οἱ Γκέκηδες ἐπεχείρησαν τὴν ἔφοδον, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν διὰ μεγάλης των φθορᾶς, ὁ δὲ Ῥεσίτης συναθροίσας καὶ πάλιν τὸν στρατὸν περὶ ἑαυτὸν τὸν διατάσσει νὰ κάμῃ γενικὴν ἔφοδον κατὰ τεσσάρων κανονοστιχιῶν, οἷτινες καὶ ἐπιχειρίσθησαν νὰ ἀναβῶσι τὰ τεῖχη, οἱ δὲ Ἕλληνες τοὺς ἄφησαν πρῶτον νὰ πλησιάζουν, ἔπειτα αἰφνηδίνως ὥρμησαν ἐπ' αὐτῶν ὡς λέοντες καὶ τοὺς κατεσκόρπισαν καὶ τοὺς κατεκρίμνησαν κάτω, τὰ δὲ κανονοστάσια καὶ μάλιστα ἡ Λουνέττα διὰ τῶν μύδρων ἔκαμιν ἀφνισμὸν εἰς αὐτοὺς, καὶ ἐνῶ οἱ ἐχθροὶ ἔντρομοι ἐφευγαν ἠκούσθη τρομερὰ ἐκρηγίς τῆς ὑπονόμου, ἥτις ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς ἐξεσφενδόνισεν εἰς τὸν ἀέρα καὶ λίθους καὶ χώματα καὶ ἅπαντας τοὺς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους αὐτῆς εὐρισκομένους, τοὺς μὲν ἔθαψεν ὑπὸ τὰ σπλάγχνα της, τοὺς δὲ κατεσκόρπισεν ἔνθεν κἀκεῖθεν κατὰ τεμάχια. Φόβος καὶ τρόμος κατέλχεν ἅπαντας τοὺς Τούρκους, οἷτινες ἔτρεχαν ἔνθεν κἀκεῖθεν καταδιωκόμενοι ἀπὸ τὰς σφαίρας καὶ τὰς μύδρους τῶν Ἑλληνικῶν κανονοστοιχιῶν, ὁ δὲ Κιουταχῆς συλλογίζομενος τὰ δεινὰ

ταῦτα κατεβλήθετο καὶ διὰ τὴν ὑπαρξίν του αὐτῆν. Ἀπωλέσθησαν δὲ ἐκ τῶν Ὀθωμανῶν περισσότεροι τῶι πεντακοσίῳ, ἐπληγώθησαν δὲ καὶ οἱ ἀρχηγοὶ Μπανοῦς Σέβρανῃς καὶ Ἀσλαῖμπεῖς Καραμουράτης, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων δεκαπέντε ἐφονεύθησαν καὶ τριανταπέντε ἐτραυματίσθησαν.

Μετὰ τὰ συμβάντα ταῦτα ἐφθασαν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς φρουρᾶς οἱ ὀπλαρχηγοὶ Σαδῆμης, Βασίλειος Πάτζης, Χριστόπουλος Χ. Μιέτρου καὶ ὁ χιλιάρχος Γιαννάκης Στράτος, προσέτι ἦλθεν ἡ εἰδησις ὅτι ὁ Καραϊσκάκης ὁμοῦ μετ' ἄλλους ὀπλαρχηγούς προσέβαλε τοὺς φρουροὺς τῆς θύσεως Κραβαταρᾶ Ὀθωμανούς, τοὺς κατέστρεψε καὶ διεσκόρπισε φονεύσας ἐξ αὐτῶν ὑπὲρ τοὺς τριακοσίους ἐκ τούτων δὲ πάντων ἐνθαρρυνθέντες συνῆλθον οἱ Ἕλληνες τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ ἐτκέπτοντο ὅπως δώσωσι καὶ ἄλλο μῆχημα εἰς τὸν Χουρσίτην, ὅστις πλέον δὲν ἐσύναξε σωροὺς χωμάτων διὰ νὰ σχηματίσῃ νέους πύργους καὶ ὑψώματα, ἀλλὰ διὰ τῶν μηχανικῶν του ἐζήτει νὰ μωφώσῃ φρούριον μικρὸν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ Ἁγίου Ἀναστασίου κατεσκευασμένον μετ' κανονοστοιχίαν, μετεκόμισε καὶ ξυλείαν ἐκ Πρεβέζης ὅπως κατασκευάσῃ ἀποθήκας.

Οἱ Ἕλληνες ἤμως διώρουζαν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σωτηροπούλου νέαν ὑπόνοιμον ὑπὸ τὰ χαρακώματα τοῦ ἐχθροῦ, ἡ ἔκρηξις τῆς ὁποίας ἔφερε τὸ ποθυμεινὸν ἀποτέλεσμα ἀνατρεψασα τὸ χαρακῶμα καὶ ἀποτεινάζασα τοὺς ὑπερασπιστάς του Ὀθωμανοὺς, καὶ τινὰς μηχανικοὺς Εὐρωπαίους εἰς τὸν ἀέρα.

Ἡ φρουρὰ προσέτι εἰδεχθῆ τὸν ἀποσταλθέντα παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἄξιον ὑπονομοποιὸν Κώσταν, ὅστις διεύθυνεν ὑπὸ τὸ περιώρητον ὑψῶμα ὑπόνοιμον, κατὰ συνέπειαν τῇ 13 Ὀβρίου τὸ πρῶν ἤρξατο πυροβολισμὸς ζωηρὸς ἐφ' ὅλης τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῶν τειχῶν καθὼς καὶ τὰ κανονοστάσια διεύθυνον πῦρ ἀδίκηρον, οἱ Ὀθωμανοὶ ἰδόντες ταῦτα ἔτρεξαν νὰ καθέξουν τὰς θέσεις των, ὁ Κώστας ἔδωκε τὸ πῦρ εἰς τοὺς ὑπονόμους, αἵτινες κρότον μὲν δὲν ἔδοσαν μεγάλον, ἀλλ' αἱ καταστροφικὰ τῶν ἦσαν τρομερά, ὑπὸ διαφόρους διεύθυνσεις ἀνέτρεψε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ὑψώματος, ἤρην εἰς τὸν ἀέραν πηλαγίθμους τῶν ἐχθρῶν· οἱ Γούρ-

και ἔντρομοι γινόμενοι ἐγκατέλιπον τὰς γραμμὰς καὶ ἔφευγον, παρευθὺς ἠνοίχθησαν αἱ Πύλαι τῆς πόλεως καὶ οἱ Ἕλληνες ἐρρίφθησαν κατὰ τῶν φυγάδων ἐχθρῶν καὶ τοὺς κατεδίωξαν μέχρι 300 μέτρων ἀπὸ τῶν τειχῶν· τὴν δὲ θὴν ὁρίου οἱ Ὀθωμανοὶ παραιτήσαντες τὰς θέσεις τῶν ἀπεσύρθησαν ὑπὸ τὰς ὑπωρείας τοῦ Ἀρακύνθου ὅπου εἶχεν ὁχυρωθῇ αὐτὸς ὁ ἴδιος Ῥούμελη Βαλεσῆ ἡ φρουρά καὶ οἱ πολῖται ἐξεληθόντες ἴδον ταῦτα καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεὸν, ὅστις ἐταπείνωσε τὴν ὀφρὺν τοῦ ἐχθροῦ τῆς Πίστει, ἔδωκαν δὲ τὸ πῦρ καὶ ἔκαυσαν ἅπαντα τὰ ἐκ ξύλων ὁχυρώματα τοῦ ἐχθροῦ, ἐπέστρεψαν δὲ καὶ ἐπελήφθησαν τῆς ἐπισκευῆς τῶν ῥηγμάτων τοῦ φρουρίου καὶ τῆς καθαρσίσεως τῆς τάφρου ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀξιοτίμου μηχανικοῦ τῆς πόλεως Κοκκίνη, ὁ δὲ ἐχθρὸς ὠχυρώθη εἰς τὸ αὐτὸ στρατόπεδον διὰ πολυκρήμων κανονοστασίων. Ὁ Σερασκέρης ἀπελπισθεὶς διὰ τὰς ἀποτυχίας ταύτας ἐτίεπετο περὶ τοῦ μέλλοντος καὶ δὲν ἤξευρε ποῖα μέτρα νὰ λάβῃ· εἰς ἔλκε τὴν πολιορκίαν, ἐφοβείτο τὴν ζωὴν του γνωρίζων τὸ φύσει ὀργίλον τοῦ Σουλτὰν Μαχμούτη, εἰς ἔμεινε διατηρῶν τὴν πολιορκίαν, πάλιν ἐφοβείτο μήπως δὲν ἤμπορέσῃ νὰ ἀνθέξῃ καὶ ἐπέβη βιαία τις διάλυσις ἢ ἀπὸ μέρος τῶν Ἑλλήνων ἢ ἐκ τῆς ἀπελπισίας καὶ ἀπαυδήσεως τῶν Ὀθωμανῶν, τούτου ἕνεκα ἐκὼν ἄκων ἔγραψεν εἰς τὸν Σουλτάνον περὶ τῆς καταστάσεως τῶν πολιορκητῶν καὶ ἐζήτησε τὴν πρόνοιαν τοῦ Σουλτάνου εἰς τὸ νὰ ἐξαποστείλῃ ἔτι ἀνάλογον δύναμιν πρὸς ἐνίσχυσιν, προτείνας τὴν τοῦ Ἱμπραχίμ Πατσᾶ συνδρομὴν· ὁ Σουλτάνος λαβὼν τὴν ἔκθεσιν ταύτην τοῦ Σερασκέρη κατεπειγόντως καὶ μὲ ἐξεπίτηδες ἀπεσταλμένον ἔγραψεν εἰς τὸν Μεχμέτ Ἀλὴν παριστάνων εἰς αὐτὸν τὸν κίνδυνον, ὃν διέτρεχεν ὁ πολιορκητικὸς στρατὸς τοῦ Μεσολογγίου, καὶ τὴν διέταττε νὰ γράψῃ εἰς τὸν Ἱμπραχίμην νὰ μεταβῇ αὐτοπροσώπως μετὰ ἀναλόγου στρατιωτικῆς δυνάμεως εἰς τὸ Μεσολόγγιον ὅπως δόσῃ πέρας εἰς τὴν ἄλωσιν τοῦ φρουρίου τούτου, τὸ ὅποῖον φέρει μεγάλον πρίσκομμα εἰς τὴν παντελῆ κατάκτησιν τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος, ἐπρόσθετε δὲ, ὅτι πρὸς τοῦτο διετάχθη καὶ ὁ Σουλτανικὸς στόλος διὰ νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸν τῆς Αἰγύπτου διὰ νὰ ἐνεργήσωσιν ἀμφότεροι ὑπὲρ τοῦ

τελικῷ σκοποῦ, καθότι ὁ ἔχθρὸς ἐπισώρευεν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ὅλα τὰ στίφη τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς διὰ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς καὶ τὰ ὅποια ἐπὶ τῆς Στερεᾶς παντοῦ ἐνικήθησαν, μόνον εἰς τὴν Πελοπόννησον ἔκαμάν τινας προόδους.

Ἀνατολικὴ Ἑλλάς.

Ἐξιστορήσαντες τὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης συμβάντα τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ κατ' ἐξοχὴν τῆς πολιτορκίας τοῦ Μεσολογίου, ὡς εἶδομεν καὶ ὡς μᾶς παρεδόθησαν καὶ μάλιστα εἰς πολλὰ περιστατικὰ φωτισθέντες ἀπὸ ἱστορικοῦς αὐτόπτας, ἐρχόμεθα ἐπὶ μικρὸν εἰς τὴν ἔξιστόρησιν τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα συμβάντων τῆς ἐποχῆς ταύτης καὶ μάλιστα ἀναγκαζόμεθα νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ προγενεστέραν ἐποχὴν, ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν κατὰστροφὴν τοῦ Μπαϊράμ Πασσᾶ.

Ὁ ἀρχηγὸς Γουρὰς μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Μπαϊράμ Πασσᾶ νίκην ὑψώθη κατὰ τὴν στρατιωτικὴν δόξαν καὶ δὲν ἦτο πλέον δυνατόν νὰ εἶναι εἷς ἐκ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ὀδυσσεύς, καὶ διὰ νὰ συμβιβᾷσῃ τὴν μεταξὺ τῶν ἀντιζηλιῶν, ἀπεφάτισαν καὶ διήρεσαν τὴν στρατιωτικὴν ἐξουσίαν, καὶ ὁ μὲν Γουρὰς ἔλαβε τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀττικῆς καὶ τὴν φρουραρχίαν τῶν Ἀθηνῶν, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς τὴν στρατιωτικὴν Διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ, προοδεύοντος τοῦ Γουρὰ μεγάλως καὶ ἀποκαταθέντος ἰσχυροῦ, ὑπεκίνησε τὸν κατ' αὐτοῦ τοῦ Ὀδυσσεύς ὑπερβολικὸν φθόνον, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ τὸν βλάψῃ, ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας· καὶ ἐκ τῆς δυσμενεῖς τῆς Κυβερνήσεως, παρερχομένης ἐκ τοῦ ἀνοσιουργήματος τοῦ παρ' αὐτοῦ πραχθέντος εἰς τὸν φόνον τοῦ Ἀλεξίου Νούτζου καὶ Χρήστου Παλάτσα καὶ ἐξ ἄλλων ἀγνώπτων περιστατικῶν αὐτομόλησε μὲ τοὺς ἐχθροὺς καὶ μετ' αὐτῶν ἐνωθεὶς ἀπειλοῦσε νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν, λέγεται δὲ ὅτι συνενόηθη μετὰ τῶν ἐν Λαμῖᾳ Ὀθωμανῶν Μουστᾶ Μπεῖ καὶ Ἀμπᾶζ Πασσᾶ Ντίμπρα τοὺς προσεκάλεσε νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Γουρὰς συμπαραλαβὼν τὸν Κριζώτην καὶ Βάτσον καὶ ἄλλους ὑπαρχηγούς· ἐξήλθεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ

ἐπολιόρχησε τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ τὸν Ὀδυσσεά, ὄντας στρατοπεδευμένους εἰς τὸ χωρίον Λιθανάταις τῆς ἐπαρχίας Ἀταλάντης· οἱ πολιορκηθέντες Ὀθωμανοὶ ἔλαβον ὑποψίαν μήπως ὁ Ὀδυσσεὺς ἦτο συνειρημένος μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἤθιλε νὰ ἀποσχιρτήσῃ πρὸς αὐτοὺς, διὸ καὶ ἐσκέφθησαν νὰ τὸν φονεύωσι, φίλοι του δέ τινες Ἀλβανοὶ ἀντέστησαν εἰς τοῦτο καὶ εἰδοποίησαν καὶ τὸν Ὀδυσσεά διὰ νὰ προφυλάττεται καὶ μάλιστα τὸν ἐπέτρεψαν ν' ἀναχωρήσῃ, συνειρηθεὶς λοιπὸν μετὰ τοὺς Ἕλληνας ἀρχηγοὺς ἐξηπάτησε τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ ἀνεχώρησε μεταβὰς εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων μετὰ διακοσίων ὁπαδῶν.

Οἱ ὀπλαρχηγοὶ Γούρας, Βάτσος καὶ Κριεζώτης ἐδέχθησαν φιλοφρόνως τὸν Ὀδυσσεά καὶ διὰ νὰ μὴν ἔχῃ ὑποψίαν τινα μήτι τὸν κακοποιήσουν, ὠρίσθησαν πρὸς τοῦτο εἰς τὴν μονὴν τῶν Λιθανατῶν, ἀκολουθίως ὅμως ὁ Γούρας ἀπομυνώσας τὸν Ὀδυσσεά ἀπὸ τὴν συνοδίαν του τὸν ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Δομποῦ ὑπὸ φύλαξιν.

Καθ' ἣν ἐποχὴν διεφυλάττετο ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὴν μονὴν τοῦ Δομποῦ οἱ ἐν Πελοποννήσῳ ὀπλαρχηγοὶ Ῥουμελιῶται καὶ Σουλιῶται μετὰ τὴν ἐν Κρεμιδίῳ μάχην μαθόντες τὴν στενὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου ἀπεφάσισαν νὰ τρεῖζουν εἰς βοήθειαν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ συγγενῶν καὶ πατριωτῶν, ἐκτρατεύσαντες δὲ ὅτε Καραϊτκάκης, Κῶστας Μπότζαρης καὶ λοιποὶ Σουλιῶται Τζαβέλοι, Δρακέοι, Κουτζονικέοι, Ζερβέοι, Δαγκλέοι, Βίικεις, Μαλαμάται καὶ λοιποὶ πατριῶται, οἵτινες διὰ πλοιαρίων ἐκ τοῦ Δουτρακίου διέδωκαν εἰς τὸ Δίστομον, οἱ ὀπλαρχηγοὶ αὗτοι φθάσαντες εἰς τὴν Βοιωτίαν ἐπληροφορήθησαν ὅτι ὁ Γούρας ἔχει πεφυλακισμένον τὸν Ὀδυσσεά, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀποτανθέντες ἐξητήσαντο τὴν ἀπελευθέρωσίν του, μάλιστα δὲ ὁ Κῶστας Μπότζαρης, Καραϊτκάκης καὶ λοιποὶ ὀπλαρχηγοὶ Σουλιῶται εἶχον κατὰ τοῦτο πολλὴν ἐπιμονήν, φοβηθεὶς δὲ ὁ Γούρας, ὅστις εἶχε φαίνεται ἐντολὴν ἄλλην καὶ σκοπὸν ἄλλον μήτι τὸν ζητήσουν δι' ἐπιθέσεως καὶ ἔλθουν εἰς δυσάρεστα ἀποτελέσματα τὸν μετέφερεν ἐντεῦθεν διὰ νυκτὸς καὶ τὸν ἀπήγαγεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸν ἔλκειεν εἰς τὸν Πύργον, ἐκ τοῦ ὁποῖου

σπρωχθεὶς ἢ χρημνισθεὶς κάτω ἀπέθανεν, ἢ, ὡς λέγουσιν ὁ Γούδας διέταξε τοὺς φυλάττοντας αὐτὸν καὶ τὸν ἐπνίξαν καὶ τὸν ἐρρίψαν ἐκ τοῦ Πύργου κάτω.

Τὸν θάνατον τοῦ Ὀδυσσεύς τὸν ἀποδίδουσιν ὅτι ἐγένετο κατὰ προτροπὴν τοῦ Ἰωάννου Κωλέττου πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ φόνου τὸν ὅποιον ἐπέφερεν εἰς τὸν Ἀλέξιον Νούτζον καὶ Χρήστον Παλάσκα ἀδίκως κατὰ τὴν Δρακοσπηλιά τῆς Οἰτωριδ.

Οἱ ἀνωτέρω ὀπλαρχηγοὶ ἅπαντες συνῆλθον εἰς συμβούλιον περὶ τῶν ληπέων μέτρων εἰς τὸ νὰ δώσωσι συνδρομὴν εἰς τὸ κινδυνεῦον Μεσολογγίον καὶ ἀπεφασίσθη μετὰ αὐτῶν νὰ ξεχωρίσωσιν ἑπτακόσιοι πατριῶται μετὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν τῶν ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Κίτζον Τζαβέλαν, οἵτινες νὰ διευθυθῶσι διὰ τῶν ἐπαρχιῶν τῶν ὄρειων ὅπως φθάσουν ἐξωθεν τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἐντεύθεν νὰ εἰσβάλουν διὰ τοῦ στρατοπέδου τῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ εἰσέλθουν ἐντὸς αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην χωρὶς νὰ βραδύνωσιν ἀνεχώρησαν καὶ διευθύνθησαν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον, ἀπαντήσαντες δὲ καθ' ὃδὸν ἐν Λοιδορικίῳ ἐχθροῦς καὶ ἐν Κραβάρῳ τὸν γνωστὸν Ἀγροβασιάρην, τὸν ὅποιον πολεμήσαντες ἀπέβησαν, διαβάντες δὲ ἔφθασαν εἰς τὸ Κριονέρι καὶ ἐκεῖθεν εἰσῆλθον εἰς τὸ Μεσολογγίον ὡς ταῦτα πρὸ ὀλίγου ἐξεθέσαμεν εἰς τὰ συμβάντα τοῦ Μεσολογγίου, τὸ ὅποιον οἱ εἰσελθόντες ἐνέπλησαν θάρρους καὶ εὐτολμίας.

Ἐκτὸς τῆς ἀποστολῆς ταύτης τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ οἱ ἐν Βιωτία ὀπλαρχηγοὶ ἀπεφάσισαν καὶ διεύθυναν δύο ἄλλας ἀποστολὰς στρατευμάτων, τὴν μίαν ἀπὸ τὸν Γ. Καραϊτκάκην μεταβάντα εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν διὰ νὰ φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τοὺς πολιορκητὰς τοῦ Μεσολογγίου ἐχθροῦς καὶ ὅπως διακόψῃ τὴν μετακόμισιν τῶν τροφῶν ἐκ τῆς Ἰπείρου διερχομένων διὰ τῆς Ἀκαρνανίας, ἐγένετο ἔτι καὶ τρίτη διεύθυνσις στρατευμάτων, ὡς ἐρρέθη, ὑπὸ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Κριεζώτην καὶ Βίσσον εἰς Ἀθήνας, καθότι ἐκ τῆς Εὐβοίας εἶχεν ἐξέλθῃ σῶμα ἐχθρῶν καὶ εἶχε στρατοπεδεύσει εἰς τὸ Καπνυδρίτη τῆς Ἀττικῆς καὶ ἀπεστάλησαν οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι πρὸς ἀπόκρουσιν αὐτῶν.

Ἐμειναν δὲ πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐν Σελώνοις ἐχθρῶν ἐκ τῶν

Σουλιωτῶν ὁ Κῶστα Βότσαρης, ὁ Δράκος, ὁ Ζέρβας, ὁ Νταγκλῆς καὶ λοιποὶ, καθὼς καὶ ὁ Γούρας μὲ τὸ ὑπ' αὐτὸν σῶμα· ἡ κατὰ-ληψις τῶν Σαλῶων ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν εἶχε γίνεαι ὡς ἀκολούθως.

Πρὶν ἐξέλθαι τὰ Ῥουμελιώτικα καὶ τῶν Σουλιωτῶν τὰ στρατεύματα ἐκ Πελοποννήσου εἶχον διαταχθῆ παρὰ τοῦ Κιουταχῆ τὰ ἐν Λαμίᾳ εὕρισκόμενα Ὀθωμανικὰ στρατεύματα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἀμπὰζ Πισσὰ Ντίμπρα καὶ Μουστάμπεϊ Κιαφαζέζη νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ὅπως φέρουν περισπασμὸν καὶ ἀπασχολήσιν καὶ τὰ στρατεύματα τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς διὰ νὰ μὴν ὑπάρχουν εἰς βοήθειαν τοῦ Μεσολογγίου, πιθανὸν νὰ εἶχον συνεννόησιν καὶ μετὰ τοῦ Ὀδυσσεύς, οἱ ἐχθροὶ λοιπὸν αὐτοὶ τὴν 11ην τοῦ Ἀπριλίου μετὰ 3,500 Ὀθωμανῶν, διέβησαν τὸν Σπερχειὸν, ἔλαβον τὴν διὰ τὰ Σάλωνα διεύθυνσίν των, ἀλλ' ὁ Γούρας μετὰ τῶν λοιπῶν εὕρισκόμενος εἰς τὰς ἐπαρχίας ταύτας τοὺς ἀπέκρουσεν ἐν Τουρκοχωρίῳ καὶ ἐν Δαύλιῳ καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ ὀπισθοπορήσωσιν, οἵτινες καὶ ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὸ χωρίον Παλαιοχώριον καὶ διέμειναν ἐκεῖ.

Ἐτερον σῶμα ἐκ τριῶν χιλιάδων ὑπὸ τὸν Κεχαγιόμπεϊ τοῦ Κιουταχῆ ἀποστειλὲν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ὅπως φέρῃ ὄντι-περιστατμὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας διὰ νὰ μὴν δώσουν συνδρομὴν εἰς τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐν Μεσολογγίῳ ἢ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, τὸ σῶμα τοῦτο εἰσῆλθεν εἰς τὰς ἐπαρχίας Κραβάρων καὶ Λοιδωρικίου, διήρπασαν καὶ κατέστρεψαν πᾶν τὸ προτιχόν, ἐνώθεν δὲ καὶ μὲ ἄλλους ἐκ τῆς φρουρᾶς τῆς Ναυπάκτου εἰσῆλθεν εἰς τὸ Μαλανδρίνον, κατέστρεψε τὸ χωρίον Συργοῦλα καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ Πηππᾶ Γεωργίου Πηππᾶ Πολίτου, ἀκολούθως ἔλαβον τὴν διὰ τὰ Σάλωνα διεύθυνσίν του. Οἱ ἐν Σαλώνας Ἕλληνες Νίκης, Πανουργιάς, Δουβουνιώτης καὶ λοιποὶ μαθόντες τὴν εἰσβολὴν τῶν ἐχθρῶν ἐξῆλθον καὶ κατέλαβον τὰ πέντε ὄρνια καὶ ὠχυρώθησαν ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης, οἱ ἐχθροὶ ὁμῶς ἐλθόντες ἐπετέθησαν διὰ μεγάλης ὀρμῆς καὶ ἐπάσχισαν νὰ κυριεύσουν τὴν κορυφὴν τῶν ὑψημάτων καὶ νὰ διασκορπίσουν τοὺς Ἕλληνας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐφόνευσαν περὶ τοὺς 150, μετὰ ταῦτα τὴν 4ην τοῦ Μαΐου εἰσῆλθον εἰς τὰ Σάλωνα, τὰ ὅποια διήρπασαν,

αἰχμαλώτισαν δὲ καὶ πολλὰ γυναικόπαιδα, ἐκ τῶν Σαλῶνων μετέβησαν εἰς τὸ Λοιδορίκιον ὅπου μετέβησαν καὶ οἱ τοῦ Παλαιοχωρίου καὶ ὁμοῦ τὰ ἐχθρικὰ σώματα ἐδόθησαν εἰς τὴν διαρπαγὴν καὶ τὴν αἰχμαλωσίην, καὶ ἀφοῦ κατέστρεψαν πᾶν τὸ προστιχὸν ἀμφοτέρω τὰ βαρβάρικα ταῦτα σώματα μετέβησαν ὁ μὲν Κεχαγιάμπεϊ τοῦ Κιουταχῆ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ἀφίσας εἰς τὴν Ναύπακτον τοὺς ἐκ τῆς φρουρᾶς αὐτῶν ἐξεληθόντας, ὁ δὲ Ἀμπάμ. Παστᾶς Νείμπρας μετὰ τοῦ Μουστάμπεϊ καὶ τοῦ στρατοῦ των εἰσῆλθον καὶ ἔμειναν ἐν Σαλῶνσι.

Κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν τούτων λοιπὸν ἐξεκίνησαν τὰ διαμένοντα ἐνταῦθα Σουλιώτικα σώματα, καὶ ὁ Γούρας μὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν, ὅστις μετέβη καὶ κατέλαβε τὴν μονὴν τοῦ Προφῆτου Ἡλιοῦ, οἱ δὲ Σουλιῶται τὸ μετόχιον τῆς Μονῆς καὶ τὸ περὶ τὴν Μονὴν κείμενον ὄρος, οἱ ἐχθροὶ τὴν 17 Ἰουλίου πανστρατιᾷ ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, διαιρεθίντες δὲ εἰς τρία σώματα ἐπετίθησαν κατὰ τῆς Μονῆς κατὰ τῶν ὑπεράνω τῆς Μονῆς καὶ τοῦ μετοχίου, τοὺς ὁποίους μετὰ πεισματώδη καὶ αἵματηρὰν μάχην οἱ Σουλιῶται ἐκ τῶν δύω θέσεων γενναίως ἀντέκρουσαν, ἀλλὰ τὸν ἐν τῇ Μονῇ Γούραν οἱ ἐχθροὶ τὸν ἔφεραν εἰς μέγαν κίνδυνον, τοῦτο ἰδόντες οἱ Σουλιῶται ἀμέσως ἐξεκόπησαν 150 ἄνδρες ὑπὸ τὸν Δράκον καὶ ἄλλους ὀπλαρχηγούς Σουλιώτας, ἀπῆλθον εἰς βοήθειαν τοῦ Γούρα καὶ προσέβαλαν τοὺς ἐχθρούς ἰσχυρῶς καὶ τοὺς ἀπεδίωξεν ἐκείθεν ἐκφοβηθέντες οἱ ἐχθροὶ ἐκ τῆς ἀκαθέκτου καὶ αἰφνιδίας ταύτης ὁρμῆς τῶν Σουλιωτῶν ἤρπασαν τὰς σημαίας των καὶ ἀνεχώρησαν, οἱ δὲ Σουλιῶται ἤνοιξαν τοιοῦτοτρόπως τὴν ἀποκλεισθεῖσαν Μονὴν καὶ ἀπήλλαξαν τὸν συνάδελφόν των τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου.

Τὴν αὐτὴν νύκτα οἱ Τοῦρκοι ἐπανῆλθον εἰς Σάλωνα, εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐφρονεύθησαν ἐκ τῶν Ἑλλήνων 37, τὴν δὲ 26ην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς οἱ Τοῦρκοι φοβηθέντες ἀνεχώρησαν τῶν Σαλῶνων ἀφίσαντες δύω κανόνια, τὰς σκηνάς, πολεμοφόδια καὶ ἄλλα πράγματα καὶ οὕτως ἡλευθερώθη ἅπας ὁ τόπος αὐτὸς ἐκ τῶν ἐχθρῶν· ἀπέρασεν καὶ τὸ ἔαρ τοῦ 1825 ἔτους διὰ γιγαντώδους πάλης πρὸς τοὺς βαρβάρους καὶ διὰ τῶν νικητηρίων ὀπλῶν τῶν Ἑλλήνων διὰ ξηρᾶς τε καὶ θαλάσσης.

Ἐπανερχόμεθα ἐξακολουθοῦντες τὴν ἐξιστόρησιν τῶν συμβάτων εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου.

Περὶ τὴν 18ην Νοεμβρίου ἐνεφανίσθη ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος συγκείμενος ἐξ 100 πλοίων ὑπὸ τὸν Ναύαρχον Χουστρέφην καὶ περιπλέον διέβη ἔμπροσθεν τοῦ Βασιλαδίου καὶ διευθύνθη πρὸς τὰς Πάτρας, τὰ Καστέλια καὶ τὴν Ναύπακτον διὰ τὰ ἐφοδιάσῃ μετὰ ζωοτροφῶν καὶ παντὸς ἀναγκαίου.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔφθασε καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος συγκείμενος ἐκ μόνον τριάντα πλοίων ὑπὸ τὸν Ναύαρχον Μιαούλην, ὅστις μόνον τὸν ὀλίγον στόλον ἀπέναντι γιγαντιαίου ἐχθρικοῦ, μόνον τοῦτο ἐπάλλαισεν ἐπὶ δέκα ἡμέρας νυχθημερὸν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ μετ' ἀπαραδειγματίστου τόλμης καὶ καρτεροψυχίας, ἀτυχῶς ὅμως τὴν φορὰν ταύτην ὁ ἐχθρικός στόλος ἦτον ἐφοδιασμένος μετὰ Εὐρωπαίων ἀξιωματικῶν, ὑπερεῖχε δὲ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τετραπλασίως ἀπὸ τὸν Ἑλληνικόν, διὰ τοῦτο καὶ δὴν ἠδυνήθη τὴν φορὰν ταύτην ὁ Μιαούλης νὰ σείσῃ τοὺς ἐχθρούς ἀπὸ τὴν θέσιν των, μετέβη δὲ εἰς Ἰδραν πρὸς ἐφοδίαςιν τροφῶν, ὁ δὲ Χουστρέφης μείνας ἐλεύθερος μετεβίβασεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Κιουταχῆ τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου.

Τὴν δὲ 24ην τοῦ Δεκεμβρίου ἔφθασαν διὰ τοῦ Κρουονερίου ἐκ Πατρῶν 4 χιλιάδες τακτικοὶ Ἄραβες τοῦ Ἰμπραχὴμ Πασσᾶ, ὁδηγούμενοι ὑπὸ ἀξιωματικῶν Γάλλων μετὰ ἑξ ἑκατονταίων, τὸ ἀναγκαῖον πυροβολικὸν καὶ ἵππικόν, οἵτινες καὶ ἐπροπορεύοντο, ὁ στρατὸς οὗτος ἐτοπεθετῆθη ξεχωριστὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Κιουταχῆ.

Οἱ πολιορκούμενοι βλέποντες τὸν Ἀραβικὸν στρατὸν δὲν ἐπτολήθησαν, ἀλλ' ἠγανάκτησαν μεγάλως ὅπου τοὺς ὁδηγοῦσαν ἀξιωματικοὶ Γάλλοι, μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔφθασε καὶ αὐτὸς ὁ Ἰμπραχίμης μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἀναγκάων πολεμοφοδίων, μετ' ὀλίγον δὲ οἱ πυροβολισταὶ τοῦ Ἰμπραχίμης ἀντικατέστησαν ἐκείνους τοῦ Κιουταχῆ καὶ ἤρχισαν τὸν τρομερὸν κατὰ

τοῦ φορυρίου καὶ τῆς πόλεως κανονοβλιτμὸν διὰ τῶν βαρέων σφαιρῶν καὶ ἔφεραν μίγαν ἀφηνιμὸν εἰς τὰς οἰκίας τῆς πόλεως.

Τὴν δὲ 9ην τοῦ Ἰαννουαρίου ἐνεφανίσθησαν τρία Πετζιώτικα πλοῖα ἐκ τοῦ ὑπὸ τὸν Ναύαρχον Μιαούλην Ἑλληνικοῦ στόλου, τὰ ὁποῖα φθίσκοντα πρῶτα εἰδοποιήσαν τὴν Κυβερνητικὴν ἐπιτροπὴν περὶ τῆς ἀφίξεω· τοῦ Μιαούλη μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, καὶ τοῦ ὁποῖου ἀφιγθέντος, τὰ Ὀθωμανικὰ πλοῖα κατέφυγαν ὑπὸ τὰ κανονοστάτια τῶν Πατρῶν, μία δὲ ἐκ τῶν ἐχθρικών πλοίων φρεγάτῃ ἐξώκειλε καὶ ἐρρίχθη ἐπὶ τῆς νήσου τοῦ Καλάμου, ἐπὶ τῆς ὁποίας διαταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Ναυάρχου ὁ εἰς Ἰδρας Γεώργιος Πολίτης κατηύθυνε τὸ Πυρπολικόν του καὶ τὴν κατέκαυτε, τὰ δὲ πληρώματα πετόντα ἐπὶ τῶν ἀκτῶν ἐφρονεύθησαν παρὰ τῶν Ἑλλήνων.

Τὴν δὲ 10ην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος ἐξεκίνησεν ὅπως ἐμποδίσῃ τοὺς Ἕλληνας τοῦ νὰ μεταβιβάσωσι τὴν ὁποίαν ἐκόμεζαν διὰ τὸ φορύριον τροφὴν, δεκατέσσαρες φρεγάτες τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου ἐτέθησαν εἰς γραμμὴν, πρὸς τὰς ὁποίας ἀντιπαρετάχθησαν ἑνδεκα βρῖκια ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἐν τάξει καὶ μετὰ μιᾶς ὥρας συμπλοκὴν, τῆς θαλάσσης οὔτης τρικυμώδους· οἱ Ὀθωμανοὶ ἔστρεψαν τὰ νῶτα δευθυνόμενοι πρὸς τὸν Πάπυν, τὴν ἐπισύσαν ἐνωθεὶς ὁλόκληρος· ὁ Τουρκικὸς στόλος προέβη κατὰ τοῦ στολίσκου τοῦ Μιαούλη· ὁ ἀντὶμαχος οὗτος Ἕλληνα Ναύαρχος, ἂν καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ κατὰ τὸ μέγεθος ὁ ἐχθρὸς ὑπερτερεῖ δεκαπλάσιον, μόλις τοῦτο ναυμαχίῃ καὶ διασχίσας πολλάκις τὸν ἐχθρικὸν στόλον τὸν ἐνίκησεν ἐπὶ τέλους τρέψας αὐτὸν εἰς φυγὴν καὶ τοῦ· καταδίωξε μέχρι τῶν Πατρῶν καὶ ἔπειτα ἐπέστρεψεν εἰς τὰ παράλια τοῦ Μεσολογγίου, τὴν ἐπισύσαν, ὁ Ἀντιναύαρχος Στρεπτός ἀπεβίβασε πολεμοφόδια εἰς τὸ Μεσολόγγιον καὶ δύο μηνῶν τροφὴν, τὴν ἀκόλουθον ὁ στόλος μετέβη εἰς Ἰδραν. Ἐληξε δὲ ὁ χειμὼν καὶ τὸ ἔτος 1825.

Ὁ Ἱμπεραχὴμ Πατισῆς ἐν τῷ διαστήματι τῆς πύλης τῶν στόλων ἡρεμῶν καὶ προετοιμίζετο διὰ νὰ προεβίλῃ τὸ φορύριον διὰ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς καὶ διὰ μὲν τῆς προσβολῆς τῆς θαλάσσης ἡτοίμασε σχεδίας καὶ κανονοφόρους, διὰ δὲ τῆς ξηρᾶς κανό-

νια, ὄλμους καὶ τὰ παρόμοια, τὰ δὲ συγκεντρωμένα ὑπὸ τὴν διαταγὴν τοῦ στρατεύματα ἦσαν δέκα περίπου χιλιάδες τακτικοὶ ὑπὸ ἀξιωματικῶν Γάλλους, 2,500 ἄτακτοι πάσης φυλῆς Κρήται, Λαλαῖνοι καὶ λοιποὶ καὶ ἄλλοι 2,500, Ἀλβανοὶ καὶ 1,500 Μαμαλιῦκοι, 500 Κιζιάκοι τοῦ Καπετᾶν Πασσᾶ, προσέτι ἔλαβε καὶ δέκα χιλιάδας ἐκλεκτοῦς στρατιώτας ἀπὸ τοῦς ὑπὸ τὸν Κιουταχῆν, ὥστε ἐκτὸς τῆς ναυτικῆς δυνάμεως καὶ τῆς ιδιαιτέρας τοῦ Κιουταχῆ· ὁ Ἱμπραχὴμ Πασσᾶ εἶχε ὑπὸ τὴν διαταγὴν τοῦ 27 χιλιάδας στρατὸν ἐκλεκτὸν, οἵτινες ἐπάλαιον κατ' ἀσθενοῦς φρουρᾶς πολιορκουμένης ἐντὸς ἐρειπίων φρουρίου, καὶ ἥτις ἐπλησίαζε νὰ τελειώσῃ καὶ τὴν τροπὴν ὅπου εἶχεν μεταθεσθᾶς ὁ Ναύαρχος Μιαούλης, ἐπιτροπὴ τις ἀπεστάλη ἀπὸ τὸ Μεσολόγγιον εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ εἰς τὸ Βουλευτήριον ἐξαιτουμένη ὅπως γίνῃ φροντίς διὰ νὰ ἐφοδιασθῇ τὸ Μεσολόγγιον ἀπὸ πολεμοφόδια καὶ τροφᾶς καὶ εἰ δυνατόν νὰ δοθῶσι καὶ μισθοὶ τινες εἰς γυμνητεύοντας στρατιώτας, ἀτυχῶς ὅμως τὸ ταμεῖον ἦτον κενὸν χρημάτων, μολονότι ἡ Κυβέρνησις ἐπροθυμοποιήθη καὶ ἐμεταχειρίσθη ὅλα τὰ μέσα διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ στείλῃ ἐν μέρει χρημάτων καὶ τὰς ἀναγκαίαις τροφὰς ἐν Μεσολογγίῳ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ προχείρως, παρομοίως τοιαύτη βραδύτης ὑπῆρχε καὶ διὰ τὰ μέσα τῆς ἐκκινήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου.

Ὁ Καπετᾶν Πατσᾶς διέτρεχεν ἐλευθέρως ὅλα τὰ παράλια τῆς Αἰτωλίας καὶ Πελοποννήσου καὶ ἀφθόνως ἐπρομήθευεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ὀθωμανῶν τὰς ἀναγκαίαις τροφὰς κλπ. ὁ δὲ Ἱμπραχὴμ Πασσᾶς ἐτοιμάζετο νὰ προσβάλλῃ διὰ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς τὸ Μεσολόγγιον τὸ δὲ πυρρὸν του ὄν πολυάριθμον καὶ διευθυνόμενον ὑπὸ ἐπιδεξίων εὐρωπαίων πυροβολιστῶν ἐκαραυνοβόλοῦσε καὶ διεβρόχηνε τὰ τείχη, πρὸς τὰ ὅποια προετοιμαζε τὸν τακτικὸν στρατὸν ὑπὸ ἀξιωματικῶν ἐξεληθόντων ἀπὸ τὰ σχολεῖα τῆς Εὐρώπης, οἵτινες ὤφειλον νὰ ὀρμήσωσιν ἐπὶ τῶν ὀπλημάτων τοῦ φρουρίου, ἄλλοι δὲ ἀξιωματικοὶ Εὐρωπαῖοι ἐπὶ τῶν Ὀθωμανικῶν πλοίων διετήρουν τὴν πολιορκίαν στενῶς καὶ ἐμποδίζον τὴν μετακμίσιν πικτὸς βοήθηματος εἰς τὸ φρούριον ὥστε ὁ κίνδυνος ἡμέραν τῇ ἡμέρᾳ κινδύνου καὶ ἐκφυγῆτο.

‘Ο Ἱμπραχίμης ἀφοῦ ἐτελείωσε τὰς ἐνεργείας του ἐπὶ τῶν προετοιμασιῶν τοῦ πολιορκητικοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἐσκήνωσε τοῦτο, καθὼς καὶ τὸν στολίτην του ἔχων ἑτοιμον, διέταξε τὴν 12ην Φεβρουαρίου τρομερὸν πῦρ ἀδιάπαυστον ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, τὴν δὲ 16ην δὺν ὥρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον διέταξε 5 χιλιάδες στρατὸν, οἵτινες βοηθούμενοι ἀπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἐπροχώρησαν πρὸς τὰ τεῖχη φέροντες ἐργαλεῖα καὶ τὸ ἀναγκαῖον ὑλικὸν πρὸς κατασκευὴν χαρακωμάτων· ἡ τῶν ἄλλ’ προμαχώνων φρουρὰ ἐνόησασα αὐτοὺς καὶ δόσασα τὸ σημεῖον ἤρχισε τὸ πῦρ πανταχόθεν, ἀλλ’ οἱ Ἕλληνες μὴ εὐχαριστηθέντες εἰς τοῦτο μόνον ἠνοιξαν τὰς θύρας τοῦ φρουρίου καὶ ἐρρίφθησαν κατὰ τῶν βρυθάρων μὲ τὴν σπάθην εἰς τὰς χεῖρας καὶ ἤρχισαν μετ’ αὐτῶν συμπλοκὴν πεισματώδη, ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς ἔχθρους Ἀραβας, Ἀλβανοὺς καὶ Γκέκιδες, ἐλθόντος δὲ ἐναντίον αὐτῶν ἐνὸς σώματος ἱππέων Μαμελούκων ἀπεσύρθησαν ὀλίγον σύροντες κατόπιν των τοὺς ἔχθρους, τοὺς ὁποίους ἀφοῦ ἔφεραν εἰς σημείον ὅπου εἶχαν ὑπόνομον εἶδαν τὸ πῦρ καὶ ἐκτραγέια ἐξελόθρευσε πολλοὺς τῶν ἐχθρῶν τούτων. Εἰς τὴν μάχην ταύτην ὁ Ἱμπραχίμης ἀπώλεσεν ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐφρονέυθησαν ἑπτὰ καὶ ἐπληρώθησαν ἑνδεκα· ὁ ἐχθρὸς βλέπων τὴν ἥτταν ταύτην τοῦ στρατοῦ του καὶ φοβούμενος τὴν ἀμύρωσιν τῆς ὑπολήψεως τοῦ τακτικοῦ του στρατοῦ ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ νέαν ἐπίθεσιν, ἀλλ’ οἱ Ἕλληνες ἐξελθόντες καὶ αὖτις ἐπέπεσαν κατ’ αὐτῶν ἐφόνευσαν καὶ ἐπλήγωσαν περὶ τοὺς τριακοσίους, καὶ ἐπὶ τέλους τοὺς ἀπεδίωξαν μακρὰν καὶ ἐπέστρεψαν θριαμβεύοντες εἰς τὴν πόλιν.

‘Ο Ἱμπραχίμης ἀπελπισθεὶς ἀπὸ τοῦ νὰ κατακτήσῃ διὰ τῆς ἐφόδου ἐκ τῆς ξηρᾶς τὸ Μεσολόγγιον, ἀπεφάσισε νὰ πολιορκήσῃ τοῦτο διὰ θαλάσσης καὶ εἰ δυνατόν νὰ κυριεύτῃ ὅλας τὰς ἐν τῇ Λίμνῃ ὀχυράς θέσεις διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον ἀπὸ τοῦ νὰ μετακομίσῃ τροφὰς καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα ἐν τῇ φρουρῇ, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξελθὼν ὁ στολίτης του ἐκ τοῦ ὄρμου τῆς Ἀσπρῆς Ἀλυκῆς διέκοψε τὴν κρινωνιάν μεταξὺ τοῦ Ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ Μεσολογγίου, τὴν δὲ 22αν Φεβρουαρίου ἐν

δίχροτον ἀτμοκίνητον ρομουλκιῶν καὶ ἄλλα πολλὰ πλοῖα ἀφίχθησαν ἐκ Πατρῶν εἰς Μεσολόγγιον, ἐννέα δὲ λέμβοι καὶ δεκαοκτὼ λαντζόνια εἰσπλῖνον εἰς τὴν ἀβαθὴ Λίμνην διὰ τῆς διώρυγος τοῦ Βασιλαδίου.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἅπας ὁ στολίσκος ἐξώρμησε κατὰ τοῦ τείχους τοῦ Βασιλαδίου, ἡ ἀσθενὴς φρουρὰ συγκειμένη ἐκ Μεσολογγιτῶν ὑπὸ τὸν φροῦρarchον Ἀναστάσιον Παππᾶ Λουκᾶ εὐρέθη πανταχῶθεν πολιορκημένη αἱ δὲ βόμβαι καὶ σφαῖραι τῶν ἐχθρῶν ἀδιακόπως ἐξετοξεύοντο ὑπὸ τῶν λεμβῶν, ἀλλὰ ποσῶς δὲν ἐδειλιούσαν μόνον ἀντέστησαν καρτερικῶς, ἀτυχῶς δὲ βόμβαι τις πεσοῦσα ἐπὶ τῆς πυριταποθήκης ἐτίναξεν αὐτὴν εἰς τὸν ἀέρα, οἱ δὲ ἐχθροὶ ἐξώρμησαν ἐπὶ τοῦ τείχους καὶ ἐπέτυχαν νὰ τὸ κυριεύσουν, οἱ δὲ ἐν αὐτῷ Ἕλληνες οἱ μὲν ἔπεσαν ἡρώϊκῶς, ἄφου κατέσφαξαν ἀπείρους τῶν ἐχθρῶν, οἱ δὲ διὰ τῶν ῥηχῶν ἠδυνήθησαν νὰ μεταβοῦν εἰς Μεσολόγγιον.

Ἡ ἄλωσις τοῦ Βασιλαδίου ἐνεθάρρυνε τὸν ἐχθρὸν καὶ ὥς ἐκ τούτου ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ τὰ νησίδια τοῦ ἀνατολικοῦ Ντολμᾶ καὶ Πόρον, τὰ ὅποια καὶ ἐκυρίευσε μετὰ αἵματωδεσάτην μάχην, εἰς ἃ ἄπειροι τῶν ἐχθρῶν ἐφονεύθησαν καθὼς καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων περὶ τοὺς διακοσίους, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ ἀνατολικόν, τὸ ὁποῖον, ὄν ἀδύνατον νὰ ὑπερασπισθῇ, παρεδόθη διὰ συνθήκης.

Τὰ δυστυχήματα τοῦ Βασιλαδίου, Ντολμᾶ καὶ τοῦ Αἰτωλικοῦ ἐλύπησε μὲν τὴν φρουρὰν τοῦ Μεσολογγίου, ἀλλ' οὐδὲν ἄπεθάρρυνεν αὐτὴν, διὸ καὶ ἐξεληόντες μέρος τῆς φρουρᾶς ἐξ αὐτοῦ τοῦ φρουρίου ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἔσφαξαν ἐξ αὐτῶν μίχρη πεντακοσίων καὶ ἐνεπνευσαν τὸν τρόμον εἰς τοὺς λοιπούς, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν πλήρεις λαφύρων, ἐκ τούτων ἁπάντων ὁ Ἱμπραχίμης ἐπληροφορήθη, ὅτι ἦτον ἀδύνατον διὰ τῆς ἐφόδου νὰ ἐπιτύχῃ, διότι οἱ Ἕλληνες μ' ὅλην τὴν σμικρότητα τοῦ ἀριθμοῦ ἀπέναντι τοῦ πολυαριθμοῦ στρατοῦ τῶν ταχτικῶν καὶ ἀτάκτων βαρβάρων πάντοτε ὑπερεῖχον εἰς τὴν ἀνδρίαν καὶ ἐλόμβανον τὰ νικητήρια, ὅθεν ὁ ἐχθρὸς ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐνεργήσῃ καὶ ἀποκαταστήσῃ τὴν πολιορκίαν στενωτάτην διὰ νὰ

ἔλθουν οἱ Ἕλληνες εἰς ἀπελπιστικὴν θέσιν, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀφ' οὗ ἔγεινε κύριος τῶν δυτικῶν θέσεων τῆς Λίμνης καὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ συνέλαβε τὴν ιδεάν γὰ κατακτήτη καὶ τὰς ἀνατολικὰς διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Κλεσώδης καὶ τότε πλέον ὀχυρούμενος ἐν αὐταῖς νὰ φέρῃ τὴν στενοχωρίαν καὶ τὴν ἀπελπισίαν εἰς τὴν φρουράν, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπηύξησε τὸν στολίσκον καταστευάσας καὶ ἄλλα πλοιάρια πλατέα πρὸς ἐπιβίβασιν καὶ ἀποβίβασιν στρατοῦ.

Οἱ Ἕλληνες προΐδόντες τὰ σχέδια ταῦτα μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βασιλαδίου ἀπεφάσισαν καὶ ἐξαπέστειλαν εἰς τὸ Νησιδίον τῆς Κλεισώδας καὶ ὠχύρωσαν αὐτὸ καὶ τὴν ἐκεῖ ἐκκλησίαν τῆς Ἀγίας Τριάδος, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔθισταν καὶ φρουράν ἐξ ἐκκτὸν περίπου στρατιωτῶν ὑπὸ τὸν Χριστόδουλον Χ. Πέτρον, ἀλλ' οὗτος ἀσθενήσας ἔμεινεν εἰς Μεσολόγγιον, περὶ τὸν Μάρτιον ὁμῶς ὁ λιμὸς ἤρχησε νὰ μαστιίῃ τὴν φρουράν.

**Μάχη τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Τζαβέλα εἰς Κλεισόβαν
κατὰ τῶν Τούρκων καὶ Ἀράβων, εἰς τὴν ἑθριάμ-
βευσαν οἱ Ἕλληνες.**

Τὴν δὲ 24ην Μαρτίου ὁ ἐχθρὸς μετέφερεν ἐν τῇ Λίμνῃ πέντε μεγάλας λέμβους καὶ ἐνενήκοντα λατζόνια, εἰς τὰ ὁποῖα περὶ τὴν μεσημβρίαν ἀπεβίβασε 2500 ἐκλεκτοὺς στρατιώτας, τοὺς ὁποῖους ἰδοῦσα ἡ φρουρά καὶ μὴ γνωρίζουσα πρὸς ποῖον μέρος ἤθελε τοὺς διευθύνει, ὅλην τὴν νύκτα διέμεινεν ἐπὶ τῶν ὀπλων, τὴν δ' ἐπιούσαν περὶ τὸ λυκαυγὲς ὁ στολίσκος διευθύνθη πρὸς τὴν Κλεισόβαν, συγχρόνως δὲ καὶ ἄλλοι ἐχθροὶ διὰ ξηρᾶς προσήγγιζαν τὸ νησιδίον καὶ διεσπείροντο ἐπὶ τῶν διαφόρων ἄλλων νησιδίων, ὅπως ριπτόμενοι εἰς τὴν θάλατταν νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τοὺς τῶν λεμβῶν καὶ νὰ τοὺς ἐνισχύνωσιν εἰς τὴν γενομένην προσβολήν· ὁ στρατηγὸς Κίριος Τζαβέλας, ὅστις παρὰ τῆς φρουρᾶς εἶχε τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς ἐνὸς σώματος διὰ νὰ διδῇ ἐπικουρίαν εἰς τὴν ἀνάγκην προσβολῆς τινος τοῦ φρουρίου, οὗτος εἰς τὴν στιγμὴν ταύτην εὐρέθη εἰς τὴν παραλίαν μετὰ μικρὸν ἀριθμὸν στρατιωτῶν καὶ ἀπνευστὶ ἐρρίψθη μετὰ τὸ μικρόν αὐτὸ σῶμα

εξ τι πλοῖον καὶ διευθύνθη εἰς τὴν ἀπειλουμένην νῆτον, τὸ παράδειγμα τοῦ ἡκολούθησαν καὶ ἄλλοι πολεμισταὶ ἐκ διαφόρων σωμάτων, ἀλλ' ἐπρόφθισαν καὶ ἐμβῆκαν ἐν τῇ νήτῳ γινόμενοι μόνον περὶ τοὺς 150, ἔνθα ὁ Τζαβέλας ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς των καὶ οἱ ἐχθροὶ ἀλαλάζοντες περὶκυεῖν εἰς μάχην, ἥτις ἤρχισε τὴν ὥραν ὥρα τῆς πρωίας.

Ὁ Ἰμπραχίμης περικυκλώσας διὰ τῶν λεμβῶν καὶ τοῦ στρατοῦ τὴν Κλείτοδον ἐξάπέστειλε καὶ αὐτὸν τὸν Ῥεσίτην μὲ στρατὸν διὰ ξηρᾶς ὅπως ὀδηγήσῃ καὶ ἐνιχύσῃ τὴν προτοδολὴν, ἥτις πρῶτον ἤρξατο διὰ ζωηροῦ κανονοβολισμοῦ, ὅστις γύρωθεν ἐγένετο τρομερὸς καὶ ἀδιάκοπος ἐπὶ μιᾷ ὥρᾳ, οἱ βάρβαροι ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ἐπλησίασαν τόσον, ὥστε καὶ διὰ λίθων ἡθύναντο νὰ μάχωνται, ἀκολούθως ἐδόθη τῆς ἀποδύσεως τὸ σημεῖον καὶ ὁ μῆσος ἐρρίφθησαν ἐκ τῶν λεμβῶν 52 σημαιοφόροι εἰς τὰ κύματα, παρορμίας καὶ ὁ διὰ ξηρᾶς στρατὸς ἐφώρμησε καὶ οὗτος ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν χαρᾶκωμάτων.

Ὁ ἀτρόμητος Τζαβέλας διήρπεν ἕκαστον εἰς τὴν κατάλληλον θέσιν καὶ μεθ' ὅλης τῆς ἀταραξίας διέταξε νὰ μὴ πυροβολήσῃ κανεὶς, εἰμὴ ὅταν οἱ ἐχθροὶ ἔλθωσιν εἰς τοὺς παταύλους τῆς φράκτης. Οἱ Ἕλληνες ἐξετέλεισαν μεθ' ὅλης τῆς ἀταραξίας καὶ ἀφοβίας τὴν διαταγὴν, οἱ βάρβαροι λοιπὸν ἐπλησίασαν ἀνεμποδίστως καὶ ἔθιγον ἤδη τὰ χαρᾶκώματα, ὅτε τρομερὸν πῦρ ἐξερρήχη ἐκ τοῦ σύνεγγυς διὰ τῶν μισθραλίων τῶν δύο πυροβολῶν καὶ ἡ ψιλὴ φωτιὰ κατελείπετε τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν, ἥτις χρημνισθεῖσα κατασκέπατε τὸ ἔδαφος, οἱ ἀκολουθοῦντες ἐκλονίσθησαν, ἀλλ' οἱ ἀρχηγοὶ των καὶ ὁ στρατάρχης τοὺς διέταξεν ἐντόνως νὰ κίρουν ἄλλην ἐρρῶν, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἔλαβε τὴν τύχην τῆς πρώτης· τέσσαρες ἐρρῶν ἐγένοντο ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης ἀλλ' ὅλαι ἀπεκρούσθησαν, μετὰ μεγάλῃς γενναίότητος καὶ μὲ ἀκαταλόγηστον ζῆμίαν τοῦ ἐχθροῦ, τέλος οἱ βάρβαροι τρέπονται εἰς φυγὴν, ὁ Ῥεσίτης προχωρεῖ διὰ νὰ τοὺς ἐνθρῶνῃ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πληγῶν εἰς ἐπιστρέφει, καὶ οὕτω περὶ τὴν μεσημβρίαν ἐπυρροὶ γινόμενοι ἐκ τῆς μεγίστης θραύσεως των κατεργαζόμενοι, ἀπεμακρύνθησαν ἀφίταντες εἰς τὸ πεδιον χιλιάδες πτωμάτων.

Ἐπιστρέψας κατῃσχυμένος ὁ Κιουταχῆς ἐπεπλήχθη πικρῶς ἀπὸ τὸν Ἱμπραχίμην λέγων, ὅτι ἔδειξε πολλὴν ἀνικανότητα νὰ μὴ δυνῇ νὰ καταβάλῃ μίαν φοῦκταν ἀνθρώπων ὠχυρωμένων ὅπισθεν ἐνὶ ἀδυνάτου ὀχυρώματος συνισταμένου ἐξ ὀστράκων καὶ θαλασσιῶν χόρτων. Ὁ Κιουταχῆς τὸν ἀπήντησεν, ὅτι τὸ στάδιον εἶναι ἀνοικτὸν καὶ ἐὰν νομίζῃ ὅτι δὲν ἐνήργησε καλῶς οὗτος τὸ καθήκον, δύναται αὐτὸς ὁ Ἱμπραχίμης ἐὰν ἀγαπᾷ νὰ τὸ ἐνεργήσῃ ἔτι καλῆτερον, αὐτὸς δὲ πολὺ θὰ εὐχαριστηθῇ, ἐὰν δυνῇ νὰ φέρῃ τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ ἅς νομισθῇ αὐτὸς ἀνίκανος· ὁ Ἱμπραχίμης ἐρεθισθεὶς ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ῥεσίτου διέταξεν ἀμέσως νὰ ἐτοιμασθῇ ὁ στρατὸς καὶ νὰ κτυπήσουν τὰ τύμπανα βῆμα προβολῆς, τὰ στρατεύματα χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἀναβολὴν ἐξεκίνησαν ὑπὸ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Σουλεϊμάν Μπεϊ, Γάλλου· ἦτον ἡ ὥρα μία μετὰ μεσημβρίαν, ὅτε ἐξεκίνησαν τὰ Αἰγυπτιακὰ στρατεύματα διευθυνόμενα πρὸς τὴν Κλείσωβαν, ὁ Κίτζο Τζαβέλας εἶχε διατάξει τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας νὰ καθαρίζωσι τὰ ὄπλα, οὔτινες μόνις εἶχον τελειώσει καὶ ὁ ἐχθρὸς ἔφθασε μὲ τὰς Αἰγυπτιακὰς τακτικὰς στήλας, αἵτινες ὤρμησαν ἐπὶ τοῦ μικροῦ ὀχυρώματος καὶ μὲ τὰς χεῖρας ᾤδραν τοὺς πάλους τῶν ὀχυρωμάτων καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ φρουρὰ τοῦ Μετολογγίου ἐνόμισεν, ὅτι οἱ ἐχθροὶ κατεκυρίευσαν τὴν Κλείσωβαν, ἀλλ' ὁ γενναῖος ἀρχηγὸς ἄφισε τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐπλησίασαν τόσον κοντὰ, ὥστε οὐδεμία βολὴ νὰ ὑπάγῃ ἐπὶ ματαίῳ διέταξεν ἀμέσως τὸ πῦρ καὶ ἐξετελέσθη κατακεραυνώσας τοὺς τῆς πρώτης γραμμῆς πλησιάσαντας, οὔτινες ὡς ἀστάχυνες κατεθερίσθησαν καὶ ἐστρώθησαν εἰς τὸ ἔδαφος· οἱ ἐχθροὶ ἰδόντες τὴν φθορὰν τῶν ἐσταμάτησαν ἐπὶ ὀλίγον, ἀλλ' ἐπῆλθε καὶ δεῦτερον καὶ τρίτον πῦρ ἐπ' αὐτῶν καὶ τοὺς κατεκύλισεν εἰς τὴν γῆν· ὁ ἐχθρὸς διέταξε νέαν ἔφοδον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἔπαθε τὰ χεῖρωνα τῆς πρώτης, ὁ ἐχθρὸς ἐπανελάσας τὴν διαταγὴν καὶ ἐγένετο τρίτη ἔφοδος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἀπεκροήθη παρομοίως, ὁ Τζαβέλας ἰδὼν ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ ἦσαν οἱ ὠθοῦντες τοὺς στρατιώτας εἰς τὴν ἔφοδον διέταξε νὰ πυρβολήσουν πρὸ πάντων κατὰ τῶν ἀξιωματικῶν, οὔτινες τοὺς ἐκρατοῦσαν καὶ τοὺς ὠθοῦ-

σαν εἰς μάχην, ἑπτὰ ἐφορμήσεις ἐγένοντο καὶ εἰς τὰς ἑπτὰ ἀπε-
κορύβθη ὁ ἐχθρὸς μετὰ μεγίστης φθοᾶς, ὥστε εἶχε πλησιάζει
ἢ νύξ ὅτε ὁ ἐχθρὸς βραδέως ἀπεσύρθη κατῃσχυμένος ἀπολέσας
εἰς τὴν μάχην ταύτην περὶ τοῦς 2500, ἐφονεύθη δὲ καὶ εἰς
ἐπίσημος συγγενῆς τοῦ Ἰπραχίμη, ἐπληρώθη καὶ ὁ Σουλεϊμάν
Μπέης, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν περὶ τοῦς τριᾶκοντα καὶ
κατὰ τὸ διπλοῦν ἐπληρώθησαν, ἄπειρα δὲ λάφυρα καὶ ὅπλα ἔλα-
βον ἐκ τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες ἔπεσον ἐν τῇ πεισματώδῃ ταύτῃ
μάχῃ.

Ὁ ἐνθουσιασμὸς ὑπῆρξε μέγας ἐν Μετολογγίῳ καὶ ἅπαντα τὰ
στόματα ἐξυμνοῦσαν τὸν Τζαβέλαν καὶ τοὺς λοιποὺς διὰ τὴν
καρτερίαν των, οἱ δὲ δῶα Σατράπαι Ἰπραχίμης καὶ Ῥεσίτης
κατῃσχυμένοι ἀπέναντι μιᾶς φύκτας Ἑλλήνων ἀπεσύρθησαν καὶ
ἐκλείσθησαν εἰς τὰς σκηνάς των καὶ ἐλσειολογοῦνταν τὴν ἀθλίαν
των θείσιν καθὼς καὶ ἄπκς ὁ στρατὸς εἶχε παραιτήσῃ τὰς θέσεις
καὶ μόνον οἱ σκοποὶ καὶ μικρὰ φρουρὰ ἐφύλαττε τὰ κανονιστά-
σια. Ἐὰν οἱ Ἕλληνες ἀπεφάσιζαν εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην νὰ
ἐξέλθουν τοῦ φρουρίου καὶ ἀναχωρήσουν βεβαίως ἀνεμωτὶ ἤθε-
λον δαβῇ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, ἀλλ' ἔχοντες ἐτι μεγάλας
ἐλπίδας διὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ στόλου διέμενον ἐγκαρτεροῦντες
μολονότι πρὸ δεκοπίντε ἡμερῶν εἶχεν ἐκλείψει παντελῶς ὁ ἄρτος.

Πραγματικῶς ὁ περιμενόμενος στόλος ἐφθασεν, ἀλλὰ δυστυχῶς
ταύτην τὴν φράν οὐδεμίαν ἡδυνήθη νὰ δώτῃ συνδρομὴν, διότι
ὁ Ὀθωμανικὸς καὶ ὁ Αἰγυπτιακὸς στόλος εἶχε πληρωθῇ ὑπὸ
ἀξιωματικῶν Ρωσσιῶν, οἵτινες τὸν εἶχον διοργανίσει καὶ πη-
ρατυξοῖ εἰς τρεῖς καλὰς σειράς καὶ προσέτι εἶχον θέσει περὶ αὐ-
τὸν ποῖλα σχέδια διὰ νὰ τὸν προφυλάξωσιν ἐκ τῆς πυρπολήσεως
ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ πυρπολικά πρὸς δὲ εἶχον σχηματίσει καὶ εἰς
τὴν ξηρὰν κανονιστικίαν πρὸς ὑπεράσπισίν του· ὅθεν μόλας τὰς
μεγάλας προσπάθειάς τοῦ Ναυάρχου Μισούλη δὲν ἡδυνήθη νὰ
δώσῃ εἰς τὴν φρουρὰν συνδρομὴν ἢ προμηθεῖαν τινα, ὥστε ἐπῆλ-
θεν ἐντελὲς στέρσις παντὸς εἶδους τροφῶν, ἀφού ἐφαγαν ὅλα τὰ
ἀκαθάρτα ζῶα καὶ τὰ τῆς παραλίας ἀλμυρὰ χόρτα, τὰ ὁποῖα
καὶ ταῦτα μὲ τὸν μεγαλήτερον κίνδυνον τα ἐξόναζον, διότι ὁ

ἐχθρὸς τοὺς κεραυνοβόλῃ· ἐξ αὐτῶν τῶν χόρτων ἐπῆλθε καὶ μεγίστη ἀσθένεια εἰς τὴν φρουράν. Ἐκ τῆς στενῆς πολιορκίας ἐπῆλθε γενικὴ ἑλλειψις τῶν τροφῶν, ἐξ ἧς ἡ φρουρά τοῦ Μεσολογγίου ἀπεφάσισε καὶ ἐξετέλεσεν τὴν ἐνδοξὸν ἐξόδον αὐτῆς.

Ἐκ τούτων ἀπάντων ἀναγκασθέντες οἱ ἀρχηγοί, ἀφοῦ ἀπελπίσθησαν ἐκ τῆς τοῦ στόλου συνδρομῆς, ἀπεφάσισαν καὶ ἐσχιδίαν τὴν τολμηρὰν ἐπιχεῖρσιν τῆς ἐξόδου. Εἶχε δὲ ἀποφασισθῇ αὕτη νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸν προμαχῶνα ὀνομαζόμενον Λουνέτα μέχρι τῆς Ἀνατολικῆς παραλίας, διέταξε δὲ νὰ προετοιμασθῶσι τρεῖς ξύλινες γέφυρας, ὅπως αὐταὶ τεθῶσιν ἐπὶ τῆς τάφρου διὰ νὰ διέλθωσι δι' αὐτῶν, μία δὲ στρατιωτικὴ δύναμις ἐμπροσθοφυλακῆς νὰ διέλθῃ πρώτη καὶ νὰ πέσῃ χαμαὶ καὶ νὰ περιμεινῇ τὴν διαταγὴν, δευτέρας δὲ ταύτης νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο στήλας καὶ νὰ ἔμβωσιν ἐν τῷ μέσῳ ἅπαντες οἱ ἀδύνατοι καὶ τὰ γυναικόπαιδα καὶ οὕτω πῶς νὰ ὁδεύσωσι πρὸς τὰ πρόσω μέχρι τῶν ὑπωρεῶν τοῦ ὄρους.

Σχεδιασθεῖσα λοιπὸν ἡ ἐνδοξὸς αὕτη ἐξόδος μόλῃν τὴν στρατιωτικὴν ἐπιτηδειότητα παρ' ὅλων τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς γενναίας φρουρᾶς, ἔθεσεν ὡς ἐμπροσθοφυλακὴν τοὺς ἐμπειροτέρους καὶ γεννασιότερους ἀρχηγούς Σουλιώτας καὶ Ῥουμελιώτας (οὕτω τότε ὠνομαζόντο), καὶ ἐν τῷ μέσῳ, ὡς ἐξῆρθε, τὸ ἀδύνατον μέρος· ἐξῆλθον ἔχοντες ἐμπροσθεν πάσας τὰς φύλαγας, τὴν σημαίαν τοῦ στρατηγοῦ Νότη Βότσαρη, κρατούμενην, ὑπὸ τοῦ γενναίου σημαιοφόρου Ἀργύρη· ἕκαστος δὲ τῶν ὀπλαρχηγῶν εἶχε λάβῃ τὴν ἀνέλογον θέσιν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ὁδεύουσης φρουρᾶς, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ταῦτα παραλείπομεν νὰ ἀναφέρωμεν ὀνομαστὶ, διότι εἰσὶν ἐγγεγραμμένα ἀδαμαντίνους γράμμασι· μόλις τρεῖς χιλιάδες ἦσαν οἱ ἐπὶ τῶν ὅπλων ἀτρόμητοι ἄνδρες τῆς ἀθανάτου ταύτης φρουρᾶς, ἥτις πρὶν φεῖξῃ τῆς 23ης τοῦ Ἀπριλίου, Κυριακὴν τῶν Βαΐων τοῦ ἔτους 1820, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν πρώτων ὀχυρωμάτων, τὰ ὅποια ἐκυρίευσαν αὐθωρὶ, οἱ δὲ φρουροῦντες Ἀραβες διεσκαρπίσθησαν, ἀλλ' ἡ ὀπισθοφυλακὴ καὶ μάλιστα τὰ γυναικόπαιδα διαβαίνοντα τὰς στενάς ταύτας γεφύρας ἔφεραν τὴν ἀταξίαν εἰς τὴν ὀπισθοφυλακὴν, καὶ μάλι-

στα ἐκ τοῦ θορύβου ἔλαθε τὴν εἰδῆσιν ὁ ἐχθρὸς, ὅστις φαίνεται ὅτι εἶχε καὶ πρὶν εἰδοποιηθῆ ἀπὸ προδότην τινά, ὅθεν καὶ ὤρμησεν ὁ στρατὸς οὗτος τοῦ ἐχθροῦ, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, ἤρχισε νὰ αἰχμαλωτίζῃ καὶ σφάζῃ μάλιστα τοὺς ἀδυνάτους καὶ πληγωμένους, ὅσοι δὲ δὲν ἐπρόφθασαν ἢ δὲν ἡδυνήθησαν νὰ ἐξέλθουν τοῦ φρουρίου ἐπερίπλεχθησαν μὲ τοὺς ἐχθροὺς ἐλθόντες εἰς χεῖρας μὲ αὐτοὺς, καὶ ἀδραχθέντες ἐσφάζοντο ἄνθρωπος πρὸς ἄνθρωπον, ὁ ἀλαλαγμὸς ἦτον μέγας καὶ τρομερὸς καὶ δὲν ἤκουέ τις ἄλλο τι ἐν τῇ ταλαίνῃ ταύτῃ πάλῃ εἰμὴ ἀγρίας καὶ τρομερὰς φωνὰς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, θρήνους καὶ ἀλαλαγμοὺς τῶν γυναικοπαίδων καὶ ἀδυνάτων, ὁ ἀὴρ διεδίκε πανταχοῦ τὰς θλιβεράς ταύτας φωνὰς καὶ τὰς ἀενάους πυρσοκροτήσεις τῶν ὅπλων καὶ πυροβόλων, αἱ φλόγαι τῶν πυρκαϊῶν καὶ ὁ πνιγρὸς αὐτῶν καπνὸς εἶχεν ἀποκαταστήσῃ τὴν πόλιν ταύτην ὥστερ μανιώδες πυρίπνοον ὅρος, οἱ δὲ ἐπίτοκος Ἰωσήφ, Ν. Στουρνάρης, Πύλιος Γούσης, Καψάλης, Σιαδήμας, Παπαδιαμαντόπουλος, Ἀθανάσιος Ῥαζῆς, οἱ φιλέλληνες Μάγερ καὶ Κονάνης καὶ τόσοι ἄλλοι μάρτυρες τῆς ἐλευθερίας θέσαντες τὸ πῦρ εἰς τὴν πυριταποθήκην ἐνεταφιάσθησαν εἰς τὴν τέφραν ταύτην ὁμοῦ μετὰ μυρίων ἐχθρῶν.

Οἱ δὲ ἐξελθόντες Ἕλληνες τῆς ἀθανάτου φρουρᾶς, ὡς ἐρρήθη, ὠδεύον εἰς στήλας πρὸς τὰ ἔμπροσ, ὁ ἐχθρὸς ἐκ δυσμῶν ἐπετέθη κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν ἡδυνήθη νὰ τοὺς διαχωρίσῃ, καθότι εἰς τὴν πρώτην ἐξοδὸν ἐπυρσοκρότησαν ἀραιῶς ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐφόνευσαν πολλοὺς ὥστε καὶ ἀπεσύρθησαν, ὠδεύον καὶ οὗτοι εἰς στήλην ὁμοῦ μὲ τοὺς Ἕλληνας, τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ ἐξ Ἀνατολῶν, ὅπου ὑπῆρχεν εἰς τὰ Μποχωρογάλαττα τὸ ἵππικόν τοῦ ἐχθροῦ, τὸ ὁποῖον ἀκούσαν μίαν πυρσοκρότησιν, ἥτις ἀπερὶσκέπτως ἐγένετο, ὠδηγήθη ἐξ αὐτῆς καὶ ἦλθε καὶ ἐπετέθη κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τούτων οἱ Ἕλληνες ἐπιτυχῶς εἰς τὸ ἀμυδρὸν φῶς τῆς Σελήνης ἐπυροβολοῦσαν καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ἀπομακρυνθῶσι καὶ οὕτω ἐξηκολούθουν νὰ ὀδεύωσι καὶ οὗτοι ἐξ Ἀνατολῶν μαζύ των εἰς στήλην φθάσκυτες εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους ἐσταμάτησαν διὰ νὰ λάβουν ἀναψυχὴν τινὰ καὶ εὐχαριστοῦσαν

τὸν Ὑψιστον διὰ τὸν ὁποῖον δέφυγον τὸν κίνδυνον, ἀλλ' αἰφνιδίως εἰδοποιήθησαν ὅτι ὁ ἐχθρὸς εἶχε τοποθετηθῆ ἔμπροσθεν καὶ εἶχε κρατήσει τὸν δίοδον αὐτῶν. Ὁ γνωστὸς διὰ τὴν τόλμην αὐτοῦ Μουστάρμπεϊ Κιαφαζέζης, ἅμα ἔλαβε τὴν εἶδησιν ὅτι ἡ φρουρά ἐξέρχεται, διαταχθεὶς ἔτρεξε καὶ ἐτοποθετήθη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀρακίνθου μετὰ 100 ἐκλεκτῶν Ἀλβανῶν καὶ ἐπέτεθη κατὰ τῆς ἐξελθούσης στήλης καὶ κεκοπιακείας φρουρᾶς, ἐπέφερεν εἰς αὐτὴν πολὺν ἀφανισμόν, ἀλλὰ μολονότι ἦτον ἀδύνατος καὶ κοπιῶσα μολαταῦτα ἀκούσασα τὴν εἶδησιν ταύτην καὶ ἀναλαβούσα τὰς δυνάμεις τῆς ἁδραξε καὶ πάλιν τὰ ὅπλα καὶ ἐπετέθη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ ὁποῖου διασχίσας τὰς φύλαγας ἀπέρρασεν ἔμπροσθεν ἀπολέσασα ὑπὲρ τοῦ διακοσίου ἐκ τῆς ἀτρομῆτου φρουρᾶς, (ἡ θεία δίκη ὁμῶς ἀνταπεδωκεν εἰς τὸν βάρβαρον τοῦτον τὰ ἐπίχειρα τῆς κακίας του, μετ' ὅλγον δώσαντα τὰ κῶα περὶ τὴν Ῥάχρaban τῆς Παρνατίδος ὁμοῦ μὲ τὸν Κεχαγισμπεϊ τοῦ Κιουταχῆ)· ἀπὸ διήλθε καὶ τὸν κίνδυνον τοῦτον ἡ ἀθάνατος αὕτη φρουρά, ἠνώθη μὲ τὸ σῶμα τοῦ Κῶστα Βοτσαρη καὶ τοῦ Καραϊσκάκη, οἵτινες εἶχον ἔλθῃ πρὸ ὀλίγου καὶ εἶχον τοποθετηθῆ εἰς τὸ χωρίον Δερβέκιστα ὅπως δόσωσι συνδρομὴν τινὰ εἰς τὴν φρουράν καὶ οἵτινες εἶχον στείλει ἓν μικρὸν σῶμα καὶ ἔδωσαν ὀλίγην τινὰ συνδρομὴν καὶ ὀλίγας τροφάς εἰς τοὺς ἐξελθόντας.

Ἡ φρουρά φθάσασα εἰς τὸ χωρίον Δερβέκιστα δὲν ἔμεινεν ἐκεῖ, διότι τὸ χωρίον τοῦτο ἦτο ἔρημον κατοίκων καὶ δὲν εἶχεν οὐδὲν εἶδος τροφῆς, ἀλλὰ διευθύνθη πρὸς τὰ Σάλωνα καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Ναύπλιον.

Τοιαῦτον τέλος ἔλαβεν ἡ πολιρκία τοῦ Μεσολογγίου, τοῦ ὁποῖου ἡ μοναδικὴ ἀπόφασις καὶ τὰ τεράστια ἔργα τῆς ὑπερασπίσεως τῆς ἐν αὐτῷ γενεῖας φρουρᾶς, κατέπληξαν ἅπρσαν τὴν ὑφήλιον, διότι τοιαῦτα παραδείγματα ὀλίγα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ παγκοσμίῳ Ἱστορίᾳ.

Οἱ σίμβολοι ἐχθροὶ Ἰμπραχίμ Πασσᾶς καὶ ὁ Κιουταχῆς γενόμενοι κύριοι τῆς τάφρου τοῦ Μεσολογγίου ἄφρισαν ἐν αὐτῇ μιαν ἀνάλογον φρουράν καθὼς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας τῆς

Αυτικῆς Ἑλλάδος καὶ ἀνεχώρησαν ὁ μὲν Ἱμπραχίμ Πατσᾶς διὰ τὴν Πελοπόννησον, ὁ δὲ Ῥούμελη Βαλεσῆ Μεχμέτ Ῥεσίτ Πασσᾶς Κιουταχῆς διὰ τὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν Ἀρίστιαν τῆς Θεσσαλίας ὅπως προετοιμασθῇ διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ κατ' ἐξοχὴν διὰ τὴν κατὰκτησιν τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ ἀντίστασις τοῦ Μετολογγίου καὶ ἡ ἔνδοξος καὶ γενναία ἔξοδος τῆς φρουρᾶς αὐτοῦ κατέπληξε τὸν κόσμον, διὸ καὶ αἱ εὐγενεῖς λαοὶ τῶν δύο ἡμισηκιδίων ὤψισταν ἔντονον φωνὴν ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς πατρουότης ἀνθρωπότητος. Μεταξὺ τῶν μεγάλων εὐεργετῶν τῆς ἀνωτάτης καὶ ὑψηλῆς περιωπῆς ἡγεμόνων, οἵτινες ὤψισταν φωνὴν διὰ τῆς διπλωματικῆς συνεργείας τοῦ λόγου καὶ τῶν εὐγενῶν συγγραμμάτων, ὑπῆρξε πρῶτος ὁ φιλόσοφος καὶ φιλέλλην βσιλεὺς τῆς Βασιλείας Λουδοβίκος, οὗτινος ἡ φωνὴ ἠκούσθη εἰς τοὺς ἰσχυροὺς ἡγεμόνας, οἵτινες εὐρίσκοντο εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν διάσκεψιν περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ οἵτινες εἶχον συνελθῇ πρὸ ὀλίγου εἰς συμβούλιον ὅπως καταπαύσωσι τὴν χύσιν τοῦ αἵματος ὡς ἔπεται.

Ἰξωτερικά.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀποθάνῃ τὴν 19 Νοεμβρίου 1825 ἐν Ταϊγανρόκ καὶ τὸν διεδέχθη ἀναθὰς εἰς τὸν θρόνον τῆς Ῥωσσίας ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ Ἀγγλία ἔστειλε τὸν Δούκα Βελικτῶνα διὰ νὰ τὸν συγχαρῇ καὶ συνδιαλεχθῇ περὶ τῆς εἰρηνοποιήσεως καὶ ἀποπερατώσεως τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ ζητήματος, ὅστις εὖρε προθυμὸν τὸν Νικόλαον ἀλλ' οὗτος εἶπεν εἰς τὸν Βελικτῶνα, « ἐὰν ἀρχίσωμεν, Δούξ, πρέπει νὰ τελειώσωμεν » ὑπ' αὐτὸν τὸν ὄρον ὑπέγραψαν τὸ πρωτόκολλον αἱ δύο Αὐλαὶ τὴν 23ην Μαρτίου τοῦ 1826 ὡς ἑξῆς:

« Νὰ ἐξαρτάται ἡ Ἑλλὰς ὑπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ὑπὸ ἐτήσιον φόρον.

» Νὰ διοικῆται ὑπὸ ἀρχῶν τῆς ἐκλογῆς τῆς, συνυποκοούσης
» εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν καὶ τῆς Πύλης.

» Νὰ ἀπολαμβάνη πᾶσαν θρησκευτικὴν καὶ ἐμπορικὴν ἐλευθερίαν καὶ πλήρη ἐσωτερικὴν αὐτονομίαν.

» Νὰ πωλῶσιν οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος Τουρκοὶ τὰς ιδιοκτησίας των, καὶ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν γῆν ἐκείνην.

» Ἐπειδὴ τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν ἦτον, οὔτε Ῥωσσικόν, οὔτε Ἀγγλικόν, ἀλλ' Ἑυρωπαϊκόν, νὰ συνυποσχεθῶσιν αἱ δύο Δυνάμεις ἐπὶ τῶν ὅρων τούτων καὶ τὴν σύμπραξιν τῶν ἄλλων Δυνάμεων. »

Οἱ εὐγενεῖς λαοὶ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, οὐ μόνον διὰ τοῦ λόγου ἐβοήθησαν τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἀλλὰ καὶ διὰ παντοίων συνδρομῶν καὶ κατ' ἐξοχὴν διὰ προμηθείας τροφῶν ἐγέμνησαν τὰς ἀποθήκας τῆς Ἑλλάδος, ἐκ τῶν ὁποίων διετετρήθησαν οἱ εἰς Ναύπλιον ἐλθόντες στρατιῶται τῆς ἐνδόξου φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου.

Ἐσωτερικά.

Πρὶν τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου ἐκ τῶν ἐκ Ζακύνθου ὁμογενῶν ἐξῆλθεν ἡ ἰδέα τῆς αἰτήσεως παρὰ τοῦ ἔθνους τῆς Ἀγγλικῆς προστασίας, τὴν ὁποίαν θερμῶς καὶ προθύμως παρεδέχθησαν οἱ Πελοποννήσιοι, ἀλλὰ μόνοι τῶν δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ κατορθώσωσι καὶ πρὸς τοῦτο ἐζήτησαν τὴν συνδρομὴν τοῦ Κωλέττου καὶ τοῦ κόματος αὐτοῦ, ὁ Κωλέττης τοῖς ὑπεσχέθη τὴν ἑνωσιν, ἀλλὰ τοῖς ἔκαμεν ἄλλην τινα πρότασιν, ἥτοι νὰ συνιελέσωσι καὶ οὔτοι εἰς τὴν ἐκλογὴν διὰ τὸν ἐνθρονισμὸν τοῦ δευτεροτόκου Δουκὸς τῆς Αὐρυλίας εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος.

Συνέλευσις.

Ἡ Κυβέρνησις εἶχεν ἐκδώσει τὴν 25ην Ἰβρίου 1825, ἐγκυκλίους διαταγὰς περὶ τῆς συγκαλέσεως τῆς ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἐν Μεγάροις, ἀλλ' ἀντιπραττομένων ὡς πρὸς τὸν τόπον τῆς συγκροτήσεως αὐτῆς καὶ μὴ συμφωνούντων, οἱ Πελοποννήσιοι συνήλθον εἰς Ἐπίδαυρον καὶ τὴν 6ην τοῦ Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1826 ἠδυνήθη νὰ ἀρχίσῃ τὰς Συνεδριάσεις τῆς ὑπὸ τὴν Προε-

δρίαν τοῦ Πανοῦτζου Νοταρᾶ, ἀλλ' ἐνῶ εἶχεν ἀρχίσει τὰς ἐργασίας τῆς κατεθροισθῆτι πληροφορηθεῖσα ὅτι τὸ Μεσολόγγιον ἐψυχορράγει καὶ διέτρεχε μέγαν κίνδυνον, τὸ ὁποῖον μετ' ὀλίγον ἔπεσεν, ὡς ἐρρέθη.

Ἡ Συνέλευσις ἐψήφισεν ἑνδεκαμελῆ Κυβέρνησιν ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Ἀνδρέου Ζαΐμη, μέλη δὲ τὸν Πέτρον Μαυρομιχάλην, Ἀναγνώστην Δεληγιάννην, Γεώργιον Σισίνην, Δημήτριον Τσαμαδόν, Ἀνδρέαν Χ. Ἀναργύρου, Ἀναγνώστην Μοναρχίδην, Ἀνδρέαν Ἰσκον, Σπυρίδωνα Τριχοπίην, Ἰωάννην Βλάχον καὶ Παναγιώτην Διμητρακόπουλον. Ἡ Συνέλευσις ἐξέλεξε καὶ ἄλλην τινα ἐπιτροπὴν τῆς πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν λογαριασμῶν τοῦ ὑπουργείου τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Λονδίνου, πρὸ πάντων δὲ ὅπως διασκεφθῇ περὶ τοῦ καταλληλοτέρου τρόπου τοῦ συμβιβασμοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης καὶ τῆς πρὸς τοῦτο διαπραγματεύσεως· διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγγλοῦ Πρέσβεως ὑπὸ γραπτούς ὅρους.

Ἱμπραχὴμ Πασσᾶς.

Ὁ Ἱμπραχὴμ Πασσᾶς, ὡς ἐρρέθη, μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου μετέβη εἰς Πάτρας ὅπου προσεσχέλασε καὶ τὸν Δελὴ Μεχμέτ Πασσάν, περιφερόμενον πρὸς λεηλασίαν περὶ τὴν Ἠλείαν, ὃν ᾤφησεν εἰς Πάτρας, αὐτὸς δὲ παραλαβὼν καὶ τὴν φρουρὰν τῶν Πατρῶν μετέβη εἰς Καλάβρυτα, τὰ ὁποῖα εὗρεν ἔρημα κατοίκων καὶ κατέκαυσαν, καὶ διὰ τῶν Κλουκινόχωριων ἀνέβη τὸ βουνὸν Χλομὸν ὅπου εἶχον καταφύγει τὰ περὶχωρα καὶ ὁ Ν. Σουλιώτης μετὰ 400 στρατιωτῶν, ὅστις συμπλακείς μετὰ τῶν Ἀράβων περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαΐου 1826 ἐπέφερεν εἰς αὐτοὺς μεγίστην φθορὰν, ἀλλ' ἡ συμπλοκὴ ἐπανελήφθη τὴν ἐπιούσαν καὶ οἱ ἔχθροί ὄντες πολυπληθεῖς ἐνίκησαν, ἀπολεσθέντων περὶ τῶν 400 ἀνδρῶν καὶ 1000 περίπου ψυχῶν γυναικοπαίδων αἰχμαλωτισθέντων. Ἐντεῦθεν ὁ Ἱμπραχίμης διὰ τῶν Καλαβρύτων ἀνέβη εἰς τὰ ὑψηλότερα καὶ κατέβη τὰ ἀλώνια τῆς Ζαχλωροῦς καὶ ἐκεῖθεν ἐπαρετήρησε διὰ τοῦ τελεσκοπίου τὴν μονὴν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, ἣτις ἔκειτο ἐπὶ ἀπορρήτου θέσεως καὶ ὑπερσπίζετο ὑπὸ

φρουρᾶς ἰσχυροτάτης· ἐπανελθὼν δὲ καὶ αὐθις εἰς Καλάβρυτα μετέβη τὴν ἐπιούσαν διὰ τὴν Τρίπολιν, ἔνθα ἔφθασε τὴν 10ην Μαΐου ἔχων περὶ τὰ 1000 φορτῶματα τροφᾶς, καὶ ἐνῶ μετέβαινεν εἰς Τριπολιτζάν ὁ Ἰμπραχίμ Πασσᾶς, ὁ Σουλεϊμάν Μπέης ἐξεστράτευσεν ἀπὸ τὴν Μοθώνων διὰ τὴν Ἠλείαν καὶ Γορτυνίαν.

Τὴν 17ην Μαΐου ὁ Ἰμπραχίμης ἐξεστράτευσε διὰ τὸν Μιστρά, συμπλακεῖς δὲ μετὰ τῶν ἐν Μικρυπλαγίῳ Ἑλλήνων τοὺς διεσκόρπισεν, ἀφήτας δὲ ἐν Τριπολιτζᾷ φρουρὰν μετέβη εἰς τὰ Μοθοκώρωνα διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Νησίου, ἔστειλε δὲ καθ' ὁδὸν καὶ κατέκαυσε τὴν Ἀνδρίτζαιναν.

Μὴ δυνηθέντες οἱ Ἕλληνες νὰ ἀναχαιτίσωσι τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ἰμπραχίμ Πασσᾶ ἔνεκα τῆς πληθύσεως τοῦ συγκεντρωμένου περὶ αὐτὸν τακτικοῦ στρατοῦ πεζικοῦ τε καὶ ἵππικοῦ μετὰ Μαμαλούκων καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐγένετο θρασύτερος καὶ ἐξήχητατο τὴν ὑποταγὴν καὶ αὐτῆς τῆς Μάνης. Πρὶν εἰσδᾶλῃ δὲ ἐν αὐτῇ δι' ἐπιστολῆς τοῦ πρὸς τὸν Πετρόμπεϊ ἐζήτησε νὰ τῷ διλώσῃ τὴν ὑποταγὴν, ὃ δὲ ἀπάντησεν ὡς οἱ πρόγονοι αὐτοῦ, « ἐλθε, καὶ λάβε »

Ὀργισθεὶς ὁ Σατράπης ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Πετρόμπεϊ ἐξεκίνησε περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἰουνίου στρατὸν κατὰ τῆς Μάνης πεζὸν καὶ ἵππικόν συνιστάμενον ἐξ ὀκτὼ χιλιάδων, ὅστις ὁδεύσας ἐπὶ δύο ἡμέρας ἔφθασεν εἰς τὰς ὑπηρείας τῶν βουνῶν πρὸς τὴν παραλίαν ὅπου εἶχον κτισμένον ὀχυρώματι, ὀνομαζόμενον Βέργα, συγχρόνως δὲ ἐνεφανίσθησαν καὶ τινὰ πολεμικὰ πλοῖα μὲ διάφορα φορτιγὰ, φέροντα στρατὸν, τὰ ὅποια ἐκλονοβολοῦσαν τὴν παραλίαν προσποιούμενοι ὅτι θὰ κάμουν ἀποβάσιν διὰ νὰ φέρουν ἀντιπερισπασμὸν τὴν Βέργαν ἐφρουρούσαν χίλιοι περίπου Μανιάται, ὄντες ἔμπλεοι τόλμης καὶ θάρρους, οἱ ἔχθροί ἐφόρμησαν μετὰ σπουδῆς ἐναντίον των, ἀλλὰ προσβληθέντες σφοδρῶς διὰ τῶν πυροβόλων τῶν Μανιατῶν ἠναγκασθησαν νὰ ὀπισθοδρομήσουν, ἐπανελάβον καὶ ἐκ δευτέρου καὶ ἐκ τρίτου τὴν ἔφοδον, ἀλλ' ἐπίσης ἀπεκρύνθησαν γενναίως ὑπὸ τῶν Μανιατῶν μετὰ μεγαλῆς φθορᾶς, ἀπελπισθέντες δὲ οἱ ἔχθροί ἀπὸ τὴν κυρίευσιν τοῦ ὀχυρώματος δι' ἐφόδου ἐδοκίμασαν ὅπως ἐπιτεθῶσιν ἐπὶ τῶν νότιων αὐτῶν, ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες νὰ τελεσφορήσωσιν

ἠναγκάσθησαν μετὰ δεκάωρον μάχην νὰ ὀπισθοδρομήσωσιν, ἀφ' οὗ ἔλασαν ἑκατὸν φανευμένους, ἐκ δὲ τῶν Μανιατῶν περὶ τοῦ 5 — 6 ἐφανεύθησαν· προσέτι οἱ ἐχθροὶ μαχόμενοι εἰς τὴν Βέργαν εἶχον ἀποσπάσει ἐν μέρος τοῦ σώματος καὶ τοὺς ἀπέστειλαν καὶ ἀπεβιδάσθησαν εἰς ἄλλην τινα θέσιν εἰς τὸν Ἀγρὰν πρὸς τὴν Τζίμοθαν, ἀλλ' ἐπολιμήθησαν παρὰ τῶν Πύργων καὶ τοὺς ὀπισθοδρομήσαντας εἰς τὰ πλοῖα, καὶ ὡς ἐκ τούτου θυμωθεὶς ὁ Ἱμπραχίμης τοῦ ἐξ ὕδατος ὡς δειλιάσαντας ἀπὸ τὴν φοδύταν τῶν Γκιλδουριδῶν, τοὺς ἐπέστρεψε τὴν ἐπιούσαν εἰς τὴν Τζαλαμπγιανὰ καὶ τὴν Τζίμοθαν, εἰδοποιηθέντες δὲ περὶ τούτου οἱ Μανιαταὶς ἔτρεξαν ἅπαντες ἄνδρες καὶ γυναῖκες μετὰ τῶν ἱερέων των καὶ τοὺς ἀπέκοσσαν γενναίως· τυχὼν ἐκεῖ δὲ πρὸς στρατολογίαν διὰ τὴν Βέργαν ὁ Κωνσταντῖνος Μαυρομιχάλης μὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐδῶσε πολὺν βοήθειαν, προσέβαλε τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἄλλους μὲν ἐφόνευσεν, ἄλλους δὲ ἠχμαλώτισε καὶ τοὺς λοιποὺς τοὺς ἐσπρωῖε μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ τοὺς ἠνάγκασεν τὴν 25ην νὰ φύγουν εἰς τὰ πλοῖα μὲ τοιαύτην βίαν, ὥστε ἐπνίγησαν καὶ τινες εἰς τὴν θάλασσαν.

Τὸ αὐτὸ ἔπαθον καὶ οἱ ἐν Βέργᾳ δοκιμάσαντες νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Μανιατῶν, ἀλλ' ἀποκρουθέντες καὶ αὐθις ἐπέστρεψαν εἰς Καλαμάταν κακῶς ἔχοντες· εἶχεν ἐκκινήσει καὶ βοήθεια ἐκ Πελοποννήσου ἐκ δύο χιλιῶν ὑπὸ τὸν Κολοκοτρώνην, ἀλλ' εἰς τὸν δρόμον ἔυαθε τὴν ὀπισθοχώρησιν τῶν Ἀράβων καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.

Τρεῖς λόχοι τοῦ ἐχθροῦ εἶχον ἐξέλθει τοῦ στρατοπέδου των πρὸς συλλογὴν τροφῶν περὶ τὸ χωρίον Ἀχμέτ Ἀγὰ, καὶ πεσόντες εἰς ἐνεδρὰν Ἑλλήνων ἐκτυπήθησαν καὶ ἐφανεύθησαν ὑπὲρ τοὺς 200, ἐξ ὧν ἐπῆσαν δύο σημαῖαι καὶ ἐξ τύμπανα.

Ὁ Ἱμπραχίμης ἐπῆλθε καὶ πάλιν εἰς Τριπολιζάν, μαθὼν δὲ ὅτι εἰς Ἀλωνίσταινα εἶχε συναχθῆ Ἑλληνικὸς στρατὸς μετέβη καὶ τοὺς διεσκόρπισε μετ' ὀλίγης ἀντιτάξεως, ἔπειτα μετέβη εἰς τὴν Βιττινὰ τὴν ὁρίαν καὶ κατέκαυσε καὶ ἐπέστρεψεν διὰ τοῦ Λεβδίου εἰς Τριπολιτζάν.

Ὁ Κολοκοτρώνης μετὰ ἱππικὸν τοῦ Χ. Μιχάλη καὶ τοῦ τακτικῶν καὶ ἀτακτοῦ στρατοῦ εἶχε τοποθετηθῆ ἐν Βερβεῖνοις ὅπου συνήλθον καὶ ἄλλαχόθεν στρατιῶται.

Ὁ Ἱμπραχίμης μετὰ τὴν πρὸς τὴν Βυτίνην ἐκδρομὴν τοῦ ἐπιστρέψας εἰς Τριπολιτζάν ἐξεκίνησε κατὰ τοῦ Ἁγίου Πέτρου, τὸν ὁποῖον κατέκαυσε καθὼς καὶ τὸ Καστρί, τὸν Ἅγιον Ἰωάννην, τὰ Καλύδια, καὶ κατέβη εἰς τὸ Ἄστρος, ἐκεῖ δὲ διήρσεσε τὸ στράτευμά του εἰς τρία σώματα καὶ τὸ μὲν ὤδευσε πρὸς τὴν Βαμβακοῦν πρὸς τὸν Μιστρά, τὸ δὲ πρὸς τὴν Ῥάχοβαν, τὸ δὲ πρὸς τὴν Τζαχονιάν καὶ ἔκκυσε τὸν Πραστὸν, ἐσκόπευον δὲ καὶ τὰ τρία σώματα νὰ συλειτουργήσωσιν εἰς τὴν Μάνην.

Περὶ τοῦ κινήματος τοῦ Ἱμπραχίμ Πασσᾶ εἰδοποιηθεὶς ὁ εἰς τοῦς Μύλους εὐρισκόμενος Νικήτας Σταματελόπουλος παρέλαβε τινὰς ἀπὸ τοῦς ἐκεῖ εὐρισκόμενους, ἐκ τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου 700 καὶ ἄλλους, εἰσῆλθεν εἰς τὸ Νεόκαστρον φρούριον τοῦ Ἀστρους, ὅπου εἶχον καταφύγει καὶ διάφοραι οἰκογένειαι. Φθάσαντες οἱ ἐχθροὶ περὶ τοῦς 1,000 πεζοὶ καὶ 300 ἵππεις τὴν 4ην Αὐγούστου 1826 ὥρμησαν ἐπὶ τοῦ φρουρίου, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ἰσχυρῶς, τὴν ἐπιούσαν ἐπανελάβον τὴν ἐπίθεσιν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν πάλιν, ὅθεν ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι.

Ἐκστρατεία τῶν Ἀράβων ὑπὸ τὸν Ἱμπραχίμ Πασσᾶ, εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μάνην καὶ ἀποτυχία αὐτοῦ.

Ὁ Ἱμπραχίμ Πασσᾶς ἰδὼν ὅτι τοῦ ἐστάθη ἀδύνατον νὰ καυτοπιάξῃ τὴν Μάνην ἐκ δυσμῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Λακεδαιμονίαν μὲ τὴν ἰδέαν ὅπως προσβάλουν τὴν Μάνην ἐκ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ταυγέτου καὶ διὰ τοῦ μέρους τούτου κατορθώσῃ τὴν ὑποταγὴν των, δύω δὲ χιλιάδες Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Νικήταν, Πλαποῦταν, καὶ Γενναῖον παρηκολούθουν καταπόδι τοῦς ἐχθροὺς, κατέτρεφον τοῦς ἀποκοπτομένους ἐχθροὺς, τὴν δὲ 19ην οἱ Ἕλληνες οὗτοι συνεκρότησαν μάχην μεθ' ἑνὸς ἀποσπάσματος ἀτάκτων πεζῶν καὶ ἱππέων κατὰ τὰ στενὰ τοῦ Μπακαρά, ἐφόνευσαν 60 ἐξ αὐτῶν καὶ ἐζώγησαν δεκαεπτὰ καὶ πολλοὺς ἵππους καὶ ἡμιόνους, ἐλευθέρωσαν δὲ καὶ 40 αἰχμαλώτους καὶ πολλὰς χιλιάδας αἰγοπροβάτων καὶ τρικασίους βόας.

Οἱ ἐχθροὶ πανστρατεῖα ἐξεστράτευσαν διὰ τὴν Μάνην, τὴν 21ην Ἀγούστου διῆλθον τὰ χωρία τῆς Ἀναβρυτῆς καὶ τοῦ

Στόρτζια, διέβησαν τὴν ἐπὶ Ταϋγέτου Κακὴν Σκάλαν πλησίον τῆς ἐπαρχίας Ἀνδροῦτζας, ἀλλ' εὐρόντες ἀντίστασιν ὀπισθοδρόμησαν, ἀναδίντες δὲ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους ἔπесαν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν πλευρὰν καὶ ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαχμουτ Μπεϊ, ἐκείθεν ἐξεστράτευσαν τὴν ἐπαύριον καὶ ἔφθασαν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Εὐρώτα, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἀναβάντες τὰ Μπαρδουνοχώρια ἔπесαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Μαλευρίου πυρπολοῦντες κωμοπόλεις καὶ χωρία, ὀδεύσαντες δὲ εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς Μάνης ἤλθαν τὴν 27ην Δυγούστου εἰς τὰ χωρία Μανιάκοβα ὅπου ἀπῆντησαν τὸν Κοσονάκον, ὅστις κλεισθεὶς ἐντὸς τινων οἰκιῶν ἐπολέμει γενναίως ἕως οὗ ἤλθαν καὶ ἄλλοι ὑπὸ τὸν Γεώργιον Μαυρομιχάλην περιφερόμενον πρὸς στρατολογίαν· οἱ Ἕλληνες μολὶς ἦτον 300, καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποσυρθῶσιν εἰς ἄλλην ὀχυροτέραν θέσιν, ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ καὶ ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης ὤρμησαν, οἱ Ἕλληνες ὁμῶς τοὺς ἐκράτησαν ἐνταῦθα πολέμουντες μέχρι τῆς ἐσπέρας, ὅτε ἐνεφανίσθη ὁ Ἡλίας Κατζάκος μετὰ 300 ἐκλεκτῶν καὶ ἔπесεν ἐπὶ τῶν νώτων τῶν ἐχθρῶν τοὺς ὁποίους καὶ ἠνάγκασε νὰ ὀπισθοδρομήσωσιν ἐπανελθόντες εἰς τὰ πεδία τοῦ Πασσᾶ μετ' ἀπόφασιν νὰ ὀδεύωσι πρὸς τὰ χωρία Σκεφιάνικα καὶ Παλάραθον καὶ τοὺς ὁποίους ὡδηγοῦσε Μπόσνας τις Μανιάτης προσκυνήτας εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, τοὺς παρακολουθοῦσε καὶ τοὺς ὡδήγησε διὰ τινος μονοπατίου ἔνθα κεῖται τὸ χωρίον Δίσφινα, εἰς τὸν Πύργον δὲ τοῦ χωρίου ἦσαν ὀχυρωμένοι οἱ περὶ τὸν Θεοδωράκην Σταθάκον, τοὺς ὁποίους οἱ ἐχθροὶ ἀπέκλεισαν, ὁ Μπόσνας παρεκινούσε τοὺς ἐν τῷ Πύργῳ καὶ τὸν Σταθάκον λέγων ὅπως προσκυνήσωσιν εἰς τὸν αὐθέντην τῆς Μάνης, ὁ δὲ Σταθάκος προσηγάγετο τὸν Μπόσναν πλησίον πρὸς συνομιλίαν τὸν ἐφόνευσεν, οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ ὤρμησαν ἐπὶ τοῦ Πύργου, τὸν ἔκαυσαν καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ.

Τὴν 28ην οἱ ἐχθροὶ ἔφθασαν εἰς τὸ Πολκώραθον ὅπου τὸ πρῶτον μόνον 800 ἦσαν οἱ ὑπερασπισταὶ του, ἀκολούθως ἔφθασαν εἰς βοήθειαν ὁ Τζαλαφατίνος, ὁ Π. Γιατράκος, ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Ἡλίας Μαυρομιχάλης ὅλοι περὶ τοὺς 2000, καὶ συνεκρότησαν μάχην κρατερὰν, εἰς ἣν ἔτρεψαν οἱ ὀλίγοι τοὺς πολλοὺς εἰς φυ-

γὴν κακῶς ἔχοντας, διακόσια δὲ πτώματα τῶν ἐχθρῶν ἔμειναν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἐζωγράθησαν δὲ καὶ ἑπτὰ ἐξ αὐτῶν, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν ἑννέα καὶ ἄλλοι τόσοι ἐπληγώθησαν.

Ἡττηθέντες καὶ φυγόντες οἱ ἐχθροὶ ἐπέστρεψαν τὴν αὐτὴν ἐσπέραν εἰς Μολέρι, τὴν ἐπιοῦσαν ἦλθαν εἰς τὸ Ἑλος, καὶ τὴν πρώτην ἐβδομάδα τοῦ 7ορίου ἐπανήλθον κατησχυμένοι διὰ τοῦ Μιστρά εἰς Τριπολιτζάν· χάρις εἰς τὴν ἀνδρίαν τῶν Μανιατῶν τῶν ἀρχηγῶν καὶ τὸ δύσβατον τοῦ τόπου, δις ἐπάτησε τὴν Μάνην καὶ δις κατησχύνθη ὁ Ἱμπραχίμης ἐνώπιον ὀλίγων, ἀπέντησαν καὶ οἱ Μανιάται τὸν ρύπον τῆς πρὸ τῆς εἰσβολῆς ἀδιαφορίας των.

Ἐπιστρέψας ὁ Ἱμπραχίμης Πασσᾶ εἰς Τριπολιτζάν ἐξεστράτευσεν ἐκ νέου τὴν 18ην 7ορίου εἰς τὰ δύο τμήματα τῆς Ἐπαρχίας Καλαβρύτων στρατοπεδεύσας εἰς Ποταμιάν, ὃ δὲ Γεώργιος Λεχουρίτης λαβὼν ὅτους ἡδυνήθη στρατιώτας κατέλαβε τὰς δύο θέσεις Ἄγιον Ἀθανάσιον καὶ Χοβολὴν· οἱ ἐχθροὶ περιελθόντες τὸ Τριπόταμον κατέλαβον τὸ νεοκτισθὲν Μοναστήριον, ἐφίνευταν τὸν κτίτορα καὶ ἄλλους ἱερωμένους καὶ λαϊκοὺς, ἐξεστράτευσαν τὴν 19ην πρὸς τὴν Χοβολὴν, ἀλλ' ἐπολεμήθησαν καὶ ἀπεδιώχθησαν, τὴν ἐπιοῦσαν ἐπετέθησαν κατὰ τῶν κατεχόντων τὸν Ἄγιον Ἀθανάσιον, τρεῖς ἐφώρμησαν κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν ἡδυνήθησαν νὰ τοὺς σαλεύωσι, πεσόντες· ἔπειτα τακτικοὶ καὶ ἄτακτοι πεζοὶ τε καὶ ἵππεις εἰσῆλθον ἐν αὐτοῖς, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἔτρεξαν δορυαῖοι καὶ ἐφάνησαν αἴφνης εἰς τὸν Ἄγιον Γεώργιον ἄλλην θέσιν τοῦ Σωπουτοῦ, ἐκείθεν ἐτουφέκισαν σφοδρῶς τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ἐξέλθουν τοῦ χωρίου, ἀλλὰ τὴν 30ην οἱ ἐχθροὶ ὥρμησαν ἐκ νέου καὶ ἐπάτησαν τὸ Σιοποτόν, τὴν Ἄγιαν Βαρβάραν καὶ ἄλλα χωρία, ἔπειτα δὲ οἱ ἐχθροὶ ἀφου ἐσύναξαν πολλοὺς καρποὺς καὶ ἔκαυσαν πολλὰ χωρία ἐπέστρεψαν εἰς Τριπολιτζάν καὶ ἐπειδὴ ἐπλησίαζεν ὁ χειμὼν ὁ Ἱμπραχίμης ἀφίσας ἰσχυρὰν φρουρὰν εἰς τὴν Τριπολιτζάν παραλαβὼν τὸν ὑπόλοιπον στρατὸν μετέβη τὴν 2αν 9ορίου εἰς τὰ Μεσινιακά φρούρια. Ταῦτα ἐπράχθησαν παρὰ τοῦ Ἱμπραχίμη ἐν Πελοποννήσῳ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἀπὸ τὸ Μεσολόγγιον.

Ἐχθρικοὶ στόλοι καὶ ναυμαχίαι.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουλίου μία μοῖρα τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου συγχειμένη ἐκ δύο δικρότων καὶ 20 φρεγάτων, κορβιτῶν καὶ βρικίων ὑπὸ τὸν Καπετανάμπη τὴν 1^η τοῦ Ἰουλίου εἰσέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα Νεοκάστρου, τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐξέπλευσε καὶ ἄλλη μοῖρα τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου, συγχειμένη ἐκ δύο δικρότων καὶ 27 φρεγάτων, κορβιτῶν καὶ βρικίων ὑπὸ τὸν Καπετὰν Πασᾶ, διευθυνομένη πρὸς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὅπως παραλάβῃ ἐκείθεν Ὀθωμανικὸν στρατὸν τὸν μεταβιβάσῃ καὶ τὸν ῥίψῃ ἐπὶ τῆς νήσου Σάμου, ἀλλ' ἡ Ἑλληνικὴ Κυβερνησις πληροφορηθεῖσα τοῦ σκοποῦ τοῦ Σουλτάνου προετοιμασιε καὶ ἐξαπέστειλε τὴν 10ην Ἰουλίου 33 πηλεμικὰ πλοῖα μετὰ ὀκτώ πυρπολικῶν ὑπὸ τοῦ Ναυάρχου Σαχτούρη καὶ Κολανδρουτζόν, οἵτινες τὴν 4ην ἐφθισαν εἰς τὴν Σάμον καὶ τὴν 11ην βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἐνσυνμάχητον σφοδρῶς μετὰ ὀλοκλήρου τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου ἐφ' ὅλης τῆς ἡμέρας, τὸν ἔτρεψαν εἰς φυγὴν, κατὰ τοῦ ὁποῦ ὤρμησαν τὰ πυρπολικά, καὶ τὸ μὲν τοῦ Κανάρη ὡς ταχύτερον προσήγγισε τὴν πρῶτην μίαν φρεγάτας, ἥτις κανονρολόησασα αὐτὴ καὶ ἐν ἄλλο δίκροτον τὸ ἐβύθησαν, ἀλλ' ὁ Κανάρης καὶ οἱ ναῦται ἐμβάντες εἰς τὸ ἐφίλιον διεσώθησαν, ἐφονεύθησαν ἐξ αὐτῶν τρεῖς, δύο πληγώθησαν καὶ ὁ Κανάρης ἐλαφρῶς, ὁ ἐχθρικός στόλος ἀπέπλευσεν εἰς Μυτιλήνην καὶ διέμεινεν ἐκεῖ ἕνα μῆνα, τὴν δὲ 17ην τοῦ αὐγούστου 37 μεγάλα ἐχθρικά πλοῖα ἐπλεύσαν πρὸς τὴν Χίον, ἀλλὰ συγχρόνως περὶ τὴν 23ην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐφθασαν ἐτι 29 πλοῖα Ἰθραϊκὰ ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Μιαούλην, καὶ τὴν 27ην ἠνιόθη ἅπασι ὁ στόλος καὶ ἐπλεύσε πρὸς τὴν Χίον εἰς συναντήσιν τοῦ ἐχθροῦ ἐκεῖ εὑρὼν δύο δίκροτα ἐχθρικά καὶ ἄλλα 22, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πλείστα ἦσαν φρεγάται, μετὰ τῶν ὁποίων ἀκροβολίσθησαν περὶ τὸ μεσονύκτιον, τὴν δὲ ἐπύσαν οἱ ἐχθροὶ ὤρμησιν ἐπὶ τινα προπλέοντα Ἑλληνικά πλοῖα ἀλλ' ἰδόντες τὰ ἄλλα ἐστράφησαν, τὸ δὲ πυρπολικὸν τοῦ Σπαῆ ὤρμησεν ἐπὶ τῶν ἐχθρικών, ἀλλὰ κανονρολούμενον ἐτρυπήθη καὶ ἐβύθηθη, διασωθέντων τῶν ναυτῶν τὸ δὲ πλοῖον τοῦ Σαχίνη εὔρεθ' ἐν μεταξὺ ἐνδὸς δικρότου ἐναι-

μάχησεν ἐπὶ τέσσαρας ὥρας καὶ ἐπὶ τέλους διήλθεν ἀβλαβὲς καὶ δοξασμένον, πρὸς τὸ κέντρον δὲ ἐπολέμουν ὁ Ναύαρχος Μιαούλης, ὁ Α. 'Ραφαλιᾶς, ὁ 'Αντ. Κριεζῆς, ὁ Παναγιώτας, ὁ Λεμπέσης καὶ ἄλλοι, ἦσαν δὲ καὶ 4 πυρπολικά κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ Πολίτου, τοῦ Βώκου, τοῦ Μπούτη καὶ τοῦ Μπέσκου, οἱ ὅποιοι διεύθυναν καὶ τὰ τέσσαρα κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ τὰ μὲν δύο παρὰ τοῦ ἐχθροῦ προσεβλήθησαν εἰς τὰ κατάρτια, τὸ τρίτον ὁμοίως τὸ ἔκαυσε τὸ πῦρ τοῦ ἐχθροῦ, τὸ δὲ τέταρτον τοῦ Μπέσκου ἐκόλλησε ἐπὶ μιᾷς φρεγάτας, ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ ἐπιτηδείως τὸ ἐξεκόλλησαν, περὶ δὲ τὰς 2 Μ. Μ. ἔπαυσεν ἡ ναυμαχία, μετ' ὀλίγον δὲ ἐξέπλευσαν τοῦ Ἑλλησπόντου πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ στόλου, καὶ ἄλλαι 9 φρεγάται· ἀφοῦ ἀπεμακρύνθη ὁ ἐχθρικός στόλος ἐφαίνετο ὅτι ἐματαιώθησαν τὰ κατὰ τῆς Σάμου σχέδια τοῦ ἐχθροῦ καὶ οὕτως ἔμειναν ὑπὸ τὸν Ναύαρχον Μιαούλη ἑνδεκα πολεμικά πλοῖα καὶ τρία πυρπολικά, τὰ δὲ ἐπίλοιπα ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.

Τὴν δὲ 24ην Ἰουλίου ὁ ναύαρχος Μιαούλης μὲ τὸν ὑπ' αὐτὸν στόλον εὐρέθη αἰφνηδίως περὶ τὴν Μιτυλήνην ἀναμέσον τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐναυμάχησαν, ὅπου ἐκινδύνευσαν ἡ Ναυαρχίς, τὸ πλοῖον τοῦ Σαχίνη καὶ τοῦ Ζάχα καὶ τὸ πυρπολικὸν τοῦ Πολίτου, τὸ ὁποῖον ἔδειξεν ἀπαραδειγμάτιστον τόλμην· ἀκολούθως ὁ ἐχθρικός στόλος ἀπεσύρθη εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ δὲ Ἑλληνικός εἰς τὰ ἴδια, ἡ δὲ ὑπὸ τὸν Καπετανάμπεϊ μοῖρα διέμεινεν ἐπὶ τρεῖς Μῆνας εἰς Νεόκαστρον καὶ ἀκολούθως ἐπέστρεψε καὶ αὕτη εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἀφίσασά τινα πλοῖα ὑπὸ τὸν 'Ριάλα Μπέϊν παρὰ τῷ Ἰμπρχήμ. Πασσᾷ.

Τὸ αὐτὸ ἔτος τὴν 3ην Ἰουλίου ἐφθασεν εἰς Ναύπλιον τὸ πρῶτον τῆς Ἑλλάδος ἀτμόπλοιον ἡ Καρτερία καὶ ἐδόθη ἡ κυβερνήσις αὐτοῦ εἰς τὸν Χάστιγκα, ἀρχομένου δὲ τοῦ 10ῆς μηνὸς κατέπλευσεν εἰς Αἴγιναν ἡ προσδοκωμένη φεργάτα Ἑλλάς 64 κανονίων, ἐφοδιασμένη μεθ' ὅλων τῶν ἀναγκαίων καὶ ἐδόθη ἡ κυβερνήσις αὐτοῦ εἰς τὸν Α. Μιαούλην. (*)

(*) Ἱστορ. Τρικούπη.

Βαυαρία.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀφίχθη εἰς Ναύπλιον ὁ συνταγματάρχης Εὐδίκος καὶ 12 ἀξιωματικοὶ πρὸς ὑπηρεσίαν τῆς Ἑλλάδος παρὰ τοῦ φιλέλληνο βασιλέως τῆς Βαυαρίας, ὅστις ἀσπασθεὶς παρουσία καὶ ἐνθουσιωδῶς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα καθ' ὃν καιρὸν ἅπαντες οἱ συνάδελφοί του τὸν ἀπεδοκίμαζον, τινὲς δὲ καὶ τὸν κατέτρεχον, τὸν ἐξύμνησε καὶ ποιητικῶς καὶ τὸν ἐξεικόνισε φιλοτέχνως ἐν μιᾷ τῶν Στοῶν τοῦ Μονάρχου.

1826. — Ἐκστρατεία τοῦ Ῥούμελη Βαλεσῆ
Μεχμέτ Ῥεσίτ Πασσᾶ εἰς Ἀθήνας.

Ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν συμβάντων τῆς Στερεᾶς καὶ κατ' ἐξοχὴν τῆς ἐξιστορήσεως τῆς κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐκστρατείας τῶν Ὀθωμανῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ῥούμελη Βαλεσί Μεχμέτ Ῥεσίτ Πασσᾶ, τοῦ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὀνομαζομένου Κιουταχῆ. Ὁ φύσει ἐπίμων καὶ ὀξύλομος Σουλτάν Μαχμούδης, παραινέεις πολλάκις ὑπὸ τῶν μεγάλων Δυνάμεων ὅπως δώσῃ πέρας εἰς τὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων αἱματηρὰν πάλην, δὲν ἔδωκεν οὐδεμίαν ἀκρόασιν εἰς τὰς συμβουλὰς τῶν ἰσχυρῶν τούτων Χριστιανικῶν Δυνάμεων, μάλιστα γαυριῶν διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς τέφρας τοῦ Μεσολογγίου (ἂν καὶ ἡ κατάκτησις αὕτη δὲν περιποιῇ πολλὴν τιμὴν εἰς τοὺς Ὀθωμανούς) καὶ διὰ νὰ προλάβῃ πᾶσαν ἐπίμωσιν τῶν δυνάμεων εἰς τὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ αὐτοῦ διαφοράν, ἐξέδοτο αὐστηροτάτας διαταγὰς γράφων πρὸς τε τὸν Ῥούμελη Βαλεσί καὶ τοὺς διοικητὰς τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Εὐρώπ. Τουρκίας, ὀρχόμενος ἀπὸ τὰς ὀχθὰς τοῦ Δουνάβιως μέχρι τῆς Θεσσαλίας κατὰ μῆκος καὶ ἀπὸ Βοσνία καὶ Ἑρζεγοβίνης μέχρι τοῦ Αἰγαίου κατὰ πλάτος, τοὺς διέταττε ὥστε ἅμα λάβωσι τὰς διαταγὰς τοῦ Σουλτάνου νὰ τρέξωσιν ἅπαντες ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Στρασκήρη διὰ νὰ καταστρέψωσιν τοὺς ἀσίδες (ἀντάρτας) τούτους, αἵτινες ἔφεραν τὴν αὐτοκρατορίαν τῶν Ὀθωμανῶν εἰς μέγαν κλονισμόν, καὶ ἥδη μάλιστα τοῖς ἔλεγε, ὅτε κατεστράφη ἡ ἰσχυρά αὐτῶν φωνεᾶ, καὶ ὅτε ὁ Χανευτάνης τῆς Αἰγύπτου

(υἱὸς καταγωγῆς) ἐγένετο κύριος τοῦ Μωρέως καὶ οἱ ἐχθροὶ οὗτοι εἶναι ἀσθενέστατοι καὶ δὲν μένει παρὰ νὰ δοθῇ ἓνας καλὸς κτύπος εἰς τὸ σεσαθρωμένον φρούριον τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸ πᾶν τετέλεσται· τρέξατε λοιπὸν, τοῖς ἔλεγεν, ἅπαντες· οἱ πιστοὶ μου Μουσουλμάνοι διὰ νὰ καταστρέψετε καὶ τὴν τελευταίαν ταύτην φωλεὰν τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως ὅπως ἀκολούθως ἐπέλθῃ ἡ ἡττοχία καὶ ἀσφάλεια τῶν πιστῶν, ὁ πόλεμος οὗτος εἶναι ντὴν οὐ-γουρουρουνά (ὑπὲρ πίστεως) καὶ δὲν πρόπει οὐδὲ στιγμὴν νὰ βραδύνητε ἀλλὰ μετὰ τῆς πρὸς τὸν προφήτην πίστεως νὰ ἀπέλθῃτε ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ σπουδαίως, διότι πᾶσα βραδύτης εἶναι ἀσυγχώρητος καὶ ἐπικίνδυνος εἰς τὸ ντὴν (ἡρησκείαν τῶν πιστῶν).

Ὁ Ῥούμελη Βαλεσῆς, μετὰ τὰς ἐκδοθείσας ταύτας διαταγὰς τοῦ Σουλτάνου, ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου εὗρέθη ἐπὶ κεφαλῆς 20 χιλιάδων στρατευμάτων, διότι οἱ πιστοὶ Μουσουλμάνοι ἔτρεξαν εἰς ὃν ὅρον τοὺς ἐκάλουν αἱ Σουλτανικαὶ διαταγαί, ἐκτὸς τοῦ στρατοῦ, ὃν ἔφεραν μαζὺ οἱ αἰνιδικεῖς (διοικηταί) τῶν ἐπαρχιῶν, ὅστις ἐσύγκειτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ ἱππεῖς· ὁ προβλεπτικός Κιουταχῆς προσεκάλεσε καὶ Ἀλβανοὺς μισθωτοὺς ὑπὸ τοὺς γνωστοτέρους ἀρχηγούς τῆς Ἠπείρου, διότι ὁ στρατὸς οὗτος καὶ ἐκεῖνος τῶν Γκέκιδων ἐχρησίμευε καλῆτερα ὡς ἀποτελῶν τὸν πεζικὸν στρατὸν διὰ τὰ δύσβατα καὶ ὄρεινά μέρη, ἀρχηγοὶ δὲ ὑπῆρχον εἰς τὸν στρατὸν τοῦτον ὁ Βελίκο Γάτζης, Ἀσλανμπεῖ Μουχορράτάρης, Μουσταμπεῖ καὶ Καραφιλμπεῖ Κιαφαζέξης, Ἰσμαήλμπεῖ Βλιόρης, Μουσταφᾶ Πρήνιος, Τζέλιο Πίτζαρης, Τζελατίνμπεῖ Ὀχρίδης, Ἀμποζ Πασσᾶ Ντίμπρας, Μουσταφάμπεῖ Ντεβόλης, καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι ἀποδεδειγμένοι ἐκκνοὶ πολεμάρχαι, τοὺς ὁποίους συμπαραλαβὼν μαζὺ τοῦ ὁ Κιουταχῆς ἐφρόντισε δι' αὐτῶν νὰ εξασφαλίσῃ τὰς ὁδοὺς ἀπὸ Λαμίας μέχρις Ἀθηνῶν ἐξ ἑνὸς μέρους, καὶ ἐξ ἄλλου πάλιν θέσας ἄλλην γραμμὴν φυλακῶν ἀπὸ Λαμίας μέχρι Γαρδικίου καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὸ ἀντικρυ μέρος τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Λιχαδῆς καὶ ἐντεῦθεν εἰς Χαλκίδα καὶ Προπὸν, ὥστε αἱ τροπαὶ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηνῶν νὰ διευθύνονται ὑπὸ τῶν δύο γραμμῶν εἰς τὴν Ἀττικὴν.

Ὁ Κιουταχῆς μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῶν

λοιπῶν ἐπαρχιῶν τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἐξάπέστειλε στρατεύματα εἰς τὰς κεντρικωτέρας ἐπαρχίας πρὸς διατήρησιν τῶν θέσεων καὶ τῆς ὑποταγῆς, προσέτι μετεχειρίσθη ὅλα τὰ μέσα τῆς κολακείας πρὸς τοὺς Καπετανέους τῶν ἐπαρχιῶν διὰ νὰ τοὺς προσελκύσῃ εἰς ἑαυτὸν, οἵτινες προσκυνήσαντες ἔλαβαν τὰ ῥάϊμπου-γιουρτιά (διαταγὰς τῆς ὑποταγῆς) καὶ ἄλλους ἐξ αὐτῶν ἔλαβε μαζὺ, ἄλλους δὲ πρήτησεν εἰς τὰς ἐπαρχίας ὁμοῦ μὲ τοὺς Δερβενχάδες Ὀθωμανούς.

Περὶ δὲ τὴν 25ην τοῦ Ἰουνίου 1826 ἐξεστράτευσεν ἐκ Ζητουνίου καὶ ἔφθασεν εἰς Θήβας τὴν 28ην αὐτοῦ ὅπου καὶ ἐστρατοπέδευσε φέρων μαζὺ 20 κανόνια καὶ ἐξ βόμβας, ἐκ Θηβῶν διέταξε τὸν Ὁμέρ Πασσᾶ Καρυστινὸν νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν διὰ τοῦ δρόμου τῆς παραλίας, ὅστις μετὰ χιλίων πεζῶν καὶ ἱππέων ἐκστρατεύσας κατέλαβε τὸ Καπανδρίτη, τὸ δὲ ἱππικόν του τὴν ἐπιούσαν ἐξελθὼν εἰς ἐκδρομὴν ἐπροχώρησε μέχρι τοῦ Πειραιῶς ὅπου καὶ ἔκαυσαν τὰς ἐκεῖ θυμωνίας, ἤρπασαν καὶ ὅσα ἐκ τῶν ποιμνίων κῆρον ἐμπρὸς των.

Ἐνῷ ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ἐσχημάτισε τοιαύτην κολοσαίαν στρατιωτικὴν δύναμιν ὑπὸ τὴν ἐγνωσμένην ἱκανότητα καὶ δραστηριότητα τοῦ Κιουταχῆ, ὅστις ἐκστρατεύσας ἔφθασεν εἰς τὰ μεθόρια τῆς Ἀττικῆς, ἡ Ἑλλὰς οὐδεμίαν εἶχε κάμει πρὸς ἀπόκρουσιν προετοιμασίαν, καὶ δὲν ἦσαν ἄλλα στρατεύματα εἰς τὰς Ἀθήνας· εἰμὴ τὰ τοῦ φρουράρχου Γοῦρα καὶ τινων ἄλλων σωματαρχῶν, οἵτινες δὲν ὑπερέβαιναν τὸν ἀριθμὸν τῶν 1500, ὑπῆρχον προσέτι ἔξω περιφερόμενοι εἰς τὴν ἐπαρχίαν ὁ Κριεζώτης καὶ ὁ Βάσσος, οἵτινες μαθόντες τὴν στρατοπέδευσιν τοῦ Κιουταχῆ ἐν Θήβαις καὶ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ὁμέρ Πασσᾶ ἐν Καπανδρίτῃ ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ χωρίον Λιόσα καὶ ἠκροβολίσθησαν μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν, πληγθέντων τινῶν ἐκ τῶν Ἑλλήνων· ὁ Κιουταχῆς μετεχειρίσθη τὴν αὐτὴν ἀλωπεκὴν καὶ πρὸς τοὺς ἀρχηγούς Κριεζώτην καὶ Βάσσον προτείνας εἰς αὐτοὺς νὰ προσκυνήσουν καὶ τοῖς ὑπέσχετο ἀπείρους ἀμοιβάς, ἀλλ' οὗτοι περιφρονήσαντες τὰς προτάσεις τοῦ Σατράπου ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν Ἐλευσίνα.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔχουσα πεποίθησιν εἰς τὴν γενναϊό-

τητα τοῦ ἀρχηγοῦ Γούρα ἤλπιζεν ὅτι οὗτος ἤθελεν ἐξέλθῃ τῆς Ἀττικῆς μετὰ τῶν λοιπῶν ὀπλαρχηγῶν ὅπως ἀπαντήσῃ τὸν ἐχθρὸν εἰς τὰς ἑξω ἐπαρχίας καὶ τὸν προσβάλλῃ ἐμποδίζων τὴν εἰς τὴν Ἀττικὴν εἰσοδὸν του, ἀλλ' οὗτος ἐπραξε τὸ ἐναντίον· λαβὼν μαζύ του περὶ τοῦ 300 ὁπαδούς του στρατιωτας ἀπεσύρθη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐκλείσθη ἐκεῖ, εἰς δὲ τὴν πόλιν ἔμειναν τινὲς σωματάρχαι ὡς ὁ Εὐμορφόπουλος, ὁ Σταθης Κατζηκογιάννης, Γ. Φωκᾶς καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν πολιτῶν καὶ τῶν χωρίων δυνάμενοι ὀπλοφορεῖν, τὸ ὅλον περὶ τῶν 1,500 ὁμοῦ μετὸς ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ὥστε ὁ μὲν Γούρας ἐφρούρει τὴν Ἀκρόπολιν, οἱ δὲ λοιποὶ τὴν κάτω πόλιν, ἣτις ἦτο περιτριγυρισμένη δι' ἐνὸς ἀθλίου τείχους ὡς αὐλογύρου, ὑπερασπιζομένου ὑπὸ 24 πύργων κατὰ τὸ πλεῖστον ἀόπλων καὶ σεσαθρωμένων, ἐν μόνον κανόνιον ἦτον τὸ πᾶν τῶν πυροβόλων, τούτων ἕνεκεν ἡ πόλις ἐθεωρεῖτο πάντοτε εὐάλωτος, διὸ καὶ οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν πέριξ χωρίων μετέβησαν εἰς Σαλαμίνα ἐκτὸς τῶν δύο χωρίων Χασιάς καὶ Μενιδίου, τὰ ὅποια ἐλθόντα εἰς ἔριδα μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Μελετίου Βασιλείου τὸν ἐφόνευσαν καὶ ἐπροσχύνησαν εἰς τοὺς Ὀθωμανούς.

Ὁ Κιουταχῆς ἐκ Θηβῶν ἔστειλεν εἰς τὸν Ὀμὲρ Πασσᾶν περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου 2 χιλιάδας πεζοὺς καὶ χιλίους ἵππους ὑπὸ τὸν Μουσταμπεϊ Κιαφαζέζην καὶ τὸν διέταξε νὰ παραλάβῃ καὶ τὸν ὑπ' αὐτὸν στρατὸν καὶ ὁμοῦ μετὰ τοῦ Μουσταμπεϊ νὰ προχωρήσωσιν εἰς τὰ πέριξ τῶν Ἀθηνῶν καὶ νὰ στρατοπεδεύωσι πλησίον τῆς πόλεως, ὁ Ὀμὲρ Πασσᾶς λοιπὸν λαβὼν τὴν ἐπικουρίαν ταύτην εἰσέβαλε τὴν 3ην Ἰουλίου καταλαβὼν τοὺς κήπους Σεπολίων καὶ Πατησίων, τὴν μονὴν Πετράκη καὶ τὸν κήπον τοῦ Χασσεκῆ, ἀκολούθως κατέλαβε τὴν Πνίκα τὴν Ἀγίαν Τριάδα καὶ τὴν Ἀγίαν Μαρίναν, τὴν δὲ 7ην τὴν νύκτα κατέλαβε τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον ἔμπροσθεν τοῦ Ναοῦ τοῦ Θησέως.

Οἱ ἐχθροὶ κατελάμβαναν καὶ ὠχύρωναν διαφόρους θέσεις πέριξ τῆς πόλεως, οἱ δὲ Ἕλληνες διετηροῦσαν τὴν πόλιν καὶ ἀκρόπολιν, ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν τῆς εἰσβολῆς τῶν ἐχθρῶν ἦλθον ἐκ Σαλαμίνας 150 Ἕλληνες καὶ τὴν νύκτα εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν, τὸ

αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὁ διακεκριμένος ὑπονομοποῖος Κῶστας Χορροβίτης εἰσῆλθε μετὰ τριῶν ἐργατῶν καὶ 70 Ἀθηναίων εἰς τὴν πόλιν, ἐκ τῆς πόλεως δὲ ἐξῆλθον οἱ Ἕλληνες καὶ κατέλαβαν τὸν λόφον τοῦ Μουσείου.

Ὁ Κιουταχῆς ἐκ Θηβῶν ἐξαπέστειλε καὶ ἄλλον στρατὸν εἰς τὴν Ἀττικὴν διὰ τῆς Κάζας, συγκεείμενον ἐκ δύο χιλιάδων ὑπὸ τὸν Ἀτλάνμπεϊ Καραμουράτην, οἵτινες ὁδεύσαντες ἔφθασαν εἰς τὸ πεδίον τῆς Ἐλευσίνος· ὁ Βάσος καὶ ὁ Κριεζώτης, ὡς ἐρρέθης ἦσαν στρατοπεδευμένοι εἰς Ἐλευσίνα, οἵτινες αἰφνιδίως ἰδόν τὸ πεζικὸν καὶ τὸ ἵππικὸν τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸν κάμπον, αὐθωρεὶ ἐξῆλθον τῶν ὀχυρωμάτων καὶ προαπήντησαν εἰς τὸ πεδίον τοὺς ἐχθρούς καὶ συνεπλάκησαν καλῶς μετ' αὐτῶν καὶ τοὺς ἠνάγκασαν ν' ἀποσυρθῶσι, τὴν δ' ἐπιούσαν ἦλθαν ἄλιν οἱ ἐχθροὶ ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν μετὰ πολλῆς εὐτολμίας καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸ στρατόπεδόν των ἀφίσαντες εἰς τὸ πεδίον διαφόρους σκηνὰς καὶ ἄλλας ἀποσκευὰς, τὴν αὐτὴν ἡμέραν οἱ ἐχθροὶ ἔκαυσαν τὴν Μαγούλαν καὶ τὴν Μάνδραν καὶ ἀνεχώρησαν.

Οἱ ἐν Ἀθήναις ἐχθροὶ τὴν 11ην τοῦ μηνὸς Ἰουλίου συσσωματωθέντες ἐπετέθησαν κατὰ τῶν κατεχόντων τὸν λόφον τῶν Μουσῶν Ἑλλήνων, τοὺς κατεδίωξαν καὶ γενόμενοι κύριοι ἀνήγειραν ἐπ' αὐτοῦ ὄχυρόν προμαχῶνα, τοῦτο ἰδόντες οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ Ἕλληνες καὶ ὁ Γοῦρας ἐξῆλθον τοῦ φρουρίου καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν πολεμοῦντες καὶ τοὺς καταδίωξαν μέχρι τοῦ Μοναστηρίου Πετράκκ.

Οἱ Τούρκοι ἐκτὸς τοῦ Κριεζώτου καὶ Βάσου εἶχαν ὑποσχεθῆ καὶ εἰς τὸν Γοῦραν μεγάλας ἀμοιβὰς ἐκ μέρους τοῦ Ρούμελη Βαλεσί, ἐὰν οὗτος συγκατετίθετο νὰ παραδώσῃ τὴν ἀκρόπολιν εἰς τοὺς Τούρκους ἀλλὰ καὶ ὁ Γοῦρας ὡς οἱ συνάδελφοί του μετὰ περιφρονήσεως ἀπέρριψε τὰς αἰτηρὰς τῶν Τούρκων προτάσεις.

Ὁ πόλεμος μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων ἐγένετο συνεχῶς καὶ ἀδιακόπως, ὁ Κιουταχῆς ἐκ Θηβῶν ἐφρόντισε καὶ ἔστειλεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Ἀττικῆς τὰ τῆς πολιορκίας κανόνια καὶ βόμβας, τὰ ὅποια ἔστησαν ἐπὶ τοῦ κανονυστασίου τοῦ Γερανίου

καὶ τῆς Ἀγίας Μαρίνας, τὰ ὅποια εἶχον προετοιμάσει καὶ ἐντεῦθεν εἶχε κανονοβολίσει τὴν πόλιν καὶ τὰ τείχη αὐτῆς.

Ἄφου κατέλαβαν τὰς θέσεις ταύτας οἱ ἐχθροὶ καὶ ὠχυρώθησαν ἐν αὐταῖς καλῶς, ἀνεχώρησεν ἐκ Θηβῶν καὶ ὁ ἴδιος Σερασκέρης διευθυνόμενος πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἀφίσας εἰς Θήβας μίαν φρουρὰν ἐκ 3,500 στρατιωτῶν πρὸς φρούρησιν τοῦ τόπου καὶ τῶν πέριξ διὰ τὴν ὑπάρχον ἀσφαλῆς ἡ ὁδὸς εἰς τὴν μετακόμισιν τῶν τροφῶν, τὴν 16ην δὲ τοῦ Ἰουλίου ἐφθασεν ὁ ἴδιος εἰς τὰ πέριξ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὰ Πατήσια.

Ἄμα ἐφθασεν ὁ Κιουταχῆς, ἀμέσως κατασκευάσεν καὶ ἄλλα κανονοστάσια καὶ ἤρχησε τὴν κανονοβολίαν ἀδιακόπως τὰ τοίχη τῆς πόλεως καὶ ἔκαμε μεγάλα ῥήγματα εἰς αὐτὰ, ὥστε δὲν ἐπρόσθιαναν πλέον οἱ Ἕλληνες τὰ διορθῶνωσι, τὴν δὲ τρίτην τοῦ Αὐγούστου πολλὰ πρῶτ' οἱ Τοῦρκοι ἀλλαλάζοντες ὥρμησαν ἐπιτεθέμενοι κατὰ τῆς πόλεως τὴν ἐποίαν μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν ἐκυρίευσαν, ἀποσυρθέντων τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς εἰς τὴν ἀκρόπολιν, εἰς τὴν συμπλοκὴν δὲ ταύτην ἐφονεύθησαν 15 ἐκ τῶν Ἑλλήνων, ἐπληρώθησαν δὲ περὶ τοὺς τριάντα, αἰχμαλωτίσθησαν δὲ δεκαπέντε ἄνδρες καὶ πενήντα γυναικες.

Ἀρχηγεία Καραϊσκάκη ἐπὶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ μάχη ἐν Χαϊδαρίῳ μετ' ἀποτυχίας.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις κατεβορυσθή μαθοῦσα ὅτι ὁ Γούρας δὲν ἠδυνήθη τὴν βασταχθῆ οὔτε ἐντὸς τῆς περιφερείας τῆς Ἀττικῆς, ἀλλ' οὔτε ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἀλλ' ἀπεσύρθη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἐσκέφθη, καὶ μάλιστα ὁ πρόεδρος αὐτῆς Ἀνδρέας Ζαΐμης, ὅπως εὖρη ἔνα κατάλληλον στρατηγὸν διὰ τὴν διορίσιν ἀρχηγὸν καὶ διευθυντὴν τῶν στρατευμάτων τῆς Στερεᾶς διὰ τὴν συγκεντρώσιν εἰς ἓν καὶ ἀποκρούσιν τὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ· μετὰ πολλῆς διασκέψεως ἐῤῥώσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην, τὸν ὁποῖον ἐν τοιαύτῃ περιστάσει ἐνόμισαν κατάλληλον διὰ τὴν λάβην τὴν διεύθυνσιν τοῦ στρατοῦ ἐν τῇ σπουδαίᾳ καὶ σοδαρᾷ ἐκείνῃ περιστάσει, καὶ μολονότι ὁ Ζαΐμης ἀτομικῶς εἶχε δυσαρέσκειαν ἀπὸ τὸν Στρατηγὸν τοῦτον ἐκ πα-

ρελθόντων παραπτωμάτων διὰ τὴν βλάβην, ἣν εἶχεν ὑποφέρει παρ' αὐτοῦ, μόλον τοῦτο ὁ Ζαΐμης ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν κίνδυνον τῆς Πατρίδος ἔρριψεν εἰς λήθην τὰ παρελθόντα καὶ προσκαλίσας τὸν Στρατηγὸν ἔμπροσθέν του τῷ ἐκοινοποίησε τὴν ἀπόφασιν τῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ Καραϊσκάκης ἐνθυμούμενος τὴν πρὸ ὀλίγου δυσμένειαν τοῦ Ζαΐμη τῷ εἶπεν ὅτι θέλω δεχθεῖ τὴν ἀπόφασιν τῆς Κυβερνήσεως καὶ θέλω ὑπηρετῆται μετὰ ζήλου καὶ ἀφσιώσεως, ὅταν ὑμεῖς μοι δώσητε τὸν λόγον, ὅτι θέλετε μὲ ὑποστηρίξει, ὁ δὲ Ζαΐμης ἐνοήσας τὴν ὑπόψιαν τοῦ Καραϊσκάκη τῷ εἶπε, Στρατηγέ! δὲν εἶναι σήμερον περίστας, ἥτις νὰ μᾶς φέρῃ ν' ἀναπολήσωμεν παρελθόντα πράγματα, ἡ Πατρίς ἔχει ἀνάγκην τῆς εἰλικρινοῦς καὶ πιστῆς ἡμῶν ὑπηρεσίας καὶ πρὸς τοῦτο σᾶς δίδω τὸν λόγον τῆς τιμᾶς, ὅτι θὰ ἔχετε ὅλην τὴν συνδρομὴν μου καὶ θὰ σᾶς ὑπερασπισθῶ δεόντως ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ σας· ὁ Καραϊσκάκης γνωρίζων τὸν σταθερὸν τοῦ Ζαΐμη χαρακτῆρα ἐξῆλθε πλήρης θάρρους.

Μετὰ τὸν διορισμὸν τοῦ ὁ Καραϊσκάκης ἔμενεν εἰς Ναύπλιον ὀλίγας ἡμέρας πρὸς στρατολόγησιν, σχηματίσας δὲ ἐν μικρὸν σῶμα ἐκ 500—600 ἀνδρῶν ἐξῆλθε τῆς Πελοποννήσου διευθυνόμενος εἰς τὴν Ἐλευσίνα ὅπου ἔφθασε τὴν 20ην τοῦ Ἰουνίου· εἰς τὴν Ἐλευσίνα ὑπῆρχον τὰ σώματα τοῦ Βάσου, τοῦ Κριεζώτου καὶ πολλῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις ἐξέδωκε διαταγὰς εἰς τὴν Στερεάν καὶ τὴν Πελοπόννησον ὅπως μεταβῶσι στρατεύματα πανταχόθεν καὶ τὰ ὅποια νὰ τεθῶσι ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ νεοδιορισθέντος ἀρχηγοῦ Καραϊσκάκη πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ διάλυσιν τῆς πολιορκίας τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν· τινὲς τῶν ὀπλαρχηγῶν ἀντέτειναν εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ Καραϊσκάκη καὶ ἢεν ἤθελον ν' ἀναγνωρίσουν τοῦτον ὡς ἀρχηγόν, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ τὸν ἀνεγνώρισε καὶ ἡ Κυβέρνησις τὸν ἐνίσχυσε.

Ἡ Κυβέρνησις διέταξε καὶ τὸν φιλέλληνα Φαβιὲ εὐρισκόμενον εἰς τὴν χερσόνησον Μίθινα μὲ τὸν ὑπ' αὐτὸν τακτικὸν στρατὸν ὅπως μεταβῇ εἰς τὴν Ἐλευσίνα ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην διὰ νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς ἐχθρούς.

Ὁ Φαβιὲ ἅμα ἔλαβε τὴν διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως, προετοιμασθεὶς παρέλαβε τὰ δύο τάγματα α'. καὶ β'. συνιστάμενον ἐκ 1000 ἀνδρῶν καθὼς καὶ 70 ἄνδρας φιλέλληνας προσφάτως ἐλθόντας ὑπὸ τὸν φιλέλληνα τυνταγματάρχην Πίζαν Ἴταλόν, τοὺς ὁποίους διεστήρει ἡ ἐπιτροπὴ τῆς εταιρίας τῶν ἐν Παρισίοις φιλελλήνων καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος καὶ μέλος τῆς εταιρίας Κόμης Δὰρ Κούρτ, συμπαραλαβὼν λοιπὸν ὁ Φαβιὲ τὰ σώματα ταῦτα μετέβη εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Ἐλευσίνας φέρων μαζὺ καὶ 4 πεδινὰ πυροβόλα, ἔφθασε δὲ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τούτῳ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Αὐγούστου, καὶ συσχεφθέντες ἐπρότεινεν ὁ Φαβιὲ νὰ ἐκστρατεύσουν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ πρὸς διάλυσιν τῆς πολιορκίας, ὁ Καραϊσκάκης δὲν εἶχεν εἰτέτι ἐνδυναμωθῇ ἐκ τῶν διαταχθέντων στρατευμάτων καὶ ἐδίσταζε νὰ λάβουν τόλμην νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ ἐχθροῦ πενταπλασίου, τὴν αὐτὴν γνώμην εἶχον καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοί, ἀλλ' ὁ Φαβιὲ ἐπέμενε, καὶ οὕτω τὴν 5ην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς τὸ ἑσπέρας ὁ Καραϊσκάκης ἀναχώρησεν ἐξ Ἐλευσίνας συνωδευμένος ἐκτὸς τοῦ τακτικοῦ καὶ ἀπὸ τοὺς ὑπὸ αὐτὸν τὸν Καραϊσκάκην, Κριεζώτην καὶ Βίσσον καθὼς καὶ ἄλλων ἀρχηγῶν μετὰ 1,200 περίπου ἀνδρῶν ἀτάκτων καὶ ἔφθασε περὶ τὸ μεσηνύκτιον εἰς τὸ Χαϊδάρη καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἐκεῖ τοποθετηθέντες οἱ μὲν ἐντὸς τοῦ κήπου, οἱ δὲ ὠχυρώθησαν ἐπὶ τινων λόφων ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ κήπου, τὸ δὲ τακτικὸν ἔλαβε θέσιν δεξιόθεν τοῦ κήπου, τὸ Χαϊδάρη ἀπείχε μίαν καὶ ἥμισυ ὥραν τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Κιουταχῆς λαβὼν τὴν εἰδησιν τῆς μεταβάσεως τῶν Ἑλλήνων εἰς Χαϊδάρη ἔσπευσε ν' ἀποστείλῃ ἐναντίον αὐτῶν δύο χιλιάδες ἵππεις καὶ πεζοὺς, οἱ ὁποῖοι τὴν ἑκτὴν τοῦ Αὐγούστου ἀνατείλαντος τοῦ Ἡλίου ἐξῆλθον τοῦ ἐλαιῶνος καὶ ἐπλησίαζαν πρὸς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων, καὶ κατὰ πρῶτον ἐπετέθησαν κατὰ τῶν χαρκωμάτων τοῦ Κριεζώτου, τοῦ Στέφου Βούλγαρη καὶ τῶν Ἑπτανήσιων, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες τοὺς ἀπέκρουσαν βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ πρώτου τάγματος, οἱ ἐχθροὶ ἐδοκίμασαν καὶ εἰς τὴν δεξιὰν πτέρυγα, ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν ἀπεκρούσθησαν, μάλιστα ὁ λόχος τῶν φιλελλήνων ἐπάλαυσε γενναίως τὴν ἡμέ-

ραν ἐκείνην κατὰ τριπλασίαν ἐχθρῶν καὶ τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν.

Ὁ Φαβιὲ ἐνθους γενόμενος διὰ τὴν νίκην ταύτην καὶ ἐξαπατηθεὶς ἐνόμιζεν ὅτι ἅπαντα ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ συνίστατο εἰς μόνας τὰς δύο χιλιάδας, οἱ ὅποιοι τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐτρόπησαν εἰς φυγὴν, κατὰ συνέπειαν διέταξεν ὅλους τοὺς ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του νὰ καταβῶσιν εἰς τὴν πεδιάδα πρὸς συγκρότησιν γενικῆς μάχης καὶ ἀκολούθως νὰ βαδίσωσι πρὸς τὴν πόλιν, παρήγγειλε δὲ καὶ τοῦ Καραϊσκάκη νὰ διατάξῃ τοὺς ἀτάκτους νὰ τὸν ἀκολουθήσωσιν, ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης ὅστις ἐγνώριζεν ὅτι ἡ παράτολμος αὕτη ὁρμὴ ἤθελε φέρει τὸν ὄλεθρον εἰς τὸν στρατὸν, διότι ἄνευ ἱππικοῦ ἦτον ἀδύνατον νὰ ἀντιξωσιν εἰς πεζοὶ ἀπέναντι δυνάμει πενταπλασίως ἰσχυροτέρας καὶ μάλιστα δυνάμειος ἱππικοῦ κλοσ-
σαίης, ἥτις βεβαίως ἤθελε κατισχύσῃ τῶν πεζῶν Ἑλλήνων καὶ ἤθελε τοὺς θυσιάσῃ ἅπαντας ἐντος τοῦ πεδίου· οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐπῆραν δύο σιμαίαις, ἐφόνευσαν ἓνα ἀξιωμα-
τικὸν τοῦ ἱππικοῦ καὶ ἐπῆραν τὸν ἵππον του, ἐφρονεύθησαν ὅκτι ὡς Ἕλληνες καὶ ἐπληρώθησαν εἴκοσι Ἕλληνες καὶ φιλέλληνες.

Ὁ Καραϊσκάκης ἐπρογνώρισε καλῶς ὅτι τὸ κίνημα τοῦτο τῶν Τούρκων ἦτον ἀπόπειρα μόνον καὶ ὅτι ἔμελλον ἀκολούθως νὰ ἐπι-
τεβῶσι μετὰ ἰσχυροτέρας δυνάμεως καὶ ὅτι τὴν θέσιν ταύτην τοῦ
Χαϊδάρου δὲν τὴν ἔχρινε κατάλληλον πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐχ-
θρῶν, διὰ τοῦτο καὶ ἐπρότεινε νὰ μεταφέρωσι τὸ στρατόπεδόν των
εἰς Πειραιᾶ ὅπου θέλουν ἔχει τὴν εὐκολίαν τῶν τροφῶν καὶ τὴν
βοήθειαν τῶν πλοίων, ἀλλ' ὁ Φαβιὲ ἀντέτεινεν εἰπὼν ὅτι δὲν
προεπεὶ νὰ χρονοτραβῶμεν ἀμυνόμενοι, ἀλλὰ νὰ κινήσωμεν αὐριοῦν
κατὰ τοῦ ἐχθροῦ διὰ νὰ λύσωμεν τὴν πολιρκίαν τῆς Ἀκροπό-
λεως, τὴν γνώμην του ταύτην ὡς παράτολμον δὲν παρεδέ-
χθησαν καὶ ἤρχισαν νὰ προετοιμαζώνται διὰ νὰ μεταφέρουν τὸ
στρατόπεδόν των εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἀλλ' ὅ,τι ἐπρόβλεπεν ὁ Καραϊ-
σκάκης ἠκολούθησεν.

Τὴν 8ην Αὐγούστου ἐξεκίνησεν ὁ Κιουταχῆς ἐκ τοῦ στρατο-
πέδου του μετὰ πέντε χιλιάδων πεζῶν καὶ χιλίων ἱππέων καὶ
ἤρχετο πρὸς τὸ Χαϊδάρν, ὁ δὲ Φαβιὲ ἰδὼν ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐπλησία-

ζεν ἔστειλε τὸ πρῶτον τάγμα καὶ τοὺς ἄνευ ἵππων ἱππεῖς μετὰ δύο πεδινῶν πυροβόλων ὅπως καταλάβουν λόφον τινα ἐκεῖ πλησίον, ἀλλ' ἐκ τῶν ὀπιθίων τοῦ λόφου εἶχον πλησιάσει οἱ Ὀθωμανοὶ ἱππεῖς καὶ ἀνέβαινον ἐπ' αὐτοῦ ὥστε ἀμφοτέροι ἀφίχθησαν ἀπροσδοκῆτως καὶ ἐπυροβολήθησαν καὶ ἐπληγώθη ἀτυχῶς ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος Γάλλος Ῥομπέρτος, ἐθλάσθησαν καὶ οἱ ἄζωνες τῶν κανονίων καὶ ὁ σχηματισμὸς τοῦ τετραγώνου δὲν ἠδυνήθη, νὰ ἐφαρμοσθῇ διαρῶα γέν δὲ ἦλθε τὸ τάγμα τοῦτο ἐκ τῶν περιστατικῶν τούτων εἰς μέγαν κίνδυνον, τοῦτο ἰδόντες ὁ Καραϊτκάκης καὶ Κριεζώτης ἔδραμον εἰς ἀντίληψίν του, ἐσταμάτησαν τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἔσωσαν τὸ τάγμα ἀπὸ τὸν παντελῆ ἀφανισμόν του, ἐφονεύθησαν δὲ καὶ αἰχμαλωτίσθησαν περὶ τοὺς 40 ἐκ τοῦ τάγματος. ὁ ἐχθρὸς ὠχύρωσε τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου καὶ ἐντεῦθεν ὥρμησεν ἐπὶ τῶν σωμάτων τοῦ Στέφου καὶ τοῦ Λέκα ὅπου καὶ ἀπεκρούσθη, ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου ἐγείνε πεισματώδης μάχη, εἰς ἣν ἔλαβον μέρος καὶ τὰ δύο τάγματα τῶν τακτικῶν ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων σωμάτων καὶ ἀπέκρουσαν τοὺς ἐχθροὺς ἄλλως ἢτον ἐπικίνδυνος ἢ θέσις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ἀπεσύρθησαν τὰ δύο στρατόπεδα καὶ ἀκροβολίζοντο μόνον, συμβουλίου δὲ γενομένου ἀπεφάσισαν τὴν ὑπισθοπόρῃσιν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο εὐκτολον διότι εἶχον καταλάβῃ ὅλας τὰς θέσεις οἱ ἐχθροὶ καὶ ἔπρεπε νὰ τοὺς προτρίβουν διὰ νὰ ἀνοίξουν τὴν δίοδον, μάλιστα ἐν ὀχύρωμα κατεχόμενον ὑπὸ Γκέκιδων ἔπρεπε νὰ τὸ κυριεύσουν καὶ οὕτω νὰ διέλθουν ἐλευθέρως, ὁ Κριεζώτης ἀναδέχθη νὰ ἐπιτεθῇ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου κατὰ τῶν κατεχόντων τὴν θέσιν ταύτην ἐχθρῶν, τοὺς ὁποίους προσβαλὼν διεσκόρπισε καὶ οὕτω διήλθον καὶ διὰ νυκτὸς ὤδυσαν καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Ἐλευσίνα τὸ μεσονύκτιον, ὀλίγοι μὲν ἐφονεύθησαν ἀλλὰ πολλοὶ ἀδύνατοι στρατιῶται ἀποπλανηθέντες εἰς τὸ σκότος συνελήφθησαν, μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὁ πεπαιδευμένος λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ Ἴβος καὶ τινες ἄλλοι πυροβολισταὶ καθὼς καὶ ὁ Χατζῆ Λάμπρος.

* Ἀπροσδόκητον συμβεβηκός.

Μετὰ τὴν μάχην ταύτην καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ἑλληνικῶν

στρατευμάτων εἰς Ἐλευσίνα εἶχεν ἔλθῃ ἔξωθεν τοῦ Πειραιῶς καὶ ἐλλιμενίζετο ἡ Γαλλικὴ Ναυαρχίς ὑπὸ τὸν Ναύαρχον Δεριγῆν τὸν ὁποῖον ὁ Καραϊσκάκης ἠθέλησε νὰ ἐπισκεφθῇ, ἀλλὰ πρὶν ὑπάγῃ ὁ Καραϊσκάκης εἶχε μεταβῇ ὁ Κιουταχῆς καὶ ὁ Καρυστινὸς Ὁμέρ Πασσᾶς καὶ εὗρισκοντο ἐντὸς τοῦ πλοίου, ὁ Ναύαρχος τὸν ὠδήγησεν ἐνώπιον τῶν Πασσάδων, οἵτινες ἐξεπλάγησαν εὐρεθέντες ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Καραϊσκάκη, τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τὸν Καραϊσκάκην εὐρεθέντα ἐνώπιον τῶν Πασσάδων αἰφνιδίως, ἀλλ' ὁ Ναύαρχος καθιστάσας ἀμφοτέρους, εἰπὼν ὅτι εὗρίσκεσθε εἰς τὸ ἔθνος οὐδετέρας δυνάμεως καὶ διὰ τοῦτο οὐδεμίαν πρέπει νὰ ἔχητε ὑποψίαν, ὁ Καραϊσκάκης λαβὼν τὸ θάρρος ἐχαιρέτησε τοὺς Πασσάδες κατὰ τὴν Ὀθωμανικὴν συνήθειαν, οἱ δὲ Πασσάδες ἀγερῶχος ἔκλιναν τὰς κεφαλὰς καὶ ἀντεχαιρέτησαν χωρὶς νὰ προσηκωθῶσι, ὁ Καραϊσκάκης καὶ αὐτὸς ἐκίθησεν, ἀκολούθως ἤρχισαν συνδιάλεξιν μεταξύ των εἰς τὴν Ἀλβανικὴν διάλεκτον, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ Κιουταχῆς μετὰ πολλῆς προφυλάξεως εἶπεν εἰς τὸν Καραϊσκάκην ὅτι δὲν ἔπραξε καλῶς ὀπλισθεὶς κατὰ τοῦ Δοβλετίου, τὸ ὁποῖον πάντοτε τὸν εὐεργέτησε διατηροῦν αὐτὸν ὡς Καπετάνον τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Δοβλετίου καὶ ὅτι εἶναι καιρὸς καὶ ἤδη, ἐάν θελήσῃ ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ σφάλμα του, νὰ προστρέξῃ εἰς τὸ ἔλεος αὐτοῦ, τὸν ὑπόσχεται ὡς πληρεξούσιος τοῦ Δοβλετίου νὰ τῷ δώσῃ τὸ καλῆτερον τῶν Καπετανάτων ὁποῖον ὁ ἴδιος εὐχαριστεῖται, ὁ Καραϊσκάκης ἀπήντησεν· « ἄκουσον, Βεζύρη, ὅταν ᾔτῃν ὁ καιρὸς τῶν καπετανάτων, σᾶς ἐζήτησα τοιοῦτον καὶ μοῦ τὸ ἡρνήθητε, ἤδη δὲ δὲν πρόκειται περὶ τοιούτων, διότι ἕκαστος φροντίζει νὰ λάβῃ τὰ Καπετανάτα διὰ τῆς σπάθης, ἐλπίζω δὲ εἰς τὸν Θεὸν νὰ τὰ κερδίσωμεν, διότι τὴν πατρίδα μας ζητοῦμεν καὶ ὄχι κἀνένα ἄδικον. » ὁ Πασσᾶς πικρογελάσας ἐσιώπησεν καὶ ἀκολούθως οἱ Πασσάδες ἐστηκώθησαν καὶ ἀνεχώρησαν. Ὁ Κιουταχῆς κατὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἔνευσεν εἰς Ἀλβανόν τινα νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ναυαρχίδα διὰ νὰ ξαναμιλήσῃ τὸν Καραϊσκάκην, ὅστις ἐκτελέσας τὴν διαταγὴν τοῦ κυρίου του ἐπλησίασε τὸν Καραϊσκάκην καὶ ἀνέφερε πρὸς αὐτὸν τὰ ἀγαθὰ ὅπου ἤθελεν ἀπολαύσε ἐν συγκατετίθετο νὰ προικυνήτῃ εἰς τὸν

Σουλτάνον, ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἀπήντησεν εἰς τὸν Ἀλῶναν λεγών Ἀλβανιστί, « ἔ ὄρὲ Τοῦρκε, ὅταν εἴχατε τὸ πουλί εἰς τὸ κλωδί, ἔπρεπε νὰ τὸ φυλάξητε καλὰ, εἰάν εἴχατε γινῶτιν, τῶρα δὲ ὁποῦ πέταξε, σηκώσατέ το ἀπὸ τὴν ἰδίαν σας, ὅτι θὰ ἡμπορέσητε νὰ τὸ γελάσητε διὰ νὰ τὸ βάλετε καὶ πάλιν εἰς τὸ κλωδί, αὐτὰ νὰ εἰπῆς εἰς τὸν αὐθέντην του, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἐπρόφθασα νὰ τὰ εἰπῶ, » καὶ οὕτως ἀνεχώρησε τῆς Νευαρχίδος.

Διάφορα σώματα Ῥουμελιωτῶν καὶ Σουλιωτῶν ἐκ τῆς φρουρᾶς τοῦ Μετολογγίου εἶχον διασπαρῆ εἰς τὴν Κορινθίαν κατὰ διαγὴν τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐπερίμεναν ὥστε νὰ συναξῇ ἡ Κυβερνήτης τοῦς φόρους τῆς ἐπαρχίας διὰ νὰ τοῖς δώσῃ περίθαλψιν τινα διὰ νὰ οἰκονομηθῶσι καὶ νὰ τρέξωσι πάλιν εἰς τὰ πεδῖον ὅπου ἡ ὀνάνκη τῆς πατρίδος τοὺς ἐπροσκαλοῦσε, μαθόντες δὲ ὅτι ἡ Κυβερνήτης διώρισε γενικὸν ἀρχηγὸν τὸν Καραϊσκάκην συνήλθαν ἅπαντες οἱ ὀπλαρχηγοὶ καὶ ἐξελέξαντο μίαν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων ὀπλαρχηγῶν διὰ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Ἐλευσίνα νὰ ἀνταμώσωσι τὸν Καραϊσκάκην, νὰ τὸν συγχαρῶσι καὶ νὰ τῷ εἰπῶσι ὅτι μετὰ μεγίστης θλίψεως τῆς ψυχῆς των βλέπousι τὸν ἐχθρὸν τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος καταπατοῦντα τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος καὶ εἰσελθόντα ἐντὸς τῶν σπλάγχχνων τῆς καὶ οὐδεμία πρόνοια ἐλαμβάνετο, ἤδη δὲ, μαθόντες ὅτι ἡ Κυβερνήτης λαβοῦσα πρόνοια διώριτεν αὐτὸν ἀρχηγόν, ἔρχονται νὰ τὸν συγχαρῶσι καὶ νὰ τῷ ἐκφράσωσι τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν καὶ τῶν συστρατιωτῶν των ὅπως ὀδηγηθῶσιν εἰς τὸ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐστάδιον· ὁ Καραϊσκάκης εἰδοποιηθεὶς περὶ τῆς ἐλεύσεως τούτων ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησίν των καὶ τοὺς ἐδέχθη μετὰ πίσης ἀδελφικῆς περιπαιχσεως, ὑποπεύων δὲ, ὅτι οἱ ὀπλαρχηγοὶ οὕτω θὰ κάμουν προτάσεις κατὰ τῆς ἀρχηγίας του, (καθότι διέτρεχε φήμη ὅτι ἐν μέρος στρατοῦ δὲν θὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν Καραϊσκάκην καὶ θὰ διορισθῇ καὶ ἄλλος ἀρχηγός), ἐπρόλαβε καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι αὐτὸς ἐπιδιώκει μόνον τὸν σκοπὸν τῆς τοῦ ἐχθροῦ ἀποκρούσεως, καὶ εἶναι ἔτοιμος νὰ παραλάβῃ καὶ ἄλλόν τινα συναδελφον ὁποῖον ἐγχρίνουσιν ὅλοι οἱ συνάδελφοί του, οἱ δὲ ὀπλαρχηγοὶ ἀπήντησαν εἰπόντες· ὅχι, Στρατηγὲ Καραϊσκάκη, ἡμεῖς ἐδῶ δὲν

ἤλθομεν νὰ περιθάψωμεν τὴν διαίρεσιν καὶ τὴν πολυαρχίαν, ἀπεναντίας μάλιστα ἤλθιμεν πειθόμενοι εἰς τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐκτιμῶντες τὰς σοβαρὰς τούτας περιστάσεις τῆς πατρίδος προσφέρομεν τὸν ἑαυτὸν μας καὶ τοὺς ὑφ' ἡμᾶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος μας, ἀναγνωρίζομεν ὑμᾶς ἀρχηγὸν μας, καὶ ἐπιθυμοῦμεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς ὑμῶν νὰ ἐκτελέσωμεν τὰ ἱερὰ ἡμῶν καθήκοντα· ὁ Καραϊσκάκης ἐνθους γενόμενος ἐσκήρτισε καὶ ἐναγκαλισθεὶς αὐτοῦ· τοῦ· εἶπε ὅτι ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ φέρουں μὲζὺ των καὶ τὸν Χατζῆ Μιχάλην μετὰ τοῦ σώματος τῶν ἀτάκτων ἱππέων, οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτὸν ὅτι καὶ τὸν Χατζῆ Μιχάλη θὰ τὸν φέρωσι, καθότι αὐτὸς δὲν ἀποχωρίζεται ἀπὸ αὐτοὺς πώποτε.

Οἱ ὀπλαρχηγοὶ μετὰ τὴν συνενόησιν ταύτην μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Κορινθίαν καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπανῆλθον εἰς Ἐλευσίνα μετὰ τῶν σωμάτων, συνωδευμένοι καὶ μετὰ τοῦ Χ. Μιχάλη μετὰ τοῦ σώματος τοῦ ἱππικοῦ· ὅλα τὰ σώματα συνίσταντο εἰς 800 περίπου ἄνδρας, οἱ δὲ πλείστοι ἦσαν ἐκ τῆς ἐνδόξου φρουρᾶς τοῦ Μετολογγίου. (*)

Ἐνισχύθη λοιπὸν ὁ Καραϊσκάκης ὑπὸ τῶν σωμάτων τούτων καὶ τοῦ σώματος τοῦ Θεοδώρου Γρίβα, τὸ ὁποῖον ἐκ Ναυπλίου ἔστειλεν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τὸν ἀδελφὸν του Γαρυδικιώτην, καθὼς καὶ ἐκ διαφόρων σωμάτων Ῥουμελιωτῶν Πελοποννησιακῶν νησιωτῶν καὶ λοιπῶν, ὥστε ἡ δύναμις τῶν Ἑλλήνων εἰς Ἐλευσίνα ἐσχηματίσθη ὑπὲρ τὰς 6 χιλιάδας.

Οἱ ἐχθροὶ εἶχον ἀποκαταστήσει ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Μουσείου ὄχυρόμα καὶ εἶχον θέσει ἐπ' αὐτοῦ κανόνια καὶ βόμβας καὶ ἐμελετοῦσαν νὰ ὀρμήσουν ὅπως κυριεύσουν καὶ τὴν ὑπὸ τὸ φρούριον

(*) Ὀπλαρχηγοὶ Σουλιῶται μεταβάλλαντες εἰς τὸν Καραϊσκάκην ἦσαν οἱ Κίτσος Τζαβέλας, Γεώρ. Δράκος, Λάμπρος Βεΐκος, Γιότης Δαγκλῆς, Ἀθ. Κουτσονίκας Ἀθ. Τούσια Μπότζαρης, Νικόλαος Μπότζαρης, Γεώργιος Τζαβέλας, Διαμ. καὶ Ν. Ζέρβας, Γιάνκος Πανομάρας, Χρ. Φωτομάρας, Γεώργιος καὶ Παναγῆς Μαλάμου, Χρ. Ἰω. καὶ Γεώργ. Κουτσονίκας, Γιαννῆς Μπαρκατάρης Κολιός Πασχούλας, Λάμπρος Κάτζος, Νοῦτζος Φωτοπαναγιώτης, Νικόλαος Κυραμάτζης καὶ Κάτταρης.

ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τοῦτο δὲ ἐννοήσαντες οἱ Ἕλληνες καὶ ὁ ὑπονομοποιὸς Κῶστας Μελισσόβας ἀπεφάσισαν καὶ τὴν ὑπονομοποίησιν καὶ δὲν ἐξαπατήθησαν εἰς τὰς σκέψεις των, διότι οἱ ἐχθροὶ ἀνήμερα τῆς Παναγίας τῆς 15 Αὐγούστου μετὰ τὸ μεσημέρι ὥρμησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ νὰ τὴν κυριεύσωσιν, οἱ Ἕλληνες τὸ πρῶτον ἀντέστησαν, ἀκολούθως ἀπεσφόθησαν, οἱ δὲ ἐχθροὶ ἔγειναν κύριοι τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν πλησίων αὐτῆς οἰκιῶν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον γενομένης ἐκκρήξεως τῆς ὑπονόμου ἐπέταξεν εἰς τὸν αέρα καὶ ἐκκλησίαν καὶ οἰκίας καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς ἐχθρούς.

Ὁ ἐχθρὸς ἐναποταμίευσε παντοῦ τροφὰς διὰ νὰ μὴν ἔλθῃ εἰς τὴν ἀνάγκην τὸν χειμῶνα ὁ στρατὸς, ἐκ τῶν ἀποθηκῶν τούτων ἦτο μία εἰς τὸ χωρίον Σκοῦρτα τοῦ Ὄρωπου εἰς τὰ μεθόρια τῆς Ἀττικῆς, τὴν ὁπρίαν ἐφύλαττον 500 Ὄθωμανοὶ, ὁ Καρασκάκης μαθὼν τοῦτο ἔστειλε περὶ τὰς 23 τοῦ Αὐγούστου 1, 200 στρατιώτας ὑπὸ διαφόρους ὀπλαρχηγούς τοῦ τόπου ἔχον ἐπὶ κεφαλῇς τὸ σῶμα τοῦτο τὸν Γ. Χελιώτην, οὔτινες μεταβάντες διὰ νυκτὸς ἔφθασαν εἰς τὰ Σκοῦρτα καὶ ἐπετίθησαν αἰφνιδίως κατὰ τῶν φυλασσόντων, ἐφόνευσαν ἐξ αὐτῶν πολλοὺς τοὺς δὲ λοιποὺς διεσκόρπισαν καὶ κατεδίωξαν καὶ μετέφεραν εἰς τὴν Ἐλευσίνα πάμπολλα ποίμνια καὶ ἀγέλην χονδρῶν ζώων.

Ἐκ τῶν διεσπαρμένων ἀποσπασμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐν ἐξ αὐτῶν ἐφόνευσεν εἰς δημόσιον τινα δρόμον ἓνα Τάταρην (ταχυδρόμον) διευθυνόμενον εἰς Κωνσταντινούπολιν μὲ ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ Σερασκέρη Κιουταχῆ πρὸς τὴν αὐλὴν τοῦ Σουλτάνου μία δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐπιστολῶν διευθύνετο πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον Σουλτάνον, Δουβλέτ Ἀλιέ, (ὑψηλὸν Δοβλέτι), (*) ἄλλη δὲ διευ-

(*) Ὁ Ἀπειρος τῆς Ὄθωμανικῆς διαλέκτου, εἰς τῶν συγγραφέων τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως, ὑπέθεσεν ὅτι ὁ ἀποδιδόμενος τίτλος τοῦ Σουλτάνου Δεβλέτ Ἀλιέ ὑπέκρυπτε τὸ ὄνομα τοῦ Σουλτάνου εἰς ἐκεῖνο τοῦ Ἀλῆ Ἀγᾶ, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀληθές τοῦτο, διότι ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ ἀποδιδόμενου ἐπιθέτου ζωοποιοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ διότι εἰς τὴν πρὸς τὸν Σουλτάνον κατευθεῖαν ἀναφορὰν οὕτω πως ἐκφράζονται Ἀλιέ καὶ Δουβλέτι Ἀλιέ.

θύνετο πρὸς τὸν Σατραζάμην (μέγαν Βεζύρην), εἰς ὃν παρίστανε τὴν ὀχυράν τῆς θέσεως τοῦ φρουρίου τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὰς ναυτικὰς καὶ στρατιωτικὰς δυνάμεις τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπαρακαλοῦσε νὰ συγκατατεθῇ ὁ ζωοποιὸς κύριός του Σουλτάνος νὰ δώσῃ βοηθὸν πρὸς αὐτὸν, τὸν Καρύστιον Ὁμέρ Πασσᾶ, διότι μόνος του δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου καὶ νὰ ἀναστείλῃ καὶ ἐμποδίσῃ τὰ διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐρχόμενα ἐκ Πελοποννήσου Ἑλληνικὰ στρατεύματα.

Μεταξὺ τῶν πολιορκούντων καὶ πολιορκουμένων ἐξηκολούθει ὁ πόλεμος· ἡμέραν καὶ νύκτα, μίαν δὲ τῶν νυκτῶν τῆς 30ης 769 τοῦ Ὁγούρας διανυκτερεύων ἐξῶθεν τοῦ περιτειχίσματος προερχὼν τὰ κινήματα τῶν ἐχθρῶν, περὶ τὸ μετονύκτιον ἐπυροδόλησε καὶ ἀτυχῶς· ἐχθρὸς τις προτέχων ἀντεπυροδόλησε διευθύνων τὸ βόλι πρὸς τὴν ἐξελθοῦσαν λάμψιν ἐκ τοῦ πυροβόλου τοῦ Γούρα καὶ ἐπέτυχεν αὐτὸν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν ἔρριψε χαμαὶ νεκρὸν, τὸν ὁποῖον οἱ περὶ αὐτὸν σύντροφοί του τὸν ἔφεραν εἰς τὸν Παρθενῶνα καὶ τὸν ἐθήνηστεν ἡ γυνὴ του τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἀλλ' ἀκολούθως· ἔειξε φρόνησιν καὶ γενναιότητα, ἔλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ τῆς φρουρᾶς, τὴν ὁποίαν σιδασθέντες ὑπήκουσαν οἱ φρουροῦντες στρατιῶται.

Ἐκστρατεία τοῦ Φαβιᾶ περὶ τὰς Οἰθῶς.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ δὲν ἐπέιθετο εἰς τὰς συμβουλάς τοῦ ἀρχηγοῦ Καραϊσκάκη, ὅστις τῷ ἔλεγεν, ὅτι εἰς τοὺς Ἑλληνας κατ' οὐδένα τρόπον συμφέρει νὰ δίδωσιν ἐπιθετικὰς μάχας ἐν τῷ πεδίῳ, καθότι ὁ ἐχθρὸς ἔχει ἀπέναντί των γιγαντιαίας δυνάμεις ἀναλόγως τῶν ἐδικῶν των, τὰς ὁποίας ἐὰν τὰς χάσῃ δύναται ἐντὸς ὀλίγου νὰ τὰς ἀναπληρώσῃ ἀπὸ τὴν εὐρείαν καὶ ἐκτεταμένην αὐτοκρατορίαν του, οἱ δὲ Ἕλληνες μόνον μίαν σημαντικὴν μάχην ἐὰν χάσωσιν, ἢ Ἑλλάς ὑποδουλοῦται, διότι δὲν ἔχει δυνάμεις διαθεσίμους νὰ τὰς ἀναπληρώσῃ· μὴ πεισθεὶς δὲ εἰς τὰς παραινέσεις· ταύτας ὁ Φαβιᾶ παραλαβὼν τὰ δύο τάγματα τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ συγκείμενα ἐκ 1000 ἀνδρῶν, δύο ἱλας ἰπ-

παίων ἐξ 80 ἀνδρῶν, τὸν λόχον τοῦ πυροβολικοῦ, τὸν λόχον τῶν φιλελλήνων καὶ τέσσαρα κανόνια ἐλαφρὰ μετέβη εἰς τὰ Μέγαρα μὲ τὴν ιδέαν νὰ υπάγῃ εἰς τὰς Θήβας διὰ νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τῆς ἐκεῖ φρουρᾶς τῶν Ὀθωμανῶν καὶ προσελκύσῃ ἐκεῖ τοὺς ὀθωμανοὺς, διὰ νὰ ἐπιφέρῃ περισπασμὸν καὶ δώσῃ ἄνεσιν εἰς τοὺς πολιορκουμένους, εἰς τὰ Μέγαρα δὲ συμπεριέλαβε καὶ 600 ἐλαφροὺς ὑπὸ τὸν Στέρον καὶ Καλέργην, καὶ μετ' αὐτῶν ὅλων ἀνεχώρησεν ἐκ Μεγάρων καὶ ἔφθασε τὴν 9ην ἡθροῦ εἰς τὸν Ἀσωπὸν Ποταμὸν μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τῶν Θηβῶν καὶ προετοιμάζετο διὰ νὰ μεταβῇ διὰ νυκτὸς εἰς τὰς Θήβας καὶ προσβάλλῃ τοὺς ἐχθροὺς· οἱ ἄτακτοι στρατιῶται ὑποπτεύσαντες ὅτι δὲν θέλουν δυνηθῶσι νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὸ πεδῖον μάλιστα εἰς πολυπληθὲς ἱππικὸν καὶ διὰ νὰ μὴν ὑποφέρουν ὅσα καὶ εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Καρύστου ὑπέφεραν ἀπεΐθησαν καὶ δὲν ἤθελαν νὰ προχωρήσουν, ὁ Φαβίε ἐδοκίμασε νὰ προχωρήσῃ μὲ μόνον τοὺς τακτικούς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀντέτειναν καὶ οὕτως ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὰ Μέγαρα καὶ ἐντεῦθεν ἀπεσύρθη καὶ πάλιν εἰς τὰ Μέθανα προρασιζόμενος ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ συμπράξῃ μετὰ τῶν ἀτάκτων.

Ἐκλογὴ Ν. Κριεζώτου ὡς διαδόχου τοῦ Γουῆρα.

Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γουῆρα εἰμεινεν ἄνευ ἀρχηγοῦ, περὶ τούτου ἐσχέπετο ὁ Καραϊσκάκης, ἀλλὰ δὲν εὔρισκε τὸν κατάλληλον πρὸς τοῦτο ἄνθρωπον, συνεκάλεσε δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς ὀπλαρχηγοὺς ὅπως συσκεφθῇ μετ' αὐτῶν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, οἵτινες ἐν τῇ Συνελεύσει ταύτῃ ἅπαντες ἐνέκριναν ὡς ἀρμόδιον καὶ κατάλληλον τὸν Ν. Κριεζώτην, ὅστις ἐκτὸς τῶν ἄλλων χαρακτηριστικῶν εἶχεν ἐντὸς τοῦ φρουρίου ἐν μέρος στρατιωτῶν τοῦ σώματός του ὑπὸ τὸν ἀδελφόν του καλόγηρον Καλίνικον. Τὸν Κριεζώτην λοιπὸν ἀπεφάσισαν ὁ τε ἀρχηγὸς Καραϊσκάκης καὶ οἱ λοιποὶ ὀπλαρχηγοί, παραδεχθέντος καὶ τούτου, τὸν συνώδευσαν μετὰ 400 στρατιωτῶν συταχθέντων ἐκ διαφόρων σωμάτων, τοὺς ὁποίους ὅλοι οἱ ὀπλαρχηγοὶ δι' ἐκουσίου ἐράνου ἐφωδίασαν μετὰ χρηματικῶν μέσων, (διότι ἡ Κυβέρνησις δὲν εὐτοκοῦσεν ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ),

μὲ τὸν Κριεζώτην ἐστάλησαν καὶ ὁ Τριαντάφυλος Τζουρᾶς Λίμνιος καὶ ὁ ἀντιπὸς τοῦ Γούρα Ι. Μαμούρης, ἅπαντες δὲ οὗτοι ἐμβαρκαρίσθησαν εἰς Ψαρῖανὸν τι πλοῖον τοῦ Χ. Ἀλεξανδρῆ καὶ εἰς ἄλλα πλοιάρια τὴν 11ην Ὀβρίου ἐκ τῆς Σαλαμίνας καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Μουνιχίας περὶ τὸ μεσονύκτιον καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Καραϊσκάκης ἐλθὼν κάτωθεν τοῦ Μενιδίου ἐτουφέκισε διὰ τὰ προσελκύσει τὴν προσοχὴν τοῦ ἐχθροῦ, εἰς τὸ μέρος τοῦτο, οἱ δὲ περὶ τὸν Κριεζώτην ἐξηκολούθησαν τὴν πορείαν των πρὸς τὸ φρούριον καὶ ἔφθασαν εἰς τὸ Μουσεῖον καὶ ἐντεῦθεν ἐδριμον καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸ φρούριον σῶι καὶ ἀβλαβεῖς.

Εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ὡς ἐρῶνθη, δὲν εἶχε προλάβῃ ἡ Κυβερνησις νὰ χορηγήσῃ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια πρὸς ἀντίστασιν μακρᾶς πολιορκίας, ἀλλὰ μόνον ὅσα ἡδυνήθη ὁ Γούρας νὰ προμηθεύσῃ εἰς αὐτὴν καὶ ὡς ἐκ τούτων ἔλαβαν ἀνάγκην πυρίτιδος, τὴν ἀνάγκην δὲ ταύτην ἐγνωστοποίησαν εἰς τὴν Κυβερνησιν, ἥτις σκεφθεῖσα δὲν εὑρίσκει τὸν τρόπον τῆς ἀποστολῆς, διότι οἱ ἐχθροὶ εἶχον περιτριγυρίσῃ τὸ φρούριον διὰ χανθάκων καὶ ὀχυρωμάτων ἐπὶ τέλους δὲ ἀπεφάσισε καὶ προσεκάλεσε τὸν Φαβιέ ἐκ Μιθενῶν καὶ τὸν ἐπέφθρτισε τὴν μεταφορὰν τῆς πυρίτιδος ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν, ὁ δὲ φιλοκίνδυνος οὗτος ἀνὴρ παραδεχθεὶς τὴν πρότασιν τῆς κυβερνήσεως ἐπέστρεψεν εἰς Μίθενα καὶ ἐτοιμασθεὶς παρέλαβε 530 ἄνδρας ἐκ τῶν ταγμάτων τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν φιλελλήνων, κατεσκεύασε δὲ καὶ ἄλλα τόσα σακούλια εἰς ἃ ἔβαλαν ἀνὰ ὁκτὼ ὁκάδας πυρίτιδα καὶ εἰς τινα σακούλια ἀνὰ 500ας τουφεκόπετρες, ἐπεδιβάσθησαν δὲ εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Χ. Ἀλεξανδρῆ Ψαρῖανοῦ τὴν 28ην Ὀβρίου καὶ ἔφθασαν καὶ ἀπεδιβάσθησαν τὴν πρώτην Δεκεμβρίου τὴν νύκτα εἰς τοὺς τρεῖς Πύργους, ἕκαστος δὲ στρατιώτης καὶ ἀξιωματικὸς ἐκόμιζε τὸ σακούλιόν του χωρὶς ἐξαίρεσιν, ἅπαντες δὲ εἶχον κενὰ τὰ ὅπλα των ἐκτὸς τῶν συνακολουθούντων πυροβολιστῶν καὶ φιλελλήνων. Μετὰ δύωρον πορείαν ἐν σελήνοφώτῳ νυκτὶ καὶ ἐν ἄρχῃ σιωπῇ ἔφθασαν ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Μουσείου πλησίον τῆς ὄχλης τῆς τάφου, τοὺς ὁποίους ἰδόντες οἱ φύλακες τοὺς ἠρώτησαν, τί εἶθε ; οἱ δὲ δὲν ἀπήντησαν, ἀλλ' ὁ Φαβιέ σείρας τὸ ξίφος, βῆμα συμ-

πλοκῆς ἐφώναζε τοὺς τυμπανιστάς τοῦ, ἐμπρὸς παιδιὰ ἐμπρὸς, ἔκρουσαν τὰ τύμπανα καὶ ἠλάλαξαν οἱ στρατιῶται καὶ μὲ πολὺ θάρρος ἐδραμον πρὸς τὴν τάφρον, ἣτις εἶχε τρία μέτρα βάθος καὶ πέντε πλάτος, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ὀρμητικῶς διέσχισαν τὰ στίφη τῶν ἐχθρῶν καὶ ὑπὸ σφοδρὸν τουφεκισμὸν διέβησαν, οἱ δὲ ἐν Ἀκροπόλει Ἕλληνες ἀκούσαντες τὴν τυμπανοκρουσίαν ἐξῆλθον πρὸς βοήθειαν τῶν διερχομένων καὶ οὕτω εἰσῆλθον ἐντὸς τοῦ περιτειχίσματος μὲ τὸ φορτίον των, ἐπὶ τῆς εἰσόδου 8 ἐφονεύθησαν καὶ 14 ἐπληγώθησαν ἐλαφρῶς, ἐν οἷς καὶ ὁ Φαβιὲ καὶ ὁ Πίσσας, ὁ δὲ Ῥομπέρτος πληγωθείς εἰς τὸν πόδα ἐθάλασθη ὁ ποὺς του καὶ πεσὼν καταγῆς μεταξὺ τῆς ἐχθρικῆς τάφρου καὶ τῶν Ἑλληνικῶν χαρακμάτων ἐπάλευε μετὰ τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες ἐπροσπαθοῦσαν νὰ πάρουν τὴν κεφαλὴν του, ἀκούσαντες δὲ οἱ Ἕλληνες τὰς φωνὰς ἐξῆλθον δρομαῖοι καὶ παρέλαβον τὸν Ῥομπέρτον φέροντα 26 πληγὰς, ὃν καὶ μετέφεραν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἡ γενναία αὕτη πράξις ἐτίμησεν ὑπὲρ τὸ δέον τὸν τακτικὸν στρατὸν καὶ τὸν ἀνδρεῖον αὐτοῦ ἀρχηγόν.

Ἡ φρουρά τῆς Ἀκροπόλεως ἐχάρη μεγάλως διὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐλυπήθη μαθοῦσα ὅτι ὁ Φαβιὲ ἐσκόπευε νὰ ἐξέλθῃ πάλιν καὶ ν' ἀναχωρήσῃ, ἐπροσπάθησαν παντοίοις τρόποις ὅπως τὸν καταπείσουν νὰ μείνῃ, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον, οἱ ἐχθροὶ ὅμως μετὰ τὴν εἰσόδον του ἔγειναν μᾶλλον προσεκτικοὶ καὶ ἐτριγύρουν ἡμέραν καὶ νύκτα, διὸ καὶ μόλις τὴν προσπάθειαν τοῦ Φαβιὲ δὲν ἐστάθη δυνατόν νὰ εὔρῃ τὸν τρόπον τῆς ἐξόδου καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ μέχρι τέλους τῆς πολιορκίας, διὰ τεραστίων δὲ ἔργων καὶ κατωρθωμάτων ἐπῆλθεν τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 1826.

Ἐκστρατεία τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ Καραϊσκάκη εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ θρίαμβος αὐτοῦ.

Οἱ Τούρκοι ἐξηκολούθουν διατηροῦντες στενῶς τὴν πολιορκίαν καὶ ἐβομβόλουν καθεικάστην τὴν Ἀκρόπολιν, μία δὲ σφαῖρα βόμβας πεσοῦσα εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἐρεχθίδεως ἐθρυσεν ἓνα τῶν κινόνων, ἐξ οὗ

ἔπεισεν ἡ ὁρφή, καὶ ἐφόνευσε δέκα ἀνθρώπους καὶ τὴν σύζυγον τοῦ Γούρα.

Ὁ Καραϊσκάκης ἰδὼν ὅτι ὁ ἔχθρὸς καθεκάστην ἐπεσώρευεν εἰς τὴν Ἀττικὴν στρατοὺς ἐπὶ στρατῶν καὶ ἐνεδυναμούτο διατηρῶν στενωτάτην πολιορκίαν καὶ σκεφθεὶς ὅτι ἡ διάλυσις τῆς πολιορκίας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνη δι' ἐπιθέσεως, διότι αἱ δυνάμεις τοῦ ἔχθρου ἐκτός ὅτι ἦτο διπλάσιοι, ἦσαν καὶ καλῶς ὠχυρωμένοι δι' ὀχυρωμάτων καὶ κανονοστασιῶν ἰσχυρῶν, ἐσκέφθη ὅτι ὁ μόνος τρόπος τῆς ἀποδιώξεως τοῦ στρατοῦ τοῦ ἔχθρικοῦ δὲν ἦτον ἄλλος, εἰμὴ ἐκ τῆς διακοπῆς τῆς συγκοινωνίας τοῦ ἔχθρικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὴν τῆς Εὐβοίας καὶ τῶν Θετταλικῶν ἐπαρχιῶν, δι' ὧν μετέφερε τὰς τροφὰς εἰς τὸ στρατόπεδόν του· πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον λοιπὸν ἔγραψεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ διατάξῃ τοὺς ἐν ταῖς Νήσοις τῶν βρείων Σποράδων εὐρισκομένους ὀπλαρχηγούς Θετταλομακεδόνας διὰ νὰ μεταβῶσιν ἐν Θερμοπύλαις καὶ καθίξωσι τὰ στενὰ τῶν θέσεων ἐκείνων, ἐκ τῶν ὁποίων μετακομίζονται αἱ τροφαὶ εἰς τοὺς ἔχθρους, διὰ νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν ἔλλειψιν καὶ ὅπως βιασθῶσι νὰ ἀναχωρήσωσι· πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀπεφάσισε καὶ ὁ ἴδιος νὰ ἐκστρατεύσῃ ἀπερχόμενος εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Στερεᾶς διὰ νὰ ἀποδιώξῃ τοὺς ἔχθρους ἀπὸ αὐτὰς καὶ ἐλευθερώσῃ τοὺς λαοὺς, οἵτινες ὑπὸ τῆς ἀνάγκης εἶχον ἔλθῃ εἰς τὴν ὑποταγὴν τῶν Ὀθωμανῶν.

Ἡ Κυβέρνησις λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὴν πρότασιν τοῦ ἀρχηγοῦ Καραϊσκάκη ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ διατάξῃ τὰ δέοντα, καὶ πρὸς ἀποτελεσματικὴν ἐνέργειαν ἐξαπέστειλε τὸν Ἰωάννην Κωλέττην ὅπως συντρεξῇ διὰ τῆς σχέσεώς του μετὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν ἐκείνων καὶ ἀπέλθωσιν εἰς τὰς προσδιωρισμένας ταύτας θέσεις καὶ καθίξωσιν αὐτάς· ὅστις μεταβάς εἰς τὰς νήσους ταύτας ἠδυνήθη νὰ πείσῃ τοὺς ὀπλαρχηγούς τῶν σωμάτων καὶ ἐτοιμάσθησαν 1500 ἄνδρες διὰ νὰ ἐμβοῦν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀπέλθουν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον, ἀλλ' ἀτυχῶς ἐπῆλθεν εἰς αὐτοὺς μεγάλη διαίρεσις περὶ τῆς ἀρχηγίας καὶ τῆς θέσεως, εἰς ἣν ἔπρεπε ν' ἀποδιεσθῶσι, καὶ οἱ μὲν ᾔθελον ὡς ἀρχαγὸν τὸν Καρατάσσον, οἱ δὲ τὸν Ἄγγελ· Γάτζον· καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Γάτζον ἔλεγον νὰ καθίξωσι τὸ

Παλιοροχώρι καὶ τὴν Καριὰν πλησίον τῶν Βασιλικῶν, οἱ δὲ περὶ τὸν Καρατάσον ἀντέτεινον προτείνοντες τὴν Ἀταλάντην· μόλον τοῦτο καὶ οὕτω διηρημένους εἰς δύο σώματα ὁ Κωλέττης ἠδυνήθη νὰ τοὺς πείσῃ νὰ ἐκστρατεύσουν, ἀτυχῶς ὅμως ἀντὶ νὰ ὑπάγουν εἰς τὸ Παλιοροχώρι καὶ τὴν Καριὰν ὅπου ἦτον θέσεις κατὰλληλοι διότι ἤθελον διατρεῦνται ἐν αὐταῖς καθότι ἦσαν ὀχυρώταται, καὶ προσέτι ἤθελον προφυλάττει καὶ τὸν Μαλιακὸν Κόλπον, ἐξ οὗ μετεβίβαζε τὰς τροφὰς ἀπὸ τὴν Θετταλίαν εἰς Ἑβρίαν ὁ Κιουταχῆς καὶ ἐντεῦθεν διὰ τοῦ Ὀρωποῦ εἰς τὴν Ἀττικὴν, καὶ προσέτι ἤθελον ἀποκλείσει τὴν δημοσίαν ὁδὸν τῆς Φουντάνας· ἡ φυσικὴ ἐπιμονὴ τοῦ Καρατάσου ὅμως ὑπερίσχυσε καὶ διευθύνθησαν εἰς τὸ Ἰαλαντονόσι τὴν ὕην τοῦ Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1826. Ὁ Γάτζος λοιπὸν ἐξῆλθε μὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ὀπλαρχηγούς καὶ ἐπολιόρχησε 200 Ὀθωμανούς εὐρισκομένους ἐν Ἀταλάντῃ, φυλάττοντας τὰς ἀποθήκας, ὁ δὲ Καρατάσος ἔμεινεν ἐντὸς τῶν πλοίων, αἰφνυδίως ὅμως ἐφθασεν ἐκ Λεβαδείας ὁ Μουσταμπιῖ Κιαφαζέζης μετὰ χιλίων πεζῶν καὶ ἱππέων καὶ ἐπετέθη ὁρμητικῶς κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν, ὁ Γάτζος ἐκλείσθη μετὰ 30 στρατιωτῶν εἰς μίαν ἐκκλησίαν καὶ ἐπολεμοῦσεν ἀπηλπισμένα μετὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἤθελε χαθῆ, ἐὰν δὲν ἐξήρχετο ἐκ τῶν πλοίων ὁ Τζάμης Καρατάσος καὶ ὁ Ἀποστολάρης, οἵτινες δόσαντες συνδρομὴν εἰς αὐτὸν τὸν ἔσωσαν τὸν Γάτζον, ἀλλ' ἐχάθησαν δυστυχῶς φονευθέντες ὁ Ἄγγελος, ὁ Καλαμιδης, ὁ Κόντος, ὁ Χαμακιώτης καὶ ὁ ἄλλοτε ἀρειοπαγίτης Σακελλίων καὶ 37 στρατιῶται, ἐσυλλήφθησαν δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος Ἐμμανουήλ Παππᾶ ἐκ ζερῶν, ἐπληρώθησαν καὶ 32 στρατιῶται, ἐν οἷς καὶ ὁ Βελέντζας, ἀκολούθως ἀπῆλθαν καὶ πάλιν εἰς τὰ πλοία καὶ διεσκορπίθησαν, καὶ οὕτως ἡ ἐκστρατεία αὕτη, ἣτις ἤθελε φέρει ἐν μεγάλῳ ἀποτέλεσμα εἰς τὴν Πατρίδα, διὰ τῆς ἐπαράτου διχονοίας καὶ φιλαρχίας ἐματαιώθη καὶ κατεστράφη διὰ μεγάλης θυσίας.

Ὁ Καραϊσκάκης λαβὼν τὴν εἰδησιν τῆς ἐκστρατείας τῶν Θετταλομακεδόνων ἐχώρηε μεγάλως, διότι ἤλπιζε νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σχυρῶ αὐτοῦ σχεδίου, διὸ ἔσπευσε καὶ ἐξῆλθεν εἰς ἐκστρατείαν

πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ του, διότι εἶχεν αὐξήσει ὁ ἐν Ἐλευσίνι στρατός του ἀπὸ ἐμπειροπολέμους, ὀπλαρχηγούς ἐν οἷς καὶ οἱ τῆς ἐνδόξου φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου, ὧν οἱ πλείστοι τῶν ἀρχηγῶν Σουλιῶται καὶ οἱ διαχρινόμενοι τῆς Πελοποννήσου ὀπλαρχηγοὶ καὶ ὁ Νικήτας.

Ἀφῆκε λοιπὸν ὁ Καραϊσκάκης εἰς φύλαξιν τῆς Ἐλευσίνας καὶ Σαλαμίνας καὶ εἰς ἀπόκρουσιν τῶν πολιορκητῶν τῆς Ἀκροπόλεως τὸν Βάσον μετὰ τῶν Δερβενχωριτῶν, αὐτὸς δὲ ἐξεστράτευσεν τὴν 23ην Ὀβρίου μετὰ τριῶν χιλιάδων, ὁδεύσας δὲ διὰ τῶν Κουντούρων καὶ τῆς Κάζας ἔφθασεν τὴν 27ην εἰς Δουμβρέναν, οἱ Ἕλληνες ἄδραξαν 35 ἵππους, ἡμίονους καὶ ἄλλα σκεύη, ἐπορεύθησαν εἰς τὸ χωρίον Κακόνσι, καὶ τὴν ἐπιούσαν ἐπανῆλθον εἰς Δουμπρέναν, μετακόμισαν δὲ καὶ ἐν κανόνι ἀπὸ πλοίων τι εὐρεθὲν ἐντὸς τοῦ λιμένος, καὶ ἐκανονοβολοῦσαν τοὺς Πύργους· τὴν 2 Ὀβρίου ἦλθον 300 ἵππεις εἰς βοήθειαν τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· εἰς δὲ τὸν Ζαγαράν ἐτάληταν 180 στρατιῶται ὑπὸ τὸν Γιαννάκην ἀδελφὸν τοῦ Ὀδυσεῶς, ἀλλ' ἀτυχῶς ἔπεσαν κατ' αὐτῶν οἱ ἐχθροὶ αἰφνης καὶ τοὺς διεσκόρπισαν, ἀφρῷ ἐφύγευσαν 20, συνέλαβαν καὶ τὸν ἀτυχῆ ἀρχηγὸν καὶ τὸν ἐφόνευσαν.

Τὴν 3ην Ὀβρίου ἦλθεν ὁ Μουσταμπεῖς μετὰ 1000 φέρων τροφᾶς εἰς τοὺς ἀποκλεισθέντας· οἱ Ἕλληνες ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ Τούρκοι κατ' ἀρχὰς ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν, ἀκολουθῶς ὅμως ἐπισθοδρόμησαν καὶ ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου, ἡ μάχη διήρκησε μέχρι τῆς ἑσπέρας, πρὸ τοῦ τέλους τῆς μάχης ὅμως ἦλθεν ἐξ Ἀθηνῶν βοήθεια εἰς τοὺς ἐχθροὺς, τὴν ἐπιούσαν ἦλθεν ἡ εἰδησις εἰς τὸν Μουσταμπεῖ περὶ τῆς εἰς τὸ Ταλαντονῆσι ἀποβάσεως τῶν Θετταλομακεδόνων, ὅστις ἀφίσας μόνον τοὺς κατέχοντας τὸν Πύργον, αὐτὸς δὲ ἐξεκίνησε διὰ τὴν Ἀταλάντην· τὴν αὐτὴν ἑσπέραν συνεκρούσθησαν οἱ Ἕλληνες μὲ τοὺς ἐν Δουμπρένᾳ Ὀθωμανοὺς καὶ ἐφονεύθησαν 22 Τούρκοι καὶ 7 Ἕλληνες καὶ ὁ γενναῖος Γιαννάκης Σουλτάνης.

Τὴν 11ην τοῦ μηνὸς ἦλθεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον τὸ ἄτακτον Ἑλληνικὸν ἱππικὸν τοῦ Χ. Μιχάλη, ὁ Καραϊσκάκης διὰ νὰ μὴν χρονотριβῇ ἀνεχώρησε πανστρατεῖα καὶ τὴν 14ην

ἐφθασεν εἰς χωρία ὅπου διενυκτέρευσεν, καὶ τὴν ἐπιούσαν ὁδεύσας ἐφθασεν εἰς τὴν Μονὴν Ντομποῦ, ἀφήσας πρὸς φύλαξιν τῆς θέσεως 100 στρατιώτας ὑπὸ τὸν Μπαρπητζιώτην καὶ ἀνεχώρησε τὴν ἐπιούσαν· οἱ ἔχθροὶ τὴν ἐπαύριον ἤλθον ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Θεσῶν περὶ τοὺς 1000 πεζοὶ καὶ ἵππεις, προσέβαλαν δὲ τοὺς ἐν τῇ Μονῇ Ἕλληνας, ἀλλὰ ἀποκρουθέντες ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Λεθαδίαν, τὴν δ' ἐπιούσαν ἤλθαν ἄλλοι 80 ἵππεις, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐξώρμησαν οἱ Ἕλληνες, ἐφόνευσάν τινες, τοὺς δὲ λοιποὺς τοὺς κατεδίωξαν μέχρι τῆς Μονῆς τῶν Ταξιάρχων.

Μάχη ἐν Ῥαχώβῃ, φόνος Μουσταφάμπεϊ καὶ Κεχα-
γιαμπεϊ, ἐξακολούθησις τῆς ἐκστρατείας,
μάχη ἐν Βεληήτζα καὶ περὶ τὴν Ναύπακτον
ἦντα τῶν Τούρκων.

Ὁ Καραϊσκάκης ἐκτὸς τῆς στρατιωτικῆς ἱκανότητος εἶχε καὶ τὴν ἱκανότητα καὶ ἐπιτηδειότητα νὰ προσελκύσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν ἀγάπην ὅλων τῶν πολιτῶν Ἑλλήνων, διὸ καὶ ἀναχωρῶν ἐκ Λεμποῦ καὶ φθάσας εἰς τὸ Δίστομον τὴν 18ην Ἰουλίου εἰδοποίησας μυστικῶς, ὅτι οἱ Ὀθωμανοὶ εἶχον ἀπόφασιν νὰ καταλάβουσι τὴν Ῥάχοβαν, κατεσπευμένως λοιπὸν ἐξαπέστειλε τὸν Γαρδικιώτην Γρίβαν, Γεώργιον Βαίον καὶ Μήτηρον Λαίον μετὰ 400 στρατιωτῶν ἐμπροσθοφυλακὴν ὅπως τὴν προκαταλάβουσι μέχρι τῆς ἀφίξεώς του, οἵτινες μεταβάντες ὠχυρώθησαν ἐντὸς τινῶν οἰκιῶν, εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπὶ τινος κορυφῆς φυσικοῦ τινος βράχου κειμένου ἐν τῷ μέσῳ τῆς Κωμοπόλεως ταύτης, ἀλλὰ μόλις εἶχον τοποθετηθῇ οἱ Ἕλληνες ἐν Ῥαχώβῃ καὶ μετ' ὀλίγον διὰ τοῦ Ζημινοῦ ἐφθασε καὶ ὁ Μουσταμπεϊ· Κιαφαζίνης μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Καραφίλμπεϊ καὶ Ἐλμάζμετεϊ καὶ τοῦ Κεχαγιαμπεϊ τοῦ Κιουταχῆ μετὰ τριῶν χιλιάδων Ἀλβανικοῦ στρατοῦ, οἵτινες εἰσῆλθον εἰς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ χωρίου καὶ ἤρχισε ἡ μεταξὺ τῶν καὶ τῶν προσελθόντων Ἑλλήνων συμπλοκή, καὶ ἐνῶ ἐξηκολούθει ὁ πόλεμος ἐν Ῥαχώβῃ, ἠκούσθη μακρόθεν μέγας τουφεκισμὸς καὶ ἐφάνησαν ἐρχόμενοι οἱ περὶ τὸν Καραϊσκάκην, οἵτινες πλησιάσαντες εἰς τὸ χωρίον ὥρμησαν

κατὰ τῶν ἐχθρῶν, οἱ ὅποιοι ἀντέστησαν ἰσχυρῶς καὶ ἀπώλησαν τοὺς Ἕλληνας. Τρεῖς ἐφορμήσεις ἐγένοντο τῶν Ἑλλήνων καὶ εἰς μὲν τὰς δύο οἱ Τούρκοι τοὺς ὤλησαν εἰς τὰ ὀπίστω, εἰς τὴν δὲ τρίτην ὁρμὴν, εἰς ἣν εἶχε φθάσει καὶ ὁ Καραϊσκάκης μετὰ τῶν ἰσχυρῶν τοῦ σώματος, μὴ δυνάμενοι οἱ ἐχθροὶ νὰ ἀντιξωσιν, πρὸς τὸ ἐσπέρως ἐξῆλθον τοῦ χωρίου ἀποτυθέντες· εἰς τὸ ἄνωθεν τοῦ χωρίου ὕψους εἰς τὰ λεγόμενα Ταμπουρία τοῦ Ὀδυσσεῶς εἰς τὸ ὑπαιθρον, οἱ δὲ Ἕλληνες εἰσῆλθον καὶ κατέλαβον ὁλόκληρον τὴν Κωμόπολιν, ὃ δὲ Καραϊσκάκης εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. οἱ ἐχθροὶ ἐξενύκτισαν εἰς τὸ ὑπαιθρον ὑπὸ τὸ δριμύτατον ψυχρός τοῦ χειμῶνος εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Παρνασίου, ὅστις διαχέει τὸν λεπτότατον καὶ κατάψυχρον ἀέρα ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ καὶ μάλιστα ἐν καίρῳ νυκτός, ἐν δὲ οἱ ἐχθροὶ ἤλεον ἀποφασίσαι τὴν πρώτην ταύτην νύκτα ν' ἀναχωρήσουν βεβαίως ἤθελε φύγουν ἀνενόχλητοι, διότι οἱ Ἕλληνες εἶχον τεχυρωρήσει καὶ δὲν εἶχον πύργου τοὺς ἐπενδύτας των (κάπης) καὶ οὕτω δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ τοὺς φυλάττουν ἐν ταιαύτῃ ψυχρᾷ νυκτί, ἀλλ' οἱ Ὀθωμανοὶ ὡς ἐκ τῆς φιλοτιμίας των καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ τοῖς προσφθάσει βοήθεια, ἔμειναν, καθότι καὶ ἡ κακὴ των μοῖρα τοὺς εἶχε καταδικάσει νὰ δώσουν δίκην τῶν ὅτων οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ ἔπραξαν κακὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου, ἐν Ζαχαρᾷ κατὰ τοῦ ἀτυχοῦς Γιαννάκη ἀδελφοῦ τοῦ Ὀδυσσεῶς καὶ τελευταῖον κατὰ τῶν ἐν Ἀταλάντῃ ἀποβιβασθέντων Θετταλομακεδόνων.

Τὴν ἐπιούσαν ὥμως οἱ Ἕλληνες ἐξῆλθον καὶ κατέλαβον ὅλας τὰς θέσεις καὶ τοὺς στενωπούς, δι' ὧν ἠδύναντο οἱ ἐχθροὶ νὰ φύγωσιν καὶ ἤρχισε πάλιν ὁ πόλεμος διαρκέσας δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ὅστις ἐπανελήφθη καὶ τὴν ἐπιούσαν σφοδρῶς καὶ ἔφερε τοὺς ἐχθροὺς εἰς στενὴν πολιορκίαν, ἐκτὸς τούτου ὁ χειμὼν ἐγένετο ἡμέραν παρ' ἡμέραν δριμύτατος καὶ οἱ ἐχθροὶ ὡς ἐκ τοῦ ὑπερβολικοῦ ψύχους καὶ τῆς ἐλλείψεως τῶν τροφῶν ἦλθον εἰς τὴν ἀνάγκην τὴν 20ην ὁρίου νὰ ἔλθουν εἰς λόγους συμβιβασμοῦ νὰ ἀλλάξουν ὁμήρους καὶ νὰ ἀπέλθουν ἀνενόχλητοι παραδίδοντες μόνον εἰς τοὺς Ἕλληνας τὰ μὴ ἀναγκαῖα ζῶα, ἀλλ' οἱ ἀρχηγοὶ τῆς

ἐνδόξου φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου ἀντέτειναν εἰς τὰς προτάσεις ταύτας, εἶπον εἰς τὸν ἀρχηγόν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀφήσωμεν νὰ διαφύγη ἤδη τὰς χεῖράς μας ἐκεῖνος, ὅστις ἔφερε τόσον ἀφανισμόν εἰς τὴν ἐνδοξὸν τοῦ Μεσολογγίου φρουράν καὶ ὅστις πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν κατέστρεψε τὸ ὠραιότατον τῶν σχεδίων μας ἐν Ἀταλάντῃ, ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν εἶναι νὰ παραδώτουν τὰ ὄπλα καὶ ὅ,τι ἔχουν ἐπάνω των χρήματα, ἐνδύματα καὶ λοιπὰ καὶ προσέτι νὰ μᾶς παράδωτουν τὰ Σάλωνα καὶ τὴν Λεβαδείαν, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι δὲν συγκατετέθησαν καὶ ἤρχισε πάλιν ὁ πόλεμος.

Ὁ Καραϊσκάκης εἰδοποιήθη, ὅτι πολλὰ σώματα στρατευμάτων Ὀθωμανῶν, μαθόντες ὅτι ὁ Μουσταμπεῖ ἐπολιορκεῖτο ἐν Ῥαχόθῃ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐτυχκεντρώθησαν περὶ τὴν Δαύλιαν ὑπὸ τὸν Ἰσμαήλμπεῖ Πλιόρα, (Αὐλωνίτην Ἰσμαήλμπεῖ) καὶ ἐσκόπευον νὰ ἔλθουν διὰ τοῦ Ζεμενοῦ νὰ προσβάλουν τοὺς ἐν Ῥαχόθῃ Ἕλληνας καὶ νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν τοῦ Μουσταμπεῖ καὶ τὸν ἀπελευθερώσουν, τὴν εἵησιν ταύτην ἐκραιοποίησεν ὁ Καραϊσκάκης εἰς τοὺς ὀπλαρχηγούς, ἀλλ' ὑπέκρυψε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐχθρῶν λέγων, ὅτι ἤρχοντο περὶ τοὺς 300 ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἐνῷ ἦταν περὶ τὰς τρεῖς χιλιάδας, ἐπρότεινε δὲ εἰς τοὺς ὀπλαρχηγούς, ὅτι ἀπέναντι τοιαύτης μικρᾶς δυνάμεως δὲν πρέπει νὰ ὑπάγῃ μεγάλη δύναμις, ἀλλ' αὕτη νὰ σύγκηται ἀπὸ τοὺς ἐγνωσμένους ἱκανοὺς καὶ μαχίμους ὀπλαρχηγούς, ἐκλέχθησαν λοιπὸν 300 ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος, τῶν ἀρχηγῶν καὶ ἀπῆλθον εἰς τὸ Ζεμενὸν ἀλλὰ πρὶν φθάσουν ἐκεῖ εἶχον ἐξέλθῃ καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ ἐκ τοῦ ξενοδοχείου καὶ ἤρχοντο πρὸς τὴν Ῥαχόθαν, εἰς τὸν δρόμον αἰφνηδινῶς συναπαντήθησαν τὰ δύο ἐχθρικά σώματα καὶ ἐπυροβολήθησαν ἀμφοτέρωθεν, ἀλλ' οἱ ἀτρόμητοι Ἕλληνες δὲν ἐδράδυναν εἰς τὴν συμπλοκὴν ἀλλ' ἐξιφύλλκησαν καὶ ὤρμησαν καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν, ὥστε δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀντισταθῶσιν οὐτ' ἐν τῷ ξενοδοχείῳ αὐτῷ, ἀλλ' ἐξελθόντες καὶ αὐτοῦ ἔτρεξαν πρὸς τὴν Δαύλιαν, ὁ Μουσταμπεῖ, ἤκουσε τὸν πυροβολισμόν τῆς μάχης τοῦ Ζεμενοῦ, ἀλλὰ μὴ ἰδὼν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συνδρομῆς ἀπηλπίσθη.

Οἱ ἄρχηγοὶ Ἕλληνες παραπονίσθησαν κατὰ τοῦ Καραϊσκάκη διότι τοὺς ὑπέκρυψε τὸν ἀληθῆ ἀριθμὸν τῶν ἐχθρῶν καὶ δὲν ἐφοδιάσθησαν μετὰ στρατιωτικῆς ἀναλόγου δυνάμεως· καὶ ὡς ἐκ τούτου ἤμποροῦσαν νὰ διακινδυνεύσουν τὴν μάχην, ἀλλ' αὐτοῖς τοῖς εἶπε, φίλοι, ἐγὼ ἐγνώριζα καλῶς ὅτι ἐκείνους ὅπου ἀπέστειλα ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ οὐχὶ αὐτοὺς ὅπου πραγματικῶς ὑπῆρχον ἤθελον νικῆσαι, ἀλλὰ καὶ ἄλλους τόσους ἕαν ἀπαντοῦσαν ἥδελε καταδιώξουν καὶ διότι ἤμουν βέβαιος τοὺς ἀπέστειλα ἄνευ διαταγμοῦ.

Οἱ ἐν Ζεμενῷ νικηθέντες ἐχθροὶ ἐδοκίμαζαν νὰ δώσουν τὴν συνδρομὴν των καὶ δι' ἄλλης θέσεως ἀπὸ τὴν Μονὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἀλλ' ὁ χειμὼν ἦτο δριμύτατος καὶ δὲν ἠδύναντο ἐντεῦθεν οὐδαμῶς νὰ ὑπάγουν ἐμπρὸς, τὴν δὲ 22αν τοῦ μηνὸς Θοορίου τὴν νύκτα, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου ὁ διάστημος διὰ τὴν πολεμικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἱκανότητα Μουσταμπεῖ Κιαφαζέξης ἐπληρώθη εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ ἀπέθανεν, ἀλλ' οἱ ἀδελφοὶ του διὰ νὰ μὴν ἀποδειλιάσῃ ὁ στρατὸς των καὶ μάλιστα ἐν θαρρόνῃ ἔτι πλέον τοὺς Ἕλληνας ἐκρύψαν τὸν θάνατόν του καὶ ἐπρότειναν νίον συμβιβασμὸν, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες τὸν ἀπέρριψαν, ἀπεφάσισαν, δὲ (κατὰ συμβουλὴν τοῦ Γιαννάκη Ζελιανέου Τουρκοκαπετάνου ὅστις προσκυνημένος ὦν εὕρισκετο εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἐχθρῶν) νὰ φύγουν διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ τὴν ἐρχομένην νύκτα, ἀλλ' διαίρεσεως γενομένης μεταξὺ των διότι οἱ Γκέκιδες δὲν ἤθελον νὰ φύγουν τὴν νύκτα καὶ ἀπὸ στενωποὺς διόδους, διὸ καὶ ἀπειθήσαντες ἐξεκίνησαν μετὰ μεσημβρίαν περὶ τοὺς 700, διευθυνόμενοι πρὸς τὸ Ζεμενὸν, ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης ὅλος ὁ ἐχθρικός στρατὸς κατεθρομβήθη, καὶ ἐλθὼν εἰς ἀμνηχανίαν ὡς ἐκ τοῦ αἰφνιδίου τούτου κινήματος καὶ μὴ δυνηθεῖς νὰ πράξῃ ἄλλως ἤρχισεν ἕκαστος νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν καὶ τρέχων ἔφρευεν ὅπου καὶ ὅθεν ἠδύναντο, τοὺς δὲ ἀδελφοὺς τοῦ Μουσταμπεῖ τοὺς παρέλσθεν ὁ Γιαννάκης Ζελιανός· καὶ ἔτρεξεν ἐμπρὸς πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ νὰ διασωθῶσι, τοὺς δὲ λοιποὺς Ὀθωμανοὺς ἰδόντες οἱ κατέχοντες τὰς θέσεις Ἕλληνες ἔτρεχον ὀπισθεν καὶ ἔμπροσθεν, ἐρρίνουν ὅσους ἢ βολὴ τοῦ ὅπλου

εἰς τὸν σωρὸν διεπερνοῦτε, καὶ ὅτρου διὰ τοῦ ξίφους ἠδύναντο οἱ βραχίονές των νὰ πελεκήσουν, μάλιστα τοὺς περισσοτέρους τοὺς ὠθοῦσαν ἐπὶ τῆς χιόνος καὶ ἐκεῖ ἐτελείωναν πλέον μὴ δυνάμενοι νὰ σηκοθῶσιν, ὁ δὲ ἔφορος τοῦ Παρνασοῦ καὶ τοῦ ἱεροῦ ἐδάφους τῶν Δελφῶν Θεὸς Ἀπόλλων ὀργισθεὶς κατὰ τῶν μιανάντων τὴν ἱερὰν ταύτην γῆν βαρβάρων ἐξετόξευεν ἀεννάως πέμπων οὐχὶ γλυκεῖς ἀκτῖνας, ἀλλὰ τὰς χρυσταλομένας κόρας τοῦ βορέως νιφάδας καὶ ἐσκέπαζε τοὺς ἐχθροὺς ἀποκρυσταλωθέντας. ἐκτὸς τῶν φονευμένων ἐξωγρόθησαν καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ βαθύπλουτος γέρων Κεχαγιάμπεϊ τοῦ Κιουταχῆ τὸν ὁποῖον ἐφόνευαν οἱ στρατιῶται μὴ γνωρίζαντές τον. Ἡ δριμύτης τοῦ χειμῶνος καὶ ἡ ἀδιάκοπος πίπτουσα χιὼν διήρκεσε δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ἥτις ἔφερε κατὰ τὸ μᾶλλον τὸν ἀφνισμὸν τῶν ἐχθρῶν, οἷτινες μῆτε τὸ ἥμισυ δὲν ἐσώθησαν, μεταδάντες δὲ καὶ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀποκρυσταλωμένοι ἀπέθνηκαν πολλοὶ καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς χιόνος εὐρέθησαν ἄπειρα πτώματα τῶν ἐχθρῶν εἰς τὸ ἔδαφος.

Ὁ Καραϊτκάκης μιμούμενος τὸ Ὀθωμανικὸν ἔθμον ἀνήγειρεν ἐπὶ τινος λόφου πύργιον ἐκ τῶν κεφαλῶν τῶν ἐχθρῶν, ἔγραψεν δὲ τὸ ἐξῆς· «Τρόπκιον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων Ὀθωμανῶν, ἀνεγερθὲν κατὰ τὸ 1826 ἔτος Νοεμβρίου 24 ἐν Ῥαχόβη.» Τὰς κεφαλὰς τοῦ Μουστάμπεϊ καὶ τοῦ Κεχαγιάμπεϊ τὰς ἔστειλεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

Μετὰ τὴν λημπροτάτην ταύτην κατὰ τοῦ Μουστάμπεϊ νίκην, ὁ Καραϊτκάκης ἐθεώρησεν ἀναγκαϊότατον νὰ πολιορκήσῃ τοὺς ἐν Σαλώνοις Ὀθωμανοὺς, κατὰ τῶν ὁποίων ἔστειλε τὸν Λάμπρον Βεῖκον καὶ Γεώργιον Δράκον, Σουλιώτας, αὐτὸς δὲ τὴν 29ην τοῦ 9θρίου ἐκίνησε διὰ τὴν Βελίτζα, ἀφοῦ πρῶτον ἐξαπέστειλε μίαν ἐμπροσθοφυλακὴν διὰ νὰ τὴν προκαταλάβουν, φθάσας δὲ εἰς αὐτὴν ἔμαθεν ὅτι ἐκ Ζητουνίου εἶχον ἀναχωρήσῃ 500 ἐχθροὶ ὑπὸ τὸν Μεχμέτ Πασσᾶ υἱὸν τοῦ Πασιόμπεϊ, καὶ τὸν Χασάνμπεϊ Κόρτζα, οἷτινες συνώδευον δώω χιλιάδας ζῶα, κομίζοντα εἰς τὰ στρατόπεδον τροφάς καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα καὶ ὅτι ταῦτα μετὰ τῆς φρουρᾶς των τὴν ἐπιούσαν μετέβαιναν διὰ τῆς Φουοτάνας εἰς

τὸ Τουρκοχώρι, κατεσπευμένως λοιπὸν κατέλαβε τὸ Τουρκοχώριον τὴν 7ην 10ορίου, οἱ δὲ ἔχθροὶ εἰσῆλθον ἀνύποπτοι· οἱ Ἕλληνες ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Καρυσκάκην ἐπέπεσαν κατ' αὐτὸν ὡς κεραυνοὶ καὶ τοὺς διεσκόρπισαν καὶ κατεδίωξαν μέχρι τῆς Μεθενίτζης φρονεύσαντες μέχρι τοῦ 30, ἐπῆραν δὲ καὶ 1000 ζῶν μὲ τὰ φορτώματά των ἐκ διαφόρων πραγμάτων, ἀκολούθως ἐπροχώρησε μέχρι τῶν χωρίων τῆς Ὑπάτης, ἀλλ' ἐλθούσης εἰς αὐτὸν εἰδήσεως, ὅτι ὁ Καρύστιος Ὁμέρ Πασσᾶς ἡτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τὸν ἐπαρχίῳ τῆς Στερεᾶς, ἐπανῆλθεν εἰς Ῥάχουσαν, ἀκολούθως ἐξστράτευεν εἰς Λιδωρίκι καὶ ἐκείθεν ἐξάπέστειλε τὸν Ξύδην, τὸν Καλύβην, καὶ ἔπειτα τὸν Μακρῆν εἰς Κράβαρα, οἵτινες ἀπέκλειταν τοὺς ἐκεῖ εὕρισκομένους Τούρκους ἐντὸς τῶν Λομποτινῶν, καὶ τοὺς ὁποίους συνέλαβαν καὶ τοὺς ἀπέστειλαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν ζώντας, φήσας δὲ μὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ὁ Καραϊσκάκης εἰς τὸ Λιδωρίκι ἔμαθεν ὅτι 1500 ἔχθροὶ ὑπὸ τὸν Βελῆ Ἀγᾶ Γρεβενίτην διερχόμενοι διὰ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἔφθασαν εἰς τὴν Ναύπακτον καὶ ἐντεῦθεν μετέβαινον διὰ τὸ στρατόπεδον τοῦ Κιουταχῆ εἰς Ἀθήνας, ἐξῆλθεν ἀπέναντι αὐτῶν, οὗ καὶ ἀπήντησεν εἰς τὸ χωρίον Ὁμέρ Ἐφέντη ἐξώθεν τῆς Ναυπάκτου, ἐπιτεθείς δὲ κατ' αὐτῶν τοὺς διεσκόρπισε καὶ τοὺς ἐπέταξε πέραν τοῦ Μόρνου καὶ τοιοῦτος τρόμος τοὺς κατέλαβεν ὥστε 10 μόνον ἰλπίεις τοῦ Χ. Μιχάλη τοὺς κατεδίωξαν μέχρι τῶν Πυλῶν τῆς Ναυπάκτου.

Μάχη κρατερὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Διστόμῳ κατὰ
τῶν ὑπὸ τὸν Καρύστιον Ὁμέρ Πασσᾶ Ὀθωμανῶν
ἦτταν τῶν αὐτῶν.

Αἱ φῆμαι τῶν νικῶν τῶν ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην Ἑλλήνων διαδοθεῖσαι καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐνέπλησαν χαρᾶς καὶ θάρρους ἅπαντας· τὸν δὲ ἀρχηγὸν τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ τῶν Ἀθηνῶν Κιουταχῆν καθεθρόνισσε καὶ ἀπῆλπιτεν, ὥστε δὲν ἤξευρε τί περὶ τούτου ν' ἀποφασίσῃ, ἐσκέπτετο δὲ νὰ ἐξέλθῃ καὶ μόνος του διὰ νὰ τοὺς πολεμήσῃ καὶ ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν πρόοδόν των, ἀλλ' ἐφο-

βείτο τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας τῆς ἀκροπόλεως, ἐπὶ τέλους δὲ ἀπεφάσισε νὰ ἐξαποστείλῃ ἀντ' αὐτοῦ τὸν Καρύστιον Ὁμῆρ Πασσᾶν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Μουσταμπεϊ Καροφίλμπεϊ ἐπὶ κεφαλῆς δύο χιλιάδων πιζῶν καὶ 500 ἱππέων, τοὺς ὁποίους ἐξακίνησε καὶ τὴν 17ην Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1827 τὸ πρῶτ' ἐνεφανίσθησαν ἔξωθεν τοῦ χωρίου Διιτίμου, τὸ ὁποῖον κατεῖχετο ἀπὸ 300 Σουλιώτας ὑπὸ τοῦς Ν. Βότσαρη, Γεώργιον Καραϊσκον, Κουττονίκαν, Χρήστον Κουτσονίκαν, Ἰωάννην Μπαρρακτάρην, Ν. Κάσκαρη, καὶ Ἰωάννην Μπιλιπίλην, Εὐδοέα, οἵτινες ἰδόντες κατὰ πρῶτον τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τῶν ἐχθρῶν, ἐξῆλθον κατ' αὐτῶν καὶ ἡεροδολίσθησαν, ἀλλ' ἀκολουθῶς ἰδόντες τὸ σμῆνος τῶν ἐχθρῶν ἐκλείσθησαν εἰς τὰ ὀχυρώματα καὶ ἀπέστειλαν εἰς τοὺς ἐν Σαλῶνις πατριώτας των νὰ ἔλθουν εἰς βοήθειαν τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἐπετίθησαν ὀρμητικῶς οἱ ἐχθροὶ καὶ ἐγένετο μανιωδέστατος πόλεμος καὶ ἀπέκλειταν πανταχόθεν τοὺς Ἕλληνας, ὥστε δὲν εἶχον ἐλεύθερα παρὰ μόνον τὰ ὀπίσθιά των, τὴν δὲ 19ην ὥρμησαν οἱ ἐχθροὶ δεξιόθεν, ἀριστερόθεν καὶ ἐπὶ τοῦ κέντρου τυφλοῖς ὄμμασι καὶ εἰσῆλθον ἐντὸς τοῦ χωρίου καὶ μὲ τὰς χεῖρας κατέθραυσαν τὰ περιφράγματα τῶν ὀχυρωμάτων, ἐπὶ δὲ τοῦ ἰσχυροῦ ὀχυρώματος τοῦ προφήτου Πιλιῦ ἐπέπεσαν ἀθρόως, ἀλλ' ὅτην τόλμην ἔδειξαν οἱ ἐχθροὶ πρὸς κατάκτησιν τοῦ χωρίου καὶ καταστροφὴν τῶν Ἑλλήνων, ἄλλην τότεν ἀνδρείαν καὶ γενναϊότητα ψυχῆς ἀνέδειξαν οἱ Ἕλληνες ἀντιστάντες μετ' ὅλης τῆς ἀπαραδειγματίστου καρτερίας καὶ ἐσφαιροβόλουν μανιωδῶς καὶ ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν ἐχθρῶν διαρκούτης δὲ τῆς ἀμφοτέρωθεν μανιωδούς μάχης ἔφθατε καὶ ὁ Γ. Δράκος μετὰ 200 Ἑλλήνων καὶ ἐπετίθη κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ κατεδίωξεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ λόφου, τοῦτο ἰδόντες καὶ οἱ λοιποὶ δρομαίως ἀπεσύρθησαν ἐκ τοῦ χωρίου, καὶ τοὺς ὁποίους φεύγοντας ἐτουφεκοῦσαν καὶ ἐφόνευαν οἱ Ἕλληνες· ἡ μάχη αὕτη ἦτον ἀπὸ τὰς διακεκριμμένας, διότι οἱ τόσοι ὀλίγοι ἐπολέμησαν μανιωδῶς καὶ ἐνίκησαν τόσοις πολυπληθεῖς ἐχθροὺς, καὶ διότι ὁ Ὁμῆρ Πασσᾶς Καρύστιος ἐλογίζετο ὁ ἥρως τῶν Ὀθωμανῶν καὶ ὑπετίθετο ὅτι σπανίως νικάται, ἐφονεύθησαν ἐκ τῶν ἐχθρῶν 80 καὶ ἄλλοι τόσοι

ἐπληρώθησαν, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν δύο καὶ ὀκτὼ ἐπληρώθησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ Ν. Βότταρης ἐλαφρῶς.

Ὁ Καραϊσκάκης, ἀφοῦ ἔκκαμε τὴν περιοδείαν τοῦ ἐν ταῖς ὀρειναῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐσχημάτισεν ἐν αὐταῖς στρατιωτικὰς δυνάμεις πρὸς φρουρήσιν αὐτῶν ἐπέστρεψε διὰ τῆς Δωρίδος εἰς Βελίτζαν, φθάσας δὲ ἐκεῖ εἰδοποιήθη ὅτι ὁ Καρυστιὸς Ὁμέρ Πασσᾶς μετὰ ἰσχυροῦ σώματος ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν ἐν Διστόμῳ Ἑλλήνων, κατεστυμένως λοιπὸν ἀναχώρησε μὲ τὸν ὑπ' αὐτὸν στρατὸν καὶ δρομέῃ ὠδύσαν πρὸς τὸ Δίστομον· πρὶν ἀναχωρήσῃ ὅμως εἰδοποιήσε δι' ἐπιστολῆς τοὺς ἐν Διστόμῳ Ἕλληνας, ἀλλ' ὁ κοιμιστῆς δὲν ὑπῆγεν, φθίλας λοιπὸν περὶ τὸ μεσονύκτιον τῆς 20ης Ἰανουαρίου πλησίον τοῦ Διστόμου ἀνέβη εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ παρακειμένου ὄρους καὶ παρετήρει τὰς σκηνὰς τῶν τοποθετηθέντων ἔξωθεν τοῦ χωρίου ἐχθρῶν καὶ ἐσυλογίζετο ἀπὸ ποῖον μέρος νὰ διέλθῃ, συναθροισθέντος δὲ ὅλου τοῦ στρατοῦ εἶπεν, εἰς τοὺς ὀπλαρχηγούς ὅτι προκρίνει νὰ διέλθουν διὰ τῶν σκηνῶν τῶν ἐχθρῶν ἀμερίμων ὄντων καὶ κοιμωμένων, ὅλοι ἐπήνεσαν τὸ σχέδιόν του, ἐν καὶ ἦτο πολὺ τολμηρὸν, παρήγγειλε δὲ νὰ ἔχουν ὅλα τὰ ὄπλα των ἑτοιμα, ἀλλὰ νὰ μὴν κἀμὴ κἀνεὶς χρῆσιν αὐτῶν ἄνευ τῆς ἀνάγκης, ἐξεκίνησε δὲ ὑπὸ βιαιάν σιωπὴν καὶ ἐπροχώρησεν ἀφαντῆς μέχρι τοῦ κέντρου τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, ἐκεῖ ἐννοήθησαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐβίβλαν τὰς φωνὰς καὶ ἐκραύγαζον, γκιεβοῦρ μπαστ!, (ὁ ἐχθρὸς μᾶς ἐπλάκωσε) καὶ ὅλος ὁ ἐχθρικός στρατὸς κατεταράχθη καὶ κατεθορυβήθη μεγάλως, καὶ εἰς τοιαύτην ἀταξίαν ἦλθον, ὥστε ἔτρεχον ἀπὸ σκηνῆς εἰς σκηνὴν ἔντρομοι χωρὶς νὰ ἠξέυρουν ποῦ ὑπάγουν, ἄλλοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἐσκυπτον κάτω σιωπῶντες καὶ οἱ Ἕλληνες ἐπαυόταν ἐπὶ τοῦ τραχήλου των καὶ διέβαινον ἐμπρὸς καὶ οὕτω διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν διήλθεν ὅλος ὁ στρατὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ εἰσῆλθεν ἐν Διστόμῳ ἀλλ' οἱ ἐν αὐτῷ Ἕλληνες ἀκούσαντες τὸν κατόπιν τουφεκισμὸν τῶν ἐχθρῶν ἐξεπλάγησαν καὶ ἄλλαξαν τὰ ὄπλα, παρετάχθησαν εἰς μάχην, ἀλλὰ συναγροικηθέντες ἀκολούθως ἐδέχθησαν ἐν Διστόμῳ τοὺς συναθροέντας των μετὰ τοῦ δραστηριοτάτου ἀρχηγοῦ των, ὅστις ἐπαινέθη παρὰ πάντων διὰ τὴν ἐπικίν-

δυνον μὲν, ἀλλ' εὐτυχῇ ταύτην διέβασιν ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν καταπατήσας· καὶ ἐταπεινώσας τὴν ὀφρὺν τῶν Ὀθωμανῶν καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ των Ὁμέρ Πασσᾶ. Εἰς τὴν πορείαν ταύτην εἰς μόνος τῶν Ἑλλήνων ἡχημαλωτίσθη ἑμπερδελθεὶς εἰς τὰ σχοινία τῶν σκηνῶν καὶ τὸν ὅποιον οἱ ἐχθροὶ τὸν ἔκοψαν.

Ὁ Καραϊσκάκης ἐπὶ νύκτι τὴν γενναίαν ἀντίστασιν τῶν ἐν Διστόμῳ Ἑλλήνων καὶ μάλιστα τὸν Καραϊσκὸν Κουτσονίκα, τὸν ὅποιον ἅπαντες ἐσύττειναν ὅτι εἰς τὴν μετὰ τοῦ Ὁμέρ Πασσᾶ μάχην ἔδειξεν ἀπαράδειγμάτιστον τόλμην, ἐξαιέστη ὁ ἀρχηγός καὶ τὸν ἐφίλησεν, εἰπὼν πρὸς αὐτόν, ὅτι ἀληθῶς ἀξίζει νὰ ἔχῃς καὶ τὴν ἐπωνυμίαν μου διὰ τὴν ἀνδρίαν καὶ τὴν κατογωγὴν του.

Τὴν δὲ 31ην Ἰανουαρίου 1827 ἤρχιστε μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων κατὰ πρῶτον εἰς ἀκροβολισμὸς καὶ ἀκολούθως ἀπεκατέστη μάχῃ πεισματώδης καὶ κρατερᾷ, εἰς ἣν οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν καὶ ἐκυρίευσαν τοὺς μεταξὺ τῶν δύο στρατοπέδων λόφους, καὶ ἐντεύθεν ἐπολεμοῦσαν ἰσχυρῶς τοὺς ἐχθρούς, τοὺς ὁποίους ἔφερξεν εἰς μεγάλην στενοχωρίαν καὶ ἐπερίμεναν νὰ γύρῃ ὀλίγον ὁ ἥλιος πρὸς μεσημβρίαν καὶ νὰ ἐπιπέσουν ἐντὸς τοῦ στρατοπέδου των διὰ νὰ τοὺς καταστρέψουν, αἰφνιδίως ὁμως ἤκουσαν ἤχον στρατιωτικῶν τυμπάνων, καὶ ἀκολούθως εἶδον στρατιώτας φοροῦντας στρατιωτικὴν στολὴν Εὐρωπαϊκὴν, φέροντας καὶ λογχοφόρα ὅπλα βαδίζοντες τακτικὸν βῆμα, οἱ ἀναφανέντες οὗτοι ἐχθροὶ ἦσαν λειψανα δύο τακτικῶν ταγμάτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συγκροτηθέντων μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Γιανιττάρων, ἡ αἰφνίδιος καὶ ἀπροσδόκητος αὕτη ἐπικουρία ἠνάγκασε τοὺς Ἕλληνας νὰ ὀπισθοδρομήσωσιν, οἱ Τούρκοι ἐνθαρρυνθέντες ἀπώθησαν τοὺς Ἕλληνας μέχρι τοῦ Διστόμου, ἀλλὰ δὲν ἔπαθον οὐδεμίαν ζημίαν, διότι τὴν ὀπισθοδρόμησιν ταύτην τὴν εἶχε διατάξει ὁ ἀρχηγός προηγουμένως καὶ ἐγένετο μετὰ πολλῆς ταχύτητος καὶ τάξεως· τὴν 3ην Φεβρουαρίου ἐξέκίνησαν μόνον οἱ τακτικοὶ Ὀθωμανοὶ κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ μηδὲν πράξαντες ἐπέστρεψαν χλευαζόμενοι ὑπὸ τῶν ἀτάκτων Τούρκων, ἀλλ' ἀκολούθως οἱ Τούρκοι διασκεψόμενοι μὴ πάθουν τα ὅσα καὶ ἐν Ῥαχόβῃ ἔπαθεν ὁ Μουστάρμπεϊς τὴν 6ην τοῦ Φεβρουαρίου τὴν νύκτα

διαλύσαντες τὸ στρατόπεδόν των ἔφυγαν, ἐγκυταλείψαντες τροφάς, σκηνάς καὶ πολεμοφόδια καὶ ἔν κανόνι ὁποῦ εἶχαν μαζύ των· μετὰ τὴν δ'άλυσιν τοῦ ἑχθρικοῦ στρατοπέδου φρονθέντες καὶ οἱ ἐν Σαλῶναις ἐχθροὶ κατέλειπαν τὸ φρούριον καὶ ἔφυγαν, ὁμοίως ἔφυγαν καὶ οἱ τῆς Δαυλίας καὶ Ἱερουσαλήμ, ὥστε ἀρχομένου τοῦ Φεβρουαρίου ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακιικοῦ Κόλπου μέχρῃς Ἀθηνῶν, ἐκτὸς τοῦ φρουραρχείου Βονίτζης, Μεσολογγίου καὶ Ναυπλίου, ἄλλοῦ Ὀθωμανικῆ σημαία δὲν ὑπῆρχεν· οὕτω δὲ ἔληξε καὶ ὁ χειμῶν τοῦ 1826 ἔτους.

Ἐνῶ ὁ Καραϊσκάκης ἐκαμνε μεγάλους προόδους εἰς τὴν Στερεάν οἱ ἐν Ἀκροπόλει χωρὶς νὰ ἔχουν μεγάλας ἐλλείψεις τῶν ἀναγκαιῶν δὲν ἔπαυσαν ἀναγγέλοντες ὅτι δὲν δύνανται ἐπὶ πλέον ν' ἀνθίσωσι καὶ ἐζήτουν τὴν συνδρομὴν καὶ σπαλλαγὴν των, ἐξ ἄλλου δὲ ὁ ἐπιφορτισθεὶς τὴν μεσιτείαν τοῦ συμβιβασμοῦ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων Ἄγγλος ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυς Στράχ Φὸρ Κάνιγκ, δὲν ἔπαυε γράφων, ὅτι, ἐὰν ἐπιπτεν ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, ἡ Στερεὰ Ἑλλάς ὡς δουλωθεῖσα ἔπαυεν παντὸς συμβιβασμοῦ, ταῦτα πάντα ἠνάγκασαν τὴν Κυβέρνησιν νὰ γράψῃ εἰς τὸν Καραϊσκάκην νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ ἐπασχληθῇ εἰς τὴν κατ' εὐθείαν λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

Μάχη τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Βάσσον

Νοταρχῶν, καὶ Μπούρμπαχην ἐν Καματερωῖ κατὰ

τῶν Ὀθωμανῶν καὶ ἤττην Ἑλλήνων.

Ἐν Ναυπλίῳ εἶχε φθίση πρό τινων ἐδομίδων ἐκ Γαλλίας ὁ ἐκ Κεφαλληνίας Ἕλλην Συνταγματάρχης Μπούρμπαχης, ὅστις ἐν τήμῳ εἶχεν ὑπηρετήσῃ τὴν Γαλλίαν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν ἰδίαν πατρίδα, οὗτος στρατολογήσας ἀδεία τῆς Κυβερνήσεως διὰ τῶν βοηθημάτων φιλελλήνων περίπου 800 στρατιώτας, λήγοντος τοῦ Δεκεμβρίου ἐξεστράτευσεν πρὸς ἐνδυνάμωσιν τοῦ κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα στρατοῦ τοῦ Καραϊσκάκη, ἀλλὰ διαταχθεὶς παρὰ τῆς Κυβερνήσεως μετέβη εἰς Ἐλευσίνα ὅπου ἐστρατοπέδωεν ὁ Βάσσος, περὶ δὲ τὰ μέισα Ἰανου-

νοναρίου μετέβη ἐκεῖ καὶ ὁ Παναγιώτης Νοταρᾶς μετὰ 1200 μισθωτῶν καὶ ἐπαρχιωτῶν του, ὥστε τὸ στρατόκεδον ἐκείνο ἐσυμπληρώθη εἰς 3000. Συνήχθησαν δὲ καὶ εἰς Σαλαμίνα κατὰ διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως 1900 ὑπὸ τοὺς Ἰωάννην Νοταρᾶ, Μακρυγιάννην καὶ Καλλέργην, καὶ 400 τακτικοὶ ὑπὸ τὸν Ταγματάρχην Ἰγγλέσην καὶ τινες Ἱππεῖς ἄνευ ἵππων.

Οἱ μὲν ἐν Ἐλευσίνῃ τὴν 20 Ἰανουαρίου τὴν νύκτα ἐξεστράτευσαν καὶ τὴν ἐπιούσαν ἔφθασαν εἰς Χασιᾶν, τὴν αὐγὴν οἱ πλείους ἐδυσθύνθησαν πρὸς τὸ Μενιδι ὅπου ἦτο φρουρὰ τακτικῶν Ὀθωμανῶν, ὀλίγοι μὲν ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὸ χωρίον, οἱ δὲ λοιποὶ ἐκρύφθησαν παραμονεύοντες· οἱ Τοῦρκοι ἰδόντες τοὺς ὀλίγους ἐξῆλθον πρὸς καταδίωξίν των ἀλλὰ πεσόντες εἰς τὸ μέσον τῆς ἐνέδρας καὶ προσβληθέντες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ ἐκλεισθῆσαν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας τοῦ Μενιδίου, οἱ Ἕλληνες τοὺς κατεδίωξαν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ χωρίον, ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες νὰ κυριεύσωσι τὴν ἐκκλησίαν πρὸς τὸ ἐσπέρας ἐπέστρεψαν εἰς Χασιᾶ.

Ὁ Καραϊσκάκης πληροφορηθεὶς περὶ τῆς δι' ἐκστρατείας ἐτοιμασίας τοῦ Βάσσου, Νοταρᾶ καὶ Μπούρμπαχῃ καὶ ὑποπτεύσας ὅτι θὰ ὑποπέσωσιν εἰς σφάλματα ἔγραψεν εἰς αὐτοὺς νὰ φυλαχθῶσι νὰ μὴ χάμωσιν οὐδὲν κίνημα μέχρι τῆς ἐλεύσεώς του ὅπως συσκέφθωσι καλῆτερον ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπιθέσεως, ἀλλὰ δὲν ἐδόθη ἀκρόασις εἰς τὰς συμβουλὰς καὶ διαταγὰς αὐτοῦ, ἀλλ' ἐγένετο ἡ ἐκστρατεία.

Περὶ δὲ τὴν 24ην τοῦ Ἰανουαρίου τὴν τρίτην ὥραν τῆς νυκτὸς ἀπέπλευσε στράτευμα ἐκ Σαλαμίνας ὑπὸ τὸν φιλέλληνα Γόρδωνα καὶ τὸ μεσονύκτιον ἔφθασεν εἰς Φάληρον· ὁ ἀρχηγὸς καὶ τὸ ὑπ' αὐτὸν στράτευμα εἶχεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του τὸ ἀτμόπλοιον ἡ Καρτερία, τρία πολεμικὰ βότκια, πέντε κανονοφόρους καὶ ἐν μυστικόν, προσέτι εἶχε πεδινὴν κανονοστοιχίαν ἐκ 15 κακανονίων ἀπὸ τριῶν μέχρι δεκατεσσάρων λιτρῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν 25 φιλελλήνων καὶ 50 πυροβολιστῶν Ψαριανῶν, ἀνθρώπων τῆς πείρας, τὴν δὲ παραθαλαστίαν διεφύλαττον 200 Τοῦρκοι κατέχοντες τὴν θέσιν τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, ὥστε οἱ

Ἕλληνας ἀποδάντες εἰς τὸν Φάληρον ἀνενοχλήτως τὴν αὐτὴν νύκτα κατέλαβαν τὸ ἄνωθεν τῆς Μουνυχίας Καστέλιον καὶ πρὶν φέξῃ περιετριγύρησαν τὴν θέσιν ταύτην καὶ ἔστησαν καὶ πάντε κανόνια, τὴν ἐπαύριον ἐκίνησαν οἱ ἀποδάντες εἰς κυρίευσιν τοῦ Μοναστηρίου, ἔπλευσε καὶ ἡ Καρτερία εἰς τὸν λιμένα Πειραιῶς, ἣτις ἱκανοβόλησε σφοδρῶς καὶ κατεδάφισεν ἐν μέρος αὐτοῦ, κατὰ τοῦ ῥήγματος τούτου ὥρμησαν 500 ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Νοταρᾶ με σκοπὸν νὰ τὸ κυριεύωσιν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὸ Καστέλι· μετὰ τὴν σύγκρουσιν ταύτην κατέβη ὁ Κιουταχῆς ὑπὸ συνοδίαν πολλῶν ἱππέων καὶ παρστήρησε τὴν θέσιν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀνέβη εἰς τὸ ἐν Πατησίοις Στρατόπεδόν του.

Τὴν ἐπαύριον ἡ Καρτερία ἤρχισε τὸν κανονοβολισμὸν κατὰ τῆς Μονῆς, διαρκοῦντος δὲ τοῦ κανονοβολισμοῦ ἔφθασεν ὁ Κιουταχῆς μετὰ πολλῶν πεζῶν καὶ ἱππέων φέρων καὶ δύο κανόνια, τὰ ὅποια ἔστησεν ἐπὶ τινος ὑψώματος ἐκανοβόλησε τὴν Καρτερίαν καὶ προξενήσας εἰς αὐτὴν βλάβην τὴν ἠνάγκασε ν' ἀπομαχρυνθῇ, ὁ Κιουταχῆς ἐπισχιφθεὶς τὸ Μοναστήριον ἔθεσεν ἐνταυτῷ 300 στρατιώτας καὶ ἐπὶ τινος λόφου κανόνια καὶ μίαν βομβοβόλον καὶ ἐπανῆλθεν.

Ἡ ἐν Χασιῇ ἐκστρατεία, ὡς ἀνωτέρω ἐρρέθη τὴν 25ην Ἰανουαρίου ἀνεχώρησεν ἐκ Χασιῶν καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ Καματερόν πλοισίον τοῦ Χαϊδαρίου, εὐύγκειτο δὲ ἐκ τριῶν ἡμίσυ περίπου χιλιάδων ὑπὸ τοὺς τρεῖς ἀρχηγούς, ὡς ἐρρέθη, οἷτινες ἦσαν ἀνεξάρτητοι καὶ μάλιστα διεφώνουν μεταξ' ὧν ὡς πρὸς τὴν τοποθέτησιν καὶ τὸν τρόπον τῆς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀντιστάσεως, καὶ οἱ μὲν Βάσος καὶ Νοταρᾶς γνωρίζοντες τὸν τρόπον τοῦ μάχεσθαι μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἔλεγαν νὰ ὀχυρωθῶσιν ἐπὶ ὑψώματος ἢ εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους ἀμυνόμενοι, ἀλλ' ὁ Μπούρμπαχης μὴ ἔχων γινώσιν τῶν τοιούτων μαχῶν ἀντέτειναν ἰσχυρῶς καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐνδῶσουν καὶ οἱ δύο ἄλλοι ἀρχηγοὶ, καὶ οὕτως ὁ μὲν Μπούρμπαχης κατέβη με τοὺς στρατιώτας του εἰς τὴν πεδιάδα, οἱ δὲ ἄλλοι δύο ἐτοποθετήθησαν ὀπισθεν μακρὰν ἐν τέταρτον μιλίου ἐπὶ τῶν ῥιζομύτιων τοῦ ὄρους.

Ὁ ἐχθρὸς λαβὼν γινώσιν τῆς ἐκστρατείας τῶν Ἑλλήνων ἔλαβε

δύω χιλιάδες πεζικοὺς καὶ 600 ἵππεις, ἐξέκίνησε κατ' αὐτῶν καὶ ἐπαρυστιάσθη ἔμπροσθέν των, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου τὴν 27ην Ἰαννουαρίου, ἔχων μαζί του καὶ δύο πεδινὰ πυροβόλα, τὰ ὁποῖα τὰ ἔστησε καὶ ἐκανονοβολοῦσε κατὰ τῶν ταγμάτων τοῦ Βάσσου καὶ Νοταρᾶ, οἱ δὲ ἵππεις ὤρμησαν κατὰ τοῦ ἐν τῷ πεδίῳ Μπούρμπαχη, ὅστις ἀντέστη γενναίως παλαίσας ἀπελπισμένως, ἀλλ' ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ ἦτον ἰσχυρὰ μάλιστα τοῦ ἱππικοῦ καὶ εἰς ἐπιτῆδειον δι' αὐτοὺς θέσιν, διὸ καὶ ἡττήθη κατὰ κράτος, ἐφονεύθησαν 300 Ἕλληνες, ἐν οἷς καὶ ὁ Μπούρμπαχης καὶ δύο ἀξιωματικοὶ Γάλλοι καὶ ὁ ἱατρός τοῦ τάγματος, ὅσοι δὲ ἐγλύτωσαν ἔτρεξαν εἰς τὴν φυγὴν, καθὼς καὶ οἱ τοῦ Νοταρᾶ καὶ Βάσου, ὁ ἐχθρὸς τοὺς κατνδίδωξε πέραν τῆς Ἐλευσίνας καὶ κατέλαβε καὶ τὴν θέσιν ἐκείνην, τοὺς ἠνάγκασε νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν Σαλαμίνα.

Ὁ Κιουταχῆς, ἐπαρθείς ἐκ τῆς νίκης ἔστειλεν εἰς τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ αὐθυμερὸν προτρεπτικὴν ἐπιστολὴν διὰ νὰ προσκυνήσουν ἀλλ' οὐδεμίαν ἔλαβεν ἀπάντησιν· ἐρεθισθεὶς ἤδ' ἐκ τῆς περιφρονήσεως ταύτης, τὴν 29ην Ἰαννουαρίου παραλαβὼν 6 κανόνια καὶ ἰσχυρὰν δύναμιν πεζῶν καὶ ἱππέων κατέβη εἰς τὴν παραλίαν, οἱ Ἕλληνες ὅμως εἶχον προετοιμασθῇ εἰς ἀντίστασιν, ἀλλ' ἰδόντες τὸν ἐχθρὸν ἐρχόμενον ἀνεβίβασαν καὶ τὰ λοιπὰ κανόνια καὶ τὰ ἔστησαν τὰ μὲν ἐπὶ τοῦ κέντρου, τὰ δὲ εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος, τὸ δὲ πρὸς τὸν Πειραιᾶ ὡς ἀσθενέστερον, ἐνεδυνάμωσαν θέσαντες εἰς τὴν παραλίαν δύο πλοῖα, καὶ τὸ μὲν δεξιὸν μέρος τοῦ ὠχυρώματος κατεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τοῦ Μακρυγιάννη, τὸ δὲ ἀριστερὸν κατεῖχον οἱ ὑπὸ τὸν Καλλέργην καὶ οἱ ἄνευ ἱππων ἵππεις, τὸ δὲ κέντρον οἱ ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Νοταρᾶν, ἐφέδρων δὲ οἱ τακτικοί, τὴν ἐπαύριον οἱ ἐχθροὶ θαρράλαῖσι ὡς ἐκ τῆς προλαβούσης νίκης ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἐξ κανονίων των ὤρμησαν ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν ὀχυρωμάτων, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ἰσχυρῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς αὐτὸν τὸν ἴδιον Σερασκέρην, ὅστις τοὺς ἐπαρακινοῦσε καὶ τοὺς ἐδίαζε πρὸς ἐπιθεσίαν, ἐπέμεινε ἐπὶ πέντε ὥρας ὁρμῶν πότε κατὰ τοῦ ἐνὸς ὀχυρώματος, πότε κατὰ τοῦ ἄλλου ὑπὸ τὸ πῦρ

40 κανονίων τῆς ξηρᾶς καὶ τῶν πλοίων, ἀλλ' ἀποκρούμενοι πάντοτε γενναίως τοῦς ἠνάγκασαν νὰ φύγωσι κακὴν κακῶς, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐζώρμησαν οἱ τακτικοὶ καὶ 250 ὑπὸ τὸν Μακρυγιάννην, Ἀθηνεῖσι καὶ τοῦς ἐπέφεραν πολλὴν βλάβην, περίπου τῶν 300 ἐλογίσθησαν οἱ φονευμένοι καὶ πληγωμένοι ἐχθροὶ, ἐν οἷς καὶ πολλοὶ ἀξιωματικοί, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων 60—70· ἐπαθε καὶ ἡ Καρτερία ἀρκετὴν βλάβην, ὁ ἐχθρὸς δὲν ἐπεχείρησε δευτέραν ἔξροδον ἀλλὰ κατέλαθεν, ὅπως ἐγείρη, διάφορα ὀχυρώματα ἔμπροσθεν τοῦ Μοναστηρίου πρὸς ἀποκλεισμόν αὐτοῦ, ἀνήγειρε καὶ ἐπὶ τῶν ριζωμάτων τοῦ λόφου τοῦ Ἰλισσοῦ ὀχυρώματα· τριακόσιοι ὑπὸ τὸν Καλέρην κατέλαδαν τρεῖς Πυργίτους παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰλισσοῦ, τοὺς ὁποίους ἰδόντες οἱ ἐχθροὶ ὥρμησαν πρὸς κυρίευσιν αὐτῶν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν μετὰ πολλῆς ζημίας· περὶ τὸ ἐπείρας ἐπέστρεψαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Καστέλα φέροντες ὡς τρόπαιον νίκης μίαν σημαίαν καὶ 35 κεφαλὰς.

Ἐπιστροφή τοῦ Καραϊσκάκη καὶ ἦττα τοῦ Κιουταχῆ ἐν Κερατσίνῃ.

Ὁ Καραϊσκάκης μετὰ τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν νίκας καὶ τὰ λαμπρὰ αὐτοῦ κατορθώματα κατὰ τὴν στερεὰν Ἑλλάδα, διαταχθεὶς κατ' ἐπανάληψιν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ὅπως ἐπιστρέψῃ ἵνα δώσῃ συνδρομὴν εἰς τὴν κινδυνεύουσαν Ἀκρόπολιν, ἐπέστρεψε τὴν 28ην Φεβρουαρίου εἰς Ἐλευσίνα μετὰ χιλίων περίπου ἀνδρῶν, διότι τὸν στρατὸν τὸν εἶχε διανείμει εἰς διαφόρους θέσεις, τὰς ὁποίας ἐνόμιζε καταλλήλους νὰ κατέχωνται ὑπὸ στρατιωτικῆς δυνάμεως, εἰς δὲ τὴν κεντρικὴν καὶ ἐπίσημον θέσιν τοῦ Διστόμου ἐδιώρισε τὸν Ἀθανάσιον Κουτσονίκα, ἄνδρα πολεμιστὴν καὶ ἐπίτημον Σουλιώτην.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Καραϊσκάκη εἰς Ἐλευσίνα, διέταξε καὶ ἐσυνάχθησαν ἐξ ὅλων τῶν σωμάτων Βάσσου, Νοταρᾶ καὶ λοιπῶν ἐν Ἐλευσίνῃ καὶ ἐτριπλασιάσθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατευμάτων, παρομοίως καὶ τὸ ὑπὸ τὸν Χ. Μιχάλη ἱππικὸν συνεπληρώθη εἰς 100 ἱππεῖς, τὴν δὲ

Μαρτίου λοιπόν τὴ ἐσπέρας ἐξεκίνησε μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ οἱ μὲν διὰ ξηρᾶς, οἱ δὲ διὰ θαλάσσης, καὶ τὴν νύκτα τῆς ἐπιούσης ἔφθασαν εἰς Κερατζίνη παραθαλασσίαν θέσιν ἐπὶ τοῦ ποθμοῦ τῆς Σαλαμίως ἀπέχοντος περὶ τῆς μιᾶς ὥρας τοῦ Πειραιῶς βορείως, καὶ ὠχυρώθησαν, ἔμπροσθεν δὲ τῶν Ἑλληνικῶν ὀχυρωμάτων ἐπὶ τοῦ πεδίου κεῖται μετόχιον, περιτειχισμένον, ἄσκειον, ἐντὸς αὐτοῦ ὁ Καραϊσκάκης ἔθεσε 250 ἐκ τῶν ἀρίστων μαχητῶν, ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἀθανάσιον Γουσία Μπότζαρη, τὸν Γαρδικιώτην Γρίβαν καὶ ἄλλους ὁμοίους, οἱ ἔχθροὶ μαθόντες ἦλθαν πολλὰ πρῶτ' καὶ ἠκροβολίσθησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων, περὶ τὴν μεσημβρίαν ἦλθαν καὶ ἄλλοι ἐχθροὶ πεζοὶ καὶ ἵππεις καὶ ἠκροβολίσθησαν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν, τὴν ἐπαύριον ὁμως κατέβη ὁ ἴδιος Κιουταχῆς μετὰ πολυαριθμοῦ στρατοῦ πεζῶν, τριακοσίων ἱππῶν καὶ κανονίων μετὰ τὴν ἐλπίδα νὰ καταστρέψῃ τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ τοὺς πνίξῃ εἰς τὴν θάλασσαν, ἐλθὼν δὲ ἔστησεν ἀπέναντι τοῦ Μετοχίου ἐντὸς τουφεκίου βολῆς τὰ κανόνια, τὰ ὁποῖα ἔσφενδόνιζαν σφοδρὸν κανονοβολισμόν κατὰ τοῦ τείχους, τὸν ὁποῖον ἔβρυσαν κάτω, ἀκολουθῶς διαιριθέντες εἰς δύο ὥρμησαν οἱ μὲν κατὰ τῶν ἐν τοῖς ὀχυρώματιν Ἑλλήνων, οἱ δὲ κατὰ τοῦ Μετοχίου, τὸ δὲ ἱππικὸν ἐξηκολούθει αὐτοὺς ὀπισθεν, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἔδειξαν τὴν ἀξίαν τοῦ ὀνόματός των καὶ γενναιοφυχίαν, μάλιστα οἱ ἐν τῷ Μετοχίῳ ἐφάνησαν διὰ τῆς καρτερίας των ἀνώτεροι παντὸς ἐπαίνου, διὸ ἐπολέμησαν καὶ ἀντέστησαν γενναίως ὀπισθεν τῶν ἐρειπίων τῶν τειχῶν καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην δύο ἐκ τοῦ προχείρου ἀνεγερθέντων προχωμάτων καὶ κατασύντριψαν τὴν διαφιμνημένην ὁρμὴν τῶν βαρβάρων τούτων ἱπομαχούντων καὶ πεζομαχούντων, ἡ ἀφοβία τῶν Ἑλλήνων ἐξέπληξε τοὺς ἐχθροὺς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, διότι οἱ ὀλίγοι ὑπὸ τὸν Χ. Μιχάλην ἱππεῖς ἀντιπαρατάχθησαν κατὰ τῶν πολυαριθμῶν ἐχθρῶν καὶ τοῦ ἀναχαίτησαν τὴν ὁρμὴν καὶ μάλιστα ἀρίστευσαν καθὼς καὶ ὅλα τὰ σώματα ἀρίτευσαν· ὁ ἐχθρὸς, ὅστις τὸ πρῶτον ἦλθεν ἐπιτιθέμενος, ἀκολουθῶς ἠναγκάσθη νὰ πολεμῇ ἀμεινόμενος καὶ κατατσημένως περὶ τὰς 2 μετὰ μεσημβρίαν ἀνεχώρησε κακῶς ἔχων, φονευθέντων πολλῶν ἐξ αὐ-

των, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων τρεῖς μόνον ἐφονεύθησαν καὶ 20 ἐπλη-
γώθησαν.

Ἑσωτερικά.

Διακοπτομένων τῶν πολεμικῶν διηγημάτων, στρέφωμεν τοὺς
ὀφθαλμοὺς μας ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν ναυτικῶν κινήματων καὶ
τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἐκ τῶν ἱστορικῶν
ἠρώθημεν. Ἡ Κυβέρνησις ἐδρεύουσα ἐν Ναυπλίῳ ἠναγκάσθη ἐκ
τῆς ἔριδος τοῦ Θεοδώρου Γρίθα, φρουράρχου τοῦ Παλαμίδιου,
καὶ τοῦ Νάσου Φωτομάρα, φρουράρχου Ἀκροναυπλίας, ν' ἀπο-
συρθῇ εἰς τὸν κατὰ τὸ Ναύπλιον θαλασσοπόρον, ἀλλὰ καὶ ἐν-
ταῦθα μὴ δυνάμενη νὰ ἐργάζεται ἐν ἀνέσει, διότι οἱ ἀνωτέρω
φρουράρχοι ἤρχισαν μετὰ τῶν ἐμφύλιον πόλεμον ἀπεφάσισε
νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Αἰγίναν ὅπου εἶχον ἀποκατασταθῇ οἱ Ψαρό-
βιανοὶ, οἵτινες διὰ τὴν πρὸς τὴν τάξιν ἔφεσιν εἶχον τὰ πιστά,
μεταβάσης δ' αὐτῆς ἔτυχε καλλίστες ὑποδοχῆς, τὴν 11ην
Νοεμβρίου.

Ὁ ἐχθρὸς ὅλας τὰς ζωτροφίας τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀθηναίων
τὰς μετέφερεν ἐκ τῆς Θεσσαλίας καὶ Εὐβοίας διὰ τοῦ Ὄρωπου,
πρὸς τοῦτο ἡ Κυβέρνησις ἐξαπέστειλεν εἰς τὸν Ἐρετριακὸν κόλπον
περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαρτίου πρὸς κυρίευσιν τοῦ Ὄρωπου τὴν
φορεγὰν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸν Μιαούλην, τὴν Βαρτερίαν ὑπὸ τὸν
Ἀστιγκα καὶ τὸν Νέλωνα ὑπὸ τὸν Παπαῖ Νικολῆ καὶ τὴν
300 στρατιώτας ὑπὸ τὸν Ζακύνθιον Πέταν, ἀρχηγὸς δὲ τῆς ἐκ-
στρατείας ἦν ὁ συνταγματάρχης Εἰδεκ, τὴν 3ην τοῦ Μαρτίου
ἐφθάσαν εἰς Ὄρωπον ὅπου ἦσαν δύο τροφοφόροι πλοῖα ὑπὸ Ὀθω-
μανικὴν σημαίαν, τὰ ὅποια ἡ Καρτερία ἀμφότερα ἐκυρίευσεν, ἡ
δὲ Ἑλλὰς ἐκανονοθόλησε σφοδρῶς καὶ κατεσίγησε τὰ ἐπὶ τῆς πα-
ραλίας κανονοστασία καὶ κατέκαυσε τὰ ξύλινα περιφράγματα
καὶ μίαν μικρὰν πυριταποθήκην, ἐτοιμάσθησαν δὲ καὶ εἰς ἀπό-
θεασιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν πλοίων καὶ τοῦ φόβου τῶν Τούρ-
κων, ἀλλ' ὁ Εἰδεκ προφασίζόμενος ὅτι δὲν ἔχει ἀναλόγους λέμ-
θας δὲν ἠθέλησε νὰ κἀμῃ ἀπόθεασιν, καὶ οὕτω τοὺς μὲν στρα-
τώτας μετέφεραν τὰ πλοῖα εἰς Πειραιᾶ, τὸν δὲ Εἰδεκ εἰς Μύ-

ρον, τοῦ ὁποίου αὕτη ἦτον ἡ πρώτη καὶ τελευταία ἐκστρατεία.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐγένετο ἄλλη ἐκπλευσις πλοίων πολεμικῶν τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸν Κόλπον τοῦ Βώλου πρὸς διακοπὴν τῆς κοινωνίας τῶν μερῶν ἐκείνων μετὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀθηνῶν, ἀρχηγὸς τῆς μοίρας ἦτον ὁ Χάστιγκ διευθυντὴς τῆς Καρτερίας, τὸ τρικάρταρον ὁ Θεμιστοκλῆς ὑπὸ τὸν Α. Ῥαφαλιᾶ, τὸ δικάταρτον ὁ Ἄρης ὑπὸ τὸν Α. Κριεζῆν καὶ αἱ δύο αἱ γολέται ἡ Ἀσπασία ὑπὸ τὸν Α. Σωτηρίου καὶ ἡ Παναγία ὑπὸ τὸν Νέγκαν, τὴν 8ην τοῦ Ἀπριλίου ἔφθασεν εἰς τὸ στόμιον τοῦ κόλπου τοῦ Βώλου ὁ Ἄρης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐλλιμενίσθησαν ἐντὸς τουφεκοβολῆς κατέμπροσθεν ἐνὸς κανονοστατίου ἐπὶ τῆς εἰσόδου τοῦ λιμένος καὶ διὰ τοῦ σφοδροῦ κανονοβολισμοῦ κατεσίγησε τὰ κανόνια τοῦ ἐχθροῦ, τὰ δὲ λοιπὰ ἐπλευσαν εἰς τὸν μυχόν τοῦ λιμένος ὅπου εὔρον 8 Τουρκικὰ δικάρταρα φορτηγὰ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν κανονοστασιῶν τῆς πόλεως, ἐξ αὐτῶν συνέλαβον 5 φορτωμένα ἐκ τροφῶν καὶ ἐφοδίων διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ στρατοπέδου καὶ τὰ ἀπέστειλαν μὲ συνοδίαν τῆς Ἀσπασίας εἰς τὸν Πόρον, ἔκαυσαν καὶ ἄλλα δύο ἐκ τῶν ἐκεῖ πλοίων, ἐλθόντες δὲ εἰς Τρίκερα ἔκαυσαν ἐν δικάταρτον Τουρκικὸν πολεμικὸν πλοῖον μὴ δυνηθέντες νὰ τὸ λάβωσι.

Γ'. τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις τοῦ ἔτους 1827, ἥτις ἐψήφισε τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν ἑπταετὴ Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος τὸν Τζώρτζην ἀρχιστράτηγον καὶ τὸν Δ. Κόχραν στόλαρχον.

Ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ Συνέλευσις εἶχε ψιφίση νέαν 3ην λήγοντος τοῦ 7θρίου ἀλλὰ δὲν συνῆλθεν, ἡ ἐπιτροπὴ ἐκάλεσεν ἐκ νέου ἀρχομένου τοῦ 8θρίου, ἀλλ' οὐδεὶς συνῆλθεν, ἐκλήθησαν καὶ ἐκ τρίτου εἰς Αἴγινα, ἀλλὰ κατὰ πρότασιν τοῦ Κολοκοτρώνη ἀπῆται νὰ ὀρισθῇ τὸ Καστρί καὶ ἐνταῦθα ἦλθεν ὁ Κολοκοτρώνης καὶ πολλοὶ τῶν Πελοποννησίων καὶ ἤρχισαν τὰς τακτικὰς συνεδριάσεις τὴν 11ην Φεβρουαρίου ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Γ. Σισίνη,

διὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην ἡγανάκτησαν οἱ ἐν Αἰγίνῃ καὶ συνηγανάκτησε καὶ τὸ στρατόπεδον διὰ τὴν παρεκτροπὴν των ταύτην καὶ ἔγραψαν εἰς τοὺς ἐν Αἰγίνῃ τὴν 27ην Φεβρουαρίου διὰ τοῦ Καραϊσκάκη νὰ μὴν ἐνδῶσουν εἰμὴ ἂν οἱ ἐν Ἑρμιόνη συγκατατελῶσιν εἰς τρίτον τόπον, ἀλλ' οὗτοι ἐπέμειναν.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς ἀλληλογραφίας ταύτης ἔρθχσεν εἰς Ἑρμιόνην ὁ ἀντιστράτηγος 'Ριχάρδος Τζώρτζης, κατευοδόθη δὲ τὴν 26ην Φεβρουαρίου εἰς τὸ Χέλι ἀντικρυ τῶν Πετζῶν, τὸν ὁποῖον εἰδέχθησαν ὅλοι οἱ στρατιωτικοὶ Πελοποννήσιοι καὶ 'Ρουμελιῶται ὧς χρηματίζαντες ἄλλοτε ὑπὸ τὰς διαταγὰς του ἐν Ἑπτανήσῳ ὁποῦ εἶχε διοργανίση ἄλλοτε τὰ Ἑλληνικὰ τάγματα· δυσαρεστηθεῖς δὲ διὰ τὴν διαίρεσιν τῶν Ἑλλήνων ἐπροσπάθησε νὰ φέρῃ τὴν ἔνωσιν, προσέτι ἐν 'Ἑρμιόνῃ διέτριβε πρό τινων ἡμερῶν καταγινόμενος νὰ φέρῃ τὴν ἔνωσιν, ὁ Ἄγγλος Μοίραρχος Χάμιλτον, πρὸς δὲ καὶ ἡ προτροπὴ τοῦ Ἄγγλου Πρεσβέως τῆς Κωνσταντινουπόλεως Κάνιγκος, ἦτον ὑπὲρ τῆς ὁμονοίας, ἐξ ἧς ἐξήρτᾶτο ἡ εὐδόσις τῆς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος μεσιτείας του, ταῦτα ὑπερίσχυσαν ν' ἀποφασίσουν ἀμφοτέρωθεν τὴν Τροιζήνα (Δαμαλά).

Κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, ἥτοι περὶ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου ἔφθασεν εἰς Πόρον καὶ τὸ περιμενόμενον ἀτμόπλοιον Μονόκερο μετὰ τοῦ Κοχράνου καὶ κατέπλευσεν εἰς Αἰγίνα ὅπου ἔδρευεν ἡ Κυβέρνησις, ὅστις ἔφερεν πρὸς χοῦσιν τῶν ἐκστρατειῶν του ἑκατὸν χιλιάδας δίστηλα ἐκ τῶν βοηθημάτων τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἑταιριῶν καὶ ἐκ τοῦ λειψάνου τοῦ Ἀγγλικοῦ δανείου.

Ὁ Κοχράνος λαβὼν γνῶσιν τῆς διαίρέσεως ἐν τοιαύτῃ τῆς πατρίδος περιστάσει ἐθλίβη καὶ κατεθρομβήθη, ἔγραψε δὲ δύο ἐπιστολάς πρὸς τοὺς ἐν Ἑρμιόνη συνελθόντας μετὰ τινας περιποιητικούς λόγους καὶ ἐπιπληκτικούς, πρὸς τοὺς ὁποίους ἔλεγεν ἔαν δὲν ὁμονήσωσι καὶ δὲν σκεφθῶσι τὴν οἰκτρὰν θέσιν τῆς πατρίδος των, ἥτις τοὺς ἐκάλει εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης, καὶ ὅτι ὁ καιρὸς ἐπείγει ὥστε συντόμως νὰ ἀποφασίσωσι περὶ ἑκατὸν ἡμερῶν Κυβερνήσεως καὶ ὅταν ἐλευθερώσωσιν τὴν Ἀκρόπολιν τότε συνέρχονται ἐκεῖ καὶ σκέπτονται διὰ τὰ περαιτέρω, ἄλλως ἀναχωρεῖ τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Συνέλευσις ἐψήφισεν ἑπταετῇ Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, τὸν Ἰζώρτζην ὡς ἀρχιστράτηγον καὶ τὸν Κόχραν ὡς στόλαρχον, ἐνυστήθη δὲ καὶ τριμελής ἐπιτροπὴ κληθεῖσα ἀντικυβερνητικῇ, ἔχουσα ἐντολὴν νὰ διαικῇ τὴν Ἑλλάδα μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Κυβερνήτου, μέλη δ' αὐτῆς ἦσαν ὁ Γεώργιος Μαυρομυχάλης, Γιαννούλης Νάκος καὶ ὁ Μάρκος Μιλαίτης Ψαφφιάνος, τὴν 29ην Μαρτίου παρέστη ἐν μέσῳ τῆς Συνελεύσεως ὁ Κοχρὰν ὡς στόλαρχος, ὠρκίσθη νὰ ὑπηρετήσῃ πιστῶς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ χύσῃ τὸ αἷμα τοῦ ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ἀκολούθως ὕψωσε τὴν στολαρχικὴν σημαίαν ἐπὶ τῆς φρεγάτας Ἑλλάδος, ἐν ἧ καὶ ὁ ἀνδρείος πατριώτης Μιαούλης ὡς πλοίαρχος τὴν 3ην Ἀπριλίου ὠρκίσθη ἐμπροσθεν τῆς Γ'. τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως ἡ ἀντικυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ πρῶτον καὶ ἔπειτα ὁ ἀρχιστράτηγος Ἰζώρτζης.

Οἱ δύο οὗτοι διορισθέντες ἀρχηγοὶ ἐπὶ τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν Ἑλληνικῶν δυνάμεων, ἀντὶ νὰ ἐπιφέρουν ὄφελος, ἔφεραν βλάβην, μάλιστα ὁ τοῦ στόλου, ὅτις αὐτοδικαίως ἤρπασε καὶ τὴν ἀρχηγίαν τῶν δυνάμεων τῆς ξηρᾶς καὶ διὰ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ ἔγεινεν αἴτιος τῆς φθορᾶς τόσοσιν στρατοῦ καὶ τόσων ἀρχηγῶν, ὥστε τοσοῦτοι δὲν ἐχάθησαν ἐν ὅλῃ τῇ ἐπαναστάσει, καὶ ἀντὶ ἀποτελέσματος ἡλώθη πρόωρα καὶ ἡ Ἀκρόπολις, ἥτις ἡδύνατο ἀκόμη νὰ ἀνβέξῃ καὶ νὰ σωθῇ ἀκολούθως, διότι μετ' ὀλίγον ἦλθαν βοηθητικαὶ περιστάσεις (*) ὁ δεύτερος τούτων ὁ διορισθεὶς ἀρχηγὸς τῆς ξηρᾶς ἦτον εὐνήθης καὶ εἰλικρινής, ἀλλ' ὡς προσφάτως ἐλθὼν δὲν ἐγνώριζε καλῶς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' οὔτε τὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ μάλιστα τὴν διαφημισμένην βάρβαρον καὶ ἀκάθεκτον ὁρμὴν τοῦ ἵππικοῦ των, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες μὲ τὸ ἄτακτόν των πεζικὸν ἐπιθετικῶς δὲν ἠδύνατο ν' ἀντιπαραταχθῶσι καὶ νὰ ἀνβεξωσιν· ὁ Καραϊσκάκης μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἤξευρε νὰ πολεμῇ τοὺς ἐχθροὺς αὐτὸς ἐδείχθη παντοῦ νικητῆς, ἀλλ' ἀτυχῶς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ τὴν ἀνέβησαν εἰς ἄλλον, καὶ ἀπ' αὐτὸν πάλιν τὴν ἐσφετερίσθη θαλάσσιος ἄπειρος τῶν μαχῶν τῶν Ὁθωμανῶν, καὶ οὕτως ἀπωλέσθησαν τόσοι ἀριστοὶ ὄχι ἀρχηγοὶ τῆς Ἑλλάδος τὸ ἄνθος τοῦ

(*) Ἱστορία Τρικρούπης.

στρατοῦ καὶ ἡ Ἀκρόπολις αὕτη, ὁ Καραϊσκάκης ἔλεγεν· « οἱ φράγγοι οὗτοι ὅπου μᾶς ἦλθαν εἶναι ἄπειροι τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων καὶ δὲν γνωρίζουν μὲ πόσους τῶν ἐχθρῶν ἔχομεν νὰ κάμωμεν, καὶ μάλιστα ἦτον πολὺ μετανοημένος ὅπου ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν τούτων.

Καὶ ἐνῶ ἡ Ἑλλάς ἐκινδύνευεν, ὁ Κόχραν ἐκομπρήρηνονε τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, προσέτι δὲ δι' ἀγρυπτικῶν μέσων ἤθελε νὰ ἐξυπατήσῃ τὸ κοινόν, ὅτι ἤθελε πυρπολῇται τὸν Ὀθωμανικὸν στόλον διὰ νέας ἐφευρέσεως πυρπολικῶν πυριδούλων καὶ κατεξώδευεν ἐπὶ ματαίῳ τὰ χρήματα τοῦ Δημοσίου, ὥστε ἐκ τῶν τοιούτων ἐπὶ τίλους ἐγένετο γελοῖος.

Οἱ δὲ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἔγραφον, ὅτι, ἐὰν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν δὲν ἤρχετο ἔξωθεν βοήθεια πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας, ἀφεύκτως ἐπιπτεν ἡ Ἀκρόπολις· ἡ λυπηρὰ αὕτη εἰδήσις διαδοθεῖσα καταθούρῃσε τοὺς Ἕλληνας καὶ τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἐξεστράτευσαν ἀλληλοδιαδύχως ἐκ τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τὸν Γενναῖον Κολοκοτρῶνην καὶ τὸν Χρυσάνθον Σισίνιν ἐκτὸς τῶν ὧν ἦτο μὲ τοὺς Νοταραίους 2500, ἐμίθωσε καὶ ὁ Κοχράνης πλείων τῶν 1000 Ἰνδραίων καὶ Πετζιωτῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ταγματάρχου Οὐρκουάρτου, ἐστρατολογήθησαν καὶ εἰς τὴν Ναξον 200 Κρήτες ὑπὸ τὸν Καλλέργην, συνεξεστράτευσαν καὶ ἄλλοι οἱ ἐν Σαλαμίνι Στρεο Ἑλλαδίται, ὥστε οἱ ἐν Ἀττικῇ συνελθόντες πεζοὶ καὶ ἵπποις τὴν 10ην Ἀπριλίου συνηριθμοῦντο εἰς 10 χιλιάδας. Χάρις δὲ εἰς τὰς φιλελληνικὰς ἐταιρίας δὲν ἐστεροῦντο τροφῶν οἱ μεταξὺ Τούρκων καὶ Ἑλλήνων μάχαι ἐγίνοντο καθεκάστην καὶ συχναί, μάλιστα κατὰ τὸ Δαφνὶ ἐγένετο τρίωρος μάχη, καθ' ἣν οἱ ἐχθροὶ ἔπαθον πολλὰ παθήματα, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων 19 ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν, καὶ 14 ἵπποι ἔπεσαν· ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μέρους, ἀρχομένου τοῦ Ἀπριλίου, ἐγένετο ἄλλη μάχη, καθ' ἣν ἔπεσαν 20 Ἕλληνες ἐν οἷς καὶ ὁ Βασιλεὺς Λαγηλῆς, ἐπληγώθησαν καὶ ἐφονεύθησαν 18 ἵπποι, διεκρίθη ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὁ Καραγεώργης Βούλγαρης ἵππομαχὼν εἰς πρὸς πολλοὺς καὶ ἀριστεύων, τὸ κακὸν ὅμως ἦτον ὅτι οἱ ἐν Ἀκροπόλει δὲν ἔπαυον γράφοντες (καὶ χωρὶς πολλῆς ἀνάγκης) ὅτι ἡ Ἀκρόπολις ἐπιπτε

δι' ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων, καὶ ταῦτα γράφοντες κατηνάγκασαν τὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς ἀρχὰς τῆς Ἑλλάδος νὰ μὴ μεταχειρισθῶσι τοὺς ἀσφαλεστέρους τρόπους ὡς βραδυτέρους, ἀλλὰ τοὺς ἐπικινδυνεστέρους· ὁ Καραϊσκάκης ἐπρότεινε νὰ καταληφθῶσι τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν καὶ ὁ Ὀρωπὸς καὶ ἐκκοπῇ ἡ μετὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Κιουταχῇ κοινωνία τῆς Θεσσαλίας καὶ Εὐβοίας ὅθεν ἐστέλλοντο αἱ τροφαὶ καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα, ἀλλὰ τὸ σχέδιόν του ἐγκατελείφθη ὡς μὴ φέρον ταχὺ ἀποτέλεσμα, ἐξ οὗ καὶ μόνου, κατὰ τὸ γράφειν τῶν ἐγκλείστων, ἐκρέματο ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς Ἀκροπόλεως.

Ὁ Κόχραν διορισθεὶς στόλαρχος παρέλαβε τὴν Ἑλληνικὴν ναυτικὴν μοῖραν καὶ μετέβη εἰς τὸν Φάληρον περὶ τὴν 7ην τοῦ Ἀπριλίου, ἐντεῦθεν μετέβη εἰς Κερατσίνην πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Καραϊσκάκη, εἶχε δὲ ἀναπεπταμένην τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν ἣτις ἐπροπορεύετο, μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη συνωμίλῃσι διὰ διερμηνείας, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Κόχραν ἔλεγεν ἐπιμόνως ὅτι πρέπει ἄνευ ἀναβολῆς οἱ Ἕλληνες νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου διὰ νὰ διαλύσωσι τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως. Εἰς μάτην ὁ Καραϊσκάκης ἀντέτεινε παρατήσας τὸ κινδυνώδες τῆς πράξεως, ἐξ ἧς ἠδύναντο νὰ διακινδυνεύσουν τὰ πάντα, ὁ δὲ Κόχραν ἐπιμείνας εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην καὶ πμοπωδῶς καὶ δηκτικῶς ἐμπήξας τὴν σημαίαν κάτω εἶπε πρὸς τοὺς περιστῶντας στρατιώτας. «στρατιῶται ὅστις ἐμπήξῃ ἐξ ὑμῶν τὴν σημαίαν ταύτην ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως θὰ λάβῃ 1000 τάλληρα χάριν, » οἱ δὲ συνοδεύοντες ταύτην στρατιῶται ἦσαν δέκα χιλ. καὶ μετὰ ταῦτα ἀνεχώρησεν εἰς τὰ πλοῖα μετὰ τοῦ ἀρχηστρατήγου.

Τὴν 8ην Ἀπριλίου ὁ Μακρυγιάννης μετὰ τῶν Ἀθηναίων ἐπροχώρησε πρὸς τοὺς ἐχθροὺς, ἀπέβησαν εἰς ὁμοίως τὸν Φάληρον καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Οὐρκαῦρτον καὶ ἀμρότεροι ἐπλησίασαν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἀκροβολιζόμενοι μέχρι τῆς ἑσπέρας, εἰς ὃν ἐπληγώθησαν ἐκ τῶν Ἑλλήνων περὶ τοὺς 10· οἱ ἀκροβολισμοὶ ἐξηκολούθουν καθεκίστην καὶ ἐπροχωροῦσαν ὀχυροποιούμενοι μέχρι τοῦ ἐλαιῶνος προσβάλλοντες τοὺς ἐχθροὺς καὶ προσβαλλόμενοι· τὴν δὲ 13ην τοῦ μηνὸς οἱ ἀκροβολισμοὶ οὗτοι ἤρχισαν κατὰ πρῶτον κατὰ

τὸ σύνθησις μεταξὺ ὀλίγων στρατιωτῶν, ἀκολούθως ὁμως ἐλ-
 θούτης βοήθειας εἰς ἀμφοτέρω τὰ διαμαχόμενα μέρη ἐγενικεύθη
 καὶ ἐγένετο μάχη πεισματώδης, εἰς ἣν τὸ πρῶτον οἱ Ἕλληνες
 ἀπεδίωξαν τοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ τῆς περὶ τὴν Μουνυχίαν καὶ Πει-
 ραιᾶ ἀκρωτήριον παρὰ τὸν τάφον τοῦ Θεμιστοκλέους βοηθούμε-
 νοι ὑπὸ τὸν κανονοβολισμὸν δύο κανονοφόρων· ὁ Κόχραν τυχὼν
 εἰς τὴν ξηρὰν τὴν ὥραν ταύτην καὶ ἰδὼν τοὺς ὀλίγους Ἕλληνας
 νὰ καταδιώκουν τοὺς Τούρκους ὑπερεχάρη καὶ διέταξε γενικὴν
 μάχην, οἱ Ἕλληνες ἤκουσαν καὶ ἀμειλόμενοι ὤρμησαν οἱ ἐν Φα-
 λύρῳ καθὼς καὶ οἱ ἐν Κερατσινίῳ, κατὰ τῶν ἐχθρῶν, συγχρόνως
 ἐπυρσοκρότησαν καὶ ὅλα τὰ κἀνονοστάσια, ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς
 ἐπίταξεν ὡς αἰετὸς ἐπιτιθέμενος κατὰ τῶν ἐχθρικῶν ὀχυρωμάτων
 καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἐξ ἐφόδου ἐκυρίευσαν, τὰ δὲ παρήτησαν οἱ
 ἐχθροὶ καὶ ἐντρομοὶ ἀνεχώρησαν, ὥστε ἐν διαστήματι μιᾶς ὥρας
 ἐννέα ὀχυρώματα ἐκυρίευσαν, οἱ δὲ ἐν αὐτοῖς οἱ μὲν ἔφυγον πρὸς
 τὴν πόλιν, οἱ δὲ εἰσῆλθον εἰς τὸ μοναστήριον· εἰς τὴν μάχην
 ταύτην ἐφονεύθησαν 60 Τούρκοι καὶ 8 Ἕλληνες.

Μετὰ τὴν νίκην ταύτην ὁ Καραϊσκάκης ἔφερε τὴν σκηνὴν εἰς
 τὸν Πειραιᾶ, καὶ ἐκτὸς τοῦ Μετοχίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἦσαν 300
 Τούρκοι, οἱ Ἕλληνες κατεῖχον ὅλην τὴν γραμμὴν ἀπὸ τοῦ Φαλή-
 ρου μέχρι τῶν ὑψωμάτων τοῦ Κοριδαλοῦ· ὁ Κόχραν ἐπεριδόμε-
 νος εἰς τὴν νίκην τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἐπρότεινε τὴν ἐπιούσαν νὰ
 ἐκστρατεύσῃ πανστρατεῖᾳ κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν πρὸς λύσιν
 τῆς πολιορκίας τῆς Ἀκροπόλεως, ἀλλ' εἰς τὴν ἀπόφασίν του ταύ-
 την δὲν εὗρε συμφώνους τὸν Καραϊσκάκην καὶ τὸν Τζόρτζη, ὁ
 πρῶτος μάλιστα τῷ εἶπε, ὅτι ἐνόσῳ ὑπάρχουν ἐχθροὶ εἰς Μονὴν,
 βῆμα εἰς τὰ ἐμπρὸς δὲν δύνανται νὰ κάμῃ.

Ἀπεφασίσθη λοιπὸν ἡ κατὰ τῆς Μονῆς προσβολὴ διὰ ξηρᾶς τε
 καὶ θαλάσσης, καὶ εἰς μὲν τὴν ξηρὰν ἐπλησίασαν τὰ κανόνια καὶ
 ἤρχισε τὸν κανονοβολισμὸν κατὰ τῶν τείχων τῆς Μονῆς, κατὰ
 δὲ τὴν θάλασσαν ἐπλησίασεν ἡ φρεγάτα Ἑλλάς καὶ ἄλλα πλοῖα
 καὶ ἤρχισαν τὸν κανονοβολισμὸν ἐκσφενδονίσασα 800 βολὰς
 κατεκρύμνητε τὴν ὀροφὴν καὶ τὰ τείχη οἱ δὲ ἐν αὐτῇ ὑπὸ τὰ
 ἐρείπια ἐπέμειναν ὑπερασπιζόμενοι γενναίως, οἱ Ἕλληνες ἐφόρ-

μησαν κατ' ἐπανάληψιν ἐπὶ τῶν ρηγμάτων τοῦ τείχους, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ἰσχυρῶς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀπεσύρθησαν, μολοντί οὐδεμία πρὸς τοῦ ἐχθροῦ ἦλθε βοήθεια· ἐγένετο μικρὰ ἀνακωχή πρὸς συμβιβασμὸν, ἀλλὰ δὲν ἐτελεσφόρησε, ἐξαιτουμένων τῶν ἐχθρῶν νὰ ἐξέλθουν μὲ τὰ ὅπλα των, οἱ ἐχθροὶ ἐπὶ τῆς ἀνακωχῆς ἐπυροβόλησαν κατὰ τοὺς ἀπεσταλμένους τιγματάρχου Οὐρλουέρτου μὲ προτάσεις συμβιβασμοῦ καὶ τὸν ἐφόνευσαν, παρημοίως ἐπυροβόλησαν καὶ κατὰ τῆς λέμβου τοῦ στολάρχου, φερούσης λευκὴν σημάειαν καὶ τὸν γραμματεῖα αὐτοῦ, τὰς παρανομίας ταύτας τῶν ἐχθρῶν ἰδὼν ὁ Κόχραν κατὰ τοῦ δικαίου τῶν Ἑθνῶν, ἔφριξε, ἀλλὰ φρίνεται ὁ ἄνθρωπος· εἶχε δίκαιον διότι πρώτην ἤδη φράγν' εἶδε Τούρκους, διὸ καὶ δὲν ἤθελε νὰ ἀκούσῃ περὶ προτάσεων καὶ συμφωνιῶν, ἐπρότεινε δὲ εἰς τὸν Καραϊσκάκην καὶ τοὺς λοιποὺς ὀπλαρχηγοὺς νὰ διατάξουν τὴν ἐξ ἐφόδου κυρίευσιν τῆς Μονῆς καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες δὲν ἐνέδωσαν τοὺς ἐπέπληξε ὡς ἀνικάνους καὶ δειλοὺς καὶ τοὺς ἠπειλεῖ ὅτι θὰ συκιωθῇ νὰ φύγῃ· ὅλοι οἱ ὀπλαρχεγοὶ ἐδυταρεστήθησαν μὲ τὸν ἀπότομον καὶ ἀνοίκειον τρόπον τοῦ ἀνθρώπου τούτου καὶ προεῖδον ὅτι κακὸν τέλος θὰ λάβῃ ἡ ἐκστρατεία αὕτη διευθυνομένη ὑπὸ τοιούτων ἀνθρώπων, μάλιστα ὁ Καραϊσκάκης ὠμίλητε φανερά πρὸς τοὺς ὀπλαρχηγοὺς, ὅτι μὲ τὴν ἀνυπομονησίαν τῶν Φράγκων αὐτῶν, τοὺς ὁποίους οἱ πληρεξούσιοι τοῦ ἔθνους μᾶς ἐπέβαλαν ἐπὶ κεφαλῆς, κακὸν τέλος θὰ ἔχωμεν, ἐγὼ ἐὼν τοὺς ἐγνώριζα τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ἦτο τῶν αδυνάτων νὰ τοὺς παραδεχθῶ ἐπὶ κεφαλῆς μας, ἦδη ὅμως, ἀδελφοί, πρέπει νὰ ὑπομείνωμεν καὶ νὰ ἴδωμεν ποῦ θὰ εὕγῃ τὸ πρᾶγμα. Ὁ Κόχραν μὴ εἰσακουσθεὶς εἶχεν ἀποσυρθῇ ἐντὸς τοῦ πλοίου ἀλλὰ δὲν ἔφυγε, τὴν δὲ διεύθυνσιν τοῦ στρατοῦ τὴν εἶχεν ὁ Ἀρχιστράτηγος Τζώρτζ, ὅστις ἦτο μετρίου χαρακτῆρος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἔδωκε πληρεξουσιότητα εἰς τὸν Καραϊσκάκην νὰ διαπραγματευθῇ μὲ τοὺς ἐν τῇ Μετοχίῳ Ὀθωμανοὺς καὶ ὅστις ἐδέχθη τοὺς ὅρους, οὓς εἶχεν ἀπορρίψει πρὸ ὀλίγου ὁ Κόχραν· γενομένου τοῦ συμβιβασμοῦ τὴν 16ην Ἀπριλίου, ὁ Καραϊσκάκης παρέλαβε τὴν σημαίαν τῶν Ὀθωμανῶν, τοὺς ὁποίους ἐξελθόντας τῆς Μονῆς τοὺς ἔθεταν ἐμπροσθεν αὐτῆς

καὶ διέταξαν τοὺς ἵπποις νὰ τοὺς περιφρουρήσουν, οἱ δὲ Τζαβέλας καὶ Βάσος ἐδόθησαν ὡς ὄμηροι κατ' αἵτησιν τῶν Ὀθωμανῶν καὶ οὕτω ἤρχισαν ὁδοιποροῦντες, οἱ Ἕλληνες ὁμως τοὺς ἰκολοῦθουν, φθάσαντες δὲ εἰς τὸ πεδίον ἔξωθεν τοῦ Πειραιῶς, ἤπλωσέ τις νὰ ἀρπάσῃ ἐν γιαιταγάνι ἐνὸς Τούρκου, ἀλλ' οὗτος τὸν ἀπέκρουσεν (διότι ὁ ἀλθανὸς θεωρεῖ τὸν ἀφοπλισμὸν ὡς τὴν μεγαλητέραν ἀτιμίαν, διότι οὗτος ἀφοπλισθεὶς πλέον δὲν δύναται νὰ ζήσῃ μετὰ τῶν πατριωτῶν του), ὁ Ἕλλην ἀποπειραθεὶς καὶ δεύτερον ἐπιστολίσθη παρὰ τοῦ Ἀλθανοῦ καὶ ὁ Ἕλλην ἐτουφέκισα τὸν Τούρκον, οἱ δὲ παρακολουθεῦντες Ἕλληνες μὴ ἰδόντες τὴν ἀρχὴν τοῦ γεγονότος, ἐτουφέκησαν ἀδιακρίτως τοὺς ὑπὸ συθήκην παραδοθέντας Ὀθωμανούς, καὶ οἱ Τούρκοι ἐπίσης ἀνταπεκρίθησαν τουφεκίσαντες, ὁ Καραϊσκάκης καὶ οἱ λοιποὶ ὀπλαρχηγοὶ οἱ εὐρισκόμενοι ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν ἐξώναζον πρὸς κατάπαυσιν τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ κἀνεὶς δὲν ἤκουεν, οἱ Τούρκοι ἔτρεχον φρινεύμενοι καὶ καταδιωκόμενοι μέχρι τῶν δύο ὄχυρωμάτων, οἱ περὶ τὸν Κώστα Βότζαριν Σουλῶνται καὶ οἱ περὶ τὸν Νικητὰν Πελοποννήσιοι, ἀφέντες τοὺς μισοὺς ἐν τοῖς ὠχυρώμασιν ἐξήλθον οἱ λοιποὶ ἐκ τῶν ὠχυρωμάτων εἰς ἀντίληψιν τῶν Τούρκων, ἀλλ' οἱ ἐπὶ τοῦ λόφου ἐχθροὶ ὄντες ὠχυρωμένοι ἐπὶ τοῦ λόφου, ἔχοντες καὶ δύο κανόνια ἐνόμισαν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐξήλθον πρὸς ἐπιθεσιν, ἤρχισε τὸ πῦρ κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τῶν φευγόντων Ὀθωμανῶν ἐφόνευσαν τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς οἰκείους ἕως οὗ οὗτοι ἐφθασαν ἐπὶ τοῦ λόφου ὅπου ἤσαν τὴν ἀσφάλειαν, ἐξ αὐτῶν ἐφρονεύθησαν ὑπὸ τε τῶν ἐχθρῶν καὶ τῶν φίλων 200.

Τὸ ἀποτρόπαιον καὶ τραγικὸν τοῦτο συμβεβηκὸς κατελύπησε καὶ παρεπίκρανε τὰς ψυχὰς τοῦ τε Καραϊσκάκη ἀρχηγοῦ, καὶ ὄλων τῶν ὀπλαρχηγῶν ἐλλήνων, διότι ἅπαντες μετ' ἀγανακτήσεως ἐθεώρησαν τὴν πρῶξιν ταύτην βδελυρὰν καὶ ἀποτρόπαιον, οἱ ξενοὶ μάλιστα ἐβίβισαν τὰ πράγματα πολὺ ἀποδίδοντες προμελέτην διὰ τὸν σκοπὸν τῆς αἰσχρᾶς λείας, ἀλλὰ δὲν ἀπεδείχθη τοιοῦτον, ἀλλ' ἐκ τῆς τυχαίας περιστάσεως καὶ κακῆς συνεννοήσεως ἐπῆλθε τὸ κακὸν, τὸ ὁποῖον βεβαίως ἦτον ἀδύνατον ν' ἀναχαιτισθῇ εἰς τὸν κυκεῶνα αὐτό, τοῦ πλήθους, εἰς ὃ

διεδόθη ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐδολοφόνησαν τοὺς ὁμήρου, ἔχοντες δὲ ἐν τῇ ιδέᾳ αὐτῶν τὸν φόνον τοῦ ἀπεσταλμένου ταγματάρχου Οὐρκουάρτου ἐρεθίσθησαν ἐκ τῆς ἀγανακτικῆτος καὶ δὲν εἶχον πλέον βασταγμόν. Ὁ Καραϊτκάκης μάλιστα τοιοῦτον ἐλυπήθη ὥστε ἠθύνθη καὶ ἔπεσε κλινῆρης, διέταξε δὲ νὰ γίνωσιν ἐξετάσεις καὶ ἔρευναι διὰ νὰ εὕρεθῇ ὁ πρωταίτιος τοῦ ἀνοσιουργήματος καὶ νὰ λάβῃ τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν ὅποιοςδήποτε καὶ ἂν ᾖ· ἀποδοθέντων δὲ κατηγοριῶν εἰς τινὰς στρατιώτας τοῦ Ἰωάννη Νοταρᾶ ὡς πρωταίτιους εἰς τὴν πράξιν ταύτην, ἐφυλακίσθη ὁ πάντῃ ἀθῶος οὗτος ἀρχηγός. Οἱ ξένοι, ὡς ἔρρεθθη, ἐκ τῆς μεταξύ των ἀντοξιλίας, ἐρέθισαν τὰ πράγματα εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἔφεραν μίαν παραλυσίαν εἰς τὸν στρατὸν, διότι ὁ μὲν Ἰζωρτζ παρητήθη τῆς ὑπηρεσίας, ὁ δὲ Γόρδων ἀνεχώρησε τοῦ στρατοπέδου, παρητήθησαν καὶ τινες ἄλλοι ἀξιωματικοὶ φιλέλληνες, ὁ δὲ στόλαρχος Κόχραν ἐκήρυττεν ὅτι οὗτος δὲν εἶχεν οὔτε ἐνοχὴν οὔτε εἰς τὴν συνθήκην, οὔτε καὶ εἰς τὴν πράξιν, ἡ δὲ κυβερνήτης ἰδοῦσα εἰς ποίαν κακὴν κατάστασιν ἦλθε τὸ στρατόπεδον ἐκ τῆς πράξεως ταύτης ἐπεμδῆκε παρασταίνουσα εἰς τὸν στόλαρχον καὶ τὸν ἀρχιστράτηγον ὅτι εἶναι ἄτοπον ἐξ ἑνὸς ἀπροβλέπτου συμβεβηκότος νὰ παραιτήσων εἰς τὴν κρίσιμωτέραν περίστασιν τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν τύχην τῆς καὶ ὡς ἐκ τούτου συνῆλθον καὶ ἀπεφάσισαν νὰ παραδώσωσι τὸ συμβάν εἰς τὴν λήθην καὶ οὕτω ἤρχισαν νὰ σκέπτονται περὶ τῆς διαλύσεως τῆς πολιρκίας, εἰδοποιήσαν πρὸς τοῦτο καὶ τοὺς ἐν τῷ Φρουρίῳ.

Μετὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἦλθον εἰς σύσκεψιν περὶ τῶν μέσων, ἅτινα ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῶσιν εἰς τὴν διάλυσιν τῆς πολιρκίας, καὶ ὁ μὲν Κόχραν ἐπέμεινεν εἰς τὸ παρ' αὐτοῦ προταθὲν σχέδιον, τοῦ νὰ κινηθῇ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εἰς τὴν ἀκρόπολιν· ὁ δὲ Καραϊτκάκης ἀποδοκιμάζων αὐτὸ ἀντέτεινε λέγων· ὅτι, «ἡ ἀπόφασις αὕτη δύναται νὰ φέρῃ τὴν γενικὴν καταστροφὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, διότι θὰ διέλθωσι πεδινὴν θέσιν καὶ τὸ ἐχθρὸν ἱππικὸν εἶναι πολυάριθμον καὶ θὰ φέρῃ τὴν καταστροφὴν, μάλιστα δὲν ἔχομεν, ἔλεγεν, καὶ τὰς ἀναλόγους ὁξύναι καὶ πτυλί-

ρια πρὸς κατασκευὴν προχείρων ὀχυρωμάτων » ἐπρότεινε δὲ νὰ τῷ δοθῶσι πλοῖα νὰ μεταβιβάσῃ στρατὸν εἰς τὸν Ὠρωπὸν ὅπως κατακτήσῃ τὴν θέσιν ταύτην, ἐξ ἧς ἔρχονται αἱ τροφαὶ τῶν Τούρκων, διακοπτομένης δὲ, θέλομεν ἀναγκάσει τοὺς ἐχθροὺς ν' ἀναχωρήσῃ, ὁ Κόχραν ὅμως δὲν ἤκουσεν οὐδὲν τῶν τοιούτων καὶ ἤθελεν νὰ γίνῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔλεγε, μάλιστα ἀντὶ στολάρχου ὁποῦ τὸν εἶχεν ἀποκαταστήσῃ ἡ Ἑλλάς, αὐτὸς ἤρπασε καὶ τὴν ἐξουσίαν τῆς ξηρᾶς καὶ ἔλεγεν· « ὅπου ἐγὼ ἄρχω πᾶσα ἄλλη ἀρχὴ παύει, » περὶ δὲ τῶν πλοίων ὁποῦ ἐζήτηε ὁ Καραϊσκάκης διὰ τὸν Ὠρωπὸν τοῦ τὸ ἡρνήθη εἰπὼν ὅτι τὰ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ πλοῖα ἦσαν ἔτοιμα νὰ φέρουν στρατεύματα πλησιέστερα τοῦ ἐχθροῦ καὶ οὐχὶ μακρότερα, τοιοῦτος ἦτον ὁ Κόχραν καὶ τοιαύτη ἦτον ἡ ἐπιμονή του εἰς οὐδὲν συλογιζόμενος τὴν γνώμην τῶν εἰδημονεστέρων.

Μὴ δυνηθέντες νὰ πείσωσι τὸν Κοχράνον τοῦ νὰ ἀλλάξῃ σχέδιον ἐνέδωκαν εἰς τὴν τολμηράν του ἀπόφασιν καὶ ἤρχισαν νὰ προετοιμάζωνται εἰς τὴν ἐκτέλεσίν του· ἡ πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν πορεία των ἔμελλε νὰ γίνῃ διὰ τῶν τριῶν Πύργων ἔνθεν ἐπορεύθησαν ἄλλοτε καὶ οἱ περὶ τὸν Φαβιέ· πρὶν ἢ ἐκστρατεύσουν ἐθεώρησαν ἀναγκαῖον νὰ προκαταληφθῇ καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Δαφνίου θέσις τις καὶ νὰ ὀχυρωθῇ πρὸς ἀπόκρουσιν πάσης ἐπιδρομῆς· πρὸς τούτοις τὴν 18ην Ἀπριλίου τὴν νύκτα διὰ τῆς πεδιάδος εἰσεχώρησαν τινὲς Ἕλληνες καὶ ἀπῆλθον καὶ κατεσκεύασαν ἐν ὀχύρωμα, καὶ ἀκολούθως ἐν ἄλλοι πλησίον τῆς πόλεως καὶ τὸ ἐνίσχυσαν μετὰ δύο κανονίων, ἀκολούθως κατεσκεύασαν ἐπὶ τῆς εἰσόδου τοῦ ἐλαιῶνος ἀποδιώξαντες τοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ τὴν μετὰ ξὺ Πειραιῶς καὶ ἐλαιῶνος πεδιαδα.

Ἡ βαθυμυδιὰ πρὸς τὴν πόλιν προχώρησις μετὰ φρονήσεως καὶ προφυλάξεως ἦτο σωτηριώδης διὰ τοὺς Ἕλληνας, τὸ στρατόπεδον καὶ τοὺς ἐν Ἀκροπόλει, διὸ πλησιάζοντες πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν ὀχυρούμενοι ἤθελεν ἀποκατασταθῇ ἐν μικρὸν τεῖχος ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως μέχρι Πειραιῶς, καὶ ὁ ἐχθρὸς συνθλιδόμενος ἤθελεν ἀναγκασθῇ ν' ἀποσυρθῇ εἰς τὸ ἐν Πατησίοις στρατόπεδόν του, διακοπτομένης δὲ καὶ τῆς κοινωνίας τῆς μετὰ ξὺ Ἀτ-

τικῆς καὶ Εὐβοίας διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ Ὠρωποῦ, ἤθελεν ἔλθῃ εἰς τὴν ἀνάγκην ν' ἀναχωρήσῃ ἐκὼν ἄκων πέραν τῶν Θερμοπυλῶν, ἀλλ' ἀτυχῶς ἡ κακὴ μοῖρα τῆς Ἑλλάδος ἐξεσφενδύνισεν ἐκ τῆς κορυφῆς τῶν Κορδελιέριων τοῦ ἄλλου ἱμισφαιρίου εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄ-θροπον τυχοδιώκτην, ὅστις διὰ τῶν ἀγυρτιῶν ἐνεδύθη τὴν ὑπερπάτην ἐξουσίαν τῆς θαλάσσης, καὶ ἄδραξεν αὐτοδικαίως καὶ τὴν τῆς ξηρᾶς καὶ ὅστις διὰ τῆς ἀπειρίας αὐτοῦ καὶ τῆς ἀσυγνώστου ἐπιμονῆς ἔφερε τὴν συμφορὰν εἰς τὸ ἄνθος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐγένετο παραίτιος τῆς προώρου πτώσεως τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῆς κατὰ συνέπειαν διαλύσεως τοῦ στρατοῦ, καὶ ἔφερε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον.

Οἱ ὀπλρχηγοὶ ἐπρόβλεπαν τὴν μέλλουσαν αὐτῶν συμφορὰν καὶ πρὸς τοῦτο τὴν 21ην τοῦ Ἀπριλίου συνήλθον εἰς συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Καραϊσκάκη καὶ ἔλαβαν εἰς δευτέραν διασκεψιν τὴν πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν ἐκστρατείαν, καὶ ἅπαντες κατέκριναν τὸ σχέδιον τοῦτο ἐκτὸς τοῦ Μακρυγιάννη, διότι ἔλεγον, πῶς εἶναι δυνατὸν στρατὸς νὰ ἀνθέξῃ ἐν τῷ πεδίῳ καὶ ἄνευ ὀχυρωμάτων ἀπέναντι τσιαύτης δυνάμεως ἱππικοῦ ὅλαι ὁμως αἱ παρατηρήσεις δὲν ἴσχυσαν ἀπέναντι τῆς ἐπιμόνου ἀποφάσεως τοῦ Κόχραν καὶ ἠναγκάσθησαν ν' ἀποφασίσωσι τὰ διὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην σώματα, καὶ προσέτι προσδιώρισαν καὶ τὴν 22αν Ἀπριλίου νύκτα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης, πρὸς τοῦτοις δὲ διὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου προειδοποίησαν καὶ τὸν Κόχραν διὰ νὰ ἔχῃ ἑτοιμα τὰ πλοῖα πρὸς μεταβίβασιν τῶν στρατευμάτων τὴν προσδιορισθεῖσαν ὥραν εἰς τοὺς τρεῖς Πύργους. Τὰ στρατεύματα διετάχθησαν νὰ μὴ πυροβολήσωσιν, ἀλλὰ νὰ ἡσυχάσωσι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ἐχάρη ὁ Κόχραν μαθὼν τὴν εἶδησιν ταύτην, εἰπὼν « εἰς τὰς 23 θὰ γευματίζωμεν ἐν τῇ Ἀκροπόλει. »

Μάχη, εἰς ἣν ἐπληγίωθη καὶ ἀπεβίωσεν ὁ Καραϊσκάκης.

Δεξιὰ τοῦ ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ πρὸς τὴν πόλιν δρόμου πρὸς τὸ μέρος τῆς περαλίας ὑπῆρχον τρία ὀχυρώματα ἐξ ὧν τὸ τρίτον ἦτο τὸ ὀχυρότερον, τὸ καὶ πλησιέστερον ἐπὶ τοῦ Φαλήρου διότι

εἶχε μάνδραν κειμένην ἐπὶ τοῦ πεδίου, τὰ ὄχυράματα ταῦτα τὴν 22αν τοῦ Ἀπριλίου παρὰ τὴν δοθείσαν διαταγὴν, τινὲς τῶν ἐν Φαλήρῳ ἰδρυόντων Κρητῶν τὰ προσέδαλαν, μάλιστα τοὺς κατὰ τὴν μάνδραν ἐχθροὺς, ὀρξαμένου τοῦ πυροβολισμοῦ προσιτρεῖσαν καὶ ἄλλοι εἰς βοήθειάν των, τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τοὺς ἐχθροὺς ὥστε ὁ ἀκροβολισμὸς κατήντησε νὰ γίνῃ μάχη, οἱ ἐν Φαλήρῳ Ἕλληνες ἔτρεξαν εἰς βοήθειαν τῶν συντρόφων των καὶ ἐδοκίμασαν νὰ κυριεύσουν δι' ἐφόδον τὴν μάνδραν, ἀλλ' ἐπὶ ἡλθον εἰς τοὺς ἐχθροὺς μεγάλη βοήθεια πεζῶν καὶ ἵππεων ἀπὸ τὸ Δαρφὶ πρὸς ἀναχαίτισιν, ἔτρεξαν δὲ καὶ πολλοὶ τῶν ὀπλαρχηγῶν νὰ μεταφέρωσι τοὺς στρατιώτας εἰς τὰς θέσεις των, ἀλλ' ὁ πόλεμος ἀντὶ νὰ παύτῃ ἔτι ἀναπτειν· ὁ Καραϊσκάκης ὦν πάντοτε φιλάσθενος ἔτυχε τὴν ἡμέραν ἐκείνην νὰ πάρῃ ἰατρικὸν καὶ εἶχε πέσῃ νὰ κοιμηθῇ, κραιώμενος δὲ ἤκουσε τὴν μάχην καὶ ἐξύπνησε καὶ διέταξεν ἀμέσως νὰ ἐτοιμάσῃ τὸν ἵππον του ἀναβάς δὲ ἔτρεξε πρὸς τὸ πεδὶον τῆς μάχης, συνοδευόμενος ἀπὸ πολλοὺς ἵππεις ἀξιωματικοὺς καὶ τὸ ἄτακτον ἱππικὸν, περιεζέρετο ὅπως καταπύσας τὸν πόλεμον ἐπαναφέρῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰς θέσεις των, τοὺς διέτατε νὰ ὑποχωρήσωσιν, ἀλλ' ἐνῶ ἐπροχωροῦσε πρὸς τὴν μάνδραν ἐτροφεύσθη καὶ ἠτθάνθη, ὅτι ἡ βολὴ ἦτο βαρεῖα, διέμεινε ὅμως ἕως ὅτου οἱ στρατιῶται ἐπανέλθουν, καὶ οὕτω ἐπανῆλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν σκηνὴν του· ἠρίστευσε τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ Ἑλληνικὸν ἱππικὸν συναντήσων ἱλὴν τοῦ ἐχθροῦ, 17 Ἕλληνες ἐφανεύθησαν καὶ ἐπληρώθησαν, ἐπληρώθη καὶ ὁ Νικήτας ἀπεκόπη καὶ ἡ δεξιὰ τοῦ Παν. Κακλαμάνου, ὑπασπιστοῦ τοῦ Χ. Μιχάλη.

Ἀφ' οὗ ἐπανῆλθεν ὁ Καραϊσκάκης εἰς τὸ στρατόπεδον τὸν κατεβόσσαν χειροκρατητὸν οἱ συντρόφοι του, τὸν ὅποιον ἀμέσως ὁ χειροῦργος ἐψηλάφησε καὶ εὔρεν ὅτι ἡ πληγὴ ἦτο θανατηφόρος εἰς τὸν βουδῶνα, τότε τὸν μεταφέραν εἰς τὸ πλοῖον τοῦ ἀρχισαρκτήγου καὶ στρώσαντες τὰπητα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ δωματίου τὸν ἀπέθεσαν ἐν μέσῳ τῶν οἰκείων· ὁ Καραϊσκάκης ἂν καὶ ὁ χειροῦργος ἀπέκρυψε τὴν ἀλήθειαν ἤξευρεν ὅτι ὄχι μόνον ἡ πληγὴ του ἦτο θανατηφόρος, ἀλλ' ὅτι ὀλιγοήμερος ἦτο καὶ ἡ ζωὴ του

διὸ καὶ ἐκάλεσεν ἁμέσως ἐπὶ τοῦ πλοίου τὸν πνευματικόν του, ἐσυγχωρήθη μεθ' ὅλων τῶν περιεστώτων καὶ ἐμετάλαξε, παρήγγειλε δὲ νὰ τὸν θάψουν εἰς τὸν ἐν Σαλαμῖνι Ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἐλάλησε δὲ πρὸς τοὺς περιεστώτας ὡς πατριώτας καὶ πατῆρ, ὡς πατριώτης εἶπε νὰ μὴ δειλιῶσι, νὰ ἔχωσι τὴν ἐλπίδα των εἰς τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν, νὰ δοξάσωσι τὴν πατρίδα των διὰ τῶν ἀνδραγαθημάτων των ὅπως τὴν ἐδόξασαν μέχρι σήμερον, καὶ νὰ ᾔηται βέβαιοι ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὅσα καὶ ἂν πάθῃ θὰ ἀποτεινᾷ μέχρι τέλους τὸν ζυγόν· ὡς πατὴρ δὲ παρήγγειλε νὰ συστήσωσιν ἐξ ὀνόματός του εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν προστασίαν τῆς Κυβερνήσεως, τὰ τέκνα του, διετήρησε δὲ ἐν μέσῳ δριμυτάτων πόνων τὰς φρένας του ὑγίαις καὶ λόγον ἀκραιφνῇ μέχρι τῆς 3ης ὥρας μετὰ τὸ μετονύκτιον, τὴν δὲ 4ην ἐξέπνευσε, καὶ τὴν ἐπαύριον μετεκομίσθη ὁ νεκρὸς εἰς Σαλαμίνα καὶ ἐτάφη ὅπου παρήγγειλεν. Οἱ δὲ ἐν Τριζίνι πληρεξούσιοι μαθόντες τὸ μέγα δυστύχημα μετέβησαν ἅπαντες εἰς τὴν παραλίαν ἄντικρυ τοῦ Πόρου, μετέβησαν ἐκεῖ καὶ τὰ μέλη τῆς ἀντικυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐξετελέσθησαν ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλοπρεπῆ τὰ μνημόσυνα· τοιοῦτον περιστατικὸν ἀφῆρπασεν ἐκ μέσου τὸν Καραϊσκάκην, καθ' ἣν ὥραν εἶχεν ἡ πατρίς τὴν τὴν ἀνάγκην αὐτοῦ.

Ὁ Καραϊσκάκης ἀναιδεχθεὶς γενικὸς ἀρχηγὸς ἠθάνθη τὸ μεγαλεῖον τῆς ὑψηλῆς ἀξίας καὶ παραιτήσας καθὲ ἐλάττωμα προσκλήθη ἀκαποπάστως εἰς τὴν ἐθνικὴν του δόξαν, διεκρίθη ὡς οὐδεὶς ἄλλος καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς δεινῆς ἀπορίας ἐφείλκυσε πλῆθος πεινῶντων καὶ γυμνητευόντων καὶ τοὺς ὠδήγησεν εἰς τὴν δόξαν, οὐχὶ θεραπεύων, ἀλλὰ χιλινόνων τὰς ὀρέξεις καὶ ἀπαγορεύων τὰς καταχρήσεις. Ἀναφαίνεται ἡ ἀξία τοῦ ἀνδρὸς ἔτι μᾶλλον ὅταν ἀναπολήσῃ τις ὅποια κατὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καθ' ἣν ἡμέραν ἔλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ ὅποια καθ' ἣν ἡμέραν ἐτελεύτησεν· ἐξασθενίσαντα τὸν ἀγῶνα ἀνέρῳσε, καὶ πεσοῦσαν τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἀνήγειρεν, οὐδεὶς δὲ αὐτοῦ ἀποθανόντος ἄξιος δάδοχος ἀνεφάνη καὶ ἡ δι' αὐτοῦ ἀνεγερθεῖσα Στερεὰ Ἑλλὰς μετέπεσεν εἰς δουλείαν. Καὶ αὐτοὶ οἱ πολέμιοι ἐθαύμαζαν τὸν Καραϊ-

σκάκη, ἔλεγον ὅτι ἓνα Ῥεπίτην ἔχουν οἱ Τοῦρκαι καὶ ἓνα Καραϊσκάκη· οἱ Ἕλληνες, δύο λέοντες πολεμοῦν καὶ ἀδύνατον ποῖος θά ραταβαλῇ τὸν ἄλλον. Οἱ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος διακρίνονται κατὰ τὴν Στερεάν Ἑλλάδα ὀπλαρχηγοὶ ἦσαν πολλοί, ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης ἐπεδείχθη στρατηγικώτατος καὶ ἀρχικώτατος· ἐκτὸς τῆς γενναιοψυχίας καὶ τῆς στρατηγικῆς ἱκανότητος ὁ Καραϊσκάκης εἶχε εὐφροσύνην καὶ ἐγνώριζεν ἐνός ἐκάστου τὴν ἀνάλογον ἱκανότητα καὶ ἐκτιμοῦσεν ἕκαστον ἀναλόγως τῆς βαρύτητος καὶ τῆς ἀξίας του. ἤξευρε δὲ νὰ θεραπεύῃ καὶ τὰς ἀδυναμίας των, μὲ ὀλίγα δὲ μέτα ἐνεργῶτε μεγάλα ἔργα, ποτὲ δὲν ἐπτοήθη ἀπὸ τὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ, ὃν πάντοτε ἐνικοῦσε, καὶ ὁ Καραϊσκάκης καὶ ὁ συνόμιλός του Μάρκος Βότζαρης συνέλαβον τὴν ιδέαν νὰ κτυπήσωσι τὸν ἐχθρὸν εἰς τὸ κέντρον τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασαν νὰ τὸ βάλουν εἰς πρᾶξιν· ἡ μήτηρ τοῦ Καραϊσκάκη ἦτον ἐκ Ῥαδοβιστοῦ τῆς Ἀρτης· ὁ δὲ πατὴρ του ἦτον ἄγνωστος γεννηθεὶς ἐξ ἔρωτος μυστηριώδους ἀλλ' ὡς φρονόισι τινες ὁ πατὴρ του ἦτον ἐπίσημος τις ἄρματωλὸς καπετάνιος τῶν Ἀγρᾶφων, ὅπως δῆποτε ἡ ἱκανότης του καὶ γενναιοψυχία ἦτον ἀμίμητα, ἐκ νεαρᾶς του ἡλικίας ἐνηγκαλίσθη τὸν στρατιωτικὸν βίον χρηματίσας ὁπαδὸς τῶν περιφήμων Κατζαντώνη καὶ Λεπενιώτου, ἄρματωλῶν καπετανέων τῶν Ἀγρᾶφων, μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν προήλθε προσκυνήτας εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶ, ὅστις τὸν συμπεριελαβεν εἰς τοὺς σωματοφύλακάς του, καθὼς τὸν Ὀδυσσεῖ Ἀνδριτζου, Θεώδ. Γρίβα καὶ πολλοὺς ἄλλους τῶν ἐπισήμων ἄρματωλῶν· μετὰ τὴν καταδρομὴν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τὸν ἀποκλεισμόν του ἐξῆλθεν εἰς τὰ ὄρη τῶν Ἀγρᾶφων, καὶ συγκεντρῶσας, στρατιωτικὴν δύναμιν ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐκεῖ καπεταναίων, τοὺς ἀπεδίωξε καὶ ἔλαβε τὴν καπετανίαν τῆς ἐπιοχίας ὁ ἴδιος, πολιτευόμενος πάντοτε τοὺς Ὀθωμανοὺς· ἐλθούσης τῆς ἐπαναστάσεως ἀπεδιώχθη ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, ἀλλὰ καὶ πάλιν τὴν ἐπανελάβε, ἐπὶ τέλους δὲ οἱ Ὀθωμανοὶ ἐνισχυθέντες ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ διώρισαν Δερδένσγα καὶ ἄλλους ἐδεχοντο πλέον τὸν Καπετάνον, ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης διέμεινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ὀπλαρχηγός. Πρὶν ἢ διορισθῇ ἀρχηγός ἡ διαγωγή του ἐν Ἑλ-

λάδι ἦτο παλίμβουλος, διότι ἡ πρὸς τὴν καπετανίαν ἐπιθυμία του ἠνάγκαζεν αὐτὸν νὰ κολακεύῃ ὑπὲρ τὸ δέον τοὺς Ὀθωμανοὺς, κατακριθεὶς καὶ καταδικασθεὶς παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχῆς διὰ τὴν διαγωγὴν του ταύτην· ἀναλαβὼν ὁμῶς τὴν γενικὴν διοίκησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐδείχθη ὅτι ἦτο συνόμιλος, κατὰ μὲν τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἀρχαίου Ἀλκιβιάδου, κατὰ δὲ τὸν ἥρωϊσμόν, τοῦ Θηβαίου Ἐπαμεινώνδα.

Ἐπανερχόμεθα εἰς τὰ τοῦ στρατοπέδου, τὸ ὅποιον ἔνεκα τῆς ἀπροσδοκῆτου πληγώσεως τοῦ ἀρχηγοῦ του Καραϊσκάκη εὐρύσκειτο εἰς τὴν μεγαλητέραν λύπην καὶ ἀθυμίαν διότι εἶχον πεισθῇ ἅπαντες ὅτι ἡ πληγὴ αὕτη ἤθελε φέρει ἀφεύκτως τὸν θάνατόν του ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου, μάλιστα δὲ ἐλυποῦντο περισσότερο ὅτι οὐδεὶς ἦτον ὁ ἱκανὸς νὰ τὸν διαδεχθῇ ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ νὰ λάβῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ διότι ὁ τότε ἑλληνικὸς στρατὸς δὲν ἐσύγκειτο ἐκ σωμάτων ὥστε ἱεραρχικῶς νὰ διευθύνηται κατὰ τὰς περιστάσεις, ἀλλ' ὁ στρατὸς οὗτος ἐδημιουργήθη καὶ συνεκεντρώθη βαθμηδὸν, ἀνεπτύχθη δὲ καὶ ἐσχηματίσθη παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου εἰς τοιοῦτον βαθμόν· ἀπὸ σωματεία σχηματισθεὶς δὲ εἰς στραρχεῖον ἐπῆλθεν ἡ ἀπώλεια τοῦ Στρατάρχου, ὥστε ἡ βραχύτης τοῦ χρόνου τῆς ζωῆς αὐτοῦ δὲν ἔδωκε καιρὸν νὰ ἀναδείξῃ τὸν ἀντικαταστάτην καὶ διευθυντὴν τοιοῦτου πολυπληθοῦς στρατοῦ, συγκεντρωμένου, διότι τοιοῦτον στρατόπεδον τοσοῦτον καλῶς διευθυνόμενον ἐν ὅλῳ τῷ διαστήματι τῆς ἐπαναστάσεως δὲν ἀνεφάνη· δικαίως λοιπὸν οἱ φρόνιμοι τῶν ἀρχηγῶν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐθρήνουν τὴν παρούσαν καὶ μέλλουσαν αὐτῇ τύχην. Ἀλλ' ἐπὶ οὗτοι εὐρίσκοντο εἰς τοιαύτην λυπηρὰν θέσιν διασκεπτόμενοι περὶ τοῦ μέλλοντος, λαμβάνουν πρόσκλησιν τοῦ Κοχράνου τὴν ἰδίαν ἐσπέραν ὅπως συνέλθουν παραχρῆμα καὶ διασχεφῶσι περὶ ἐκκινήσεως πρὸς διάλυσιν τῆς πολιορκίας, συνελθόντες δὲ οἱ ἐγερτιώτεροι τῶν ὀπλαρχηγῶν ἐν Μουνηχίᾳ ἐρωτήθησαν παρ' αὐτοῦ ἂν ὥσιν ἔτοιμοι νὰ κινήσωσι, οἱ δὲ δὲν τὸν ἀπῆντησαν παντάπασιν, ἀπελούθως ἐπανελάβε τὴν ἐρώτησιν καὶ ἀγανακτισμένοι ἀπῆντησαν ὅτι ὅχι, δὲν ἦσαν ἔτοιμοι διότι δὲν

ἔθαψαν εἰσέτι, τοὺς νεκροὺς των καὶ διότι ἀκόμη δὲν ἐπεριποίησαν τοὺς πληγωθέντας, ὁ δὲ ἀκούσας τοιαύτην ἀπάντησιν ἀνεχώρησεν εἰς τὸ πλοῖον του μετ' ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεως ἀπειλῶν ὅτι θ' ἀναχωρήσῃ, ὡς πάντοτε ἐσυνείθιζε ν' ἀπειλῇ τοὺς ἔλληνας μὲ τούτο.

Οἱ ὀπλαρχηγοὶ δὲν ἔλυποῦντο διὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Κό. χραν, διότι εἶχον ἀρχίσει νὰ πεισθῶσιν πλέον ὅτι ἀπ' αὐτὸν δὲν ἐπερίμενον μεγαλὴν συνδρομὴν, διότι δὲν ἐξήπαζον πλέον τοὺς Ἕλληνας αἱ κομπόρρημοσύναι, ἀλλ' ἐφοβοῦντο μήπως ὁ στρατὸς ἀποδειλιάσῃ κατὰ τι ἐκ τῆς ἀπελπισίας καὶ ἔπειτα τὸ θάρος τῆς εὐθύνης ταύτης ἤθελε πέσῃ ἐπ' αὐτῶν, διὰ τοῦτο καὶ μολονότι δὲν ἐπρόβλεπον αἷσιον τέλος ἐκ τοῦ κινήματος τούτου, τὰ περιστατικὰ ταῦτα καὶ ἡ φιλοτιμία των τοὺς ἠνάγκασαν ν' ἀποφασίσουν ἔσπευσαν δὲ νὰ εἰδοποιήσουν τὸν Κοχράνον, ὅτι τὴν ἐπαύριον ἀφεύκτως ἐκινούντο. Συνήχθησαν δὲ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Βάσσου οἱ πρόκριτοι ὀπλαρχηγοὶ ὅπου παρεστάθη καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος καὶ ἐνταῦθα ἀπεφασίσθη τὸ ἐσπέρας νὰ ἐπιβιβασθῶσιν εἰς τὰ πλοῖα, εἰς τὴν Συνέλευσιν ταύτην ἀπεφασίσθη ἀρχηγὸς πρωτωρινῶς ὁ Κίτζος Τζαδέλας, ὅστις ἔμελλε νὰ διευθύνῃ τὰ ἐναπομεινάντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ στρατεύματα, ὅστις παρηγγέλθη καθ' ἣν ὥραν τὰ στρατεύματα τῆς ἀποβάσεως κινήθωσι πρὸς τὸ φρούριον, ὁ Τζαδέλας νὰ κινήθῃ διὰ τοῦ ἰλαιῶνος πρὸς ἀντιπερισπασμὸν, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων ἦτο περὶ τοὺς ἑπτὰ χιλιάδας, οἱ δὲ ἀποφασισθέντες νὰ ἀποβιβασθῶσιν εἰς τοὺς τρεῖς πύργους, συνηριθμοῦντο εἰς τρεῖς χιλιάδας ὁμοῦ μὲ τοὺς τακτικούς καὶ τοὺς φιλέλληνας· Βασιλεύοντος τοῦ ἡλίου ἤρχιζαν νὰ ἐπιβιβάζωνται οἱ μὲν ἐν τῷ λιμένι τῆς Μουνυχίας, οἱ δὲ ἐν τῷ τοῦ Φαλήρου, ἦσαν δὲ ὑπὸ τοὺς ὀπλαρχηγοὺς Κῶστα Βότζαρη, Ἴω. καὶ Π. Νοταρᾶ, Α. Βέϊκον, Γ. Δράκον, Γ. Τζαδέλαν, Ἀθανάσιον Τούσιαν, Ν. Ζέρβαν, Δ. Καλλέργην, Χρ. Ποριώτην, Μικρουγιάννην καὶ ὑποτὸν Ἰγγλέζην οἱ τακτικοί, ὅλοι δὲ οἱ ὀπλαρχηγοὶ μηδενὸς ἐξαιρουμένου ἦσαν πεζοί, φέροντες διήμερον τροφὴν καὶ τὰ ἀναγκαῖα πολεμοφύδια.

Ἡ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κορχράνου ἐκστρατεία
πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς Ἀκροπόλεως καὶ
ἀποτυχία αὐτῆς.

Ἐρρίθη ἀνωτέρω, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀπολέσαντες τὸ κέντρον αὐ-
τῶν διευθύνοντο τυχαίως καὶ ἀτάκτως, διότι ἡ ἀπειρία διὰ μό-
νης τῆς ἐπιμονῆς τῆς ἄδραξεν τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐξουσίαν καὶ τοὺς
ἐπιπρῶξεν εἰς μιαν παράτολμον πράξιν χωρὶς νὰ τολμήσῃ τὰ πε-
ραιτέρω, ὥστε ὡς ἀγέλη ἀτάκτων ἀπῆλθον εἰς τὴν παραλίαν
ἐνθα δὲν εὔρον καὶ τὰς ἀναγκαίαις λέμβους διὰ νὰ ἐπιβιθασθῶ-
σιν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἐντεῦθεν νὰ ἀποβιθασθῶσιν εἰς τοὺς τρεῖς
πύργους καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑργοπόρησαν μέχρι μεσονυκτίου νὰ εἰς-
έλθουν εἰς τὰ πλοῖα καὶ περὶ τὴν δευτέραν ὥραν μετὰ τὸ μεσο-
νύκτιον μόλις ἐξῆλθον εἰς τοὺς τρεῖς πύργους ἀτάκτως καὶ ἀν-
άρχως, μάλιστα δὲ ἄνευ τῶν ἀναγκαιοτάτων εἰς τὴν περίστασιν
ταύτην ἡγῶν καὶ πτυαρίων πρὸς κατασκευὴν ὀχυρωμάτων, ὥ-
δευσον δὲ μέχρις ἐνός διαστήματος ἐνθα ἦν μία ἐκτεταμένη μάν-
δρα (μελισσομάνδρι), εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἐπρότειναν οἱ Σκυλιῶ-
ται νὰ σταματήσουν καὶ νὰ ὀχυρωθῶσι, λέγοντες ὅτι ὁ ἐχθρὸς
θὰ ἔλθῃ νὰ τοὺς προσβάλῃ, τὸν ὁποῖον βεβαίως θὰ τὸν ἀπυκρού-
σωσι, δὲ ὅτι ἡ θέσις τοῦ ὀχυρώματος ἦτον ἀρκετὰ ἐπιδεξία καὶ
ἀκολούθως προχωρήσωσιν εἰς τὰ πρόσω, ἀλλ' οἱ ἐκ τῶν ἄλλων
σωμάτων Ἕλληνες δὲν ὑπήκουσαν καὶ ἐπροχώρουν ἀγελιδόν εἰς
τὰ πρόσω, τοῦτο ἰδόντες οἱ ὀπλαρχηγοὶ οὗτοι εἶπον ὅτι κακὸς
δαίμων ὦθεϊ σήμερον τὰ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ὁ δὲ ἀτρόμη-
τος ὀπλαρχηγὸς Ἀμπρος Βεῖχος εἶπεν, «Ἐ. ἀδελφοί ἡμεῖς πάντο-
τε ἀπεδείξαμεν ὅτι τὸν θάνατον δὲν τὸν φοβούμεθα, ἀλλὰ σήμε-
ρον παρατηρῶ ὅτι ἡ ἀπρονοσία μᾶς ὦθεϊ εἰς τὴν ἀπώλειαν, ἡ ἐξί-
ξας δὲ ἐκ τῆς ζώνης τὰ χρυρεὰ ὄπλα καὶ τὰς ἀργυρὰς πυριτο-
θήκας τὰς ἔδωκεν εἰς τὸν ψυχρογῖόν του, καὶ τὸν ἔστει-
λεν εἰπὼν, «πῆγαινε τὰ πράγματα ταῦτα εἰς τὴν σύζυγόν
μου καὶ τὰ τέκνα μου διὰ νὰ τοὺς χρησιμεύσουν δι' ὀλίγον και-
ρὸν πρὸς τροφήν των, διότι ὦ. βλέπω ἐκ τῆς κακῆς διευθύνσεως,
ἡμεῖς δὲν ἐπιστρέφωμεν πλέον ἐντεῦθεν, ἡ ἐπροχώρησαν δὲ καί τετο-

προβεττήθησαν οἱ πλείστοι τῶν Σουλιωτῶν καὶ τῶν Κρητῶν εἰς τὸν λόφον τῷ Μουστῶν ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ θέσει, ὅπισθεν δὲ αὐτῶν ἐπὶ τριῶν χωριετῶν, θεσειων εἰσποθετέσθαι οἱ Νοτα-
 ρεοὶ, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ τακτικοὶ ἔχοντες δύω κανόνια, ὅπισθεν αὐτῶν οἱ περὶ τὸν Βάσσον, ὅπισθεν τοῦ Βάσου οἱ περὶ τὸν Βοτίζα-
 ρην, καὶ ὅπισθεν τούτων ἄλλοι μεχρὶ τοῦ πρὸ τὸν αἰγιαλὸν Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τὸν ὁποῖον κατέλαβαν οἱ περὶ τὸν Χρη-
 στοδούλου Μπορώτην, ὥστε οἱ ὀπισθινοὶ ἀπείχον τρία μίλια τῶν πρώτων καὶ διεσκορπισμένοι εἰς δεκτρεῖ, θέσεις καὶ ὑστερούμε-
 νοι. ὡς ἐφάνη, τῶν ξιπῶν καὶ πυρκαϊῶν, διότι μόνον 120 εἰς αὐ-
 τῶν εἶχον καὶ ἠναγκάζοντο διὰ τὸ κατεπεῖγον τῆς ὥρας νὰ μεταχειριθῶσι τὰς λόγχας καὶ οἱ ἄτακτοι τὰ κοντάκια.

Μόλις εἶχεν ἀρχίστη νὰ φωτίσῃ ἡ ἡμέρα καὶ αἱ σκοπιαὶ τῶν ἐχθρῶν εἶδον τοὺς Ἕλληνας καὶ εἰδοποιήσαν τοῦτο εἰς τὸ στρα-
 τόπεδον τῶν ἐχθρῶν. καὶ μόλις εἶχεν ἀνατελεῖ ὁ ἥλιος καὶ οἱ ἐχθροὶ εἰς πληθὸς πεζῶν καὶ ἵππέων ἐπισπευρέθησαν εἰς τὸν λό-
 φον τοῦ Μουστείου, περὶ δὲ τὴν μεσημβρίαν ὁ Κιουταχῆς ἐπαρτή-
 ρησεν ὅτι οὐδὲν κίνημα ἐγένετο οὔτε ἐκ τοῦ Πειραιῶς οὔτε καὶ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς περισπασμὸν, ὅθιν καὶ διέταξε τὴν ἐφοδὸν τοῦ ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Μουστείου ὀχυρώματος· ἡ θέσις τοῦ τοποῦ ἦτον ἀκατάλληλος, διότι ἐκτὸς ὅτι τὸ ὠχύρωμα ἦτον ὅλως διόλου ἀδύνατον καὶ χαμηλόν, ἀλλ' εἶχεν ἐμπροσθεν του ὑψώματα, λόφους, ὑπὸ τὰ ὁποῖα ἐκρύπτοντο οἱ ἐχθροὶ ἐπισπευρέ-
 θησαν δὲ δύω χιλιάδες πεζοὶ καὶ 600 ἵππεῖς, οἵτινες ὀπισθεν τῶν ὑψωμάτων ἔμενον ἀφανεῖς καὶ αἰφνης ὥρμησαν ἐν πρώτοις οἱ πεζοὶ κατὰ τοῦ ὀχυρώματος τοὺς ὀποίους ἐπυροδότησαν σφιδρῶς καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ὀπισθοδρομήσωσιν, οἱ δὲ ἐχθροὶ ἰδόντες τὴν κερτοχίαν ὥρμησαν περὶ τὴν δεξιάν πλευραν τοῦ ὀχυρώμα-
 τος διὰ μιᾶς ἐν πλήρῃ ὁρμῇ τῶν ἵππων (ντεσγκίνι), καὶ ἀλλα-
 λάζοντες ἐπήδησαν τὸ ἀδύνατον ὀχύρωμα. εἰσῆλθον ἐν αὐτῷ ξι-
 φίροι, εἰς τὸ ὁποῖον εἰσῆλθον καὶ οἱ πεζοὶ εἰσπηδήσαντες καὶ αὐτοὶ, οἱ Ἕλληνες μόλις ἠδυνήθησαν νὰ κενώσωσι τὰ ὄπλα των, καὶ τὸν τουφεκισμὸν διεδεχθῇ ξιφισμὸς φονικώτατος, ἐκ τῶν 350 τῶν ἐντὸς τοῦ ὀχυρώματος δύν μόνον ἐξωγράφθησαν ὁ Δρά-

κος καὶ ὁ Καλλέργης, θλασθέντος τοῦ βραχίονος τοῦ πρώτου καὶ τοῦ ποδὸς τοῦ δευτέρου, 25 διεσώθησαν φεύγοντες, οἱ δὲ ἄλλοι ἐχάθησαν σφάζοντες καὶ σφαζόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν ἵππων ποδοπατούμενοι· μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ πρώτου ὀχυρώματος, οἱ Τούρκοι ὤρμησαν ἐπὶ τῆς ἀκολούθου γραμμῆς τῶν τριῶν θέσεων καὶ ἔτρεψαν αὐτὰς εἰς φυγὴν, οἱ τακτικοὶ μαχόμενοι ἀντέστησαν γενναίως καὶ ἀπωλέσθησαν 156 ἀπὸ τοὺς 186, ἐν οἷς καὶ ὁ ἄξιος αὐτῶν ἀρχηγός, δύο δὲ ἐκ τῶν 26 φιλελλήνων ἐσώθησαν, ἡ τροπὴ ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης ἔφερε τὴν τροπὴν ὅλων, Ἕλληνες καὶ Τούρκοι ἔτρεχον εἰς τὸν αἰγιαλὸν, οἱ μὲν διώκοντες, οἱ δὲ διωκόμενοι, οἱ πεζοὶ ἐπιπτον ἀπὸ τοῦ ξίφους τῶν ἱππέων καὶ ἡ πεδιάς ἐστρώθη πτωμάτων, στρατηγὸς ἢ στρατιώτης δὲν ἐφρόντιζε πλέον πῶς ν' ἀντισταθῇ, ἀλλὰ πῶς νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς καὶ ὁ μὲ τὸν στρατὸν ἀποβάς Τζώρτζ, καὶ ὁ βραδύτερον ἀποβάς Κοχράν διεσώθησαν ἐπὶ τῶν λεμβῶν εἰς τὴν θάλασσαν πεσόντες, αἱ λέμβοι ἐκ τοῦ φόβου τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς ἐστέκοντο μακρὰν καὶ εἰς μάτην οἱ φεύγοντες ἐζήτουν χεῖρα βοηθείας καὶ ἴσως ἐχάνοντο ὅλοι ἐπισωρευθέντες εἰς τὸν αἰγιαλὸν, εἰ δὲν τοὺς ἐπροστάτευον οἱ κανονοβολισμοὶ τῶν πλοίων, κρατοῦτες μακρὰν τοὺς ἀνηλεεῖς ντελίδες· ἐν τῇ ἐπικινδύνῳ ἐκείνῃ ὥρᾳ οἱ ὀπλαρχηγοὶ Ἀθανάσιος Τοῦσα Μπότζαρης καὶ Νικόλαος Ζέρβας ἐλαμπρύνθησαν δι' ἀξίαν ἱστορικῆς μνήμης ἀνδραγαθημάτων· ὁ Τοῦσας φθάσας εἰς τὸν αἰγιαλὸν καὶ μαθὼν τὴν καταστροφὴν τῶν γενναίων συμπατριωτῶν του, «δὲν θίλω, εἶπεν, οὔτε ἐγὼ νὰ ζῶ,» καὶ ἀναβάς τὸν ἵππον ὃν ἔλαβε πιζολίσας ἐχθρὸν τὸν ἐρρίψε κάτω, ἔτρεξεν ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἔγεινεν ἄφαντος θύων καὶ ἀπολλύων· ὁ Ζέρβας ὀφίψας καὶ αὐτὸς ἄλλον ντελὴν ἀνέβη τὸν ἵππον του καὶ περιέτρεχε μόνος του ἐμποδίζων τὰς φονικὰς πράξεις πολλῶν παρακινῶν τοὺς Ἕλληνας εἰς ἀντίστασιν· ὑπὸ τοιαύτῃ ἀγωνίᾳ ἔμειναν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ ἕως ὅτου ἐνύκτωσε, καθ' ἣν τὰ πλοῖα τοὺς μετνέμοισαν ἄλλους εἰς τὸν Φάληρον καὶ ἄλλους εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ὁ Κοχράνης ἀπέπλευσε τοῦ Πειραιῶς· οἱ Τούρκοι ἐπανῆλθον τὴν αὐτὴν ἐσπέραν εἰς τὰς θέσεις των, φέροντες διακοσίους αἰχμαλώτους, ἐν οἷς καὶ τὸν Δράκον, καὶ τὸν Καλλέργην,

τοὺς ὁποίους ἐκράτησεν ὁ Κιουταχῆς, καὶ τοὺς ἄλλους ὅλους τοὺς ἀπεκεφάλισε, ὑπὲρ τοῦ Δράκου ἐτηκώθησαν ὅλοι οἱ ὀπλαρχηγοὶ Ἀλβανοὶ καὶ ἐπχρουσιάζθησαν εἰς τὸν Κιουταχῆ ἐξικιτούμενοι νὰ τοὺς τὸν χαρίσῃ, διότι, τῷ ἔλεγαν, εἰς τοιοῦτον γενναῖον ἄνδρα πρέπει νὰ δεῖξῃ καὶ γενναϊότητα καὶ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ, ἀλλ' οὗτος δὲν ἐνέδωκεν καὶ τὸν ἔστειλεν εἰς τὴν Χαλκίδαν εἰς τὸ φρούριον πρὸς φύλαξιν, ἀλλὰ περὶ τὴν Αὐλίδαν εἰς τὸν δρόμον τὸν ἐφόνευσαν οἱ συνοδεύοντες αὐτὸν φρουροί, εἰπόντες ὅτι ἀπέθανεν ἐκ τῆς πληγῆς.

Τοιαῦτα ἦσαν τ' ἀποτελέσματα τῆς παραφροῆς τοῦ Κοχράνου τοῦ κακῆ μοίρας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν Ἀγτικὴν φανέντος καὶ εἰς τὰ μὴ τοῦ ἀρμοδιότητος τοῦ αὐτεξουσιῶς ἀναμιχθέντος, οὐδὲ ποτε τοσαύτην ἢ τοιαύτην φθορὰν ἔπαθον οἱ Ἕλληνες, ἕως χίλιοι ἀπολέσθησαν καὶ οἱ πλείστοι ἐκ τῶν μαχιμωτέρων, ἐν οἷς καὶ οἱ πάντοτε κραταῖοι ἐν πολέμῳ, Γεώργιος Δράκος, Αἰάμπος, Βεΐκος, Γεώργιος Τζαβέλας, Ἀθανάσιος Τοῦτιας, Φωτοπαναγιώτης, Νοῦτζος, Ἰγγλέζης, Ἰωάννης Νοταρᾶς καὶ λοιποὶ ἔπεσαν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, κανόνια καὶ πολλὰι σημαίαι.

Διὰ λυσις τοῦ στρατοπέδου καὶ παράδοσις τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἐπόμενον ἦτο ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ στρατοῦ τῆς 24ης Ἀπριλίου ἤθελε καταλάβῃ πανικὸς φόβος τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ συνέπειαν ἤθελεν ἐπέλθῃ ἡ διάλυσις· ἡ λειποταξία ἤρχισεν ἀπὸ τὴν ἐπιούσαν καὶ ἐξηκολούθη ἀδιακόπως, ἀπαριθμηθέντος δὲ τοῦ στρατοῦ τὴν 27ην Ἀπριλίου εὐρέθη συγκείμενος μόνον ἀπὸ 3500 ἄνδρας διατηροῦντας τὸν Φάληρον καὶ τινὰς θέσεις καὶ τὴν Μονὴν τοῦ Πειραιῶς· ὁ Κιουταχῆς τὴν ἐπαύριον τῆς μάχης ἐκάλεσε τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ νὰ παραδώσωσι τὴν Ἀκρόπολιν, ἀλλ' οὗτοι ἀπέρριψαν τὴν πρότασίν του.

Ἡ λειποταξία καθεκástην ἐξηκολούθει νὰ γίνεταί ὥστε αἱ παράλαιοι θέσεις ἀποκατεστήθησαν ἀδύνατοι πρὸς διατήρησιν καὶ

ἀπύκρουν τῶν ἐχθρῶν, τούτου ἕνεκεν κατέπλευσαν πλοῖα τινα καὶ πλοιαῖρια τὴν 13ην Μαΐου καὶ ἐπεβιβάσθησαν τὰ ελαφρὰ κανόνια, τὰ δὲ δυσκόμιστα ἐρρίφθησαν εἰς ἓν πηγάδιον, τὴν 15ην ἐπιβιβάσθη τὸ πλείστον τοῦ στρατεύματος ἡσύχως, τὴν ἐπαύριον ἐπεβιβάσθη καὶ τὸ ὑπὸ τὸν Νικήταν καὶ Γενναῖον μὲ ἀναπεταμέναις σημαίαις, ἀποκρούσαντες τοὺς ἐφορμήσαντας ἐχθρούς.

Οἱ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἰδόντες τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ Φαλήρου ἀπελπίσθησαν καὶ ἤρχισαν μεταξὺ των μεγάλην λογοτριβὴν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὑπερίσχυσεν ἡ περὶ συμβιβασμοῦ γνώμη, ὅστις ἐγένετο ὑπὸ τοὺς ἀκολουθοῦς ὅρους, τοὺς ὁποίους παρεδέχθη ὁ Μεχμέτ 'Ρεσίτ Πασσᾶς καὶ ὑπέγραψεν.

Αον. Ὅλα τὰ στρατεύματα τῆς φρουρᾶς θέλουν ἐξέλθαι μὲ τὰ ὄπλα καὶ τὰ πράγματά των.

Βον. Αἱ οἰκογένειαι τῶν Ἀθηναίων θέλουν εὐγῇ χωρὶς ὄπλα, μὲ τὰ πράγματά των ὅμως.

Γον. Οἱ Μουσουλμάνοι πάσης τάξεως ἡλικίας καὶ γένους θέλουν δοθῆναι εἰς χεῖρας τοῦ Βεζύρη των.

Δον. Ὁ τόπος ὅλος ἐκτὸς τοῦ Χαβελῆ θέλει εἶναι κενὸς ἀπὸ στρατεύματα μέχρι θαλάσσης.

Εον. Τρεῖς ἀξιώματικοὶ Γεντεκλίδες Καφτὰν Ἀγᾶς, Ἰζιαντά-πταγας καὶ Σελιάμαγας νὰ δοθῶσιν ὁμηροί.

ΣΤον. Θέλουν δοθῶσιν 60 ζῶα πρὸς μετακόμισιν τῶν ἀσθενῶν καὶ πληγωμένων.

Ζον. Ἡ Ἀκρόπολις θέλει παραδοθῇ ὡς ὑπάρχει μὲ τὰ πολεμοφόδια καὶ πυροβόλα.

« Βεζύρης Μεχμέτ 'Ρεσίτ Πασσᾶς
πληρεξούσιος, ἀρχιστράτηγος καὶ τὰ λοιπὰ. »

Ἡ πτώσις τῆς Ἀκροπόλεως ἐπέφερε τὴν πτώσιν ὅλων τῶν ἐπὶ τοῦ Καραϊσκάκη ἀνεγερθέντων μερῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὁπλαρχηγαὶ οἱ μὲν ἐσυμβιβάσθησαν μετὰ τοῦ Κιουταχῆ καὶ ἔμειναν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, οἱ δὲ ἀπέραιτον εἰς τὴν Πελοπόννησον· ὁ Κιουταχῆς ἀφίσας εἰς τὴν Ἀκρόπολιν μίαν ἀνάλογον φρουρὰν ἀπέλυσε τοὺς πλείστους Ἀλβανοὺς ὑπομισθοῦς, ἀναχώρησεν εἰς Θήβας ἀφήσας ἐπὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος τὸν Ὁμέρ Πασσᾶ Καρύστιον, αὐτὸς δὲ ἀπῆλθεν διὰ τῆς Λαρίσης εἰς Ἀθήνας.

Κυβερνητικῇ ἐντέλει, καταδραμὴ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τοῦ Αὐστριακοῦ στόλου, καὶ κατὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ προερχόμενα ἀπὸ τοῦ Ἰμπραχίμη Πασαῖ προσελθόντες ὑποταγὴν αὐτοῦ, ἐκστρατεία Κοχράνου.

Ἡ κυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ μετὰ τῆς Βουλῆς, ἐπολεσθεύσης τῆς Στρεϊας, ἔπειπε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Πελοπόννησον ὅπως φροντίσῃ περὶ αὐτῆς, διότι ἔτρεχε κίνδυνον κατασπαρattoμένη ὑπὸ τοῦ Ἰμπραχίμη, ὅστις τελευταῖον εἶχε μεταχειρισθῇ τὴν ἡπιότητα πρὸς τοὺς κατοίκους, τοὺς παρεκίνει εἰς ὑποταγὴν, ἔχων δὲ καὶ ὄργανον ἓνα τῶν ὀπλοαρχηγῶν τὸν Δημήτριον Νενέκον, ὅστις ἡδυνήθη νὰ ἐπιεσθῇ ἐπὶ τῶν πνευμάτων τῶν κατοίκων, ἔφερε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν εἰς ὑποταγὴν τῶν Ὀθωμανῶν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Πύργου, Γαστούνης, Πατρῶν, Βοσστιζας καὶ Καλαβρύτων καὶ τὸ κακὸν αὐτὸ ἐπροχώρει βεβήμηδόν. (ὁ ἀνωτέρω Δημήτριος Νενέκος κατήγετο ἀπὸ τὸ χωρίον Ζουμπάτες), ἀπιψάσισε λοιπόν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβερνησις καὶ μετέβη εἰς τὸ Ναύπλιον, ἀλλ' εὐτυχῶς ἐκεῖ εὔρε τὴν ἔριδα καὶ τὸν μεταξὺ τῶν πόλεμον τοῦ τε φοροράρχου τοῦ Πιλαυδίου Θ. Γεῖβα καὶ τοῦ τῆς Ἀκροαυπλίας Φωτομάα, οἵτινες κανονοβολοῦντες καὶ βομβολίζοντες τὴν πόλιν τῆς Ναυπλίας ἔφερον τοὺς κατοίκους τῶν εἰ. κινδυνώδη κατὰστασιν, ἐξ ὧν ἐφρονεύθησαν πολλοὶ ἀθῶροι, καὶ ὧ. ἐκ τούτου ἠναγκασθῇ ἡ Ἀντικυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ νὰ μεταβῇ εἰς τὸν θαλάσσοπυργον τῆς Ναυπλίας.

Ὁ Ναύαρχος τῆς Αὐστρίας Δάνδολος καταπλεύσας τὴν 18ην Ἰουλίου εἰς Πειτζας ἐκιννοβολοῖσε τὸν Ἑλληνικὸν στόλον τῶν Πειτζῶν διὰ πυρηνοσφαιρῶν μυδων καὶ πυρηνοσφαιρῶν. τας ὁποίας βροχιδὸν ἔρριψεν ἐπὶ τοῦ στόλου τῶν Πειτζῶν. ἐζήτησε καὶ ἔλαβε δια τῆς βίας 4 πλοία Αὐστριακὰ, τα ὅποια εἶχον λαθρὴ φορτωμένα ξύλιαν ἐκ Τριεστίνου διὰ τὴν Ἀλβανίαν ὡς ἀνήκοντα εἰς Ὀθωμανοὺς ἐμπόρους ἡ Κυβερνησις διεμαρτυρήθη κατὰ τῆς αὐθιρετοῦ ταύτης πρεξίως τοῦ Αὐστριακοῦ ναυαρχοῦ, οἱ Πειτζιώται μολονότι ἐτομκασθῶσαν εἰς ἀνείστασιν σκεθῶντες δὲ ἀπεφασισαν.

Περὶ τὸν Μάϊον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπεδόθη ἀγνώστῳ εἰς τὸν αἰμίνηστον Λάζαρον Κουντουριώτην ἀνώνυμο· ἐπιστολῇ, ἣτις τὸν εἰδοποιοῦσεν ὅτι ὁ στόλος τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ εὐρίσκετο ἀραγμένος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὃν δύνανται οἱ Ἕλληνες διὰ μιᾶς τολμηρᾶς ἀποφάσεως νὰ τὸν πυρπολήσωσιν ὁλόκληρον, πρὸς τοῦτο σκεφθέντες οἱ πρόκριτοι καὶ λοιποὶ προετοίμασαν καὶ ἐξαπέστειλαν τὸν στόλον μετὰ τῶν πυρπολικῶν ὅπως μεταβῇ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, μετέβη δὲ ὁ Κόχραν μετὰ τῆς φρεγάτης Ἑλλάδος, τοῦ ἀτμοπλοίου Καρτερίκις μιᾶς κορβέτας καὶ 14 βρικήων καὶ 3 πυρπολικῶν συναπέπλευσαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ σκοπῇ νὰ ἔμβῃ ἑξαφνα εἰς τὸν λιμένα καὶ νὰ καύσῃ διὰ τῶν πυρπολικῶν τὸν στόλον τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ. Τὴν 4ην Ἰουλίου μετὰ μεσημβρίαν ἐφάνησαν τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἀπέναντι τῆς Ἀλεξανδρείας ὑπὸ Αὐστριακὴν Σημαίαν καὶ κατὰ πρῶτον ἐλογίσθησαν Αὐστριακὰ ἐμπορικὰ συνοδευόμενα ὑπὸ φρεγατῶν· ὁ Κόχραν, ὢν 2 μίλια μακρὰν τῆς ξηρᾶς, διέταξε τὰ πυρπολικὰ νὰ εἰσπλευτῶσιν καὶ εἰσέπλευσαν δύο ὑπὸ τὸν Κανάρην καὶ ἔκρουσαν τὴν ἐπὶ τοῦ στόματος προφυλακίδα 22 κανονίων, ἀλλὰ καιρὸς ἐναντίος τὴν ἐμπόδισεν νὰ προχωρήσῃ, τὰ Ἑλληνικὰ διέμεναν ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν νύκτα ἐστράφησαν ἀρκτικοδυτικῶς· ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς καταταραχθεὶς, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἡτοίμαζεν 6 φρεγάδας καὶ 6 κορβέτες καὶ 10 βρίκια ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἰδίου, τοὺς κατεδίωξε μέχρι τῆς 'Ρόδου, ἀλλ' αὐτὰ ἔγειναν ἄφαντα.

Ὁ Ἱμπραχίμης ἐν Πελοποννήτῳ εἰσδύτας παντοῦ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Μεσογείου ἐπὶ δύο ἡμίσει ἔτη ἔφερε τὴν γενικὴν καταστροφὴν, προχωρῶν δὲ καὶ πρὸς τὴν Ἡλείαν κατεπάτησε τὴν Γαστούνην, ἔφθασεν ἀπέναντι τοῦ φρουρίου Χλουμουττίου τὴν 15ην Ἀπριλίου, τὸ ὅποιον πολιορκήσας ἠνάγκασε διὰ τῆς ἐλλείψεως τῆς τροφῆς καὶ τοῦ ὕδατος νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ 1500 ψυχαὶ ἐκτὸς τοῦ Σισίνης καὶ τινῶν ἄλλων καταδικασθέντων εἰς δουλείαν· ἐξέπλευσε δὲ ἀνεμποδίστως ὁ στόλος τοῦ Βυζαντίου εἰς Νεόκαστρον πρὸς ὑποστήριξιν τῶν πράξεων τοῦ Ἱμπραχίμη, συγκείμενος ἐξ ἐνὸς διχορῶτου, ἐννέα φρεγατῶν καὶ 18 βρικήων καὶ γολετῶν ὑπὸ τὸν Ταχὴρ Πασσᾶ

ὡς Πατρὸν ἔμπεῖν· μετὰ τοῦ Ἱμπραχίμη συνεστράτευεν καὶ ὁ Νενέκος, ὅπως παρακινήσῃ τοὺς κατοίκους εἰς ὑποταγὴν. Ἄλλ' ὁ ἀκραϊφνὴς ζήλος καὶ πατριωτισμὸς τοῦ Γέροντος Κολοκοτρώνη ἠδυνήθησαν ν' ἀναχαιτίσωσι τὸ κακὸν καὶ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν πρόθεσιν, ἣν πρὸς ὑποταγὴν εἶχε προετοιμάσῃ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὁ Νενέκος· ἔγραψαν παντοῦ ἐπιστολάς πρὸς τε τοὺς κατοίκους καὶ τοὺς προκρίτους τῶν ἐπαρχιῶν παρακινεῖν καὶ ἀπειλοῦντες, ἠδυνήθησαν δὲ νὰ σχηματίσουν καὶ νὰ κινήσουν διάφορα στρατιωτικὰ σώματα εἰς διάφορα μέρη τῆς Πελοποννήσου.

Ἐνῷ δὲ ὁ Ἱμπραχίμης ἐκινεῖτο μὲ τὰ σώματα τῆς ξηρᾶς πρὸς τὰς Μεσσηνίους ἐπαρχίας, καταστρέφων, πᾶν τὸ προστυχόν ὁ στόλος αὐτοῦ ἔκαμιν ἄλλας κινήσεις εἰς τὰ πράγια μέρη, μία δὲ μοῖρα τοῦ ἐχθρικοῦ αὐτοῦ στόλου τὴν 26 Ἰουνίου συγκειμένη ἐκ 14 πλοίων τῶν πλείστων φορτηγῶν καὶ κορβέτες ἐξεληθόντα ἐκ Νεοκάστρου ἐνεφανίσθησαν κατέμπροσθεν τῶν Κυτριάων καὶ τῆς Σκαρδομούλας, ἔρριψαν περὶ τὰ 1700 κανόνια, ἀλλ' ἀντισταθέντων τῶν Μανιατῶν γενναίως ἀνεχώρησαν.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ἡ Ἑλλάς, ἡ Κορτερία, ὁ Σωτήρ, δύο τρικάρτα, 11 βρίκια, 4 πυρπολικά, τρεῖς κανονοφόροι ὑπὸ τὸν Κοχράνον τὴν 6ην Ἰουλίου ἀγκυροβόλησαν ἀπέναντι τοῦ Βασιλαδίου, τὰ ὅποια ἐπυροβόλησαν ῥίψαντα ἄρκετους πυροσίφωνας ἄνευ ἀποτελέσματος· ἀναχωρήσας δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὸν Κορινθιακὸν Κόλπον, ἐπῆρεν ἐκ τοῦ λιμένος Σαλῶνων τρία Αὐστριακὰ πλοῖα ὡς παραβιάσαντα τὸν ἀποκλεισμόν, κατέστρεψεν ἐκ τῶν ἐννέα Τουρκικῶν ἑπτὰ καὶ ἐφόνευσε πολλοὺς ἐχθροὺς, ἐπληρώθη ὁ πλοίαρχος τοῦ Σωτήρος ἐλαφρῶς, βαρέως δὲ ὁ ὑποπλοίαρχος Σκάνδαλος Ἰρλανδός.

Τὴν 20ην Ἰουλίου ὁ Ἱμπραχίμης ἐδενδροκόπησε βανδαλικῶς ἐν Μεσσηνίᾳ 60 χιλιάδων συκῶν καὶ 25 χιλιάδων ἐλαίων καὶ μωρεῶν.

Ἐξωτερικά 1827.

Ἡ περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων ἰδέα εἶχε γενικευθῇ εἰς τοὺς ἐξευγενισμένους λαοὺς τῶν δύο ἡμισφαιρίων καὶ οἱ

κραταιοὶ ἄνακτες τῶν μεγάλων ἐθνῶν εἶχον λάβῃ ὑπὸ σοδαρὰν σύσκεψιν τὴν ὑπόθεσιν τῶν Ἑλλήνων. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ Βρετανία καὶ ἡ Ῥωσσία ὑπέγραψαν τὸ πρωτόκολλον τῆς 23 Μαρτίου 1826 καὶ ἐπεφόρτησαν τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις Κάνιγκα τῆς Ἀγγλίας καὶ Ῥόμπονιέρον τῆς Ῥωσσίας ὅπως μεσιτεύωσι παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Πύλῃ περὶ τῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος εἰρηνοποιήσεως, ἀλλὰ κωφευούσης τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης οἱ πρέσβεις ἐμταλιοποιούταν χρόνον τριβούντες ἄνευ ἀποτελέσματος, συγχρόνως δὲ αἱ δύο αὗται δυνάμεις ἐκαταγίνοντο νὰ λάβωσι συνεργούς καὶ τὰς τρεῖς ἄλλας μεγάλας δυνάμεις, ἀλλ' ἡ μὲν Ῥωσσία ἀπεποιήθη ὡς μὴ ἔχουσα συμφέρον, ὑπεσχέθη δὲ τὴν φιλικὴν σύμπραξιν τῆς, ἡ δὲ Αὐτρία ἀπῆντησεν, ὅτι δὲν ἤμπορεῖ νὰ διχθῇ μεσιτεία ἀποστατῶν, μεσιτείαν προθεμένην τὴν ἀπόστασιν μεγάλου μέρους τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ Σουλτάνου, μόνη ἡ Γαλλικὴ Κυβερνησις ἐφάνη προθυμὸς, ὅχι μόνον ν' ἀσπασθῇ τὴν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων πράξιν τῶν δυο δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ νὰ προβάλλῃ ἵνα σχηματισθῇ ἡ πράξις αὕτη εἰς συνθήκην ἐγγυωμένην παρὰ τῶν τριῶν δυνάμεων ὅτι ὁρισθῇ, καὶ νὰ πειθαναγκασθῇ ἡ Πύλη εἰς τὴν παραδοχὴν αὐτῆς.

Συνέταξε δὲ ἐπὶ τῇ ἀξιώσει Ἀγγλίας καὶ Ῥωσσίας καὶ τὴν Συνθήκην ἣτις τροπολογηθεῖσα ὑπεγορφη ἐν Λονδίνῳ τὴν 24ην Ἰουνίου ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων τῶν τριῶν δυνάμεων, ὁρίζουσα τὰ ἑξῆς.

Α') Αἱ δυνάμεις τὰ προσφέρωσι τῇ Πύλῃ τὴν μεσιτείαν των εἰς συνδρομὴν αὐτῆς καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ ν' ἀποκτήσωσιν ἄνευ ἀναβολῆς τὴν ἀναχωχὴν.

Β') Οἱ Ἕλληνες νὰ κυβερνῶνται ὑπὸ τὴν Κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου ἐπὶ ἐτησίῳ φόρῳ ὑπὸ ἀρχῶν ἐκλεγομένων παρ' αὐτῶν, συνευδοκούντο καὶ τοῦ Σουλτάνου.

Γ') Οἱ Ἕλληνες νὰ οἰκιοποιηθῶσι τὴν παρ' αὐτοῖς ἰδιοκτησίαν τῶν Τούρκων ἀπὸζημιοῦν εἰς αὐτούς.

Δ') Ἡ ὀρθοτικὴ γραμμὴ νὰ χωρῇ μετὰ ταῦτα.

Ε') Μηδελίαν ὠρελείαν θα ζητήσωσι αἱ δυνάμεις δι' ἑαυτάς καὶ διὰ τοὺς ὑπηκόους των.

ς') Νῆ ἀτραλισθῶσιν οἱ συμβιβασθησόμενοι ὅροι ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν δυνάμεων ὅπως μετὰ ταῦτα ἐγκοιθῶσιν.

Αὗται ἦσαν αἱ κατὰ πρότασιν τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διατάξεις τῆς Συνθήκης, ἥτις ὑπὲρ πάντων ἄλλων δυνάμιν προέθετο νὰ φέρῃ εἰς αἴσιον καὶ τάχιν πέρας τὴν συνθήκην, ὑπεγράφησαν ταυτοχρόνως καὶ οἱ ἐξῆς μερικαὶ ὅροι.

Α') Ἄν ἡ Πύλη δὲν δεχθῇ ἐντὸς ἐνὸς ἔτους μηνὸς τὴν μιστείαν τῶν δυνάμεων, νὰ συνδέσῃσιν αὐταὶ ἐμπορικὰς καὶ προξενικὰς σχέσεις μετὰ τῶν Ἑλλήνων.

Β') Ἄν δὲ ἡ Πύλη δὲν δεχθῇ τὴν ἀνακωχὴν, ἥ οἱ Ἕλληνες ἀπαρτιθῶσι τὴν ἐγερμογὴν αὐτῆς, νὰ κηρύξωσιν αἱ δυνάμεις, ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει προτίθενται νὰ τὴν πραγματοποιήσωσι διὰ τῶν καταλληλοτέρων τρόπων, ἀμέτοχοι πάντοτε τῶν ἐχθροπραξιῶν τῶν ἀλληλομαχούντων ἂν δὲ παρὰ πάντας προσδοκίαν ἡ Πύλη θεωρήσῃ τὰ ἀνωτέρω ἀνεπαρκῆ εἰς παραδοχὴν τῶν προτάσεων τῶν, ἥ οἱ Ἕλληνες ἀπορρίψωσι τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης, αἱ δυνάμεις νὰ μὴ παύσωσιν οὐδέποτε ἐργαζόμενοι εἰς εὐόδωρον τῆς ποικειμένης εἰρηνοποιήσεως ἐπ' οἷς ὅροις ἔθεσαν.

Τὴν δὲ 30ην Αὐγούστου τοῦ 1827 ἔτους ὁ Ἄγγλο. Χάμιλτων καὶ ὁ τῆς Γαλλίας. Χουγὼν καὶ ὁ σύμβουλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ῥωστικῆς Προσθεῖας Τιμῶνης παρουσθέντες ἀπέκτησαν ἐπιμόνως παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἀνακωχὴν, εἰς ἣν προθύμως συνήνεταν, παρομοίως καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρόσθειαι τῶν τριῶν μεγάλων δυνάμεων ἔφεραν εἰς γνῶσιν τῆς Πύλης τὴν 4ην Αὐγούστου δι' ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου διαλαμβάνοντος, ὅτι ἐξ ἔτη ἡγωνίσθησαν αἱ δυνάμεις ἐπὶ ματαίῳ νὰ τὴν πείσωσι πρὸς εἰρηνοποίησιν τῆς Ἑλλοδος καὶ ἀπήτουν παρὰ τῆς Πύλης νὰ διατάξῃ ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν τὴν καταπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν παρελθούσης τῆς δεκαπενθήμερου προθεσμίας, ἐπῆγαν οἱ διεσπληνῆς τῶν τριῶν Προσθειῶν ζητοῦντες τὴν ἀπάντησιν τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης, ἀλλ' ὁ Πρεΐζεφέντης (ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν) τοῖς ἀπερίβη αἰεταὶ εἰς τοὺς ἀποστείλαντάς σας, ὅτι ἡ θετικὴ, ἡ ἀμετάτρεπτος, ἡ αἰώνιος ἀπνότησις τῆς Ἑλληνικῆς Πύλης εἶναι, ὅτι οὐδεμίαν πρότασιν δέχεται.

περί Ἑλλήνων, ὅτι ἐπιμένει εἰς ἣν ἐξέφρασεν ἄλλοτε γνώμην καὶ ὅλ' μείνει μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος, μετὰ ταῦτα δὲ ἡ Πύλη ἤρχισε νὰ ὀχυρώσῃ τὰ ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου καὶ Ἑλλησπόντου φρούρια.

Ἀφοῦ αἱ δυνάμεις ἀπεφάσισαν νὰ πύσωσι τὸν πόλεμον, ἄκοντος τοῦ Σουλτάνου, ὤφειλον ν' ἀποκλείουσι τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας ὅπου εὐρίσκοντο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Τουνεζίου, ἠνωμένα καὶ ἔτοιμα πρὸς ἔκπλουν, καὶ προτέτι ἔπρεπε νὰ ν' ἀποκλείουσι καὶ τινα μέση τῆς Πελοποννήτου ὅθεν ἐλάμβανε τροφὴς ὁ Ἰμπραχίμης ἐν τούτοις. τούτου μὴ γενομένου, λήγοντος τοῦ Ἰουλίου ἐξέπλευσαν τοῦ λιμένος τῆς Ἀλεξανδρείας 92 πλοῖα, ἐξ ὧν τὰ 51 πολεμικά. Ὁ Βυζαντινὸς στόλος ἐσύγκειτο ἐκ δύο δικρότων, πέντε φρεγατῶν καὶ 9 κορβετῶν ὑπὸ τὸν Καπετανάμπεϊ, τὰ δὲ τῆς Αἰγύπτου ἐσύγκειτο ἐκ 4 φεργατῶν, 11 κορβετῶν, 4 βρικίων, 6 γολετῶν καὶ 6 πυρπολικῶν ὑπὸ τὸν Μαχαρέμπεϊ. Ἦτον ὁ Γάλλος ὑποναύαρχος Τελιέρως μετ' ἄλλων τινῶν ἀξιωματικῶν, οἵτινές ἐξήσκησαν τοὺς Ἀραβὰς εἰς τὰ ναυτικά, φορτηγὰ δὲ ἦσαν 36 ὑπὸ Τουρκικὴν καὶ Αὐστριακὴν σημαίαν φέροντα 4 χιλιάδας τακτικοὺς, 100 ἵππους ἄνευ ἵππων καὶ διὰ φορα τρόφιμα καὶ πολεμοφόδια καὶ ἓν ἑκατομμύριον δίστηλα, τὰ πλοῖα ταῦτα τὴν 26 Αὐγούστου ἐφθασαν εἰς Νεόκαστρον, ἐσκόπει δὲ ὁ Ἰμπραχίμης μετὰ τὴν ἄφιξιν τῆς δυνάμεως ταύτης νὰ προσβάλῃ τὴν Ὑδραν.

Μετὰ τὴν ἄφιξιν δὲ τοῦ στόλου αὐτοῦ ὁ δραστήριος Ἰμπραχίμης ἤρχισε νὰ ἐπιβιδάξῃ στρατεύματα εἰς ἄλλα πλοῖα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ μεγαλοῦ σκοποῦ του, καθ' ἣν ἡμέραν ἔπλευσεν ἡ δύναμις αὕτη εἰς Νεόκαστρον ὃ μὲν Κόδρικτων εὐρίσκετο εἰς Ναύπλιον, ὃ δὲ Δερεγνῆς ἐν Πύλῳ, ἀμφοτέροι μαθόντες τὸν κατὰ πλουν ἀνεχώρησαν, καὶ ὁ μὲν Κόδρικτων ἀφίχθεις πρῶτος ἔμπροσθεν τοῦ Νεοκάστρου ἔστειλε τὴν 7ην Ἰουλίου ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Καπετανάμπεϊ, κοινοποιουσαν τὰ τῆς συνθήκης καὶ λέγουσαν ὅτι ἀπαγορεύεται πᾶσα κίνησις πλοίων καὶ στρατευμάτων καὶ πᾶσα μεταφορὰ πολεμοφοδίων πρὸς βλάβην τῆς Στερεᾶς Ἑλλά-

δος καὶ τῶν νήσων, καὶ ὅτι, ἂν μία κανονιὰ ἐρρίπτετο κατὰ τῆς Βρετανικῆς σημαίας, θὰ κατεστρέφετο ὅλος ὁ στόλος του, τὴν 10ην ἀφίχθη καὶ ὁ Δεριγνὴ καὶ ἔγραψαν ἀμφοτέρω τῷ Ἱμπραχίμῃ τὰ αὐτὰ, τὴν δὲ 13ην ἐξῆλθον πρὸς ἐπίσκεψιν οἱ δύο Ναύαρχοι, καὶ παρόντων τῶν ἀρχηγῶν τῶν στόλων, ἐπανέλαβον ὅσα ἔγραψαν· ὁ Ἱμπραχίμης ἀπεκρίθη, ὅτι δὲν εἶναι αὐτεξούσιος, ἀλλ' ὑπέρτης τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, καὶ ὅτι διαταχθεὶς νὰ καταστρέψῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς Ὑδρας, χρέος του ἐνόμισε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν θέλησιν τοῦ Κυρίου του, ἀλλ' ἐνδεχόμενον ὁ Κύριός του νὰ μὴν προεἶδῃ τὴν νέαν φάσιν τῶν πραγμάτων, ἐθεώρει δὲ ἀναγκαῖον νὰ λάβῃ νέας διαταγὰς, ἔτοιμος πάντοτε νὰ ὑπακούσῃ ὅποια καὶ ἂν ἦσαν, ὑπέσχετο ἐπὶ λόγῳ τιμῆς νὰ μὴν ἐπιτρέψῃ ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ, εἰς τὰ ἐν τῷ Νεοκάστρῳ πλοῖα νὰ ἐκπλεύσωσιν· οἱ Ναύαρχοι εὐχαριστήθησαν ἐπὶ τοῖς λόγοις τούτοις καὶ ὁ μὲν Ἀγγλος Ναύαρχος Κοδρικτῶν ἀνεχώρησεν εἰς Ζάκυνθον, ὁ δὲ Γάλλος Δεριγνὸς εἰς τὰ Λαφονήσια.

Τὴν 19ην περὶ τὸ δειλινὸν εἰδοποιήθη ὁ Κόδρικτων ὅτι 30 πλοῖα πολεμικὰ φορτηγὰ ἐξῆλθον τοῦ λιμένος Νεοκάστρου καὶ ἔπλεον μὲ ἐπιτιθεῖον ἄνεμον πρὸς τὰς Πάτρας εἰς τιμωρίαν τῶν περὶ τὸν Ἄστιγκα καὶ εἰς ἐπισιτισμὸν τοῦ στρατοῦ· ἠνοίχθη ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ ταύτῃ ἡ ναυαρχίς καὶ πρωΐας γενομένης εὐρέθη μεταξὺ τοῦ στόματος τοῦ Κόλπου καὶ τῆς Τουρκικῆς ταύτης μοίρας παρακολουθουμένη ὑπὸ τῶν φρεγατῶν Δαρμούθης καὶ Τελσότιος καὶ ἐνὸς Βρικίου· ὁ Κόνδριγκων εἰδοποίησε τὸν ἀρχηγὸν τῆς Τουρκικῆς Μοίρας ὅτι ἐθεώρει πράγματι τοῦ λόγου τῆς τιμῆς τοῦ γεννικοῦ ἀρχηγοῦ τὸν ἐκπλεῖν τῆς μοίρας καὶ δὲν ἐπέτρεπε νὰ προχωρήσῃ, ἐπὶ τῇ εἰδοποιήσει ταύτῃ ἐπώδησεν ἡ μοῖρα πρὸς τὸ Νεοκαστρον, καὶ τὴν ἐπαύριον ἀπήντησεν ἄλλην παρακολουθοῦσαν ἐκ τοῦ Νεοκάστρου, ἐπώδησε καὶ αὕτη πρὸς τὸ Νεοκαστρον μαθούσα τὰ τοῦ Κοδρικτῶνος καὶ ἐπανεπλεύσε τότε εἰς Ζάκυνθον· σκότους δὲ γενομένου ἐστράφησαν αἱ δύο Τουρκικαὶ μοῖραι πρὸς τὰς Πάτρας, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀνέμῳ ὀλίγον ἐπροχώρησαν, οἱ δὲ περὶ τὸν Κοδρικτῶνα ἰδόντες τὴν ἐπαύριον τὰ πλοῖα ταῦτα, ἠνοίχθησαν καὶ θαλασσομαχοῦντες ἐκ τῆς κακοκαιρίας τὰ ἐπρό-

φθασαν τὸ ἐσπέρας ἔμπροσθεν τοῦ Πάπα, τὰ ἐκανονοβόλησαν καὶ τὰ ἡνάγκασαν νὰ ἐπαναπλείωσιν εἰς Νεόκαστρον, ἐν τούτοις ἔφθασε καὶ ἡ Ῥωσικὴ μορὰ ὑπὸ τὸν ναύαρχον Χεῦδανον.

Ναυμαχία ἐν Νεοκάστρῳ.

Ἀφ' οὗ ὁ Ἱμπραχίμης παρ' οὗ τὸν λόγον τοῦ, οἱ ναύαρχοι ἰσχυρολογίσθησαν ὅτι θὲν ἡττηθῶσι εἰς τὴν προφυλάσσοντες τὸν ἐπ' αὐτῷ τῷ πλοῖῳ τυχόντων ἐκ πλοῖα των τῆς βασιλείου ἔμπροσθεν τοῦ Νεοκαστροῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐθώρῃσαν καὶ βαρὺ καὶ ἐπικινδυνὸν νὰ θαλασσομαχώσιν ἐν καιρῷ χειμῶνος εἰς τὴν δυσπαραπλεύσιτον ἐκείνην ἐκ τὴν ἀπεφασίσαν νὰ εἰσπλεύσωσιν ἀλλ' ἐν εἰρηνικῷ πνεύματι, εἰς τὸ Νεόκαστρον, ἐρρήθισμένοι δὲ δια τὴν παραβασιν τοῦ λόγου τοῦ Ἱμπραχίμη Πασσᾶ, ἐρεθίσθησαν ἔτι μᾶλλον ὥς δι' συμβουλευτάντες τὸν πρὸς ὀλίγου νὰ μὴ καταστρέψιν ὡς ἀγενὴς ἐχθρὸς τὴν Μεσσηνίαν δια πυρὸς καὶ σιδήρου καὶ μὴ εἰσικουθέντες, οὐδὲν ἥτιον ἦσαν ἐρεθισμένοι καὶ οἱ Τούκοι βλέποντες μεματαιωμένα τὰ σχέδια των, ὑποπέψαντες δὲ μάχην προετοιμάσθησαν θειάντες τὰ πλοῖα των εἰς σχῆμα πετάλου ἐπὶ δύο γοαμῶν, μετὰ τὸ σχῆμα δὲ τοῦτο ἔθεσαν τὰ εἰσπλέοντα πλοῖα ὑπὸ τὴν πυρρῶσιν ὅλου τοῦ στόλου, συνίστατο δὲ ἡ δύναμις τοῦ ἐν Νεοκάστρῳ Ὀθωμανικοῦ στόλου ἐκ τριῶν δικρότων, 19 φρεγατῶν, (αἱ 4 Αἰγυπτιακαὶ ἦσαν δίφρακτοι) 26 κυρβετῶν, 12 βρικίων καὶ 6 πυρπολικῶν φερόντων 1991 κανονία ἐφρυρεῖτο δὲ τὸ στόμα τοῦ λιμένος καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ φρουρίου καὶ μιᾶς ἐκατέρωθεν κανονοστοχίας καὶ ἡ μὲν δεξιά κατείχετο ἀπὸ τὸν Καπετσανάμπεϊ καὶ Μουχαρεμπεϊ, ἡ δὲ ἀριστερά ἀπὸ τὸν Ταγὴρ Πασσᾶ καὶ Ματρῶνα Μπέτ.

Ὁ Κόδρικτων ἔχων θεσιν ἀντιναύαρχον ἦρχε τοῦ στόλου, ἐχόντων τῶν δύο συναδελφῶν τοῦ βασιλέως ὑποναύαρχου, διέταξε τὸν ἐκπλουν μεσοῦσθαι τῆς ἡμέρας τῆς 8 ἑβρίου, παραγγέλλας ἵνα οὐδεὶς τῶν ὑπὸ τὴν ὀχλίαν τοῦ κανονοβολίου, ἂν οἱ Τούκοι δὲν ἐκανονοβόλουν πρῶτοι, συνεχροτῶντο δὲ αἱ συμμαχικαὶ μοῖραι ἡ μὲν Ἀγγλικὴ ἐκ 3 δικρότων τῆς Ναυαρχίδος Ἀσίας, τῆς Γενούης καὶ τῆς Ἀλβιδόνης, ἐκ 4 φρεγατῶν, τῆς Γλασκώθης, τῆς Καμ-

Θρίας τῆς Δαρτομούθης καὶ τῆς Ταλδότης, καὶ ἐκ πέντε βρικήων καὶ γολετῶν τοῦ 'Ρόδου, Κάνοπος, Γοργοῦ τῆς Φιλομίλος καὶ τῆς Ἐλάφου. Ἡ δὲ Γαλλικὴ ἐκ τριῶν δικρότων τῆς Βρεσλαβίας τοῦ Σκιπίωνος καὶ τῆς Τριαίνης, ἐκ δύο φρεγατῶν τῆς Ναυαρχίδος Σειρῆνος καὶ τῆς 'Αρτέμιδος καὶ ἐκ δύο γολετῶν τῆς Δάφνης καὶ τῆς 'Αλυνάνος, ἡ δὲ 'Ρωσσικὴ ἐκ τεσσάρων δικρότων τῆς Ναυαρχίδος 'Αζώφης, τοῦ 'Αλεξάνδρου Νεύσκη, τῆς Γαγγέτας καὶ τοῦ 'Εξεκιήλ, καὶ 4 φεργατῶν, τοῦ Κάστορος, τοῦ Κωνσταντίνου, τῆς Ἐλένης, καὶ τῆς Προβονόκ, ἔφεραν δὲ αἱ τρεῖς μοῖραι κανόνια 1276· ἦτο μὲν κατὰ κανόνια ἡ δύναμις αὕτη ὑποδεστέρα τῆς Τουρκικῆς, ἀλλ' ἦτο λίαν ἐπικρατεσττέρα ὥς συμπεριλαμβάνουσα 10 δίκροτα, καὶ ἂν τὴν προσέβαλε μετέωρον θὰ τὴν κατέστρεφε διὰ τῆς προσκινούσης ἀγωγῆς καὶ εὐκόλως καὶ ταχέως· ἔπλεον δὲ αἱ συμμαχικαὶ μοῖραι εἰς δύο γραμμάς ὑπῆνεμον ἡ Γαλλικὴ καὶ ἡ 'Αγγλική, υπερήνεμον δὲ ἡ 'Ρωσσικὴ καὶ κατ' ἀρχὰς προέπλεεν αὕτη, ἀλλ' ἀφοῦ ἐφθασαν εἰς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος· φοβηθεὶς ὁ Κοδρικτῶν μὴ τὰ φρούρια καὶ αἱ κανονοστοιχίαι κανονοδόλῃωσι τὰ πλοῖα διαπλέοντα πρὸς τὰ ἀκροστώματα τοῦ λιμένος διέταξε τὴν 'Ρωσσικὴν μοῖραν νὰ ἀναχωρήσῃ, τούτου δὲ γενομένου κατέλαβε τὴν πρώτην τάξιν ἡ 'Αγγλική, τὴν δευτέραν ἡ Γαλλικὴ, καὶ τὴν τελευταίαν ἡ 'Ρωσσικὴ, ἐπὶ σκοπῷ νὰ διαπλεύσωσιν ἐπὶ μιᾷ γραμμῇ τὸ στόμα τοῦ λιμένος κατὰ μέσον.

Μόλις ἐφάνη εἰσπλέουσα ἡ 'Αγγλικὴ Ναυαρχὴς καὶ κανονοκρότησις ἀπὸ τοῦ φρουρίου ἔβαλεν εἰς κίνησιν ὥς ἐκ συνθήματος τὸν στόλον ὅλον, ὁ δὲ Καπετανάμπεϋς βλέπων αὐτὴν προβαίνουσαν εἶπεν ὁ « κύβος ἐρρίφθη, οἱ "Αγγλοὶ δὲν παίζονται, » παρήγγειλε δὲ ἐν τῷ ἅμα τῷ Κοδρικτῶνι νὰ ἐκπλεύσῃ· « δὲν ἤλθον νὰ λάβω, ἤλθον νὰ δώσω διαταγὰς » ἀπεκρίθη ὁ υπερήφανος Ἀγγλος, προσθέσας, ὅτι ἡ ἀπιστία τοῦ 'Ιμπραχίμ Πασσᾶ ἠνάγκασε τοὺς συμμάχους, νὰ εἰσπλεύσωσι καὶ ὅτι ἂν ἐπυροβολεῖτο ἡ σιμνία των, θὰ καταστρέφετο ὁ Τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος.

Τὴν δευτέραν ὥραν μετὰ μεσημβρίαν εἰσέπλευσαν ὑπὸ λεπτὴν ἐμβύτην τὰ Ἀγγλικά πλοῖα, συνέπλευσαν καὶ αἱ τῆς Γαλλικῆς

μοῖρτε μετὰ τῆς Ναυαρχίδος καὶ ἠγκυροβόλησαν κατὰ σειρὰν παράπλευρα τῆς Τουρκικῆς Ναυαρχίδος, ἐνὸς δικρότου, μιᾶς φρεγάτας καὶ λοιπὰ, αἱ γολέται παρὰ τὰ πυρπολικά, ἡ Σειρὴν ἠγκυροβόλησεν ἐντεῦθεν τῶν Ἀγγλικῶν δικρότων παρὰ τὰ κατὰ τὴν πλευρὰν Αἰγυπτιακὰ πλοῖα.

Ὁ πλοίαρχος τῆς Δαρτμούθης ἀπέστειλε τὴν λέμβον πρὸς τὸν ἐν τῷ πυρπολικῷ παραγγελῶν ν' ἀπομακρυνθῇ, ἀλλ' οὗτοι ὑποπτεύσαντες ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἤρχοντο νὰ τοὺς κυριεύσωσι τοὺς ἐτουφίκισαν ἐρχομένους ἀπροφυλάκτως, ἐφόνευσαν τὸν ἀξιωματικὸν καί τινας ναύτας, ἀντετουφίκισαν οἱ ἐν τῇ Δαρτμούθῃ καὶ οἱ ἐν τῇ παραλιμενιζούσῃ Σειρῇνι, ἐπεσε καὶ παρὰ τινος Αἰγυπτιακοῦ πλοίου μία κανονιά ἐπὶ τῆς Σειρῆνος, ἀντεκανονοβόλησεν ἡ Σειρὴν, συνεκανονοβόλησεν ἡ Ἀσία τὴν Βυζαντινὴν Ναυαρχίδα κανονοβολήσασα αὕτη πρώτη καὶ οὕτως ἐξήχθη ἡ μάχη· ἀνήγγειλεν ὁ Μουχαρέμπεϊς εἰς τὸν Κοδρικτῶνα, ὅτι δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ κανονοβολήσῃ, καὶ ὁ Κοδρικτῶν ἀπέστειλε τὸν Πέτρον Μικέλην Πρωρεα διὰ νὰ ἀναγείλῃ ὅτι μὴ κανονοβολουόμενος παρ' αὐτοῦ οὐδ' αὐτὸς θὰ τὸν ἐκανονοβόλει, ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Μουχαρέμπεϊ εἴτε κατὰ διαταγὴν τοῦ εἴτε ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἐσχότωςαν τὸν ἀπεσταλμένον καὶ πρῶτοι ἐκανονοβόλησαν τὴν Ἀσίαν, ἤρχισε τότε ἡ μέχρι τοῦδε κανονοβολουῦσα τὴν Βυζαντινὴν Ναυαρχίδα δεξιθεὶς Ἀσία νὰ κανονοβολῇ καὶ τὴν Αἰγυπτιακὴν ἀριστερόθεν καὶ κτεναυμάχησεν ἀμφοτέρως, οἱ καπνοὶ ἀνέβησαν οὐρανόμηναι καὶ τὴν περιεκάλυψαν καὶ τὴν ἐξέλεθον ὥς ἀπολεσθεῖσαν, διασχεδασθῆντος δὲ τοῦ καπνοῦ τὴν ἐχαιρέτησαν οἱ συμπολεμισταὶ ἀλλοδαλοὶ διεκρίθησαν ἡ Γενούη ἡ Ἀλβιών, ἡ Δαρτμούθῃ ἡ Σειρὴν ὑπέστη μέγαν ἀγῶνα παλαιούσα μόνη πρὸς τρεῖς διγράφτους φρεγάτας, ἀλλ' ἔσπευσε καὶ ἡ Τρίαινα πρὸς ἀντίληψιν καὶ διόρσε τὰς κατ' αὐτῆς δυνάμεις· ἐπὶ τῆς συμπλοκῆς κατεφλέχθη μία τῶν ὀφράκτων φρεγατῶν καὶ ἐκινδύνευσεν ἡ Σειρὴν ἀλλ' ἐλκομένη διὰ σχοινίων ὑπὸ τῆς Δαρτμούθης διεσώθη.

Ἡ Ῥωσικὴ μοῖρα μόλις τὴν 3ην ὥραν εἰσέπλευσεν ἐκ τῆς νινεμίας· προσβληθεῖσα δὲ ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ φρουρίου καὶ ἀπὸ τὰς ἐπὶ τῇ Στρακτινῇ κανονοστιχίαις ἀντετάχθη πρὸς ὅλην τὴν

θεξιάν πλευράν τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἀποθιβάσασα τοὺς ναυμάχους ἠνάγκασε τοὺς κατέχοντας τὰς ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας κανονοστιχίας νὰ τὰ ἐγκαταλείψωσι.

Τετράωρος διήρκεσεν ἡ καταστρεπτικὴ μάχη, ἀπαξίπαντες οἱ ὑπὸ τὰς συμμαχικὰς σημαίας διέπρεψαν ἀμιλλώμενοι τίς νὰ φανῇ εὐτολμότερος καὶ ἐπιδεξιώτερος, ὁ Τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος ἔπαθε τὰ πίνθηνα διὰ τὴν ὑπερέχουσαν δυναμιν καὶ πείραν τῶν πολεμίων· δίκροτα, φεργάδες, κορβέτες, βρίκια, τὰ μὲν κατεσυντρίφθησαν, τὰ δὲ ἐκάησαν, τὰ δὲ ἐδυσθίσθησαν ἢ εἰς τὴν ξηρὰν ἐξεβράσθησαν.

Ἰπὲρ πεντακισχίλιοι ἐλογίσθησαν οἱ ἀπολεσθέντες καὶ πάμπολλοι οἱ πληγωθέντες, ἐν οἷς καὶ ὁ Μουχαρέμπεϊς, οὐτινος ὁ ποὺς ἀπεκόπη, ἐφρονεύθησαν δὲ καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ τὰς συμμαχικὰς σημαίας 175 καὶ ἐπληγώθησαν 451, ἐν οἷς καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Κοδρικτῶνος.

Παυσάσης τῆς μάχης, οἱ ναύαρχοι τῆς συμμαχίας ἔγραψαν τῷ Ἱμπραχίμῃ, ὅτι αὐτοὶ δὲν εἰσέπλευσαν ὥς ἐχθροὶ καὶ δὲν εἶχον σκοπὸν νὰ τοὺς πυροβολήσωσιν, ἐὰν αὐτοὶ πρῶτοι δὲν τοὺς ἐδίδαν αἰτίαν, καὶ ἐπὶ τέλους τοὺς ἔλεγον νὰ ὑψώσωσι λευκὴν σημαίαν, ἂν ἤθελον νὰ θεωρῶνται εἰς τὸ ἐξῆς καὶ φίλοι· οἱ Τουρκοαιγύπτιοι ἔντρομοι ὑψωσαν λευκὴν σημαίαν καὶ οὕτω δὲν ἐπανεληθήσαν αἱ ἐχθροπραξίαι· τὴν 13ην ἀπέπλευσαν αἱ συμμαχικαὶ σημαίαι, διότι πολλὰ ἐξ αὐτῶν παθόντα μετέβησαν τὰ μὲν εἰς Μάλταν, τὰ δὲ εἰς Τουλών.

Ὁ Ἱμπραχίμης ἐπιστρέφων ἀπὸ τὰ πλησιόχωρα μέρη ὅπου κατέστρεφε τὰ πάντα εὗρεν ἐν Νεοκάστρῳ ἀπὸ τοῦς λαμπροῦς αὐτοῦ στόλους ναυάγια καὶ συντρίματα, οἱ δὲ Ἕλληνες ἔλαβον πάντες χαρὰν ἀνεκλάλητον διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Τουρκοαιγυπτιακοῦ στόλου.

Ἐν τούτοις κατέπλευσαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ ἐπὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ στόλου τοῦ Νεοκάστρου Ταχέρ Πασσᾶς, ὅστις ἐξηγρίωσε τὴν Πύλιν κατὰ τῶν Φράγκων· διὸ οἱ πρέσβεις, ἐπιμένοντες εἰς τὴν περὶ εἰρηνοποιήσεως τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἤδυνάθησαν

νὰ πείσουν τὴν Πύλην πρὸς παραδοχὴν τῶν προτάσεων καὶ οὕτως ἀνεχώρησαν τῆς μὲν Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας τὴν 26ην Ὀβρίου, ὁ δὲ τῆς Ῥωσσίας τὴν 4ην Δεκεμβρίου.

Ἐκκινήσεις Ἑλλήνων περὶ τὴν Ἀνατολικὴν
καὶ Δυτικὴν Στερεάν.

Τὰ στρατεύματα τῶν Ἑλλ. σωματωθέντα ἐκ Ῥουμελιωτῶν καὶ Σουλιωτῶν, ὅσοι δὲν ἐδέχθησαν καμμίαν συνθηκολόγησιν μὲ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Πατρίδος, μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ ἐν Πειραιεὶ στρατοῦ ἀπεσύρθησαν εἰς τὸν Ἰσθμὸν καὶ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Κορίνθου ὅπως διατηρήσουν τὴν θέσιν ταύτην μὴ τι ὁ ἐχθρὸς θελήσῃ νὰ εἰσβάλῃ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ τὸν ἀποκρούσωσι· μετὰ δὲ τὴν πυρπόλησιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου ἐν Νεοκάστρῳ μετέβη ὁ ἀρχιστράτηγος Ῥικάρδος Τζῳρτζ εἰς τὸν Ἰσθμὸν καὶ συνεινόθη μὲ τὰ σώματα ταῦτα προσθέσας εἰς αὐτοὺς ὅτι ἤδη ὁποῦ ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ἀπέρριψε τὰς προτάσεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων περὶ ἀνακωχῆς καὶ εἰρηνοποιήσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπελύθησαν τῆς υποχρεώσεως τῆς ἀνακωχῆς, δι' ὃ πρέπει νὰ γίνῃ φροντίς περὶ τῆς ἀναστήσεως τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Σκεφθέντες δὲ ἀπεφάσισαν ὁ μὲν ἀρχιστράτηγος μετὰ τοῦ Κῶστα Μπότζαρη καὶ τῶν πλείστων Σουλιωτικῶν σωμάτων καὶ τῶν Δυτικοελλαδιτῶν ὀπλαρχηγῶν ὅσοι δὲν εἶχον προσέλθει εἰς τοὺς Τούρκους νὰ ἐκστρατεύσουν διὰ τὰ παράλια τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, ὁ Βάσος δὲ μέ τινα ἄλλα σώματα ὀπλαρχηγῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος νὰ ἐξέλθῃ πρὸς τὰ Δερβενοχώρια καὶ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν Βοιωτίαν, οἱ δὲ Θεσσαλομακεδόνες νὰ ἐξέλθουν εἰς τὰ παράλια τῆς Θεσσαλίας.

Ὁ ἀρχιστράτηγος λοιπὸν μετὰ τοῦ Μπότζαρη καὶ τῶν λοιπῶν σωμάτων μεταβάντες εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα ἐστρατοπέδευσαν ἐκεῖ καὶ διεκήρυξαν εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος νὰ λάβουν τὰ ὅπλα κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος, ὁ δὲ Μοίραρχος Ἀστὶς μὲ τὰ λοιπὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα τὴν 6ην Ὀβρίου αἰτῆσαι τοῦ ἀρχιστράτηγου μετέφερεν ἐκ τοῦ Πάππα εἰς Δραγαμίστο τὰ ἐν Πελοποννήσῳ Ἑλληνικὰ ταῦτα σώματα· ὁ αὐτὸς

Ἄστιξ μετέβη ἀκολούθως καὶ ἐκανονοδόλησε τὸ Βασιλάδι, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πεσοῦτα μπόμπα ἀνέτρεψε τὴν πυριτοθήκην, τοῦτο ἰδόντες οἱ Ἕλληνες εἰσπεπήδησαν ἀκολούθως καὶ τὸ ἐκυρίευσαν τὴν 6ην Δεκεμβρίου 1827.

Ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἔκαμε μεταρρυθμιστὴν τινα εἰς τὸ διοικητικὸν τῶν μετὰ τῆς Ἑλλάδος γειτονευστῶν ἐπαρχιῶν, καὶ τὸν μὲν Μεχμέτ Ῥεσίτ Πασσᾶ Κιουταχῇ τὸν ἄφησεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ῥούμελης (Ῥούμελη Βαλεσῆ) καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν τῆς Ἱπείρου, τῶν Ἰωαννίνων, Δελβίνου καὶ Αὐλῶνος, τὴν δὲ τῆς Θεσσαλίας ἡγεμονίαν ἔδωκε εἰς τὸν Ὁμέρ Πασσᾶ Βριόνην μεταθέσας τοῦτον ἐξ ἐκείνης τῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ Πασσᾶς οὗτος πρὶν ἐτοιμασθῇ διὰ τὴν μετάβασιν ἐξαπέστειλε τὸν Καϊμακάμην του εἰς Λάρισσαν μετὰ συνοδείας Ἀλβανικῶν στρατευμάτων· εἰς ἐκ τῶν Ἀλβανῶν τούτων ἀρχηγῶν ἦτον καὶ ὁ Νοῦρκα Σέβρανης, γνωστὸς καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως χρηματίσας ἐν Βραχωρίῳ καὶ ἀνχωρήσας κατὰ τὴν πολιορκίαν αὐτοῦ.

Ὁ ἄνωτέρω Καϊμακάμης τοῦ Ὁμέρ Πασσᾶ Βριόνῃ μετὰ τοῦ Ἀλβανικοῦ στρατοῦ ἔφθασεν εἰς Λάρισσαν περὶ τὰς ἀρχὰς Θυρίου τοῦ 1827, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Θεσσαλομακεδόνες ὀπλαρχηγοὶ Καρατάτος, Γάτζος, ὡς καὶ ὁ Κριεζώτης ἐξ Εὐβοίας, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ὀπλαρχηγοὶ μετὰ 2500 περίπου στρατοῦ τὴν 5ην Θυρίου ἐκ τῶν Βορείων Σποράδων μετέβησαν εἰς Τρίκερα ὅπου ἀναιμωτὶ ἐκυρίευσαν τὰς ἐν τῇ παραλίᾳ ἀποθήκας, τοὺς δὲ φρουροῦντας αὐτοὺς Τουρκαλβανούς, ἄλλους μὲν ἐφόνευσαν, ἄλλους δὲ ἡχμαλώτισαν, ἀκολούθως ἐπολιόρχησαν τὴν πόλιν τὰ Τρίκερα τὰ ὅποια ἐφρουροῦσεν ὁ Ταχίρ Κονίτζος μετὰ ἀναλόγου φρουρᾶς Ἀλβανῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἐπιτοπίων Τρικεριτῶν, ἀλλὰ πληροφορηθέντες ὅτι ἐξεστράτευσαν ἐκ Λαρίσσης πρὸς βοήθειαν τῶν Τρικέρων ὁ Νοῦρκα Σέβρανης μετὰ 1500 ἐκλεκτῶν Ἀλβανῶν παρήτησαν ὀλίγους πρὸς πολιορκίαν τῆς πόλεως, οἱ δὲ λοιποὶ ἔσπευσαν ἐξελθόντες εἰς ἀνείκρουσιν αὐτοῦ καὶ ἀπαντήσαντες αὐτὸν ἐν τοῖς ἀρχαίοις ὀχυρώμασι, συνεκρόχησαν μάχην κρατερὰν καὶ

πεισματοῶδη, εἰς ἣν ἐφονεύθη καὶ αὐτὸς ὁ Νουρκας, οἱ δὲ ὁπαδοὶ του νικηθέντες κατὰ κράτος ἐστράφησαν εἰς ἄτακτον φυγὴν, ἀκολουθῶς οἱ Ἕλληνες δοκιμάσαντες νὰ κυριεύωσι τὴν πόλιν τῶν Τρικέρων καὶ μὴ δυνηθέντες διὰ τὸ ὄχυρόν αὐτῆς ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σκιάθον· ταῦτα λεπτομερῶς ἐξεθέσαμεν εἰς τὰ ἐπαρχιακά.

Τὰ δὲ ἐν Σαλαμῖνι καὶ Δερβενοχωρίοις Ἑλληνικὰ σώματα ἐκινήθησαν μὲν, ἀλλὰ δὲν ἔκαμαν μεγάλας προόδους εἰς τὴν ἀρχὴν, ἀκολουθῶς ὁμως ἐγένοντο καὶ μάχαι σημαντικαὶ καὶ πρόοδοι μεγάλαι.

Ἐγένοντο στρατολογίαι παρομοίως διὰ τὴν Κρήτην καὶ διὰ τὴν Χίον, ἀλλὰ ταῦτα ἐξιστορήθησαν εἰς τὴν κατὰ τόπους ἐξιστόρησιν τῶν ἐν αὐτοῖς συμβεβηκότων.

Ναυτικαὶ ἐκστρατείαι.

Ὁ Ναύαρχος Ἀνδρέας Μιαούλης μὲ τὴν ὑπ' αὐτὸν Ἑλληνικὴν μοῖραν περιέπλεε τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· παρὰ δὲ τὸ μέλαν ἀκρωτήριον (Καράμπασμπα) ἀπῆντησε τὴν 22αν Μαΐου μίαν νεοναυπηγηθεῖσαν κορβέταν 28 κανονίων καὶ ἐν δικάταρτον 22 κανονίων, τὰ ὅποια καταδιώξας τὰ ἠνάγκασε νὰ καταφύγουν ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ ἐκεῖ φρουρίου, ὅπου ὁ Κανάρης εὐστόχως διεύθυνε τὸ πυρπολικόν του καὶ ἔδωσε τὸ πῦρ εἰς αὐτὸ, ἀλλ' οἱ Τούρκοι τὰ ἐσθυσαν, ἀκολουθῶς ὁμως πλησιάσας ὁ Μιαούλης μετὰ τῆς φεργάτας 'Ελλάδος, καὶ κλονοβολήσας αὐτὰ τὰ ἐβύθισεν ἀμφότερα.

Ἐνέργειαι τοῦ Κυβερνήτου Ἰω. Καποδίστρια εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἄφιξις αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐν Τροιζίνι ἡ Συνέλευσις ἐξελεξε τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος, οὗτος εὕρισκετο ἐν Ἑλβετίᾳ, διότι οὗτος, λέγουσιν, ἀφοῦ ὑπῆρέτησε πολιτικῶς τὴν Ῥωσσίαν καὶ διεκρίθη διὰ τῆς συνέσεώς του δὲν ἐσυμφώνησε μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν

κατὰ τῆς Τευρκίας διαφερόν, διότι ὁ μὲν αὐτοκράτωρ ἦτον ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, ὁ δὲ Καποδίστριας ὑπὲρ τοῦ πολέμου, τούτου ἕνεκα ἀπεσύρθη εἰς τὴν Ἑλβετίαν, ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅτι τοῦτο ἐγένετο κατὰ συνενόχαιον τοῦ αὐτοκράτορος διὰ νὰ πείσῃ ἑντελῶς τὰς δυνάμεις τῆς Εὐρώπης, ὅτι εἰς τὸ κίνημα τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων οὐδεμίαν μετοχὴν εἶχεν ἡ Ῥωσσία, ἥτις ἐκατηγόρειτο ὡς ὑποκινήσασα ταύτην συνεργείᾳ τοῦ Καποδιστρίου. Εὐρισκόμενος δὲ εἰς ἀρίστον ἄδειαν ἐν Ἑλβετίᾳ ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ῥωσσίας ἀγόρευσιν τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου, κατὰ συνέπειαν ἐπῆλθεν εἰς προσηύνησιν αὐτοῦ, καθ' ὅδον δὲ ἔμαθε τὴν ὑπὸ τῆς ἐν Τροιζίνι Συνελεύσεως ἐκλογὴν αὐτοῦ φθίσας δὲ περὶ τὰ μέσα τοῦ Μαΐου εἰς Πετρούπολιν ἔλαβε τὰ περὶ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ἐγγράφα. Πολιτικαὶ ὑποχρεώσεις συνέδεον τὸν Καποδίστριαν μετὰ τῆς αὐλῆς τῆς Ῥωσσίας, ἀλλ' αἱ νέαι πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὑποχρεώσεις ἀπῆλθον τὴν λύσιν αὐτῶν, διὸ καὶ κατ' αἰτησίν του ἀπελύθη τῆς Ῥωσσιαῆς ὑπηρετίας· ἡ αὐλὴ τῆς Ῥωσσίας προτέφερεν εἰς αὐτὸν μηνιαίαν σύνταξιν, ἀλλ' ἀπεποιήθη γενναίως ταύτην.

Καθ' ἣν ἐποχὴν εὕρισκετο ὁ Καποδίστριας ἐν Πετροπόλει διεπραγματεύετο ἡ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος τῆς τριπλῆς συμμαχίας συνθήκη, ἐκ δὲ τῆς προόδου τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων ἐξήρτατο ἡ ἐξομάλυνσις καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς συνθήκης δυσκολιῶν· ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ εἰσακούσασα ἡ Ῥωστικὴ αὐλὴ τὰς ὑπὲρ τῆς προόδου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος παρατηρήσεις τοῦ Κυβερνήτου, συγκατετέθη εἰς τὸ νὰ δοθῶσιν ἐπὶ λόγῳ διανεῖου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν εἰ ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως ἐπισωρευθέντες τόκοι τῶν ἄλλοτε παρ' Ἑλλήνων παρακαταθεμένων χρημάτων ἐν τῇ Ῥωστικῇ τραπεζῇ πρὸς διατήρησιν τῶν ἐν Ἰωαννίνοις σχολείων συμποσούμενοι εἰς διακοσίας χιλιάδας φράγκων, προσέτι καὶ 400 χιλιάδας Ῥουβλία προσανεχθέντα παρὰ τῶν φιλανθρωπῶν ὁμοθησέων Ῥώστων νὰ μὴν ἐξοδευθῶσιν εἰμὴ διὰ προτάσεως τοῦ Κυβερνήτου, προσεκτίλεισι δὲ καὶ ἅπαντας τοὺς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ῥωσσίας Ἑλληνας

εἰς χορήγησιν δανείου, καὶ πρῶτον αὐτὸς κατέθεσε 50 χιλιάδας φράγκων καὶ ἀκολούθως ἀνεχώρησε τὴν 16ην Ἰουλίου πλήρης ἐλπίδων, διαβὰς δὲ διὰ Βερολίνου τὴν πρῶτην Αὐγούστου ἔφθασεν εἰς Λονδίνον. Τὰ πολιτικὰ σχέδια ἐνταῦθα δὲν εὐδοκίμησαν τόσον.

Ἐν Λονδίνῳ ὁ Καποδίστριας διατρίβων ἀπῆντησεν τὴν 11ην Αὐγούστου εἰς τὰ ἔγγραφα τῆς Ἰθυσυνελεύσεως, ὅτι ἔλαβεν ἐν Πιερρυπόλει τὰ περὶ τοῦ διορισμοῦ του ἔγγραφα καὶ ὅτι καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν ὑπὲρ εὐρέσεως πόρων, ὅτι ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος, ἐκρέματο ἐκ τοῦ πατριωτισμοῦ τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν, καὶ ὅτι ἠλπίζεν ἐπὶ τῆς καταστάσεώς του νὰ δοθῇ ἡ ἀπαιτούμενη δύναμις πρὸς ἐπωφελῆ συμβιβασμὸν τῶν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας. Ἐξ ἐδόξμάδας διέμεινεν ἐν Λονδίνῳ γενόμενος ὠφέλιμος πολυτρόπως τῇ Ἑλλάδι παρὰ τῷ συμβουλίῳ τῆς συμμαχίας καὶ παρὰ τοῖς δυνατοῖς τοῦ τόπου.

Ἐκ Λονδίνου μετέβη εἰς τὰ Παρίσια ὅπου εὖρε καλὴν ὑποδοχὴν διατρίψας ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος τέσσαρας ἐβδομάδας, ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὴν Ἀγκῶνα 8 Ὀρρίου μεταδιδασθεὶς εἰς Μάλταν διὰ τοῦ δικρότου Βαρππρη, τὴν 28 δεκεμβρίου ὅπου διέτριβεν ὁ Ναύαρχος Κόδικτων ἀπέπλευσε διὰ τοῦ αὐτοῦ πλοίου τὴν 2αν Ἰανουαρίου καὶ κατευοδόθη εἰς Ναύπλιον τὴν 6ην Ἰανουαρίου, πρὸς ὃν προσέφεραν ὑποταγὴν ἀπασαι αἱ στρατιωτικαὶ καὶ πολιτικαὶ ἀρχαὶ πάσης τάξεως ὑποδεχθέντες αὐτὸν τὴν 8ην ἐπὶ τῆς παραλίας μετὰ πάσης χαρᾶς καὶ τιμῆς, προπορευομένου τοῦ κλήρου ἱεροφορεμένου καὶ τοῦ λαοῦ παρακολουθοῦντος· ἐπῆγαν εἰς τὴν Μητρόπολιν ὅπου ἐτελέσθη ἡ ἐκκλησιαστικὴ τελετὴ, τὸ ἑσπέρας ἐπέβη ἐπὶ τοῦ δικρότου καὶ τὴν ἐπαύριον ἀνεχώρησε κατὰ τὴν 11ην καὶ κατευοδόθη εἰς Αἴγινα ὅπου ἔδρευεν ἡ βουλὴ καὶ ἡ Κυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ, τὴν ἐπαύριον τὸν ἐπεσκέψθησαν ἐπιστῆμους τὰ μέλη τῆς Κυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς καὶ σὺν αὐτοῖς ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς, ἀνυψώθη δὲ ἐπὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ δικρότου ἡ Ἑλληνικὴ σημαία καὶ ἐχαίρετῆθη διὰ 15 κανονοβολῶν, ὁμοίως ἀνυψώθη καὶ ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς φεργάτης, ἡ Ἡρα, καὶ ἐχαίρετῆθη ἐπίσης ὑπὸ τῶν κανονοβολῶν ὅλων τῶν ἐν τῷ λιμένι πλοίων, συνοδευόντων τὸν Κυβερνήτην εἰς τὴν ξηράν. Αἱ Ἑλ.

ληνικαὶ ἀρχαί, οἱ πλοίαρχοι καὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ δικροῦ καὶ τῆς φρεγάτας ἐν στολῇ, τὸν ὑπεδέχθησαν εἰς τὴν ξηρὰν, οἱ κληρικοὶ ἱεροφοροῦντες καὶ λαῖκοι ψάλλοντες τὸν ἔφεραν εἰς τὸ δαφνοστόλιστον προαύλιον τῆς Μητροπόλεως, ὅπου τὸν ἀνέμενεν ἡ Βουλὴ καὶ οἱ λοιποὶ ἀξιωματικοί. Οὐδέποτε ἐδέχθησαν ἄνθρωποι τὸν λυτρωτὴν τῶν εὐνοϊκώτερα.

Διὰ τῆς συγκαταθέσεως τῆς ἔπαισεν ἡ βουλὴ καὶ ἀναψώθη ἀντ' αὐτῆς τὸ Πανελλήνιον διααιρεθὲν εἰς τρία τμήματα, Διοικητικόν, Οἰκονομικόν καὶ Δικαστικόν καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας ὁρίσθη τὸν ἐξῆς ὅρον.

« Ἐν ὀνόματι τῆς Ἀγιοτάτης καὶ Ἀδιαίρετου Τριάδος, ὡρί-
 » ζομαι νὰ ἐκπληρώσω κατὰ τὰς ὁποίας αἱ πράξεις τῆς ἐπι-
 » δαύρου, τοῦ Ἀστρους καὶ τῆς Τριζηνίας ἔθεσαν βάσεις τὰ ἐμ-
 » πιστευθέντα μοι χρῆμα παρὰ τοῦ ἔθνους, ὁρίζομαι νὰ τὰ ἐκπλη-
 » ρώσω μέχρι τῆς συγκαλίσεως τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως κατὰ
 » τοὺς κανόνας τοὺς διὰ τῆς καταστάσεως τῆς πρωτορινῆς Κυ-
 » βερνήσεως ὁρισθέντας, μόνον σκαπὸν ἔχων νὰ πράξω τὴν πρόοδον
 » τῆς ἔθνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀνακαινίσεως τῆς Ἑλλάδος, ὥστε
 » νὰ δυνάτῃ ὅσον τῆχιστα νὰ ἀπολαύσῃ τῶν σημαντικῶν ὠφε-
 » λειῶν, τὰς ὁποίας ἡ ἐν Λονδίῳ συνθήκη τῆς 24ης Ἰουνίου
 » 1827 τῆς ἐπαγγέλεται. »

Ἐλθὼς δὲ τὸ ἔαρ καὶ ὁ χειμὼν τοῦ 1827 ἔτους ποικίλον καὶ μεγαλουργὸν διὰ τὴν Ἑλλάδα προμηνύον τὸ μέλλον δι' αὐτὴν οἰωνοὶς αἰσίοις.

Μετὰ τὸν ἔρχομόν τοῦ Κυβερνήτου ἡ πειρατεία καὶ ληστεία ἐξηλείφθη ἐξ ὅλου τοῦ Αἰγαίου, μάλιστα καταστραφέντων τῶν καταγωγίων αὐτῶν τῶν ἐν Γραμπούσῃ κατὰ τῶν Βορείων Σποριῶν καὶ οὕτως ἐκαθαρίσθη ἡ θάλασσα καὶ ἡ ξηρὰ, διὰ τοῦτο καὶ ἡ Εὐρώπη ἅπασα τὸν ἐπευφήμησεν, ἀκολούθως προσηγάλετο ὅλον τὸν στρατὸν τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου, τὸν διοργάνωσεν ἐν Τροιζηνίᾳ εἰς χιλιαρχίας, θέσας ἐπὶ κεφαλῇ αὐτῶν τὸν Δ. Ὑψηλάντην ὡς στρατάρχην, ἔγραψε δὲ καὶ εἰς τὸν στρατάρχην εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ διοργάνωσε καὶ οὗτος ὅλα τὰ στρατιωτικὰ σώματα τῆς Δυτικῆς

Ἑλλάδος εἰς χιλιαρχίας, ἀκολουθῶς παραλαβὼν τὰ προύρια ἔθε-
σεν εἰς αὐτὰ τακτικὴν φρουρὰν, διεκήρυξε τὴν πώλησιν τῶν
προσόδων μετὰ πολλῶν ὠφελειῶν τοῦ ταμείου, διήρσετε τὰς ἐπαρ-
χίας εἰς θεματαρχίας κατὰ τὸ ψήφισμα τῆς ἐν Τριζήνι Συνε-
λεύσεως, ὁρθέντων αὐταῖς τῶν ἀρχαίων ὀνομασιῶν, ἐξαπέστειλεν
εἰς ἕκαστον τῶν 13 θεμάτων τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν Νήτων
ἀνὰ ἓνα ἑκτακτον ἐπίτροπον.

Ὁ Ἱμπραχίμ Πασσᾶ μετὰ τὴν ἐρχομὸν τοῦ Κυβερνήτου
προεῖδεν, ὅτι: ὀλίγη θὰ εἶναι ἡ διαμονὴ του ἐν Πελοποννήσῳ ἐσχέ-
φθη συμφώνως μὲ τὴν βάρβαρον καταγωγὴν του ὅπως κατα-
στρέψῃ τὰς μὴ δυναμένας νὰ διατηρήσῃ πλέον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν
του Ἑλληνικὰς πόλεις· πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὴν 9ην Φεβ-
ρουαρίου ἀνέστῃ πανστρατιᾷ ἀπὸ τὰ Μεσσηνιακὰ προύρια εἰς Τρι-
πολιτζάν, τὴν ὁποίαν διέταξε βανδαλικῶς καὶ τὴν κατεδάφισαν·
ἐργαζομένου ἐπὶ πέντε ἡμέρας ὁλοκλήρου τοῦ στρατοῦ ἐπιστα-
τοῦντος αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ὑπὸ τὸν ἥχον τῶν σαλπύγκων καὶ
τυμπάνων, κατεδάφισε τὰ τείχη, τὰς ἐκκλησίας, τὰ τζαμία,
βρύσεις καὶ ὅλα τὰ δυνατὰ κτίρια δι' ὑπανόμου καὶ τὴν 16ην
τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἔθαλε τὸ πῦρ πολλαχοῦ τῆς πόλεως καὶ ἀνε-
χώρησεν εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ προύρια.

Ἐξωτερικά.

Ἀναχωροσάντων τῶν Πρέσβειων τῶν τριῶν μεγάλων δυνάμεων
ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ Ὀθωμανικὴ Πύλη ἐξέδωκε τὴν
8ην Δεκεμβρίου 1827 Χάτι Σερίφη ἀναγνωσθὲν εἰς τὰ τζαμία
κατὰ τῶν φράγκων, ἐχθρῶν τῆς πίστεώς των καὶ κατ' ἐξοχὴν
κατὰ τῆς Ῥωσσίας, ἐκφραζομένης δυσμενῶς κατ' αὐτῆς ὡς ὁ
ἐνεργήσας πρὸ ἐξήκοντα ἐτῶν τὴν καταστροφὴν τῶν Μουσουλ-
μάνων, ἐπροσκάλει δὲ αὐτοὺς ἅπαντας καθότι ἔλεγεν ὅτι ὁ πό-
λεμος αὐτὸς δὲν εἶναι πολιτικὸς ἀλλὰ θρησκευτικὸς, καθότι οἱ
ἄπιστοι συνώμωσαν τὸν ἀφανισμόν τοῦ Ἰσλαμισμού.

Ἡ Ῥωσσία ἰδοῦσα τὰς περιφορήσεις τῶν σημαιῶν της καὶ
τὰς παραβιάσεις τῶν συνθηκῶν τῆς 14ης Ἀπριλίου ἐκήρυξεν ὅ

αυτοκράτωρ τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον, εἰς δὲ τὴν διακήρυξίν του ἔλεγεν, ὅτι ἀναλαβὼν τὰ ὄπλα ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς Ῥωσσίας δὲν ἤθελε τὰ καταθέσῃ, ἐὰν δὲν ἐπραγματοποιεῖτο καὶ ἡ περὶ Ἑλλάδος συνθήκη· ἐζήτησε δὲ τὴν σύμπραξιν τῶν δύο Δυνάμεων εἰς τὰς κατὰ τῆς Πύλης ἐχθροπραξίας τῆς ἐπὶ λόγῳ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ὅρων τῆς περὶ Ἑλλάδος συνθήκης, καὶ τοῖς ἐπρόβαλε νὰ συμπράξωσιν ἐντὸς τῆς Μεσογείου θαλάσσης κατὰ τῆς Πύλης, ἀλλ' ἐναντιωθείσης εἰς τοῦτο τῆς Ἀγγλίας ὑπεγράφη πράξις τῶν τριῶν Δυνάμεων τὴν 3ην Ἰουνίου, δι' ἧς ἀπεῖχεν ὁ αυτοκράτωρ πάσης ἐχθροπραξίας ἐντὸς τῆς Μεσογείου.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ συνθήκη ἔλεγεν, ἐὰν ἡ Πύλη δὲν ἐδέχετο τὴν μεταίτιαν τῶν αὐλῶν, θὰ ἐσχετίζοντο αἱ αὐλαὶ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, στελούσης καὶ δεχομένης προξένους, ἐὰν αἱ ἀρχαὶ ᾔσαν ἄξιας τοιούτων, καὶ ἐπειδὴ ὁ ὅρος οὗτος ἐπληροῦτο, ἐλθόντος τοῦ Κυβερνήτου εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ συμμαχικὸν συμβούλιον ἀπεφασισεν ὅχι μόνον νὰ σταλῶσι προξένοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀναχωρήσαντες ἐκ Κωνσταντινουπόλεως Πρέσβεις νὰ συνέλθουν εἰς Κορυφούς.

Κυβερνητικά.

Ὁ Κυβερνήτης ἔφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τοὺς ἀδελφούς του, τὸν Γενατᾶν καὶ ἄλλους τινὰς ἐκ τῆς Ἑπτανήσου καὶ τοὺς ἔθεσεν εἰς ὑψηλὰς θέσεις, οἱ ἄνθρωποι οὗτοι συνειθισμένοι καὶ ἀναθρεμένοι εἰς τὴν ἀριστοκρατείαν τῆς πατρίδος των ἦτον ἀδύνατον νὰ εὐδοκιμήσουν εἰς τὴν τότε δημοκρατουμένην Ἑλλάδα, ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν δυσαρεστηθέντες κατὰ τὸ μᾶλλον οἱ πρόκριτοι τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην ἐκ τῆς διαγωγῆς αὐτῶν ἤρχισαν τὴν κατ' αὐτοῦ ἀντιπολίτευσιν, παραιτήθησαν δὲ ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ Ζωγράφος καὶ ἄλλοι, διότι δὲν συνεβιβάζοντο μὲ τὰς ιδέας τοῦ Κυβερνήτου, προσέτι καὶ τὸ Νομοθετικὸν σῶμα ἦτον εἰς διαίρεσιν μετὰ τοῦ Κυβερνήτου ὡς ἔχοντος ἐναντίας ιδέας ἀπὸ τὰ νομοθετηθέντα ἐν ταῖς συνελεύεσιν τοῦ ἔθνους, προσέτι καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς βουλῆς καὶ τοῦ

σχηματισμοῦ τοῦ Πανελληνίου οἱ συγκροτήσαντες τὸ σῶμα τοῦτο κατεφέροντο κατ' αὐτοῦ καὶ ἠναγκάσθη νὰ συμπληρώσῃ τὸ σῶμα τοῦτο δι' ἐννέα ἄλλων μελῶν, μεταρρυθμίσεαι καὶ τοὺς γραμματεῖς τῶν τμημάτων, προεκήρυξε δὲ καὶ τὴν συγκρότησιν Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ὀρίσας τὴν συγκρότησιν αὐτὴν τὴν 15ην Μαΐου εἰς τὴν Καθέδραν τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐκστρατεία.

Μὴ παραδεχθεῖσιν τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης τὰς περὶ εἰρηνοποιήσεως καὶ ἀνακωχῆς μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἡ Γαλλία μεταξὺ τῶν ἄλλων μέτρων ἐπρότεινε νὰ ἐξαποστείλῃ Γαλλικὸν στρατὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον πρὸς ἀπυδίσκιν τῶν Τουρκοαράβων, καὶ κατὰ πρῶτον ἡ Ἀγγλία ἀντέτεινεν, ἀκολουθῶς ὁμως παραδεχθῆσα ὑπέγραψε περὶ τούτου τὸ Πρωτόκολον τῆς 7ης Ἰουλίου, συνυπεγράφη δὲ καὶ ἐπισήμως περὶ τούτου ἡ Ἀγγλία πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν Πύλην, ἐστάλη δὲ στρατὸς ἐκ 13 χιλιάδων Γάλλων ὑπὸ τοὺς στρατηγούς Σεβαστιάνην, Χιγονέτον καὶ Σνέϊδερν ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Μεζῶνος. Ὁ στρατὸς κατευοδόθη εἰς τὸ παρὰ τὴν Κορώνην Πεταλίδι τὴν 5—7 Αὐγούστου, ὁ στρατὸς οὗτος ἐλευθέρωσε τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια, τὰ τῶν Πατρῶν καὶ Ῥίου, ἀποπλεύσαντος τοῦ Ἰμπραχίμη μετὰ 21 χιλιάδων Ἀράβων εἰς Αἴγυπτον.

Ἡ δὲ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἀφοῦ δὲν παρεδέχθη ἡ Ὀθωμανικὴ Πύλη οὔτε ἀνακωχὴν, ἀπελύθη τῆς ὑποχρέωσεως τῆς διατηρήσεως τῆς ἀνακωχῆς, ὅθεν καὶ διέταξε τὴν ἐκκίνησιν τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν τῆς Ἑλλάδος δυνάμεων, καὶ εἰς μὲν τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα ὁ στρατάρχης Τζώρτζης διετάχθη νὰ προβῇ εἰς τὰ πρόσω ἀπέναντι τῶν κατεχόντων τὴν Βόνιτζον καὶ Μιακρυνόρον Ὀθωμανῶν, εἰς δὲ τὸν Ἀδριατικὸν κόλπον διέταξεν ἡ Κυβέρνησις νὰ προεβίβῃ στολίσκος ἐκ δύο κανονοφόρων καὶ 4—5 πλοιαρίων ἐνόπλων ὑπὸ τοὺς πλοιαρχοὺς Ἀνδρέα Τενεκὲ, Ἀναστάσιον Παρασκευᾶν, Ἀνδρέαν Κοφοῦν, Κωνσταντῖνον Θεοφάνη καὶ ἄλλους τινας, οἵτινες εἰσῆλθον ἡρωϊκῶς διὰ τοῦ

στενοῦ τῆς Πρεβέζης καὶ Ἀκτίου ὑπὸ τὸν σφοδρὸν κανονοβολισμόν καὶ τουφεκισμόν τῶν ῥηθέντων φρουρίων καὶ ἔγειναν κύριοι ὅλου τοῦ Ἀθρακικοῦ κόλπου καὶ τὴν 15ην Δεκεμβρίου 1828 δι' ἐφόδου τὰ στρατεύματα τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ ἐν τοῖς πλοίοις ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν τῆς Βονιτίτζης ἀποκλείσαντες τοὺς Τούρκους ἐντὸς τοῦ φρουρίου, καὶ τὴν 5ην Μαρτίου 1829 ἐξήλθον διὰ συνθήκης μεταδάντες εἰς Πρέβεζαν.

Ἀπέναντι τῆς Βονιτίτζης εἰς τὴν παραλίαν τῆς ξηρᾶς τῆς ἐπαρχίας Ἀρτης ὑπάρχει νῆσος τις βρεχομένη μεσημβρινῶς ἀπὸ τὴν ἀπέναντι τῆς Βονιτίτζης θάλασσαν, βορείως δὲ περικυκλοῦντες ὑπὸ τῆς λίμνης τῶν ἰχθυοτροφείων τῆς Σαλαώρας ἔχουσα λαιμόν τινα στενὸν, ὅστις ἐνώνει τὴν νῆσον ταύτην μετὰ τὴν ξηρὰν τῆς Σαλαώρας, ἡ νῆσος ὀνομάζεται Κυρονησία ἔχουσα ἐπ' αὐτῆς ἐν μονίῳ, ὁ στρατάρχης Τζώρτζης διέταξε τὸν χιλιάρχον Ἀθηνάσιον Κουτσονίκα νὰ καταλάβῃ τὴν νῆσον ταύτην καὶ νὰ τοποθετηθῇ μετὰ τὴν χιλιarchίαν ἐπ' αὐτῆς, διότι ἡ θέσις αὕτη ἦδη στρατηγικῶς εἶχε σημασίαν καὶ διότι ἐπηρέαζαν τὰ πεδινὰ χωρία τῆς Ἀρτης, ἔχουσα κοινωσίαν διὰ τοῦ ῥηθέντος λαιμοῦ. Τὸ γεγονός τοῦτο μαθὼν ὁ Κιουταχῆς εὕρισκόμενος ἐν Ἰωαννίνοις ἐξῆλθε μεταβάς εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς νήσου παραλίαν Σαλαώραν μετὰ 5 χιλιάδας στρατὸν, ἐφωδιασμένος μετὰ κανόνια χονδρὰ τῆς πολιορκίας, ἐτοιμάσθη εἰς ἐπίθεσιν διὰ νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τῶν Ἑλλήνων πανταχόθεν, διὸ καὶ ἐκ τῆς λίμνης ἔθεσε περὶ τὰ 100 πλοίαρια μονόξυλα, εἰς τὰ ὅποια ἔθεσεν ἀνὰ 4—5 στρατιώτας διὰ νὰ ἀποβιβασθῶσι καὶ ἐφορμήσωσιν ἐκ τῆς λίμνης, ἐκ δὲ τῆς θαλάσσης ὤπλισαν 2 βρίκια, 4 κανονοφόρους, καὶ ἄλλα τινὰ πλοίαρια ἐκ Πρεβέζης, τὰ ἔφεραν καὶ ταῦτα εἰς τὴν Σαλαώραν διὰ νὰ ἀντιπαραταχθῶσι κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων καὶ κανονοβολήσωσι καὶ τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Ἕλληνας, συγχρόνως ἔστειλαν καὶ τὰ χονδρὰ πυροβόλα καὶ ἤρχισαν τὸν κανονοβολισμόν κατὰ τῶν ἐπὶ τῆς νήσου Ἑλλήνων καὶ ἐπὶ τέλους διέταξε νὰ γίνῃ πανταχόθεν ἐφόρμησις κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ ἦγον ὁ ἴδιος αὐτὸς Κιουταχῆς, ὅστις διὰ τοῦ λαιμοῦ τῆς ξηρᾶς ἐπετέθη μετ' ὅλης τῆς συνήθους εἰς αὐτὸν ἐπιμονῆς. Ὁ Κουτσονί-

καὶ εἶχε διατάξει καλῶς ἕκαστον εἰς τὴν ἀναγκαίαν αὐτοῦ θέσιν, ἔχων καὶ δύο πεδινὰ πυροβόλα ἐντὸς τοῦ ὀχυρώματος, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ἐπερίμενε τὸν Κιουταχὴν ἐπὶ τοῦ ἀδυνάτου ὀχυρώματος τοῦ λαιμοῦ, ὃ Κιουταχῆς ἦτον ὁ πρῶτος, ὅστις ἐπαρουσιάσθη μὲ σωματικὴν ζωηρότητα ἐπιτεθείς μὲ τὸ σῶμα τῆς ξηρᾶς κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀχυρώματος ἀλλ' ἀπεκρούσθη γενναίως ὑπὸ τοῦ ἀτρομήτου Κουτσουνίκα καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ Σουλιωτῶν, ἐπτόχως ἐπανελήθησαν αἱ τῶν ἐχθρῶν ἐφορμήσεις, καὶ πάντοτε ἀπεκρούσθησαν καρτερικῶς ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν, οἵτινες διὰ τοῦ φιλοῦ πυρὸς καὶ τῶν μισθραλίων τῶν πυροβόλων, τὰ ὅποια οἱ ἴδιοι ἐμεταχειρίζοντο ἔφεραν τὸν ἀφνισμὸν εἰς τοὺς ἐχθροὺς, καὶ οὕτω κατησχυμένος ἀπεσύρθη ὁ Κιουταχῆς μετὰ μεγίστης φθορᾶς εἰς τὴν Σαλαώραν, παρομοίως καὶ οἱ ἐκ τῶν ῥηχῶν ἐχθροὶ τὸ αὐτὸ ἔπραξαν, ὥρμησαν μὲ τὰς πλάβας των πρὸς τὴν παραλίαν τῆς νήσου, προσπαθοῦντες παντοίοις τρόποις νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τὴν ξηρὴν, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἐκόπτευσαν ἐπὶ τῶν λεπτῶν αὐτῶν καὶ ἀδυνάτων λαμβῶν καὶ τὰ διετρυπούσαν διὰ τῶν τουφεκυβολισμῶν, καὶ οὕτως οἱ ἐχθροὶ βυθιζομένων τῶν πλοιαρίων ἔμενον ἐντὸς τῶν ῥηχῶν ὑδάτων καὶ ἐφρονεύοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἰδόντες δὲ καὶ αὐτοὶ τὴν φθορὰν των ἐπλευσαν ἀναχωρήσαντες εἰς τὴν Σαλαώραν ἀφήσαντες ἀρκετὰ πτώματα ἐν τοῖς ὕδασι, τὰ δὲ πολεμικὰ τῶν ἐχθρῶν πλοῖα συγχρόνως μὲ τὸν στρατὸν πλησίον ἐπλευσαν ἐκ τῆς Σκλαώρις καὶ μετέβησαν πλησίον τῆς παραλίας τῆς Κυρονητίδος καὶ ἐντεύθεν ἐξεσπενδόνιζον ῥιγδαῖον κανονοβολισμὸν, τοῦτο ἰδόντες τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἔσπευσαν μεταβάλλοντες ἐκ τῆς νήσου Βουδύλλας ὅπου ἦταν ἡγκυροβόλημένα ἦλθαν εἰς τὴν Κυρονητίαν καὶ κατὰ πρῶτον ἔβησαν τὰ μικρὰ μύστικα, τὰ ὅποια ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐχθρικών, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ὑπ' αὐτῶν, διότι εἶχον ἀσυγκρίτως λόγῳ μεγαλύτερα τηλεβόλα καὶ ἰσχυρότερα, ἀκολούθως ἔβησαν καὶ αἱ δύο κανονοφόροι, μάλιστα ἡ τοῦ Ἀνδρέου Τενεκέ, ὅστις διασχίσας τὰ ἐχθρικά πλοῖα εἰσῆλθεν ἐν τῷ μέτῳ αὐτῶν καὶ σιὰς ἡγκυροβόλησε, ἐπὶ ἀγχύρας δὲ ἤρχισε τὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν κανονοβολισμὸν διὰ Γρανειῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἡ προξενητικὴ μερίστην εἰς αὐτοὺς

φθοράν καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ δοθῶσιν εἰς φυγὴν, τὰ Ἑλληνικὰ τοὺς καταδίωξαν μέχρι τῆς Σαλαώρας καὶ βεβαίως ἤθελον τὰ κυριεύσει ἐὰν δὲν κατέφευγον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν κνονονο-
στασιῶν τῆς Σαλαώρας καὶ τὴν νύκτα ἀνεχώρησαν μεταβάντες εἰς Βρέβεζαν, τοῦτο μαθόντα τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, τὴν ἐπιῦσαν νύκτα μετέβησαν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Πρεβέζης καὶ ὑπὸ τὸν κα-
νονοβολισμόν τῶν φρουρίων ἔδραξαν 4 — 5 ἐξ αὐτῶν τὰ ἐκυρίευ-
σαν καὶ τὰ μετέφερον εἰς τὴν Βόνιτζαν.

Αὕτη εἶαι ἡ τελευταία μάχη ἣν ἔκαμεν ὁ Κιουταχῆς με-
τοὺς Ἕλληνας, διότι ἀνεχώρησας ἐκ Σαλαώρας καὶ μεταβάς εἰς
Ἰωάννινα ἀνεχώρησε διὰ τὴν Σούμλιαν διότι εἶχε προβιβασθῇ εἰς
τὸν βαθμὸν τοῦ Σατῆρ Ἀζάμη (μεγάλου Βεζύρου,) καὶ ὡς ἐκ
τούτου διετάχθη ν' ἀπέλθῃ κατεσπευσμένως εἰς Σούμλιαν ὅπως
τεθῇ ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε συγ-
κεντρωθῇ ἐκεῖ καὶ εἶχε διαταχθῇ νὰ ἀποκρούσῃ τὸν ῥωστικὸν
στρατὸν, ὁ ὁποῖος εἶχε διέλθῃ τὸν Δρόναιον καὶ διευθύνετο πρὸς
τὴν Βουλγαρίαν καὶ Θράκην.

Μετὰ τὴν μάχην ταύτην εἰς ἣν οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς
ἐχθροὺς διττῶς κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν ὁ στρατάρχης ἐπροχώ-
ρησε μετὰ τὰ Ἑλληνικὰ σώματα εἰς τὸ στενὸν τοῦ Μακρυνόρους,
τὸ ὁποῖον κατεῖχον οἱ ἐχθροὶ καὶ εἶχον ὀχυρωθῇ καλῶς ἐν αὐτῷ
μάλιστα εἶχον κτίσει καὶ πύργον τινὰ ὀχυρὸν, τὸν ὁποῖον εἶχον
περιχαρακωμένον μετὰ ἄλλα μικρὰ χαρακώματα, διετήρουν μετὰ
ἀναλόγου στρατιωτικῆς δυνάμεως, οἱ Ἕλληνες ἐπλησίασαν διὰ
θαλάσσης καὶ ξηρᾶς, καὶ ἐπολιοίκησαν τούτους στενῶς, τοὺς
ἠνάγκασαν νὰ παραδοθῶσι διὰ συνθήκης, ἐξελθόντες δὲ τοὺς
ἀπέστειλαν ἀσφαλῶς εἰς Ἀρταν.

Ἐκτὸς τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἡ Κυβέρνησις ἐξάπέστειλε δύο
χιλιαρχίας, τὴν τοῦ Κίτζου Γζαβέλα καὶ Ἰωάννου Στράτου εἰς
τὰς ὄρεινὰς ἐπαρχίας Μαλανδρινου, Καράβαρι, Λιδορίκη πρὸς ἀπο-
δίωξιν τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ταύταις ἐχθρῶν, οἵτινες συνῆψαν
διαφόρους μάχας μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ταύ-
ταις ὀθωμανικῶν στρατευμάτων Ἀχμέτ Νεπραβίστα, τοὺς ὁποῖους
ἐνίκησαν περὶ τοὺς ἐκατὸ ἐχθροὺς ἡττήσαντες.

λώτισαν δὲ καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν μετὰ 150 ὀθωμανῶν. Ὁ ἐν Ζητουνίῳ Ὄσμάν Πασᾶς μαθὼν τὴν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ταύταις πρόοδον τῶν Ἑλλήνων, ἐξεκίνησε μετὰ τοῦ Ἀσλάνμπεη, Καραμουράτη μετὰ 1,500 ὀθωμανῶν, ὥδευσαν πρὸς τὰς ἐπαρχίας ταύτας, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες τὸν ἀπηντησαν περὶ τὴν Ὀξιάν τοῦ Λιθορικίου καὶ συνῆψαν μάχην μετ' αὐτῶν πεισματώδη, τοὺς ἐνίκησαν καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν, καὶ ἐπανῆλθον εἰς Πατρατζίκι τοῦτο μαθόντες οἱ ἐν Λομποτινᾷ Τούρκοι ἀνεχώρησαν μεταδάντες καὶ ἐκτὸς εἰς τὸ Πατρατζίκι καὶ οὕτω ἐλευθερώθησαν αἱ ὄρειναι ἐπαρχίαι ἐκ τῶν ἐχθρῶν.

Τὴν δὲ 24 86ρίου 1828 ἐξεκίνησε καὶ ὁ ὑπὸ τὸν στρατάρχην Δ. Ψηλάντην γενικὸς στρατὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἀνατολικῆς Στερεᾶς, διελθόντες δὲ διὰ τοῦ Κυθερῶνος ὥδευον πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τοῦ Κορινθιακοῦ Κόλπου, ἡ δὲ πρωτοφυλακὴ ἐφθασεν εἰς τὸ χωρίον Χόστια, ἔνθα ἀπῆντησε 100 τούρκους, τοὺς ὁποίους προσέβλεπε καὶ τοὺς ἠνάγκαζε νὰ καταφύγουν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Λομποῦ, τοὺς ὁποίους πολιορκήσαντες ἀπέκοψαν τὸ νερὸ καὶ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ παραδοῦναι διὰ συνθήκης, τὴν αὐτὴν ἡμέραν καθ' ἣν παρεδύθη ὁ Λομπὸς ἐκυριεύθη καὶ ἡ Ῥάχοβα φυγούσης τῆς φρουρᾶς, ἀκολουθῶς οἱ Ἕλληνες ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου καὶ τὸ ὄχυρὸν χωρίον Στεβενίκον ὅπου ἐστάθμευον 110 τούρκοι καὶ τριάντα χριστιανοὶ ὑπὸ τὸν Γιάννην Ζελιαναῖον, 45 ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν οἱ δὲ λοιποὶ παρεδόθησαν καὶ ἐστάλησαν εἰς Λεβαδείαν· ἐκ τῆς προόδου ταύτης τῶν Ἑλλήνων φοβηθέντες οἱ κατέχοντες τὸ Ζεμινόν, Δίστομον καὶ Ὀσιον Λουκᾶ ἐχθροὶ ἀνεχώρησαν, ὁμοίως ἀνεχώρησαν καὶ οἱ κατέχοντες τὴν ἐπαρχίαν Ἀταλάντης.

Οἱ ἐχθροὶ ἐγκατέλειψαν ὁμοίως καὶ τὸ φρούριον Μεδενίτζας καὶ τὸ τουρκοχώρι, ἀπεδιώχθησαν καὶ ἀπὸ τὴν Τοπόλιαν, εἰς ἣν ἐφινεύθησαν 30 καὶ ἠχμαλωτίσθησαν πέντε, οἱ Ἕλληνες ἐφώρμησαν καὶ κατὰ τῶν κατεχόντων τὴν κακὴν σκάλαν τῆς Ἀμπλανης, τὴν 9 96ρίου ἐφίνευσαν 40 καὶ ἐζώγησαν 15, ἐν οἷς καὶ τὸν Ὁρχὰν Κιαφαζέζην· τὴν 17 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐσυνθηκολόγησε καὶ ὁ ἐν Σαλώνοις Μεχμέτ Λεβυλῆς καὶ παρέδωσε τὸ

φρούριον καὶ ἀνεχώρησεν ἀνενόχλητος ἀφήτας ὁκτὼ κανόνια καὶ ἱκανὰ πολεμοφόδια καὶ τροφάς· μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ φρουρίου τούτου ἐκενώθησαν ὅλαι αἱ ἄλλαι θέσεις τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος μέχρι Ζητουνίου ἐκτὸς τῶν Θηβῶν καὶ τῆς Ἀττικῆς· μαθόντες δὲ καὶ οἱ ἐν Καρπενησίῳ τοῦρκοι τὰ γινόμενα ἔφυγον καὶ αὐτοί.

Μετὰ τὰς νίκας ταύτας ὁ στρατάρχης Ὑψηλάντης ἐξαπέστειλε τὸν Βάσπον Μυροδουινιώτην μὲ τὴν ὑπ' αὐτὸν χιλιαρχίαν του καὶ κατέλαβε τὸ χωρίον Μαρτίني καὶ ἐτοποθετήθη ἐν αὐτῷ καθίτι ἐκ τῆς ὀχυρᾶς αὐτοῦ θέσεως ἀπετέλει στρατηγικὴν θέσιν· οἱ ὀθωμανοὶ Πασιᾶδες ἐκ τε τῆς Εὐβοίας καὶ Ζητουνίου, οἵτινες ἤσαν ἐπιτετραμμένοι νὰ διατηρήσουν ἐν ὑποταγῇ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, ἰδόντες τὴν πρόοδον τῶν Ἑλλήνων συνειδηθήσαν ἀμφότεροι νὰ ἐκστρατεύσωσιν ἐκ συμφώνου καὶ νὰ ἐπιπέσωσιν αἰφνηδίᾳ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὅπως τοὺς καταστρέψωσι· πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἐξεστράτευσεν ὁ Μαχμουτ Πασιᾶς ἐκ Ζητουνίου μετὰ 2,000 στρατοῦ καὶ διελθὼν διὰ τῆς παραλίας τῆς Λοκρίδος αἰφνηδίᾳ ἔφθασαν τὴν 29 Ἰανουαρίου ἀπέναντι τῶν ἐν Μαρτίνῳ Ἑλλήνων καὶ ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ἀποκρουσθέντες γενναίως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀπεσύρθησαν κακῶς· ἔχοντες καὶ ἐτοποθετήθησαν ἀπέναντι αὐτῶν, ἀλλ' ἡ δριμύτης τοῦ χειμῶνος ἐπέφερεν εἰς αὐτοὺς ἔτι πλείονα κακὰ καὶ φθορὰν καὶ ἠναγκάσθησαν ἀπελπισθέντες νὰ διαβῶν τὰς Θερμοπύλας καὶ νὰ ἐπανακάμψουν εἰς τὸ Ζητοῦνι. Εἰς τὴν μετὰ τοῦ Πασιᾶ αὐτοῦ μάχην οἱ Ἕλληνες ἐφύενυσαν ἱκανοὺς τῶν ἐχθρῶν, ἐπῆραν καὶ τρεῖς σημαίας, ὁ δὲ Καρυστινὸς Ὁμέρ Πασσᾶς μετὰ 1500 πεζῶν καὶ ἱππέων ἐξεκίνησε πλέον ἀργότερα, διότι δὲν ἤλπιζε νὰ χάμῃ τοιαύτην ταχυορίαν ὁ Μαχμουτ Πασσᾶς, καὶ μολοντί διήλθε διὰ τοῦ συντομωτέρου δρόμου τῶν Σκροπονεριῶν, μολοντοῦτο δὲν ἐπρόφθασεν τὸν Μαχμουτ Πασσᾶ εἰς τὸ Μαρτίνον, καθότι ἀποκρουσθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀναγκασθεὶς ἀπὸ τὴν δριμύτητα τοῦ χειμῶνος εἶχεν ἀναχωρήσει, διὸ καὶ αὐτὸς ἀνεχώρησεν ἐπιστρέφων εἰς Χαλκίδα διὰ τῆς ἰδίας ὁδοῦ.

Οἱ ὀθωμανοὶ διὰ νὰ διατηρήσωσι τὴν κοινωνίαν μεταξὺ Εὐ-

θῆας καὶ Θεσσαλίας εἶχον ἀνεγείρει ὀχυρώματα ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Λιθάδος (Κάβο Λιθάδα) ἀπέναντι τοῦ περὶ τὴν Φθιώτιδα Γαρδικίου καθὼς καὶ ἐπὶ τοῦ εἰς τὴν ξηρὰν τῆς Φθιώτιδος ἀκρωτηρίου παρὰ τὸ χωρίον Ἀχλάδι, τὰ ὅποια ὀχυρώματα εἶχον ἐφωδιάσει μὲ ἀνάλογα τηλεβόλα καὶ τὴν ἀναγκαίαν φρουρὰν ὅπως προστατεύσωσι τὰ μετακομίζοντα πλοῖα τὰς ἐκ τῆς Θεσσαλίας μεταφερομένας τροφάς, ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις διὰ νὰ ἀποκόψῃ τὴν κοινωनीαν ταύτην τῶν ἐχθρῶν ἐξαπέστειλε περὶ τὴν 20 Δεκεμβρίου μίαν ναυτικὴν μοῖραν εἰς τὸν Λαμιακὸν καὶ Εὐβοϊκὸν κόλπον ὑπὸ τὸν μοῖραρχον Σαχίνην, ἣς ἀπεβίβασε 400 στρατιώτας εἰς Λιθάδα τῆς Εὐβοίας πρὸς ἄλωσιν τοῦ ὀχυρώματος, τὸ ὅποιον προσβαλόντες διὰ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς ἐφόνευσαν 40 ἐκ τῶν ὀθωμανῶν καὶ ἐπλήγωσαν 23, ἐφονεύθησαν δὲ καὶ 9 Ἕλληνες καὶ 16 ἐπληγώθησαν, τὸ ὀχύρωμα βιασθὲν παρεδόθη διὰ συνθήκης καὶ ανετράπη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἀποπεμφθέντων τῶν τούρκων εἰς τὰ ἴδια· τὸ ἀτμόπλοιοι ἡ Καρτερία ἐκυρίευσεν εἰς τὴν Στυλίδαν μίαν Γολέταν 10 κανονίων, μία δὲ κανονοφόρος ἐν τῷ Εὐβοϊκῷ κόλπῳ 3 ἐμπορικὰ ὀθωμανικὰ πλοίαρια.

Ἐνέργειαι τῶν Πρέσβειων τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων.

Οἱ Πρέσβεις τῶν Δυνάμεων συνελθόντες εἰς Κορυϋς ἀπεφάσισαν νὰ μεταβῶν εἰς τὸν Πόρον παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει πρὸς λύσιν τῶν ζητημάτων διὰ τῆς συμπράξεως αὐτῆς. Ἀφικθέντων δὲ εἰς Πόρον, αἱ περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ζητήματος ἀσυμφωνίαι τῶν Δυνάμεων εἶχον λάβει πέρας, διότι ἐπὶ τέλους ἐσυμφώνησαν καὶ κατὰ συνέπειαν ἐσυμφώνησαν καὶ οἱ πρέσβεις ὅπως διασκεδασθῶσι καὶ συζητήσωσι τὰ οὐσιώδη ἄρθρα τῆς συνθήκης, τὰ ὅποια ἦσαν τὸ περὶ ὁρίων, τὸ περὶ φόρου, τὸ περὶ ἀποζημιώσεως τῆς τουρκικῆς ιδιοκτησίας καὶ τὸ περὶ ἐκλογικῆς ἀρχῆς τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ ἐν Πόρῳ συνελθόντες πληρεξούσιοι τῶν Δυνάμεων ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς ὁροθετήσεως τῆς Ἑλλάδος ἐξ ὁροθετικῆς γραμμᾶς ἔλαβον ὑπ' ὄψιν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἡ μὲν πρώτη ἐμπεριεῖχε τὴν Πελοπόννησον μόνον, αἱ δὲ λοιπαὶ διέτεμνον κατὰ διαφόρου. διε-

Θύνσεις τὴν Στερεάν, ἡ δὲ τελευταία ἡ καὶ ἐβδόμη διαγραφείσα παρὰ τῶν ἐν Πόρῳ πληρεξουσίων τῶν Δυνάμεων ἤρχετο ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ κόλπου τοῦ Βώλου, διερχομένη διὰ τῶν βουνῶν τῆς Γαύρας καὶ τοῦ Πίνδου ἔληγεν εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, συμπεριελείφθησαν δὲ αἱ Κυκλάδες, ἡ Ἀμοργός, αἱ ἀνατολικά, σποράδες καὶ ἡ Εὐβοία, ἐξαιρέθησαν δὲ ἡ Σάμος, ἡ Κρήτη καὶ ἡ Χίος· περὶ τοῦ φόρου ἔκριναν τὴν κατ' ἔτος ἀποδοσιν 100,000 γροσίων· ἡ δὲ γῆ ἐθεωρήθη ἡ μὲν ἀνήκουσα εἰς τὸν θρόνον, εἰς Βακούρια καὶ δημόσιον νὰ ἀφεθῇ ἀναποζημιώτως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ἡ δὲ ἰδιωτικὴ νὰ ἀγορασθῇ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ὡς πρὸς τὴν συμμίσθξιν τῆς Πύλης εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ἀρχῆς ἐσιωπήθη.

Τοιοιτοτρόπως ἀποπερατώνσαντες τὸ ἔργον οἱ Πρόεδροι ἀπέπλευσαν, οἱ μὲν τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας τὴν 6 Δεκεμβρίου, ὁ δὲ τῆς Ῥωσσίας τὴν 7· ἐν τούτοις ἔστειλαν αἱ τρεῖς Αὐτοὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν συνθήκην τῆς 21 Ἰουνίου τοὺς ἐπιτετραμίνους τὰς ὑποθέσεις τῶν ὑπὸ αἰσιωτάτους αἰωνοὺς παρῆλθεν τὸ ἔαρ καὶ ὁ χειμὼν τοῦ ἔτους 1828.

Ἡ Ὀθωμανικὴ Πύλη ὁμως, ἂν καὶ αἱ Δυνάμεις ἐνεργοῦσαν δραστηρίως ἐπὶ τῆς εἰρηνοποιήσεως τῆς μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἑλλάδος, αὕτη οὔτε τὴν μεσιτείαν τῶν Δυνάμεων ἐδέχετο, οὐδὲ τὴν ἀνακωχὴν ἐκήρυττεν, οὔτε ἄλλο τι παρεχώρει ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων μὴ συμβιβάζομενος πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ βασιᾶ.

Ἐξακολούθησις τῶν ἐκστρατειῶν τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Κυβερνήτης τὴν 23 Ἰανουαρίου τοῦ 1829 ἔτους διώρισε πληρεξούσιον τοποτηρητὴν τοῦ πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα τὸν νεώτερον αὐτοῦ ἀδελφὸν Αὐγουστίνον. Ὁ διορισμὸς οὗτος ὅπως καὶ ἂν ἔγινε ὠφέλησε, διότι τὰ στρατεύματα ἐφάνησαν προθυμότερα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κυβερνήτου, φθάσας εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον ἐπὶ τῆς ὑπὸ τὸν Μιαούλην φρεγάτας Ἑλλάδος ἡττολήθη εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Ναυπάκτου· πρὸς ἐπιτυχίαν τούτου ἀνιχνάζον ἐφαίνετο νὰ κυριευθῇ πρότερον τὸ ἐν τῷ στομίῳ τοῦ κόλπου φρούριον τοῦ

Ἀντιρρίου, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ταύτῃ ἐπλησίωσαν τὴν 12 Μαρτίου διὰ θαλάσσης τὰ πλοῖα καὶ διὰ ξηρᾶς τὰ στρατεύματα καὶ ἐκανονοβύλησε σφοδρῶς « ἡ Ἑλλάς » τὸ φρούριον καὶ τὴν ἐπαύριον παρεδόθησαν οἱ ἐν αὐτῷ διὰ συνθήκης. Ἡ πτώσις τοῦ φρουρίου τούτου καὶ ἡ ἀκριβοὺς διατήρησις τῆς συνθήκης ἐνεθάρρυνε τοὺς ἐν Ναυπάκτῳ νὰ συνθηκολογήσωσι, πρὸς τοῦτο συνέτεινε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἡ ἔλευσις τοῦ Κυβερνήτου, ὅστις μεταβὰς εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια ὅπως εὐχαριστήσῃ τοὺς στρατηγούς Γάλλους διὰ τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔλευσίν των πρὸς ἀποδίωξιν τῶν Ἀράβων, μετέβη εἰς τὰς Πάτρας, οἱ Γάλλοι καὶ οἱ ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ Πάτραις ἐχαιρέτησαν τὸν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος, διὰ κανονοβολισμῶν ἔκ τε τῶν φρυγίων καὶ τῶν ἐκεῖ εὐρισκόμενων Γαλλικῶν καὶ Ἀγγλικῶν πλοίων· τοῦτο ἰδὼν ὁ ἐν Ναυπάκτῳ Κιὸρ Ἰμπραχὴμ Πασσὶς καὶ σχεφθεὶς μὲ τοὺς περὶ αὐτὸν ἀπεφάσισε νὰ παραδώτῃ τὸ φρούριον λέγων εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἤδη ὅπου οἱ Κηράλιδες (αὐτὴν τὴν ὀνομασίαν διδουσιν οἱ ὀθωμανοὶ εἰς τοὺς Βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης) ἀπεφάσισαν καὶ ἔστειλαν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα Κηράλην εἶναι περιττὸν νὰ βασανίζωνται αὐτοὶ κακοπαθοῦντες νὰ διατηρῇσιν φρούρια, τὰ ὅποια δὲν θὰ τὰ ἔχουν εἰς τὴν ἐξουσίαν των εἰς τὸ μέλλον, οὕτω λοιπὸν ἔστειλε τὸν Μουχουρτάρην του (σφραγιδοφύλακα) εἰς τὸν Κυβερνήτην καὶ ἐσυνθηκολόγησε μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ φρουρίου Ναυπάκτου, τὸ ὅποιον παρεδόθη τὴν 18 Ἀπριλίου καὶ ὑψώθη ἐπ' αὐτοῦ πρώτην φορὰν ἡ Ἑλληνικὴ Σημαία, οἱ δὲ ὀθωμανοὶ μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των καὶ τοῦ Κιὸρ Ἰμπραχὴμ Πασσᾶ μετεβιβάσθησαν ἐπὶ Ἑλληνικῶν πλοίων σῶοι εἰς Πρέβεζαν.

Μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς Ναυπάκτου τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα καθὼς καὶ ἡ φρεγάτα ἡ Ἑλλάς μετὰ τοῦ πληρεξουσίου καὶ τῶν ἄλλων πλοίων μετέβησαν εἰς Μεσολόγγιον, τὰ ὅποια ἐπολιόρκησαν διὰ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς ἐλθόντες δὲ εἰς λόγους συνθήκης παραδόσεως μὲ τοὺς ἐν Μεσολογγίῳ καὶ Ἀνατολικῷ Τούρκου· συνυπεγράφη συνθήκη παραδόσεως τὴν 2 Μαΐου· μετὰ τὴν ὑπογραφήν τῆς συνθήκης ἤλθεν ὁ Ἀγγλος μοίραρχος Σπέντζερου ἐπὶ τῆς φρεγάτας Μιδαγάσκαρ διατεταγμένος νὰ λύσῃ διὰ τῆς

βίας ἂν δὲν εἰσπυκνέτο τὴν θαλάσσιον πολιρκίαν, ἀλλ' εὐτυχῶς τὸ Μεσολόγγιον τὴν ἐπιούσαν παρεδόθη καὶ ὁ Σπέντζερος ἀπορῶν εἰς τὴν ταχεῖαν αὐτοῦ παράδοσιν ἀνεχώρησε, τὴν δὲ ἀνάκτιον τοῦ Μεσολογγίου μαθοῦσα ἡ Ἑλλὰς ἐσκίρτησε ὅλη καὶ ὁ Κυβερνήτης πανδῆμως διεκήρυξε ταύτην.

Γὰρ Γαλλικὰ στρατεύματα ἀφοῦ ἐτελείωσαν τὸ ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Πελοποννήσου εὐτυχῶς ἀνεχώρησαν εἰς Γαλλίαν ἀρήταντα εἰς τὴν Ἑλλάδα πάμπολλα στρατιωτικὰ ἐφόδια· ἡ γενναία ιδέα τοῦ δεκάτου Καρόλου τῆς ἀποστολῆς τῶν στρατευμάτων καὶ ἡ διὰ πλουτίων δωρεῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐνίσχυσε τὴν παραλυθεῖσαν τακτικὴν δύναμιν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξωποίησε τὴν γεωργίαν· ὁ εὐεργετικώτατος οὗτος Βασιλεὺς ἀπέστειλε καὶ ἀξιωματικὸν μὲ λύτρα εἰς ἀπελευθέρωσιν τῶν εἰς Αἴγυπτον δουλαγωγηθέντων Ἑλλήνων.

Ὡς ἀνωτέρω εἰρήθη, ὁ Κυβερνήτης εἶχεν ἐξέλθει εἰς περιόδειν διελθὼν διὰ τοῦ Ναυπλίου, Ἀργους, Τριπολιτζᾶς, Καρυτένης, Λεονταρίου, Καλαμάτας, Μοθώνης καὶ λοιπῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν, ἐπεσκέφθη τὰς Πάτρας, Ναύπακτον, Βοστίτζαν καὶ Μεγά Σπήλαιον, ὅπου ἐώρτασε τὸ Πάσχα, καὶ διὰ τῆς Κορίνθου ἐπανῆλθεν εἰς Ναύπλιον καὶ τὴν 23 Ἀπριλίου εἰς Αἴγιναν, οἱ δὲ λαοὶ ἀπολαμβάνοντες μετὰ τὴν ἔλευσίν του εὐνομίαν καὶ ἀσφάλειαν ἐνθουσιάζεσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τὸν ἐθεώρουν ὡς φιλόστοργον πατέρα.

Ἐθνικὴ ἐν Ἀργεὶ Συνέλευσις 1829.

Τὴν 11 Ἰουλίου συνήχθησαν οἱ πληρεξούσιοι εἰς τὸ Ἀργος ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ γέροντος Σισίνης καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Κυβερνήτου ὠρίσθησαν τὸν συνήθη ὄρκον, τὴν ἐπιούσαν παρέστη ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἔθεσεν ὑπ' ὄψιν τῆς Συνελεύσεως τὸ σύστημα τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἐτέθησαν ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς Βουλῆς οἱ λογαριασμοὶ τοῦ φροντιστηρίου τῆς Οἰκονομίας καὶ ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ ἔτους καὶ τὰ λοιπὰ, καὶ ἀφοῦ ἐκιοινοποιήθησαν πάντα ταῦτα ἐξέδωκε δέκα τρία

ψηφίσματα, τὸ α') ἐνέκρινε τὴν ὁδὸν, ἣν ἐβάδισεν ὁ Κυβερνήτης καὶ ἐδίδεν αὐτῷ ἐξουσίαν νὰ διαπραγματευθῇ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς συνθήκης τῆς 24 Ἰουλίου, β') παρεδέχετο ὅσα ἡ Βουλὴ ἔπραξεν εἰς νομιμοποίησιν τοῦ διοικητικοῦ συστήματος τοῦ Κυβερνήτου καὶ ἀντικατέστησε τὸ Πανελλήνιον διὰ Γερουσίας 25μελὺς· γ') περὶ θεωρήσεως ὅλων τῶν οἰκονομικῶν λογαριασμῶν· δ) περὶ τακτοποιήσεως τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς καὶ τοῦ ναυτικοῦ· ε') περὶ ὀφειλομένων ἀποζημιώσεων καὶ νὰ συστηθῇ κώδιξ δημοσίου χρέους ἐπὶ ἐτησίᾳ πληρωμῇ τόκου· ς') διαλάμβανε τὸν τρόπον τῆς ἐξοφλήσεως τῆς τουρκοκρατείας χρεῶν· ζ') περὶ ἐκκοπῆς ἐθνικοῦ νομίσματος· η') ν' ἀνεγερθῇ ναὸς τοῦ Σωτῆρος εἰς τὴν καθέδραν τῆς Κυβερνήσεως· θ') ὥριζε τὴν μισθοδοσίαν τοῦ Κυβερνήτου εἰς 180 χιλιάδας φοίνικας· ι') ἀπηγόρευε τὴν ἐξαγωγὴν τῶν ἀρχαιοτήτων· ια') ὥριζε τὴν βελτίωσιν τοῦ ἱερατείου· ιβ') ὥριζε τὸν τρόπον τοῦ δικάζειν τὰς ἐπὶ ἐπαναστάσεως ποινικὰς δίκας· ιγ') διέταττεν ὅτι οἱ συγκροτήσαντες τὴν ἐνεστῶσαν Συνέλευσιν νὰ συγκροτήτουν οἱ αὐτοὶ καὶ τὴν ἀκόλουθον θεωρουμένην ὡς συνέχειαν τῆς παρούσης ἅμχ ἡ Κυβέρνησις ἀποπερατώσῃ τὰς περὶ τὴν σύνταξιν τοῦ θεμελιώδους Νόμου ἐργασίας της.

Προσέτι ἐψήφισε τοῦ νὰ ἀποσταλῶσι πρέσβεις πρὸς τοὺς συμμάχους ἙΒασίλεις καὶ τὸν Βασιλέα τῆς Βαυαρίας προσφέροντες τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους δι' ὅσα ἀγαθὰ ἀπήλαυσαν διὰ τῆς γενναίας συνδρομῆς των.

Ἐξακολούθησις τῆς ἐκστρατείας κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Στερεάν 1829.

Οἱ Ὀθωμανοὶ ἐξωστέντες τῆς Ἑλλάδος κατεῖχον μόνον τὴν Ἀττικὴν, τὴν Εὐβοίαν καὶ τὰς Θήβας, ἐκτὸς τῆς πόλεως Πυρὶ καὶ ἁγίου Θεόδωρον καθὼς καὶ τὸν ἐν αὐτῇ Πύργον, ἦσαν δὲ 1500 πεζοὶ καὶ 200 ἵππεις. Ὁ στρατάρχης Ὑψηλάντης ἔστειλε τὸν Βάσσαν Μαυροβουνιώτην μετὰ τὴν ὑπ' αὐτὸν χιλιάρχίαν εἰς τὴν Ἀττικὴν ὅπως ἐμπόδιστῃ τοὺς ἐχθροὺς, ἐὰν ἐσκόπευον νὰ μετα-

ἔωσι διὰ νὰ δώσωσι βοήθειαν εἰς τὰς Θήβας, πρὸς τοῦτοις ἔστειλε τὸν Κριεζώτην μετὴν χιλιαρχίαν του καὶ ἄλλους ἐκ τῶν Ἑλλήνων καὶ κατέλαβον τὴν ἀπέναντι τῆς Χαλκίδος θέσιν τοῦ Ἀνηφορήτου, αὐτὸς δὲ τὴν 18 Μαΐου μετέβη καὶ ἐποθετήθη εἰς τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως Θηβῶν μετὰ 700 πεζῶν καὶ τὴν ἐπιούσαν ἤρχισαν τὸν ἀκροβολισμὸν μετὰ τοὺς Τούρκους διαρκέσιντα τέσσαρας πέντε ἡμέρας, ὃ δὲ Βάστος ἐκστρατεύσας εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐστρατοπέδευεν εἰς τὴν Μοῦνην τοῦ ἁγίου Ἰωάννου μεταξὺ Χατιῶς καὶ Μενιδίου καὶ ἤρχισε τὸν ἀκροβολισμὸν μετὰ τῶν εἰς Κάμπον διασκορπισθέντων ἑχθρῶν ἀνευ ἀποτελέσματος· τὴν 27 ὁμοῦ Μαΐου οἱ ἐν Ἀθήναις ἑχθροὶ ἐξεστράτευσαν κατὰ τοῦ Βάστου ἔλκοντες καὶ δύο κανόνια, ἤλθον μετ' αὐτοῦ εἰς μάχην, ἀλλ' ἀπολέσαντές τινες τῶν ὑπ' αὐτῶν ὑπισθοδρόμησαν καὶ ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι εἰς Ἀθήνας.

Ὁ δὲ ἐν Εὐβοίᾳ Καρυστινὸς Ὁμέρ Πατσᾶς μαθὼν, ὅτι οἱ Ἕλληνες κατέλαβον τὸν Ἀνηφορίτην ἐξεστράτευσεν ἐναντίον των μετὰ 1000 τακτικῶν καὶ 500 ἀτάκτων, ὃ δὲ κατέχων τὴν θέσιν ταύτην Κριεζώτης μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων (μόλις ἦσαν 800), οἵτινες ἰδόντες τοὺς τούρκους ἐλθόντας ἐξήλθον τῶν ἑχυρωμάτων πρὸς ἀπόκρουσιν, ἀλλὰ προσβληθέντες ἰσχυρῶς ὑπὸ τῶν ἑχθρῶν ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ὀχυρώματά των, οἱ ἑχθροὶ τοὺς προσέβηλαν καὶ ἐν τοῖς ὀχυρώμασιν, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἀφ' οὗ τοὺς ἀπέκρουσαν γενναίως ἐν αὐτοῖς ἐπὶ τέλους ἐξορμήσαντες καὶ προσβαλόντες τοὺς ἑχθροὺς δεινῶς τοὺς ἠγάγκασαν νὰ ὑπισθοδρομήσωσι, κινδυνεύσαντος καὶ τοῦ Ὁμέρ Πατσᾶ παρ' ὀλίγον νὰ πείσῃ αἰχμαλωτοῦ· ἐὰν δὲν τὸν ἐσύνηρεχεν εἰς τῶν δραπέτων Ἑλλήνων ὁ Κῶστας Φραγκογιαννάκης ἐκ Στυλίδος, ὅστις πρὸ τινος καιροῦ εἶχεν αὐτομολήσῃ καὶ εὗρίσκετο μετὰ τὸν Πατσᾶν τῆς Εὐβοίας· οἱ ἑχθροὶ κακῶς ἔχοντες ἐδιώχθησαν μέχρι τοῦ φρουρίου Καράμπαπα, φρονεθέντων ἐξ αὐτῶν 40, ἐκ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν 8, μεταξὺ τῶν πληγωμένων Ἑλλήνων ἦτον ὁ Βασίλειος Μπουσκός, Παῦλος Στεφανοῦ καὶ Βασίλειος Λεοναρδίδης, ὅστις καὶ ἀπέθνηεν· ὁ Κριεζώτης καὶ εἰς τὴν μάχην ταύτην ἔδεξε τὸ ἀτρόμητον τῆς ψυχῆς του καὶ τὸ γενναῖον τοῦ χαρακτῆρος

του, ἀνδραγάθησαν εἰς τὴν μάχην ταύτην καὶ οἱ Ὀλύμπιος, Ψαροδῆμος καὶ Μῆτρος Διακόπουλος, ὅστις φονεύσας τὸν σηματοφόρον ἔδραξε τὴν σημαίαν.

Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ἐστάλησαν 200 στρατιῶται εἰς Ὀρωπὸν, τοὺς ὁποίους ἰδόντες οἱ τοῦρκοι ἀπεσύρθησαν ἀπὸ τὸ χωρίον εἰς τὰ ὀχυρώματα τῆς παραλίας, οἱ Ἕλληνες ἐτοποθετήθησαν ἐν τῷ χωρίῳ· μετὰ τινὰς δὲ ἡμέρας ἦλθε τὸ ἀτμόπλοιον καὶ ἐν ἄλλῳ πλοίῳ καὶ ἐκάνονοβόλησε τὸ ὀχύρωμα τῆς παραλίας, ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ καὶ οἱ ἐν τῷ χωρίῳ Ἕλληνες, ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες νὰ τὸ κυριεύσωσιν ἐπέστρεψαν εἰς τὸ χωρίον.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς 2 Ἰουνίου οἱ Ἕλληνες ἀπεσύρθησαν ἀπὸ τὸν Ἀνηρορήτην, καὶ ὡς ἐκ ταύτου πολλοὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ Τούρκων ἀνεμποδίστως ἦλθον εἰς Θήβας καὶ περιήρχοντο ἄφοβοι τὰς πεδιάδας θερίζοντες καὶ καρπολογοῦντες καὶ προστατευόμενοι ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ τῶν ὁ στρατάρχης Ὑψηλάντης εἶχε μάθει ὅτι τὸ περὶ τὴν Ναύπακτον ὑπὸ τὴν Χ. Χρῆστον ἱππικὸν ἤρχετο εἰς βοήθειάν του, ἔστειλε διὰ νυκτὸς εἰς προῦπάντησίν του τὸν Εὐμορφόπουλον καὶ Σκουρτανιώτην ὅπως συνενεδρεύσωσι τοὺς συνήθως καὶ ἀνυπόπτως ἐξερχομένους εἰς συλλογὴν καρπῶν ἐχθροὺς, ἐνήργησαν τὰ διαταχθέντα οἱ ἀπεσταλμένοι ἀφίχθέντος καὶ τοῦ Χατζῆ Χρήστου, τὴν 10 τοῦ μηνὸς διεσπάρησαν οἱ ἐχθροὶ εἰς τὴν πεδιάδα, 156 ἦτον οἱ Ἕλληνες ἱππεῖς καὶ 300 οἱ πεζοὶ, τριπλάσιοι δὲ οἱ ἐξελθόντες ἐχθροὶ, οἱ Ἕλληνες ἔπεσαν κατ' αὐτῶν συσσωματωμένοι καὶ προσεκτικοὶ, εἰς τοὺς ὁποίους ἀφοῦ ἔφεραν σημαντικὴν βλάβην, τοὺς ἠνάγκασαν νὰ τρέξουν εἰς τὰ χαρρακώματα τῶν καταδιωκόμενοι, οἱ μὲν ἐντεῦθεν, οἱ δὲ ἐκείθεν φθειρόμενοι· οἱ δὲ ἐν Πυρί ἐχθροὶ ἰδόντες τὴν ἀπροσδόκητον τῶν οἰκείων τροπὴν ἔδραμον πεζοὶ καὶ ἱππεῖς εἰς βοήθειάν των, ἀλλ' ἀντεδράμον καὶ πολλοὶ τῶν ἐν τῇ πόλει Ἑλλήνων, καὶ ἐμάχοντο ὁμῶς εἰς τὴν πεδιάδα συμίγδην, 100 τοῦρκοι ἔπεσαν ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ 16 ἠχμαλωτίσθησαν καὶ ἐπέκεινα τῶν 80 ἱππῶν ἐζωγρήθησαν, ὀλίγοι δὲ τῶν Ἑλλήνων ἔπαθον.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας μαθόντες οἱ Ἕλληνες ὅτι ἤρχοντο ἐκ Χαλκίδος 500 τοῦρκοι κατέλαβον τὸ μετροβούνι, τὴν 20 ἐράνησαν

οἱ τοῦρκοι ἐρχόμενοι, πρὸς τοὺς ὁποίους ἔτρεξαν οἱ Ἕλληνες ἐφόρμησαν καὶ πολλοὶ τῶν ἐν Θήβαις Ἑλλήνων καὶ Τούρκων καὶ ἤρχισεν ἡ μάχη διαρκέσατα τέσσαρας ὥρας, προμαχούντων τοῦ Μητροῦ Διακοπούλου, 'Ρούκη, Μπαϊρακτάρη καὶ Σκουρτανιώτη, ὑπὲρ 100 ἐλογίσθησαν οἱ πετόντες ἐχθροὶ καὶ 9 ἐκ τῶν ἐλλήνων, ἐπληγώθη βαρέως ὁ Διακόπουλος, ὅστις μετὰ τινος ἡμέρας ἀπέθανε.

Τὴν ἐπαύριον ἔπασαν πολλαχόθεν οἱ τοῦρκοι ἐπὶ τῶν ὀχυρωμάτων τῶν ἐλλήνων, τριπλάσιοι ἦσαν οἱ ἐχθροὶ καὶ πολλαῖς ὀρμήταντες πάντοτε ἀπεκρούθησαν, ἀλλ' ἐπέμεινον πολεμοῦντες ἕως ὅτου τὸ ἐλληνικὸν ἱππικὸν ἔβαλεν εἰς ἀταξίαν τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐτράπησαν ἱππεῖς καὶ πεζοί, ἐφονεύθησαν, ἐπληγώθησαν καὶ ἡχμαλωτίσθησάν τινες ἐξ αὐτῶν, ἡρπάγησαν καὶ δύο σημαῖαι 3 Ἕλληνες ἐφονεύθησαν καὶ δεκαπέντε ἐπληγώθησαν.

Μετὰ τὴν μάχην ἐπρόβλεψαν οἱ τοῦρκοι νὰ ἀποσυρθοῦν ἀμφοτέρω τῶν Θεβῶν ἐπὶ λόγῳ ὅτι τὴν τύχην τῶν τόπων θὰ τὴν ἀποφασίσῃ ἡ θέλησις τῶν συμμάχων καὶ ὅχι ἡ μάχαιρα, ἀλλ' ὁ στρατάρχης ἀπέρριψε τὴν πρότασιν.

Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς εἶχε παντὸς εἶδους ὑστερήσεις ὥς καὶ πρὸ μηνῶν μὴ μισθοδοτούμενος, οἱ ἀρχηγοὶ δὲν ἔπαυον ἀναφέροντες εἰς τὴν Κυβέρνησιν δι' ἀναφορῶν αἰτούμενοι τὴν θεραπείαν, ἀλλὰ δὲν εἰσακούοντο, ὁ στρατὸς ὥς ἐκ τούτου ἀγανακτήσας τὴν 7 Αὐγούστου τὴν νύκτα διασκορπισθεὶς ἀνεχώρησε· τὴν περίστασιν ταύτην εἰδοποιήσαντες εἰς τὸν Ὑψηλάντην οἱ περὶ αὐτὸν, τὸν ἔπεισαν ν' ἀναχωρήσῃ καὶ οὗτος καὶ διευθύνθη εἰς Ἀράχθον· οἱ τοῦρκοι ἐκλαδόντες ὡς στρατήγημα τὴν φυγὴν τῶν ἐλλήνων δὲν τοὺς κατεδίωξαν, καθ' ὅς δὲ ἡμέρας διεσκορπίσθη ἡ ἑλληνικὴ αὐτὴ δύναμις, 1500 ἐχθροὶ ὑπὸ τὸν Ἀτλάνμπεϊ Μουχουρτάρη εὐρόντες τὴν δίοδον τῶν Θερμοπυλῶν ἐλευθέραν ἐπέβαλαν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ διεληθόντες τὴν Λεβαδείαν ἀφήσαντες ἐκεῖ φρουρὰν μετέβησαν εἰς Ἀθήνας ἀνενόχλητοι. Ἡ ἀνάγκη τοῦ Ῥωσικοῦ πολέμου ἠνάγκασε τὴν Πύλην βλέπουσα τὸν ἐχθρὸν τῆς ὅχι μακρὰν τῆς Ἀνδριανουπόλεως νὰ ἀνακαλέσῃ ἐν τάχει πανταχόθεν στρατεύματα εἰς ἰδίαν ὑπερά-

σπιτιν, τούτου χάριν ἀπεστῆλθον οἱ περὶ τὸν Ἀσλάνμπεϊ, νὰ συ-οδεύσωσιν εἰς Λάρισσαν τοὺς ἐν Θήβαις καὶ Ἀττικῇ, ἐκτὸς τῶν φρουρούντων τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Ἰψηλάντης συγκεντρώσας ἐκ νέου περὶ τοὺς 2500 στρατιώτας, κατέλαβε τὴν μεταξὺ Θηβῶν καὶ Λεβαδείας θέσιν τῆς Πέτρας· δι' αὐτῆς ἦλθον νὰ διαβῶσι συσσωματωμένοι ἐπὶ τῆς ἐπανόδου των οἱ ἐχθροὶ καὶ ἰδόντες τοὺς Ἕλληνας κατέχοντας αὐτῇ· προστρατοπέδευσαν τὴν 10 Ἰουλίου, ἦσαν δὲ περὶ τοὺς 5000 τακτικοὶ καὶ ἄτακτοι, πεζοὶ καὶ ἵππεις ἔλκοντες τέσσαρα πεδινὰ πυροβόλα, ἦρχε δὲ αὐτῶν εἰς Πασσᾶς ἔχων τίτλον Ὀτζάκ Ἀγῆς, τὴν 12 ἀφῆκοντες μικρὰν φρουράν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐκίνησαν κατὰ τῶν ἐλλήνων ἐπὶ σκοπῷ νὰ τοὺς διασκηρπίσωσι καὶ ν' ἀνοίξουν τὴν ὁδόν, τὸ ἱππικὸν σχηματισθὲν εἰς δύο γραμμάς ἐτοποθετήθη κάτωθεν τῆς Πέτρας, οἱ δὲ τακτικοὶ διαίρεθέντες ὠδεύον ἐπὶ τῶν προμαχώνων οἱ μὲν κατὰ τοῦ Ἰωάννου Στράτου, οἱ δὲ κατὰ τοῦ Σκουρτανιώτου εἰς περιστολὴν τῶν ἐν τοῖς ὀχυρώμασι, 300 δὲ ἐξ αὐτῶν, ἐν οἷς καὶ τινες ἱππεῖς, κατέλαβον τὸ παρὰ τοῖς προμαχώσι χωρίον τῶν Βρεστεμιτῶν ὑπερσπίζοντες τὰ νῶτα τῶν πολλῶν, οἱ δὲ ὑπὸ τῶν Ἀσλάνμπεη Ἀλθανοὶ ὤρμησαν πρὸς τὸ διάσελον πρὸς κυρίευσιν τοῦ ἐπὶ τῆς θέσεως ἐκείνης προμαχώνος, ἀλλ' ἔτρεξαν ἐγκαίρως εἰς βοήθειαν τοῦ κινδυνεύοντος τούτου προμαχώνος οἱ χιλιάρχοι Κριεζώτης καὶ Δουζουνιώτης· ἡ ἐπικουρία καὶ ἡ γενναία ἀντίστασις ἐματαίωσε τὰ τολμηρὰ κινήματα τοῦ Ἀσλάνμπεϊ καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ φύγουν κακὴν κακῶς, συγχρόνως ἔπεσαν ἐπὶ τὴν ἐχθρικὴν δύναμιν τῶν Βρεστεμιτῶν καὶ τὴν ἐδίωξαν ἐκείθεν, ἡ φρουρὰ τοῦ στρατάρχου προκαταλαβούσα ὑψηλὴν τινα θέσιν. Οἱ δὲ ἐχθροὶ πολλὰ παθόντες ἐπανῆλθον εἰς τὸ στρτόπέδόν των ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ πολυαριθμοῦ ἱππικοῦ των μετὰ δώρων μάχην, τὴν δὲ ἐπαύριον ἔστειλαν τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἱππικοῦ εἰς τὸν Ἰψηλάντην αἰτούμενοι ἐλευθέραν διόδον· κατὰ πρότασιν δ' αὐτοῦ ἔστειλεν ὁ Ἰψηλάντης τὸν γραμματεῖα του Φιλήμονα εἰς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον ὅπου ὑπεγράφη τὴν 13ην Ἰουλίου σύμβασις, δι' ἧς ἀνταλλαγέντων ὁμήρων εἰς πίστῳσιν τῶν συνυμολογηθέντων

ἀφίνετο ἡ δίοδος τοῦ ἐχθροῦ ἐλευθέρα, ἀπελευθεροῦντο ὅλοι οἱ αἰχμάλωτοι Ἕλληνες καὶ ἐκκενοῦντο ὅλαι αἱ ὑπὸ τουρκικὴν φρουρὰν ἐπὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος μέχρι τῶν θερμποφυλῶν θέσεις, οἱ μὲν Τούρκοι διήρχοντο κατηφιῖς ἀποχαιρετοῦντες τὴν Ἑλλάδα τὴν ἐλευθερωμένην διὰ πάντα, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐν ἀλαλαγμῷ καὶ ἀγαλλιᾶσει σαλπίζοντες καὶ τυμπανίζοντες· ἡ μάχη τῆς Πέτρας εἶναι ἡ τελευταία τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἐνεα-
τος πολέμου.

Ἐξωτερικαὶ ἐνέργειαι τῶν συμμάχων ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος τὸ 1829
1830, 1833. Ἡ Ἑλλάς ὅλη εἶχε προσηλωμένα τὰ ὄμματά της εἰς τὰς πράξεις τοῦ συμμαχικοῦ συμβουλίου· τὴν 6ην Ἰουλίου ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας Γκιλμινότος καὶ ὁ ἀντικαταστήσας τὸν Κάνιγκα Γόρδος καὶ ἔτυχον λαμπρᾶς ὑποδοχῆς, τὴν 27ην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐπεσκέφθησαν τὸν 'Ρεϊζ' Ἐφέντην καὶ τῷ ἐκοινοποίησαν τὸ πρωτόκολλον τῆς 10 Μαρτίου, εἰπόντες τὰ δέοντα περὶ τῆς παραδοχῆς αὐτοῦ, ὁ 'Ρεϊζ' Ἐφέντης τοῖς ἐνεχείρησε χρυσόβουλον καὶ τοὺς ἐβεβαίωσεν ὅτι περιεῖχε ὅσα οἱ σύμμαχοι ᾔχοντο ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, οἱ πρέσβεις λαθόντες γνῶσιν αὐτοῦ ἠπόρησαν μαθόντες τὸ ἐμπεριεχόμενον καὶ δὲν ἤθελε τὸ δεχθῶσιν ἐν πρὶν εἶχον γνῶσιν αὐτοῦ, ἔγραψαν δὲ εἰς τοὺς πληρεξουσίους δι' ἀναφορᾶς των ὅτι οὐδεμία δύναμις λόγου εἶναι ἱκανὴ νὰ πείσῃ τὴν Πύλην μηδὲ κἂν εἰς τὴν ὑποτελῆ αὐτονομίαν τῶν Ἑλλήνων, ἐπρότειναν δὲ εἰς τὰς Αὐλὰς των νὰ ἀναγκρεύσωσιν αὗται τὴν Ἑλλάδα κράτος ἀνεξάρτητον καὶ διαγράψωσι τὰ ὅριά των παρὰ γνώμην τῆς Πύλης.

Ἐντοσούτῳ ὁ κατὰ τῆς Πύλης ῥωσικὸς πόλεμος εὐδοκίμει· ἡμέρα τῇ ἡμέρα καὶ κατετάραττε τὸν Σουλτάνον· ἴδιον βαρβάρων εἶναι νὰ πίπτωσι πολλάκις ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς ὑπεροφίας εἰς τὸ βῆθος τοῦ ἐξευτελισμοῦ, ὁ Σουλτᾶνος ὅστις μέχρι τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος ἤθελε νὰ ἀκούσῃ πρὸς χάριν τῶν πιστῶν αὐλικῶν του μόλις συγκατατιθεμένος νὰ ἀποστείλῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον πρὸς διοίκησιν τῶν βαγιαδῶν του ἓνα καλὸν Πασᾶ, καὶ αἰείποτε λέγων ὅτι ἡ ὀριστικὴ καὶ ἡ αἰώνιος ἀπάντησίς του ἦτον ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἢ περιττάξει εἰδέχεται πρότερον περὶ Ἑλλήνων,

ἤδη βλέπων τὰς ἐπιφόρους καὶ ταχείας προόδους τοῦ ῥωσικοῦ πολέμου ἤρχισεν ν' ἀλλάξῃ ὕψος· ἀφοῦ ἔμαθεν ὅτι οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἐπέρασαν τὸν Αἶμον ἔσπευσε ν' ἀναγγεῖλῃ ὅτι ἐδέχετο τὴν συνθήκην τῆς Συμμαχίας ἐπὶ τῇ ὁροθεσίᾳ τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ ἐπὶ τῇ ἀφοπλίσει τῶν φρουρίων τῆς Πελοποννήσου, ἐπὶ τῇ ἀπαγορεύσει κτίσεως ἢ χρήσεως πολεμικῶν πλοίων ἢ συγκροτήσεως στρατευμάτων ἐπέκεινα τοῦ ἀπαιτουμένου ἀριθμοῦ καὶ ἐπὶ τῇ μετοικίσει ἐντὸς τοῦ Ἰσθμοῦ τῶν ἐξω κατοίκων ἐπαναστατῶν, ἀλλὰ ἡ λύσις τοῦ Ἑλληνικοῦ ζητήματος καὶ ὁ ῥωσικὸς πόλεμος ἦσαν κατὰ τὸ κήρυγμα τοῦ αὐτοκράτορος ἀλληλένδετα καὶ ἀχώριστα ἐδείχθη ὅμως συγκαταβατικώτερος ὅτε ἔμαθεν ὅτι ἐκυρίευσαν καὶ αὐτὴν τὴν Ἀνδριανούπολιν, διότι μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς πρωτεύουσας δὲν ὑπῆρχεν ἄλλο τι ἱκανὸν νὰ στήσῃ τὴν πρόδον τῶν ἐχθρῶν εἰ μὴ ἐξωτερικὴ χεῖρ.

Ἡ προσέγγισις τῶν ἐχθρῶν, ἡ ἥττα τῶν ὀθωμανικῶν στρατευμάτων ἐκίνησαν καὶ ἐντὸς τῆς βασιλευσούσης κατακραυγὰς καὶ γογγυσμοῦ κατ' αὐτὸ τοῦ Σουλτάνου, ἀνεκαλύφθη δὲ καὶ συνωμοσίαι κατὰ τῆς ζωῆς του καὶ 500 περίπου ἐθανατώθησαν ὡς ἐνοχοί. Ἐν μέσῳ τρσούτων δεινῶν ἐταπεινώθη ὁ ἀγέρωχος Σουλτάνος τότε, ὥστε τὴν 28 Αὐγούστου ἐξέδωκεν ἐπὶ τῷ αἰτήτει τῶν παρ' αὐτῷ πρέσβεων τῆς συμμαχίας πρᾶξιν λέγουσαν.

«Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη παραδεχθεῖσα ἤδη τὴν συμμαχικὴν συνθήκην, ὑπόσχεται σήμερον ἐνώπιον τῶν ἀντιπροσώπων τῆς συμμαχίας νὰ ὑπογράψῃ ἀνελλιπῶς καὶ ὅλας τὰς ἀκολουθοῦσας ἀποφάσεις τοῦ ἐν Λονδίνῳ Συμβουλίου ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσίν των.»

Ἐκδοῦσα ἡ Πύλη τὴν πρᾶξιν ταύτην ἀπέστειλεν ἐν τῷ ἄρμα τοῦ πληρεξουσίου της εἰς Ἀνδριανούπολιν αἰτουμένη τὴν εἰρήνην ἦν καὶ ὑπέγραψε τὴν 27 Ὀκτωβρίου ὅπως τὴν ὑπηγόρευσε ὁ νικητὴς περιέχουσιν καὶ ἄρθρον λέγον ὅτι παρεδέχετο ὅλους τοὺς ἐν τῇ Συνθήκῃ τῆς 24 Ἰουνίου 1827 καὶ τοὺς ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ τῆς 10 Μαρτίου 1829 ὅρους καὶ ὅτι ὑπέσχετο ν' ἀσχοληθῇ μετὰ τῆς συμμαχίας εἰς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν δυσηρεστήθησαν ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία ἐπὶ τοῦ ἁρθρου τούτου, διότι τὸ περὶ Ἑλλάδος ζήτημα ἦτο κοινόν· παρῆλθεν τὸ ἔαρ καὶ ὁ χειμὼν τοῦ ἔτους

1829, ὅστις προσέφερεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἀνίκησιν τῶν ἀπολεισθέντων ἐπαρχιῶν καὶ αὐτὴν τὴν ἀνεξαρτησίαν των μετὰ ἐννεαστῇ καταστρεπτικὸν πόλεμον.

Τὴν συνθήκην ταύτην τῆς Ἀνδριανουπόλεως τὸ Ἀγγλικὸν Ὑπουργεῖον τὴν ἐθώρησεν ὡς καταστροφὴν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἤλλαξεν ἰδέαν περὶ Ἑλλάδος ἀντὶ ὑποτελοῦς νὰ σχηματισθῇ ἀνεξάρτητον κράτος· προτιθέμενον δὲ νὰ προφυλάξῃ διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ ὅ,τι ἐδύνατο ἀπὸ τῆς χειρὸς τῆς Ῥωσσίας, ἐπρότεινεν ἐπὶ τοῦ συμμαχικοῦ συμβουλίου τὴν ἀναγόμευσιν τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας εἰς ἀνεξάρτητον κράτος.

Δεχθέντες οἱ πληρεξούσιοι τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς νέας πολιτείας ἐξέτειναν τὴν ἐν Πόρῳ ὀροθετικὴν γραμμὴν μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀχελώου καὶ τοῦ Σπερχεῖοῦ, χάριν τῆς Πύλης, καὶ ἠρχολήθησαν περὶ τῆς εὐρέσεως τοῦ ὑπερτάτου Ἀρχοντος καὶ τὴν 22 Ἰανουαρίου 1830, οἱ πληρεξούσιοι τῆς συμμαχίας ἀνηγόρευσαν τὴν Ἑλλάδα ἀνεξάρτητον κράτος κατὰ τὴν τελευταίαν ὀροθεσίαν ὑπὸ τὴν διαδοχικὴν ἀρχὴν τοῦ Λεοπόλδου Σαξοκοβούργου καὶ προσηγόρευσαν αὐτὸν Ἄνακτα τῆς Ἑλλάδος (Prince souverain de la Grèce) συναινούσας ἐν πᾶσι τούτοις καὶ τῆς Πύλης. Ὅλοι οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες λαοὶ ἀγαλλόμενοι ἐχαιρέτησαν τὴν νέαν ταύτην δημιουργίαν.

Ὁ πρίγκιψ Λεοπόλδος μετὰ τὴν ἀναγόρευσίν του εἰς τὸν Θρόνον τῆς Ἑλλάδος ἐπρότεινεν εἰς τὰς Δυνάμεις τὴν ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων τοῦ νέου Κράτους, ἀλλ' ἡ Συμμαχία ἀπερνήθη τὴν παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐτῇ μεσιτείαν της εἰποῦσα ὅτι ὑπάρχουν ἐμπόδια ἀνυπερέβλητα εἰς τὸ νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὰς ἀποφάσεις τὰς ἀφορώσας τὰ ὅρια ταῦτα, λαβὼν δὲ τὴν ἀπάντησιν ταύτην ὁ Λεοπόλδος παρητήθη τοῦ Θρόνου τῆς Ἑλλάδος· ὁ Κυβερνήτης Καποδίστριας περιποιούμενος κατὰ τὸ μᾶλλον τὴν Ῥωσσικὴν πολιτικὴν, καὶ διορίζων τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ καὶ πατριώτας εἰς τὰς ὑψηλοτέρας θέσεις τῆς Πατρίδος ἐπέσυρε τὴν δυσμένειαν τῶν δύο μεγάλων δυτικῶν δυνάμεων Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας καὶ τὴν δυσἀρέσκειαν τῶν προυχόντων τῆς Πελοποννήσου, τῆς Στερεῆς καὶ τῶς Νήσων, ἐξ ὧν ἠγέρθησαν ἐπαναστατικὰ κινήματα

ἐν τῇ Στερεᾷ, καὶ ἐν Σπάρτῃ, τὴν ὁποίαν κατέπνιξεν ὁ Κυβερνήτης δι' ἀποστολῆς στρατευμάτων, ἀλλ' ἐστασίασε καὶ ἡ νῆσος Ἰδρα, εἰς ἣν κατέφυγον ἅπαντες οἱ δυσηρεστημένοι πρόκριτοι, καὶ προσέτι ἐκυρίευσαν τὸν ναύσταθμον καὶ τὴν νῆσον Πόρον· ὁ Κυβερνήτης καὶ ἐνταῦθα ἐξαπέστειλε στρατεύματα, τὰ ὅποια ἐσυγκεντρώθησαν ἐν Τροιζηνίᾳ καὶ ἐντεθὲν ἀπεβίβασθησαν ἐπὶ τῆς νήσου Πόρου καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν μαχόμενοι καὶ ἐπυρπόλησαν καὶ διαφόρους οἰκίας. Οἱ ἐν Ἰδρᾷ ἰδόντες ὅτι μετὰ τὴν κυρίευσιν τοῦ Πόρου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ἐλληνικοῦ στόλου ἤθελεν ἀποβίβασαι δι' αὐτοῦ στρατεύματα εἰς Ἰδραν καὶ καταστρέψεν ταύτην ἐξαπέστειλαν τὸν πεπαυμένον ναύαρχον Ἀνδρέαν Μιαούλην μὲ ἐν μέρος ναυτῶν ἵνα παραλάβῃ τὸν στόλον καὶ νὰ τὸν μεταφέρῃ εἰς Ἰδραν, ὅστις μεταβάς πηρέλαθεν τὸν στόλον, ἀλλὰ δὲν ἤδυνήθη νὰ τὸν μεταφέρῃ εἰς Ἰδραν, διότι ἐφυλάττοντο τὰ στενὰ τῆς ἐξόδου ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Κυβερνήτου, διὸ καὶ ἐπυρπόλησεν αὐτὰ καὶ ἀνεχώρησεν ἐπὶ μιᾷ λείμῳ· τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἐν Ἑλλάδι ἐνῶ αἱ τρεῖς Μεγάλαι Δυνάμεις ἐσυτκέπτοντο περὶ τῆς ὀριστικῆς ἀποκαταστάσεως τῆς αὐτονομίας καὶ τοῦ Θρόνου τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ βάσκανος δαίμων φθονήσας τὴν μέλλουσαν τύχην τῆς πολυπαθοῦς Ἑλλάδος ἐπέφερεν ἐν αὐτῇ καὶ ἄλλο δυστύχημα μέγιστον· ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννης Καποδίστριας ἐδολοφονήθη τῇ 27 Ἰουλίου τοῦ ἔτους 1830 κατὰ Κυριακὴν ἡμέραν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος ἐν Ναυπλίῳ ὑπὸ δύο Σπαρτιατῶν Μαυρομηχαλαίων Κωνσταντίνου καὶ Γεωργίου, καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἐφονεύθη ἁμείσως ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων καὶ τῆς στρατιωτικῆς φρουρᾶς, ὁ δὲ δεύτερος καταφυγὼν εἰς τὴν Γαλλικὴν πρεσβείαν καὶ ἐξαίτηθείσης τῆς παραδώσεως αὐτοῦ παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως παρεδόθη, δικασθεὶς δὲ καὶ καταδικασθεὶς ἐτούρεκίσθη. Ὁ θάνατος τοῦ Κυβερνήτου ἐπέφερεν ἅπειρα ἐπακόλουθα δυστυχήματα, ὡς τὴν διαίρεσιν καὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον· προσωρινῶς ἀνέλαβεν τὰς ἡνίκας τοῦ Κράτους μία Προσωρινὴ Κυβέρνησις· ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀγαθέλφου τοῦ Κυβερνήτου Αὐγουστίνου, ἥτις προσεκάλεσε τὴν συγκρότησιν Ἑθνικῆς Συνελεύσεως ὅπως ἀποφασίσῃ περὶ τῆς ἀπο-

κατατάσσω; τῆς νομίμου Κυβερνήσεως καὶ τῶν θεσμῶν τοῦ Κράτους. Συνελθούσα δὲ εἰς Ἄργος καὶ μὴ δυναμένη νὰ ὁμονήσῃ διαίρεθαι, ἀποσυρθέντων τῶν μὲν ὑπὸ τὸν Αὐγουστίνον, Κολοκοτρώνην, Μεταξᾶν κλπ. εἰς Ναύπλιον, τῶν δὲ περὶ τὸν Κωλέττην Μαυροκορδάτον καὶ Λοιπῶς εἰς Μέγαρον, καὶ οἱ μὲν τῆς Ναυπλίας ἐξελέξαντο (πρόεδρον) ἡ Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος τὸν Αὐγουστίνον Καποδίστριαν· οἱ δὲ ἐν Μεγάροις ἐξελέξαντο τριμελῆ διοικητικὴν ἐπιτροπὴν συγκατεστημένην ἀπὸ τὸν Γ. Κουντουριώτην πρόεδρον, μέλη δὲ τὸν Ἰωάννην Κωλέττην καὶ Ἀνδρέαν Ζαῖμην, ἀλλὰ τὰ δύο μέλη ἦτοι ὁ πρόεδρος Κουντουριώτης καὶ Ἀνδρέας Ζαῖμης δὲν ἀπῆλθον ἐν Μεγάροις καὶ ἐνεργούσε μόνον ὁ Κωλέττης τὰ τῆς διοικήσεως καθήκοντα, ὅστις εἶχεν περὶ αὐτὸν τοὺς πλείστους τῶν προκρίτων τῆς Πελοποννήσου καὶ σχεδὸν ἅπαντας τοὺς ὀπλαρχηγούς τῆς Στερεᾶς, μετὰ τῶν ὁποίων εἰσέβαλον εἰς τὴν Χερσονήσον καὶ συγκροτήσαντες μάχην περὶ τὸν Ἰσθμὸν ἐνίκησαν καὶ διεσχόρπισαν τοὺς Καποδιστριακοὺς, οἵτινες συνεκεντρώθησαν ἐξῶθεν τοῦ Ναυπλίου. Μετέβησαν δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Κωλέττην ἐκεῖ ἵνα δώσωσι καὶ δευτέραν μάχην, ἀλλ' ἐνῷ ἦτοιμάζοντο πρὸς τοῦτο, οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἀμφοτέρων τῶν σωμάτων συνελθόντες εἰς ἐκυτοὺς καὶ συνεννοηθέντες μετὰ τῶν ἐξηγητήσαν ὅτι οὐδεὶς λόγος ἢ ἀνάγκη τις προκαλεῖ τὴν ἀλληλοσφαγίαν καὶ τὴν χύπιν τοῦ ἀδελφικοῦ αἵματος, ἀφ' οὗ αἱ κραταιαὶ προστάτριάι δυνάμεις ἀνέλαβον τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς Ἡγεμόνος· εὐτὼ λοιπὸν ἀγκαλιασθεῖς καὶ συνασπισθεῖς ἅπας ὁ στρατὸς εἰσῆλθον ἀμφοτέρω τὰ διαμαχόμενα μέρη εἰς τὸ Ναύπλιον, ὃ δὲ Αὐγουστίνος Καποδίστριας τὸ αὐτὸ ἑσπέρας παραλαβὼν τὸ βαλσαμωθὲν σῶμα τοῦ Κυβερνήτου ἀνεχώρησε διὰ τὴν Κέρκυραν.

Ἀναγόμενοι τοῦ Ὁθωνος, ἀποστολὴ Ἐπιτροπῆς

καὶ ἄφιξις αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὰ διαμαχόμενα μέρη συνελθόντα ἐσχημάτισαν μίαν ἑπταμελῆ διοικητικὴν ἐπιτροπὴν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Γ. Κουντου-

ριώτου καὶ τῶν μελῶν Ἰωάννου Κωλέττου, Ἀνδρέα Ζαΐμη, Θ. Κολοκοτρώνη, Ἀνδρέα Μεταξά, Κώστα Βότσαρη καὶ Δ. Ὑψηλάντη, οἵτινες συνεκάλεσαν τὴν ἐν Προνοίᾳ Συνέλευσιν καὶ ἐνῶ οἱ ἐν τῇ Συνελεύσει πληρεξούσιοι μόλις εἶχον ἀρχίσει τὴν ἐργασίαν των οἱ πληρεξούσιοι τῶν τριῶν μεγάλων δυνάμεων συνελθόντες εἰς συνέντευξιν ἐν Λονδίῳ τὴν 25 Ἀπριλίου (7 Μαΐου) 1832 ἔτους ἀνηγόρευσαν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος τὸν πρίγκηπα Ὀθωνα δευτερότοκον υἱὸν τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας, ἡ δὲ Κυβέρνησις τοῦ ἔθνους τῶν Ἑλλήνων διὰ ψηφίσματος τῆς ἐν Προνοίᾳ Συνελεύσεως παραδεχθεῖσα τὴν ἐκλογὴν ταύτην τοῦ ἡγεμόνος τῆς ἐκπέστειλε τρεῖς πρέσβεις τὸν ναύαρχον Ἀνδρέαν Μιαούλην καὶ τοὺς στρατηγούς Κώτταν Βότσαρην καὶ Δ. Πλαπούταν, ὅπως προφέρωσι τὰς προτρήσεις εἰς τὸν νέον Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἵνα τὸν προσκαλέσῃ ὅπως σπεύσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ Πατρίδα, ὅστις μετὰ τὴν πρόσκλησιν μετέβη ἐν Ἑλλάδι τὴν 25 Ἰανουαρίου τοῦ 1833 ἔτους συνοδευμένος ὑπὸ μίαν τριμελῆ ἀντιπροσωπείαν καὶ οὕτω ἐτελείωσαν τὰ δεινὰ τῶν Ἑλλήνων ἔπειτα ἀπὸ τὸν πολυετὴ μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν καταστρεπτικὸν πόλεμον.

Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων Ὀθων ἐνηλικιωθεὶς ἀνέλαβε τὰς ἡνίας τῆς βασιλείας καὶ μετ' ὀλίγον μετέβη εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐνυμφεύθη τὴν πριγκιπέσσαν Ὀλδεμδούργου Ἀμαλίαν. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς βεσιλείας ἐπέδόθη εἰς τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας, οἱ δὲ ὁμογενεῖς πανταχόθεν συνέντρεξαν ὑπὲρ τῆς προόδου τῶν φώτων καὶ τῆς εὐδαιμονίας τῆς γενικῆς αὐτῶν Πατρίδος, δυστυχῶς ὅμως ἔμειναν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν τυραννίαν καὶ στεναζοῦν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας ἡ Ἱππεῖρος, ἡ Θεσσαλία, ἡ Μακεδονία, ἡ Θράκη, ἡ Βουλγαρία, ἡ Βοσνία, ἡ Ἑρζεγοβίνη καὶ αἱ ὠρσιόταται ἐπαρχίαι καὶ νῆσοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὥστε τὰ ἐννέα δέκατα τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἐξελληνισθέντων συναδέλφων χριστιανῶν φυλῶν, οἱ ὅποιοι ἐπὶ διάστημα τεσσάρων αἰῶνων ὁμοῦ ὑπέφεραν τὸν τυραννικὸν ζυγόν, ἔμειναν ὑποφέροντες εἰσέτι τὴν σκληρὰν ὁποῦ ποτὲ ὑπῆρχε τυραννίαν, ἡ δὲ πεφωτισμένη Εὐρώπη εἰς τὸν αἰῶνα τῶν φώτων

καὶ τῆς μεγίστης ἰσχύος τοῦ χριστιανισμοῦ ὑποφέρει εἰσέτι μετὰ ψυχροῦ αἵματος νὰ βλέπῃ καταπατούμενα τὰ ἱερώτερα τῶν δικαιωμάτων τῆς ἀνθρωπότητος καὶ νὰ ἀκούῃ νὰ φωνάζῃ ὁ βάρβαρος ἐπὶ τοῦ Μιναρὲ ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς τῶν πληρεξουσίων τῶν κραταίων χριστιανικῶν δυνάμεων καταβλασφημιῶν καὶ ἐξυβρίζων ἅπαντα τὸν χριστιανισμὸν καὶ ἐνῶ πρὸ ὀλίγων αἰώνων οἱ πρόγονοι τῶν εὐκλεῶν ἤδη ἡγεμονεύοντων ἐν Εὐρώπῃ ἔτρεχον μετὰ μυριάδων στρατοῦ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῶν ὑπὸ τῶν βαρβάρων καταπατουμένων ἱερῶν τόπων, αὐτοὶ δὲ οἱ ἐνάρκτοι καὶ τολμηροὶ ἡγεμόνες μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν πιστῶν στρατευμάτων ἐγένοντο θύματα ὑπὲρ πίστεως ἤδη ὅμως τὰ βάσανα καὶ αἱ τραγικαὶ σφαγαὶ τῶν χριστιανῶν. τῆς Τζεδας, Συρίας, Ἐρζεγοβίνης Βοσνίας, καὶ ἡ δυσδιάτακτος τυραννία τῶν χριστιανῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ὁλοκλήρου ὡς καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅλα ταῦτα, ὡς ἐρρέθη, μετὰ ψυχροῦ αἵματος βλέπει ὁ πανίσχυρος τῆς Εὐρώπης χριστιανισμὸς καὶ δὲν ἀπεφάσισεν εἰσέτι νὰ χαράξῃ ἐπὶ τοῦ χάρτου διὰ τοῦ καλάρου αὐτοῦ μίαν φράσιν μόνον, λέγων· «ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία ἡ ἐπὶ τόσους αἰῶνας καταμαστιζοῦσα τὸν χριστιανισμὸν νὰ μὴν ὑπάρξῃ πλέον » καὶ τετέλεσται. Μετὰ ταῦτα δὲ ν' ἀποδώσωσιν τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ἐλευθερίας εἰς τοὺς ὑπ' αὐτῶν πᾶσχοντας λαοὺς, καὶ οὕτω διὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων πρὸς ἐπίσπευσιν καὶ ἐκπλήρωσιν τῶν βουλῶν τῆς Θεῆς Προνοίας, ἡ ἱστορία θέλει χαράξῃ χρυσοῖς καὶ σμαραγδίνοις γράμμασι τὰ ὀνόματα τῶν εὐεργετῶν τῆς ἀνθρωπότητος χριστιανικῶν αὐτῶν ἡγεμόνων.

ΚΙΝΑΞ

Τῶν ἐμπεριεχομένων εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς
Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

ΕΠΙΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Διασαφῆσεις περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστά- σεως διὰ τοῦ μακρῆν τῆς Ἑλλάδος φιλιαναγνώστας περὶ γενεαλογίας τῶν πρώτων κατακτητῶν τῆς Ἑλλάδος.	α.
Περὶ τῶν ἀρματωλῶν καπετανείων τῆς Στερεᾶς	ή.
Περὶ τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως τῆς Σπάρτης	ιβ'.
Περὶ Σουλιωτῶν	ιγ'.
Περὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῆς Ἑλλάδος	ιδ'.
Περὶ τῶν ἐπορχιακῶν ἀρχόντων ἢ προεστώτων τῶν Ἑλ- λήνων πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ εἰς τὰς παρομονὰς αὐτῆς	ιή.
Περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν Ἐπαρχιακῶν ἀρχόντων πρὸ τῆς ἐπορχῆς τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ κατὰ τὴν ἐπορχὴν αὐτοῦ.	κ'.
Περὶ τῶν πρώτων ἀφορμῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ περὶ τοῦ θανατωθέντος ἀειμνήστου Ῥήγα Φεραίου	1.
Περὶ τῆς ἐν Δακίᾳ ἐπαναστάσεως καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς	3.
Συμβάντα ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Κωνσταντινουπόλει .	7.
Περὶ τῆς ἱστορίας Τριχούπη	15.
Συμβάντα ἐν Ἀνδριανουπόλει, Σμύρνῃ καὶ Θεσσαλονίκῃ .	16.
Περὶ τῶν νήσων Ἰθράς, Σπετσῶν καὶ Ψαρρῶν καὶ τῆς ἐν αὐταῖς συνημικτισθείσης ναυτικῆς δυνάμεως εἰς ἀπό- κρουσιν τοῦ ἐχθροῦ θαλασσίως	17.
Πρώται ἐκστρατεῖαι τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καὶ πυρ- πόλησις τοῦ δικυρότου περὶ τὴν Ἐριστὸν τῆς Μυτηλήνης	20.
Περὶ τῆς κατὰ τὰς παρομονὰς τῆς ἐπαναστάσεως πολι- τικῆς καταστάσεως τῆς Πελοποννήσου	22.
Περὶ τῆς κατὰ τὴν 23 Μαρτίου ἐν Πελοπονήσῳ ἐπανα- στάσεως	25.

ὑπὸ τοῦ Ἱμπραχὴμ Πασσᾶ	271
Πᾶλη τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Τζαβέλαν εἰς τὸ νη- σίον Κλείτοβα κατὰ τῶν Τούρκων καὶ Ἀράδων καὶ θρίαμβος τῶν Ἑλλήνων.	276
Ἐξωτερικαὶ ἐνέργειαι τῶν ἐξόχων ἡγεμόνων τῆς Εὐ- ρώπης ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος.	283
Ἐσωτερικά. Ἐθνικὴ Συνέλευσις 1825	284
Ὁ Ἱμπραχὴμ Πασσᾶς	285
Ἐκστρατεία τῶν Ἀράδων ὑπὸ τὸν Ἱμπραχὴμ Πασ- σᾶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μάνην καὶ ἀποτυχία αὐτοῦ	289
Ἐχθρικοὶ στόλοι καὶ ναυμαχίαι εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας	291
Βαυαρία	292
Ἐκστρατεία τοῦ 'Ρούμελη Βαλεσῆ Μεχμέτ 'Ρεσίτ Πασσᾶ Κιουταχὴ εἰς Ἀθήνας	»
'Ἀρχηγεία τοῦ Γ. Καραϊσκάκη μάχη ἐν Χαϊνταρίῳ μετ' ἀποτυχίας	298
Ἀπροσδόκητον συμβεβηκός.	302
Ἐκστρατεία τοῦ Φαβιέ περὶ τὰς Θήβας	307
Ἐκλογὴ Κριεζώτου	308
Ἐκστρατεία τοῦ ἀρχηγοῦ Καραϊσκάκη κατὰ τὴν Στε- ρεάν Ἑλλάδα καὶ θρίαμβος αὐτοῦ	310
Μάχη ἐν 'Ραχώβῃ, φόνος Μουσταμπεῖ καὶ Κεχαγιέ μπῆ καὶ εξακολουθησας τῆς ἐκστρατείας, μάχη ἐν Βελίτζα καὶ περὶ τὴν Ναύπακτον ἦττα τῶν Τούρκων	314
Μάχη κρατερὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Διστόμῳ κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν ὑπὸ τὸν Καρύστιον Ὁμέρ Πασ- σᾶ ἦτταν τῶν Ὀθωμανῶν.	319
Μάχη τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Βάσσαν, Νο- ταρᾶν, καὶ Βοῦρδαχην ἐν Καματερῷ κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν καὶ ἦττα τῶν Ἑλλήνων	323
Ἐπιστροφὴ τοῦ Καραϊσκάκη, μάχη ἐν Καρατσίνῃ καὶ ἦττα τοῦ Κιουταχῆ	327
Ἐσωτερικά.	329
Γ'. τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις ψηφίσασα τὸν Ἰωάν. Καποδιστριαν ἐπικρατὴ Κυβερνήτην τῆς Ἑλλά- δος 'Ριχάρδον Τζορτζ ἀρχιστρατήγην καὶ τὸν Κόχραν στόλαρχον	330

Μάχη περὶ τὸν Πειραιᾶ, εἰς ἣν ἐπληρώθη καὶ ἀπε- βίωσεν ὁ Καραϊτκάκης	340
Ἡ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κόχραν ἐκστρατεία πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς Ἀκροπόλεως καὶ καταστροφή αὐτῆς	346
Διήλυσις τοῦ στρατοπέδου καὶ παράδοσις τῆς Ἀ- κροπόλεως.	349
Κυβερνητικαὶ πράξεις, καταδρομὴ τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τοῦ Αὐστριακοῦ στόλου, τὰ κατὰ τὴν Πελοπό- νησον πραχθέντα ὑπὸ τοῦ Ἱμπρσχήμ Πασσᾶ πρὸς ὑποταγὴν αὐτῆς, ἐκστρατεία Κοχράνου.	351
Ἐξωτερικά 1827	353
Ναυμαχία ἐν Νεοκάστρῳ.	358
Ἐκκινήσεις Ἑλλήνων περὶ τὴν Ἀνατολικὴν καὶ Δυ- τικὴν Στερεάν.	362
Ναυτικαὶ ἐκστρατείαι	363
Ἐνέργειαι τοῦ Κυβερνήτου Γω. Καποδιστρίου ἐν τῷ ἐξωτερικῷ καὶ ἄφιξις αὐτοῦ	»
Ἐξωτερικά	368
Κυβερνητικά	369
Ἐκστρατεία Γάλλων ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἀποδίωξις Ἀράβων.	370
Ἐνέργειαι τῶν Πρέσβειων τῶν τριῶν μεγάλων Δυνά- μεων	376
Ἐξακολουθήσεις τῶν ἐκστρατειῶν τῶν Ἑλλήνων ἁ- λωσις Ἀντιρρίου, Ναυπάκτου καὶ Μεσολογγίου.	377
Ἐθνικὴ ἐν Ἀργεὶ Συνέλευσις τὸ 1829	379
Ἐξακολουθήσεις τῆς ἐκστρατείας εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Στερεάν τοῦ 1829	380
Ἐξωτερικαὶ ἐνέργειαι τῶν συμμάχων Δυνάμεων ὑ- πὲρ τῆς Ἑλλάδος 1829, 1830, 1833.	385
Ἀναγόμεναις τοῦ Ὁθωνος ἀποστολῇ ἐπιτροπῆς καὶ ἄφιξις αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα.	389

